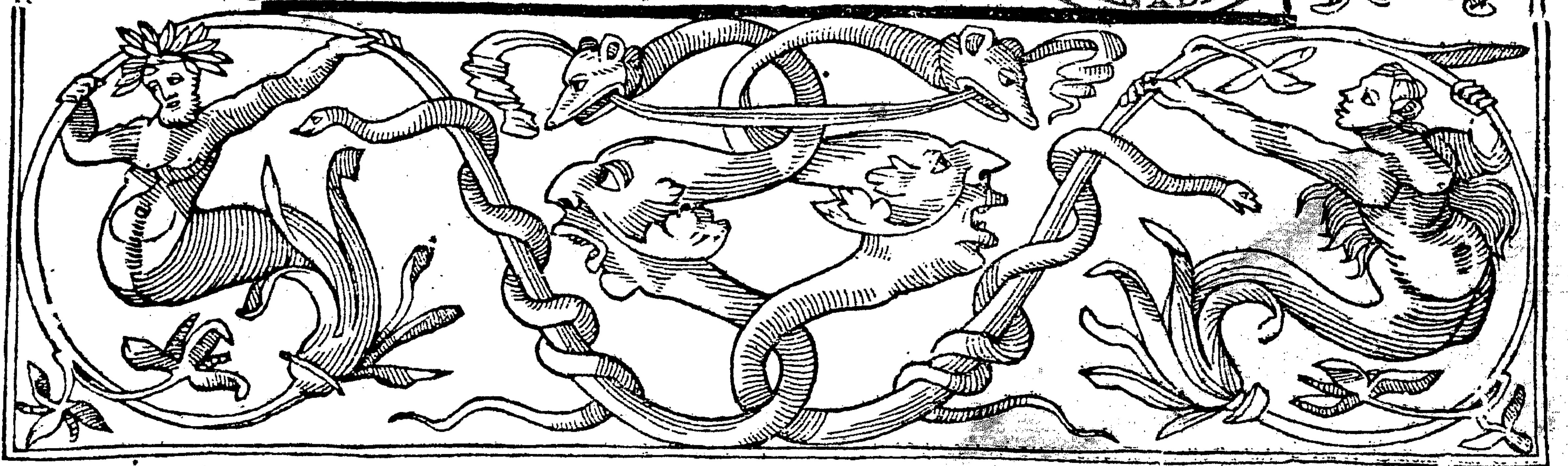

HABES IN HOC VOLVGINE AMICE LECTOR.
ÆLII ANTONII
 NEBRISSENSIS RERVM A FERNANDO
 & Elifabe Hispaniarũ foeliciffimis Regibus gestarũ Decades duas.
 Necnõ belli Nauariensis libros duos. Annexa insuper Archiepi
 RODERICI Chronica, alijsq; historijs antehac non excussis.

CVM IMPERIALI PRIVILEGIO
 Ne quis alius excudat aut vendat
 ANNO. M. D. XLV.

hignos qui... de hama...
 non Norte que in invaderon
 dition de

Y muchas de las ideas que a Muller se le...
 social actual profesa.
 de su fuste historiar nos hemos inspirado

*En el co. Fran. Hany de Senora al colegio de Carmelitas de...
 esta en el cajon 94*

PHILIPPO AVGVSTO

HISPANIARVM PRINCIPI CAROLI

Cæsaris Quinti filio Xanthus Nebriffensis, S.

LTSI CATHOLICORVM REGVM historiam a patre meo conscriptam, multorum etiam efflagitationibus reluctatus, hactenus typis excudere distuleram, tamen cum nullum commodius tempus, nullaque felicitior occasio ad id exequendum se offerre possit, quam quod te Principe, tuis auspicijs, tuoque nomine in lucem ederetur, non amplius cunctandum existimaui, quin quod alijs optatissimum & parenti meo maxime honorificum videbatur, tuo nomini sacratum emitterem. Neque vero Celsitudini tuæ magis consentaneum quicquam esse duxerim, quam si librum hunc, quo Proauorum tuorum monumenta velut in sacrario reposita continentur, tuendum fouendumque suscipias, certe Proauis ipsis tuis nihil gratius, quam si identidem & euoluas, & legas. Etenim si Reges ipsos & Principes (dum a negotiorum tumultu vacare datur) interim philosophari non dedecet, imo hæc etiam res eorum dignitatem maxime commendat, profecto partem illam, quæ in gestis fortium virorum narrandis versatur, quam historiam dicimus, Principum eruditioni vtiliorem, & reliquæ philosophiæ anteponendam esse, plærique sapientes censuerunt. Quis enim dubitat ad res optimas exequendas, vehementius exemplis quam rationibus animum excitari? Quod si virorum illustrium res fortiter gestæ legentem vel incendunt, vel confirmant, quanto Celsitudinis tuæ animus ad ea legenda, quæ maiores tui cum tanta vniuersi orbis Christiani admiratione fecerunt, alacrior est futurus? Nullum tibi melius, nullum efficacius exemplar ob oculos proponi, nullum vehementius classicum canere poterit ad animum excitandum, quam rerum a Proauis tuis gestarum vel lectio, vel recordatio. Fecerunt illi quidem, vt posteris suis regnorum hereditatem cum multarum urbium, & prouinciarum (quas ab hostium tyrannide vindicarunt) accessione propagarent, vt pacatam reipublicam optimis & institutis & legibus ornatam relinquerent, illud tamen Celsitudini tuæ & felicitius & gloriosius existimandum est, si cum regnorum successione, virtutem quoque, qua hæc omnia effecerunt, quasi hereditario iure possessam retineas. Quorum si vitam & acta consideres, ampliorem tibi ad imitandum virtutum congeriem quam ad imperandum regnorum ditionem relictam inuenies. In quo enim Regum sic pariter viguisse admirabimur, in negotiorum difficultate constantiam, in rerum angustia magnanimitatem, in necessitate consilium, in dubijs prudentiam, in aduersis fortitudinem, in prosperis modestiam, in prælijs industriam, in victoria clementiam, in pace æquitatem, in omnibus denique inuictum animum? Adde etiam illud quo ceteris omnibus præstiterunt, quod eximiam fortitudinem cum egregia pietate copularunt. Nulla enim vnquam bella susceperunt, in quibus non magis reipublice vtilitati, atq; Christianæ religionis, cuius amantissimi obseruantissimique fuerunt, decori, quam suis priuatis commodis consuluisse visi sunt. Et ego quidem hæc breuiter non perstrinxisse, in tantorum Regum commendatione non potui, vt animo meo morem gererem, cui diutius in eo

rum laudibus immorari iucundius foret. Tantorum igitur Principum res gestas, Pater meus ipsius Fernandi iussu & autoritate dum litteris mandare vellet, perpetuam seriem a principio regni ad exitum vsq; vitæ contexere, per temporis breuitatem non potuit. Extremo enim fere tempore Fernandi Regis, quo bellum Nauarriense coeptum est, historiam scribere aggressus, quæ deinceps gesta sunt, continuo ductu absoluit, reliqua autem dum a principio repetere, & cum his coniungere festinaret, morte preuentus imperfecta & aliquot locis interrupta reliquit. Quæ ego non aliunde supplere, aut refarcire ausus sum, sed eo modo, quo ab eo scripta inueni, edenda curavi. Atque ut iusti voluminis modus impleretur, libros duos, quorum alter autorem suum præfert, alter ignorat, quod germanæ materiæ, nimirum Hispaniæ historiæ essent, adiunxi. Accipe igitur Princeps Auguste tuorum Proauorum historiam, & offerentis animum in primis intuere, quorum enim gesta non sine suauitate maxima ab omnibus audiuntur, hæc patris mei scriptis contenta, dum tui nominis autoritate præmuniuntur, & auidius multo legentur, & cum honore maximo, quem a te maioribus tuis deferri par est, exhibunt in lucem. Vale. Ex officina nostra literaria apud inclytam Granatam. Anno millesimo quingentesimo quadraagesimo quinto, calendis Decembris.

AD PHILIPPVM HISPANIA-
rum Principem carmen.

Philippenon uno quide m, sed omnibus
Per digne regnis, qui sit, ut
Obluione liuida Hispanorum honos
Impune carpatur latens?
Et nocte longa huc usq; pressus lumine.
Caruerit an quod defuit
Nostris sua olim laus, uel ampli nominis
Celebritas? an quod mari,
Terræq; non res gesserint perennis
Chartis reponendas? ni hil
Tale obstat, ut ne addamur astris & polo.

Nam siue laude utrum,
Sed Marte prospero uetusta secula
Certent, seremus protinus
Primas, nec ulla gloriæ amplitudine
Cedemus externis locis.
Sed quando scriptorum elegantium manu,
Vatumq; caruimus sonis,
Taciturnitas nostris meritis diu obstitit:
Idem superba Romuli
Factura proli, ni, quod egisset, modo
Chartæ fideles proderent.

IN NEBRISSENSIS LAUDE.

Rertulit & multos æstus, & frigora multa,
Abstinuit somno sæpe, ciboq; libens,
Conderet ut mira nobis has Antonius arte,
Fernandi historias Elisabethque simul.
Quam natura negat, certam post funera vitam,
Credidit eterno nomine posse dari.
Et tu hunc miraris tantos subiisse labores?
Fecit id optatæ posteritatis amor.

ÆLII ANTONII NEBRIS

SENSIS EX GRAMMATICO ET RHETORICO

re Historiographi Regni ad Clariss. Hispaniarum atque vtriusque

Siciliae insularumque maris nostri moderatorem

Ferdinandum diuinitio in scribenda

historia incipitur.

NON POSSVM NON MAGNIFACERE tuum de me iudicium clarissime Princeps, quod ex tanta doctissimorum virorum copia, qui per omne ditionis tuae imperium diffusi sunt, me potissimum delegeris, cui immortalia tua gesta latino sermone describenda mandares. Vereor tamen, ne hoc tuo delectu habendo tale aliquid tibi euenerit: quale Alexandro Macedonum Regi. Ille namque, ut scis, post superatam omnem Asiam & Aegyptum magni cognomen adeptus edicto publice vetuit, ne quisquam ex coloribus imaginem suam pingeret, nisi Apelles. Nemo ex typis aeream duceret, nisi Lysippus. Nemo in anulorum usus gemmis insculperet, nisi Pyrgoteles: cum essent illi tres quisque in sua arte eminentissimus. Hoc nimirum famigeratus ille vir faciebat sapientissime, ne quisquam opifex artis imperitia quicquam ex vera facie deprauaret. Quod si fuisset Alexander tam solers in nominandis autoribus, qui literis mandarent res ab eo gestas & victorias, quibus totum prope orbem terrarum illustrauit, quam fuit in deligendis artificibus, qui lineamenta & corporis ductus effingerent, nihil profecto in tanto Principe desideraretur, quod ad summam hominis conditionem pertineret. Sed quando ita fit, ut nihil unquam natura omni ex parte absoluerit (tanquam caeteris non sit habitura, si vni cuncta concesserit) ille, cui neque ingenium, neque doctrina, sed neque rerum usus defuit in cunctis artibus, quae sunt homine libero digne, vna tantum in re legitur fuisse deceptus. Ex tanta namque poetarum, historicorum, oratorumque copia, quibus tunc abundabat Graecia, vnum Choerilum delegit, qui res a se gestas carmine describeret, cum esset omnium sui temporis poeta ineptissimus, inuitans etiam illum proposita laboris mercede pro singulis versibus aureo Philippo magni ponderis moneta, quam pater Philippus percipi iusserat. Haec sunt a me clarissime Rex tam multis repetita, non quo velim me Apelli comparare ad depingendos fortunae tuae successus incredibiles, non Lysippo ad exprimendas ingenij tui dotes innumeras, non Pyrgoteli ad scalpendas figendasque posteritatis memoriae animi tui virtutes. Non commemoro nunc illas, quae sub fortunae dominio positae sunt, potentia, victoria, felicitas, in quibus nemo te fuit superior. Non illas, quae sunt hominis propriae, qua homo est, temperantia, fortitudo, mansuetudo, liberalitas, comitas, in quibus etiam priuatos excellis. Sed illas, quae sunt Regum propriae, magnificentia, magnitudo animi, clementia, iustitia, seueritas, grauitas, in cunctos mortales beneficentia, rerum omnium sub fortuna positarum contemptus. Quod vero celsitudo tua me praeter caeteros delegerit, cuius humeris tantam rerum molem imponeres, non deerunt, qui existiment, te non minori fuisse in errore, quam fuerit Alexander, cum nemo sit, qui non iudicet me multo esse Choerilo inferiorem, quippe qui fuerit posteritatis iudicio poeta non contemnendus. Sed Alexandrum in tanta doctissimorum virorum multitudine, qui tempestate illa floruerunt, non delegisse optimum, quis non possit iure reprehendere? Tu vero Princeps inuictissime, quos habebas Onesicritos, quos Callisthenes, quos Clitarchos, quos Aristobulos, quos Ptolemeos, quos alios complures viros eruditissimos itineris tui comites: ut in deligendo historiogra-

Alexander

Apelles
Lysippus
Pyrgoteles

Choerilus

Onesicritus
Clitarchus
Aristobulus
Ptolemeus

DIVINATIO

pho nō facilis esset ista deliberatio. Sed quod apud nos huiusmodi viri non facile reperiuntur, in Italiā puto eundem fuit, vt Angelus Politianus, vt Picus Mirandula, vt Hermolaus Barbarus, aut ex ijs, qui supsunt, vt Antonius Flaminus, vt Aldus Romanus inde accisceretur. Nō tamē opinor satis tuto peregrinis hoībus historiē fides cōcrederetur, Italis maxime nullius rei magis q̄ gloriē auaris. Inuidēt nobis laudem, indignantur quod illis imperitemus, coniurarunt inter se oēs odisse peregrinos, nosq; Barbaros opicosq; vocātes infami appellatione scēdāt. Quodq; M. C. ad filium de Græcis scribēs, possumus & nos de Italis dicere, quādocūq; gēs ista nobis lras dabit, oīa corrūpet. An qui latinæ linguæ alterū lumē Quintilianū, qui Silium Italicum, quos Hispanos fuisse constat, qui alios cōplures, nō veriti legem Fanniā de plagiaris extorquere conātur, pure ac syncepre Hispanarū rerū historiā prosequētur? Quid? qd res nostrę nō minus ignote sunt illis, quā nobis Italicę, atq; vt est in adagio illo vulgari. Multo callidior est inspiēs domi suæ, quā sapiens alienæ. Sed esto æquo illis ac nobis res Hispaniæ sint notæ, vtri magis ex animo res ipsas scribēt, illi, qui simulatæ cuiusdā libertatis amore Regiū nomē odere, regumq; imperia detrectāt, an nos, q sine Regibus degere nescimus, qui religiose Reges salutare cōsueuimus, de quorū salute nō minus quā de nostra solliciti sumus, quos nō minori obseruātia colimus. q̄ ducem suū apiculæ? Et quoniā, vt inquit poeta, vitis nemo sine nascit, optimusq; ille est, qui minimis vrgetur, vter vitia mitiorē in partē nominabit, qui diligit, an qui negligit? Pater qui Strabonē filiū amat, petum vocat, varum eū, qui lit vicia siue compennis. Apelles Antigon⁹ ille nūquā latis in arte pingēdi laudatus cū Antigoni Regis imaginē pingeret, qui altero lumine orbat⁹ erat, catagraphrā, id est, obliquā fecit, vt qd corpori deerat, picturæ potius deesse videretur, tātumq; ab honestiori parte ostēdit, cum posset totā ostēdere. Erit itaq; historia tanquā pictura, pulchra extollet, turpia, si tolerabilia sunt, dissimulabit, si latere nō possunt, mitiori vocabulo nominabit, fallatq; potius vitū specie virtutis & vmbra, quam is, qui sit fortis, a timido vocetur audax, ab audaci timidus. Atqui dicet quispiā, prima historiæ virtus est, vt vera narret. Sit ita sane, sed si paululum est a veritate declinandū, q̄ nō est cuiusq; mediū assequi, tutius atq; magis ingenuū in fauorabiliore partē declinare. Quādo igitur ab Italia his rationibus excludimur, forsan ex Pānonia aut ex Germania, aut ex Gallia suppetias implorabim⁹? Quid? si apud nationes illas nō minus literatorū hominū penuria est, q̄ in Hispaniā? Quid igitur in tanta rerū difficultate faciendū fuit? Nimirū, vt si optimi nō possunt, eligātur tolerabiles aut minus mali. Hęc forsan causa te Princeps sapiētissime in mediocri lraturæ hoīem impegit. Qui si nō sumus ex prima classe, possumus tamē in secūda cēseri, & si nō possumus magnitudinē rerū gestarū stylo exæquare, at certe conabimur, vt imbecillitatē nostrā atq; ingenij paruitatē studio ac diligentia cōpēsemus. Et si latinas lras in Latio nō didicimus, nec in Sarmatia quidē, sed in Batica, quæ, vt inquit Strabo, prima oīm Hispanorū se in Romanos rit⁹ & linguā trāsformauit. Et si Romanū sermonē Romæ nō didicimus, nec Lilybæi quidē, sed Bononiæ, vrbe scilicet oīm bonarū artū altrice. Neq; adeo a musarū fonte aborrēm⁹, vt nō simus corriuales Columellæ, Canio, Silio, Helnæ, duobus Senecis, vnicoq; Lucano, alijsq; poetis Cordubensibus, quis scribat Cicerō pingue quiddā illos & peregrinū sonare. Quid? qd his in reb⁹, q̄s scripturi sumus, aut ipsi interfuim⁹, cū gererēt, aut ab ijs, q̄ interfuerūt accepim⁹? & q̄si diuinarē fore, vt aliquando hanc operā nauaturus essem, ita oīa inquirebā, oīa explorabā, oīa notabam. Vale Princeps clemētissime, quo sospite nunq̄ res Hispana detrimentū patiet. Ex municipio Cōplutensi ad idus Aprilis. Anno salutis Christianę, M, D, I X.

Cato.

Quintilianus.
Silius.

Horatius.

Apelles.
Antigon⁹

Horatius.

Strabo.

Columella
Canio.
Silio.
Helna.

ÆLII ANTONII NEBRIS

SENSIS EX GRAMMATICO ET RHETORE

historiographi Regij ad beneuolum candidumq; lectore, vt Ferdinãdi et
Elisabes Principũ auspicijs præclare res gestas legat exhortatio.

NVLLVM FVIT TEMPVS CANDIDE LE
ctor, in quo res Hispanæ ab idoneis scriptoribus magis illu
strari cuperēt, q̄ illud in quo nra resp. Ferdinãdo & Elisabe
Principibus administrata est. Nunq̄ enim ad etatem nram
Hispania finitimis, nūq̄ lōginquis nationib⁹ arma circūtulit,
quin potius ediuerso semp̄ exterarū gentiū p̄da fuit. Atq; vt
a cataclysmo illo ingenti exordiamur, in q̄ tot⁹ orbis terrarū
aquis obrut⁹ est, ac p̄ter illas octo aīas, q̄s Iræ sacrę cōmemo
rant, omne mortale genus intercidit. Iubal siue Tubal, nã de noīe inter autores nō satis
cōstat, primus in Hispaniã venit missus a Noa, quē Berosus Chaldæus Ianū patrē in
terp̄tat, sub quo diluuius illa fuit memorabilis. Is Iubal regnare orsus est in Hispania
anno post diluuiū circiter cētesimo quinquagesimo, ante salutē vero Christianã supra
bis millesimo cētesimo septuagesimo, regnauitq; annos centū quinquaginta quattuor, cu
ius anno centesimo sextodecimo ipse Noa venit in Hispaniã, vbi duas vrbes condidit
Noelã & Noegã, priorē in Galicia, q̄ ex noīe nurus suę Iapeti vxoris cognom̄auit,
alterã in Asturibus dictam ex noīe alterius suę nurus Chamī vxoris. Iubali successit
Iberus, ex cui⁹ noīe dicta putat Iberia atq; Iberus amnis. Cui rursus Iubalda, a q̄ mōs
Iubeda cognoīatus, q̄ postea dictus est Aucēsis supra Burgos, xxx. millia passuū, in
quo sedē regni sui fixisse autor est Berosus. Atq; ita deīceps ex eadē familia Reges alij
successerūt, de quib⁹ aliubi differemus, & quo ordine apud Celtiberos rerū potiti sūt.
Curetes p̄terea Iouis educatores Gargoro Duce ex Creta ī Iberiã venere, q̄ Tartessio
saltu occupato. iij. millibus passuū a Calpe Tartessi, q̄ postea cognoīata est Carteia,
regnauerūt, vnde totã puinciã moderati sunt. Eo in saltu bellū cōtra gigantes p̄ ea tēpo
ra gestū est, qd̄, quēadmodum poetæ dicūt, postea in Thessalia fuit finitū. Gargoro
deinde successit Abydus ex filia nepos, atq; deīceps alij Reges ex eadē familia, donec ad
Argãthoniū vētū est, quē regnasse annos. lxxx. vixisse autē. cl. autores sūt Anacreō,
Herodotus, Strabo, & ex Latinis Cicero, Valerius, Plinius alijq; cōplures. Ante exci
diū Troię annos prope. cc. quo tēpore Israeliticū populū iudicabat Debora cū Bara
cho, qui fuit ante salutē Christianã annus millesimus circiter quadringētesimus, Dio
nysius, q̄ & liber pater est cognoīatus, cū exercitū in Hispaniã venit, nō tam dn̄ationis
cupiditate, q̄ vt parē gloriã reportaret ei, quã ex supata India retulerat. Itaq; victor
nullū aliud sui aduētus apud nos vestigiū reliquit, q̄ qd̄ in Bætica inter estuaria Bætis
fluminis Nebrissã patriã meã cōdidit, quodq; ex Lysia itineris sui comite ac socio Ly
sitaniã appellauit, atq; vt in alijs multis, ypsilo verso in. u. vocalē postea cognoīata est
Lusitania. Eodē p̄terea tēpore Zacynthij & ipsi q̄q; Herculis comites ex Zacyntho
maris Ionij insula nō p̄cul a Cephalonia, quã superioribus annis exercitus n̄ expugna
uit, Hispaniã petiere, q̄ Sagūto vrbe cōdita, Dianę, quã ex patria secū aduexerāt, tēplū
insigne cōstruxerūt. Cuius religiōe induc̄t⁹ Hannibal cū oppidū expugnaretur, iussit
parci & tēplo & ijs, qui se in tēplū receperāt, autor est Plinius, q̄ etiã addit, adhuc suo
tēpore durasse trabes ex iunipero, q̄bus tēpli cōtignatio erat cōtexta. Post Liberū pa
trē annos p̄pe cētū sub tēpus Gedeonis iudicis Israel Hercules, qucūq; tadē ille fuerit,
Hispaniã illustrauit, q̄ supato Gerione victor in patriã redijt, Ceretanis vię suę comi

Iubal.

Berosus.

Noa. Ian⁹

Iberus.

Iubalda.

Curetes.

Gigantes.

Gargoro.

Abydus.

Argãtho
nius.

Dionys⁹.

Nebrissã.

Zacyntho.

Hercules.

Ceretani.

EXHORTATIO.

tibus relictis, qui Pyrenæi mōtis radices incoluerunt. Nam qd' de Pyrene nymphā ab Hercule cōpressa Silius Italicus p̄dit, tanq̄ fabulā Plinius excludit. Illa vero q̄ de Caco siue Caio mōte, & de Hispano, Liberia Pyrroq̄ dicunt, a nugiuēdo quodam fabulatore conficta sunt. Troia euerſa ex Græcorū reliquijs cōplures eodē q̄q̄ tēpore in Hispaniam nauigarūt, atq̄ in primis Diomedes Tydei Aetolorū Regis filius, qui post excidiū Troiæ cū cōperisset Aegialā vxorem a Cilleboro Stheneli filio adulteratā, p̄ pudore in Italiā migravit, cōditaq̄ in Appulia vrbe Argirippa, atq̄ inde in Hispaniam p̄uctus Tyden in Galicia vrbe ex noīe Tydei patris sui dictam fundauit, populosq̄ inter Minium & Lethen fluuios rexit, q̄s noīe corrupto p̄ Graijs, hoc est, Græcis, u. Ira interiecta Grauios dixerūt. Sub idem q̄q̄ tēpus Teucer Telamonis filius atq̄ Aiace frater, q̄s pater ad bellū Troianū miserat ea lege, vt alter sine altero nō rediret, mortuo Aiace cū a p̄e in patriā nō reciperet, in Cyprū nauigauit, vbi Salamine vrbe cōdita in Hispaniā p̄uctus, Carthaginē nouā, q̄ & Spartaria cognominata est, a sūdāmetis excitauit, quā postea Hasdrubal Carthaginēsiū Dux restituit. Teucritiā comites Hellen & Amphilocheus in Galicia inde p̄fecti duo condiderūt oppida ex suis noībus appellata. Vlyſſes p̄terea in decēnali illo suo errore Hispaniæ exteriores lustrauit oras, vbi Olyſſiponem vrbe ex suo noīe cognominatā fundauit, atq̄ ibi Mineruē, quā peculiariter colebat, tēplū erexit. Autor est Asclepiades Myrleanus, q̄ in Turdetania prouincia Bæticę literarij Iudij magister fuit. Is monumenta q̄dam de Vlyſſis errore ī tēplo illo se vidisse cōmemorat, parmas suspēſas & aplustra, rostraq̄ naualia. Per idē tēpus, quē admodū scribit Sili' Italic' Asturauriga Mēnonis, quē Tinton' ex Aungā genuit, in Hispaniā q̄q̄ nauib' est appulsus, vbi Asturicę vrbi a se cōdite atq̄ Asturibus nomē ex suo noīe cōmunicauit. In eādē q̄q̄ Hispaniā Iberes Asię populos Albanis Colchisq̄ finitimos venisse, autor est. M. Varro. Sūt tamē qui dicāt n̄ros in Asiaticā Iberiā penetrasse, qd' est cōsentaneū ei, quod in parte superiori de Ibero Rege scripsimus, vt in dubio relinquat, vtri populi alteris nomē indiderint. Ex Asia quoq̄ ī Hispaniā nauigauere phœnices octingētis annis ante Christianā salutē, quo tēpore maris imperio potiti sūt. Causa vero huc nauigadi fuit merciu' p̄mutadare ratio auri maxime & argēti & æris, q̄ ex incēdio Pyrenæi montis fluxisse, autor est Diodorus Siculus. Cōdiderūt etiā in ea nauigatiōe vrbes quā plurimas, in insulis Hispanię adiacētibus vtrasq̄ Baleares, hoc est maiorē minorēq̄, vtrāq̄ Pityusam, id est, Ebusum & Ophiusam, & in Oceano exteriori Gades Herculis cognominatas. In cōtinenti q̄q̄ in n̄ri maris ora Mellariā, Malacā, Hexos, Abderā. Ex Phocide inter Atticā & Bœoticā regiōe penetrauerūt in Hispaniā Græci, vrbeq̄ in collimitio Beticę & Tarraconensis prouincię fundauerunt Castulonē ex nomine Castalij fontis in mōte Parnasso, a quo musę Castalides cognominatę sunt. Ex eadem vrbe Hannibal vxorē duxit Himilcē, ex q̄ natus est illi Aspar in obidiōe Sagunti. Massilienses etiā a Phocēsi oriūdi Emporias Indigetorū vrbe, & a qua nō lōge Rhodij Rhodē, cōdiderūt. Lacedæmonij q̄q̄ Laconimurgos & Laconiū in Bætica & alterū Laconiū in Lusitania posuere. Venere p̄terea varijs tēporib' Perse, Massagetes, Sarmatę, Celtę qui per omnē Hispaniā oppida cōplura excitarūt. Annos circiter tercetos ante Christianam salutem Gaditani cum terra mariq̄ florere, atq̄ illorum potentia inuidiosa foret, a finitimis bello laceſſiti suppetias a Carthaginensibus petierunt, qui non modo consanguineis supplicibus opitulati sunt, sed & Hispanis bellum intulere. Quo deinceps cum validiori exercitu Barcam deinde Hamilcarem Duces suos miserunt. Hic per annos nouem magnis rebus gestis in insidias ab hostibus illectus occiditur.

AD LECTOREM.

In huius locū Hasdrubal gener est substitut⁹, q̄ & ipse octo annis omnē Hispaniā vsq; ad Iberū amnē Carthaginēsiū dicioni subegit, & foed⁹ cū Romanis renouauit, vt Iberus finis esset vtriusq; imperij, Sagūtinis, qui in parte Carthaginēsiū erāt exceptis, p̄p̄te rea q̄d eo tēpore in societate Romanorū fuerāt recepti. Sed & Hasdrubal a seruo q̄ vt mortē dñi vlcisceret, occisus est. In eius locū Hannibal Hamilcaris filius Impator ab exercitu salutatus succedit, qui Sagūto expugnata, q̄d reliquū fuerat Romanorū suo Impio adiecit. Circa ipsa belli Punici secūdi initia, Cn. & P. Scipiones in Hispaniā cū exercitu a Romanis missi primo aduētū magnā puinciā partē in studia partesq; Romanorū flexere. Sed illis occisis cū oīa essent incerta, nemoq; inueniret, qui succedere illis vellet. P. Scipio, P. Scipiōis nup occisi filius, qui postea Africanus est cognominatus, Imperiū sibi depoposcit, atq; in Hispaniā p̄fectus exclusis Carthaginētib⁹ vniuersā populo Romano restituit. Atq; ita sub Romanorū dñatiōe fuit ad Gothorū, Vādalorū, Alanorūq; tēpora ānos p̄p̄modū sexcētos. Hos Roderico vltimo Gothorū Rege fugarūt, atq; Hispaniarū possessiōe spoliauerē Poeni Mauriq; qui totam fere aut magna ex parte p̄ annos circiter septingētos quinquaginta tenuere, quoad nra aetate ductu atq; auspicijs optimorū Principū Ferdinandi & Elisabes pulsi sunt, atq; Hispania tota sibi ipsi restituta est. Quod vero Plato in eo dialogo, q̄ Timæus inscribitur, atq; iterū in volumine, q̄ de bello Atlātico scribit, Atlātes ex Erythæa insula Hispaniæ adiacēti per Galliā Italiāq; cū magno exercitu oīa populātes inualisse Athenas, atq; tādē ab Atheniēsisibus fusos deletosq; totū hoc cōmentitiū videri potest, quāq; Plato, nō vt fabulā, sed quasi verā historiā se narrare testetur. Nam neq; q̄ sit Erythæa insula Gadibus cōtigua ego video, neq; alios Atlantes noui, nisi qui sunt in Africæ cōtinenti. Nisi forte, quod refert Plinius, in totū abstulit terras mare, q̄d nunc Atlanticū dicūt. Illud pręterea quod in historia, quā vocant generalē, vulgo legitur, venisse in Hispaniā nescio quos Almonides, nemo arbitror dicet mihi, qui sint illi, aut quid egerint, aut quo postea cōcesserint. Quin potius ausim affirmare, nunq; fuisse tale genus hominū, sed totū fuisse cōfictū ab aliquo fabularū cōcinnatore. Nisi forte quisquā velit dicere sumptum esse illud ex Ouidio, qui in quintodecimo transmutationum volumine scribit Micilum Almonidem ex Græcia in Italiam penetrasse, ibique Crotonem urbem condidisse, licereque historico atque poetæ, vndeunque accepta materia suum opus contexere. Nam quod Diodorus Siculus scribit accolas Sicoris fluminis Hispani, qui agrum Ilerdensē rigat, venisse in Siciliam, atque e suo flumine Sicaniæ nomē illi indidisse, cui Seruius quoq; grammaticus astipulatur, quidē si magis credi oporteat Solino & Martiano, qui a Sicano Rege ante belli Troiani tēpora eo nauiganti, vt regnaret, dictam fuisse putant? Sed esto Hispani Sicoris accolæ venerint in Siciliam, hæc erit rara avis in terris, nigroq; similima cigno, quemadmodum ab hinc annos ducentos aut non multo amplius Tarraconenses ad Imperium acciti sunt, & ab hinc duo de septuaginta Alphonus eorundem Rex fortunatissimus huius nostri Ferdinandi Regis patruus Neapolitanorum atq; Appulorū regno potitus est. Sed vnde obsecro tanta ignauia nostrorum animos occupauit, vt per tot annorum volumina nō modo non lacefferint bello exteras nationes, sed neq; se ipsos ab hostium incurſu tutati sint. Quo minus ignoscendum nobis est, quod non arma, non equi, non commeatus, non reliqua belli instrumenta, non denique animus ad propulsandas atq; etiam ad inferendas iniurias deest. Quidē quod ea est regionis natura, vt ab omni latere munita sit hinc mari nostro, illinc Atlantico atq; Britanico, atq; vbi continenti adnectitur, arduis præruptisq; montibus inaccessibleis. Hispaniæ

EXCVSATORIA.

inquit Florus, nunquā animus fuit aduersum Romanos vniuersæ cōfurgere, nūquā in-
ferre vires suas libuit, neq; libertatē suā tueri publice, alioq; ita vndiq; mari Pyreneo-
q; vallata est, vt īgenio sit nec adiri qdē potuerit. Sed atē a Romanis obsessa est, quā
se ipsa cognosceret, & sola oīm puinciarū vires suas, posteaq; victa est, itellexit. Hæc
Florus. Vñ igit̃ tā graui torpere passa est sua regna veterno: An q̃a gētes extreme aut
soli malignitate, aut finiū āgustia laborātes cū nouas sibi q̃rerēt sedes, audita celi clemē-
tia atq; terræ fertilitate eo se cōtulerūt, cū e diuerso indigēne oīm rerū copia affluētes
nullā haberēt causam, q̃ illos cogeret patriā deserere: An q̃a cæteræ natiōes quantū-
uis liberæ Ducib⁹ suis ī bello haud grauate obtēperāt, facillimeq; sub disciplina milita-
ri cōtinent̃: Ex q̃ fit, vt milites neq; tā crebros cōmeatus petāt, neq; sint aut emāsores,
aut stationū suarū desertores. At Hispanis ea est animi peruicacia, vt neq; cupiditate
alijs īperitādi, neq; cōmunis libertatis defendēdæ causa, neq; vitę dulcedine persuasi al-
teri quā Regi suo parere velīt. Quare euocati nō facile cōueniūt, coactiq; diu persta-
re nequnt. An q̃a cæli vertigine ī pulsuq; syderū ab Ortū ad Occasū lege quadā fata-
li regna trāsmutant̃: idq; exp̃imēto haud dubio videm⁹, qd cū ex paradiso voluptatis,
q̃ ad Oriētem Solē a Deo plātat⁹ est, primi parētes egressi gen⁹ hominū ppagassent,
prima monarchia ī Assyrios, & ab Assyrijs ī Medos, & a Medis ī Persas, & a Per-
sis ī Macedones, & a Macedonib⁹ ī Romanos, & a Romanis ī Gallos Germanosq;
cū cæli cōuersiōe trāslata est. Nūc vero q̃s est, q̃ nō intelligat, quamq; titul⁹ īperij sit
ī Germania, rē tñ ipsā esse penes Hispanos p̃cipes, q̃ Italiae magnæ partis atq; ma-
ris nostri insularū dñi iam moliūtur bella ī Aphricam transmittere, atq; missis classi-
b⁹ cæli motū secuti iā p̃tingūt īsulas Indorū populis adiacētes. Neq; eo cōtēti alteri⁹
orbis magna parte explorata parū abest, vt Hispaniæ atq; Aphricæ finis occidu⁹ cū
orbis terrarū frōte Oriētali adiūgatur. Sed vt ad nostri sermonis exordiū redeam⁹, vi-
des amice Lector, quātæ se nobis res describēdæ offerāt, nō mō bella, q̃ fuerūt necessa-
ria ad stabiliēda Regnorū fundamēta cū Lusitanis, vt Hispaniæ daret vnū caput, cū
Pœnis et Gallis ad cōsuēdos refarciēdosq; lin⁹, q̃ fuerāt auulsi, cū Italis ad augēdas Im-
p̃ij vires, cū Indorū īsulanis, ad ppagādā Christiani nōis religionē. Quid illa dome-
stica: repurgasse religionē, ṽdicasse reip. vectigalia, hoc est, regale patrimoniū, ius su-
um cuiq; reddidisse. Vides inq; quā lōge lateq; pateat rerū scribēdarū, cāpus vt quā-
quam natura neget, ipsa tamen materiæ amplitudo, indulgentissimiq; Principis nostri
fauor ingenij vires per quā exiguas excitare possit.

Ael. Antonij Nebriff. historiographi excusatoria p̃fatio, in qua enumerat diffi-
cultates, q̃ scriptorē rerū gestarū tā Hispanarū quā Hispaniēsū ex loco-
rū p̃sonarūq; et aliarū rerū tēporis nostri nominibus cōsequūtur.

Scripturo mihi res Hispanas atq; Hispaniēs, q̃ Ferdinandi atq; Elisabes
P̃cipū auspicijs gestæ sunt, ingēs qdam sylua occurat, īmensumq; ape-
rit op⁹, & qd ab vni⁹ hominis ītegra ætate p̃fici nō possit, nedū ab homi-
ne p̃cipiti iā senio cōfecto. Et quāquā sunt multa, q̃ mētis meę acie p̃trin-
gūt, nihil tñ est, qd me magis a scribēdo deterreat, q̃ locorū atq; hoīm ppria noīa, que
maiori ex parte vsq; adeo sunt aspa & dura, vt nullo cultu moliri, nulla diligentia pos-
sint māfuescere. Accessit altera nō minor difficultas ī nominādis latine publicis Ma-
gistratibus, cum in plæriscq; alia sit nostro tempore forma reip. quā ea quæ

¶ Hoc in loco in Nebriffensis autographis desideratur folium, quod
ab improbo aliquo suffuratum non dubito.

PRAEFATIO.

rissima omnium foeminarum atq; proinde omni immortalitate dignissima huius nominis tertia Hispaniarum Regina, Franciscus Noianus in Sicilia Cephalitanus Episcopus et Antonius Geraldinus Apostolicae sedis logotheta viri pagedis carminibus omniumq; qui apud nos peregrinati sunt (Petrum martyrem meum semper excipio) eruditissimi, atq; ingenio propemodum singulari, in epigramatis ad eandem Reginae scriptis Elisabetham vocabant, quam appellationem ipsa non dissimulater auerfabatur. Baptista Mantuanus adhuc licentius alludens ad nomen Didus Elisam dixit adiecto Belle cognomemto. Alij ex Euangelio cognominem Zachariae uxori Elisabetham vocitabant. Quid si nos non Elisabetham, non forma declinabili extensiōe vnus syllabae Elisabetham, non Elisam Bellam, non corrupto nomine Isabelam, sed Elisabetham cum doctissimorum virorum usu ex declinatione graeca dixerimus. Nam cum sit haec vox origine Hebraica, eius literatura ex Hebraeo fonte petenda est. Duas omnino huius nominis foeminas in sacra scriptura legimus, alteram in veteri testamento filiam Aminadab atq; Aaron sacerdotis uxorem, alteram ex qua, ut Euangelista scribit, Zacharias Ioannem Baptistam genuit, quae prioris illius Elisabethae quali gentilis nomen referebat, cum praesertim fuerit ex eadem familia. Uxor inquit Zachariae fuit de filiabus Aaron, & nomen eius Elisabethae. Sic enim debere scribi, & non per. t. exile, ut graeci, vel per. th. aspiratum in fine, ut Latini scribunt, ex Hebraica literatura manifestum est. Interpretaturq; Dei mei iuramentum, siue Dei mei septima, siue Dei mei saturitas. Sabe namq; per. sin. scriptum iuramentum siue septem significat, per. same. vero abundantiam, ex Hieronymo, Remigio, Samuele Talmudista, omnibusq; Hebraeis. Vnde tamen siue. t. exile, siue. th. aspiratum in hoc nomine irrepsit, aliubi disputauimus. Nos vero interim cum plerisque viris doctissimis Elisabethae accentum in penultima accuto eademq; breui ex graecorum regula proferemus, quae etiam si sit breuis, ex graecorum regula vltima existente longa non patitur accentum in tertiam a fine syllabam transferri.

Tertia difficultas a Magistratibus.

TERTIA difficultas accessit a nominibus Principum Magistratumq; & officiorum, ex eo quod apud antiquiores aliae fuerunt rerum. formae, quam sint nostro saeculo, atq; proinde alij Magistratus, cum praesertim ex aristocratia Romanorum latinae appellationes in regiam gubernationem sint transferendae. Sed sunt quaedam nomina latina, quae ex equo Hispanis respondent, ut Regi, Re: Duci, Duque: Comiti, Conde. Quaedam, cum sint multa, atq; proinde videantur esse diuersa, in idem tamen recidunt, ut qui Regum temporibus fuit Tribunus celerum, sub Consulibus fuit Magister equitum, sub Imperatoribus Praefectus praetorio, is Magistratus a nostris dicitur Capitan de la guarda, cum alioqui Praefectus praetorio sit prouocationum Iudex. E diuerso idem nomen aliquando varijs accommodat officijs, ut Praeses ei, qui praesidio tenet arcem, Alcaide vero Punico vocabulo Hispani vocant, et ei, qui Urbem siue Castellum, siue montium iuga, vel fauces, siue locum alium armis tuetur, Capitan de guarnicio vulgo dicitur. Qui praeterea Hispanice dicitur Corregidor, si urbem siue municipium praesidio tenet, praeses est, si rem fisci agit Procurator, si tantum iurisdictione praesidet, praetor, si vice regis fungitur, praesul. Sunt etiam vocabula, quibus nihil in altera gubernatione respondet, ut ei, quod est Dictator siue Censor apud Romanos, nihil respondet apud nos, et ei, quod est apud nos Marques aut Almirante, nihil respondet apud Romanos. Quare in huiusmodi rebus nomina fingenda sunt, ut illum appellemus Marchionem quasi a Marcha, hunc

DE MONTIBVS HISPANIAE.

pelago Atlantico, quod est inter Duriaꝝ atq; Anæ fluuium. A Meridie habet latus, quod diximus a Septentrione Bæticā habere. Ab Oriente terminatur linea recta, quæ ducitur ab Oretania veteri ad pōtem Duriaꝝ, qui nunc est cōtra Septimancas. Quod reliquū est Hispaniæ cōplectitur prouincia Tarraconēsis, q̄ habet terminos a Septentrione Oceanum Britannicum, ab Oealone ad Nerium siue Artabrorum promontorium. Ab Occasu littus, quod est inter idē promōtoriū & Duriaꝝ ostiū in Atlantico Oceano, & latera oriētalia, quæ diximus Bæticā & Lusitaniā habere. A Meridie terminatur latere, quod a Septentrione dedimus Lusitaniæ, & nostri maris ora, quæ est inter Charidemī promōtorium & Veneris templum. Ab oriente habet Pyrenęos montes, quibus diximus Hispaniam a Gallia determinari. Ex his, quæ dicta sunt, conuincitur error illorum, qui eam, quæ nostro sæculo Portugallia dicitur, Lusitaniā appellant: cum Lusitania latius pateat, quippe quæ complectatur Caurium, Castra cecilia, Castra iulia, Placentiā, Abilam, Salmanticiam & eam, quæ nunc Ciuitas Roderici nuncupatur. Atq; e diuerso pars illa Tarraconensis prouinciæ, quæ interiacet Duriam & Límiam, qui alio nomine Lethes quoq; vocatur, Portugallensium Regi cōtributa est, quem tamen in historia Lusitanorum Regem nominauimus, ita tamen vt per totum eius potissimam partem intelligamus. Eadem præterea ratione, qui nomine corrupto nuncupatur Aragoniæ Rex, Tarraconensium Regem semper in historia diximus, cū alioqui Tarraconēsis prouincia præter Bæticam & Lusitaniā omne quod reliquum est Hispaniæ contineat, apud antiquissimos tamē Romanos Tarraconēsis tantum vocabatur portio illa breuis, q̄ citra Iberum amnem erat, dicta a Tarracone eiusdē regionis vrbe nobilissima. Neq; sunt audiendi, qui furore quodam Bellonę perciti diuinā, aut illa q̄ somniarūt, dicunt se pro cōperto habere, quod Aragonia dicta sit ab Aragonelcio quo flumine appellato sic ex eo, quod Hercules, quo tēpore in Hispaniā venit, ad ripas eius amnis aras erexit, ad quas egit pecudes sacrificaturus: itaq; dictus Arago ab ara & agendo, vnde sit postea ductum Aragoniæ nomē. Hæc speciosa dictu sunt, si autore aliquo vel mediocri defendi possent. Quæ vulgo nunc Andaluzia, Gothorū temporibus a Vandalis habitatoribus Vandalia nuncupata, ea putatur esse quæ fuerit apud Græcos & Romanos Bætica, & nos totā Beticam Vandalia cōtineri dicimus, sed nō idcirco tota Bætica est Vandalia. Nam Murgi, Mentesa, Vbeta, Biatia Tarraconensi prouincię cedunt, q̄ tamen sub Vandalia cōprehenduntur. Portio illa quoq; Beticę, q̄ protenditur inter Anam fluuiū mōtesq; Marianos, q̄ Magistratibus diui Iacobi & Traiano ponti contributa est, a nemine in Vandalia cōnumeratur. Quare & nos non oīa dabimus antiquitati, sed neq; semper incertū vulgus sequemur, fugiemus tamē, quoad fieri poterit, barbaras appellationes, sequemurq; voces sermoni latino vsitatas, etiā si tātundē nō valeant. Itaq; Portugallensium Regem Lusitanorū potius appellabimus, & Aragonensium Regem potius Tarraconensium, & Nauariorū potius Vasconum, & Castellanorū potius Hispanorū, nō ignorantes Lusitaniā & Tarraconēsem & Vasconiā latius patere. Apud antiquissimos sub Hispaniæ nomine continebatur Narbonensis prouincia Neumasium vsq; & Auenionem, deinde sub Romanis principibus cōtracti sunt fines ad Pyrenęum. Atq; iterum Gothi Reges ad terminos illam priscos extēderunt. Vnde & in concilijs, quæ sub Gothorum principibus in Hispania sunt habita, Narbonenses & Bessenses & Carcassenses & Carpentoraētenses & Helcenses & Beterrenses Episcopi nomina sua in decretis subscripserunt.

De montibus Hispaniæ.

DE MONTIBVS ET FLVMINIBVS HISPANIAE.

INTER Hispaniæ montes Pyrenæi altitudine cæteros excedunt, cognominati, vt Silius Italicus in primo Punicorū volumine scribit, a Pyrene nymp̄ha Bebrycis Indigenæ principis filia, quam Hercules illac trañciens violato iure hospicij vitiauit. Aut si quis non admittit poetarum fabulas, quæadmodum Plinius, qui tertio libro naturalis hiſtorie scribit totum illud de Pyrene fabulosum eſſe, credat Diodoro Siculo: qui libro bibliotheces prodit, dictos Pyrenæos eſſe a pyr vocabulo græco, quod latine vertitur ignis, quo mōtes illi diu cōflagrarūt. Hi, ſicut in ſuperioribus dictum eſt, poſtea q̄ a templo Veneris ad Oeaſonē diſterminarūt Gallias ab Hispania, per Cantabros & Auſturos maritimos porrecti occidētē æquinoctialē verſus in Gallicia tandē euaneſcunt. Idem præterea mōtes ab ortu ſolis in occaſum porrigunt brachium per mediã Hispaniæ longitudinem paribus interuallis ad eos, quos diximus p̄tendi per oram maritimã ab Oeaſone in Galliciam. Hoc Pyrenæi brachiū diſtinguit Hispanos, vt hi vocentur Citramōtani, illi vero vltromōtani, terminaturque ad in ora Luſitaniæ occidentali. Eſt & Iubeda mōs, quē Saltū aucenſem hodie vocant, ab Auca vrbe antiquiſſima vnde incipit, cuius veſtigia cū nomie adhuc viſunt iuxta Villã francam oppidū ſupra Burgos circiter viginti paſſuū millia. Dictus eſt autē hic mōs Iubeda a Iubalda Iberi Regis filio, qui a Beroſo Chaldeo ibidē regnaſſe tradit̄. Hic mōs ab Auca p̄tendit meridie verſus æque diſtanter Pyrenæis mōtib⁹, arcens Iberū amnē ne fluat in occaſum, quo cætera Hispaniæ flumina maiora influat in mare occidētale. Mons quoq̄ Oroſpeda initiū capit nō longe a noua Carthagine, tenditq̄ in occaſum per nr̄i maris oram maritimã tangēs Illiberos, Malacã, Arũdam, deficitq̄ tandē in Atlantici maris ora cōtra Herculis Gades. Mariani mōtes incipiunt a Tygenſi ſaltu, porrigunturq̄ occaſum verſus per mediã Bæticã, euaneſcuntq̄ in mari Atlantico. Hos Ptolemæus corrupto nomine Temerianos vocat pro Marianis. Sunt & alij complures Hispaniæ montes, ſed vt brachia ſiue articuli ſuperiorum quatuor ſunt, aut per ſe colles potius dicendi, quam montes.

De maximis fluminibus Hispaniæ.

FLVMINA quemadmodū & mōtes crebro memorant̄ in hiſtorijs, p̄pterea qđ ſunt a natura poſita q̄ſi fines regionū æterni, p̄ quos in cognitionē multarū rerū pueniem⁹. Quare viſum eſt de amnibus Hispaniæ, qui maxime principes ſunt, aliquid delibare, & imprimis de q̄ Lucanus. Qui ferit heſperia poſt oia flumina Bætis. Hic ortus in Saltu Tygenſi nō lōge a Caſtaone fluit in occaſū, atq̄ ab Andugaro Beticã mediã ſecat, & p̄uincie nomē imponēs, ei⁹ vrbes nobiliſſimas Cordubã, Italicã, Romuleãq̄ quōdã Hiſpalim vocitatã p̄terlabit̄. Hæc a pœnis deinde Iſpilia, & a barbaris poſtea inuerſis Iſis prioribus, & p. in. b. mutata Sibilia dicta, nūc Seuiſſa nominat̄. Tandēq̄ p̄ vnū oſtium exit in mare iuxta municipiū quod Luciferi tēplū ab antiquis dicebatur. Olim hic fluuius duo habuit oſtia, quorum alterū, quod erat meridionalius, oblimatum eſt cum alueo eodem pertendente a Nebriffa per Aſtam coloniam ad Turrim Capionis. Ex quibus facile ſoluitur illa dubitatio, quæ ſolet harū rerum curioſos mouere, & meipſum plerūq̄ ambiguum reddidit: cum Strabone, Ptolemeo, Mella, Plinio omnibus cosmographis autoribus Nebriffa & Aſta colonia intereſtuaria Bætis poſitæ ſint, qui potuit fieri, vt hodie nō paucioribus quã octonis paſſuū millibus a flumine diſtēt: Nimirū, quia vt ſtatim dixi, alueus ille, q̄ Nebriffam & Aſtã

Handwritten marginal notes in a cursive script, likely a commentary or correction to the main text.

Etis

HISPANIAE.

præterfluebat, oblimatus est, sic tamen, ut illius vestigia hodie visantur cum æstuariis atq; diorygibus manu factis, ut inquit Strabo, ad exportandas schaphis & lintribus fruges ex agris in vicinas vrbes. Sed quemadmodum a Bæti fluuio Bætica nomen accepit, ita ab Ibero amne vniuersa Iberia cognominata est, qui vnus ex omnibus Hispaniæ fluminibus in Austros defluit, cum reliqui omnes ab ortu in Occasum delabantur. Cuius rei causa altius mihi nunc repetenda est. Per medium totius orbis cogniti ab ortu Solis ad occasum porriguntur excelsi montes, quasi dorsum quoddam terræ, ex quo omnia prope flumina oriuntur partim ad Septentrionem, partim ad Meridiem. Hi montes, dum per Indias tendunt, appellatur Caucasus, cum per syrias, Taurus, cum per Ciliciam, Amanus. Tum duo porrigit brachia, alterum per Isthmon interioracem sinum Arabicum atq; mare Nostrum, deinde per mediam Aphricam procurrentes vsq; ad ✠ maris Atlantici Promontorium. Alterum præterea brachium porrigit per montes incognitos, qui iunguntur montibus, qui diuidunt Thraciam a Macedonia, qui deinceps respondent alpibus Italiæ, a quibus per omnem longitudinem surgunt in Apenninum. Tum per Cemenos montes medias Gallias pertendens applicatur Pyrenæo, a quo, quemadmodum paulo ante diximus, porriguntur montes, qui Hispaniam diuidunt per mediam longitudinem, desinuntq; in ora maris Atlantici iuxta ✠ Lusitaniæ oppidum. Cum itaque omnes fluuij capitales ex causa superius tradita partim in Septentrionem, partim in Meridiem delabantur, sola Hispaniæ flumina fluunt ab ortu Solis ad Occasum, euntq; recta in Atlanticum pelagus, præter Iberum amnem, qui, ut diximus, a Septentrione labitur in Austrum, ab Iubeda monte prohibitus ire Occasum versus. Anas igitur in agro Laminitano prouinciæ Tarraconensis ortus nunc se in terræ cuniculos mergens, nunc in stagna refundens, quemadmodum paulo superius dictum est, ab Oretania veteri secundo flumine Beticam a Lusitania determinat, præterlabiturq; Ceciliam Gemellinam, Emeritam, Pacemq; Augustam Lusitaniæ vrbes præclaras, factoque flexu anteaquam in Atlanticum pelagus exeat, per duo ostia non procul a ✠ effunditur. Tagus in Celtiberia Tarraconensis regione ortus Carpetaniam secat, deinde Talabricam præterfluit, & a ponte, quæ nunc Archiepiscopi vocant, Lusitaniam diuidit mediam, atq; non longe ab Olyssipone in Atlanticum erumpit Oceanum. Hic a Poëtis aureas arenas in mare tradit voluere, quod non omnino fabulosum est, cum cernamur nunc in eo bracteolas aureas per medias arenas interlucere. Durius amnis oritur in Pelendonibus prouinciæ Tarraconensis, fluitq; in Meridiem quoad perueniat Numantiã urbem Celtiberorum clarissimã, deinde flectitur Occasum versus, præterfluensq; Cluniensis cõuetus oppida nobilissima a pöte, qui situs est e regione ad Septimacas, Lusitaniã a Tarraconensi determinat per Turrẽ sellarũ, Taurũ et Ocelũ, tandem exit in Oceanũ Atlanticũ iuxta urbem, quã vocat portũ Callaicorũ. In Lusitania flumẽ est Munda in eadẽ ortum, exitq; in Oceanũ quoq; Occidentale. Est & in Bætica ciuitas eiusdẽ nominis, iuxta quã Cæsar Pompeij liberos superauit, bellisq; ciuilibus finem imposuit, quamquam sunt, qui accipiant urbem pro fluuio, & fluuium pro vrbe, cum inter flumẽ & urbem intersint centum parasangæ, aut non multo minus. Limiam Galliciæ flumen, quod antiqui Lethen, hoc est, obliuionis appellauere, & Minium amnem quoq; insignem eiusdem Galliciæ, quem Poëtæ dicunt voluere in Pelagus arenas aureas, id quod de Tago diximus. Et de amnibus Hispaniæ magis insignibus hæc dixisse sufficiat, nunc de regionibus, populis, urbibusq; differendum est.

Iberus

Arenas quadiana

Tagus

Durionis amnis

Munda flumen

Limia Lethen

Minium

no. 11. 13

ÆLII ANTONII NEBRISÆ

SENSIS HISPANARVM RERVM FERDINANDO

Rege & Elisabe Regina gestarum Primæ Decadis Liber Primus. Præmittit quædam necessaria ad sequentis historiæ declarationem.

Caput primum.

ENRICVS HVIVS NOMINIS TERTIUS Hispaniarum Rex, qui ex longa valetudine valetudinarius est cognominatus: cum obiret diem suum: Ioannem bimulum fere puerum: quem ex Catharina filia ducis Ioannis ab Alencastro Britanni susceperat: sub tutela eiusdem Catharinæ vxoris ac Ferdinandi iunioris natu fratris, heredem regniq; successorem ex testamento reliquit.

Qui cum ad pubertatis annos peruenisset: vxorem duxit Mariam patruo atq; tutore suo Ferdinando genitam: ex qua Enriquum primogenitum procreauit. Hæc postea quam vita functa est: alteram superinduxit Elisaben Ioannæ Ioannis Lusitanorū Regis filio natam: ex qua duos suscepit liberos, Elisaben matri cognominem, q̄ postea Hispanorum auspiciatissima Regina fuit, & Alphonsum, qui inter ipsa statim regni exordia morte immatura interceptus est. Cum vero institutum nobis sit Ferdinandi atq; Elisabes vxoris historiā Latino sermone profequi, pauca de Enriquo & Alphonso fratribus repetenda sunt: vt ostendamus quo iure, vel quo potius numine ad Hispanæ reipublicæ moderationem peruenerit: & qua via Ferdinandum prouinciæ Tarraconensis, atq; insularum nostri maris Regem designatum coniugio sortita est. Enriquus ab Enriquo illo primo huius nominis quartus Hispanorum Rex: Ioanne patre defuncto regni administrationem inijt: qui sub ipsa regnandi initia optimum principem gessit. Nam & aliquot expeditiones in Mauros Bæticæ inquilinos fecit, & regni populos ciuitatesq; in summa tranquillitate continuit. His cum adhuc princeps esset, sic enim vocant Hispani filium regis primogenitum, qui omnium procerū & ciuitatum populorumq; iure iurando futurus Rex designatur, Blancham Ioannis Nauariæ atq; deinceps Tarraconensium Regis filiam duxit vxorem: sed ab illius nuptiis se continuit: siue impotentia suæ conscius, siue ex alia quadam ratione incognita: vnde ingentes sequute sunt querelæ atq; dissensiones: altero in alterū sterilitatis causam reijciente: donec controuersia ad summum Pontificem deuoluta est: qui facta partium disquisitione, illos ad certum tempus lege coniugali soluit. Facto itaque diuortio Enriquus alteram superinduxit Ioannam Eduardi Regis Lusitanorum filiam: ex qua nihilo magis quā ex priore liberos genuit.

Cumq; apud omnes Hispanos atq; exterarum quoq; nationes constaret Regis infœcunditas: idq; multis experimentis virginum, corruptarum, natu grandiorum, atq; mulierum etiam vulgo prostituerarum omnibus testatum esset, quinto anno postea quam conuenerant, Regina præter omnium spem deprehensa est concepisse: neq; fuit qui dubitaret illam a quodam ex Regis amicis adulteratam: cuius nomen honoris causa etiam nunc tacendum esse decreui. Sunt qui opinentur Regem ipsum ex cacozelia per manus, ut aiunt, in manus amico potiundam tradidisse. Quæ res cum non solum apud regni primores, sed etiam apud infimæ condicionis homines certo certior esset, indignitas

B

DECADIS PRIMAE.

te rei omnes permoti Regem aduersari, detestarique: Reginam vero non dissimulanter odisse: quod virum tam insigni macula dedecorauerit. Ipsum uero tanti sceleris autorem violatae fidei publicae atque prodicionis insimulare. Non defuerunt interea praesules & religiosi, atque ordinis equestris boni viri, qui tum sermone praesentes, tum per litteras absentes Regem hortarentur: suaderentque foetum illum male ominatum turpique ex adultério conceptum ablegaret aliquo: ubi lateret aeternum: atque eadem via & regis ipsius ignominia dilueretur: & regni perniciofa illa fax intercideret. At Rex secum reputans Reginae conceptum non posse celari: atque proinde si partus cuiuscumque alterius nomine exponeretur: magnum dedecus inde subeundum: nullam exhortationibus, monitisque amicorum reliquit locum: quin potius quicquid Regina peperisset: decreuit tollere: atque pro suo educare. Peperit itaque filiam: cui inditum est nomen Ioannae: quae multorum postea malorum causa fuit.

Ioanna Enriqui designatur princeps: eaque abiurata Alphonfus substituitur: salutaturque Rex, ex partium dissidio pugnatur, vinciturque Alphonfus.

Caput. II.

REX cum putaret se turpitudini suae quasi velum quoddam posse praetendere: si puellam profiteretur ex se genitam: simul etiam ut suae virilitatis argumentum aliquod relinqueret, ex primoribus regni alios sollicitationibus, quosdam etiam praemissis, nonnullos quoque precibus, complures & minis: cum quibus etiam & ciuitatum municipiorumque procuratores inducens eo rem deduxit: ut suppositiciam illam recens natam pro vera filia iureiurando principem, regnique heredem ex Hispanorum consuetudine designarent: id quod est Madriti gestum. Quae res cum publice transigeretur, a plerisque tamen secreto reclamatum est dicentibus se iusto terrore compulsos peierasse: propterea quod Regis potentia esset illis tunc formidolosa. Qui non multum post tempus conscientia tanti facinoris adacti, remque ipsam professi palam a Rege disciuerunt: missis oratoribus qui dicerent illi: se nolle stare iuri iurando: quod esset ab illis extortum, aut nimis aut illicitis pactionibus: quin potius illum per superos, perque maiorum suorum manes & per ipsius regni maiestatem obtestabantur: puellam vel ipso teste atque iudice ex foedo concubitu genitam abdicaret: ablegaretque aliquo unde nec nomen ad Hispanos unquam redire posset. Petiere insuper ut Hispanae reipublicae prospiceret: ne quid detrimenti pateretur: quod fieri non posset facile, nisi Alphonsum fratrem natu minorem declararet principem heredem, regnique successorem. At Rex permotus siue conscientia: quae valet pro mille testibus, siue quod verebatur: ne proceres atque populi nisi id faceret: se ab imperio subducerent, siue quod intelligebat vno omnium consensu fratrem expeti: qui sibi succederet, oratoribus respondet: quandoquidem iusta & honesta petebant: se illorum precibus velle acquiescere: id quod est ab eo factum e vestigio. Nam & Alphonsum fratrem principem sibi successorem, regnique heredem declarauit. Quae res omnibus omnium ordinum viris, qui modo erant pacis & quietis amatores, iucundissima fuit. Nam ex ea principis, haereditisque nuncupatione pax Hispanae reipublicae haud dubie promittebatur.

Cum deinde Rex ceperisset omnia ex arbitrio paucorum agere: quippe qui erant illi voluptatum administri: idque regni primores egrefferent cum vellent alloqui rerum nouitatem experiri: publica utilitate neglecta, & quisque sua commoda secutus dissidium fecere. Nam & altera pars Alphonsum principem designatum salutauit Regem, dicens non

esse parendum homini tam molli & effoeminato: tamq̄ rerum gerendarum negligentē & securo: & qui neq̄ proprio decori parceret, neq̄ publicæ tranquillitati prospiceret.

Quare Apium exemplum eum, qui sit deterior ex duobus Regibus, neci dēdendum, ignauumq̄ fucos pecus a præsepibus arcendum. Altera vero pars Enriquum secuta excusare: quod esset Rex: & ab illo quidem vnctus in Regem cuius manu cor regis est, & per quem Reges regnant. Quodq̄ si ex ea causa Rex esset abdicandus, quod male rem gereret, non esset tolerabilior illa gubernatio, in qua puer vndecim annorum, cuius ætatis tunc erat Alphonsus: regnaturus erat. Attestante scriptura sacra. Væ tēte illi, cuius Rex est puer. His se vtrac̄ pars rationibus tuebatur apud multitudinem: re autem vera secreto sua quisq̄ commoda sequebatur. Nec tamen erat animus vtriusq̄ bello decernendi: quam cunctando vtriusq̄ regis potentiam infirmandi. quo facilius possent deinde pro sua libidine regnum inter se partiri: id quod postea experimento perceptum est. Sed cum vtrac̄ pars exercitus cogeret: atq̄ oportunam castris sedem exploraret: Vmetum simul contenderunt: siue quod locus ille tali situ est: vt qui eo potiretur meliorem esset belli condicionem habiturus: siue quod fatalis ille campus moliebatur tradere victoriam Regi: qui, potiorē videbatur causam habuisse: exemplo illius pugnae: quæ eodem in loco Ioanni Regi de Ferdinandi liberis victoriam dederat. Congregatis igitur vtrinc̄ copijs: cum de condicionibus pacis non posset conuenire: neq̄ fieri, quin signis collatis demicaretur: victoria penes Enriquum mansit. Quod vero ea pugna citra voluntatem primorū fuerit, ex eo facile coniectare licet, quod victores in persequendis belli reliquijs non perstiterunt, bellum namq̄ non tam finire quam protrahere volebant. Cum essent in procinctu acies: diceretq̄ quispiam nulla ne ratio inueniri potest, qua prælium hoc possit dirimi? Optime, facetus quidam homo respondit, qua nam? inquit ille, At hic rursus: si alter exercitus aufugerit.

Alphonsus obit: illiusque partes hortantur Elisaben sororem, vt Regni sceptrum arripiat: quod illa recusat.

Caput. III.

ALPHONSVS acie superatus sub tutoribus illis, qui sibi in bello fuerant adiutores, vixit annos tres: obiitq̄ diem suum Cardenose agri Abilensis exiguo pago in pestilentia illa infami, quæ per id tempus grassabatur. Erant autem ea tempestate cum illo: qui suarum partium studia fouebat Alphonsus Charillus Alchiepiscopus Toletanus, Ioannes Patiequus, qui ex Marchione Villenati Magister militiae diui Iacobi Spathiferi fuit. Aluarus a Stunica comes Placentinus: qui deinceps fuit Areuacorum dux, Alphonsus Pimentellus Comes Beneuentatus: atq̄ alij complures omnium ordinum viri principes: qui ex morte sui ducis animo consternati formidantes Enriqui Regis auctam ex victoria potentiam: quem probris & maledictis per literas, perq̄ acclamationes saepe lacefferant: nullum aliud sibi præsidium ab irato Rege inueniebant, quam si inde mortui fratris locum Elisaben sororem, quæ eodem tempore, atque in eadem erat vrbe, substituerent: Regnamq̄ salutarent. Sic enim posse & factionem suam confirmare, & commissorum impunitatem assequi: cum esset præsertim Regis filia: atq̄ soror vnica: ad quam non minus hereditarium regni ius, quam ad Alphonsum fratrem germanum pertinebat. Adeunt itaq̄ illam, & dicta, acceptaq̄ salute, Alphonsus antistes Toletanus, cui reliqui omnes primas orandi partes dederant, huiusmodi fere sermonem ha-

DECADIS PRIMAE.

buit. Si apud Deum immortalem vota nostra voluissent optima Princeps, & tu iucundissimo fratre tuo nunc fruereris, & nos haberemus regem, quem sequeremur, obseruaremusque. Sed quando superis ita visum est, vt ille raperetur, ne malicia forte mutaret mentem, aut quia placita Deo anima illius, tu sola nunc restas altera spes, atque vnica lux, quae possit Hispanae reipublicae tenebras illustrare. Quanta reipublicae labes ab Enriquo fratre orta est, ex eo tempore quo suppositiciam illam, & quam simulabat esse filiam haeredem, Reginamque futuram, etiam iureiurando procerum interposito designauit, optime nosti. Sed fuit tempus illud primum tolerabile. Postea vero cum neglecta regni administratione, omni voluptatum genere affluens per quosdam impuratos contubernales vniuersa negotia exequeretur, iurisq; & iniuriae nullum tam esset discrimen, coacti sumus quasi inde mortui Regis locum Regem, alterum nobis sufficere, qui illius negligentia rem perditam instauraret. At nunc illo acerba, nec indigna minus morte perempto, quid reliquum est, nisi quod bonum, foelix, faustumque sit, vt regni gubernacula suscipias, fessisque rebus atq; luxatis operam tuam, opemq; accommodes. Neque est, quod oblatam a nobis condicionem recuses, nisi mauis te ipsam, tuosque ciues ire perditum. Nam si tu, ad quam regni successio ex iure manu confer tum pertinet, non arripis occasionem, vide ne frater auctus hac quoq; parte, quam nos tibi tradimus, totam regni molem in subditiciam illam tui aemulam transeat. Haec Tolitanus praesul, cui reliqui primores sunt assensi. At illa ex recenti fratris obitu in moerore, ac luctu degens, paululum lachrymis, & cogitatione morata paucis tandem respondit. Ego venerande Praesul, vosque principes mihi charissimi, voluntatem istam, quam geritis erga me admodum laudo, atque proinde magnifacio, & si quando mihi dabitur facultas, gratiam vobis cumulatissime refferam. Sed qualis ante hac mihi animus fuerit, quemque in praesentiarum habeam, quia, vt intelligo, vobis perspectum non est, breui ostendam. Quo tempore frater meus, idemque germanus mihi dulcissimus vobis adiutoribus rerum potiebatur, quia discorditer cum Enriquo fratre communi vivebat, nullo modo poterat mihi placere status ille reipublicae. Nam quis sane mentis probaret fraternas acies, alternatq; bella profanis decertare odijs? quis fas & nefas misceri, legesq; & iura violari? Quae omnia ex bicipiti gubernatione illa sequebantur.

Sed quonia sic fata voluerunt, vt ex duobus alter alteri cesserit, non censeo amplius repugnandum esse diuinae voluntati, quae bis iam manifestissimis argumentis declarauit, quid nos sequi debeamus, semel cum victoriam, atque iterum cum fratri vitam abstulit. Quod si vos o amici Hispanae reipublicae cura tangit, illud potius curate, vt res ad illius imperium deferatur, cui Deus ipse deferendum esse iudicauit. Sed quia non modo omnium ordinum consensu, sed etiam ipso, qui ab aliquibus dicebatur esse pater, iudice, abdicata est illa, quam dicitis mei aemulam, si me Ioannis Regis filiam, si dignam tanto nomine putatis, efficit per ipsum Regem, perque reliquos Hispaniae proceres, vt res Hispana in alienam familiam illegitime non transferatur, sed post fratris obitum ad illam deuoluatur, cuius potior videbitur esse causa.

Agitur de concilianda Elisabe Regi fratri, & Archiepiscopus Hispalim negotium suscepit.
Caput. IIII.

IS rationibus commoti proceres abierunt addubitantes, quam potissimum viam insisterent, quos ancipiti consilio distractos Ioannes Patiequus Magister equestris ordinis sub diuo Iacobo moerentis in hunc modum allocutus est. Quæ sit magnanimæ huius puellæ mens sapientissimi viri, quod consilium videtis, quam non libido regnandi, non odia in partis aduersæ studiosos flexerunt, eam nos miremur oratione in sententiam nostram non potuisse impelli. Credite mihi o proceres, magnum quidem hæc indoles promittit. Non est puellæ huius ingenium vulgare. Nam quis illius rationes, quibus nunc via est, confutare, aut refellere potest? Quis enim non videt reipublicæ, atque etiam nobis ipsis magis conducere pacem, ad quam nos illa hortatur, quam bellum, quod vtrisque perniciosum est?

Nam timor ille noster a Rege, quem offendimus, facile sedari potest vel per ipsam regni participem factam sororem. Cuius ea est prudentia, ut vel vno verbo nos possit facere illi beniuolos. Quid, quod ego pulcherrime noui Regis ipsius ingenium in mediâ iracundiâ, etiam minima excusatione, placabilis est. Quare sententiam meam ego breui vobis ostendam. Sororem censeo fratri conciliandam, ea conditione, ut ille solus imperio potiatur, illa vero si fuerit superstes, in regni administrationem succedat, idque ex gentis nostræ consuetudine, procerum, procuratorumque totius Hispaniæ iure iurando sanciat. In Magistri sententiam omnes pedibus manibusque tunc ierunt, quod videbatur æquabilior, & cui nemo possit obsistere, tamen non erat illis ignotum ipsum iam pridem cogitasse de reditu in gratiam cum Rege, quippe qui cotidie apud omnes testaretur, prædicareturque illum vnicum benefactorem suum, sequæ omnium fortunarum suarum illius esse debitorem. Ex quo factum est, ut omnes factionis illius socij, atque ille imprimis, cœpissent agere de concordia inter fratrem & sororem. Is namque autor fuit, ut Alphonsus Fonseca Archiepiscopus Hispalensis vir bonus, atque dicendi non imperitus, & qui vtriusque partis esset amicus, Regem adiret, atque imprimis ab illo venia petita, de pacis condicionibus ageret. Qui ut erat homo ad res agendas natus, non grauate negotium suscipiens regem adit, apud quem huiusmodi sermone usus est. Cum in constituendo Rege clarissime Princeps omnia virtutum genera sint necessaria, & quæ possint illum, & bonum virum facere, & sapientem, duæ tamen iure videntur primas sibi vendicare sedes, clemētia, & iusticia, quæ solæ possunt efficere mortales proxime ad Deum accedere, qui & ipse clemētissimus, iustissimusque est. His duabus ita moderat orbē, ut in suis operibus nunquā altera sine altera reperiatur. Pars illa optime Rex, quæ fratrem tuum sequebat, forte sibi persuaserat se a tua Celsitudine duriusculè tractari, quod videbat te propensiori quodā modo amicis, quos tibi priuatim delegeras, indulgere, quodque beneficia, quæ cōsueuerunt a regali beneficētia proficisci, nō peruenirēt ad illos pro dignitate. Sed esto partim inuidia, partim indignatio illos a te alienauarit, iam pudet eos, pigetque facti, iam fatentur se & tuo Marte, & diuina sententia victos. Erit igitur clemētiæ tuæ, & illos facere tibi obsequētes amicos, errata illis condonādo, et iusticiæ, si regni tui vires sparsas recollegeris, cōposuerisque rerū statum presentē, & deinde futuræ trāquilatati prospexeris. Quod vtrūque vno tuo singulari beneficio in remp. efficies, si sororē iam prope vno omniū consensu principē non modo expectatā, sed animo quoque designatam tu tibi illam successurā, regnique legitimam heredē declaraueris, atque eadē viā te ab omni molestia liberabis, omnesque primores obnoxios tibi facies, & rebus Hispanis quietē, pacemque in longum relinques, efficiesque, ut misericordia

DECADIS PRIMAE.

& veritas obuient simul, & iusticia, & pax osculentur se. At Rex tametsi erat illis non dissimulanter iratus, a quibus hæc petebantur, benigne tamen patienterq; Archiepiscopum audiuit, responditq; se die postero illi responsa daturū, atq; ita illum in hæc verba dimisit. Erant familiares, atque amici Regis secti in factiones duas, altera quæ studebat Regis sorori, altera quæ partis suppositiciæ illius filiae sustinebat. Qui audita legatione, cum intelligerent Regis ingenium flexibile, atque paruo momento posse huc vel illuc impelli, regem aggrediuntur, tentantque rationibus ad rem accommodatis, quæque pars in sententiam suam pellicere. Qui adulterinæ Regis filiae partes tuebantur, dicebant venisse tempus in quo Deus traderet hostes in manus suas, quâdo spoliati duce, atque consilij inopes, nesciebant, quo se conferrent, nisi ad eum, quem re, & verbis læserant. Reuocaretque in memoriam, quo pacto ab imperio suo descuerunt, atque contra diuina, & humana iura creato sibi Rege armati, etiam in acie contra suum verum Regem decertauerint. Meminisset, quæ probra, & maledicta in vulgus sparserint, atq; etiam ad principes exterarum gentium scripserint ea, quæ de maiestate regia confixerunt, prædicaueruntq; quibus etiam scorta, & postribulæ meretrices abstinerent. Quare huiusmodi hominum generi, non modo ueniam non esse dandam, aut in gratiam recipiendos, verum etiam bello persequendos, exagitandosque ad extremas mundi oras, quo adluerent commissa, dignasque pro suis sceleribus pœnas reportarent. Exaggerabant præterea hominum superbiam, vel impudentiam potius, qui cum debuissent petere ueniam supplices, postularent suo arbitrio designari debere principem, regni que hæredem, imponentes legem, quam victores victis imponere consueuerunt. At pars altera, siue quod diffidebat Regis ingenio, quod erat magis pronum ad ocium atque sordiam, quam ad decertandum vindicandumque bello iniurias, siue quod intelligebant regni hæreditatem ad sororem pertinere, siue quod videbant mala impudentia nullum esse habitura finem, nisi frater, & soror redirent in gratiam, obtestabantur Regem, vt ex hostibus faceret amicos illos, qui ante hac sibi obstiterant, simul etiam sororem sibi beniuolam faceret, declararetque illam principem, regnorumque futuram hæredem, si foret, sibi aliquando superstes. Erant, qui suaderent illi omnia superiora per simulationem esse facienda, quo ad soror in potestatem suam redigeretur, posse enim tunc illam alicui externarū gentium principi matrimonio locare, atq; eadē via tradere filiae, siue putatiuæ, siue ex se genitæ regnū, quod a maioribus suis receperat.

Regem dubium, in Elisabeth partes Andreas Caprarius proniorem facit. Statuunturque pacis condiciones.

Caput. V.

LX tam varijs sententijs Regem ancipitem, dubiumque quid faceret, Andreas Caprarius, quem Magisterio domus præfecerat, & cui ex omnibus amicis magis fidebat, quam nulli alteri, hunc in modum est allocutus. Et si intelligo clarissime Rex me apud Celsitudinem tuam non habere tantum autoritatis, vt audeam te aliqua de re admonere, est tamen fidei meæ, & obsequij, quod tibi debeo, te statum apud te relinquere, quid ego sentiam de hoc negotio, quo te implicitum esse video. Audiui nuper ex quodam viro doctissimo, qui se philosophum profitebatur, scriptum esse apud Platonem, tantum quemq; in sua rep. debere contendere, quantum

uibus suis persuadere possēt. Nam quemadmodum patri, sic etiā patrie non esse vim inferendam. Omnibus regni primoribus simul & vulgo, atq; omnium ordinum viris persuasum est, hanc quam Regina uxor tua peperit, non esse ex te genitam; idq; factum est illis probabile argumentis, quę nos amici tui, qui sæpe cum populo disceptamus, nulla ratione possumus dissoluere. Si tibi animus est, quam cupis credi tuam esse filiam, regni hæredem relinquere, tota erras via. Nam est nemo, qui non indignetur parere illi, ad quem regni successio iure non pertinet. Quod si viderint te arcēs mitionesque & castella præsidio firmare, atq; amicis tuis credere, vt post obitum tuum filię tradant, hoc est patrię vim afferre, hoc est contendere plus, quam effici possit. Hoc est gigantum more contra superos pugnare, voluntatiq; diuinę obsistere. Neq; imperio tuo subditi magis id patientur, quam si velis illos in manus infidelium tradere. Si res publica Hispana loqui posset, non aliud opinor diceret, quam quod ego nunc sentio, esse videlicet ignoscendum illis, qui pro fratre tuo contra te arma sumpserunt, qui forte non tam offendendi tui causa, quam vtilitati publicę prospiciendi id fecerunt. Deinde sororem tibi conciliandam, tractandamq; proinde ac si esset filia ex te genita, quandoquidem ita Deus voluit, vt tu sine prole decessurus esses, illiq; regni successionem volens nolensq; decernas. Hac enim via omnes tibi fatebuntur esse debitores, tibiq; libentissime obtemperabunt, tu summo ocio & tranquillitate frueris, res Hispanę in dies magis magisq; efflorescent. Pro quibus in rempublicam meritis illud præmiũ tibi dabitur, quod omnibus, qui commissum sibi imperiũ conseruauerint, adiuuerint, auxerint, adeo propositum est. In hanc sententiam, quę ex altera parte timorem intentabat, ex altera ocium pollicebatur, Rex facillime acquieuit, iubetq; vocari Archiepiscopũ, cui responderet velle se reipublicę, & cõmunis vtilitatis causa condonare illorũ errata, qui ab imperio suo descuerint. Velle præterea sororem sibi conciliare, atq; in principem regnię successoricem cooptare, modo illa in sua verba per sancte iuret suo iniussu nuptiũ ire mortalium nemini. Suscipit Archiepiscopus se & illorum, quibus est concessa venia, & sororis designandę principis & Hispanę totius reip. nomine immortales gratias agere pro tam mansueti benignoq; ingenio. Tum agi ceptum de condicionibus pacis, ictumq; foedus est in hæc pacta conuenta. Imprimis, vt soror princeps designanda, & Ioannes Patiequus Spatharius Magister, & ex reliquis, qui in eadem causa fuerunt, qui vellent, regalem curiam frequētarent, quo per omnem Hispaniam reditus in gratiã, atq; concordia illustrior esset, quodq; Rex intra quadrimestre tempus Reginam ex furtiuo illo cõcubitu filiam dimitteret in Lusitaniam, curaretq; per pontificem cum illa diuortium facere, quandoquidem cum foedus coniugale cum illa inierat, ad præfinitum tempus fuere legibus soluti, experiundi tantum gratia in vtro esset gignendi defectus, cum alioqui permanendum illi esset cum priori vxore. Tum demum, vt in alimenta sumptusque nouę principis decerneret stipendiaria oppida cum iurisdicione, ex vrbibus Abilam, Optum, Molinam, Vbetam, ex municipijs Methymniam campestrem, Vlnetum, Acalonem. Ipsa vero Princeps iuravit stantibus his condicionibus, nisi per Regem fratrem liceret, se nemini mortalium nupturam. Constitutum est præterea ad præfinitum diem, vt Rex & soror conuenirent in ede ac coenobio diui Hieronymi, quod est ad locum, quod vulgus Guifandi tauros appellat.

Enriqus & Elisabes soror conueniunt, rursus designatur princeps, & Ioanna Regina fugit.

DECADIS PRIMAE.

Caput. VI.

RA T ea tempestate Rex in oppido, quod ipse plurimum frequen-
tabat, antiqui Carpetaniæ Mantuam vocabant, nostra ætas Madri-
tum nominat. Soror vero Abilæ morabatur. Quæ accepto Re-
gis responso conuocatis primoribus, cum primum potuit, venit Zebre-
ros comitatu virorum principum frequenti, inter quos erant ex ordi-
ne ecclesiastico Toletanus & Hispalensis Archiepiscopi, & Enicus
Manriqus præsul Cauriensis. Ex ordine vero militari Magister diui Iacobi, &
Placentinus, Beneuentanusq; & Osorninus, Comites, aliq; complures vtriusq; ordi-
nis principes viri. Rex vero ex Madrito profectus, venit ad Cadahalsum, qui in agro
Ascalonitano pergrandis est vicus. Locus, in quem constitutum est se conuenturos,
distabat vtrinq; interuallo pari. Quo posteaquam conuenerunt, seq; inuicem saluta-
runt, Rex benigne, ac comiter sororem longo post tempore visam, breuiter allocutus est,
nam cætera dixit, se in aliud tempus referuare. Tunc accedens diui Iacobi Magister,
genua Regis amplexus pauca pro se, atque pro cæteris, qui in eadem causa fuerunt, est
locutus, partim excusans, partim confitens suum, atque aliorum errorem, pollicens suo,
atque sociorum nomine compensaturos se obsequiorum crebritate pristinas offensio-
nes, si quid fuisse, in quo læserint Regiam maiestatem. Erat in ea conuentus celebra-
te ad hoc ipsum inuitatus Antonius Venerius Apostolicæ sedis legatus, idemq; Legio-
nensis Episcopus, & qui deinceps fuit Conchensis præsul, atq; S. R. E. Cardinalis.

Is petente ipso Rege absoluit, atq; relaxauit a priori iure iurando illos omnes, qui iam
pridem Madriti iurauerant principem, regniq; hæredem futuram illam, quæ falso dicti-
tabatur filia Regis. Atqui Rex ipse declarauit extemplo imperij successionem, hæredi-
tatemque, ac regni dominium ad sororem pertinere, quemadmodum & antea Alphon-
sum fratrem futurum Regem designauerat. Quo intercepto in superstitem vnicam so-
rorem hæreditarium ius esset deuolutum. Nam quæ sua dicebatur esse filia, illam ab-
iurabat, abdicabatq; perinde, atq; alienam. Iurauitq; euestigio in apostolici legati uer-
ba, se hanc vnicam sororem regni hæredem agnoscere, & præter eam neminem, atque
hanc hæredis institutionem, declarationemq; sub eodem iure iurando affirmauit, se nun-
quam per se, aut per alium quempiam interpellaturum. Idemq; coegit omnes om-
nium ordinum viros, summates & infimates, qui aderant, iure iurando sancire. Per
ediçta quoque præcepit, ut omnes ciues, oppidani, municipes, & populi suo imperio
subditi idem secum iurarent, atque si contingeret, ipsum e vita priorem excedere, habe-
rent illam certam, legitimam, & indubitatam Reginam. Edixit præterea, vt omnes
ciuitates, oppida, municipia mitterent procuratores suos Ocaniam, vbi futurus erat con-
uentus procerum, in quo de statu reipublice decerneretur. Per idem fere tempus Ioan-
na Regis vxor, quæ mittenda fuerat in Lusitaniam, ex certis quibusdam causis posita
est sequestro in potestate Archiepiscopi Hispalensis, qui tradidit illam adseruandam Pe-
tro a Castella ex sorore nepoti suo in arce, quam ipse ædificauerat munitissimam Ala-
hegijs. Egregia interea coniux, quo mariti dedecus magis testatū esset cūctis, oculos in
adulescentē coniecit, & non multos post dies cōperta est ex eo prægnās, neq; eo conten-
ta, ausa quoq; est ingēs facinus. Agit cū adolescente, vt illā p̄ muros noctu deducat. Cō-
posita re cū sefellisset custodes primū, deinde circitores & vigiles lapsa p̄ funes, atq; ere-
pēs tandē veredo imposita duce adultero postridie Butra cū venit, q̄ in loco erat Ioāna
filia, quam exfurtiuo cōcubitu genuerat, abseruabaturq; publice ab Enriquo Mēdoza

Tendillano Comite, Exactis diebus paucis, Rex cum sorore principe, cæteroque procerum comitatu venerunt Ocaniam, procuratores quoque ciuitatum & municipiorum eodem conuenerunt, quemadmodum per Regis ædicta illis fuerat imperatum, qui & ipsi procuratorio nomine iurarunt se habituros illius sororem loco principis, hæredisque, & post eiusdem obitum pro uera, certa, legitimaque Regina.

Agitur de coniugio Elisabes principis cum Alphonso Lusitanorum Rege, & cum Ferdinando Siciliae.

Caput VII.

ALTERA uero pars, quæ Ulmetano prælio Enriquum Regem secuta fuerat, indignabatur, quod non fuisset habita ipsorum ratio in illa Regis Principisque concordia. Nihilominus tamen partim illuc accessere, partim misere procuratores suos, qui utriusque illud idem iure iurando sanxerunt. Hi fuerunt Marchio sanctæ Iulianæ, Comes Pharius, Episcopus Secontinus, alijque complures eiusdem factionis.

At Rex siue Magister Spatharum suauis, siue quod ipse per se natura erat uariis, & mutabilis, nihil eorum exequabatur, de quibus cum sorore transactum erat, quin e diuerso per literas egit, ut Alphonus Rex Lusitanorum, qui tunc orbatus erat uxore, peteret coniugio sororem principem designatam, eoque uenit Archiepiscopus Olyssiponenensis cum literis, & mandatis, & procuratorio ipsius Regis nomine. Archiepiscopus Toletanus contrario laborabat illam iungere Ferdinando Regi Siciliae, ac principi heredi Ioannis Tarraconensis Regis. Qui, ut posset commodius atque citra ullam suspicionem peragere negotium, concessit Hyppepos dicionis sue municipium, cepitque exequi rem per Gutterrium Cardeniū ipsius Principis structorem, ut spreto Lusitanorum Regis conditionibus, acquiesceret potius Regi Siciliae. Rationes autem, quæ possent illam in Siciliae Regem pellicere, atque e diuerso a Lusitanorum Principe deterrere, complures fuerunt, sed illa imprimis quod Enrici fratris consilia eo tendere uidebantur, ut sororem extra regni limites ablegaret, nulla diuinitatis habita ratione, dum modo efficeret, quod cupiebat, id est, quo posset commodius subdituam filiam in regni successionem substituere. Ex quo illud efficiebatur, ut quoniã Lusitanorum Rex haberet ex priori coniuge filium heredem, si susciperet ex ea liberos, relinqueret eos ex heredes, sin minus suscepisset, ipsa nihilo minus maneret indotata. At rex Siciliae, idemque Tarraconensium Princeps designatus, qui necdum uxorem duxerat, neque liberos procrearat, non modo posset habere filium, qui succederet in gubernationem, sed etiam posse fieri, ut autum regnum cum regno dotali coniungeretur. Accedebat etatis æqualitas, quæ ad animos conciliandos ualet plurimum, cum alioqui Lusitanus esset natu gradior. Eoqueque accedebat, quod si res in discrimen esset uentura, ut inter duos principes armis decerneretur de regni possessione, quod Rex Siciliae idemque Tarraconensium Princeps habebat in Hispania ex primoribus complures sanguinis propinquitate coniunctos, qui cuperent ipsum potius, quam alienum regnare, & qui si uires suas cum ipsius principis uiribus coniunxissent, facile possent submouere, atque semel ex Hispania æmulam illam, atque in ipsius regni perniciem genitam eradicare. His suasionibus apud Elisaben Principem Gutterrius utebatur. Quas illa secum reputans, simul etiam quod uidebat fratrem Regem nolle stare pactis conuentis, neque tradere illi urbes, & municipia, quemadmodum inter eos conuenerat, sed illud imprimis, quod frater nihil aliud moliebatur quam ipsam ex Hispania pellere, atque perinde regni successionem spoliare.

DECADIS PRIMAE.

facile assentiebatur structoris admonitionibus: sed pudebat illam publice fratris voluntati obistere: qui per se, atque per amicos instabat, ut in hoc sibi obsequeretur: promittens (ut aiunt) maria, & auri montes. Quare utriusque patris rationibus obtusa, & dubia quid potissimum sequeretur: tandem respondit se huius deliberationis curam omnem ad Hispaniae proceres velle deferre: precata Deum imprimis, ut quod reipublicae foret utile, sibi quoque honestum, id illis animam induceret. Sed cum utraque pars instantius urgeret, atque intelligeret plerisque omnes ex proceribus, atque infimae mediocriisque conditionis hominibus in Siciliae Regem propensiores Olyssiponensi Archiepiscopo respondit, velle se hanc rem tam grandem, & quae non tam sua, quam omnium communis esset, cum Hispaniae primoribus commentari: atque ita demum re cum omnibus communicata, se per oratores summam totius negotii missuram Lusitanorum Regi. In haec verba Archiepiscopus est dimissus. At illa secreto per structorem Toletano praesuli responderet: si per primores proceresque regni sibi liceret: se facturam, quod ille tam instantiter efflagitabat.

Enriqus a pactis conuentis discedit: atque in Baeticam profecturus
Comiti Placentino Areuacum cum Ducis titulo dono dat.

Caput. VIII.

AETERVM Rex cum videret omnes conatus cogitationesque suas in cassum recidisset, veritus ne se inuito soror nubere: cui minime ipse vellet: coepit agere cum amicis quo pacto illam posset in vincula conijcere, idque fecisset: nisi timeret, ne proceres ab eo deciscerent: illamque bello vindicarent. At Toletano praesuli factus est infestior: tanquam auctori conciliatorique matrimonii sororis cum Rege Siciliae. Suecensebat praeterea illi, quod ad pristina sua errata hic nunc cumulus accessisset maximus, in re praesertim quae sua omnia inturbaret consilia. Itaque cum pararet cohortes, quae illum comprehenderent, suspicio fuit Magistrum Spatharium fecisse Praesidem omni de re certiore: monuisseque, ut caueret sibi. Idque faciebat non tam quod Archiepiscopus erat sibi aut amicus, aut sanguine propinquus: quam quod secreto fouebat alterius partis primores: ut ex illa cunctatione discordiae in dies crescerent: unde sibi putabat magnas fieri posse fortunae accessiones. Quare cum ad conflictum erat veniendum: nunquam sinebat alteram partem euadere superiorem: sed subleuabat semper partem: quae esset abiectior. His artibus & alterutra pars & illius ope indigebat: & ipsius potentia cotidie augebatur. Rex cum neque blanditijs, neque precibus, sed neque minis posset sororem in sententiam suam attrahere, neque auderet illam in vincula conijcere: statuit ad tempus dissimulare: atque in Baeticam proficisci: ut conciliaret sibi vrbes, & municipia, atque illius prouinciae primores: qui Alphonsi fratris factionem aduersam secuti fuerant. Et quod id facilius assequeretur: extorsit a sorore literas: quibus significaretur cum illo reditus in gratiam: neque alia ex causa ipsum illuc proficisci, nisi ut res utriusque communes agerentur. Profectusque est cum illo Magister Spatharius, alique complures ex primoribus. Princeps vero, ut daret inferias, iustaque persolueret Alphonso fratri defuncto: profecta est Areuacum municipium illud ornatissimum, quod decretum erat in sumptus Elisabes Reginae ipsius principis & Alphonsi Regis matri. Tenebatur autem praesidio a Placentino comite: qui veritus ne princeps illum excluderet: atque municipium sibi praesidio muniret, egit per Spatharium Magistrum, ut Rex donaret ipsum & municipium & Areuacorum ducis cognomine. Magister vero reputans, si rem perageret

eadem via & Regis potentiam debilitari, simul etiam & Comitem Placentinum, qui eo tempore inter Hispaniæ proceres eminebat, apprehensa municipij possessione in ea tantum re implicitum fore, egit cum Rege, vt donaret illum & municipio, & municipij titulo sub Ducis nomine. Quod Rex fecit non grauate, siue vt forori negocium faceretur, siue quod erat ingenio facilis ad euertendum regale patrimonium. Hanc largitionem tam profusam omnes omnium ordinum viri ægre ferebant, partim inuidia, quod videbant comitem Placentinum in dies fieri potentiorum, partim quod regiae vires huiusmodi largitionibus minuebantur, partim etiam, quod Reginae viduae miserentur calamitatem, cum illud vnicum suæ viduitatis subsidium eripiebatur.

Princeps itaque ab Areuaco pulsa, contulit se Abilam, vt defuncto fratri parentaret. Ludouicus interea Gallorum Rex factus certior regnorum Hispaniæ successionem ad Elisaben Ioannis Regis filiam esse deuolutam, simul etiam peti coniugio a duobus Principibus sibi ex factione publica infensis, quod illorū erat vterq; confederatus Britannorū Regi, veritus ne ab altero illorū duceretur vxor, atque proinde partis aduersæ vires auergerentur, & suæ decrescerent, statuit mittere legatos, qui peterent illam coniugio Caroli fratris sui Aquitaniæ ducis. Erat autem legationis eius princeps.

S. R. E. Cardinalis. Cum interim princeps obtunderetur cotidie rationibus, ut in alterutrum ex duobus competitoribus flecteretur, ecce legatio a Gallorum Rege aduentabat. Erat illa tempestate Elisabe princeps in municipio Matricali, quod quemadmodum de Areuaco diximus, erat decretum Elisabes Reginae matris, quo posteaquam oratores accessere, dataque est illis copia principis abeundæ, cum assisterent aliquot ex optimatibus, qui illam affectabantur, Cardinalis hanc orationem habuit.

Cardinalis Oratio, in qua Elisaben Carolo Gallorum Regis fratri coniugem petit, cui excusans se, illa respondet.

Caput, IX.

NISI Galliæ regnum atque principum Hispaniæ vetus amicitia & foedus æternum apud omnes nationes testatum esset, atque iam inde a multis illustribus officijs confirmata societas, poteram ego clarissima Princeps multa nunc commemorare, quæ ad eam rem pertinerent. Sed in hac causa de qua oratores aduenimus, nolo, profit nobis fuisse Gallos Hispanis semper amicos, atque socios, idemque semper de re communi sensisse. Non nobis profit Cellitudinis tuæ competitors semper fuisse aduersæ factionis, semperque Britannorum Regi confederatos. Nolo commemorare nunc immortales inimicitias & incurabile odium inter vtrosque populos confirmatum multis stragibus hinc inde acceptis. Illa tantum prosequar, quæ sunt propria huius causæ, vt competitorum meritis detur tantum victoria. Petit connubia tua Lusitanorū Rex, petit Rex Siciliæ, petit Aquitaniæ dux. Consultatio tibi est, quis ex tribus sit deligendus. Lusitanorū Rex omnino excluditur, & quod est natu grādius, & quod habet filium heredem, vnde quot tuæ dignitati sequatur incōmoda, facile est videre. Querelæ propter ætatū disparilitatē, quod filij a patre futuri essent exheredes, quod inter Lusitanos, & Hispanos semper est simultas, atq; vtriusq; partis alterius contēptio. Atqui Siciliæ Rex tametsi ætate florescit, noster tñ illi non cedit & corporis elegantia, & ingenij acrimonia, & animi sapiētia. Sed neq; est illi potētia inferior, Neq; em̄ Aquia

DECADIS PRIMAE.

tania aut soli benignitate, aut fortunis, aut tractu coeli, prouinciae Tarraconensi cedit. Esto tamen sint utriusque omnia paria, non valebunt in electione hinc amicitia, illinc inimicitiae paternae & auitae: non summus consensus maiorum huius cum Ioanne patre tuo, cum quo illius pater ingentes egit inimicitias. Quod si apud eos, qui vita excefferunt, alius quis est rerum nostrarum sensus, nihil magis oblectauit utriusque Regis defuncti manes, quare quemadmodum in vita se ipsi dilexerunt; ita & posterius sui in eadem maneant charitate. Quid quod hac via & frater iratus tibi reconciliabitur: idque Rex Ludouicus curabit atque conficiet. Aut si tibi pro regni possessione fuerit cum aemula diceptandum, vnde tibi certius, vnde firmitus subsidium putas venturum a Lusitanorum Tarraconensiumve principibus: an a Galliarum Rege potentissimo? Quare, ut vno verbo legationis huius mandati colligam, Rex Gallorum offert tuae praestantiae coniugio bellissimum fratrem viribus ingenioque praestantem; patrimonio amplissimo praeditum cuius maiores cum maioribus tuis vixerunt in summa concordia. Quo pignore & antiqua foedera renouabuntur: & utriusque regni vires cotidie magis magisque inualescent. Idque, ut facias, non solum te vehementer rogat, tibi quoque oblitus se regem supplicat; atque eo nomine omnia, quae possidet, non modo utenda, sed etiam abutenda permittit. Ad hanc Cardinalis orationem illa respondet: recordationem auitae amicitiae atque societatis antiquae fuisse multo iucundissimam; & si quando rerum Hispanarum potiretur: se curaturam, ut idem foedus vinculis firmitioribus sanciretur. Simul etiam dicebat se agere Ludouico Regi gratias immortales pro eo animo, quem erga se, resque suas ostendebat: quodque dignam existimaret, cui fratrem matrimonio coniugi peteret: sed se ea de re omnem curam in regni proceres optimateque reiecit: quandoquidem sibi non esset pater, qui patrimonium fundaret: nec frater, qui utriusque parentis curam sustineret. Rogabat praeterea Cardinalem, ut se apud Regem excusaret, quod non fuerit in potestate sua, ut illius voluntati obsequeretur: quoniam haec deliberatio iam non ex sua, sed ex optimatum consultatione pendebat. In haec verba oratores dimissi re infecta domum redierunt.

Elisaben quid faceret dubiam structoris impellit oratio, ut Ferdinando Siciliae Regi nubat: celebranturque nuptiae.

Caput. X.

A Princeps non tam a competitoribus iam efflagitabatur, quam ab ecclesiarum praesulibus, religiosi, optimatibus ciuitatum, regni primoribus domesticis ac familiaribus: ut ex tam longa deliberatione tandem decerneret, cui potissimum vellet nubere: quamquam plerisque omnibus videretur Siciliae Regem esse caeteris praefendum. Id etiam, ut faceret, Enriqui fratris amici, ac familiares clam admonebant. Adiurabant etiam, obtestabanturque illam, ut prospiceret rebus Hispanis: quae proculdubio tendebant in interitum, nisi daret operam, quemadmodum ex se prolem relinqueret. Sed imprimis structor ille suus, qui hac de re saepius cum illa familiariter loquebatur, cogitans secum hunc esse virginum morem, ut praepudore nolint facile connubio praebere assensum, his illam verbis adortus est. Scio ego clarissima Princeps, cum de maritandis virginibus agitur, non ad ipsas, sed ad parentes, ad propinquos, ad tutores, atque ad ipsos in quorum potestatem sunt adiri solere. Tuae vero Celsitudini omnia haec propinquitatis vincula fors ademit. Pater, qui hac de re imprimis consultare debuit, obiit diem suum. Mater, quae secundas post illum debuit obtinere partes, vna tantum viduitatis suae do-

lori in

lori indulgens in luctu ac moerore degit. Frater, qui debuit vtrique succedere, te indolentiam regno spoliare nititur. Familiares, & amici restant soli, qui non sine lachrymis tibi supplicant, ne stabiliendi regni, quod tuę posteritati relinquas, tantam occasionem oblatam amittas. Hoc te Prælati omnes ecclesiastici obsecrant, hoc primores populi, hoc regni proceres, hoc ciuitatum optimates, hoc omnes omniū ordinum Hispani, conscientiam tuam testantur, ne fraudes illos legitimis successoribus, ne finas regnum Hispaniæ in alienam transire dominationem, ne des locum, vt frater a te vera indubitataque hærede, in subditiā atque ex turpi concubitu genitam transferat imperium. Vides te a tribus potentissimis principibus peti, decerne quis illorum tibi magis animo sedeat.

Quod si te pudor impedit, quo minus edas nomen, dicā ego, quod sentio, ex illis omnibus magis tibi conducere Siciliae Regem, eundemque Tarraconensium principem, est tibi cõgenus, est robore, atque animi virtute præstans, habet regnum tuo confine, habet in Hispania tua propinquos, a viribus & diuitijs præpollentes, proh Deus immortalis, quid dubitas vno verbo tot bona, tot commoditates, non modo tibi ipsi, sed tuis omnibus atque vniuersæ Hispaniæ reipublicæ præstare? His verbis Princeps iam victa, quando inquit, omnibus ita visum est, me debere assentiri coniugio, non credo id sine quodam numine, atque diuina prouidentia euenisse. Quare vos o amici efficite, quod videtur e re publica debere fieri, neque amplius hac de re sententiam meam expectetis.

Quicquid enim de me statueritis, id ratum, firmum, gratumque habebō. Sed huius meæ voluntatis facite imprimis certiores Archiepiscopum Toletanum, qui huius mei sensus semper mihi fuit autor. Quē ego certo scio, cum acceperit hunc nuncium peculiari quodam gaudio gauisurum. Archiepiscopus certior factus his de rebus, venit Fontiueros Abilensis agri vicum per grandem, quo se iam Princeps e matricali opido profecta receperat, atque inde profecti sunt Valladolum, vbi tunc erat Archithalassus Fredericus Regis Siciliae maternus auus, alijque complures ex regni primoribus, qui eo conuenerant ad sponsaliorum pacta conuenta, nuptiarumque læticiam celebrandam. Rex ipse Siciliae, idemque Tarraconensium princeps venit tandem comitatus Petro Manriquo comite a Triuinio, qui deinceps fuit Dux Naiarēsis, atque ex prouincia Tarraconensi, alijs quamplurimis proceribus, optimatibusque. Longum esset enumerare, qui complexus, & quanta gaudia vtriusque partis fuere. Nihil illustrius illo die Hispania vidit, in quo nuptiæ tantorum principum celebratæ sunt. Nemo enim lere fuit, qui non læticia gestiret, non exultaret, non Deo gratias ageret non municipium, non ciuitas, quæ non supplicationes, ludosque publicos decerneret.

DECADIS PRIMÆ LIBER SECVNDVS, DE EPISTOLIS FERDINANDI

& Elisabethæ principum ad Enriquum Regem missis.

Caput Primum.

NUPTIIS foeliciter peractis, instauratisque repositis, visum est Principibus facere omni de re certiores Enriquum Regem, atque per litteras excusare, quod illius iniussu nupserit soror. Missæ itaque per honestos viros litteræ cum mandatis in hæc verba. Enriquo Hispaniarum Regi, Fratrisque pietissimo. Elisabethe Princeps eademque soror bene agere. Non sum ignara te mihi succensere,

C

DECADIS PRIMAE.

quod iniussu tuo Regi Siciliae nupsertim. Sed cum audieris causas rationesque, quae me id facere coegerunt, facile opinor, placaberis. Nam si aliqua in re culpa est, illam non mihi, sed tibi ipsi imputabis. Scis humanissime Rex neque enim te latere potuit, quali animo fuerim erga te, cum Alphonfus frater regium sibi nomen assumpsit, & quam mihi diffidium illud displicebat, quamque detestarer inter duos fratres decertari de regno, quod alter possidebat, alter si foret superstes, possessurus erat. Scis praeterea post illius obitum, quam sine cunctatione vlla regnum, quod mihi ab aduersarijs tuis offerebatur, abdicauerim, dicens te superstite, non licere regnare. Adhuc nihil est in meis operibus, quod tibi displicere possit. Iussisti me venire, quo tu volebas, declarasti me Hispaniae principem, fecisti, quod iure debuisti facere, tametsi ob id factum magnas tibi habeo gratias. Pollicitus es te intra quatuor menses repudiaturum uxorem, si vxor appellanda est, quam neque per iura diuina, neque humana tibi habere licebat, missurumque in Lusitaniam cum filia tali matre digna. Pollicitus quoque es te mihi traditurum in sumptus, oppida quaedam vectigalia. Acta transacta omnia, iuravi stantibus his conditionibus, te inuito me nupturum nemini. Posses tu me eo nomine periurij accusare, si fecisses illa, quae te facturum mihi promissisti. Nunquid repudiasti uxorem? nunquid ablegasti illam cum filia? nunquid tradidisti municipia, & vrbes, vnde hoc inane principatus sustinerem? Omitto caetera, quae sunt omnibus nota, quo me nitentaris obtrudere, alteramque quasi inde mortui locum substituere? Quando igitur tu mihi non prospexisti, prospexi egomet mihi. Conscienciam tuam recole, comperies me fecisse nihil, cuius pudeat, pigeatve. Sed omnia haec omissa faciamus.

Mihi nunc idem est animus, qui fuit semper, te diligere vt fratrem, te colere vt patrem, te obseruare vt Regem, precarique Deum immortalem, vt quam diutissime viuas.

Quod si tu aliud cogitas, aut me cupis regni haereditate mihi per leges debita spoliare, iniurius es in me, conquerar apud regni proceres, & apud optimates ciuitatum, contestabor vicinos reges, deferam querelam meam denique ad Deum immortalem. Haec sunt, quae putauit ex cordis mei penetralibus depromere, vt animi mei sensum tibi declararem.

Quae sequuntur meo, atque dulcissimi coniugis mei nomine rogo, vt quae gesta sunt, boni consulas, probesque, nosque ambos in filiorum numerum adoptes, viteque, necisque ius penes te sit, perinde ac si ex te essemus procreati. Vale. At Siciliae Rex in hunc modum.

Et si decretum mihi fuerat non dare literas ad illustrissimam Dignationem tuam, quod mihi foret compertum, quali animo esses in me, coniugemque meam, eandemque sororem tuam non potui tamen non obsequi voluntati illius, cui nihil denegare possum, quae me admonuit, vt aliquid omnino ad te scriberem. Sed impraesentiarum quid aliud debeam scribere non occurrit, nisi vt petam ab humanitate tua, obtesterque, vt quae facta sunt te absente, aequiori animo feras, quoniam Deo imprimis auspice, & cunctorum deinde summatum infimatumque consensu facta sunt. Neque te iniquorum concilia transuersum agant, qui sua comoda, non tua, & quae reipublicae sunt, requirunt. Scis, opinor, optime Rex, quos significem. Quod si tibi animo est alienos tueri, non idcirco tuos abalienare debes, & si nobis volueris esse pater indulgens, & nos erimus tibi filij obsequentes, & si fueris nobis Rex mitissimus, & nos erimus tibi clientes obseruatissimi. Caetera per amicum ac familiarum meum Petrum Vaccam, qui isthuc cum his literis, ac mandatis proficiscitur, commodius loquemur. Cui, vt Dignatio tua fide habeat, vehementer oro. Vale. At Rex, vt erat natura incertus animi, siue Magistri illius Spatharj suasu, cuius arbitrio agebat omnia, non literis, non mandatis, non viris, qui ad eum fuerunt missi, respondit aliud quicquam, nisi

velle se ad eam rem consultandam conuocare regni proceres, vt ex illorum consilio daret responsum, quid facturus esset.

Magister Sancti Iacobi agit per literas cum Rege Gallorum, vt Carolus frater Ioannam Enriqui filiam ducat vxorem.

Caput. II.

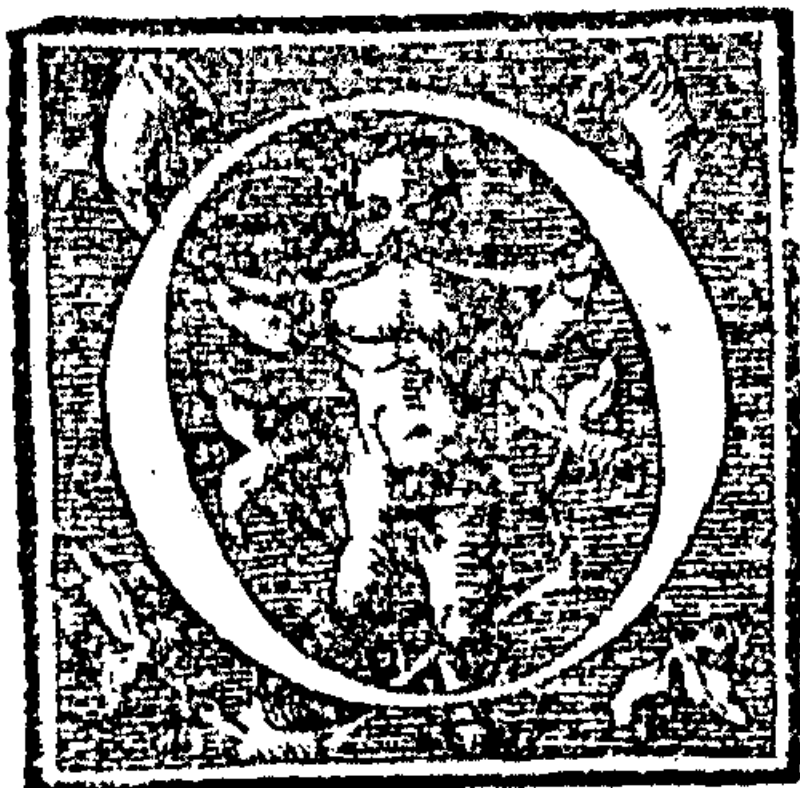

At Spatharius Magister, qui egerrime tulerat matrimonium illud, dies noctesque nihil aliud moliebatur, quam quemadmodum impediret labefactaretque successionem illam principum qui iam omnium ordinum consensu fuerant adiurati. Angebat callidissimi hominis spiritum, quod ex illarum nuptiarum foedere, dissoluebatur patrimonij sui fundamentum, quod ad illum deuenerat ex iactura infantum, sic enim appellant Hispani filios Regum post primogenitum, qui posteaquam adiuratus est successor, atque regni haeres, dicitur Princeps. Filij namque Ferdinandi illius, qui Ioannis Regis fuerat tutor, atque ex tutela suavit adscitus ad Tarraconentium ac Siculorum, Insularumque nostri maris imperium, infantes sunt cognominati, vnde & Gentilicij agri, qui hodie a Mendocinis possidentur, infantatus appellatur. Igitur cum Enriqus Princeps adhuc ab Ioanne Rege patre suo diffideret, hic Ioannes Patiequus auctor fuit, vt pater cum filio rediret in gratiam, vt ex ea concordia vtriusque copijs viribusque coniunctis Ioannes Nauariorum Rex, idemque pater Ferdinandi huius Siciliae Regis, & Tarraconensium principis cum Enriquo fratre, qui & ipse fuit vnus ex infantibus, regno pellerentur, spoliarenturque Gentilicis hereditatibus, quae illis ex testamento Ferdinandi patris obtigerant. His regno pulsis, fugatisque bello, bona publicata sunt, ex qua bonorum publicatione Marchionatus Villenensis Ioanni Patiequo cessit, quem deinde transfudit in filium primogenitum heredem. Magistratus quoque ordinis Cisterciensis a Calatrava cognominatus, quo fuerat multatus. Alphonfus Ferdinandi Regis Tarraconensium filius, eodem iure, siue iniuria ad Petrum Geryonum eiusdem Ioannis Patiequi fratrem deuolutus erat. Qui cum videret Hispaniae regnum per illas nuptias ad Regem Siciliae peruenturum, veritus ne postliminij iure Marchionatus, & fratris Magistratus ab illo repererentur, nihil omittebat, nihil intentatum relinquebat, quo minus omnia interturba. et, ceterumque, ac terram misceret. Itaque secreto mittit literas ad Ludouicum Galliarum Regem hortans illum, vt mitteret petitum connubio Ioannam, quae dicebatur Enriqui Regis filia fratri suo Carolo Aquitaniae Duci, qui iam pridem fuerat repudiatus ab Elisabe Principe, quemadmodum in libro superiori diximus. Per idem tempus Enriqus Rex erat in oppido, quod vocant Methymnam ad campum Emporium illustre Hispanorum. At qui Rex Galliarum, qui ex petitione illa passus fuerat repulsam, iratus Elisabe principi, & quod sibi, atque fratri suo conducere videbantur huiusmodi nuptias cum Ioanna principe altera designata, atque iterum si opus esset designanda, mittit oratores, quorum princeps fuit idem Cardinalis. S. R. E. quem superius dictum est venisse ex simili causa petitum Elisaben principem. Erant cum Enriquo Rege Methymnae complures ex regni primoribus sed imprimis Magister Spatharius, Archiepiscopus Hispaniensis, Episcopi Secontinus & Burgensis, Rodericus Pimentellus Comes Beneuentanus. Quo cum venisset Cardinalis, honorificeque esset exceptus, vsus est eadem prope oratione, qua in petenda Elisabe principe antea fuerat vsus, commemorans Gallorum, atque Hispanorum Regum antiquam amicitiam, sociosque Penates, quod foedus dicebat nunc arctiori vinculo

posse connecti, si Regis filia traderetur coniux duci Aquitaniæ. Ostentabat præterea Gallorum Regis potentiã, si inter duos principes de regni possessione decernendũ foret. At Rex Enriquus, & quod forori erat infensus, & a Magistro Spathario pulcherrime subornatus, non habita iuris iurandi ratione, quo illam principem declarauerat, non curans, quod ex tam turpi facinore multa sequerentur mala, Respondet se libentissime uelle facere, quod petebatur, seque daturum operam, vt quamprimum fieri posset, filia princeps, regniq; hæres, a cunctis iuraretur. Et ne res aliqua ex causa interpellari posset, dixit se statim uelle exequi, quod spondebat. Itaque comitatus, quibus dictum est proceribus, & Gallis oratoribus, coepit tendere iter Butracum, vbi erat Ioanna iunior cum Ioanna matre. Quæ aduentate Rege profecta est in occursum, cum filia virgine iam nubile ad quatuor millia passuum stipata ex primoribus Marchione sanctæ Iulianæ, & Comitibus Cluniensi, & Tendillano, alijsq; compluribus ex eadem familia viris nobilissimis. Atq; ita in medio agro vtriusq; consistentes, proh pudor, Hispani sanguinis, illi idem, qui ad tauros Guisandi, atq; iterum ad Ocaniam Elisaben iurauerant principem, nunc eandem abiurarunt, atq; in eius locum Ioannam antea abiuratam, regnorum Hispaniæ principem, hæredemque iure iurando rursus sanxerunt, perinde ac si, vt clauus clauo sic iuramentum periurio refingeretur.

Sponsalia Caroli cum Ioanna celebrantur, & Enriquus literis Ferdinandi & Elisabes principum incusatur.

Caput. III.

Tempora, o mores, strenui milites illi, & duces, qui sub priscais regibus fuere, cum pro religione, atq; pro republica multum sanguinem fudissent, equum, & arma merebant, qui regni fines propagabant, pauca agri iugera, quasi magnum virtutis suæ præmium assequebantur, sic Hispana respublica in dies crescebat. At nostri proceres pro iuris iurandi contempta religione præmia petunt. Alius perfidiæ suæ præcium urbem paciscitur, alius municipium, alius arcis præsidium, vnde iniquam possit exercere dominationem, agrosque populatur, alius tertias decimarum ad comætas limitaneorum decretas, alius ex decimis regalibus decies centum millia dipondium annua, alius vicies, alius tricies, alius Episcopatum, alius Magistratum, & quisque pro sui sceleris magnitudine debitam mercedem. Quod nisi ciuitates, & populi sibi ipsis consulissent, seque integros venturis principibus reseruassent, actum erat de pulcherrima Hispanorum republica: nullam certe hodie haberemus. His transactis Cardinalis procuratorio nomine ducis Aquitaniæ & noua Princeps se inuicem cõmentes, ille promissis arris, hæc spe regni dotalis ex more antiquo, & Romanæ ecclesiæ consuetudine, sponsalia contraxerunt, signatæ tabulæ, dictum scilicet, ingens coena sedet, nihil aliud defuit, nisi vt iaceret gremio noua nupta mariti. Inde Segouiam regiam urbem profecti, vnde Cardinalis cum cæteris oratoribus collegis dimissus est. Et populi, ciuitatesq; & optimates, immo vero optimus quisque audita sponsaliorum celebritate, quasi iam Galli transcenderent Pyreneum, & ex altera parte cogerentur exercitus ad decertandum armis ciuilibus, ita miserebatur fortunã Hispaniæ, ita flebant omnes casus impendentes, & quæcunq; solent in bellis intestinis accidere. Erant tamen pleriq; omnes in Ferdinandum & Elisaben animo propensiores, oderantq; in dies & Regem, & Magistrum tanquam omnium impendentium malorum autores, concinnatoresq;. Sed Magistrum imprimis, qui nouã Aquitanorum ducis

sponsam curauit, vt in potestatem suam redigeretur, quo pignore vti, atq; abuti possit regia potestate pro arbitrio suo. Quo nuncio ad Ferdinandum Elisabethq; principes delato, cum intelligerēt omnia iam ad arma spectare, constituerunt antea, quam aliud quicquam molirentur, obtestationibus ipsum Regem ab incepto deterrere. Qui si nolet abstinere, illum diris imprecationibus execrari, tanquam artificem & fontem malorum, quæ inde prouentura forent. Literæ autem in hunc fere sensum scriptæ. Superiore anno misimus ad Celsitudinem tuam literas cum mandatis, in quibus continebatur excusatio, quod te inconsulto inimus foedera coniugalia, quodque id non est a nobis peractum eo animo, vt regiam Dignationem tuam læderemus, quin potius, vt liberius illi obsequeremur, inferuiremusque non tanquam alieni, sed vt filij obnoxij, atque obæati, cuius animi nostri certa quædam pignora nos daturos esse pollicebamur.

Responsum est certi nihil potuisse nobis rescribi, nisi re communicata prius cum quibusdam ex regni primoribus, quos Celsitudo tua erat ad hoc ipsum conuocaturus.

Quod responsum expectantes nihil interim omisimus eorum, quæ probos atque obtemperantes filios facere decuit, tum honorifice de humanitate tua, & loquentes, & sentientes, tum etiam alios ad illud idem faciendum exhortantes. Testes sunt complures ciuitates, & municipia, quibus suasimus, vt tibi, tuisq; iussis obsequerentur, atq; imprimis ornatissimum hoc oppidum Valladolidum, quod a Celsitudine regia plane desierat.

Quod si aliud officium nostrum delideratur, parati sumus illud crebritate obsequiorum resarcire. Erit itaque tuum iubere, nostrum vero iussis obtemperare. Cum vero supplicationis nostræ oraculum expectarem, non modo nihil responsum, sed etiam facti sumus certiores te animo in nos hostili excitare exterarum nationes genti nostræ inuisas in perniciem, eersionemque reipublicæ Hispaniæ, quodq; ægrius ferimus, id non tam arbitrio tuo, quam suasu quorundam hominum, qui necq; tuum obsequium, necq; publicam vtilitatem, sed propria commoda sequuntur. Namque alia potuit esse causa tantæ nouitatis post iurata a te imprimis, deinde a cunctis summatis, & infimatis regni successionem nobis per iura diuina & humana debitam, cum præsertim nihil omiserimus eorum, quæ filios erga parentes facere oportuerit. Quod si nos cum eo simus animo, non impetramus tanquam a patre, at licet nobis obtinere tanquam a bono viro, iustoque iudice, vt ius nostrum non amittamus.

Id autem quo pacto libere possit fieri nos hanc rationem excogitauimus, nisi alia potius tuæ videbitur prouidentia. Constituatur municipium natura, arteq; munitum, idq; teneatur præsidio quatuor ex regni primoribus ex vtraque parte duobus, qui sub fide publica præstent securitatem de suo iure disceptantibus, atq; etiam ipsis iudicibus de causa decernentibus. Eo conueniant omnes omnium ciuitatum Hispaniæ procuratores & viri religiosi probate fidei, idq; doctissimi quotquot in regno parari possint, qui per sancte imprimis iurati se decreturos, quod ex iure decernendum esse censuerint.

Audiant rationes, quas vtracq; pars pro suo iure tuendo attulerit. Quorum sententiæ ex hoc tempore nos staturos pariturosq; necq; vnquam prouocatos pollicemur, cui discrimini causam nostram subijcimus, ne ciuilibus, atq; peregrinis armis diuini cultus obseruatio intermittatur, & regni tranquillitas perturbetur. Atq; vt ad breuiorem numerum iudices redigantur, simul etiam, vt suspecti reijciantur, licet vtricq; parti quinquagenos, aut centenos, aut quotquot visum fuerit ex omni numero reprobare. Quod si, vt plæruncq; fit, inter ipsos iudices non conuenerit, est Petrus Verascus Comes Phariensis vir bonus, idemq; sapiens, vel vtriusque partis, vel potius omnium consensu huius

DECADIS PRIMAE.

modi iudicatus. Is cum quatuor viris religiosis, quatuor ordinum praelatis beatorum Francisci, Dominici, Hieronymi, Cartuxensis, qui & ipsi iure iurandi addicti pro arbitrio suo atque conscientia decernant, atque componant inter partes, quid sequi, aut quid fugere debeant. Quando igitur non sine vlla doli suspitione submittimus causam nostram iudicio talium virorum, petimus, obtestamurque per ipsum, qui est iudex uiuorum & mortuorum scrutans corda & renes Deus, ne deneges nobis id, quod nec infimo cuiquam ex tuis subditis denegare potes. Quod si neque hoc quidem impetramus, ipsam ecclesiam pietatem, quae talia curat, imploramus, quae distribuit cuique pro meritis, his praemia, illis poenam. Nos plane omne scelere immunes erimus, tibi omnia reipublicae, atque diuini cultus detrimenta imputabuntur. Vale. Ad haec omnia Rex nihil respondit aliud, quam ipsam potius sororem fuisse autorem omnium malorum, quae ex illo connubio prouentura erant, quando se inuito immo etiam prohibente ausa esset maritum sibi quaerere. Mala igitur omnia quae ominabatur in se ipsam, atque in eos quibus talia placebant, potius esse retorquenda.

Sepulueda, Arunda, Agreda, Turdesellae municipia
Ferdinando & Elisabe principibus se dedunt.

Caput III.

AT principes habito Regis responso, quo tutiore in loco essent, ex Domnis, contulerunt se Methymnam ad flumen Siccum, quod municipium erat Hispaniarum Archithalassi, ibique aliquot dies manserunt expectantes quid Rex interim moliretur. Magister vero ille Spatharius, cui nihil vnquam satis fuit, petijt a Rege artis suae stipendium Sepuluedam municipium ornatissimum, quod sibi, atque posteris suis haereditario cederet iure. Quod Rex non grauate, quemadmodum & alia huiusmodi multa concessit, paratus etiam donare quicquid per improbitatem ille ausus esset petere. Id fuit initium, ut vrbes, oppida, municipia, castella, & arces non habita vlla Regis ratione desciscerent, quando videbant patrimonium regale tam facili ex causa dissipari. Sepuluedani itaque facti certiores de municipij sui alienatione munire oppidum vallo & fossa, reficere muros, & pinnas, disponere pluteos & propugnacula, intedere tormenta & machinas, parati vitam pro libertate pacisci. Magni virtute, quos non validissimus hostis, non iniqua Regis iussa, & interminationes flectere potuerunt. Sed quia deerat illis tam preclari facinoris autor adsciuerunt sibi principes, ad quos videbant eius oppidi quemadmodum aliarum omnium rerum possessionem ex iure peruenturam. Qui nuncio accepto, ne amitteret occasionem, accurrerunt. Itaque in hunc modum oppido sunt potiti, atque ex eisdem oppidanis disposito presidio profecti sunt Complutum, vbi erat Archiepiscopus Toletanus, ibique per aliquot dies morati sunt. Per idem vero tempus Arundam ad Durium municipium pulcherrimum, quod erat decretum Ioanne Regine sumptibus, pulsus, qui eiusdem Regine nomine res administrabat, se quoque principibus dederunt. In eorundem quoque potestate venit Agreda municipium item celebre, quam Rex donauerat Ludouicum Ciaccinatum Comitem Methyneceli. At oppidani quancumque ex hoste detrimenta multa pertulerant populatis agris & parte oppidi ambusta, nihilominus tamen se in libertatem vendicarunt. Per idem quoque tempus castrum Inui praeses, qui longe lateque per vias publicas perque agros, vicisque grassabatur, presidio occupauerat oppidum Turdesellas ad Durium flumen. Id hac ratione venit in principum potestatem. Erat Alphonsus Quintanilla vnus ex familiaribus Elisabes principis,

vir ingeniosus & prudens, & cuius opera posteaquam principes rerum potiti sunt, fuit in rep. singularis. Is egit cum quibusdam oppidanis, vt deceptis vigilibus, & circulatoribus ostenderent aditus, per quos principum milites auxiliares in munitiones penetrarent. Re composita Princeps ipse cum Duce Albanorum intempesta nocte bipartito agmine oppidum adorti sunt, alteri a Durij fluminis parte secreto scaphis, cymbisq; inuecti: alteri a parte fluminis aduersa, tandemq; admissi oppido sunt potiti. Praeses vero per tenebras fugiens in castru inuise recepit. Haec quatuor municipia venerunt in dicionem principum, anno a natali Christiano Millesimo Quadringentesimo septuagesimo secundo.

De morte Caroli Aquitaniae ducis. Laborat quoq; Enriquus, vt det filiae sponsum Alphonsum Lusitanorum Regem, & deinde Enriquum Enriqui filium.

Caput. V.

ANNO in sequenti Carolus Aquitaniae Dux, cui auibus sinistris Ioannam filiam putatiuam, immo nec putatiua quidem Enriquus Rex desponderat, veneno extinctus est, cum esset Ocasone Vangionum Aquitaniae municipio nobili. Fuerunt qui opinarentur a Ludouico fratre Gallorum Rege perpetratum id facinus, propterea quod sentiebat cum Ducibus Britannorum, Burgundiorumq; accerrimis hostibus Regis alijsq; quamplurimis, quin illius perniciem coniurauerant. Qui nuncius cum ad Enriquum Regem peruenisset, doluit plus quam pro materia, cum praesertim hominis ingenium esset, vt ille doleret nihil, quod solet homini dolorem incutere. Itaq; exclusus illa spe aliam viam aggressus est. Agit per nuncios cum Alphonso Lusitanorum Rege, vt conueniant ad pacem Augustam, quae ciuitas est in collimitio vtriusq; regni commentaturi, scilicet de rebus ad vtriusq; regis utilitatem spectantibus. Igitur constituto loco, & tempore conueniunt ad praescriptum. Qui collocuti inter se quaedam communia: paucaq; ad rem pertinentia, caetera quae ad sponsalia conducebant, egerunt per amicos, & familiares. Petebat Lusitanorum Rex arraboni, siue pignori earum rerum, quae spondebantur, certas quasdam vrbes, & municipia, & castella, arcesq; in limitibus vtriusq; regni: id quod Enriquus nullo pacto praestare poterat, propterea quod illius vires, & potentia erat iam per exigua, atq; multo minor auctoritas in alienandis maxime rebus, quae ad regale patrimonium pertineret. Quare nihil est effectum ijs de rebus, propter quas eo conuenerant. Fuit suspicio Lusitanorum Regem declinasse coniugium illud propositis condicionibus, quas intelligebat adimpleri non posse, re autem vera alias fuisse causas, siue quod diffidebat iuri neptis ex sorore, eo quod iam erat diuulgatum Reginae sororis adulterium, neq; poterat salua conscientia huiusmodi vxorem ducere, cuius dos iniuria foret repetenda. Siue quod intelligebat dari sibi acerrimum competitorem Siciliae Regem, qui praeter suas vires, quae erant alioqui satis validae, haberet in regno, de quo certandum erat, complures ex primoribus sanguine, & affinitate propinquos, atq; alios complures amicos ad haec ipsius Regis Siciliae propria. Quid quod iam praerudicata, atq; adiurata erat regni successio Elisa-be principi ab optimo quoq; viro, atq; vrbum, populorumq; procuratoribus. Itaq; ex superioribus causis colligebat, non tam dari sibi eo nomine vxorem regno dotatam, quam bellum quod in perniciem suam, suorumq; complures annos videbatur duraturum, atq; infecto negotio digressi sunt. Exclusus ea quoq; spe Enriquus Rex, intecit

DECADIS PRIMAE.

animum alio. Erat Enriqus Ioannis Tarraconensium Regis ex Enriquo fratre nepos, quem posteaquam ex vulnere, quod Vmetano praelio acceperat, diem suum obijt, perinde atq; filium ex se genitum educarat. Huic Enriqus Rex destinat despondere, quam volebat nuncupari filiam, vt inter patruels de regno dotali disceptaretur, agitq; per Rodericum Pimentellum Beneuentanum Comitem, qui erat Enriquo propinquus arctissimo sanguinis vinculo, vt ascisceret illum ex Tarraconensi prouincia, exposita causa cur inde venturus esset. Factus igitur a Comite certior omnibus de rebus, non accepto, neque petito a patruo Rege comiteatu, properat ad regni spem, tamen si sciebat, cum patruelē sibi fore decertandum, cuius aduentus Enriquo Regi fuit incundissimus.

Magister sancti Iacobi disturbat Ioannae sponsalia cum Enriquo Enriqui filio, Obtinet Madriti arcem, Petitque Segouiensem.

Caput. VI.

INTER Spatharium Magistrum, & Comitem Beneuentanum illius generum erat non obscura similtas ex eo, quod cum esset Comes in ipso articulo magistratum illum assequendi, socr quibusdam cauillis anteuertit negotium, ac veluti ex generi manibus extorsit dignitatem, quae post regiam in Hispania habetur omnium prima. Videnis itaq; Magister Comitem fuisse autorem euocandi Enriquum alioqui propinquum suum, veritus ne si ad regni fastigium aliquando peruenisset, inde sibi laes aliqua suboriretur, contulit se ad artes consuetas, cepitq; disturbare nuptias, cum praesertim sponsa foret in potestate sua. Cūq; Rex instaret perducere rem ad id, quod iam diu concupierat, Magister causabatur inimicicias cum genero, atq; proinde cum Principe futuro, petebatq; a Rege arcem Madriti, quo posset tuto in curia permanere, quandoquidem Rex municipium illud frequentare consueuerat. Arx illa tenebatur praesidio ab Andrea Caprario, quem Rex praefecerat domui suae villicum, & cui ex amicis fidebat plurimum. Is semper fuerat autor reconciliandi Magistrum Regi, iam inde ab eo tempore quo desciuerat, sequebaturq; partes Alphonsi fratris, & Magister ipse fatebatur se eo nomine multum Villico debere, sed in hac re, quae sibi esset tam conducibilis, & opportuna: non debere illum, dicebat, sibi obistere, cum praesertim alijs in rebus, quae ad illius vtilitatem, honoremq; pertinerent, posset illi gratificari. Quod si animus erat, qualē se esse profitebatur, ex lege quae de amicitia est a philosophis constituta, negocium erat dimetiendum. Ea est, quod amicus debeat reddere amico, si ex ipsius paruo detrimento sequantur amico grandia commoda: & quae poterant esse maiora quam sui capitis securitas: quae proculdubio sponderi videbatur arce illa occupata militiq; sui praesidio munita. Sed nihil villici preces, nihil officiorum commemoratio, nihil querelae, atq; parum grati animi incusationes valuerunt, quin Magister ex praecipito Regis arce potiretur. Qui factus voti compos nihilominus nuptias interturbabat causatus iterum pericula, quae sibi inde tam a genero, quam a futuro Principe impendebant, neq; satis illi esse ad sui capitis incolumitatem tutandā Madriti arcem, nisi etiam Segouienensis adiungeretur, propterea quod illud quoq; oppidum, & maiori quidem anni parte Rex frequentaret, se autem non posse consistere, nisi vbi Rex senatusq; regius, & curia esset. Quod si impetraret, se daturum operam pollicebatur, quemadmodum ex Regis voto omnia conficerentur. Caeterum Rex intelligens se delusum Magistri dolis, & quod post traditam illi arcem Madriti, petebat rursus Segouiensem, quam si tra-

deret, suspicabatur pari ratione aliud quicquam petiturum, coepit subindignari Magistro, neque enim id palam facere audebat, veritus ne si beneficium beneficio non cumularet, omni sua spe fraudaretur, & amicum qualitercumque fidum perderet, maxime cum in illius potestate filia esset, quam cupiebat Enriquo infanti quamprimum collocare.

In ea igitur perplexitate positus, dubiusque quid faceret secutus est tandem aleatorum perditum illud consilium. Sic ne perdiderit non cessat perdere lusor. Imperat praesidi, ut tradat Magistro arcem. Is erat idem Andreas Caprarius, qui coepit illudere Regis iussa, dicens nihilomagus magistrum effecturum; quae pollicetur arce obtenta eo argumento, quod qui vna in re fidem sefellerit, credibile esset, & in altera simili paria facturum. Inde Magistri cum Regis villico inimicitiae confirmatae; neque id iam occultis odijs, sed palam, donec ventum est ad arma, Magistro nitente oppugnare arcem, praeside non modo propugnare, sed ipsum oppugnatorem vrbe, atque suburbio pellere, id quod factum est, nec difficulter quidem. Nam & portae vrbis, & templa, ceteraque munita loca tenebantur a praeside, in quem oppidani erant propensiores, uti in bonum civem, potioremq; causam defendentem. Magister vrbe pulsus, se Madritum contulit. Per idem tempus Petrus Mendoza Episcopus Secontinus a Xysto Pontifice huius nominis quarto creatus est. S. R. E. Cardinalis sub titulo sanctae crucis, vocatusque est deinceps Cardinalis Hispanus. Idem praeterea diebus Michaelus cognomento Lucas, quem Rex comestabilem creauerat, per tumultum a Mentefena plebe armis obrutus est; in cuius locum sufficitur Petrus Verascus comes Pharius, idemque Regis cubicularius maximus.

De aduentu Vicecancellarij Cardinalis in Hispaniam, & quod Enriquus redit in gratiam cum sorore principe, & deinde frustratur.

Caput. VII.

ANNO insequentis, qui fuit quartus & septuagesimus supra millesimum quadringentesimum Rodericus, S. R. E. Cardinalis Vicecancellarius cum potestate legati de latere venit in Hispaniam.

Qui primo suo aduentu coepit agere de concordia inter Enriquum Regem, & sororem, conjugemque illius principes designatos, quibus imprimis curauit Magistrum reconciliandum, quod intelligebat illum esse inimiciarum caput, atque interpellatorem pacis. Caeterum Rex cum videret ex ea cum Magistro reconciliatione consilia sua impediri, & ipse per amicos egit, quemadmodum principes in gratiam secum redirent, qui cum eius accitu venissent Segouiam eos benigne excepit, atque verbo, & opere illos honorifice tractauit. At principes ediuerso se posthac Regi obsecuturos, neque ab illius voluntate deinceps unquam transuersum declinatos professi sunt simul etiam se illi ostensuros dicebant, quibus praestigijs a quibusdam hominibus eluderetur, qui non ipsius Regis decus, non reipublicae utilitatem sed sua propria commoda sequerentur. Hic reditus in gratiam, Magistro permolestus fuit, coepitque & ipse nouas aliunde amicitias quaerere. Venit itaque Collariu, quod municipium erat Ducis Alburquerqueri. Is erat qui putabatur a cunctis subditiuae principis alterius pater. Agitque cum illo de moliendis rebus nouis contra factionis aduersae partes, sed imprimis contra Regis villicum, qui conatus suos in obtinenda Segouienfi arce impederit. Interim homo callidus, & qui nihil unquam intentatum

DECADIS PRIMAE.

nihil inausum relinqueret, secreto Regem sollicitat, si vellet omnia ex voto sibi succedere, filiamque sine controuersia cui destinarat, matrimonio tradere, atque proinde dum uiueret nullo interpellante regno potiri, atque post obitum certam regni hæredem filiam relinquere, vno facto hæc omnia facillime posse confici, si principes simul & Archiepiscopus Toletanus cum Andrea Caprario in vincula conijcerentur. Ex altera quoque parte Comes beneuentanus, qui summo opere cupiebat propinqui sui cum subditua principis nuptias quamprimum confici, Regem ad properandum facinus extimulabat. Cæterum Rex homo natura quoquo versus impelli leuissimus, simuletiam maturandi filiae matrimonij cupidus, neque minus Toletani præsulis puniendi auidus, non veritus fidei, atque violatæ amicitiae iura soluere, non abnuuit scelus oblatum. At quod peragendum constitutum est, ut milites clam intra urbem certis in locis disponderentur, qui signo dato erumperent ex composito, remque conficerent. Non defuerunt, qui Regi dicerent tam pessimi exempli facinus non attentandum. Posse enim fieri, ut ciuitates, & populi indignitate rei permoti iudices, assertoresque accurrerent, ipsiusque regis capite lueretur, quicquid consiliarij pessimi delirarent. Certiores facti principes omnium, quæ aduersum se gererentur, Ferdinandus in castellum munitissimum Turocanum se recepit. Elisabetha vero uxor, tametsi admonebatur a cunctis, ut & ipsa quoque ad tempus secederet, voluit potius fortunam suam, atque amicorum fidem experiri, magnoque animo, magnaque sui fiducia perstat in vrbe, curatque per Regis Villicum, cæterosque amicos fidos portas, & templa, & vrbis loca munitissima præsidio firmari, ne quid detrimenti ab aduersarijs capere posset. Rex cum videret se frustratum sua spe, cessit urbem sorori, sequè Madritum contulit, quem euestigio secutus est Magister, ut odij stimulos acriores admoueret in sororem, coniugemque ipsius, atque imprimis in Villicum Segouiensis arcis præsidem, tanquam in præcipuum excludendi ab vrbe Regis autorem.

De castri Iuliensis arce Magistro sancti Iacobi tradita, deque illius obitu & concertationibus inter competitores Magistratus.

Caput. VIII.

INTER vrbes & municipia, quibus Rex Magistrum donauerat, fuerant castra Iulia, quod oppidum vulgo dicunt Trogilium, & ingenio situs, & ciuium opulentia in Lusitania nobilissimum. Eius arcem sub fide publica tenebat præsidio Gracianus quidam cognomine Sefsius, qui nolebat Magistro possessionem cedere, quamquam esset id sibi a Rege crebro imperatum: causatus nescio quos sumptus, quos in munitiores, & milites præsidarios distribuisset. Qua de causa Rex eo profectus non potuit alia conditione Gratianum arcis præsidio extrudere, quam si hæreditario iure concederetur illi castellum sancti Foelicis Callaicorum cognomento.

Quo die tradita est arx, cui Magister suo nomine tradi voluit, ipse ex abcessu quodam pernicioso in altera maxilla oborto diem suum obiit in vico sancte Crucis, qui distat a castris Iulij, austrum versus, duodecim millibus passuum. Cum animam singultaret moriens, quærebat identidem ab abstantibus, an Iuliensis arx præsidi suo iam esset tradita.

Pulchra in morte cogitatio, atque vitæ exactæ simillima. Sed pro Deo immortalis quæ dissimilis hic Epaminunde illius Thebani, qui cum apud Mantineam quæ prælio Lacedæmonios superauit, pro patria pugnas vulnus illud lætale accepisset, noluit ferrum ex vulnere tra-

here, quoad audiuit victoriam penes Thebanos esse, quærens quo in statu res Thebana foret. Hic vero quærit moriens, an arx iniuria, & contra remp. sibi donata præfidi suo per manus, vti aiunt, tradita sit. Sed neque qui præcio arcem prodidit, superuixit diu. Si quidē a sancti Fœlicis sui inquilinis, lapidibus per tumultū obrutus, poenas suæ proditiōnis debitas exoluit. Ex obitu Magistrī aliquot secutæ sunt simultates, atq; Spathiferorū ordinis dissidium inter duos acerrimos Magistratus competitores Rodericum Manricū Parietinum Comitem eiusdem miliciæ commendatarium a Secura, & Alphonsum Cardeniēsem prouinciæ Legionensis cōmendatariū maximū. Cumq; illius ordinis duæ sint prouinciæ, Legionis altera, cuius contentus est sub primore diui Marci, altera Castellæ, cuius conuentui præsidet Primor Vclensis, vterq; ex competitoribus curauit ab altero Primoribus fieri conuocationē tredecim cōmendatariorū, ad quos Magistrī electionē ex ipsius ordinis cōsuetudine atq; decreto pertinebat. Parietinus namq; Comes conuocationem illam dicebat fieri debere ex antiquo ritu, a Primore Vclensi.

Commendatarius maximus ediuerso, a Primore sancti Marci, cum præsertim in ipsius ordinis constitutionibus esset definitum comitia debere fieri in illius prouinciæ conuentu, in qua Magister diem suum obiret, obisse autē decessorem in agro Castroitliensi, qui proculdubio ad legionis prouinciā pertinebat. In hac controuersia suffragatoribus ab utroq; primore conuocatis, vterq; ex competitoribus eligitur, salutaturq; Magister, Comes parietinus Castellanae prouinciæ commendatarius maximus Legionensis. At parte ex alia Iacobus Patiequus Ioannis Patiequi decessoris Magistrī filius, idemq; Marchio Villenatum dicebat patrem cum adhuc viueret, abdicasse Magistratū in manus summi Pontificis, spectaretq; in dies Apostolicæ sedis confirmationē, habereq; sui studiosos, fautoresq; non nullos ex tredecim viris, atq; imprimis Osornini Comitis Castellanae prouinciæ, cōmendatarij maximi suffragationē nō contēndam.

De institutione primi ordinis miliciæ Sancti Iacobi, & quomodo deinde propagatus est.

Caput. IX.

ED quando in Spathiferorū ordinis, ipsiusq; Magistratus, quæ dignitas post regiam apud Hispanos habetur prima, mentionem incidimus, neq; satis constat inter autores, quo tempore, aut quibus initis, & per quos fuerit tam insignis militia constituta, visum est hoc in loco quid hac de re pro cōperto habeamus exponere. Sunt qui dicāt hunc ordinē cœpisse sub Alphonso, cui foret cognomen casto, Christianæ salutis Anno circiter Vigesimo supra Octingentesimum. Sed neq; produnt, quis fuerit ordinis instituendi autor, aut quis illi tanta vectigalia donauerit, vnde tam numerosus exercitus ali possit, aut quid tam longo temporis spacio per ensiferos equites sit gestum, cum nulla ipsorum in historiarum libris, quos ego legerim, mentio sit habita. Quantum vero ex priuilegijs huic ordini cōcessis colligere possumus, hæc militia videtur initium habuisse sub Alphonso Hispanorum Rege huius nominis nono. Extat in monumentis Alexandri tertij Pontificis maximi, anno Pontificatus sui septimo decimo, salutis vero Christianæ sexto & septuagesimo supra Millesimum Centesimum in fauore ordinis priuilegium concessum. In quo refertur fuisse in Hispania temporibus illis, viros quosdam nobiles ordinis equestris, qui se ipsos, omniaq; bona sua Christi militiæ

DECADIS PRIMAE.

deuouerunt, professi quoad uiuerent, se gesturos bellum contra nominis Christiani hostes Sarracenos, qui totam prope Bæticam magnamq; Tarraconensis prouinciæ partem occupauerant, tenuerantq; per annos circiter quadringentos. Fuerunt autem ea tempestate equitum illorum facultates per quam tenues, quippe qui non multo plura quam viginti Castella, & ea quidem munitissima possiderent, quæ sub obscuris nominibus in ipso priuilegio numerantur. Per idem tempus Magister ipse, cui Petro Ferdinandi nomen erat, cum plæriscq; sui ordinis equitibus Romam profectus, suo atq; suorum omnium fratrum nomine, rem omnem cum personis Apostolicæ sedi subiecit, supplicauitq; ut ab eadē in proprios, ac peculiare filios admitterentur, traderetq; illis uiuendi normam, id quod est a Pontifice factum. Nam & illos in filiorum suscepit locū, & bona omnia sub Apostolice sedis patrimonio reposuit, normæq; uiuendi tradidit, quā deinceps in ordinē cum monitorio pœnali Magister Albertus, S. R. E. Cardinalis vir plane optimus, atq; eiusdem militiae admodum studiosus, qua nostra quoq; ætate recensuit, confirmauitq; Iulius secundus Pontifex Maxi. Anno Christianæ salutis septimo supra Millesimum Quingentesimum. Ex paruo itaq; illo principio per quosdam incrementi gradus eo potentia hæc equestris ordo peruenit, ut nostro sæculo mille cataphractos equites bello armare possit, quas copias beneficio principū acquisiuit, ob insignes res gestas in bello, quod sine intermissione contra mauros Bæticæ in iustos possessores ad hæc tempora gessimus. Nam & pugna illa memorabili, qua Miramolinum superauimus sub Petro Ario eiusdem ordinis Magistro singularem operam nauauit, quæ victoria parta est Anno salutis duodecimo supra Millesimum Ducentimum Hispanorum Rege Alphonso nono. Atque deinceps Ferdinando Rege in oppugnatione Vbetae, & Cordubæ per quā strenue hic ordo militauit, sed præcipue in obsidione Hispalensi, ubi Pelagius Corrigia cognomento, ensiferorum equitum Magister firmissimum tenuit præsidium. Fuere deinde huius ordinis Magistri viri splendidissimi, quorum insigni opera in bellis Reges vsi sunt, quæ contra nominis Christiani hostes Mahumetis cultores gesta sunt, unde militia hæc diui Iacobi nomine instituta ex præda hostium, Regumq; beneficia, & Pontificum benignitate opulentiam, ex crebris victorijs immortalē gloriam consecuta est. Sed de ordinis huius origine, atque regulæ primordijs fortasse plura hoc in loco, quā oportuerit dicta sunt, cum de magnis rebus satius fuerit omnino silere, quam pauca dicere.

De Marchione Villenate comprehenso, & absoluto. Et de obitu Enriqui Regis, eiusq; habitu & moribus.

Caput. X.

SED ut eo, unde digressi sumus, aliquando reuertamur, dum Iacobus Patie quus Magistratus obtinendi causa suffragatores ambit, simulans innocentia suæ fiduciam, sed re vera cupiditate quadam præcipiti Osornino Comiti, qui & ipse eo dignitatis aspirabat, se satis inconsiderate credidit, a quo ex insidijs, quas parauerat, comprehensus, & in arcem commendati sibi oppiduli Fontis dominæ cognominati, perductus custodia adseruandus traditur. Cuius rei nuncijs cum ad Regem esset delatus, magis quam pro materia, & quam Regem decebat ægre tulit. Amabat namq; præ cæteris omnibus amicis Marchionem, atq; illa potissimum causa fuit Osornino comiti eum comprehendendi.

comprehendendi, quod putabat illo pignore se habiturum magis propiciam ipsum Regem ad magistratus consecutionem. Erat autem Rex licet natura & voluntate abstemius, lithanicus tamen & nephriticus & ileosus, quibus morbis eo tempore vehementius urgebatur. Qui tametsi a medicis prohiberetur iter facere, intentantibus immineens periculum, quod inde sequebatur, nihilo tamen segnius iter arripuit. Quem affectati sunt Cardinalis Hispanus, Comestabilis, idemque Comes Pharius, Marchio sanctae Iulianae, Comes Beneuentanus, Comes item Cluniensis, aliisque complures ordinis equestris primores. Conuenerunt praeterea eodem, Archiepiscopus Toletanus, & Episcopus Burgenis. Qui omnes pro parte sua negotio insistentes, rem sic transegerunt, ut Marchio sub certis conditionibus tandem absolueretur. Coeptum est praeterea ibidem agi, de concordia Regis cum principibus, sed dum altera pars Regem placat, exulcerat altera, nihil est confectum. Rex vero, cum in dies morbi conualesceret, nihil iam medicis promittentibus, Madritum rediit, ubi vita defunctus est, quinto decimo posteaquam eo concesserat die, qui fuit tertius ante idus Decembris, Anno a natali Christi Quartus & Septuagesimus supra Millesimum Quadringentesimum. Regnavitque annos viginti, Menses quatuor, Dies duos & viginti. Vixit annos quinquaginta. Deposuit corpus in coenobio sancti Hieronymi iuxta Madritum, deinde non multos post dies, translatus est in monasterium Guadalupi, ubi cum moreretur se humandum preceperat. Inferias duxit, curavitque funus, & cum deponeretur cadaver, & cum transferretur, Cardinalis Hispanus, qui Mausoleum quoque illi, ut benefactori suo simulachrumque faciendum locavit. Instituit praeterea duorum sacerdotum collegium, qui bis illi cotidie parentarent. Testamentum quod cum solennitate, quemadmodum dicitur, fecerit repertum est nullum, nisi quatenus cum moreretur dictavit pauca voluntatis suae verba, quae notis excepit Ioannes Ouetanus, cui ex omnibus secretariis maiorem habebat fidem. In quibus continebatur tantum dare se conficiendi testamenti facultatem, atque voluntatis exequendae Cardinali Hispano & Marchioni Villenati. De principe vero, quae diceretur ipsius filia putativa fieret, quod ab eisdem testamentariis & insuper a Marchione sanctae Iulianae & Areuacorum Duce & Comite Beneuentano faciendum decerneretur. Fuit statura aliquanto procerior, corpore bene compacto, facie laeuiscula, nasoque complanato, citra deformitatem tamen. Delectabatur plurimum in venationibus, propter quas frequenter petebat solitudines, & loca deserta. Insumebat multum temporis in musica, tum audiens cantores, fidicinesque, tum ipse per se fidibus accinens, & quidem cum vocis quadam suauitate. Erat mirum in modum edificandi cupidus, unde & arces complures muniuit, aedificasque sacras a fundamentis excitauit, monasteriaque construxit: locupletauitque vestigialibus, & donariis. Fuit natura clementior, quam regnum gubernatores decet, profusior in largitionibus, quam regum magnificentia postulat, sed praecipue in excipiendis exterarum gentium legationibus. Vtebatur vestibus, neque ex preciosa materia, neque figura exquisitiori, sed qualibus mediocri conditionis ciues honeste uti possent. Exercitum pergrandem alebat, tum praetorianarum cohortium, quae semper exuberarent in armis, tum etiam euocatorum, quibus utrisque summa fide stipendia, statutis temporibus reddi curabat, & haec omnia usque ad regni sui annum decimum, in dies conualuerunt, unde non subditis modo, verum etiam finitimis Regibus erat verendus, cum subito paulatim omnia defluere atque deinde in praecipua ire coeperunt, alteroque decimo tantarum gloria rerum intercidit, ut nevestigium quidem illius vllum relinqueretur. Nam & amicorum suorum, quae prima labe malifuit illi, praetorianas cohortes emisit, quibus exarmatus cum voluptatibus suis indulget, primum ab iis quibus fidebat, deinde ab alienioribus contemptui simul & ludibrio haberi coepit, atque eo tandem calamitatis de-

DECADIS PRIMÆ.

uenit, vt ex publicis vectigalibus nihil aliud reciperet, quā quod per regni primores, gubernatoresq; ciuitatum licebat. Quæ omnia fortissime patiebatur, non tam ex insensibilitate, cum alioqui natura esset ingeniosissimus, quam ex quadā sibi innata animi equitate. Iocabaturq; sæpe in fortunam suam, nam fuit & in hoc emunctæ naris, ac per quā factus. Cum aliquando insimularetur quibusdā de rebus, quarum non erat sibi conscius, miror, inquit, cur me non insimulant, quocq; quod monetam ferio, quod de falsarijs dici consuevit. Cumq; illius iussis non obtemperaret quispiam, non abibit mihi impune dicebat, nemo enim me vnquam læsit, qui non euestigio debitas mihi penas exoluerit. Sed de vita & moribus plura, si contigerit nobis aliquando illus historiam latiori stylo profequi.

PRIMÆ DECADIS LIBER

TERTIVS, ELISABE CVM FERDINANDO

coniuge Rex & Regina declarantur, & ex primoribus, qui obsequium exhibuerunt, qui resistere contumaces.

Caput Primum.

VO tempore Enriqus Rex vita defunctus est: Elisabe princeps agebat Segouia. Quæ cum primum facta est de obitu fratris certior, inferias illi, iustaq; magnificentissime persoluit, seq; Reginam declarari, salutaricq; ab omnibus curauit. Nam coniux ea tempestate aberat ex bello Ruscinonensi, multis negocijs in Tarraconensi prouincia implicitus. Paucis enim mensibus ante Ioannes pater Perpiniana obsidione a Gallis oppressus, suppetias a filio implorauerat, qui comparato quam maximum potuit exercitum ex Hispanis Tarraconensibusq; tum grauis, tum leuis armaturæ militibus, patrem de facienda sub iniquis conditionibus deditio- ne cogitantem, repentino suo aduentu obsidione liberauit. Segouientes ciues editissimo suggestu facto, quo omniū ordinum, viri conuenerant, signa vexillacq; regia substulerunt, inclamantes identidem Ferdinandum Regem, Reginamque Elisaben iustos, legitimos, & indubitatos hæredes ac dominos Hispaniarum naturales. Ipsi deinde Reginae in subiectionis argumentum ex patria consuetudine manus exosculati, sub fide publica iurarunt, se futuros illi, atque suo coniugi subditos fideles, obnoxios, atque ius- forum omnium obtemperantes. Comes deinceps Beneuentanus, Marchio sanctæ Iulianæ, Dux Albanus, Comestabilis, idemque Comes Pharius, Beltranus Dux Alburquerquerus, Comes Triuinus, Architalassus quoque Alphonfus Enriqui ipsius Ferdinandi Regis auunculus, aliq; complures regni proceres, optimatesque ciuitatum. Ac præterea ex Antistitum numero imprimis Cardinalis Hispanus, idemq; Archiepiscopus Toletanus, aliq; Præsules eodem conuenerunt, qui Reginae fidem quoque suam, iure iurando simili obstrinxerunt. Quibus aliqua ex causa facultas veniendi non fuit, misere procuratores, qui suo nomine, idem munus exequerentur. Qui omnes postea eandem fidelitatem se præstatu- ros Ferdinando Regi, per sancte polliciti sunt. Is namq; accepto nuncio, rerum omnium, quæ gerebantur, ad Reginam

vxorem magnis itineribus contendit. Atqui alia ex parte Areuacorum Dux, Villenas Marchio, in cuius potestate adseruabatur Ioanna, quæ falso dictabatur princeps. Magister a Calatraua, Vrenas Comes, Marchionis vterq; patruelis, neq; eodem venerunt, neq; suos misere procuratores, qui obsequiū debitum Regibusq; nuper creatis exhiberi solitum deferrent. Areuacorum namq; Dux petebat Areuaci titulum, atq; Ioanni filio Magistratum a Traiani ponte cōfirmari. Marchio petebat Marchionatum, quo Ioannes Tarraconensium Rex fuerat superiori bello ciuili spoliatus, verebaturq; a Rege filio repetendum. Insuper & vrbes, municipia, castella, vectigalia, quæ pater suus Ioannes Patiequus ex patrimonio regali fuerat depeculatus. His adiungebat Magistratum diui Jacobi, quo pater fuerat perfunctus, debere sibi reddi, cū reliquis omnibus, quæ sibi hæreditario iure obuenerant. Neq; tantū ea efflagitabat, quæ ad se pertinere diceret, sed quæ ad fratres, ad propinquos, ad clientes, ad amicos, quæ omnia, si principes illis indulgissent, magnum regale patrimoniū, atq; proinde resp. Hispana detrimentū pateretur. At Principes interim temporari cedere, responsa in longum protrahere, dubios præmijs pollicitacionibusq; allicere, amicos honorifice alloquendo, comiterq; tratando in fide retinere. In perduelles nihil noui decretum. Creati sunt Quæstores maximi Gutterius Cardenius, quæ superiori parte diximus fuisse matrimonij conciliandi autorē præcipuum. Gondifaluus Cacionius, & ipse quoq; Reginae antiquus familiaris. Adiectus & tertius Rodericus Villosa, qui & ipse Enriquo Regi fuerat quæstor quoq; maximus.

Legati ad Regem Gallorum mittuntur, qui de foedere confirmādo, & de Ruscinone cum illo agant, interq; Regem & Reginam disceptatio.

Caput. II.

AT Q V I Rex & Regina, vt aliquod specimen futuræ gubernationis ostenderent, scuire iusserunt iusticiæ administros ingrassatores, latrones, homicidas, depeculatores, reliquosque id genus facinorosos homines. Quæ res quemadmodum optimum quemque ad bene de republica sperandum erexit, ita criminosos alienauit, cōegitq; scelerum suorum impunitatem quærentes se perduellibus adiungere.

Horum cum esset magna copia, ex qua partes aduersæ videbantur inualescere, temperari iussum est ab hac iuris animaduersione, data maleficiorum impunitate ab ea die, in qua regni gubernacula inierunt. Ex antiqua præterea consuetudine obseruata inter Hispanorum & Gallorum Reges, vt cum eorum quispiam descenderet, alter de illius obitu fieret certior, missi oratores, qui Ludouico Galliarum Regi nunciarent Enriquem vita functum, foedusque & antiquam societatem renouarent, simul etiam Regem admonerent, vt si amici, si boni, si iusti principis munere fungi vellet, restitueret Ioanni Tarraconensium Regi comitatum Ruscinonis, quem illi Gothalamico bello sub certis conditionibus oppignerauerat, quibus non obseruatis ad pristinum dominum debere reuerti. At Gallus accepto nuncio de Enriqui obitu aliquot sui doloris argumenta monstrauit, atque ediuerso de noua Regis & Reginae successione oratoribus est gratulatus, velleque se libentissime antiqua foedera instaurare respondit.

Quod vero ad Ruscinonis comitatum attinebat, dixit se nihil ex conditionibus oppignerationis immutasse, quin potius deberi sibi summam illam aureorum stipendij nomine, quod bello Barcinonensi suus exercitus meruerat, velleque se mittere iuriconsultum, qui suam causam tueretur, doceretque penes se debere pignus retineri.

DECADIS PRIMAE.

quoad stipendium sibi redderetur. Venit itaque consultus, cum principes essent Valadoliti, disputataque est causa in senatu regio, cumque nihil inter partes ea de re conueniret decretum, ut tam ad iuris disquisitionem, quam ad foedera renouanda mitterentur utrinque oratores ad utriusque regni collimitium, qui procuratorio nomine rem omnem transigerent. Per idem vero tempus, cum Rex & regina Segouiae agerent, coeptum est inter virum & uxorem de iure successionis, gubernationisque disceptari, non tam æmulationis dissidijque causa, cum alioqui omnibus in rebus esset inter illos tanta concordia, quanta nunquam inter alios binos coniuges fuerit: sed quod ea iuris disceptatione prospiceretur in futurum, ne regni administratio in alienam familiam transmutaretur, si filia superstite eademque hærede succederet ex propinquis is, qui esset ex consanguinitate proximus, id quod in Gallia aliisque in nationibus obseruatur. Ex primoribus Hispaniae, qui erant Regi sanguine propinqui asseuerabant, quandoquidem Enriquus sine prole decesserat, successionem ad Ioannem Tarraconensem Regem esse deuolutam, quippe qui esset Ferdinandi Tarraconensis Regis filius, atque Ioannis primi Hispanorum Regis nepos, eodemque iure ad Ferdinandum huius Reginae coniugem pertinere successionem, regnique administrationem non quasi dotalis, sed quasi hæreditarij. Ediuerso, pro parte Reginae obijciuntur ex legibus, atque Hispanorum consuetudine Castellanos præsertim, virili sexu ex stirpe regia deficiente, foeminas esse legitimas hæredes, regnique idoneas moderatrices, afferbanturque exempla iam inde ab infante Pelagio repetita, cuius filia Ormisinda cum virilis ille sexus liberos non haberet, in Legionensis regni hæreditatem successit, nupsitque Alphonso, qui Catholicus est cognominatus.

Odisinda quoque Froila fratre defuncto sine liberis in eodem regno successit, nupsitque Siloni. Eodem præterea iure Xanthia Ferdinandi cognomento Magni uxor ad eiusdem regni successionem peruenit, Veremundo fratre sine liberis extincto. E regione etiam Castellæ afferbantur exempla, quod Eluira ex Valconum Regina hæreditario iure obtinuit Castellæ Comitatum, cuius filius Ferdinandus primus Castellanos Rex fuit. Vrraca etiam, quæ Raimundo Tolosatum Comiti primum, & deinde Alphonso Tarraconensem Regi nupsit, Castellani atque Legionensis regni hæres fuit. Berenguela quoque Enriquo fratre immatura morte Palantiae intercepto, regni hæreditatem adiit. Catharina præterea Britanni Ducis filia cum Enriquo primi Ioannis filio omnium ordinum consensu adiurata est Hispaniarum Princeps. Idem econtrario asseuerabant, ex historijs nusquam exemplum reperiri in Hispania, quod relicta hærede foemina ex laterali serie quisquam in regni gubernationem adscisceretur quo iure Ioannes Tarraconensem Rex omnino excluderetur. Quod vero ad regni administrationem attinebat, pro parte ipsius Reginae obiectum est ad eandem pertinere, ad quam & regni dominium pertinebat.

Quod si quemadmodum legibus definitum est, regnum dotis nomine marito non potest tradi, neque gubernatio quoque. Nam quo iure, qui rei dominus non est, aut regale patrimonium administrare, aut in bene merentes ex regio censu collocare beneficia, aut arcium præsidia sub publica fide alicui potest credere? Hæc partium concertatio, tandem hunc in modum composita est, Regni hæreditatem successionemque ad ipsam Reginam pertinere tametsi foeminam, propterea quod esset unica Ioannis Regis filia superstites a Regibus Castellæ & Legionis recto stemmate descendens, neque posse ad alium quemquam pertinere hæredem, qui per lineam late-

ralem ab eisdem Regibus descenderet. Definitum præterea ad eandem pertinere regni administrationem in tribus præsertim illis, quæ in parte superiori memorata sunt. Hunc itaque in modum rebus compositis, Regina his verbis Regem allocuta est.

Post disceptationis definitionem Oratio Regine ad Regem.

Caput. III.

NIL opus fuerat o iucundissime Coniux altercatione tam longa, ubi tanta est animorum coniunctio. Nam si, quemadmodum audiui ex quodam antiquitatum peritissimo, in sponsalibus hæc fuisse verba sponsæ ad sponsum, ubi tu Caius ibi ego Caia, hoc est, ubi tu dominus, ibi ego domina, Cur mihi non liceat inde mutuari, ubi ego Regina, ibi & tu quoque rex? qui cum sis mihi Coniux dulcissimus, idem que dominus, non modo meus, sed rerum omnium mearum, quidquid ab his legum consultis decretum sit, nihilominus tu Hispaniarum Rex es, quam ego Regina, mihi que hoc animo sedet, æternumque sedebit, me atque omnia mea tuo arbitrio administranda permittere, cum præsertim futuri sint nobis omnium rerum nostrarum communes hæredes. Sed quando ita visum est regni primoribus, qui hoc negotium in controuersiam deduxerunt, non ab re fuerit hanc iuris ambiguitatem, quæ aliquando in dubium venire possit, ex legibus & consuetudine Hispanorum decidisse. Vides optime Coniux unicam esse nobis filiam Elisaben, ad quam, nisi quicquam Deus interim prospexerit, regni successio ex Hispanorum legibus pertinebit.

Quod si quispiam ex regia stirpe stemmate recto non descendens afferet rem Hispanam ad se pertinere, quia vir, non ad communem filiam, quia scemina: labefactaret profecto, aut, quod Deus auertat, forsan, posteritatis nostræ seriem contuelleret. Quæ res, quam sit indigna, vel miseranda potius, nemo est, qui non intelligat. Sed esto, sine vlla controuersia rerum, potiatur ex nobis genita, nubatque cuiuspiam externo principi: num minus periculum inde sequetur, si regnorum gubernatio in illum transferatur? Fieri namque potest, ut ille quisquis est nobis futurus gener, arcium præsidia, publicorum vectigalium questuras, dignitates ecclesiasticas, atque publicos magistratus ad eos sit delaturus, non qui sint Hispaniarum indigene, sed qui exteri ac peregrini. Quare illa iuris decisio, quod ad nos attinet, nihil profuerit, nihil nocuerit, sed fuerint quasi quoddam præiudicium ad ea, quæ possunt aliquando contingere. Atqui Rex intelligens, quæ sunt ab vxore perorata non solum veritati consentanea, sed esse quoque iusta & æqua, imperatū est ab utroque, ut hac de re imposterum non disceptaretur. Constitutumque inter eos, ut diplomata, & dicta, literæque publicæ sub vtriusque nomine ederentur, quodque sigilli characteres sub Hispani, Tarraconensisque regni insignibus fierent. In moneta quoque percutienda vtriusque imago cum nominibus in typis excuderetur.

Villenatium Marchio & Archiepiscopus Toletanus prætendunt causas a Regis & Regine obsequio discedendi.

Caput. IIII.

DECADIS PRIMAE.

D V M hæc Segouia geruntur, Marchio Villenatum literas cum mandatis ad Regem Reginamq; mittit, quibus postulabat Magistratum sancti Iacobi sibi debere decerni, quo dicebat patrem suum Ioannem Patiëquum adhuc viuentem se abdicasse, ea conditione, vt sibi traderetur, quodq; subditua illa princeps, quæ suæ fidei credita erat, locaretur viro decenti pro personarum dignitate constituta dote. Quorum vtrumque si denegaretur sibi, se habiturum causam iustissimam, vt aliunde sibi rebusque suis prospiceret, quasi vellet interminari se facturum dissidium cum reliquis primoribus earumdem partium studiosis. Ad hanc Marchionis postulationem, responsum est, tametsi Ioanna, quæ falso diceretur esse princeps, non erat ijs natalibus procreata, cum qua homines rerum nouarum cupidi possent in Hispania dissidium facere, cum satis constaret non esse neque vnquam fuisse habitam Enriqui Regis filiam, quodque Magistratus iam esset partim in potestate Comitis Parietis ni, partim Commendatarij maximj Legionensis prouinciæ, quorum vterque fuerat de republica Hispana pulcherrime meritus, vt tamen res ad concordiam, regniue tranquillitatem perduceretur, sibi placere Ioannam decenti marito collocare, libellosque supplices ad Pontificem maximum mittere, quibus peterent Magistratum eidem Marchioni a Sanctitate sua decerni, sed interim Ioannam sequestro deponendam, ne ante aut post illius nuptias quicquam emergeret, vnde Hispana respublica aliquid detrimenti pateretur. Ad hæc Marchio respondit se non traditurum mulierem fidei suæ creditam mortalium cuiquam, nisi cui fidem ipse haberet, cumque de sequestre non conueniret, coepit res in dissidium tendere. Marchioni accedebant omnes, qui scelerum suorum poenas extimescebant, quicq; erant rerum nouarum studiosi, sed imprimis eiusdem Marchionis fratres patruelus, omnesq; illorum clientelæ, quæ per Hispanias longe, lateq; patebant. At Marchio interim perfidos inter nuncios clanculum agebat cum Alphonso Lusitanorum Rege, eodemq; Ioannæ auunculo, vt neptem ex sorore vxorem duceret, seq; habere dicebat eiusdē contilij socios ex primoribus Hispaniæ tantam multitudinem, quæ sufficeret rem inceptâ conficere. Archiepiscopus Tolitanus, qui vsq; ad id temporis fuerat anceps vtras partes sequeretur, audita Marchionis rebellionē, coepit pretendere causas, quibus honeste posset a Regibus ad perduellium partes desciscere. Poscit ab illis munera, quæ diceret sibi promissa iam inde ab eo tempore, quo fuerant adiurati principes, & quæ fuerant iam in benemerentes collocata, petit & alia complura, qualia solent ab ijs, qui occasionē quærunt ab amicitia discedendi. Atqui Rex memor obsequiorum atque hospitalitatis, qua fuerat aliquando vsus apud illum, coepit hominē placare, tum datis præsentibus, tum futurorum pollicitationibus, tum honorifice compellando, tum communes mittendo amicos, qui illum in fide retinerent, obtestarenturque ne vellet ab officio desistere. Ipse præterea Rex per se ipsum eadem omnia exequabatur etiam diuersorium adeundo, quem honorem ad ea tempora alteri præstiterat nemini. At ille nihilomagis flecti, aut sententia sua peli potuit, quin immo quo magis rogabatur, eo obstinatius inceptis persistebat.

Neque fuit, qui dubitaret, pertinaciæ suæ causam extitisse amulationem, quam non dissimulanter gerebat cum Petro Mendoza, S. R. E. Cardinale Hispano, cui ex omnibus Rex & Regina plurimū indulgebant, cum esset Archiepiscopus alioqui natura factiosus, & qui plurimū delectaretur armorū strepitu, familiaq; nobilissimorum hominum ampliari. Atque ita cum neq; blanditijs, neq; precibus, neq; pollicitationibus

principum vllum reliquisset locum, frendens, fremensq; , & minabundus ex curia discessit, stimulosq; perduellibus, facesque ad bellum ciuile concitandum admouit. Non multos post dies Rex, & Regina Segouia profecti Methymnā campestrem venerunt, petieruntque a Duce Albano eiusdem municipij arcem, quæ ipsius præsidio tenebatur, id quod ille, haud grauate fecit, nam continuo arcem tradidit, cui principes tradi iusserunt.

Deinde Valladolum iter facientes, ab oppidanis magnificentissime excepti sunt, vbi per aliquot dies omnigenis ludis, atque celebritatibus operam dedere. Veniebant præterea eodem ciuitatum, populorumq; procuratores, qui antea non venerant obsequium debitum sub fide publica oblaturi, inualescebantq; in horas causæ iustioris auxilia,

Marchio per literas Lusitanorum Regem ad bellum capessendum hortatur, Regisque ad Marchionem responsum.

Caput. V.

INTEREA Marchio non cessat sollicitare, quos secum ad studia Ioannæ principis trahat, simulq; mittit ad Lusitanorum Regem literas cum mandatis in hanc sententiam. Iam sibi exploratum esse, quemadmodum ex obitu Enriqui Regis hereditas cum administratione deuoluta erat ad Ioannam filiam, quam omnes primores bis iam iure iurando declarauerant principem, regniq; paterni hæredem vnicam.

Quodque Rex Siciliae, atque Elisabe coniux, humano, atq; diuino iure contempto rem Hispanam nihil omnino ad se pertinentem arripuerint. Ioannam ex sorore sua neptem, paterno, atq; auito imperio spoliata, non habere alium quemquam, ad quem confugeret, quam ad ipsum, quippe qui esset sibi auunculus, & quidē potentissimus, & qui posset illā solus ab iniuria vindicare. Obtestabaturq; vt puellam omni præsidio destitutam, aut cum regno dotali vxorem acciperet, aut propinquitatis iure, vt legitimus tutor non pateretur ab iniustis possessoribus bona illius occupari, idque fore factu facillimum, si comparentur vtrarumque partium vires. Habiturum se illum ex primoribus Hispaniæ belli firmissima robora, atque imprimis se, fratresq; suos patruales Magistrum a Calatraua, atq; Comitem Vrenatem, nec non sororum suarū maritos, Gaditanum Marchionem, Alphonsum Aquilariū, Comitem Beneuentanum, Archiepiscopum præterea Toletanum, Ducemq; Areuaci atq; Alburquerqueti cum suis appendicibus, & clientis, atq; hi omnes hostes ex professo infestissimi. Quattuordecim quoq; vrbes, quæ nihil aliud expectant, nisi ducem, quem in bello sequantur. Quod si semel Hispanorum Regis sibi nomen assumpserit, atq; in ipsum regnum potenter penetrauerit, complures alios ex Hispaniæ principibus futuros, qui declarent odia sua in aduersarios, quæ nunc futuræ dominationis timore occultant. Adiungebat superioribus omnia Hispaniæ oppida in duas factiones esse diuisa, quarum alteræ necesse erat, vt Lusitanorum partes sequerentur. Iam vero quod ad ipsos belli gerendi Imperatores attinet, Regis Siciliae vires esse perquam exiguas, quippe qui esset in summa rerum omnium egestate, & in maximo ære alieno, & qui non modo non haberet, vnde posset stipendia militibus soluere, sed neque ad sumptus cotidianos pecunias, nisi emendicatas, aut violenter extortas. Ediuerso Lusitanorum Regem habere exercitum robore, ac numero firmissimum. Habere pecuniarum tantam vim, quæ sufficiat ad alendam milites, quo ad res conficiatur. Habere commeatus, cæteraque alia belli adiumenta.

DECADIS PRIMAE.

Cumq; semel per Hispanorum agros, vel vnā excursionem populabundus fecerit, fore vt ciues, oppidani, agricolæ, mercatoresque illum sequantur, seque eius arbitrio, ac fidei continuo tradant. Ad hæc Lusitanus, tametsi animo secum verfabat, quantum facinus aggredieretur, quamque fore arduū cum possessore in ipsis regni penetralibus decertare, rescribit tamen velle se oblatam belli condicionem accipere, neque tantum ex sorore sua nepti regnum asserere, sed & illam cupere matrimonio sibi cōplecti. Seq; ad breue tempus cum exercitu, quam maximo posset: intraturum per mediam Hispaniam, qua sibi vi commodior videretur. Hortabatur præterea Marchionem ipsum, vt ceptis insisteret, & quod maximo animo inchoauerat, multo maiori exequeretur.

Simul etiam scribit ad regni primores, ciuitatumque optimates, tam suarum partium, quam alienarum: ad illos, vt in fide retineret: ad hos, vt præmijs, pollicitationibusque ad studia sua pelliceret. Stimulabat eius animum repulsa, quam fuerat passus ex eo tempore quo Elisaben principem coniugio petierat. Regnandi præterea immoderata cupiditas, imperijque terminos pulchritudo prorogandi. Obseruabatur illius animo, regni quod appetebat amplitudo, simul & opulentia, tantarumq; gloria rerum.

Sed antequam rem ipsam adoriretur, placuit experiri sui regni proceres, & quali animo erga se forent explorare. Consilio itaq; ex omnium ordinum viris habito, suam illis mentem aperit. Qui omnes vno prope consensu pedibus, manibusq; in Regis sententiam ire, siue quod intelligebant, id sibi animo sedere, neq; posse iam a proposito dimoueri, siue quod illorū quisq; sperabat, aut ex bello prædam ingentē, aut ex victoria dignitates amplissimas, aut ex rerum nouitate fortunarū suarum accessiones, quorū omnium esset in Hispania per magna facultas. Dicebant præterea non esse amplius hac de re consultandum, sed cum primum fieri posset, rem exequendam, antea quam hostium vires magis magisque inualecerent.

Lusitani Regis per legatos obtestatio, vt Rex & Regina iuri suo cedant, cui respondent.

Caput. VI.

ERTVS propositi sui Lusitanus, compositis belli gerendi conditionibus cum Marchione Villenate, cum Areuacorum Duce, cū Archiepiscopo Toletano, cum reliquis omnibus earumdem partium studiosis, mittit ordinis equestris virū quendam nobile, qui procuratorio nomine desponderet tibi Ioannam ex sorore sua neptem, cuius rei facit per literas certiores ciuitatum optimates, orbisque Hispani proceres atque primores. Mittit præterea oratorem Rodericum Sosium equitem auratum, qui diceret Regi & Reginae, eo ipso tempore Valladolidi commorantibus, iam debere illis esse compertum Ioannam ex Ioanna sorore sua neptem fuisse filiam Enriqui Regis legitimam, bisque iuratam principem, regnique hæredem, succestricemq; bis declaratam, eoq; iure post obitum patris regni gubernationem ad eandem pertinere.

Se autem constituisse illam sibi coniugio copulare. Rogareq; illos, obtestarique: vt sibi regni possessione cedant, & ne se inuito rem ad illos non pertinentem atrectare vellent. Et quamquam suo iure, atque futuræ coniugis nomine posset autoritate propria, hæreditaria bona inuadere, se tamen velle tantisper a violentia temperare, quoad iure decerneretur, vtri debeat regni possessio cedere. Itaque debere illos

quoque interim se regni administratione abdicare, & veluti sequestro deponendam, donec composita lite, ex iure daretur bonorum possessio, cui dandam esse leges, iuraque decreuerint. Quod si nihilominus per stare obstinate vellent, neque ab incepto desistere, se ius suum armis vindicaturum, obtestabaturque Deum immortalem, ut omnia mala in illius caput conuerteret cuius fuerit culpa perpetrata. Ad hanc Lusitani principis legationem, Rex & Regina ex consultatione procerum, qui eo tempore in curia manebant, responsum est se mirari, velle eum causam tam iniquam suscipere, atque exulcerare, vulnus antiquum, & quod iam cicatricem obduxerat, cum praesertim sororis adulterium esset illi compertissimum, neptisque spurcos natales, vel ipso teste per omne Christiani nominis imperium diuulgatos. Neque tantopere mirarentur, si is qui huiusmodi causam defenderet, esset temerarius quispiam, & nullius consilij particeps. Rogabant etiam obtestabanturque ne violaret affinitatis, propinquitatisque tot pignora, ac praeterea inter Hispanorum Lusitanorumque Reges amicitiam, multis & illustribus officijs confirmatam. Neque auscultaret hominibus perditis, qui non aequitatis amore, sed propriae vtilitatis cupidine ducti, aut suorum scelerum impunitatem quærentes, non illi obsequium, sed negotium potius essent exhibituri. Meminisset etiam illos eosdem fuisse, qui per omnes Hispanias perque exterarum nationes diuulgarent hanc Ioannam non modo non fuisse, sed neque esse potuisse Regis Enrichi filiam: ob eamque causam descivisse a suo Rege, comparatoque exercitu collatis signis contra illum depugnasse. Homines perfidos, qui quod nunc tuentur, antea impugnarunt, quod nunc abiurant, antea iure iurando sanxerunt. Recordaretur quoque illius temporis, quo Enrichus Rex offerebat illi coniugio hanc eandem Ioannam cum successione dotali, seque noluisse condicionem accipere, non ob aliam causam, nisi quod de regni hereditate sibi non satis ex iure constaret. Quæ omnia si animo desecato, omnibusque mentis perturbationibus libero perspiceret, non aggredieretur negotium, quod esset cum utriusque populi cedibus tot incommoda illaturum. Quod persistere vellet, neque ab incepto desistere, id potius iure ageret, quam iniuria, se paratos esse ius suum bonorum, atque proinde sapientissimorum virorum iudicio submittere. Nam quod ille de possessionis cessione dicebat tametsi sper, dum de iure disceptaretur, neque iustum, neque honestum petere. Sim vero potius ferro, quam iure velit decernere, se curaturos, ut regnum quod Dei benignitate possident: viribus, & armis tueantur, imprimis Deum immortalem obtestantes, ut omnia mala quæ inde secutura sunt, in illorum autorem, incentiuumque retorqueat. In hoc responsum Lusitanus orator dimissus est.

Rex & Regina Marchionem, atque Archiepiscopum frustra tentant in officio retinere, atque utraque pars se bello parat.

Caput. VII.

EX vero & Regina ex postulatione Lusitani, responsoque illius oratori dato perspicientes omnia iam esse hostilia, & ad arma spectare, ne quid tamen intentatum relinquerent, decreuerunt admonere perduelles, obtestarique ne vellent mala, malis accumulare: atque igni fomitem, oleumque addere camino, non quo timide, aut summissè agerent, sed ut ostenderent cunctis, sibi non placere bella ciuilia, neque suorum ciuium sanguinis effusionem. Mittunt itaque bonos, atque prudentes viros imprimisque ad Marchionem, qui suaderent illi, ut aliquando in sanio rem mentem rediret, reduce

DECADIS PRIMAE.

rentque in memoriam fuisse patrem eius, qui fuerit primus autor desciscendi ab Enrique Rege ad Alphonsum fratrem. Vnde quot Hispanae reip. detrimenta sint secuta, neminem esse, qui ignoraret. Nunc vero filium patris vestigia insistendo, quid aliud esset, quam Patiequorum familiam ad Hispanorum perniciem principem lege quadam fatali fuisse ortam. Videret ne maiorum suorum scelera ipse cum posteritate sua lueret.

Recordereturque originis familiae suae, quae pari ex causa Lusitaniam amisit. Quis enim ignoraret Patiequos fuisse Lusitanorum exules? Quod si res suae in eo statu forent, ut reparari nullo modo possent, neminem mirari, si in occasu proprio decerneret omnia secum inuoluere. Nunc autem si velit, posse illum rupta, conuulsa refarcire. Velle namque ipsos publicae utilitatis causa omnia errata illi condonare, atque obliuione sempiterna delere. Qui ad Archiepiscopum missi sunt oratores, nihil benignius rettulerunt.

Respondisse namque perquam superbe, ac minaciter, seque habere iustissimas desciscendi causas, quod non sibi debitus honor haberetur, quodque in alia fortuna promissis, sollicitationibusque, nunc in prospera fraudatus esset. Minabaturque ostensurum se nunc, quid esset Archiepiscopum Toletanum ledere. Exulcerabat hominis atrocitatem Ferdinandus quidam Alarconius, cui Archiepiscopus nimium indulgebat, vir superstitiosus, ac plane impostor, & callidus, seu versare dolos, seu certe occumbere morti, quem Marchio subornauerat, praemissisque corruperat, ut se in familiam illam insinuaret. Atqui Petrus Acunia Comes Hemerocalios, idemque Archiepiscopi frater, cui fratris consilia non placebant, exhortabatur illum, atque etiam liberius increpabat, quod ex causa tam leui, tam insignem communi familiae vellet infamiae notam inurere, quodque iustissimorum principum gratiam, tot annorum obsequijs collectam, occasione minima effunderet. Hoc ipsum familiares, & amici, hoc ipsum orabant omnes, qui bene consultum illi esse volebant. Sed qui obstinato animo semel obduruerunt, deteriores admoniti fiunt, quare neque blanditijs principum, neque fratris exhortationibus, neque amicorum consilijs locum reliquit vllum, neque magis incepto mouetur, quam si dura silex, aut stet marpesia cautes.

Ex insolenti Marchionis, & Archiepiscopi responso grandis amicorum secuta est immutatio, non eorum modo, qui suorum scelerum conscij nihil magis quam rerum omnium perturbationem optabant, sed eorum etiam, qui antea putabantur esse pacis amatores.

Nam viri religiosi, optimates, ciues, opifices, agricolae, atque fere optimus quisque spemque metumque interdubij animo peiora verebantur. Omnes itaque in duas factiones diuisi, suum quisque Ducem insequi statuit. Lusitanum illi, hi vero Regem, & Reginam. Prima igitur prouidentissimis Hispanorum principibus cura fuit scribere ad ciuitates, quo in statu res esset, hortarique, ut vrbes, oppida, castella, muris, fossis, aggeribus, vallisque munirent: machinisque instruerent, vigiles, circitoresque adhiberent, excubias exploratoresque dimitterent, qui hostis consilia, quidque moliretur, captarent. Ad primores quoque regni litteras dederunt, quibus faciebant illos, & de Lusitani legatione, & de responso illi reddito certiores. Hortabantur etiam eosdem, rogabantque, ut ad belli expeditiones, quod proculdubio impendebant, omnes essent parati. Interim Lusitanus audito Hispanorum principum responso, simul etiam factus certior, quo animo in se forent Marchio, & Archiepiscopus, Aruacorumque Dux, atque eorum appendices: auxilia vndeunque potest sibi contrahit, & quam maximum potest exercitum, comparat, Hispanorumque perduelles admonet, ad certum diem sint in armorum procinctu, ut communi consilio, atque ex composito vno tempore rem gerant.

Rex Valladolidi manet, & Regina Toletum proficiscitur.

Caput. VIII.

RANT illa tempestate Valladoliti Rex & Regina, qui nuncio accepto de hostium expeditione, nihil amplius cunctandum esse rati, constituere, vt Rex Valladoliti maneret prospecturus citramontanis regionibus. Regina vero Toletum proficisceretur, vnde Bæticæ, aliæq; vltromontanas Hispaniæ regiones in fide retineret, prospiceretq; ne quid detrimenti paterentur. Fuerunt in comitatu illius duces Infantatus, atq; Albanorum, & comestabilis idemq; comes Pharius. Tentauit Regina ex medio itinere reconciliare sibi Archiepiscopum Toletanum, qui eo tēpore Compluti morabatur, non quo putaret illius vires in alterutram partem magni esse momenti, sed familiaritatis antiquæ memor, atque obsequiorum illius erga se in superiori fortuna. Voluit & ipsa præsens, hominem conuenire, Blandicq; ad pristinam familiaritatem reducere, sed verita est, ne ea res aut timori, aut maiestatis regiæ imminutioni tribueretur. Itaq; per Comestabilem decreuit experiri omnia, qui, tametsi homo prudens, idemq; singulari quadam facundia præditus erat, nihilo plus ex eo potuit exculperre, quam qui ad illud ipsum antea missi fuerant, quam frater eius Comes Hemorocalius, quam alij propinqui & familiares, qui fere omnes præter vnum Ferdinandum illum Alarconium, quem diximus a Marchione subornatum, studebant ad iustiorē causam ipsum reducere. Atqui Rex cum videret in huiusmodi temporum motibus, omnia etiam tuta esse timenda, statuit ire Salmanticam, atq; deinde Zamoram, vt illarū ciuitatum optimates, decuriones ordinis equestris viri, atq; tribuni plebis, iurarent iterum in sua verba, renouarentq; fidem publicam, quam sibi, atq; Regiæ coniugi obstrinxerant, cum primum regnare cœpissent, id quod omnes præstiterunt, atq; imprimis Alphonsus Valentinus castrorum metatus, qui Zamoranam arcem præsidio tenebat. Taurum urbem noluit adire, quoniam illic omnia erant incerta. Et si enim arx oppidi tenebatur a Roderico Villoa regio quæstore maximo, Regisq; & Regiæ per quam studioso. Frater tamen illius natu maior Ioannes Villoa, disposuerat præsidia per loca vrbis munitissima, obfirmaueratq; contra arcem stationes latronibus armatis perpulchre instructas. Idem fauiebat in ciues, quos putabat suæ tyrannidi obstaturos.

Nam & Enrique Rege suspendio adegit Rodericum quendam regium senatorem, atq; pari supplicio extinxit alterum ordinis equestris virum, aliosq; complures nobilissimos ciues, quos dominationi suæ formidolosos existimabat, bonis spoliatos in exiliū miserat. Is igitur timens scelerum suorum debitas pœnas, statuit ad Lusitanum desciscere, illicq; urbem tradere, sperans se eo munere admissorum impunitatem affecuturum.

Erat castri inui præses, & ipse quoq; pariū facinorū conscius, atq; grassatorum, latronumq; receptator, qui non satis fidens Regis & Regiæ fidei publicæ, atq; promissis, quibus illum non solum patratæ criminibus donabāt, sed etiam se multis illum beneficijs cumulatuos pollicebantur, deserta potiori causa Lusitano se adiunxit. Regina interim Toleti agens, ciuitatem populosq; finitimos confirmat, Bæticæ Colonias, & oppida: quæ illi ab initio obsequia sua detulerant, vt in fide permaneant hortatur. Suspectos & dubios, partim minis, partim pollicitationibus, ad studia sua trahere conatur.

In eos vero qui se hostes ex professo declararent, inimicicias bellumq; gererent. Roderico Manriquo Comiti Parietino, qui se diui Iacobi militiæ magistrum profitebatur, rei administrandæ negocium commendat. Ipsa Valladolum ad Regem proficiscitur.

DECADIS PRIMAE.

tur. Alcaracium oppidum non ignobile, ex patrimonio regum Hispaniæ diuulsam, præsidio Marchionis oppressum tenebatur. Oppidani vero indignati parere domino, qui non iuste, sed violenter in ipsos iniquam exerceret dominationem, de excutiendo ex ceruicibus suis iugo, deque se in libertatem asserendo, seque suis principibus dedendos agere incipiunt. Arma corripiunt, arcem inpositam vrbi obsident; Marchionis amicos, & qui ab illo iuridicundo, aut vectigalibus exigendis præfecti erant, vrbe fugant.

Parietinum Comitem orant, vt auxilio veniat, aut copias auxiliares ad conficiendum negotium mittat. At ille non impiger cum præsentibus copijs accurrit, præclarum facinus illorum laudat, suamque operam ad id pollicetur: oppidanorum animos erigit, atque hortatur, vt arcem obsidione arctiori premant. Qui nuncius cum ad Marchionem peruenisset, contrahit copias, quã maximas potest, tam ex suis, quam ex amicis, quam etiam ex ijs quas Magister a Calatraua improcinctu habebant paratas, vt se Lusitano coniungerent. Cumque satis magno exercitu se ad soluendam obsidionem accingeret, iamque aduentaret, oppidanos trepidantes, ac dubios, iamque incepti poenitentes, Parietinus Comes, vt magno animo sint, neque se duce quicquam timeant, hortatur. Confirmavit illorum animos, opportunus aduentus Alphonsi Fonseca oppidi Cauensis, & Alahegiorum domini, cum altero Alphonso Fonseca Episcopo Abilensi, quos Rex, & Regina miserant cum expeditis cohortibus in succursum illorum, qui arcem obsidione cingebant. Quo auxilio aucti stationes extra vrbem, & in agrum spectantes, firmiori præsidio muniunt. Itaque Marchio a dissoluende obsidionis cogitatione destitit, & in alias curas animum transtulit, atque imprimis oppida, & castella, arcesque sue ditioni subditas munit, ne incolæ, Alcaracenorum secuti exemplum, ad hostes desciscerent.

Ad Lusitanum præterea literas mittit, nihil esse actum, scribens, nisi properet, atque suo aduentu opem ferat, partesque dissipatas atque conuulsas confirmet. Arcis præses soluendæ obsidionis spe amissa, se cum arce Comitis fidei ex pacto conuento tradit.

Marchio Lusitanum hortatur per literas, vt properet, & venit.
Rex & Regina Lusitaniæ bellum inferunt.

Caput. IX.

MARCHIO cum intelligeret posse fieri, vt alia quoque oppida, castella, & arces, quæ pro illo stabant Alcaracenorum exempla sequerentur, literas ad Lusitanum dat, vt quam celerrime veniat, omnem benegerendæ rei in celeritate positam esse scribit, quod si remissius agat, fore vt partium suarum feruor, quem spes excitauerat, cum illius mora refrigeret. Ioannam vero principem, quam Enriqus moriens illius fidei credidit, ab Ascalone in castra Iulia transfert, aut quo tutiori loco foret, aut si Lusitano nuptui tradenda esset, commodius inde duceretur. Lusitanus Rex, & si iam paratus erat, vt viam ingrederetur, hostiumque fines armis inuaderet, Marchionis tamen literis excitatus, rem exequi festinat. Veniebant cum illo omnes regni sui proceres, tam ecclesiastici, quam sæculares, quorum & ex ordine equestri elegantissimus, & strenuissimus quisque, sed neque superioribus inferiores cedebant, & armorum, & equorum, & ornamentorum apparatu, alij agros vendebant, alij oppignerabãt, alij pretio viliori locabant.

Atque vt est hominum genus superbum, & arrogans, ex sumptuosiori cultu, facti arrogantiores, nihil non sibi pollicebãtur, & imprimis Regis, & Reginæ Fugam in suã Tarraconensem,

raconensem, neq; spectaturos vel minimum fortunæ euentum. Partiebatur inter se profugorum spolia, deinde oppida, municipia, castella, vicos, agros eorum, qui fuissent Siciliae Regem Reginamq; coniugem secuti. Atq; ita Placentiam perueniunt, quæ tunc sub Areuacorū Ducis ditione erat: eodemq; Marchio deduxit, quæ se Hispaniæ Reginam profitebatur. Deinde in mediâ vrbis area suggesto Rex & Regina resident, dataq; & accepta fide spōsalia cōtrahunt, acclamant Lictores, & oēs, qui aderant, vna voce viuāt, viuāt Alphonfus Lusitaniæ Rex & Ioanna Hispaniæ Regina. Tunc nouorū Principum ex Hispanorū cōsuetudine manus auersas exosculantur, fidemq; suam illis iure iurando obstringunt. Habitacq; deinde cōsultatione, quo potissimū iter arriperent, Areuacū placuit, propterea quod & cōmeatu rerum omniū abundabat, & ad belli cū hostibus pacisq; cū finitimis res gerendas erat locus oportunus. Cæterum Rex & Regina cum accepissent nuncium earum rerū, quæ Placentiæ gesta sunt, atq; hostes Areuaci, hoc est, in medijs regni penetralibus confedissee, seq; Hispaniæ Reges iussisse appellari, & ipsi quoq; se Lusitaniæ Reges appellari, atq; Limitaneis in ipsam Lusitaniā bellū inferri iusserūt. A Paœaugusta visum est Lusitaniā inuadere, atq; in ipsis regni penetralibus Nodarū castellū expugnant, & Regi Reginæq; Hispaniarū subijciunt, qui arcis p̄sidium Martino cuidā Septempubliano ciuitatis Hispalensis Viginti quattuor viro credunt. Is triennio in fide permāsit Lusitanorum finitimos agros populatus, armenta pecudesq; in prædā agens, captos, nisi qui se redimerent, in vinculis seruans. Cūq; omnia hæc hostiliter exequeretur, nullius interim sceleris generi etiam inter suos pepercit. Tandemq; Lusitano accepto precio arcem prodidit. Cumq; patria extorris in exilio esset, alteramq; proditionem moliretur, deprehendi timēs, nescitur, quo profugus exilium mutauit. Alphonfus quoq; Monroius, qui se Traiani pōtis Magistrum profitebatur, alia ex parte Lusitanorū fines transgressus Alegretum cepit, bieninoq; tenuit multa incommoda finitimis inferēs. Tandē q; a Lusitanis obsessus, cū non potuisset mitti auxiliū, quo ab obsidione liberaretur, coactus est deditiōne facere. Alphonfus præterea Cardenius Legionensis prouinciæ Comēdatarius maximus, & qui se ex parte Magistrū militiæ sancti Iacobi profitebatur, sexaginta passuum millia intra Lusitaniæ fines pergrandi equitatu coacto excursions maximas fecit, p̄damq; ingentem reportans, domū se recepit. In ea quoq; Tarraconensis prouinciæ parte, quæ inter Durium & Limiam flumina Lusitaniæ cōtributa est, & ea Galliciae, quæ e regione ad Septētrionem adiacet, nihilo secius excursions & latrocinia vtrinq; aguntur, atq; intra ipsos Galliciae terminos Petrus Aluarides a Soto maiori, qui pro Lusitano stabat, Tydem urbē, quæ ad Episcopium Tydensē pertinebat, non magno negotio capit, iussitq; se eius regionis Vicecomitē appellari. Atq; vt est genus illud hominū a labore in libidinē: & ab alienarū rerū abstinentia proclive ad latrocinia & rapinas: post peractum bellum longo tempore apud eos mos ille perdurauit.

Lusitanus Gallorum Regem foederat, Taurum & Zamoram capit, Hispanus copias parat, Lusitanum obsidit.

Caput. X.

Alphonfus Lusitanorū Rex auctus amplissimis regnorū titulis, reputas secum quantā rē inchoasset, quodq; sine ignominia nō posset iam ab incepto desistere, præter illos, quos in Hispania habebat, ex p̄fesso hostiū suorū hostes, statuit a finitimis auxilia sibi asciscere, atq; in primis a Gallorū Rege, cū quo sciebat aduersariū suum pro Ruscinonis Comitatu repetēdo belligerandi causas Tarraconensiū Principē eum

E

DECADIS PRIMAE.

demq; Regem Siciliae habere necessarias. Mittit itaq; Legatos ad Gallum, atq; per illos ostendit, quā iusto titulo Hispaniae regnū dotale possideat, se habere in ipsa Hispania ex primoribus partē maiore potiorēq; & ad rē cōficiendā nihil aliud deesse, q̄ fautorem moderatorēq; cuius auspicijs res tanta gereretur. Hunc esse vnū Gallorū Regē, & praeter eum neminē Hispanos oēs estimare. Gallus suę gentis vitio nō satis constās in foedere, quod iam inde ab initio cū Rege & Regina cōtraxerat, in quo de Ruscinonis Comitatu mētio facta erat, quē non reddere statuit, iuratum foedus abiurat, nouūq; cū Lusitano icit. Et quo expeditior esset ad bellū Hispaniē inferendū, cum Eduardo Britannorum Rege, qui bellum Galliae illaturus ex Britannia ingēti classē cū exercitu quā maximo mare traiecerat: is nāq; veniebat in primis vt Carolo Burgundionū Duci suppetias ferret, atq; deinde, vt ipse per se auitās maiorūq; suorum antiquas inimicitias persequeretur, transegit vero in hunc modū, vt induciæ in septēnium proximū cōstituerentur. Gallus Britanno centum coronatorū aureorū millia statim daret, atq; deinceps quotannis quinquagenos milles, quodq; Gallorum Delphinus, sic enim a Gallis appellatur, quē Hispani Principē Regis regniq; heredē vocant, Britannorū Regis filiam duceret vxorem. Liber itaq; in p̄sentiarum Gallus ab Oasone Aquitaniæ oppido in Barduliā Hispaniæ regionē bellū infert. Ioannes Villosa Taurū Lusitano tradidit, qui arcē expugnauit, quæ pro Roderico Villosa fratre suo Questore maximo Hispaniē stabat, eidem Ioāni credit. Ioannem deinde Porriū, qui Zamoranæ ciuitatis per partē populū facile Princeps erat, pollicitationibus allicit, vt urbem sibi tradat: generumq; suum & Hispaniæ Metatum, qui vrbis arcem p̄sidio tenebat, secū inducat, vt suā factionē sequatur. Magnā pecuniarum vim illico se daturū promittit: atq; deinde post rem peractā agri Zamorani ad certum incolarū numerū vicis & Castellis se illos donaturū. Quod cum Rex Ferdinādis p̄sensisset, mittit ad illos nunciū, rogās, vt in fide p̄maneāt, neq; ius iurandū, quo se sibi Regi q; cōsorti obstrinxerant, cū magna ipsorū infamia violarēt, fideiq; suę ingentiā p̄mia illos relatuos pollicetur. Quod si ad tenendā vrbē grādiōri p̄sidio erat opus, se missurum cohortes, q̄ illis viderētur sufficere. Ad quæ Porrius rescribit, satis p̄sidij in ciuibus esse, dolere vero se perfidię insimulari, nō se ijs maioribus ortū, qui talia facerēt. Nihilominus tamē de proditiōnis cōditionibus cū Lusitano agit, atq; accepto p̄cio urbem illi prodit, secūq; in eandē proditiōnē Metatum arcis p̄sidem trahit. Lusitani vexilla cū suis vulturibus attollunt, Regemq; Hispaniæ cū vxore identidē inclamitant. Vrbe Rex potitus arcem eidem Metato credidit, pontis vero p̄sidium Francisco Valdesio Ioānis Porrij ex sorore nepotī committit, atque Zamoranis rebus compositis Taurum ad Reginam cōiugem redit. E diuerso Rex & Regina copias suas recensent, euocantq; omnes, quos ante monuerāt, vt essent in procinctu, & parati ad bellū futurū, & qui equo merebāt, suas immunitates ex antiquo Hispaniarū more promittit, & alios quoq; propositis premijs & honoribus puocat. Conuenerūt præterea oēs ex oibus oppidis, ciuitatibus, & municipijs totius regni, qui ab initio studia sua & obsequia obtulerunt, præterquā illi, quibus alterius factionis Duces negotium facecebāt. Ex primoribus regni adfuerunt Petrus Mēdoza Cardinalis Hispaniarum cū illius fratre Iacobo Furtato Infantatus Duce, atq; ex eadem Mendozarum familia duo illorum fratres Enicus Lupus Tendillanus Comes, Laurentius Suarius Cluniensis Comes, Alphonus Enriqus Archithalassus Hispaniæ, Garsias Aluarus Albanorum ad Tormim Dux, Enriqus Enriqui ad Alístam Comes, Petrus Verascus Hispaniarum Comestabilis, idemque Comes Pharius, Rodericus Pimentelus Beneuentanus Comes, Petrus Manriqus Triuinius Comes,

Petrus Osorius Asturicensis Marchio, Iacobus Sarmentus Salinarum Comes, Petrus Mendoza Montis acuti Comes, Ioannes Manriqus Castaneti Comes, Gabriel Manriqus frater eius Osorninus Comes. Alij quoq; summates & infimates Præsules, atq; ordinis equestris mediocrisq; conditionis & opibus censiti viri superioribus accesserunt. Dux a Methymna Asindica cum sibi affectis Hispalensibus, & Aegabrensis Comes non venerunt, sed neq; fuerunt vocati, propterea quod alteri cum Marchione Gaditano, qui Asindum opprimebat, alteri cum Alphonso Aquilario, qui per fauorem populi omnium ordinum ciuibus imperitabat, erat dissidium. Qui proculdubio diuersarum partium habebantur, neq; dubitabant, quin Marchionem Villenatem, atq; totam factionem illam sequerentur, cum praesertim duae illius sorores utriusq; essent nuptae. Beltranus a Cueva dubius erat utram in partem traheretur. Hinc amor in supposititiam illam, quae vulgo putabatur esse illius filia, quod neq; ipse inficiabatur: hinc timor, quod in huius belli discrimine victoria in Regem & Reginam videbatur esse propensior. Hi omnes, quos enumerauimus, Valladolidi congregatis accesserunt, quos a Toledo Regina exciuerat, atq; obiter quos a Segouia & ab Abila locis finitimis coegerat, eumq; exercitum cum Regis exercitu coniunxit. Placuit debere lustrari militum numerum, censaque sunt cataphractorum equitum quattuor millia, leuis armaturae octo millia, peditum vero ex Callaicis Asturibus & Bardulis Citraque montanis ad triginta millia. Tot tantisque copiis Rex auctus distribuit exercitum in quinque & triginta cohortes, motisque signis ad Dorij dextram secundo flumine Taurum petit, ubi eo tempore Lusitanus erat. Qui, cernens hostem & militum numero atq; robore & populorum fauore longe superiorem, continuit se intra muros urbisque munitiones, cessitque tempori, non ausus credere se campo Martique communi. Hispanus ad quinque horas in procinctu armorum ordinatisq; cohortibus in medio campo stetit, expectans an Lusitanus quicquam auderet, velletque fortunam belli experiri.

ÆLII ANTONII NEBRIS SENSIS RERVM HISPANARVM AC HISPANIENSIVM Historici Decadis Primae Liber Quartus.

De nuntiis hinc inde missis, ac prouocationibus vltro citroque ad pugnam factis, deque penuria, quam exercitus noster est passus.

CAPVT PRIMVM.

HERNANDVS VBI SE FRVSTRA IN ARMIS esse, neq; ab hoste copiam pugnandi fieri videret, Gomezium Manricum ad Lusitanum mittit, qui haec illi nunciaret. Meminisse eum debere, Rodericum Sotiam domesticum suum nuper a se missum, postulatam, uti Fernandus atq; Isabella eius vxor ex his regnis, quae ad Ioannam eius neptim, quam vxorem sibi desponderat, attinere diceret, egredierentur. Per quem eundem eos benigne placideq; respondisse, mirari se, quod tantus Princeps, tot egregijs artibus praeditus, rem tam arduam aggredi, tamque iniustam petere vellet. Rogasse etiam se, ne tantam seditionem cedum, incendiorum, non solum in Castelle Legionisque regnis, sed in ipsa etiam Lusitania excitaret, ut armis relictis, aequitatis iurisq; partes amplexus ab eo incepto, quod nulla ratione tutari poterat, delisteret. Quod eum minime facere voluisse, quin exercitu infesto eorum inuasisset regna, Regioque titulo abu-

DECADIS PRIMAE.

sum esse. Proinde Fernandum hæc in summa dicere, se instructis copijs ad oppidum suū Taurum eo animo opperiri, vt laceffenti quouis modo responderet. Petere se, vt ex tribus vnum, quod malit, Alphonfus eligat. Primum, vt ex ea parte regni, quam vi occupasset, regio etiam nomine, quod perperam sibi arrogasset, abnegato, quam primum egredia-
 tur. Si quod autem ius sponsa eius sibi esse contenderet, causa coram Summo Pontifice ageretur, quod is decreuisset, id vtrique parti ratum fore. Deinde, vt quoniam Alphon-
 sus collatis signis cum Fernando se dimicare velle, professus esset, ne cunctaretur in pugna descendere, nullam per eum moram fieri. Quod si neutrum placeret, quoniam opibus & copijs impar esset, ne tot homines innoxij duorum causa prelijs & cedibus confice-
 rentur, singulari certamine cum eo de regno certaret. Sperare Fernandum dei ope, quam iniuste Alphonfus id negocium aggressus esset, eo duello planum fore. Ad hæc Lusita-
 nus per Alphonsum Ferreram respondit. Sibi ius esse Castellæ, Legionisque regna repe-
 tendi, vtpote sponso Ioannæ Reginae, quam Enriqui Regis filiam heredem esse constabat. Cuique etiam tres regni ordines publico consensu simul & iureiurando patris re-
 gnum tradiderant. Quare postulare se iterum, vt Fernandus cū vxore sua Regina Sici-
 liæ a Castella, quam occupatam habebat, primum discederet, deinde placere sibi, vt cor-
 ram Pontifice maximo ius suum vterque persequeretur. Nam quod ad pugnam, ad quam Fernandus prouocat, attinet, se regni sui proceres vna cum copijs, quas diuersis in
 locis diuisas haberet, quam primum euocaturum, vt exercitu coacto in aciem descendat.
 Quod vero de singulari certamine Fernandus proposuisset, se id pro statu & commu-
 ni salute omnium non detractare, modo inter ipsos prius conueniat, qua ratione, & lo-
 ci, & pugnae inter vrumq; conferendæ periculum præstari possit, ne victor suo frustreretur
 præmio, aliter enim frustra alterutrum victurum esse. Cuius rei firmitudinem alio
 modo obtineri non posse, nisi ab vtroque Rege Isabella simul & Ioanna, pro quibus am-
 bo Reges in contentionem de iure regni venissent, obsides darentur. Quæ vbi Fernan-
 do nunciata sunt, videri sibi respondit, Alphonsum verbis non armis de iure regni certa-
 re velle, frustra etiam ea causari Lusitanum, cum iudex præsto non esset, qui litem dirime-
 ret, neque sibi honestiores validioresque causas de fore, quod Enriqus Rex cum regni
 sui proceribus, approbante etiam rem summi Pontificis Legato, Isabellam Principem he-
 redem declarasset. Accessisse item ex ciuitatibus Hispaniæ præcuratorum omnium con-
 sensum iureiurando vallatum. Ad hæc Enriqum ipsum, paulo ante quam e vita dece-
 deret, Conuentum Segouiaæ agere decreuisse. Vbi cōuocatis totius regni magnatibus &
 ciuitatum procuratoribus, de more maiorum regnum Isabellæ confirmaretur. Eiusq; de-
 creti autores fuisse, cum proceres multos Castellæ Primates, virosque alios religione, cō-
 silio, litterisq; præstantes, Tum Marchionem Villenatem, qui nunc pro Lusitano sta-
 ret. Conscium etiam sibi Alphonsum esse, si ex animi conscientia loqui vellet, quam nul-
 lo iure ad regni petitionem Ioanna niteretur. Iam vero, quo liberius inter eos singulare cer-
 tamen fieri, & victor victoria facilius frui possit, quando per alios Reges aut nationes se-
 curitas ea præstari nequiret, & res in longum protraheretur, hanc rationem iniri oport-
 tere. Vt duos pro se Castellanos Alphonfus, duos item Fernandus Lusitanos eligant,
 notæ probitatis & fidei viros, qui solemnibus sacramentis astricti, pari equitum nume-
 ro ab insidijs & violentia campum certaminis tutum liberumq; reddant, vt in tali re fie-
 ri solet. Paratum esse se intra triduum, quod sua interfit, exhibere. Indecorum enim esse
 tantis Principibus, negocium id in longius tempus differri. Quod autem de obsidi-
 bus Alphonfus peteret, indignum nimis esse, Ioannam cum Isabella conferri, longe ma-

ximum inter vtramque esse discrimen, quod cum omnibus, tum Alphonso ipsi ignotum esse non poterat. Daturum se tamen Principem filiam obsidem, & alia insuper quæ ad præstandam fidem idonea forent. Rursum Lusitanus, nisi Isabella obses deponeretur, omnia irrita sibi videri respondit. Nam etiam si ipsi victoria obtigisset, bellum nihilominus aduersus eam iterum suscipiendum esse. Eo modo sæpe ab vtroque missis remis sisque nuncijs, vbi neque acie dimicare velle, & singulari certamini causas Lusitanum quærere Fernandus intelligit, prope oppidum Taurum ad Durium flumen castra locat. Triduoque ibi statua habitata sunt. Quo tempore tanta comæatus inopia in castris fuit, vt ad decem denarios in eas mensuras annona peruenerit, quæ pridie duobus aut eo minoris venundabantur. Quæ res indies magis ingrauescebat. Nullum enim frumentum aliunde in castra supportari poterat. Ex ijs namque oppidis & castellis, quibus circa Taurum Lusitanus præsidia imposuerat, eorum præfecti cum magna armatorum manu egressi, frumentatum euntes prælio lecessere, prædas vndique agerè importata omnia interciperè, denique itineribus interclusis nostros frumento facile prohibere. Quod cum Rex animaduertisset, de ratione belli cum Ducibus consultare cepit. Non erat enim, Lusitanum copia rerum omnium abundare, sibi non comæatum modo, sed pecuniam etiam deesse, vnde militibus stipèdia persolueret, aliq; ad vsum belli necessaria compararet. Præterea hostem obsidione premi non posse. Nam neque Durium vado transiri poterat, & vltra eum magna vi militum opus erat, quæ egredientibus oppido Lusitanis obsisteret, quorum magna manus cum Rege moenibus continebatur. Nullasque deniq; ad impugnationem pontis machinas habere. Placuit igitur, ne maius in exercitu detrimentum indies fieret, castra moueri. Hoc autem cum militibus ijs cognitum esset, qui ex ciuitatibus in auxilium Regis conuenerant, indignari primum, quod cum tantas copias Rex coegisset, quibus facile bellum patratum iri omnibus persuasum esset, ita discederet, quin aliquid memoratu dignum egisset, neque enim eam posthac tantam vim militum contrahendi copiam fore. Deinde culpam in magnates reliquosq; Duces transferre, quod ea Regi consulerent, quæ non ex dignitate ipsius, sed ex usu atque dignitate sua essent. Qui non contenti seditionibus bellisque pristinis, nunc denuo protrahendi belli causas quærerent, vt interim ab vtroque Rege fauorem & præmia emerentur, suisque priuatis commodis consulerent, & potestatem Regiam imminuerent. Postremo aliquot eorum Regem ipsum adire, proceres criminari, quod fidem ei debitam non seruarent, quod aperte illi imponerent, quod suæ ipsorum utilitatis potiusquã dignitatis Regiæ rationem haberent. Sibi ipsi Rex prouideret, se ad omnia, quæ aggredi vellet, patranda paratos esse, Regem suum non deserturos, quoad bellum conficeretur. Quæ cum magnatibus comperta essent, tumultus in castris oriri cepit. His indigne ferentibus, quod a vulgo militum falsoque accusarentur, dum ex commodo Regis atque e re publica cuncta prouiderent, illis in suspitione sua atque accusatione perseverantibus. Denique Rex, vt qui vtrorumque fidem integram esse sciret, magnatum, qui vrgenti necessitati & damnis imminentibus occurrerent, militum, qui magna erga Regem suum pietate affecti nihil non formidarent, nunc hos nunc illos seorsum allocutus, magnates apud milites defendere, comæatum, rerumque aliarum inopiam excusare, belli denique difficultatem ostendere. Ad hæc militibus gratias agere, fidem collaudare. Sic animis eorum sedatis, non amplius immorandum ratus, castra confestim mouere iussit.

DECADIS PRIMAE.

Rex & Regina ex Segouensi arce ærarium accipiunt, ex ecclesijs argenti dimidium. Villena & Requena capiuntur.

CAPVT. II.

Onclamatis vasis castrisque desertis, Hispanus Methymna, atque ex Turis defellis Regina eodem tendit, coeptumque est consultari de conquirendis pecunijs, vnde cum honeste possent, neque enim erat vnde militibus stipendia soluerentur. Nam in superiori militia iam exhaustum erat ignotum illud argenti pondus & auri, quod Enriqus Rex in Segouensi arce deposuerat, quodque Andreas Caprarius arcis Præses idemque eiusdem Regis villicus Lusitano postulanti denegauit, Regique ac Reginae vltro tradidit. Quo facto magnam ab illis gratiam inijt, & Marchionatu Moiano & perpetuo arcis præsidio atque alijs compluribus beneficijs donatus est. Cumque ex superioribus bellis & ex præsentis rerum omnium perturbatione ciuitates & populi essent extenuati; non sunt ausi ab illis mutuo petere, aut imperata exigere, ne exactio illa eorum animos alienaret, atque a se in aduersarium transferret. Plærisque omnibus visum est, argentum, quod erat in ecclesijs diuino cultui dedicatum, in præsentis vsus debere mutuo accipi, idque non esse nouum, sed iam inde ab antiquis temporibus atque etiam in lege veteri vsitatum. Vt pecuniæ & templorum vasa, quæ ornamenti causa fuerant donata, in huiusmodi necessitates conuerterentur, quando & in ipsam ædium sacrarum vtilitatem erogatio illa esset cessura, neque minus emolumenti prouenturum esse ecclesijs & monasterijs, vnde argentum illud tolleretur, ex tranquillitate, quam bene iuuante Deo sperabant omnes, quam ipsæ ciuitates & populi ex pace, quæ victoriam sequeretur. Quid quod negotio confecto supererat tempus, in quo possent ablata multiplicato fœnore restitui. Quod senatusconsultum cum ad Regem Reginaeque delatum esset, principio auersati sunt, atque a tali sacrilegio abstinendum esse censuerunt. Sed cum illos præsens necessitas vrgeret, neque instans periculum remedij moram pateretur, coacti sunt ad prouerbium illud, quod est frequens in ore Hispanorum. In extrema necessitate res Deo etiam dicatas non esse nefas ex sacrario tollere. Constitutumque est, vt argenti dimidium tolleretur ex vasis, quæ diuino cultui minus essent necessaria. Cautum est præterea ecclesijs, vt ex tricenis centum millibus dipondium, quæ in belli auxilium ciuitatibus & populis imperata erant, solutio fieret. Quod ecclesiarum Præsules atque omnis clerus habita ratione temporum & Regiæ necessitatis non grauate fieri passi sunt. Primoribusque monasteriorum diui Hieronymi in sua cuique prouincia ea cura demandata est, vt sine vlla fraude argentum illud, aut tantum daretur, quantum fuerat acceptum. Interea Parietinus Comes, qui se Diui Iacobi militiæ Magistrum dici volebat, & Aegabrensis Comes iussu Regis & Reginae Magistrum a Calatraua & Vrenatium Comitem fratrem eius, & vtriusque patrie Villenatium Marchionem bello lacelebant. Atque imprimis ciuitatem Regiam, quæ grandi præsidio violenter a Magistro tenebatur, in libertatem asserunt, in obsequiumque Regis & Reginae reducunt. Deinde ex eo oppido municipia, vicos, agros & castella, quæ ditionis Magistri erant, bello vastant, aut a tributarijs vectigalia exigunt. Quod negotium impedimento fuit, ne a Magistro in auxilium belli Lusitano auxilia mitterentur, cum neque ipse ad Magistratus sui tuenda loca satis præsidij haberet. Comes deinde Aegabrensis ex certis causis in Beticam suam se recepit, in Comitem Pa-

rietinum omnem rei gerendæ curam reſiciens. Ille vero ex ciuitate regia Veleſium ſe recipit, vt inde Marchionatus incolas infeſtaret, aut tributa exigeret. Sed incolæ, quod Luſitanos totamque factionem illam oderant, libentius Magiſtro quam Marchioni ſuo tributa reddebant. Villenates oppidani cum cernerent finitimis in locis Regium Præſectum, qui ſibi cum exercitu ſubſidio eſſe poſſet, arcem obſidione cingunt. Marchionis clientes & amicos partim trucidant, partim bonis ſpoliatos oppido fugant. Ex Tarraconenſi prouincia venire auxilio copiæ, quæ obſeſſos adeo coarctarunt, vt paucis diebus ſeiſos, arcemque victori dediderint. Villenatum exemplum cæteri Marchionatus incolæ ſecuti, partim ſponte ſua, partim formidine in imperium ſe regium tranſtulerunt, ſed omnes Rex & Regina in tutelam ſuam reſpouere ea lege, ne vnquam a corona regia, vt aiunt, abalienarentur. Requenatis quoque arcis Præſectus, quam Marchionis nomine præſidio tenebat, cum intelligeret oppidanos de arce obſidenda cogitare, præuertit & ipſe illorum conatus, arcemque Regi & Reginae tradidit. His difficultatibus Marchio in anguſtias poſitus, neſciebat, quo ſe potiſſimum conuerteret. Angebant præterea illum reliquarum arcium ſuarum Præſides, vt mitteret pecunias, comæatus & ſubſidia, quibus poſſent munitiones ſidæ ſuæ commiſſas propugnare. Coactus eſt igitur quidquid militum habebat per cætera municipia, caſtella arceſque ſuas dimittere. Non minori rerum omnium difficultate laborabant Magiſter a Calatraua eius que frater Vrenatium Comes, & Dux Areuacorum aliique eiſdem ſectæ fauores, qui ex eadem cauſa non poterant Luſitano auxilia promiſſa tranſmittere.

Agitur de concordia cum Luſitano, ſed fruſtra. Burgenſem arcem Rex obſidet, Regina Legionis Germanicæ turreſ, Caput. III.

AT QVI Luſitanus videns ſe ab iſis deſtitutum, quorum pollicitationibus moliri res nouas coeperat, ſimul etiam regni ſui penetralia diripi, agros expilari, Nodarum & Alegretum teneri ab hoſte, cogitans copiarum partem ad patriæ tutelam remittere, petit ab illis ex pactorum conuentorum formula, mittant quinque mille illos cataphractos equites, quos ſe miſſuros ad commune bellum adminiſtrandū polliciti ſunt, inuſans etiam illos, quod non ante miſerint, cum ſæpe fuerint ab ipſo requiſiti. At illi non minori perplexitate conuſi reſpondent, ſe habere in armis promiſſum exercitus numerum, ſed eo eſſe opus ad tuendas vrbes, oppida, caſtella & arces, quæ pro illo ſtabant. Se quoque ipſos multis periculis obnoxios, rerumque ſuarum detrimenta cotidie pati, vt illum ad regni faſtigium euehant. Quam temporis occaſionem Cardinalis Hiſpanus arripiens, ſecreto litteras ad Luſitanum mittit, conſulens, an placeret illi, vt cum Rege & Regina de concordia ageret, & quibus cõditionibus ea de re vellet agi. Ad que Luſitanus, cū cerneret ſe deſertum ab iſis, quibus maxime fidebat, reſpondet ſibi placere cõcordiã, ſeque in Luſitaniã ſuã rediturũ, ſi cedatur ſibi poſſeſſione Tauri & Zamoræ vrbiũ, quas obtinebat, & Callaici regni, quæ omnia Luſitaniæ ſuæ annecteret. Petebat inſuper magnã pecuniarũ vim, quas dicebat ſe in militũ ſtipendia reliquosque expeditionis illius apparatus diſtribuiſſe. Ad hæc Luſitani poſtulata per eundem Cardinalẽ magno animo Regina reſpondet, tametiſi omnia ſub dubia etiamnum fortuna belli pederent. Se tamen nõ permiſſurã, vt vel minimus vicus ex regno a maioribus ſuis accepto imminueretur, cum e diuerſo nihil magis animo ſedeat, quam quemadmodum imperij fines propagare

DECADIS PRIMAE.

possit. Passuram tamen, vt pro redimenda Hispani orbis tranquillitate **de**penderetur illi tantum auri, quantum bonis viris vtriusque partis aestimatoribus **vide**retur. Sed cū ea de re vltro citroque per honestos viros ageretur, neq; satis inter partes **cō**ueniret, nūcius a ciuitate Burgenſi est allatus, qui diceret: Ioannem a stunica, qui pro **A**reuacorum Duce patruo suo arcem praesidio tenebat, militum auxilio ad id misso eruptiones in vr-
bem crebras diu noctuq; facere, ciues trucidare, praedas in arcem conuehere, iamq; de-
molitum ex armorum vico ad tercentum domos, quae fuerant arcis munitionibus pro-
ximę, neq; posse iam erumpentium impetus sustinere, nisi quamprimū sibi **mittatur auxi-**
lium. Lodouicum praeterea cognominatum Acunia Burgensem Episcopum, qui &
ipse factionem Lusitanam sectabatur, excursions longe lateq; per agros **facere**, ad quas
compescendas equitatum implorabant. Ad hunc nunciū Principes grauiter **cō**moti, cu-
ram animi quam acerrimam intendunt, vt ciuitati bene de se merita, & **que** totius regni
caput esset, semperq; habita fuisset, auxiliares copias quā primum mitterent, quas **Rex**
cū grādiōri exercitu mox sequeretur, qui arcē obsidiōe cingeret. Subsidiarijsq; militibus
dati **Duces** Alphonsus Arellanius, Comes Aquilarius, Petrus Manriqus, Xanthus
Rogius, Stephanus Villacrecensis. Qui cum primum in urbem uenerunt, **stationes** quā
maxime possunt arci admouent, atq; aediculæ diuæ genitricis proximę, quā vallo, fossa,
ballistis, tormentis, machinisq; munierant, vnde facillius erūpere, **cō**modiusq; ciuibus de-
trimenta inferri possent. Ex arce praeterea per musculos egressi agros **populabātur**, fru-
mentatores lignatoresq; intercipiabant. Rex vero, quo in statu res esset, **factus** certior, **cō**-
uocato peditatu ex Asturibus, Cantabris, Vasconibus, finitimisque populis, cum equi-
tat, uquem pro tempore contrahere potuit, subsidio venire maturat. **Venit** quoq; eo-
dem Alphonsus a Villa formosa Dux ipsius Regis frater nothus. **Venit** magnus **Co-**
mestabilis. Iubet Rex ab intima extremaq; vrbs parte muniri **stationes**, valloq; ac fossa
duplici arcē **edē**q; illā sacrā cingi, ne cui aditus aut reditus pateret. Interim **Regina**, quæ
Valladoli manſerat, a Germanica legione nunciū accipit: Alphonsum quendā cogno-
mento **Blancā** secreto agere cū Lusitano de tradendis turribus, quas vrbi **superimposi-**
tas praesidio tenebat. Illa vero nihil morata illuc proficiscitur, ciues conuocat, arcis pre-
sidem accersiri iubet, petit ab eo sibi tradi munitiones, quoniam e **republica** id esset. **At**
ille cū tradēdi morā faceret, praetextu sarcinulas exportandi, nō antea **permisit** a se abire,
quam imperata exequeretur, Xanthoq; a **Castella** munitioem traderet. **Ordinatis** dein-
de rebus ciuitatis **Valladolum** redijt. Interim Rex non cessat parare **scalas**, ballistas, tor-
menta, aliasq; **machinas**, quibus arcem oppugnaret, & quia aedes illa **sacra** videbatur op-
pugnatu facilius, simul etiam quod ea capta obsidio angustius praemeretur, iubet **inten-**
di **machinas**, atq; quantū fieri potest ecclesie admoueri. Inuadunt aedis **munimenta** omni
genere **missilium**, **scalas** applicant, gradusque per ipsos nituntur, propugnacula **muri**
prenſare. At illi iam summa tenentes deturbant, oppugnatur, propugnaturq; **vehemen-**
ter, vtrobiq; cadentium gemitus, & plurima mortis imago. At Rex, cum **videret** suorū
caedem, quamquam multo maiora damna inferebant obsessis, quam ab **illis** accipiebant,
iussit tamen receptui canere, itaq; ab oppugnatione desistere, vulneratos **foueri**, **fessos** re-
creari. Ipse vero pro concione omnibus collaudatis: praclarum, inquit, **facinus** hodie
gestum est a vobis milites fortissimi, quod hostibus intra munitionum **septa** circun-
uallatis maiorem cladem intulistis, quam vos acceperitis. Sed hoc vos **consolari** pote-
stis, quod illi contra patriam impia arma sumpserunt, vos pro patria in **proditores** in-
surrexistis. Illos scelerum suorum grauissimæ poenæ, vos pietatis **vestrae** debita

præmia expectant. Illos indelebilis ignominia, vos egregium decus manet. Nunc igitur se bene gesta ite domos, curate corpora, vosque oppugnationi castrinæ parate, quam non opinor expectaturos, nisi illos rerum omnium desperatio agit precipites. Erant in ædificiis prælio viri circiter quadringenti, quorum magna pars caesa, maior vulnerata, reliqua exantlantibus laboribus defessa erat. Deerant præterea illis non solum fouendis vulneribus medicamenta, sed etiam victui necessaria. Itaque timentes insequentis diei futuram multo acriorem oppugnationem, coeperunt de facienda deditioe cogitare. Erat munitionis Præfectus Ioannes quidam Sarmentus Burgensis Episcopi frater. Is pacis scitur cum Rege suisque vitam membrorumque integritatem, quod facile impetrauit, non quod Rex victoriæ diffideret, sed quod natura erat clementissimus, & quod volebat rem conficere minori suorum sanguinis effusione.

Lusitanus parat se ad soluendam Burgensis arcis obsidionem, & Centifontani Comitum cum Lusitanis pugna tumultuaria.

Caput. IIII.

EDIS munitione obtenta promouentur arci stationes, obsessi angustius laborant. Nostris accrescit potiundæ arcis fiducia, illis propugnandi desperatio. Est in medio arcis impluuium, profunditatis immentis puteus, vnica obsessorum aquationis spes. In hunc Rex imperat a sex partibus agere cuniculos. Quos cum hostes præsentiret coeperunt & ipsi transuersarios effodere. Neque segnior in visceribus terræ oppugnatio erat, quam in subdialibus. Sed eorum, qui obsidebantur, eo deterior condicio erat, quod numerus cotidie imminuebatur, crescebat rerum omnium penuria. Eos tamen vnica fauebat auxiliij spes, quod a Lusitano expectabant, sed cum viderent differri, mittunt litteras cum mandatis ad Areuacorum Ducem, significantes in quanta rerum omnium difficultate versarentur, futurumque, ut non possent diutius obsidionem hostium sustinere. Habebat Areuacorum Dux in ciuitate illa complures clientellas, tum per se ipsum partas, tum a maioribus veluti hæreditario quodam iure susceptas, ex eo tempore, quo arx sub fide publica fuerat ab Hispano Principe Sturmicarum familiæ credita. Erat illius arcis præfectura non solum honorifica, sed etiam firmissimum sui patrimonij fundamentum quod alioqui ab Aquilone in Austrum per totam Hispaniæ latitudinem diffunderetur. Is itaque cum accepisset, præsidarios suos in tanta rerum omnium angustia versari, dat eidem Ioanni Sarmento litteras cum mandatis ad Lusitanum, quibus facit illum omnibus de rebus, quæ apud Burgos gererentur, certiorē. Quodque si castellum illud, a quo, tanquam a capite, Hispaniæ regnum Castella est cognominata, in hostium potestate deueniret, se non modo facturum grandem patrimonij sui iacturam, sed neque ipsum quidem facile regnaturum, si ex regni culmine deturbaretur. Cū præsertim vtriusque partis fautores, & qui se indifferentes continebant, in hoc vnum certamen oculos coniecerint, spectantes, quem fortuna rerum sequatur euentum, haud dubium, inclinatueros omnes ad victorem studia sua. Quare ipsum orabat, obtestabaturque, ut obsessis quæprimū ferret suppetias, nisi mallet hostibus cū regni possessione victoriā tradere. Stimulatus eo nūcio Lusitanus, reputās secū vera esse omnia, quæ ab Areuacorum Duce dicerentur, tametsi habebat copias imminutas ex eo nūero, quæ a principio belli ex Lusitania secū adduxerat, quæ pars suorum desiderio ex longa mora in patriam redierat,

DECADIS PRIMAE.

pars ex cæli mutatione morbo erat extincta, pars in tumultuarijs quibusdã pugnis profligata, statuit tamen quantum posset exercitum contrahere, opemque obsessis ferre, anteaquam de faciendâ deditone cogitarent. Tauroque profectus Areuacum se cū præfenti exercitu contulit. Cui se Archiepiscopus Toletanus & Villenas Marchio coniunxerunt, perpulchre aliquot instructas cohortes secum adducentes, eidemque non modo auxiliares manus, sed etiam fidem suam iterum addixerunt, seque non agnituros alium Hispanorũ Regẽ attestati sunt. Erat illa tẽpestate Regina Valladoliti, quæ facta certior de aduentu hostis Areuacum mittit præfectos cum cohortibus ad loca finitima, Gutterium Cardenium quæstorem suum maximum Methymnam ad campum, Iohannem Syluium Comitem Centifontanum Ulmetum, qui non paterentur Lusitanos libere per agros vicosque excursions facere. At Centifontanus Comes iuuenili ardore commotus egregium aliquod facinus moliri non desinit, rectaque Areuacum profectus, ubi se Lusitani continebant, in condẽso quodam spineto insidias collocat, mittit excursores, qui agros populentur. Quosingentẽ præ se agentes prædam Lusitani facta ex oppido eruptione e vestigio insequuntur, quoad uentum est insidias. Vnde Comes prodians iubet signa inferri, anteaquam subsidio augetetur hostium numerus, qui haud dubie erant adhuc multo plures. Militum sententia fuit anceps, erant enim qui dicerent cedendum esse temporĩ, propterea quod omnia essent hostibus superiora, numerus amplior, ex quiete peditum equitum equorumque recens alacritas, a tergo subsidia in horas succedentia. Nostris vero militum paucitas, ex noctis hesternæ laboribus corporum lassitudo, auxiliorum præterea nulla spes. Quare canendum esse receptui censebant, anteaquam hostes ab exploratoribus cognoscerẽt, non esse dispositas, quas timerent, alteras insidias. Alij dicebant turpem esse fugam, neque committendum, vt Lusitani aliquando possent dicere, Hispanos ab ipsorum conspectu fugisse. Dum tempus consultando teritur, iam ultimis nostrorum excursoribus primi Lusitanorum instabant, neque poterant pauci multorum impetum sustinere. Missi qui ferrent opem laborantibus, crescunt vtrĩque paulatim auxilia, donec totis viribus pugnari coeptum est. Editur strages maxima. Comes vero cernens hostium auxilia increbrescere, suos vero partim occisos, partim vulneratos, partim ex multo labore defessos in proximam se verrucam recipit, collectisque ex pugnis reliquijs Ulmetum contendit. At Lusitani non incruenta victoria potiti cum erepta ex hostibus præda spolijsq; Areuacum rediere.

Regina Lusitanum Burgos euntem subsequitur, Pallantiæque residet, Comes Beneuentanus Baltanasijs capitur.

Caput. V.

LUSITANVS interim non cessat partium suarum fautores, vt ad præscriptum diem sibi adsint, conuocare, & quam maximis copijs ferre opem obsessis festinent, hortatur. Ipse cum Archiepiscopo Toletano & Marchione Villenati Pinnam fidelem, quod erat Comitum Vrenatis oppidum, proficiscitur: vt illic auxiliares copias expectaret. At Regina eius rei facta certior Pallantiam ire properat. Erat in comitatu illius Cardinalis Hispanus, & Architalassus, Comesque Beneuentanus, & alij complures Hispanorum viri principes. Dimittitque exploratores & excubias, qui captent hostis consilia, vt quum primum iter arripuerit, faciant se certiores, vt illum a tergo inse-

queretur, si Burgos ad soluendum obsidionem ire contenderet. Simul etiam, vt hostibus cōmeatus intercluderet, disponit præsidia in locis Pinne Fidei finitimis, inter quos erat Baltanassium oppidulum neque arte neque natura satis munitum, sed muro semiruto fossaque non bene eruderata. Hoc sibi Comes Beneuentanus præsidio suorum collocando deposcit, vnde multa incommoda hostibus inferre posset. Stationes in locis iniurię obnoxijis disponit, vigiles Circitoresque distribuit, ne aduentu hostium repētino opprimatur, alioqui erat animo tam excelso, vt nihil a partis aduersæ copijs omnibus formidaret. Socij vero, clientes, familiares, & amici Comitem hortabantur, vt locum nō multo negotio munitum desereret. Neque enim Lusitanos quieturos quoad illum exemptione tam propinqua deturbent, idq; haud difficulter effecturos, quando tot aditus oppugnationi paterent. Sed ille neq; precibus neq; exortationibus ullum reliquit locum, quin potius in incepto præstans excursores cotidie mittit, qui populētur agros, pabulatores, lignatores, frumentatoresq; intercipient. Atqui Lusitanus videns se ab hostibus contemni, paucosq; intra macerias parietesq; potius quam muros se continentes comēatus sibi intercludere, decernit Castellum oppugnare, atq; tam insigne opprobrium ex oculis tollere. Arripit iter nocte intempesta, atq; sub lucem per ruinosas murorum partes Castellum agmine octipartito iubet oppugnari. Muri erant formacei ex terra sine calce, quos longa dies & ruina cæli deiecerant, magnaq; ex parte per interualla nudauerant incolas. Eos aditus Lusitani inuadunt. Stationarij milites vigilum Circitorumq; clamore excitati ad loca sibi designata accurrunt, seq; ab hostibus non tã muro quam acie defendunt. At Comes hortatur suos, quemq; nomine proprio cum honoris præfatione appellans stationes circuit, laborantibus auxilia submittit. Hinc spes oppidi capiundi, illinc desperatio, si hostis admittatur, vtrorum animos irritat, neutris pedem referentibus. Editur vtrubiq; strages maxima, vis vi repellitur. Atq; ita partim instando, partim cedendo, pugnatum est ad horas vespertinas. Bis Lusitani fuerant intra munitiones recepti, bisq; sublato clamore Beneuentani hostem in murorum ruinas deturbant. Sed tandem per muri partem difractam irrumpunt Lusitani, obstantes impellunt, fundunt, fugantque per vias, omnia disturbant. Comes cum paucis ex suorum numero angiportum quendam occupat, vbi fortiter pugnas vulneratur, capiturque. Lusitanus ea victoria spolijsque superbus cum Comite alijsque principibus viris quasi in pompa triumphij præmissis Pinnam Fidelem redijt. Eam calamitatem Rex & Regina magis quam pro materia ægre tulerunt. Nam præter id, quod Pimentelorum familia est in Hispania facile princeps, Comesque ipse per se vir ingentis animi, atque rei militaris peritissimus, talem amicum tamque obsequentem suæ partis socium amisisse, non poterant non dolere. His duabus cladibus per præfectos acceptis, Regina se cum reputans, hosti ex victoria elato creuisse animos, simul etiam, quod rumor increbrescebat, illum habere iter ad Burgensis arcis obsidionem soluendam, contrahit præsidia, quæ per locos hosti finitimos disposuerat: vt cum primum ille castra moueret, ipsa e vestigio consequeretur, copiasque suas cum mariti Regis exercito iungeret, aut ex communi consilio alter a fronte, alter a tergo hostem ancipiti pugna distraherent. Rex quoque non cessat interea obsidionem vrgere, tormentis ac machinis munitiones pertundere, cuniculos in arcem agere. At Lusitanus videns nostrorum vigilantiã, alterius in obsidione præmenda, alterius in auxiliaribus copijs vndiq; contrahendis, seque duobus exercitibus futurum imparem, si foret illi collatis signis cum hoste decernendum: simul etiam, quod audiebat, Zamoranos velle ad hostes deficere, diuertit ab

DECADIS PRIMAE.

instituto itinere, vt Zamoram Taurumq; validiori præsidio firmaret, putans illas duas vrbes esse regni futuri vel maxima fundamenta, propterea quod erant & ciuibus frequentes & Lusitaniæ suæ confines, eoque consilio Areuacum redijt. Erat Areuacorum Ducis coniux Leonora ex Pimentelorum familia Beneuentani Comitis soror patruelis, quæ illis temporibus non modo omnem Ducatus administrationem sustinebat, sed etiam coniugis affectus moderabatur. Ea cum Lusitano agit, quemadmodum Comes cū socijs, qui in eadem fortuna fuerunt, ex fide, quam victi victoribus dederant, soluerentur, ea conditione vt partis aduersæ arma non iuuarent. Dantur obsides Comitis filius primogenitus, tria oppida ornatissima sequestro ponuntur, Maiorica, Portellum Villa alba, quæ Lusitanus firmissimo præsidio instruxit. Comes itaque solutus fide, tametsi magnis conditionibus inuitaretur, vt studia sua in Lusitanum transferret, noluit acquiescere, sed in reliquum belli tempus medium sequestremq; se exhibuit.

Marchio amissa Ocania, quam præsidio tenebat, Lusitanum hortatur, vt traiectis montibus ad Carpetaniam veniat.

Caput. VI.

A N N O insequenti, qui fuit a salute Christiana sextus & septuagesimus supra millesimum quadragintelimum, in ipso statim anni exordio Ocanienses, quibus Marchio grauissimum imposuerat præsidium, coeperunt agere cum Centifontano Comite cumq; Ioanne Ripario, qui eo tempore Toleti commorabatur, de tradendo per illos municipio Regi & Reginae, modo ipsi ad tempus adessent cum exercitu. Atq; imprimis oppidanos ob suspicionem domo pulsos a Marchione reuocant, vnoque omnium consensu præsidarios milites oppido pellunt. Accurrunt ex templo a Centifontano Comite subsidia, quæ sequitur cū Toletanis cohortibus Ioanes Riparius. Regina eius rei facta certior oppidum Roderico Manriquo Spathiferorum Magistro tradi iubet. Hoc nuncio permotus Marchio, simul etiam videns opes maximas & patrimonium, quod a patre acceperat amplissimum indies minui, cōmeatum a Lusitano petit, & quam maxime potest itineribus in Marchionatum suum peruenit, vbi comperit omnia multo deteriori conditione, quam ex nuncio acceperat. Urgebat illum omni ex parte hostis acerrimus diui Iacob i militiæ Magister, nitebaturque paucis oppidulis, quæ supererant, spoliare. In qua rerum omnium difficultate positus dat litteras ad Lusitanum, commemorans quanto studio & fide sit illius signa secutus, quodque sibi pollicitus fuerit eo tempore, quo illi vxorem nuptui tradidit, se pro illius capite ac fortunis dimicaturum, neq; passurum, vt quicquam detrimenti pateretur, non etiam si sciret omnes vires suas fortunæ belli opponere, addebat insuper, quod noluerit sequi partis aduersæ duces, quamquã magnis conditionibus inuitaretur. Nunc vero eo se calamitatis deuenisse, vt parum ab sit, quin non omne patrimonium a suis maioribus acceptum amittat. Quam iacturam non tam esse suam, quam ipsius Regis, ad quem pertinebat, suarum partium studiosos tueri, atque seruare incolumes. Itaque orabat, obtestabaturque Regem, vt cum exercitu copiisque omnibus quamprimum Taurinos montes traiceret, conferretque se Madritum, quod oppidum cum arce ipse præsidio teneret, futurum namque, vt inde commodius assequeretur, quod concupiebat. Erant namque in ea regione Madrito proximi Archiepiscopus Toletanus, atque Magister a Calatraua, quies

qui essent in totâ prope Carpetania facile principes, suas quoq; vires non esse adeo exhaustas, vt ex caede, quam esset hostibus illaturus non sequeretur sanguis. Quod si Madriti vellet considerare, fore vt Ocania imprimis recuperetur, atque deinceps Tolitani, ac totius Carpetaniae Lusitaniaeque proxime vrbes, municipia, & castella se illius fidei, maiestatiq; dedant. Esse praeterea in Baetica Marchionem Gaditanum, qui Asindum armis, & equis, oppidum perquam nobile, firmissimo teneret praesidio, & Alphonsum Aquilarem, qui Cordubam, qua nulla est in Baetica ciuitas equitatu frequentior, quasi vnum e suis municipijs possideret, vtrumq; duarum sororum viros vtrumque rei militaris peritissimum. Esse alios complures, qui cum primum audierint ipsum cum praepotenti exercitu in Carpetania confedissee, declaraturi essent animi sui sensum, quem ante hac occultauerint. Quod si suis rebus afflictis, vltimaq; necessitati non opitularetur, neminem esse tam perditum, tamq; consilij inopem, qui vellet sequi ducem, cuius animum suorum cura non teneret. At Lusitanus exhortationes querelasq; Marchionis ad proceres, senatumq; suum refert, illorumq; sententiam exquirat. Omnibus visum nullo modo illi montes esse trañciendum. Asserebantque rationes complures, cur illud neque cogitandum quidem esset, atq; illam imprimis, quod semper is habitus est Hispaniarum Rex, qui possideret citerioribus Hispaniae oppida Valladolido & Methymnae adiacentia, in qua ipse obtinebat duas vrbes, & litu, & ciuium frequentia munitissimas, atq; Lusitaniae suae finitimas Taurum, Zamoramq; quas haud dubie videbatur ire perditum, si praesidia inde transferret, aut cum exercitu longius discederet. Quid quod omnes interpretarentur illam non discessionem, sed fugam, cum esset hostis in conspectu, iam iamq; decernendum esset ferro, vtri Deus victoriam vellet tradere. Rescribit itaq; Marchioni, vt consulcret interim rebus suis, qua ratione melius posset: se daturum operam pollicetur, vt cum primum per temporis occasionem posset, omnia damna refarciantur, amissa restituantur, sequentium amplissimis beneficijs cumulaturum. Hoc Lusitani responso consternatus Marchio, coepit animo fluctuare, occasionemq; modo honeste possit, ad Regem Reginaemq; desciscendi quaerit, modo sibi amissa, ex quo Lusitanum sequi coepit, restituantur. Erat eo tempore Tauri Lusitanus, qui cum accepisset Zamoranos de profunda hostibus vrbe cogitare, eo profectus coniurationem patefecit, quattuorq; ex primoribus oppidanis deprehensis non est ausus in illos iure suo vti, metuens ne per tumultum populus concitaretur. Regina quoq; videns hostem a mittendis ad Burgensem arcem auxiliarijs copijs destitisse, & ipsa Valladolidum redijt, praesidiaq; qua maxime potest, in vicinis locis disponit, ne libere per agros vicosq; Lusitani vagarentur. Neq; cessat interim blandicijs, donis, pollicitationibus, precibusq; aduersae partis sectatores pellicere,

Zamoram Pontis, atq; vrbis praeter arcem Ferdinando facta deditio,

Caput. VII.

RAT Zamoram, Pontis praefectus, quemadmodum in superioribus dictum est, Franciscus Valdesius, qui fuerat quondam ipsi Regi atq; Reginae familiaris, & a quibus honoribus amplissimis, atq; muneribus fuerat donatus. Cum hoc agit Regina, vt sibi Pontis munitionem tradat, aditusq; in vrbem patefaciat. Non abnuit ille conditionem. Cum Petro Mazarieco, quem ipse Pontis praefecturae substituerat,

F

DECADIS PRIMAE.

de re commentatur, qui cum esset vir bonus, idemque pacis amator, Franciscum impellit, ut Regine per omnia obsequatur. Constitutum est, ut Rex ab obsidione Burgensi adscisceretur, sine quo tantam rem non posse peragi existimabatur. Neque enim sola modo Pontis munitio, sed & tota civitas cum Lusitanorum principe, vna opera videbatur tradi. Huius consilij perpauci fuere conscij. Rex eius negotij factus certior, simulat se minus recte valere, & quo valitudinem suam commodius curare posset, velle se intra cubiculum ad paucos dies continere. Obsidionis curam fratri Notho reliquisque primoribus, qui cum eo tunc erant communicata re commendat. Ipse cum duobus tantum ex familiarissimis, de media nocte Valladolidum arripit iter. Nec latere potuit Lusitanum ea res, siue quispiam secretum prodidit, siue quod audiebat exercitus ab hostibus conuocari, siue quod multis suspicionibus, non nimium fidebat iam Francisco illi Valdesio. Quem iubet Rex ad se accersiri. Respondet sui, abijisse nescio quo. Statuit ea nocte siue dolo siue viribus Pontis munitiore potiri. Mittit Ioannem Porrium, qui erat Valdesij propinquus, atque omnium consiliorum socius, qui diceret Petro Mazarieco, qui praesidio Pontem obtinebat: aperiret Pontis aditus, simulans se ea nocte milites transflumen velle mittere, qui hostium fines popularentur, re autem vera, ut intra munitionem recepti, praesidem cum praesidio loco deturbaret. At praeses id quod erat suspicatus respondet, non esse illud tempus quo deberent armati intra arceem recipi, se tamen postridie sub lucem imperata facturum. Quod responsum tamen visum est Lusitano suspicionis aliquid habere, expectat tamen euentum rei prope diem declarandum. Interea praeses ex immani lapide ducit alterum murum a parte munitionis interiori, quae spectat urbem, nunciumque ad Ferdinandum Regem mittit, qui dicat conspirationem esse detectam, Lusitanorum esse in animi Pontem oppugnare. Quamobrem properaret ferre suppetias, nisi mallet cum Ponte spem omnem potiundae urbis amittere. Prima luce mittit Lusitanus Ioannem illum Porrium cum equitibus centum cataphractis, qui iussa exequerentur. Qui cum ad Pontis primum accessissent caput, sagittis, sclopetris, lapidibusque, pulsi fugatique sunt, inclamatumque est a praesidiarijs, Ferdinandum, atque Elisabethen se agnoscere Hispaniarum principes, at praeterea neminem. Quae vox cum ad Lusitanum perlata esset, ira percitus omnes ad arma vocat, ipseque armatus adest, Pontemque omni tormentorum genere oppugnari iubet. Milites vero partim indignatione, partim sui Regis pudore, partim formidine commoti, testudine adacta, munitionis portas incendio corripunt, putantesque nihil esse aliud quod aditus intercluderet, non sine maxima clade irrumpunt. Cumque negotium sibi iam confectum existimarent, offendunt alterum murum a parte munitionis interiori.

Pugnatur utrinque vehementer, hi ut vallum quod obsistebat demolirentur, illi ut vallum cum vita propugnarent. Lusitanos tamen ab incepto arcebat fumus ex incendio, quod ipsi portis admouerant, quodque ex tanta ipsorum multitudine cum pauci pugnarent, plures vulnerabantur, nullum namque telum erat inane, cum ediuerso Pontani praeter laborem sudoremque defendendi, nullum aliud detrimentum ab hostibus acciperent. Duravit ea oppugnatio, a prima luce ad horam eius diei vespertinam, cum interim Lusitanus non suorum strage permotus, non quod tanto dispendio nihil proficisceretur, suos exhortari non cessat, quemque ex amicis nomine appellans, stimulosque admouens, increpans etiam segniores, quae res illos haud dubiam in mortem adigebat. Atque illum sic affectum: Archiepiscopus Tolenanus hunc in modum alloquitur. Non est mihi ignotum clarissime Rex indignationem

istam in proditores illos esse iustissimam. Sed quid opus est tanta sanguinis effusione, ubi nihil proficitur? Quod si te in ultionem ira præcipitat, non minus commiseratio in tuos reuocare debet. Audiui ego quendam ex numero illorum septem, quos Græcia iactat sapientes dicere solitum, victoriam non esse optandam, quæ sanguine conflatura esset. Quid igitur ille diceret de pugna, quæ sine effectu cruore redundat? Vides quanta fiducia, vel constantia potius, patientiaque, rebelles illi Pontis munitiones tueantur. An putas id futuros fuisse, aut te presente tale aliquid ausuros, nisi expectarent quam celerrime sibi auxilia missum iri? Noui ego hostium mores, neque omisso tantam sibi oblatam occasionem. Quod si a me princeps optime, sententiam exigis, censeo tempori cedendum, neque expectandum quoad hostes robore ac numero plures intra moenia recepti sint, neque arbitror cum illis esse pugnandum, per vrbes vias, per domos, perque religiosa Deorum templa, cum præsertim habeamus ipsos ciues nobis infensos, atque in partis aduersæ studia pronos. Lusitanus hac Archiepiscopi oratione persuasus, iubet ab oppugnatione receptui canere, timensque ne quid per tumultum populus auderet, conclamatis vasis imperat suos omnes in armis excubare. Comportatisque in arcem sarcinis, omnique preciosa suppellectili, de media nocte cum noua coniuge Taurum proficiscitur. Quem secutus est Porrius ille Ioannes, verius iram principum, quos iam pridem offenderat. Vix dum Lusitanus discesserat, cum euestigio Aluarus Mendozius, cum exercitu per alteram portam vrbis ingreditur. Lusitanorumque reliquias per totam ciuitatem sparsas, explorat, spoliat, comprehenditque, quorum bona pars se cum omni re sua in ædem recipit maximam. At Mendozius templum obsidione cingit, summisque viribus oppugnat, illi contra, se acriter defendunt. Adest sub lucem ipsam Ferdinandus ipse Rex, cum Archithalasso, Duceque Albano, aliisque principibus, viris eiusdem causæ studiosis. Quos Lusitani cum cernerent intra moenia receptos, coeperunt ipsi priores, de deditionis condicionibus agere, ut sospites cum rebus, quas possent comportare, secum dimitterentur. Quod Rex clementissimus haud difficulter indultit, & quod natura mitissimus erat, & quod nolebat in tam parui momenti negotio tempus consumere, cum præsertim ad arcis oppugnationem, cui potissimum intendebat, ecclesia illa, quod arci proxima erat, plurimum conducebat. Lusitani facultate abunde data, se cum bonis suis omnibus ad Regem suum conferunt. Quos ut consolaretur, simulat fiduciam, simul etiam vulgo iactare coepit, totum hoc regni potiundi negotium non constare, capiendis, amittendisque arcibus, castellis, aut vrribus, sed vno proelio, in quo decernendum foret in Hispania regnaturus. Mittitque continuo ad filium Lusitanorum principem designatum, literas cum mandatis, quibus imperat, ut omne Lusitaniæ robur, in vnum exercitum contrahat, sibi que quam cum maximis possit copijs, cum primum euocaretur adsit. Rex vrbe potitus, metati bona Ioannisque Porrii aliorumque rebellium publicat. Atque imprimis murum, vallo, fossaque munitum, inter arcem & vrberem duci iubet. A parte quoque vrbis extrema, vni decim munitissimas stationes disponit, firmissimisque præsidijs instruxit. Imperat præterea ex locis finitimis omnia tormentorum, machinarumque genera conportari, & reliqua omnia parari, quæ obsidioni, oppugnationique futuræ vsui forent.

Burgen. Arcis obsessio continuatur, & quæ ab vtraque parte sunt exponitur.

DECADIS PRIMAE.

Caput. VIII.

DVM hæc ad Zamoram geruntur, Burgensis interim arcis oppugnatio non cessat; sed neq; præsidiorum crebræ in obsessores urbemq; eruptiones, vnde crebri ab vtraq; parte milites cadebant. Sed cum viderent obsessi suorum numerum cotidie minui, hostium vero augeri, decreuerunt se intra munitiones continere, rem satis magnam se facere arbitrantes, si fidei suæ arcem commissam tuerentur. Quæ res obsessores admonuit, stationes arcis ad iactum lapidis admouere. Ex qua vicinitate, orta est ab vtraq; parte colloquendi familiaritas, illis iactantibus se in dies Lusitani auxiliū expectare, idq; se pro comperto habere, Gallorū quoq; Regem aduentare cū ingentibus copijs, populaturūq; Vasconum Cantabrorumq; fines, tandē longa obsidione fessis opem laturum, quæ spes faciebat eos obstinatior, inclamitabantq; diu noctuq; voce quadā stentoria geminantes identidem Alphonſi, atq; Lusitaniæ nomen. At nostri contra, o stulti dicebant, qui ab vsq; Lusitania expectetis auxiliū in Cantabrorum finibus positi, qui in Gallorum leuitate spes vestras posueritis. Operituri, atq; temeritatis vestræ pœnam prope diē luituri, non pudet vos pro illis stare, quorum maiores maioribus vestris semper fuisse hostes. Ecquis putaret Zamoranos Lusitaniō finitimos paucorum potentia oppressos, ad nos decuisse, Burgenses vero Castellanos columen a suis principibus Castellanis ad Lusitanos deficere. Resipiscite miseri ciues, atq; ad vos tandē redite. Reuocate in mentē uestram vulnus, quod vobis cotidie obijcitur, sub Ioanne primo horum principū nostrorū pro auo acceptum, Qui cum Beatricis vxoris dotali iure regnaturus esset, vsq; adeo Castellæ Castellanosq; nomen illis fuit odiosum, vt potius sint passi Magistrum Anisum, quāuis Nothum & ex professione fratrem religiosum, nihilq; ad illum regni administratione pertinente, in Lusitania regnare, quā Regem Castellanosq; ipsi præsidere. Nunc vero vos cum habere possitis Regem Castellanū, Castellanisq; Regibus procreatū, coniugalique fide cum vera indubitataq; Ioanni secundū Regis filia, legitimaq; hærede, potius sequimini generis inuisi Regem, præsertim coniunctū matrimonio vxori ex turpi adulterio cōceptæ. Qui neq; vobis auxilio esse potest, neq; vestri laboribus quos ipsius nomine exantlastis, gratiam referre, qui ex medio itinere, cum ad vos laturus auxiliū properaret, nostrorum principum timore reuocatus Zamoram quasi ex limine ad sui regni latebras fugituras se recipit, atq; inde iterum pulsus Taurum hoc est ad latronum speluncam potentissimus iste Rex vester aufugit. Circumspicite demum o miseri ciues, & cernetis, bonam murorum partem tormentis machinisq; labefactum impendere, quæ si vos destituerit nudos, faciabitis, opinor, sanguine vestro inimicorum hostiumque oculos, atque vxoribus, natis, cognatis, affinibusque spectaculum perquam triste exhibebitis. Itaque dum licet, ad victorum potius clementiam misericordiamq; confugite. Mittissimi sunt, erroribus vestris ignoscent. Neq; vos solum vobis reiq; publicæ vestræ, sed & opes, dignitates, & omnia ornamenta vestra restituent, atq; etiam fortasse cumulabunt. His vocibus obsessi visi sunt paululū acquiescere. Videbāt nāq; propemodum vera esse, quæ ab hostibus dicerentur, atque illud imprimis, quod muri pars maxima, ruinam minabatur, quodq; auxiliorum nulla spes certa esset, quodque com meatu in dies minueretur. Erant tamen qui dicerent, potius illis esse parendum, quam faciendam turpem deditiōem. Alij non poterant adduci, vt putarent se auxilio ab Areuacorum duce destituendos, aut consilio saltem, aut admonitione quid esset illis faciendum. Plærīq; tamen censēbant non esse illis vltimam necessitatem expectan-

dam, cum victor daturus esset, quas vellent conditiones, non quas victi peterent. Dum tempus consultationibus teritur, pars muri ad longitudinem passuum viginti repente corruit, alterumque patefecit, quem illud ipsum metuentes, in subsidium ex terra fecerant, qui & ipse cum tormentis pertundi cœpisset, alterius muri collapsi impediēbat, quo minus solo æquaretur. At præses animo iam consternatus, quod neque muri possent illum ab hostibus dirimere, quodque præsidiarum milites partim vulneribus, partim langore, partim lassitudine, atque simul omnes cunctarum rerum penuria laborarent, cœpit assentiri illis, quorum sententia fuerat, agendum esse conditionibus, quibus se victori dederent. Conuocatoque ad id Comestabili, cui Rex discedens fratrem Notho summam belli commiserat, pacti sunt se tradituros arcem, si a Rege Reginaque vitæ incolumitate atque erroris venia & bonis amissis donarentur. Sub his pactis conuētis Regina ex Valladolido accersitur, illa properanter Burgos venit, arcem recipit, rebelles venia condonat, illisque bona restitui iubet. Compositisque ciuitatis clarissimæ rebus, Valladolidum redit, atque inde Tordeellas, ut esset hosti propior, ad incutiendū terrorem, captandumque quid ille consilij caperet, & qua ratione cum illo esset belligerandum. Per idem tēpus venit eodem, Petrus Stunica Ducis Areuacorū filius primogenitus, qui dissidebat plurimum a via, cui pater institerat. Nam & ipsius obsequia in Regem Reginaque fuerant non obscura, semperque de illis bene sentiebat, honorificeque loquebatur, quod ipsum princeps non latebat. Is cum primum facta est Regine alloquendi copia, cœpit exponere quanto studio ac diligentia, quanta obseruantia & pietate, regalibus iussis obtemperauerit, quodque nihil vnquam reliquerit faciendum, quod putaret ad ipsius Regine Regisque statum pertinere, eaque fiducia venire dixit, ut peteret patri veniam, ne filio pleteretur parentis culpa, si culpa dicenda esset, quæ senectutis delirio sit commissæ, addebat quoque id, quod omnibus erat compertum, iam pridem illum fragilitatis propriæ conscium, omnem rei domesticæ curam administrationis ad vxorem, quæ sibi esset nouerca, transtulisse. Ea quoque Ioannem filium ab Alcantara Magistrum ordinis Cisterciensis faceret, omne fas, atque nefas, omnia iura diuina simul, & humana miscuisse, omne Ducis patrimonium, ut id consequeretur dissipasse, omnemque totius familiæ statum, qui non ad illam, sed ad seipsum pertineret, sæpe maximis periculis obiecisse. Nunc vero dicebat se venisse, missum a patre, qui illius nomine sua omnia poneret in ipsius Regine potestate, ut omnibus rebus, quæ ad se, quæ ad patrem, quæque ad nouercam pertinerent, pro arbitrio suo vteretur. At Regina tamen ad condonandos errores erat paulo duriuscula, tamē habita ratione ipsius Petri, ad quē spectabat familiæ illius hæreditaria successio, quodque pater senio confectus, omnem domus atque voluntatis suæ administrationem ad vxorem transtulerat, quæ cupiditate quadam omnibus parentibus ingenua filios extollendi viam illam inuasit, omnes venia condonauit, sibi quoque beneficio reddidit impostero obsequentiissimos. Areuacum eo pacto recuperatum est, ducatus titulo in Placentiam ciuitatem translato. Magistratus Ioanni filio cum insignibus, & titulo confirmatus, quem ob suffragatorum discordiā, ad sedem apostolicam conferendi iure deuoluto, summus Pontifex illi contulerat. Dictum est in superiori parte Ludovicum Galliarum Regem cum primum Ferdinandus & Elisabe regni administrationem adierunt, renouasse cum illis antiquum fœdus, quod fuerat a multis annis inter Gallorum Hispanorumque principes obseruatum. Sed cum postea vidisset inter Tarraconensem Lusitanumque, de regni successione disceptari, iniecit animū in Ruscinonis comitatū, quæ Ferdinandus a Ludouico petebat debere restitui. Repudia.

res. Sed oppidanis crescebat spes, quod laceffiti non referebant pedem. Gallis desperatio, quod cum maxima suorum clade parum detrimenti hostibus inferebant, quodque non poterant obsessis auxilia, & commeatus intercludere, propterea quod per aestus pelagi, naues non poterant prohiberi ad muros accedere. Ipse contrario, victus omniumque rerum inopia laborarent, quod ab Hispanorum classe commeatus sibi importari vetarentur. Itaque cum dies nouem frustra, tumultuarijs pugnis potius quam oppugnationibus consumpsissent; Oeasonem redierunt, quod oppidum a fonte Rabia millibus passuum viginti abest.

Gallorum Rex a fonte Rabia suo exercitu pulso:
maiori apparatu obsidionem repetit.

Caput. IX.

GALLORVM Rex indignatus tantas copias nihil effecisse, addit milites ducesque, addit machinas omnium generum; iubet maiorem commeatus abundantiam comportari, ne ob eam causam, id quod antea fecerant, ab obsidione desisterent; imperat ne ab oppugnatione diu, noctuque cessent, quoad negotium conficiatur. Nec minus interea fonte Rabiani reditum verentes hostium, fossas faciunt profundiores, muniunt vallos, propugnacula disponunt, & strenuissimum quemque militem adsciscunt. Regina quoque mittit eodem grauis armaturae militum tres cohortes, quibus praeficit Xanthum a campo, Ioannem Lezcanum, Ioannemque Salazarum, sulphurariamque ingentis magnitudinis machinam, aliaque tormentorum genera machinariosque praefectos, earum rerum peritissimos. Igitur cum nuncius attulisset, Gallos cum ingenti rerum omnium apparatu aduentare, oppidani magna spe attolunt animos, neque se intra munitiones continent, sed machinas & tormenta extra muros disponunt. Rex igitur vtrinque missilibus telis, machinarumque globis, lapideis, plumbeis, ferreis. Editur vtrisque caedes maxima; sed Gallis multo maior, quod ex aperto pugnabant. Qui videntes suorum coaceruatas cadaverum strages, castra reducerunt ad vicum illum in quo diximus Ioannem Purgetam cum socijs incendio conflagrasse. Is aberat a fonte Rabia quatuor fere millibus passuum. Die postero Galli negotium repetunt, volentes experiri, an possent castra, proprius oppidum metari. At oppidani anfractuum, diuerticulorumque, & tramitum peritissimi, magna hostium partem circumueniunt, atque ex tutiori loco, miseranda caede conficiunt, compluresque cum spolijs machinas ceperunt. Galli ea clade consternati in hesternis se recipiunt castra. Dieque insequenti cautius exercitum mouent, vitantque insidias, perque fossam illam machinas oppido adiuuent, castraque locant, neque potuerunt ab oppidanis arceri, propterea quod hostium numerus erat multo amplior, & ex lassitudine diei hesterni fatigati, statuunt se intra munitiones continere, oppidumque modo tueri, atque ita per bimestre spacium, illi muros, hi castra, machinis pertundunt, nonnunquam etiam tumultuarijs se pugnis laceffunt.

Rex obsidionem continuat, neque a Lusitano laceffitus desistit; tandem
Reginae suasu in certamen descendens, ille non sustinet.

Caput. X.

res. Sed oppidanis crescebat spes, quod laceffiti non referebant pedem. Gallis desperatio, quod cum maxima suorum clade parum detrimenti hostibus inferebant, quodque non poterant obsessis auxilia, & commeatus intercludere, propterea quod per aestus pelagi, naues non poterant prohiberi ad muros accedere. Ipse contrario, victus omniumque rerum inopia laborarent, quod ab Hispanorum classe commeatus sibi importari vetarentur. Itaque cum dies nouem frustra, tumultuarijs pugnis potius quam oppugnationibus consumpsissent; Oeasonem redierunt, quod oppidum a fonte Rabia millibus passuum viginti abest.

Gallorum Rex a fonte Rabia suo exercitu pulso:
maiori apparatu obsidionem repetit.

Caput. IX.

GALLORVM Rex indignatus tantas copias nihil effecisse, addit milites ducesque, addit machinas omnium generum; iubet maiorem commeatus abundantiam comportari, ne ob eam causam, id quod antea fecerant, ab obsidione desisterent; imperat ne ab oppugnatione diu, noctuque cessent, quoad negotium conficiatur. Nec minus interea fonte Rabiani reditum verentes hostium, fossas faciunt profundiores, muniunt vallos, propugnacula disponunt, & strenuissimum quemque militem adsciscunt. Regina quoque mittit eodem grauis armaturae militum tres cohortes, quibus praeficit Xanthum a campo, Ioannem Lezcanum, Ioannemque Salazarum, sulphurariamque ingentis magnitudinis machinam, aliaque tormentorum genera machinariosque praefectos, earum rerum peritissimos. Igitur cum nuncius attulisset, Gallos cum ingenti rerum omnium apparatu aduentare, oppidani magna spe attolunt animos, neque se intra munitiones continent, sed machinas & tormenta extra muros disponunt. Rex igitur vtrinque missilibus telis, machinarumque globis, lapideis, plumbeis, ferreis. Editur vtrisque caedes maxima; sed Gallis multo maior, quod ex aperto pugnabant. Qui videntes suorum coaceruatas cadaverum strages, castra reducerunt ad vicum illum in quo diximus Ioannem Purgetam cum socijs incendio conflagrasse. Is aberat a fonte Rabia quatuor fere millibus passuum. Die postero Galli negotium repetunt, volentes experiri, an possent castra, proprius oppidum metari. At oppidani anfractuum, diuerticulorumque, & tramitum peritissimi, magna hostium partem circumueniunt, atque ex tutiori loco, miseranda caede conficiunt, compluresque cum spolijs machinas ceperunt. Galli ea clade consternati in hesternis se recipiunt castra. Dieque insequentis cautius exercitum mouent, vitantque insidias, perque fossam illam machinas oppido adiuuent, castraque locant, neque potuerunt ab oppidanis arceri, propterea quod hostium numerus erat multo amplior, & ex lassitudine diei hesterni fatigati, statuunt se intra munitiones continere, oppidumque modo tueri, atque ita per bimestre spacium, illi muros, hi castra, machinis pertundunt, nonnunquam etiam tumultuarijs se pugnis laceffunt.

Rex obsidionem continuat, neque a Lusitano laceffitus desistit; tandem
Reginae suasu in certamen descendens, ille non sustinet.

Caput. X.

DECADIS PRIMAE.

REX interim Zamoræ non cessat hostes obsessos urgere, atque metatum alia ex parte blanditijs pellicere, ut tradat sibi arcem, pollicens non modo erroris impunitatem omniumque bonorum, dignitatumque restitutionem: sed etiam maximorum præmiorum accessiones. Ex parte alia præconijs, & acclamationibus declarabat illū, eosque qui cū illo sentirent, infidelitatis, proditiōnis, læsæque maiestatis reos. Illi vero contra suorum scelerum conscientia, nihil fidum sibi fore putantes: simul etiam quod in horas expectabant Lusitanum sibi auxilio venturum, perstabant inceptis, seq̃ in summa rerum omnium difficultate, patientia obdurabant. Videns itaque Rex, tempus longa obsidione teri, iubet machinas validiores, aliaque necessaria futuræ oppugnationi comportari. Lusitanus certior factus, ingentis magnitudinis bombardas, aliasque sulphurarias, ligneasque machinas Zamoram aduehi, omnes copias armari iubet, atque ipse proficisci contra, ut illas intercipiat. Exploratum namque habebat, hostis exercitum non esse tantum, qui obsidioni continuandæ, & machinarum subsidio posset sufficere. Itaque alterum eduobus erat illi necessarium, aut machinas amittere, aut obsidionem soluere.

Cumque a Zamora non amplius quatuor millibus passuum distaret, nuncium accipit, machinas omnes iam in hostium castra receptas. Ea spe Lusitanus delusus, mittit caduceatores, qui dicant Regi se venisse, ut cum illo armis decerneret, medioque illum campo expectare, nisi mallet sibi regni possessione cedere, seq̃ in Tarraconensem suam, cum coniuge recipere. Iuvenes & strenuissimus quisque, ac bello viuida virtus, eam conditionem oblatam libentissime accipiunt, pugnamque alacri animo deposcunt. At Rex Lusitani mandata refert ad proceres, & quod responsum hosti redderetur, exquirat.

Atque imprimis placuit rogare sententiam, Comitem Albensem cuius fides egregia in principes, prudentia singularis, atque militaris disciplinæ admirabilis quædam solertia fuit. Is pro consuetudine sua, hac breui oratione est usus. Maluissimè ego Clarissime Rex aliorum sententiam hac de re prius audire, quam dicere meam. Sed quando præter ordinem a Celsitudine tua iubeor, paucis pro ingenio meo absoluam, quid ego de præsentis negotio sentiam. Si nobis essent duo exercitus, optime Rex, ut altero posses obsidionem hanc continuare, & altero collatis signis cum hoste confingere, adhuc subdubitarem, an vtrumque certamen nobis esset subeundum, propterea quod victoria propemodum parta fortunæ belli committeretur. Nunc vero neque copiarum sunt tantæ, ut vtrique negotio sufficiant, neque vlllo modo semel incepta obsidio soluenda est. Tu Regum Clarissime cinxisti obsidione hanc arcem, quæ ad hostes descuerat. Lusitanus cunctis artibus nititur obsidionem soluere. De hoc est inter vos certamen, ut tu perstes inceptis, ille vero suis opem ferat, quod quia non potest recta efficere, aliam aggreditur viam. Lacescit te ad pugnam, quæ si admiseris ille assequitur quod vult: tu ab incepto desistis, ille fit voti compos, tu, operam & impensam perdis. Neque est quod quis posset obijcere, tibi non esse animū, & vires ad decernendum cum hoste, quando quidem non audes credere te campo Martique cōmuni. Immo vero tu, o Rex, in medio campo stas, hostemque in omnes horas illius arcem obsidens expectas.

Quod si tu non inuadis illum: cur ipse non inuadit te? Iam vero ex disciplina militari satis constat illū esse victorē, qui perstat in eo quod semel cepit. Tu niteris arcem oppugnare, ille vero arci opem ferre: de hoc inter vos nunc omnis cōtentio. Tu igitur victor si perstas, ille victus, si quod proficere non efficit. Atque ut vno verbo sententiā meā colligam, nullo modo censeo ab hac obsidione cessandum, quo ad negotium conficiatur.

Eo confecto, tunc poteris libere, quo velis exercitum ducere, atque alias cohortes quæ ad intercludendos hosti commeatus nunc sunt in præsidia distributæ, ut se tibi adiungant euocare. Conueniunt præterea ex obsidione Burgenſis arcis copię, & quas in dies expectas ab amicis tuis auxiliares, & tunc bene iuuante Deo poteris hosti facultatem pugnandi offerre. In hanc Albenſis Comitis ſententiã: quia videbatur tempori accommodatior, omnes pedibus, manibusq; ierunt. Per caduceatores vero reſponſum eſt Luſitano, ſi corde illi erat acie decertare, veniret opẽ ſuis laturus, & a parte vr̄bis extrema experiretur armis, vter exercitus foret ſuperior. Nam Regi ſtatutum eſſe in obſidione perſiſtere quoad expugnaretur arx, poenãq; ab ijs qui illã præſidio tenerent exigere. Luſitanus videns ſe deluſum ea ſpe qua fuerat egreſſus. Taurum rediit, expectans Zamorenſis obſidionis euentum, ſimul etiam & copias, quas filius Princeps erat ex Luſitania ducturus. Complures interea frumentatorũ, pabulatorũ, lignatorum, exploſitorũque vtriuſq; partis occuſationes, atque pugnæ tumultuariæ fiebãt, in quibus nunc hi, nunc illi euadebant ſuperiores, nunc illatis acceptiſque vulneribus mutua cæde conflictabantur. Vnum tamen prælium non eſt ſilentio diſſimulandum, quod ab Hiſpania duce Alvaro Mendoza, a Luſitania Comite Pinnamacorio cõmiſſum peractumq; eſt. Nam cum ad intercipiendos hoſtium commeatus hi a Tauro, a Zamora illi fuiſſent progreſſi, atq; ſe in medio campo procul conſpexiſſent, tanta ferocia inuicem irruerunt: adeoq; obſtinate pugnam ad horas quatuor produxere, ut neq; iam eminus haſtis, & miſſilibus, neq; cominus gladis, & pugionibus: ſed pugnis, & lacertis rem gererent neutri alteris cedentes, cum ex quingentis vix iam ducenti ſuper'eſſent, qui poſſent arma tractare. Luſitanis demum ſiſis fugatiſq; hiſpani ſpolijs potiti ſunt, ipſumq; hoſtium ducem cum aliquot ex commilitonibus captum, Zamoram victores non incruenti deportarunt. Regina quæ eo tempore Valladoliti erat, cum accep'iſſet Luſitani audaciam, vel potius temeritatem, eo progreſſam, ut etiam Regem coniugem fuerit auſus ad pugnam prouocare, verita ne ea fama, ſtudia populorum erga ſe alienaret, quod laeſiſtus ad certamen non decenderit, iubet euocari prætorianas cohortes, & eas quæ fuerant ſparſæ per diuerſa præſidia, ad intercludendos hoſtium commeatus. Cardinalem Hiſpanum rogat, ut cum præſentibus copijs ad Regem proficiſcatur, ad quem dat literas, ut det operam quemadmodum non intermiſſa obſidione, detur ediuerſo hoſti pugnandi copia: id eſſe magnum momentum aſſerens, ad retinendos in fide animos illorum, qui leui opinione ducti, huc & illuc impelluntur. E Gallicia interim Petrus Aluarus Oſorius Lemnius Comes, miſit cataphraſtorum equitum cohortem, peditatumq; pulcherrimum ad duo millia hominum belli peritiſſimorum. Venit præterea Comes a monte regio cum alteris copijs ex eadem regione. Inſtructis itaq; ſtationibus, paratiſq; reliquis quæ ad premendam obſidionem videbantur neceſſaria, placuit ire queſitum hoſtes, qui ſe in Tauri latebris continebant. Proficiſcebantur acies inſtructæ ſine vllis ſarcinis, ſine impedimentis vllis. Neq; enim ibant ad ludicra feriati, ſed expediti ad pugnam. Cumq; iam abeſſet exercitus a Tauro duobus fere paſſuum milibus, miſſi ſunt caduceatores, qui offerent hoſti pugnandi facultatẽ. At ille vidẽs ſe prælio imparem, conditionem oblatam noluit accipere, ſeq; intra vr̄bis munitiones continuit, niſi quatenus quidam armaturæ leuis equites vr̄be egreſſi, tumultuarias quaſdam pugnas proludentes inierunt. Hiſpanus vero cum per horas quatuor hoſtem in medio campo eſſet opertus: iuſſit canere receptui, ſeq; Zamorã ad continuandã arcis obſidionem recepit.

PRIMÆ DECADIS LIBER

QVINTVS, QVOD IOANNES PRINCEPS

ex Lusitania cum exercitu per grandi ad patrem venit, qui

suis atq; filij copijs, & Archiepiscopi cohortibus

obsidionem Zamoræ parat soluere.

Caput Primum.

VSITANVS cum videret se Burgensi arce, Zamoranaq; ciuitate exclusum, atque proinde illorum studia, qui sibi fuerant autores alienos fines inuadendi, paulatim ad hostes deficere, euocat filium Lusitaniæ Principem, quem antea iusserat habere militum delectus, imperatque, vt cum exercitu quam maximo possit, ad se venire festinet.

Qui patris iussui obtemperans, coactis ex omni regno equitum, pedatumque ad viginti hominum armatorum millia, qua potuit hostem fallere, magnis itineribus Taurum contendit, copiasq; suas paternis auxiliarijsq; & gregarijs coniunxit.

Auctus itaq; atq; recreatus Lusitanorum recenti exercitu Alphonsus, putansq; se habere satis virium ad decernendum acie cum hostibus, antequam belli fortunam experiretur, mittit literas ad partium suarū Duces, atq; imprimis ad Aluarum a Stunica Ducem Placentinum, quem nesciebat, aut se nescire simulabat ad hostes defecisse, nuncios venisse sibi ex Lusitania sua filium cum ingentibus copijs, velleque se hostem ex latebris in medium campum elicere, aut si prælium recuset, arctiori eum obsidione premere, quam ipse arcem obsideret. Sed quo firmiori exercitu rem conficeret, rogabat Ducem, vt sibi adesset, aut saltem cohortes suas mitteret. Venisse namque dicebat tempus, in quo vel vno conflictu posset hostis profligari, & arx Burgensis cum reliquis suis ornamentis in suam potestatem redigi. Ad hanc Lusitani postulationem, Dux, non pudet, inquit, Regem vestrum ab eo petere auxilium, quem in summa rerum omnium difficultate deseruit. Inde quærat sibi suppetias, vbi non sit cognitum quo pacto Burgensis arcis præsidium reliquerit hosti trucidandum, nisi victoris clemētia præsidarios nostros, vt cumque meritos, seruasset incolumes. Itaq; se non agnoscere nunc alios principes, nisi a quibus acceperit beneficia, neq; alios habere hostes, nisi a quibus acceperit tantam rei familiaris iacturam. Accepisse autem a Ferdinando Rege, atque ab eius consorte Regina, non modo vitæ securitatem, sed etiam patrimonij sui certam firmitudinem, ab illo autem venisse sibi complura detrimenta. Quare se illum pro hoste habiturum, si quidem ille hostis est habendus, qui nobis affert incommoda. In hæc verba Lusitani dimissus est nuncius. A Marchione Villenate reliquisque vltromontanis nihil copiarum potuit accedere Lusitano, propterea quod & ipsi erant eodem bello implicati, cum Regis & Reginae præfectis. Constituit itaque cum suo, atque exercitu filij, cumque auxiliarijs Archiepiscopi cohortibus, nam is solus cum Lusitano mansit, quæreret hostem non qua debuit via. Nam cum ciuitas, ciuitatisque arx obsessa posita sit in ripa Durij, quæ pertinet ad prouinciā Tarraconensem, ipse de prima nocte exercitum per aduersam ripam secundo flumine adducit, & postridie a prima luce, cum omnibus copijs ad pontis caput exercitus hostibus apparuit, contra quod stationes opposuit, ne per pontem quisquam ad sua castra posset accedere. Rex cum vide

ret hostem interposito grandi flumine castrametatum, non poterat perspicere quid sibi vellet illa castrorum dispositio, aut quid sibi detrimenti, aut hostibus etnolumentis afferre posset. Nam neque poterat illa carceri obsidione liberare, neque suis com meatibus intercludere, sed neque cum suo exercitu etiam si cuperet decertare. Erant tamen complures ex nostris, qui cuperent per ipsas pontis angustias in Lusitanorum castra erumpere, sed ballistis, & tormentis repellebantur. Consilium autem Lusitani post ea fuisse compertum est, quod cum perspiceret se imparem soluendae arcis obsidione, volebat captare aliquid fauoris, ex Rumore qui solet per vulgum spargi. Mittit namque literas ad partium suarum studiosos, atque etiam ad alieniores, quibus significabat se venisse Zamoram, cinxisseque Regem hostem suum obsidione, quem Deo propicio putabat se tenere conclusum, quoad caperetur, aut se in fugam proriperet. Neque solum fecit eum rumorem spargi in finibus Hispaniae, suaeque Lusitaniae, sed & dimisit tabellarios ea de re ad Galliarum Regem, ad Italiae principes, ad Imperatorem, ad summum denique Pontificem, quasi posset ex mendacio illo credulitateque falsa, quicquam utilitatis sibi comparere, aut verbis & inani fama, non viribus & armis, res fore decernenda.

Ea fama, tamen vana, non nihil Hispanos mordebat, quod ea ex parte vellet hostis honorem aucupari, unde si campi libertas daretur, esset reportaturus malam crucem.

Sed id multo aegrius Regina ferebat, quae per id temporis Tordelellis morabatur.

Mittit itaque Ducem a Villa formosa, & Comitem a Triuinio, cum millenis equitibus, qui teneant praesidio fontem Sabuci, & Alahegios, quae oppidula distant a Zamorra ex ea parte qua Lusitanus castra metabatur, vicenis millibus passuum, unde com meatibus hosti intercluderentur. Sed erat Lusitanorum condicio eo deterior, quod per mediam hyemem erat illis agendum sub dio, nudoque sub aetheris axe, nostris vero ex domibus, & diuerforijs, si quando esset opus ad pugnam exeundum. Coeptum est per quosdam honestos viros agi de concordia inter duos Principes, constitutumque ut Lusitanus secreto per noctis tenebras, cymba traiceret flumen ad partem ripae in qua Hispanorum Rex illum ad certam horam operiretur, cumque hora constituta scellisset utrunque semel atque iterum, cessatum est ab ea commentatione, neque defuerunt qui interpretarentur, non sine diuina quadam prouidentia rem interturbatam. Eratque alioqui Reginae in animo, quo auerteret mala quae solent in bello contingere, cum Lusitano decidere ingenti summa auri & argenti: qua & Ioanne Principi dos constitueretur, & in Lusitani exercitus stipendium pars consumeretur. Sed fata aliam querebant viam, qua honorificentius & minori dispendio fieret tanti belli exitus.

Quod Lusitanus de mutandis castris cogitat, petitque inducias, quo id commodius agat.

Caput. II.

VM eo in loco Lusitanus casso labore quindecim dies consumpsisset, videretque com meatibus ab hostium praesidijs interceptos, quodque alia ex parte aeris inclementia vexabat suos hybernantes sub dio, statuit mutare castra, seque in Taurum suam in hiberna recipere. Idque quo posset commodius exequi, excogitauit huiusmodi commentum. Mittit noctu clam Aluarum, Brigantini Ducis filium, atque Antonium Nunium iuriconsultum per celebrem, qui procuratorio nomine constituit

DECADIS PRIMAE.

cum Rege aliquot induciarum dies sub eo pretextu, quod illo tempore possit agi de concordia inter ipsos principes, re autem vera, ut sine detrimento sui exercitus posset castra relinquere, seque ad hospita nota conferre. Qui cymba per flumen traieci adeunt Regem, mandata exponunt, offerunt, petuntque certas componendi belli conditiones.

Rex defert negotium ad suum illud augustius, secretiusque consilium. Omnibus visum est, nec iusta, nec honesta Lusitanum petere. Tunc ventum est ad id, cuius causa venerat, ut daretur tempus quo posset agi de concordia: constitueruntque induciarum dies quindecim, quibus utriusque possent hinc inde libere commutare, conuentusque ea de re fieri, tum etiam ipsius Reginae, quae tunc aberat sententiam exquirere. Erant qui Regi suaderent concedendas inducias, esseque opus regium hosti supplici petita condonare, cum velle ipso se inferiorem fateretur. Quod si ea ex causa inducias petebat, ut ex eo loco tutius castra moueret, & illud quidem esse Regi per quam honorificum, si qui veniebat suis opem laturus re infecta rediret. Addebant praeterea Lusitanum esse in solo alieno, sibi que alioqui infesto: faceretque indies sumptus maiores quam sua vectigalia censusque paterentur. Quare necesse erat illius nervos indies debilitari, atque aut illi tandem turpiter esse fugiendum in patriam, aut cladem maximam accipiendam.

At Cardinalis Hispanus, & quibus erat melior sententia menti, nullo modo inducias esse concedendas decernunt, quas non alia ex causa hostis peteret, quam ut eo temporis interuallo tuto posset vasa conclamare, impedimenta colligere, & cohortes ordine suo circuatas deducere. Quod vero altera pars dicebat, esse opus regium suppliciter postulata hosti concedere. Immo vero inquit esse animi degeneris, atque dimissi ab hostis temeritate in tanta occasione poenas non exigere, qui sit ausus castra castris conferre, non quidem medio in campo, iusto exercitu, Marteque communi, sed sola fretus loci commoditate, atque dolo, quibus non virtus vera, sed simulata fortitudo confidit. Quod vero illi dicebant, si hostis re infecta discederet, vel eo ipso se inferiorem, victumque fateretur, neque unquam posthac vires resumpturum: immo vero isti subiiciunt, iam hostis assecutus est, quod ab initio concupierat, disseminare per omnes Hispanias, perque totum nominis Christiani orbem se habere copias, quibus posset intercludere aduersarium, qui tam & si arcem obsideret, ipse arctiori obsidione premeretur.

Qui rumor, & si vanus erat, non nihil falsae opinionis apud homines credulos rerumque nouarum auidos generabat, qui ex leuibus huiusmodi causis, aut in officio perstant, aut a fide publica desciscunt. Quare non esse dissimulandam tantam hostis temeritatem, qui penetret in regna aliena, metetur castra, & tollat ubi, & quando libuerit, atque dolo malo aucupetur honores falsos, unde sit ignominiam reportaturus. Quod si hoc esset in ipsis imperii nostri limitibus dedecorosum, neque villo modo tolerandum, quin totis viribus, in tanti facinoris ultionem iretur: quid non faciendum est in illum, quem non puduit tumultuaria castra statis, legitimisque castris opponere, non quidem campo explicito, & aperto, & qua oportuerat suis inopia laborantibus opem ferre, sed quasi latro ex insidijs, rem gerens occupatis angustijs, atque medio flumine interiecto, ne posset cum illo equo marti configi. Quas ob res inuictissime Princeps si nos consulis, quid aduersarii tui oratoribus sit respondendum, non modo decernimus inducias non esse concedendas, qui pro arbitrio suo huc, atque illuc castra mouendo nos deludat, sed in eo potius insistendo, quo pacto temeritatis poenas debitas, simul etiam, ut qui ex falsis rumoribus ab illo sparsis acceperat, tuas copias ab illius tumultuario exercitu obsessas: cognoscant etiam non impune id ab illo attentatum, atque stultitiae suae iusta
praemia

præmia tullisse. Nam quid opus est, inquit, inducias illi concedere, cui velit hostis castra deserere, sequi in latibula sua, siue cedentem, siue fugientem conferre necesse sit?

Nec enim diu possunt durare, quibus omnia sunt aduersa, castra in media hyeme sub dio, detrimenta ab hostibus in horas illata, & quod omnium est difficillimum, commeatus interclusi, atque proinde rerum omnium penuria. Quod si tibi o clarissime Rex, atque dulcissimæ coniugi animo sedet pro communi utilitate, id quod aduersarius petit, quodque tuis omnibus non displicet, cum hoste decidere, modo pacis condiciones sint tollerabiles, præscribe illi tempus breue, intra quod negotium transigatur, ea tamen lege ne liceat illi interim loco usquam discedere. Quæ sententia, quia videbatur conducibilior, cum Regi placuisset, iubet secundum eam per Cardinalem Hispanum oratoribus responsum dari. Quos in secretis, aliusque consilium accitos, in hunc modum est allocutus. Quod Regis vestri nomine postulatum est oratores nobilissimi de componenda similitate hac inter Hispanos, Lusitanosque, non omnino displicet religiosissimis Principibus nostris, necque illorum senatui providentissimo, modo interueniant pacis condiciones honestæ, non quæ paulo ante sunt a vobis expositæ, sed quas vtriusque partis ratio exigit. Nam quis non videt, quos in statu res Hispana, atque proinde Lusitana sit? nos numero plures, atque robore præstantiores, arcem vestram obsidione premimus, cui vos infirmitatis vestræ consensu aperto Marte suppetias ferre non auderis: nos domi nostræ omnibus rebus abundantes rem gerimus, vos omni commeatus genere destituti in solo alieno fortunam lacessitis. Nos medio in campo expectamus hostem, vos veluti ex arce tumultuarias eruptiones facitis. Sed hac disputatione in aliud tempus omissa, Princeps noster iubet imperatorum hoc breuiter vobis dari responsum, Regi vestro referendum. Si illius animo sedet ut de pacis condicionibus agatur, & quoque tibi placere dicit, quando tam prope sunt, ut internuntij crebro commeare, atque in horas singulas ire, & redire possint, constituatur breue induciarum tempus, in quo negotium transigatur. Alioqui, si de pacis condicionibus inter eos non conuenierit, se non permissurum, ut pro arbitrio suo castra mutet, bellumque de die in diem protrahat, quin prius experiatur, & sentiat vter illorum viribus, & armis euadat superior. In hæc verba oratores dimissi, in castra redierunt.

Quod Lusitanus castra mutat, atque Hispani abeuntem persequuntur.

Caput. III.

HOC responso Lusitanus accepto, cernens omnia sibi aduersa, loci importunitatem, inclementiam temporis, commeatus interclusos, statuit medio noctis silentio castra mouere. sequi in Taurum suam recipere, & quia hostium excubitores, Pontisque custodes non longe aberant, imperat omnia clanculum, atque sine vlllo strepitu expediri. Itaque præmittit calones, iuxas, cocos, & alia exercitus impedimenta. Ipse interea equites, peditesque in suos ordines redigit, ac tempore noctis ante lucano castra deserit, impedimentaque Taurum versus subsequitur. At vigilēs, excubitoresque sub primam lucē castra, viris, equis, & iumentis vacua cernentes, Regi nunciant hostes abiisse.

Qui extemplo imperat omnes armari, atque per Pontis angustias, qua maxima possint celeritate, in aduersa fluminis parte consistere, atque expectare, quoad dispositis ordinibus hostem insequatur. Obstabant erumpere volentibus non modo Pontis angustia, sed &

DECADIS PRIMAE.

vallum, fossæq; & aliæ munitiones, tum castris, tum etiam Pontia nostris prætentæ, obstabat etiam ipsa erumpere volentium festinatio, qui quo magis properant, eo magis retardantur. Alij tam longas moras non passi, per fluminis lapideos obijces euadunt, aut flumen tranant, aut scaphis, & litribus trañciunt, tanta erat cum hoste congregandi libido, sed non potuit fieri quin in tanta difficultate transeundi bona pars diei laboretur. & quia, vt quisque prior eruperat, ita hostem insequeretur, atque agmine incomposito procedebat, mittit Rex Iacobum a Castris Cæcilij cum bis centum equitibus, qui præuertant, inmorenturque temere incedentium profectionem, ipse interim cohortes ordinari iubet, atque imprimis prætoriam instrui ex contubernalibus, & regij amicis purpuratis, ac familiaribus, quibus adiungit copias auxiliares, quas a Gallia Comes Lemnius, quas Salmantica, Ulmerum, Methymna, Valladolidum cataphrastris equis atque equitibus insignes. Huic præfecit Enriquum Enriquez regie domus Oeconomum maximum. Instrui quoque imperat sex alias cohortes, quas ad dextram prætorianæ, ordine suo disponit. Primam ductabat Alvarus Mendozza, quem Rex & Regina nuper Castri cognomento Xericij comitē crearant, hanc quoque sequebantur duo quæstores maximi Gutterius Cardenius, & Rodericus Vbloa. Alteram cohortem ducebant patruels duo Alphonsus Fonseca Episcopus Abilensis, & Alphonsus item Fonseca, cuius oppida erant Cauca & Alahegi. Tertiam Petrus Guzmanus. Quartam Bernardus Francus. Quintam Petrus Verascus. Sextam Vascus Viuarius Gonsalui Salmanticensis Episcopi frater, viri nobiles, strenui, atque rei militaris periti. Ad cohortis prætorie sinistram, Cardinalis Hispanus primam cohortem ducebat. Alteram Garcias Albanorum ad Tormim fluuium Dux. Tertiam Enriquus Enriquez Albensium ad Alistem Comes. Quartam Garcias Olorius, qui nepotis sui Marchionis Asturicensis copias equestres, pedestresq; ad id bellum duxerat. Inter hæc duo cornua stlopetarios, sagittatores, hastatos, velites, omnemque perditatum collocat, atq; sic totum exercitum seruatim ordinibus iubet procedere, quoad ventum est ad angustias, quæ media regione inter Taurum, Zamoramq; hoc est, decem millibus passuum, vtrinque sitæ sunt. Has cliuorum arduitas flumini a dextra incumbentium, atq; a leua ipsius fluminis impetus facit, cum alioqui pars agrorum finitima ripæ plana sit, latioresq; vias admittat. Et quia posituri sumus ante oculos inter potentissimos Reges duos pugnam illam memorabilem, ex qua victor regnandi auspiciæ erat reportaturus, non importune locus, vbi tanta res geritur, impræsentiarum est a nobis explicandus, cum præsertim a nobilissimis historiarum scriptoribus huiusmodi locorum descriptio non solum particularis, verum etiam totius regionis nunquam sit prætermissa.

Quod Numantia non est ea, quæ vulgo dicitur Zamora,
sed Soria, aut vicus in agro illius.

Caput. III.

POST exactam studiorum meorum rationem, cum primum in Hispaniam ex Italia redij, offendi opinionem disseminatam non modo inter homines omnium bonarum artium ignaros, verum etiam inter peritos, atq; inuestigandæ antiquitatis curiosos, qui dicerent, assue rateq; stultitiam suam defenderent, Numantiam illam nobilem, quæ per annos viginti Romanorum duces non solum sustinuit, sed pluries

LIBER QUINTVS. FOL. XXXII

fregit, profligauitque eam esse, quæ sit nostra tempestate Zamora. Non alia ratione ducti, quam quod vulgus incertum, & Neoterici quidam scriptores hoc dicunt, & quod antiquissimi cosmographi, & historici scribunt Numantiam ad Dorium flumen esse sitam. Sed si perconteris, qui sunt autores illi, quos isti suæ peruicaciæ testes citant, obijciunt nescio quem Lucam Tydensem, & Fratrem quendam Aegidium Zamoranum, atque alios eiusdem classis viros obscuros, quos ego nunquam legi, neque me non legisse pudet. Atque, ut nos autoritate regia perterrefaciant, afferunt Historiam generalem, quæ sit ab Alphonso huius nominis decimo Hispaniarum Rege perquam illustri, aut illius iussu concinnata. Sed quantæ sit autoritatis imperita multitudo: alijs quoque in rebus experimento cotidie discimus. Nam quod ad novos attinet scriptores, ego non magis illorum dictis credam, quam illorum, qui meras fabulas fingunt, aut ægroti verens imitantur somnia. Quod vero de Alphonso afferebant historia, nemo reperiretur hodie, qui operis illius patrocinium susciperet. Sed quid opus est in re tam manifesta verbis contendere. Stant contra probatissimorum autorum testimonia, qui manifeste ostendunt, neque sub vlla dubitatione relinquunt, quid hac de re tenere debeamus, atque huius artis princeps Ptolemæus, qui Dorij fontes ad occasum solis vergere facit, si ad Numantiam situm comparentur, cum sit Zamora illis occidentalior, atque per longitudinem distet a Numantia partibus quatuor, quibus in Parallelo, qui declinat ab æquinoctiali partibus duabus, & quadraginta, in quo sitæ sunt Numantia, & Zamora, respondent circiter biscentum millia passuum, quæ distantia nunc prope modum reperitur inter Zamoram, & Numantiã, quam nos Soriã interpretamur, vel Garrã potius in agro Sorianò, vicum antiqui adhuc Pontis vestigia seruantem. Est & alia ratio breuiter demonstrans Numantiam non eam esse, quæ sit hodie Zamora ex Strabone, qui numantiam facit octingentis stadijs, hoc est, centum millibus passuum a Cæsarea Augusta distare, & Antonini Pij itinerario duobus & nonaginta millibus, hoc est, octo minus.

Atqui Zamora, inquiunt, ad Dorium sita est, id quod omnes de Numantia dicunt, esto, sed non ex eo colligitur eandem esse urbem, cum alia complura oppida idem flumen præterfluat, ad dextram Septimancas, Turdesellas, Taurum, & de qua nunc agimus Zamoram, quod vel ex eo nouum esse putamus, quod neque Gotthorum temporibus, sed neque Romanorum vsquam Zamoræ sit mentio, nisi forte, quod alijs compluribus oppidis accidit in Ocelum, Dorij successit. Sed ut eo, vnde digressi sumus, tandem redeamus, qui Hispaniam in tres prouincias diuisere, per Dorium amnem Lusitaniam a Tarraconensi distinguunt, atque ita, ut fluuius ab ortu solis ad occasum incedens Lusitaniam ad leuam, ad dextram vero Tarraconensem relinquat, in qua posita est Zamora, numeraturque inter populos, quos antiqui vocabant Vacceos, hos a vectonibus Lusitanicæ populis Dorius amnis determinat, atque utrosque per Pontem, de quo dictum est, ad commercia peragenda coniungit. Cumque Lusitanorum statua Tauri residerent, atque Zamoranæ arcis obsidio ex eadem fluminis parte fieret, oportuit illum, qui suis laborantibus opem ferre volebat secundo flumine, atque eadem ripa exercitum ducere.

Sed quia se, vel militum numero, vel robore, vel utroque hostibus imparem putabat, Taurinum Pontem traiecit, & quod ad dextram fluminis ripam faciendum erat, in leuam trassatum est.

Deliberatur a nostris vtrum in castra sit redeundum, an potius hostis Taurum vsque persequendus.

DECADIS PRIMAE.

Caput. V.

VM itaq̄ ventum esset in fauces illas, in quas paulo ante diximus coarctari viam, quæ a Zamora Taurum ducit, quia non admittebat amplius quam binos, aut ternos milites; substitit exercitus, atq̄ in se conglobari cœpit. Regiq̄ nunciatum est hostes iam eo progressos, vt prius se possent in Taurum suam recipere, quam nostros angustias illas euadere. Iubet itaq̄ uocari proceres, cohortiumq̄ præfectos, & quid pro tempore locoq̄ faciendum sit, exquirat. Quibusdam videbatur redeundum esse in castra, & diuersoria nota, quoniam antea quam tantus exercitus fauces tranjeret, iam foret nox, in qua nihil aliud ageretur, quam suos frustra vexare, & viros, equitesq̄ fame, sitiq̄ confectos periculo exponere. Namquod ad vulgi opinionem attinet, nemo futurus erat, qui non diceret, & Lusitanum fugisse, & Hispanum eo vsq̄ persecutum, quoad illum in latebras suas occultaret. Ad hæc Cardinalis, nondum inquit satis liquet Rex clarissime, hosti sine fugiat, an agmine composito proficiscatur, & quoniam adhuc neq̄ exercitus noster vidit hostem, neq̄ ille nos, non derit, qui dicat, neq̄ hostes fugatos, neq̄ nostros fuisse aulos abeūtes prosequi. Liceat itaq̄ mihi per tuam Celsitudinem, angustias illas euadere cum paucis equitibus, vt colle hoc superato: possim libere de hostium copijs iudicare, atq̄ inde ea de re meā sententiā dicere. Alioquin nō ausim decernere fugiant ne hostes, an potius læti exultantesq̄ se in tabernacula sua recipiant. Assensus est Rex Cardinalis sententiæ, hortaturq̄ illum, vt id quod decreuerat, exequeretur. At ille Petrum Guzmanum cum parte cohortis, quam ductabat, acciri iubet, cliumq̄ faucium illarum superat, ad verticemq̄ montis peruenit, vnde Lusitanorum copias æstimare posset quam facillime. Videt omnia per suos ordines incedere, nihil turbulentum, nihil temerarium, nihil deniq̄ per tumultum fieri. Igitur ad Regem redit. Quæ viderit exponit; atq̄ sententiam suam præter aliorum opinionem dicit. Vidi, inquit, inuictissime Rex atq̄ meis oculis contemplatus sum Lusitanorum acies ordinatas incedere, magisq̄ expectare insequentes, quam fugere. An non Lusitanorum superbia, verbaq̄ magnifica sunt omnibus nota? Pudet certe magna locutos cedere, atq̄ timidissimo cuiq̄ aliquādo redit in præcordia virtus. Estq̄ credibile verocq̄ similitimum Lusitanum animo extimare quantum subiturus sit dedecus, si hostem fugiat, quæ vltro ad certamen lacefferit. Idq̄ nunc agit pedetentim incedens, vt possit aliquando dicere, se non fugisse, sed medio in campo expectasse hostem, cum præsertim nemo fugientem possit vere appellare ab eo, quem non videt. Quod si hoc ex loco nostræ copiarum domum redierint, anteaquam hostem videant, atq̄ ab hoste videantur; relinquetur in dubio apud absentes, eosq̄, qui nascituri sunt, vter vestrum ex hoc die victoriam reportauerit. Quod id quod ante hac ex militibus nostris strenuissimis, quisq̄ illum diem sibi dari optabat, in quo decerneretur quæstio illa inter Hispanos, Lusitanosq̄ diu agitata, vtri forent viribus animisq̄ præstantiores. Quod si nunc in tanta occasione subtrahatur a pugna, refrigescet profecto ardor ille, virtusq̄ in exercitata languabit. Atqui dicet quispiam, si citra cruorem victoria ex hostibus comparari potest, quid opus est acies in pugnam committere? Immo vero Rex optime si hodie in fortunâ prælij non descēdis; bellū hoc de die in diē protrahetur, neq̄ vnquā tuto in Hispania solus regnabis. Nunquā Cæsar imperiū orbis obtinisset, si non cū Pōpeio cōfluxisset, nunquā Augustus cum Narchiā, si non cū Antonio. Atq̄ vt est in fabulis, Cœlū suo

seruire tonanti. Non nisi fauorum potuit post bella Gigantum. Sed vt vetera illa
omittamus, non hoc in Hispania nostra experimento saepe didicimus? Si Ioannes
focer tuus non cum patre patruisque tuis ad Ulmetum conflixisset: neque regna-
set; vtique postea securus, neque Enriquus, coniugis tuæ frater regnum illud su-
um quaecumq; continuasset: si non cum Alphonso germano item fratre in eodem lo-
co fortunam quoq; belli fuisset expertus. Quid igitur reliquum est clarissime Rex:
nisi vt bene iuante Deo tuisque auspicijs hostem regni alieni affectorem inuadas, ex
quo siue fugerit trophæum, siue expectauerit triumphum haud dubium sis hodie re-
portaturus.

Quemadmodum exercitus vterq; se parat ad pugnam.

Caput. VI.

T Q V I Rex cui non minus erat curæ salus & vita suorum,
quam rei bene gerendæ voluntas, visus est aliquantulum Cardinalis
sententiæ assentiri. Sed cum cerneret suorum omnium alacritatem,
atque animi præstantiam, clamoresq; dari sibi hostem deposcentium:
iubet exercitum angustias illas euadere, atq; rursus in suum ordinem
redigi. Vocatisq; ducibus cohortiumq; præfectis, admonet illos, ut
magno animo sint, meminerintq; verborum, quæ cotidie in aula iactabant, quoties de
Lusitanorū arrogantia, temeritateq; sermo exoriebatur, iubet deinde illos ad suam quem-
que prouinciam bonis auib; ire, atq; vt rem bene gerant, hortatur. Illi in suam quis-
que cohortem profecti, quid cuiq; faciendum sit docet, atq; ita euasis faucibus eodem in
ordine, quo prius steterant, consistunt, deinde agminatim hostem subsequuntur. Lu-
sitanus cum intellexisset Hispanos aduentare, reputans secum quantum dedecus esset in
fuga, potiusq; pulcherrimam mortem esse obeundam, quam turpe aliquid committen-
dum, iubet stare acies, atq; in hostem conuerti, & collatis signis cum illo dimicare.

Pollicebatur illi magnam victoriæ spem, quod equitum numero erat superior, atq;
hunc in modum disponit exercitum. Cohortem prætoriam constituit ex amicis, &
familiaribus, atq; aulicis purpuratis, ac præterea ex Hispanis, viros quosdam non obscu-
ros, qui sub illo stipendia faciebant, quibus addit Comitē Phariū, qui & ipse turmā equi-
tum ex suis adduxerat, his omnibus præfecit Pereiram cohortium prætorianarum du-
cem. Huius ad leuam erat cohors, quam Ioannes Regis filius idemq; Lusitanorum
princeps ductabat, in hac erat robur totius exercitus firmissimum. Hanc sequebatur
Eborensis Episcopi cohors, quibus duabus accedebat ingens stropetarum, & sagittato-
rum numerus, atq; diuersorum generum tormenta, & machinæ cartis impositæ.

Ad dextram cohortis regie erat Pharij Comitibus manus ex suis, atq; fratris Guimara-
rani Comitibus militibus structa, hanc sequebat Archiepiscopi Toletani cohors, post quā
ville Regie, montisq; Sacri comitum cohortes duæ. Peditatus omnis quattuor in partes
distributus non procul a prætoriana cohorte ad fluminis ripam dispositus erat. Tunc
Rex acciri iubet duces, primoresq; exercitus, quos in hanc sententiā dicitur allocutus.

Quo in statu res nostræ sint commilitones videtis, venit dies, in quo decerneretur
quæstio illa inueterata inter vos, aduersariosque vestros: vtri sint armis, animisq; potio-
res. Sumus numero non pauciores, superamus equitatu, habemus causam pugnan-
di iustiore, decertandum est cum illis, quorum maiores a maioribus nostris sunt

DECADIS PRIMAE.

ad Aliubarotam superati. Neque obstiterit, quod illi intra patriam: nos extorres: illi omnibus rebus abundantes: nos omni com metu destituti sumus. Necessitas haec debet facere vos ad pugnam alacriores, & rabiae concitatos in hostem ire praecipites, ut post victoriam, bonis illorum iuste fruamur, quibus nunc illi iniuste abutuntur.

Sic animati Duces a Rege discedunt, suos quisque hortatur, ut forti magnoque sint animo. Quae praemia victores maneant, aut quae victos detrimenta sequantur, illis ante oculos ponunt. In hunc igitur modum exercitus utriusque cohortes, militari gradu contra se inuicem tendunt, quoad ventum est ad spatium, unde a ferentarijs res agi posset.

De pugna inter Hispanos Lusitanosque ad Taurum.

Caput. VII.

INTERIM Alphonfus Fonseca, quem diximus ad Regis Hispani dextram secundae cohortis praefectum, petit a Rege dari sibi primas certaminis ineundi partes, idem petit Aluarus Mendoza, idem alij eiusdem ordinis, quibus erat incurrendum in Lusitanorum principis aciem. Quibus Rex, immo simul omnes inquit, inuadite: cuius agmen video equitatu peditatuque confertissimum.

Sex igitur ille cohortes quas diximus, ad Hispani dextram positas, signo utrinque tubarum dato, in Lusitani principis atque Eborensis Episcopi cohortes, signis collatis incurrunt, sed magna pars tormentorum globis, stlopetarumque glandibus excepta, aut cecidit, aut ictibus laucia ex pugna discedit. Alij cum in hostium robur firmissimum incidissent, facile pulsi sunt, seque partim ad cohortem praetoriam, partim ad cornus sinistri cohortes receperunt.

Igitur cornu nostrorum dextro fuso, fugatoque in sinistro, quod erat ad fluminis ripam, meliori euentu pugnatum est. Nam cohors praetoria cum eiusdem cornus reliquis cohortibus, hostem sublato clamore inuadit, editur hinc, atque ilinc magna strages, pugnatum est ad tres horas nusquam inclinante victoria. Sed fortuna tandem coepit aspirare nostris, atque hostem cedere cogit, quem neque pudor retinere, neque persequentium illata caedes, neque princeps suus integro adhuc exercitu ad pugnam reuocare. Itaque fusi pallantesque alij alia via Taurum petebant, alij se in flumen praecipites dabant, mortemque timore mortis oppetebant, quorum cadauera secundo amni deuecta, postridie eius diei, cum armis spoliisque visa sunt.

Illud pro certo compertum est, ex Lusitanis multo plures flumine absorptos, quam ferro caesos occubuisse. Lusitanus cum fusas fugatasque cerneret copias suas, hostem que fugientibus instare, neque subsidij quicquam a filio superuenire, ne in aduersae partis armatos incideret, viam, quae Taurum ducebat, declinans cum paucis, dubia iam luce ad Castrum inui tendit, ubi ab arcis praeside suarum partium fautore excipitur, magnificeque tractatur. Captum est Lusitani vexillum, cuius erat insigne vultur, sed Petri Veraci, & Petri Vaccae ignauia, quibus traditum est, ut asseruaretur, ab hostibus postea est receptum. Unde non sine causa inter Hispanos Lusitanosque in hunc usque diem disceptatur: captum ne fuerit, an non, vexillum illud regium.

Illud certe inter utrosque satis constat, signiferum ipsum in praelio comprehensum: Zamoramque deuectum, armisque spoliatum, quae Regis & Reginae iussu in Hispanorum Regum conditorio, quod est Toleti in maximo diuae Mariae, usque in hunc diem suspensa cernuntur. Capta sunt & alia quoque octo signa, & cum Antesi-

gnano complures alij viri nobiles. Eorum qui ex alterutra parte desiderati sunt: non potuit certus numerus colligi, fuisse autem caesos multo plures, quam toto huius belli tempore nemo vnquam dubitauit. Ex nostris vnus tantum captus est, Enriqus Enriquez Albensium ad Listim Comes, qui putans se non deserendum a suis, dum perse- quendi fugientes ardore fertur, ad Taurini pontis caput exterius vsque progressus est.

Vbi circumspiciens, an se quisquam ex suis sequeretur, a Lusitanis est comprehensus: Taurumque perductus. Atqui Lusitanorum Princeps cernens patris copias fusas, profligatasque, contrahit suam cohortem, atque locum editiorem occupat, vt fugientibus subsidium praestet. Ea quamquam nocte iam aduentate, dubiaque luce supererat ani- mus quibusdam ex nostris Ducibus, cohortem illam euadendi, non potuerunt in ordi- nem redigere equites, peditesque, per omnem campum sparfos, partim in hostibus per- sequendis, partim in cadaueribus occisorum spoliandis, instabatque nox, in qua nihil in- signe agi poterat, cum praesertim in horas pluuia increbresceret. Tum Hispanus cum intelligeret in campo nihil iam hostile, nihil infestum, sed victoriam penes suos manere, iubet receptui canere, atque relictis Cardinale, atque Albanorum Duce, qui campum colligerent, ipse per noctis tenebras, pluuiaque urgente, ad inceptam obsidionem redire properat. Erat namque suspicio Lusitanum per alteram fluminis ripam: copiarum partem potuisse praemittere, quae stationes raris custodibus munitas disturbarent, & obsessis cum com metu recentes armatos immittere.

Quid Lusitani fugati fecerunt Tauri, Rege suo amisso.

Caput. VIII.

QUO tempore Lusitanus acies ducebat eo consilio, de quo in superio- ribus dictum est, reliquit Tauri Guimaranorum Ducem cum praesidio, interim oppidani ad hostem deficerent. Qui videns Lusita- nos suos fusos, fugatosque, inermes, caesos, mutilatis membris truncos, atque interrogatos quo modo se Lusitanorum haberet, aut vbi esset, nihil certi respondere, suspicatus prodicionis aliquid ab Hispanis subesse, iubet portas obstrui, muros, turreaque praesidio firmari, ne cum Lusitanis Hispanos quoque intra munitiones admitteret. Toletanus praesul, & qui sub illo militabant Hispani, & qui ex praelio fugerant Lusitani, Ducem orabant, ne de Rege suo benemeritos exclu- deret, simul etiam a persequenibus imminere periculum dictabant, si non intra moenia reciperentur. Vulneratique imprimis ad caelum vsque clamores tollebant, crudelita- tem in se a suis exprobrabant. At Lusitanus Princeps posteaquam ex suis, quos po- tuit, in suam cohortem recipit, Taurum reperit, & intra muros admissus Archiepisco- pum deducit secum, atque alios omnes in suum quemque diuersorium excipi iubet.

Qui posteaquam partem suorum numero abesse comperit: vt erat ingenti animo, vix dissimulat Regis amissi damnum, premitque altum corde dolorem. Sed quod ma- gis illum torquebat, erat praesulis Toletani fides suspecta, atque aliorum Hispanorum, qui in partibus suis merebant. Nam quae potest miserior esse condicio, quam illo- rum, qui neque amicis audent confidere? Iubet itaque vulneratos curari, fessos recrea- ri, moestos bene sperare, atque in dubia fortuna ne deficiant, hortatur. At non Guima- ranus Dux, cui fuerat a Rege custodia urbis credita, potest se continere, quin omnibus manifesta doloris signa depromat, prorumpit in lachrymas, pulsat pectus, comam vellit,

DECADIS PRIMAE.

vestes dilacerat, atque in quoscunque obuios deserti Regis inuidiam concitat. O degene-
res, inquit, & ingrati, beneficiorumque immemores. Vbi est Dux vester? vbi Rex? vbi
Dominus? vbi specimen? vbi Lusitanæ reip. columen? Non potuistis seruare vnum,
in quo salus omnium continebatur, vitaque omnium sita erat? Non pudet vos veni-
re, postquam Ducem vestrum desertum, proditumque, hominum conspectum intueri?

Ab apibus saltem cōdiscere debuistis obseruare Regem, quæ ductorem circumstan-
tium fremitu denso, stipantque frequentes, & sæpe attollunt humeris, & corpora bello obie-
ctant, pulchramque petunt per vulnera mortem. At non hæc illa sunt, quæ in pace
quondam pollicebamini? in Regis aula frequentes & officiosi, sed nunc in prælio igna-
ui, & desertores. Itaque non solum facti estis læsæ maiestatis rei, sed etiam amiciciæ legem
violastis, quæ iubet amicos in aduersis, antea quam vocentur, adesse, in prosperis non ni-
si vocatos. Hæc & huiusmodi moestus, ac lugubris Dux iactitabat. Illi vero præ pu-
dore, scelerisque admissi conscientia, nihil respondebant: sed fortunam suam lamentaban-
tur, quæ illos tali in tempore obcaecauit. Sed Hispanos, atque imprimis præfulem Lu-
sitanum non tam res male gesta, damnaque in prælio accepta cruciabant: quam quod reli-
cta potiori causa, pro transfugis ab omnibus habebantur, & quod ab his, in quorum par-
tibus erant, suspecta fides haberetur. Dum hæc Tauri peraguntur, Lusitanus apud
hospitem suum varijs sermonibus nocte producit, quid de filio, quid de cohortium præ-
fectis, quid de tanto exercitu sit actum ignarus: & quamquam animi dolorem vultu dis-
simulabat, stupor tamen illi omnem abstulit mentem, quippe qui non statim suos fecerit
certiores, quo illum pugnae tempestas appulerit. Sed iam primo diluculo respiciens,
omnibus de rebus dat literas ad filium perferendas, quas deinde subsequitur ipse, sequi
suis expectatum reddit. Hispanus interim exercitum victorem laudat, gratulantibus se
hilarem, benignumque exhibet, atque Reginae literas tantæ victoriae nuncias mittit, quæ Tur-
desellis eo tempore morabatur, belli euentum expectans. Supplicationes itaque so-
lennesque pompas decernit: puluinaria in templis iubet sterni. Ipsa nudis pedibus ex au-
la regia ad adē usque diui Pauli extra muros progreditur, laudans, & magnificans Deum,
atque gratias agens pro tantis in se, consortemque suum, omnemque exercitum collatis beneficijs.

Zamorana arx capitur, Magister à Calatraua, & Vrenatium
Comes a Lusitano desciscunt, a quo Toletanus discedit.

Caput. IX.

INTEREA Rex imperat obsidionem arctari, stationes & machi-
nas arci admoueri, utque se ad oppugnationem parent, voce præconis
edicit. Quod Alphonsus Valentinus arci præfectus cum videret
a Lusitano nihil auxiliij amplius expectandum, quippe quæ acceperat in-
ficiem profligatum, agit per Cardinalem, cui erat consanguinitate pro-
pinquus, ut pristinis erroribus sibi condonatis, in obsequium, famuli-
ciumque Regium restitueretur: dicebat velle se, omniaque sua vitæ, necisque arbitrium re-
gie maiestatis dedere. Cardinalis propinqui misericordia comotus, excusare apud Regem
gratis leuitatem, omnem culpam in Ioannem Porrium illius socerum conferre: responde-
re pro illo fidelem deinceps operam, perpetuamque in Reges Hispanorum obseruan-
tiam. Annuit Rex Antistitis tam bene de se meriti precibus, condonat adolescenti re-
ratum, omnia bona restituit, arcem recipit, in quam Lusitanus preciosas vestes, aurum,
argentum, ac pulcherrima quæque domus ornamenta congesserat. Erant qui a Re-

ge peterent illa omnia spolijs nomine in manubias redigenda, unde refarcerentur damna in eo bello a multis accepta. At Rex neque sibi quicquam inde accepit, neque alijs habendum sibi permisit, sed omnia fide summa Lusitano reddi iubet. Accepta arce validiorique praesidio, comaeatuque munita, Methymnam ad campum proficiscitur, quod se venturam ad certam diem ex Turdesellis Regina constituerat. Comestabilis interea non minus apud Regem, & Reginam laborat de reconciliandis obsequio regio duobus egregijs fratribus, altero a Calatraua Cisterciensis militiae magistro, altero Comite Vrenati, quos Villenatum Marchio patruellis natu maior ad Lusitani partes illexerat, & quo citius rem conficeret, despondet Comiti filiam, atque a principibus impunitatem erratorum pollicetur. Principes vero nostri tam & si intelligebant ex ignoscendi facilitate, quantum mali sequeretur, reputantes tamen si duos iuvenes aetate florentes, armis instructos, opibus copiosos ab aduersario subtraherent, sibi obsequentes redderent, magnum fore momentum in vtramque partem, & suas atigendi vires & hostiles debilitandi, Comestabilis precibus acquiescunt, errata condonant, illosque deinceps suorum numero esse iubent. Toletanus quoque Archiepiscopus cum fieret quotidie certior, omnia quae ad ipsum praesulatus ratione pertinebant iura impediri, atque oppida, municipia, castella, & arces partim a circumstantibus praesidijs vexari, partim deficere, aut de defectione cogitare, petit a Lusitano comaeatum, facultatemque ad suos abeundi, antea quam noui quicquam molirentur. Petit praeterea turmam equitum, quae illum comitetur, quoad se, ad suos reciperet. Id cum Hispano Regi compertum esset; mittit Petrum Marriquem Comitem a Triuinio cum sua, cohortisque praetorianae parte, qui illum persequeretur, praehensumque ad curiam perduceret. Sed ille antea se Complutum, quod erat suae ditionis oppidum, recepit, quam Comes eum consequi potuisset. ea itaque frustratus spe, ad Regem, Reginaeque redit. Inter illos, qui Lusitani partibus fauebant, erat Attencie arcis praeses, natura hominumque labore munitissime, qui non contentus regis vectigalibus, quos ex Salinis optima percipiebat, finitimos populabat agros, atque in remotiores quoque excursiones faciebat. Erat praeterea terrae illius indigena Gasias quidam Brauus ordinis equestris vir acer, & strenuus. Is agit cum famulo quodam praesidis, ut qua nocte sortiretur vigiliam, ex muro demitteret funem, per quem seale sursum attollerentur; quod cum ex voto processisset, scandit primus omnium Gasias ipse, tum alij centum instructi armis, quos ad negotium peragendum duxerat, comprehensosque praeside, vxore, omniaque familia potitus est opimis spolijs, quibus propter insignem viri operam in arce recuperanda, a Rege, atque Regina donatus est: aestimata sunt spolia centum millibus ducatum aureorum. Idem Brauus paucis postea diebus oppugnat Camarenam, opidulum id erat, quo se recipiebat Ioannes quidam Touarius famosus alter latrunculus, atque viarum grassator insignis, qui & ipsi Lusitani partes sequebantur. Quibus duobus monstris emedio sublati, pax regionibus illis restituta est.

Lusitanus redit in regnum auitum, petiturus inde Galliciae Regem; & quae Madriti gesta sunt.

Caput. X.

LUSITANVS cum videret se acie superatum, amissis duabus arcibus, quibus plurimum fidebat Burgenfi, ac Zamorana debilem, & ab his qui fuerunt autores tanti belli inchoandi desertum, suarum quoque partium fautores indices minui, quid consilij caperet ignarus: huc atque illuc mentis aciem vertebat. Pudebat illum reditus in patriam, quam ita

DECADIS PRIMAE.

rus ad bellum peregrinum pecunijs exhauserat. Turpe putabat venire in condicio-
nes, quas victor hostis proponebat. Vires suas impares iam prelio expertus erat.

Pecunię vnde nouum exercitum cōduceret, aut stipendia presenti solueret, non suppe-
tebant. Placuit tandem ab externis gentibus auxilium petere. Sed vnde peteret nisi
ab eo, cum quo nuper foedus inierat, & qui pro Ruscinonis Comitatu repetendo, iam
bis nostros bello lacerasset. Sed antea quam in Galliam proficisceretur, statuit Lu-
sitaniam suam repetere, vnde facilius, tutiusque nauigare posset. Itaque partem co-
piarum per arces, castella, & munitiones, quæ adhuc pro se in officio perstabant, in præ-
sidiarias cohortes distribuit, partem secum in patriam reducit. Et quia interim
Ioannes ille Villoa, qui sibi Taurum urbem cum arce ad futuri belli vsum tradiderat,
diem suum obierat: Marialbanorum Comitem in vrbe cum validiori præsidio relin-
quit. Præsidiorumque præfectus edicit, vt quam diu ipse abesset, hostium agros popu-
lentur, ferro & igni omnia vastent, seque breui ex Gallia cum auxiliariis copijs ven-
turum pollicetur. Erant eo tempore Madriti, quod oppidum nos Carpetanorum
Mantua interpretamur, erant, inquam, duę factiones, quarum, altera cuius caput erat
Ioannes Zapata vir, qui inter indigenas nobilis, & faciosus Marchionem Villenatem se-
quebatur, qui non modo arcem, verumetiam totum oppidum firmissimo præsidio tene-
bat, cui præfecit Rodericum Castanetum Cifontani Comitis fratrem, pulsique alterius
factionis principibus propterea, quod Regis, & Reginae partes tuebantur, soli Marchio-
narij oppidum habitabant. Nam plebs sequitur fortunam, vt semper, & odit præsen-
tem statum, & concupiscit nouum. Erat pulsæ factionis caput Petrus Nunius a To-
leto equestris ordinis vir. Is agit cū clientibus, & amicis, quos in oppido habebat quam
plurimos, quemadmodum intra moenia reciperetur, si maiores copias, quam essent præsi-
diariæ, conduceret. Communicat rem cum Petro Ario, atque vterque cum Duce
Infantatus, omnibus visa est res digna, in quam omnes intendant neruos, putantes se in
eo singularem operam non solum Regi, & Reginae: sed etiam vniuersæ Hispaniæ
reipub. nauaturos. Dux Reginam consulit, quid sibi in tali negotio faciendum es-
set. At illa, vt ad rem conficiendam totis viribus insistat, non modo hortatur, ve-
rum etiam atque etiam rogat, obtestaturque. Mittit præterea ex cohorte prætoriae tres
cataphractorum equitum turmas, cum suis quamque præfectis, Iacobo ab Aquila,
Ioanne a Roboribus, Ioanne item a Turribus: quibus imperat, vt Ducis iussa fa-
cessant, atque omnibus in rebus illi obtemperent. Dux igitur auctus copijs a Re-
gina missis, simul etiam cum Petro Nunio, & Petro Ario, qui & ipsi magno pote-
rant esse adiumento, cum omnibus suæ domus grauis, & leuis armaturæ militibus
rem aggreditur. Id cum Marchionis præfectus sensisset, neque enim tantus belli ap-
paratus latere potuit, fugat ex oppido, quos suspicabatur partis aduersæ fautores,
plebem in partes regias procliuem minis terret, muros, portasque oppidi præsidio
validiori firmat, subsidiarios milites opportunioribus in locis disponit. Atqui
Dux ea spe frustratus in oppidi suburbio metatur: oppidum arctissima obsidione
cingit, commeatus intercludit, vt quos non potuit viribus expugnare, caperet fame. Iu-
bet præterea cuniculos agere ad portā, qua itur Guadalaiarā, cui præsidebat Petrus Aiala
ex ordine equestri diui Iacobi commendatarius, qui suspicatus id quod erat, portæ muni-
tiones cum muri parte suffosias iam lignis incumbere, atq; supposito igni non magno ne-
gotio ruituras, ne hostis irrumpens oppidum diriperet, atque factio extorris, que in-
ter obsessores merebat, in aduersæ factionis partes acrius sæuaret, coepit agere cum

Duce de tradendo oppido certis conditionibus, quibus praecipue de oppidanorum indentitate cauebatur, illorum maxime, quibus cum erant inimicitiae ex inueterato factionis aduersae odio. Duce igitur cum suo exercitu intra muros recepto, Marchionis praefectus cum omni praesidio se in arcem recipit commeatu, armis, tormentisque munitissimam.

Sed nihilo secius illam Dux arctiori obsidione premit. Musculosque duplices a parte arcis extrema ducit, atque viris, armis, machinisque munit, ut non modo quisquam ingredi, aut egredi non posset, verum etiam si grandior exercitus aliunde veniret auxilio nihil obsessis usui esse posset. Alterum quoque murum duxit per arcem, quae est inter arcem, oppidanorumque domos intermissis, quibusdam aditibus per quos tumultuarijs, pugnis se inuicem lacerarent. Ibi cecidit Iacobus ab Aquila, vnus ex tribus illis Ducibus, quem diximus ad hoc bellum misisse Reginam. Ceciderunt & alij complures viri nobiles, & obscuro, tam ex obsessis, quam ex obsessoribus. Ex munitionibus praeterea, quas in agro Madritano infederant Ioannes ille Zapata, & Petrus a Corduba, cotidie fiebant excursions, incendia, caedes, populationesque pecudum, & armorum, usque ad oppida, loca suburbana, quoad profectum est a Duce, ut certis in locis equitum praesidia disponerentur, qui latrunculos illos passim exultantes in latebras suas cogerent se recipere, atque hunc immodum oblidio in duos menses protracta est.

PRIMÆ DECADIS LIBER SEXTVS, MATRICALI PANHISPANION

celebratur, vbi coeptum est de societate, quam fraternitatem vocant constituenda agi.

Caput Primum.

M haec Madriti geruntur, curia, hoc est, Rex, & Regina senatusque regius Matricali citra montes in uectionibus oppido celebri erat. Ibi quoque panhispanion, id est, omnium ciuitatum, municipiorumque Hispaniae conuentus agebatur, curias in numero multitudinis indigenae appellant, in quibus cum aliae res complures decretae sunt, tum vel maxime quod Elisabe iunior vno omnium consensu declarata est Hispaniarum Princeps, atque haeres regnorumque successrix, quod et iure iurando sanxerunt ciuitatum, municipiorumque procuratores, si modo proles virilis Regi & Reginae non contigisset.

Coeptum est agi praeterea de fraternitatibus, ita Hispani vocant populorum inter se societates ad hoc potissimum institutas, ut latrocinia caedesque in vijs publicis, & agris perpetratae vindicarentur, quae mala, in vrbes quoque & municipia vicoseque tyrannorum arcibus subiectos adeo serpebant, ut domi forisque nihil esset tutum, sed ubique terror, ubique pauor, & plurima mortis imago, eoque miseriarum deuentum est, ut grassantibus sceleratis hominibus, nemo iam esset vir bonus, & pie, iusteq; viuendi cupidus, qui pro recuperanda libertate non libentissime dimidium fortunarum suarum non pacisceretur. Idque cum omnes vellent, omnes cuperent, de qua nulla re alia frequentius alter ad alterum loqueretur, quam de inueniendo tantis malis aliquo remedio, nemo tamen erat,

DECADIS PRIMAE.

qui negotium assumeret, atque rem tam desperatam aggredieretur, & morbo tam pernicioso medicamentum aliquod inueniret. Primus omnium quasi signum aliquod ad bene de Hispana rep. sperandum substulit Alphonsus Quintanilla equestris ordinis vir nobilis, ingeniosus, acer, & vehemens: idemque fisci rationumque regiarum quaestor maximus. Hic ortus ex asturibus montanis facile ostendit, summos viros in obscura quoque patria plerumque nasci, at e contrario ignobiles in patria illustri. Et quo maior tantae rei peragenda accederet autoritas, assumit sibi socium Ioannem Ortegam.

Ambo Regem, Reginaeque conueniunt, quo in statu res Hispana sit, commemorant, quod in tanta rerum omnium perturbatione debeat, & possit fieri demonstrant, hoc bonos omnes, hoc in commune populos exposcere, nil aliud deesse, quam regiam facultatem, ut bene iuuante deo negotium perageretur. Placuit iustissimis principibus opportunus sermo, ad rem exequendam hortatur, autoritatem suam omnibus in rebus discernendis pollicentur. At illi oppidorum procuratores adeunt. Mala, quae sustineant praesentiarum, quaeque in futurum expectent, ante illorum oculos ponunt, ex negligentia quot pericula impendant, atque ediuerso ex prouidentia quot bona sequantur, identidem repetunt. Sed quia de tanta re consulendi erant ij, quorum procuratorio nomine res agebant, placuit constitui diem, & locum, in quibus haec disputanda essent.

Locum in quem vndique confluerent, placuit esse Donias, quo posteaquam ad constitutum tempus conuenerunt, coeptumque esset de re cuius causa venerant disceptari, alij aliud sentiebant, altercationibusque tempus consumebant frustra, & contentio illa tandem est deducta, ut omnes in eo iam essent articulo, ut quisque ad suos re infecta rediret.

Quorum dissensionem cum Alphonsus Quintanilla sensisset, videns omnes suos conatus cessisse frustra, ne quid inexpertum relinqueret, hac, aut non multum dissimili oratione, illos in concionem vocatos aggressus est.

Alphonsi Quintanillae concio, pro incunda Hispanorum societate.

Caput. II.

I quisquam ex vobis est viri Hispani, qui miretur: cur ego qui neque ingenio, neque doctrina, neque multa rerum experientia praeditus desumpserim mihi, vel potius arrogauerim hoc dicendi munus, desinet profecto mirari, cum vitae meae rationes, institutaque ab ineunte mea puritate suscepta cognouerit. Ego viri optimi, cum statuissem omne tempus meum in aula regia consumere, atque sine aequalium meorum inuidia, obsequium meum infelicissimo Regi primum, ac deinde inuictissimis his principibus meis praestituissem, nunquam destiti cogitare, si qua in re Hispanis meis a commodus esse possem. Habeo huius animi mei testes cum alios quam plurimos, tum maxime ex vestro numero non paucos, qui ex me saepe audierunt partim publice in huiusmodi loci verba facientem, partim priuatae in sermone familiari, quam me hic status reip. non delectaret, in quo bonorum nulla, aut certe per quam exigua ratio haberetur. Malorum vero passim grassaretur impunitas. Neque id quidem principum nostrorum vitio, quibus nihil iustius, nihil indulgentius, nihil humanius excogitari potest: sed temporum culpa, quae non sinunt illos animaduertere in facinorosos: atque pro dignitate bonos praemijs afficere, & quod ad commutatiuam pertinet iustitiam, ius suum cuique tribuere. Itaque cum nuper ego cum hoc collega meo honestissimo viro retulissemus ad illos de sermonibus,

de sermonibus, quos de inuenda inter Hispanos societate Matricali habere coepimus, per quam omnia in meliorem statum reformari possent, incredibile dictu est, quanta sint voluptate affecti, quanta gestierint læticia, quanta nobis diligentia, studio, & cura cōmendauerint, ut vobiscum de tanto, tamq̄ inopinato bono ageremus operam omnem, atq̄ auctoritatem suam polliciti, si quibus in rebus opus esset. Sed ad rem, cuius causa huc venistis redeamus, negotium est, quod non modo animos vestros a summo excitare, verum etiam ad facinorosorum hominum ultionem inflammare debeat. Agitur de priuatis facultatibus vestris, quas in agris, in pascionibus, in mercaturis, in vestris domibus habetis, quarum bona pars aut pactione, aut vi ab his latronibus intercipitur. Agitur de amicorum oppressione, de filiorum integritate, de filiarum pudicitia, de vxorum castitate, de clientum vestrorum incolumitate. Agitur de fisco, regisq̄ vectigalibus, quæ si non fide summa, & sine fraude exigantur, necesse est per capita siue censum vestrum distribui omnia, quæ ad illorum sumptus necessaria sunt. Agitur de vestra omnium securitate, qui neq̄ per noctem domo egredi, neq̄ per diem extra urbium munitiones prodire audetis. Agitur de pietate, de religione, deq̄ omni cultu diuino, quem videmus in dies refrigerari, atq̄ indubitatum tendere interitum. Quid igitur reliquum est viri Hispani, nisi ut bonis aurbus ineatur societas, quæ tot nobis calamitates propulsatura sit, totq̄ commoditates paritura, quæ dabit vitam cum tranquillitate iucundam, restituet virtutes, quæ nos Deo, atq̄ proinde hominibus faciant beniuolos, quæ nos ira, atque proinde libidine superatis duabus animi pestibus ingentis reddant nobis ipsis amicos, & quoniam satis demonstratum est hanc societatem siue illam libet fraternitatem appellare, debere fieri, superest ut ostendamus an possit fieri, & a nobis quidem fieri, ac præterea facile & a nobis fieri. Nam de impossibilibus aut simpliciter aut a nobis fieri, quia in potestate nostra non sunt, nemo de liberat per se, neque alios in consultationem admittit. Quod autem id de quo est præsens consultatio posset fieri, & a nobis quidem fieri, & facile fieri notus est, quam quod demonstrari debeat. Suppetunt namque pecuniæ, neque deest plarisque omnibus conferendi voluntas, abundamus viris, armisque, neque opus est aliunde illa accersere. Habemus auctoritatem principum, qui nostris inceptis fauent.

Habemus causam potiore, hoc est, iustam contra iniquos, quietis amatorum contra seditiosos multos, & fortes viros contra paucos, & ex scelerum conscientia pauidos. Hoc experti sumus in ipso statim initio, quo iustissimi nostri principes regnare coeperunt, cum iussissent in huiusmodi homines acriter animaduertendum, id quod est Segouia gestum. Mirum dictu, vno atque altero ad suspendium adacto, repente omnes alij aufugere, neque vsquam deinde visi sunt. Qui status in hunc vsque diem permansisset, si non Lusitanorum illa tempestas quietem nostram interpellasset. Nam quid ego de societatibus illis dicam, quæ sub Enriquo Rege fuerunt institutæ, cum omnes viæ latrunculis, & grassatoribus essent obfessæ, cum viatores agminatim, ac nec sic quidem iter facere auderent, nonne ad primam præconis vocem subito latuerunt? Durauit certe mos ille, quo ad ipsi ad ministri suis legibus abusi sunt, atque dicionis suæ terminos transgressi. Ex quo necesse fuit ab Enriquo societates illas dissolui, quod certe nobis accidere non potest, quibus non est alia cura, quam itinera pacare, latrocinia, furta, homicidia cõcerere, ac præterea nihil. Erunt fortasse nonnulli, qui huic sententiæ meæ obstant, dicantque non posse his de rebus facile conuentus fieri, ex tam longinquis regio-

DECADIS PRIMAE.

nibus, aut si fiant, non conferendis stipibus non fore concordēs. Erunt præterea qui dicant huiusmodi societates non posse diu consistere, quod in alijs quoque huiusmodi societatibus factitatum, sumus experti. Et quos interim æquo iure cogerimus venire, aut illi, in quos fuerit acrius vindicatum, reddentur multo peiores, quam antea fuerint.

Immo vero si opus fuerit non magna erit difficultas semel, aut bis in anno, per prouincias certis in locis conuentus, aut nundinas fieri, quæ admodum pastores mestruias faciunt, quas vocant mestas, atque etiam nunc annuas, quæ sunt solenniores. Illi pro re tantum pecuniaria hoc faciunt, nos pro omni substantia nostra, pro vita, pro libertate, pro religione non faciemus. Nam quod ad stipium collationem attinet, nemo est, qui paruo ære mercari nolit, quod alioqui sit omni patrimonio redimendum. Nemo est, qui cum hac de re sum locutus, qui non gestiat, qui non pruriat, qui non percupiat, vnde cum de promere, æstuarè, extricare, quod sit tanto operi erogandum. Quod vero nonnulli timeant, nesci aliquando dissoluantur istæ societates, acrius insurgant arcium præsidēs in subiectos populos, in quos ante hac exercebant iniquam dominationem, qui receptabant latrones, qui facinorosos tuebantur: Quin potius si nos intra dicionis nostræ terminos continuerimus, si nos nobismet ipsis non defuerimus, si condiderimus leges, quibus sacrum hoc collegium sanctiatur, non modo non dissoluetur, sed manebit, æternumque durabit, quandiu pessima hominum seges suborietur. An inter ciuitatis regie incolas Talabricensesque potuit per annos quam plurimos permanere, qualiscumque illa fraternitas ab hominibus obscuris instituta, quæ tot commoditates per omnem regionem illam grassatoribus refertam attulit, & vos Hispani, proceres illos saltem imitantes, non facietis in toto, quod illi fecerunt in parte? Expergiscimini aliquando viri Hispani, & a maioribus vestris ingentes animos concipite: quam iustam habeatis causam recogitate: cum quo hostium genere vobis res gerenda est intelligite: in facinorosorum hominum ultionem insurgite: pro quibus meritis non solum in hac vita mercedem optimam laborum vestrorum consequemini, sed etiam in beatorum numero vestra nomina transcribentur.

Hispanorum societatis leges, legumque executores constituuntur.

Caput. III.

POSTEA quam dicendi finem Quintanilla fecit, visi sunt omnes prope modum illius orationi, atque sententiæ acquiescere, postulatamque est vna omnium voce, vt conderentur leges, quibus sacra societas illa sanciretur, atque stipis conferendæ statueretur modus, & militum numerus, qui decreta exequerentur. Sed ne in ius regium contributio illa æternum cederet, cautum est, vt esset temporaria, duraretque in æternum, Summa concilij ad principes deuoluta est, & ab illis ad secretius illud Augustumque senatum, quo res Hispana gubernatur. Principio quod ad condendas leges pertinebat, data est facultas optimis quibusdam viris ex ordine equestri, atque vtriusque iuris agendarumque rerum peritis, numerus militum decretus bis mille equites, per classes vero stipibus distribuendis, præfecti sunt viri boni suarum rerum frugales, alienarum vero abstinentissimi. Constitutum est præterea collegium ex bonis, prudentibusque viris, quos Hispani consueuere deputatos appellare. His præsidere voluerunt Lupum Riparium Carthaginensem Episcopum, Nemo vnquam a principio putauit societatem illam tandiu per-

mansuram, siue quod in primo illo triennio putabant a viarum latrocinij, grassationibusque posse Hispaniam purgari, siue quod populi grauate ferrent tam crebras fieri exactiones, siue quod antiquarum societatum exemplo, aliqua ex leui causa hæc quoque posset dissolui. Constitutæ itaque sunt ab initio tumultuariæ quædam leges, quippe quas putabant non longo tempore duraturas, sed qualescumque ille fuerint, nihilominus confirmatæ sunt, additumque robur, regiaque autoritas, cum esset curia Matricali Anno salutis sexto & septuagesimo supra millesimum quadringentesimum. Cumque postea ex triennio in triennium & deinceps, societas illa propagaretur, & ex negotiorum varietate cotidie noui casus emergerent, opus quoque fuit nouo principum remedio.

Fuerunt autem casus, in quibus societas illa iuris dicendi, exequendique iudicij facultatem haberet, quinque. Primus in illos, qui furtum, aut latrocinium, aut mortem, vulnusque, aut vim aliquam in loco deserto intulissent. Secundus in eos, qui illa eadem facinorosa in populo commisissent, perpetratoque scelere solum vertisset, in fugamque se proripisset. Tertius in eos, qui aut fores effringerent, aut domorum parietes effoderent, aut incendia ualuis apponerent, aut scalis admotis dietas noctu conscenderent. Quartus in eos, qui stuprum in cuiusque ætatis, aut sexus, aut conditionis hominem inferrent.

Quintus in eos, qui iuris, iudicijque executores impedirent, quo minus rem demandatam exequerentur. Constituuntque, ut in omnibus ciuitatibus, oppidis, municipijs, castellis, vicisque grandioribus, bini pedanei iudices quotannis crearentur, & executor vnus, qui haberent facultatem iudicandi, determinandi, absoluendi, condemnandi, sententiamque exequendi in his dum taxat casibus quinque. Si quid autem præter hos quinque casus legibus expressos emerisset, de quo merito dubitari posset, ad societatem ne illam an ad ordinarios recurrendum esset, placuit rem integram ad ipsos principes deferri, ex quorum arbitrio ea de re, aut nouæ leges conderentur, aut si videretur iuri communi definiendum relinquerent. His itaque ordinatis omnes ciuitates, oppida, populique sanctam & salubrem illam fraternitatem inierunt, præter quam illi, qui dominos priuatos habebant, veriti ne inde sibi exactiones geminas exigerentur, alteras, quas priuatis dominis dependerent. Quæ res cum ad Comestabilem Hispaniæ delata esset, non modo non renuit, sed vltro illos, qui dominationi suæ subditi erant, hortatus est, ne tam utilem, iustam, honestamque societatem recusarent. Huius exemplo reliqui omnes Hispaniæ proceres secuti sunt, neque secutos fuisse postea poenituit.

De Cantapetra, Regis & Reginæ iussu obsessa,

Deque Beneuentani Comitis liberatione.

Caput. IIII.

DOST victoriam partam ex ea pugna, quæ in agro Taurino Dorij fluminis pugnatum est, Lusitani partes paulatim defluere, Regisque, ac Reginæ procedere in melius coeperunt. Amissæ namque munitiones, quæ pro Lusitano steterant, ad Hispanos principes accrescebant & ij, quibus autoribus ille tantum negocium inchoauerat, partim suis difficultatibus impliciti, partim fortunam secuti victoris auxilia præmissa non mittebant. Sola itaque Taurus cum paucis adiacentibus castellis, & oppidulis in fide permansit, inter quæ fuerunt castrum inui, septem ecclesie, Cantapetra, vnde Lusitani excursions crebras in agros finitimos faciebant. Quas ut compesce-

H ij

DECADIS PRIMAE.

rent, visum est principibus nostris Cantapetram in primis debere obsideri, propterea quod & captu facilius videbatur, & ad res deinceps gerendas locus opportunior, & quod impraesentiarum latrones, grassatoresque plura nocumenta quam aliunde inferebant, non solum in vicos, agrosque finitimos Salmanticensium, Methymnatium, Matricalensium, sed etiam in longinquiora loca, excursions, populationes crebras facientes. Erat oppidum illud non ingenio loci, quippe quod erat in planicie situm, non arte, neque hominum cura munitum, cuiusmodi sunt episcopia, hoc est, episcoporum praedia, quorum usus fructus non perpetuus, sed temporarius est, & cum illorum vita terminatur, neque tam futuris prospiciunt, quam praesentibus utuntur, fruunturque. Hoc tamen Lusitanus quanta potuit diligentia muniuit, atque aggere, vallo, fossaque praecipiti, & cuniculis rectis, transversisque, & murorum cauis inexpugnabilem reddidit, ex equitibus, peditibusque addidit strenuissimum quemque, quibus praefecit Alphonsum Petridem Viuarium, parvi strenuitatis, & audaciae virum. At noster ballistas, tormenta sulphuraria, machinasque eo comportari iubet, stationes a tergo, & a fronte munitas disponit, militesque per illas distribuit, praefectosque accommodat, quid cuique sit agendum praecipit. Contra castrum inui septemque ecclesias certis in locis praesidia disponit: ad compescendas latronum excursions per agros, ne pabulatorum, lignatorumque ac framentatorum ministeria interciperent, & quia necesse erat Regem ipsum Panhispanio, quod Matricali agebatur interesse, obsidionis curam Duci a villa Formosa fratri Notho, & comiti a Triuinio commendat, ipse itaque reditque viam, toties quoties utrobique illius praesentia opus erat.

Nullum interea tempus ocio dabatur, quin stationarii milites stationes muris promoverent, machinarii tormentis maenia quaterent, stropetarii glandibus, arcuarii sagittis, fustibularii lapidibus obsessos lacefferent. At illi contra eruptionibus crebris non cessant ex improviso securos impetere, tumultuariisque pugnis medio in campo cum illis decertare. Editur utrinque caedes maxima, sed in Lusitanos proportione multo maior, quia ex paucis numerus minuebatur, qui suppleri non poterat, nisi auxilia mitterentur. Scribunt itaque ad Regem suum, quo in statu res sit, certiores faciunt, nisi supplementum cohortibus reficiendis mittat, non posse diutius obsidionem sustineri, neque fieri, quin se aut victori dedant, aut ferro, fameque mors oppetenda sit. At Lusitanus recensitis copiis, quas habebat imminutas, tum suorum abitu, qui desiderio domus sine comitatu in patriam redierunt, tum morbis ex laboribus, victuque maligno, tum quod ex auxiliariis nemo apud eum remanserat, cum non auderet ad soluendam obsidionem recta proficisci, ad alias artes se contulit, exercitum statuit in Salmanticensem agrum ducere, vicos igni, ferroque vastare, eo consilio, ut noster intermissa obsidione, suis laborantibus opem ferret, & obsessis respirandi locum daret, & ad comitatus, aliaque necessaria importanda, & ad permutandos bene valentibus aegrotos, vegetis, integrisque sessos, atque vulneribus confectos. Erant qui Regi dicerent huiusmodi populationibus insistere non esse opus regium, sed latronum, grassatorumque. Illud vero magnificum, generosum, atque ingentis animi opus: suis laborantibus opitulari, in summis periculis positos media ex morte recipere. Quod si non suppetebant vires, ut cum hoste signis collatis decertare posset, vastationem illam vicorum, agrorumque populationem honestius, tutiusque praefectos fieri posse dicebant. Erant qui suaderent, ut vel Gallorum Regis pacta, promissaque recurreret, quando inclinatis rebus ac propemodum peractis, non erat unde subsidium maius, certiusque sperari posset. Alii contra leuitati Gallicae non multum esse fidendum, cum praesentim quo tempore foedus illud initum fuerat, Lusitanis rebus fortuna aspirare videbatur, quae nunc ad-

uerfa refragaretur. His sententijs Lusitanus incertus quid faceret, pergic, vt id exequere-
retur, quod ab initio constituerat, in agrumq; Salmanticensem ducit exercitum. Quod
vbi noster comperit, cum parte exercitus comitem a Triuinio mittit, qui Lusitani cona-
tibus aduersetur, seq; cum Salmanticensibus iungat. Id cum Lusitanus ex interceptis
exploratoribus accepisset, simul etiam & Hispanū, cui non erat par, comitem subsequi,
reputans secum non esse dignitate regia cum comite pugnare, neq; prudentis cum supe-
riore configere, cepit se paulatim in Taurum suam, hoc est, in latebras notas recipere.

Sed ne suos in tanto periculo desereret, cepit cum victore de permutandis captiuis age-
re, vt ipse Beneuentanum comitem data fide absolueret, oppidaq; & castella, quę secre-
to data erant, redderet, noster Comitem Pinnamancorum liberum ex vinculis abire iu-
beret, obsidionemq; Cantapetrę tolleret, ea lege, vt præsidiarj milites anno ab armis ces-
sarent id quod Pharij comitis interuentu peractum est. Beneuentano comiti in dam-
ni accepti compensationem, a Rege & Regina aureorum ducalium millia decem dono
data, la coruña quoque ciuitatis, cum portu iam pridem illi facta, rursus confirmata est,
imperatumq; arcis præsidi, vt illam comiti traderet. At oppidani, tametsi seditioni-
bus intestinis erant discordes, ad hoc vnum facta conspiratione arcem in comitis pote-
state positam videntes, seq; a regali corona alienatos, pro communi libertate acriter insur-
gunt, arcem obsident, terra, mariq; oppugnant. Cæterum comes ex familiaribus co-
gnatisq; & amicis, ac gregarijs militibus cohortes parat, quas in auxilium obsessis mit-
tat. Oppidani vero ex instanti periculo facti acriores, obsidionem premunt, stationes
a terra, marique muniunt, diu, noctuq; obsessis negocium facessunt. Comes denique,
cum eo, quod semel intenderat, nihil proficeret, spe frustratus, cum oleum perdidisset,
& impensam, ab incepto desistit. At ciues magna cum sua ex comitis seruitute, in per-
petuam se libertatem vendicarunt.

De profectioe Regis ad patrem, deque fontis Rabidi obsi-
dione ab eodem Rege obiter soluta.

Caput. V.

V M hæc apud Vectones in Hispania geruntur superiori, Ioan-
nes Tarraconensium Rex, huius nostri Ferdinandi pater, per literas se-
pe cum mandatis filium pellegerat, vt cum sibi per instantium nego-
ciorum intermissionem liceret, veniret ad se commentaturus de rebus,
quæ ad vtriusq; cōmoda, regniq; gubernationem pertinerent. Erant
eo tempore Rex & Regina Valladoliti. Sed Rex vt patris volunta-
ti obsequeretur, in Tarraconense regnum proficiscitur. Regina vero Turdesellas cum
præsenti exercitu, vt se Lusitani conatibus, si quid interea moliretur, opponeret. Per
idem quoq; tempus Gallorū Rex fontē Rabidum obsideri iusserat, atq; in Bardulos fi-
nitimos vicorū direptiones agrorūq; populationes fieri. Cuius rei accepto nuncio Rex
noster, postea quā patris desiderio satisfecerat, & rebus, propter quas venerat ordinatis,
ad Cantabrorū urbem, victoriā venit, atq; ex Asturibus, Bardulis, Cantabris, Vasco-
nibus, superiorisq; Hispanię populis, ad quinquaginta peditū millia diuersorū generū ar-
maturę cōegit, omniq; hoc belli apparatu ad fontis Rabidi obsidionē proficiscitur. Iam
Galli de aduentu Regis cum exercitu intellexerant, Regemq; suum quid illis faciendum
esset consulerant, illisque responderat, vt cederent tempori, seque Ocaionem recipere-
rent, ibique hibernarent, vere proximo eandem obsidionem redintegraturi, nec secus

atque sunt iussi, faciunt. Noster vero de Gallorum habitu factus certior, & ipse quoque suas copias dimittit. Vtrosque Bardulos, Montanosque populos lustrat, imperio suo legibusque obsequentes laudat, in criminosos animaduertit, totamque prouinciam pacatam relinquit, atque ad res inchoatas Reginamque rediens, controuersias procerum ex regno Nauaræ obiter componit. Nam erant ex illis, qui Pompeiopolim urbem totius regni Metropolitim, aliaque oppida, & castella vellēt illi tradere, atque se ipsos omnesque fortunas suas illius fidei permittere. Quod Rex auersatus renuit, Phœboque ex sorore sua nepoti ad iudicauit. Inter Lermatem comitem, Petrumque Peraltanum similtates composuit, & cum æternam pacem non posset, inducias temporarias indixit. Cardinalis interea pontificalis officij partes esse ratus operam suam interponere, literas cum mandatis ad Gallorum Regem mittit. Hispanorum, Gallorumque antiquam societatem amicitiamque commemorat. Bardulorum officia in Gallos, inimicitias in Britannos ex professo narrat, in quos nunc sæuire, armaque inferre iubet in illorum fauorem, qui quondam fuerint illi hostes acerrimi. Rogat, immo obsecrat, obtestaturque, ut a tanta rei indignitate se absteat, neque velit amicos veteres inimicis permutare. Nam, quod ad Ruscinonis comitatum pertinebat, non erat tanti, ut tam inueterata societas solueretur, cum præsertim si quid fractum, aut diffutū erat, facile posset refici, ac refarciri, si ad utriusque regni collimitium mitterentur utrinque viri boni, & sapientes, quorum arbitratu, & sententialitates contentionesque sedarentur. Per eundem Cardinalis familiarem Gallorum Rex rescribit, non displicere sibi reditus in gratiam cum principibus Hispanis, si condicionibus equis, negocium transigeretur, & Lusitani quoque, qui se illi commendarat, ratio haberetur. Ad perficiendam rem inchoatam ultro citroque internuncius com meat, remeaturque, quoad ventum est ad illud, ut in annum induciæ constituerentur, quo tempore dissensiones inter Hispanorum, Gallorumque reges transigerentur, ex qua transactione totus Lusitani conatus pendebat.

Parietinus Comes Vclesium capit, arcem obsidet, ac deinde in dedicionem accipit.

Caput. VI.

QUO tempore in Hispania superiori a Rege nostro hæc gerebantur, Dux infantatus in Carpetania Madriti arcem, que adhuc pro Marchione stabat, iussu principum obsidione cingebat. Comes Parietinus, qui, ut sæpe dictum est, diui Iacobi Magistrum militiæ se profitebatur: Vclesium oppidum illius ordinis alterum caput, proficiscitur, oppidum que potitus arcis præsidem hortatur, quando ratione Magistratus ad se pertineret, eam sibi traderet, & cum sæpe antea precibus, blanditijs, & pollicitationibus nihil profecisset, minis agere coepit, & nisi pareat, se arcem obsessurum, neque quieturum, quoad illam expugnet, poenasque ab illo exacturum, quas proditores solent pendere. At præses vir constans, fortisque nihilo magis quam antea mouetur, arcemque armis & omni commeatus genere munit, seque ad omnem belli fortunam aptat. Cæterum Magister hominis pertinaciam cernens arcem obsidet, perque bimestre spacium obsessos eo angustiarum redigit, ut iam & ad victum necessaria, & ad agrotantium medicamenta, & ad vulneratorum remedia omnia, quibus erat opus, deficerent. Quo in statu sit res Marchionem præses certiores facit, & nisi quam primum suppetias ferat, nullam esse moram quin qualicumque conditione faciat dedicionem. Erat eo tempore Marchio Com-

pluti cum Archiepiscopo Toletano, cuius vtriusq; idem erat sensus de re communi.

Qui videntes ex illa arcis cum oppidulo amissione, quam magnū detrimentum sequeretur, ad impendentis, ac futuri belli opportunitatem: simul etiam quod Lupus Vascus Archiepiscopi frater, atque eiusdem factionis perquam studiosus, qui praesidio tenebat optum ciuitatem finitimam, reddebatur infirmior, ex familiaribus, & amicis, propinquisq; & alios eiusdem sectae participes cogunt grauis & leuis armaturae equitum ad tria millia, qui numerus multo superabat oblectores. Non potuit Magistrum late- re tantus belli apparatus qui contra se fieret. Rem ad commendatarios, cohortiumq; praefectos, ac primarios viros refert, quae sit eorum sententia exquirat. Omnibus visum tempori esse cedendum, neq; expectandum, vt tanta spes fortunae belli committeretur, posse namq; alio tempore obsidio illa commodius repeti, & tutius continuari.

At Magister, vt erat natura ingenti animo, & ex magnitudine rerum, quas gesserat magnam sui fiduciam habens: fretus quoq; meliori causa, & cui non dubitabat diuum Iacobum, cuius tesseram, belliq; insignia gerebat: propiciū fautorēq; fore obfirmat animum, cōmilitonibusq; respondit se velle in obsidione perstare: vitamq; si opus sit, pro laude, atq; maiorum suorum dignitate pacisci. Cum vidissent illum commilitones animo tam obstinato, vt neq; passum ab incepto retrocedere vellet, alacres operi se accingunt, fossas murorum eruderant, aggeres, vallosq; erigunt propugnaculis mœnium, pinnisq; pluteos appendunt. Stationes vero crebras vallo, fossaq; munitas contra arcem disponunt, & fortissimo quoq; milite complēt. Nunquā putarant Archiepiscopus, & Marchio Magistrum tantas copias expectaturū. Sed cum ad oppidi muros accessissent, stlopetrarum glādibus, scorpionumq; sagittis repulsi: per extrariam arcis portam, posticumq; admissi, in stationes agmine facto irrumpunt. Pugnatum est vtrinq; vehementer ab ortu solis ad occasum. Cadebant ex vtraq; parte multi, sed a Marchionis, & Archiepiscopi multo plures: ppter ea quod iniquitas loci hos impediēbat, illos vero adiuuabat, & quia succincti venerant putantes Magistrum non expectaturum hostes, neq; machinas ad oppugnandum, neq; victum ad permanendum, neq; com meatum & necessaria ad arcem instruendam: opus intermittunt, atq; in tempus aliud differunt, receptisq; vulneratis, & aegrotis, atq; in eorum locum validis, robustisq; suffectis ad suos quisq; reuertitur: intra paucos dies cum machinis, & tormentis, magnoq; com meatu grandioriq; exercitu redituri. Eodem tempore, quē admodum paulo ante diximus, Dux Infantatus Madritanam arcem Regis & Reginae iussu obsidebat. Qui factus certior Toletanum, Marchionemq; a Compluto Vclesium versus copias ducere, carrisq; & palustris, numerosas grandisq; machinas, magnamq; vim com meatus secum vehere, partem exercitus retinet ad continuandam obsidionem, partim Magistro mittit in auxilium ad distribuendos Marchionis, & Toletani praesulis conatus, copisq; Furtatū fratrem praefuit, monetq; quid illum facere oporteat. Ille, qua hostes venturi erant, locum opportunum occupat. Magistrum de aduentu suo, & qua de causa venerit certio- rem facit.

Ille vero resectus, recreatusq; tam insperato auxilio: munitis stationibus tantum relicta obsidione cum reliqua exercitus parte auxiliaribus se cohortibus adiungit. Iamq; hostes aduentabāt, iam se medio in cāpo mutuo conspiciēbāt, neq; amplius inuicē aberāt, quam quo telorum ictus poterant pertingere. Continuerunt se tamen: & neutri in alteros irruerunt: quia orto iam vespere non supererat lux ad decernendum armis.

Itaq; locum tutiorem ad pernoctandū vtriq; sibi eligunt, ordinatisq; cohortibus in armorum procinctu, vtriq; expectant, quid alteri molirentur. Marchio vero & Ar.

DECADIS PRIMAE.

chiepiscopus cum perspicerent se non posse exequi id cuius causa venerant, nisi armis viam aperirent, veriti summam omnium rerum suarum, fortunæ vnius prelii committere, sub ipsum mediæ noctis silentium in castellum quoddam quod pro ipsis stabat, neque longe aberat, se recipiunt, posteroque die sine vlla spe arcis recuperandæ, complutum rediere. Atqui præses præsidariique milites cernentes se omni auxilio destitutos, neque in rerum omnium penuria posse diutius famem tollerare, deditioem faciunt, rebus proprijs quæ ante obsidionem possederant, & vita quæ iam in potestate victoris erat concessa.

Lusitanorum Rex Tauro relicta in regnum suum redit, atque inde ad gallo-
rum Regem proficiscitur, & quid illic egerit.

Caput. VII.

LUSITANVS Rex cum videret se delusum ab ijs, quibus auto-
ribus, tantum negocium susceperat, atque omnia cessisse aliter, quam ab
initio putauit, Mari albo Comiti arcis vrbisque tauri præsidium com-
mendat, nam Ioannes vllor ille qui sibi urbem tradiderat, repentina mor-
te interceptus erat, dispositisque præsijs per castella & arces quæ pro
illo stabant, ducta secum Ioanna ex sorore nepte sua, Lusitaniam suam
repetit. Diuque secum reputans quam turpe illi foret non modo apud suos, sed etiam
apud amicos & alieniores, quorum aures falsis rumoribus impleuerat, neque iam spes vlla
esset reliqua, nisi in gallo-
rum Regis foedere quod pepigerat, pollicitationibusque quas illi
iure iurando sanxit, statuit iam non per literas, non per nuncios legatosque, sed per se ipsum
res suas agere, ordinataque regni administratione classem armat, & omnibus ad viaticum
necessarijs implet, conscensa naue, prætoriam galliam Narbonensemque nauigat, Massi-
liæque vrbis portum subit, Regemque gallo-
rum qui in turonensibus turribus eo tempore
morabatur, de suo aduentu certiore facit. Gallus eo nuncio lætus, aut lætitiæ vul-
tu simulans, honorifice hospitem excipi benignè tractari iubet, & pro regia dignitate
omnia ministrari. At Lusitanus iter suum eo dirigit, vbi Rex gallo-
rum esse diceba-
tur. Rusticabatur autem tempore non longe a turribus Turonensibus, qui factus cer-
tior Lusitanum aduentare, oppidoque propinquum esse, mittit in occursum qui rogent
dicantque vt ex nauigationibus viæque laboribus in oppido quiesceret, seque ad breue
tempus venturum dicit, & venit quidem, dataque & accepta salute, se comiter atque ho-
norifice alloquuntur tractantque, & multis verbis vltro citroque habitis rerum sua-
rum commentationem in aliud tempus differunt. Post aliquot dies gallo-
rum Rex Pa-
risios proficiscitur, quem subsequutus est Lusitanus, qui videns Regem alijs negocijs im-
plicitum, sua vero quorum causa tam longam viam terra marique fuerat emensus, de die
in diem protrahi, adhibet bonos & graues viros Regisque amicos, qui exponant illi cau-
sam sui aduentus in galliam, commemorantque ictum foedus spemque auxiliij quam sit
pollicitus ad gerendum bellum contra communes hostes ipsius Regis, quo Ruscinonis
comitatum repetere audent, suos cuius dotale regnum contra omnia diuina & humana
iura retinent. Esseque tanti Regis etiam si non de sua vtilitate ageretur, prohibere iniu-
rias, subleuare lapsos, supplicibus opem ferre, atque regno expulsos in pristinum statum
erigere. Hoc esse Regum opus honorificentius quam regnare. Quare oblitus se
Regem, genuaque amplectens orabat, obtestabaturque ne in causa tam iusta & honesta
desereret, fortunæque Regum miseretur, eorum maxime qui vim paterentur iniuste.

DECADIS PRIMAE.

omni iam spe fraudatus, eo miseriae fortunarum suarum deuenit, ut de religionis ingressu cogitaret, idque Hierosolymis ut esset longius, quam quo rerum Hispanarum nuncius peruenire posset, fecissetque nisi a familiaribus atque imprimis a Phario Comite: qui illum in tota peregrinatione illa fuerat secutus, mutare sententiam fuerat coactus. Tunc abundi copia a Gallorum Rege petita, & obtenta, eadem via remenso mari in Lusitaniam suam qua venerat, reuersus est.

De Segouienſi Arce dolo a Maledonato capta, & a Regina rursus in potestatem suam redacta.

Caput. VIII.

ANDREAS Caprarius, quem in parte superiori saepe diximus, sub Enriquo Rege fuisse Regiae domus villicum, atque Segouienſis Arcis praesidem, ex quo tempore Lusitanus in mediam Hispaniam irruerat, Regi & Reginae familiarissimus fuit, propterea quod fortuna belli adhuc ancipiti, Lusitano relicto partes illorum secutus est, thesaurosque Regis Enriqui quos in Arce seruandos deposuerat, oportuno tempore illis tradidit. Quo facto ita principum voluntatem demeruit, tantamque ab illis gratiam inierat, ut non modo nihil ex ijs quae antea possidebat, immutarent, sed illum postea multum beneficijs & honoribus accumularent, inter quae arcis praesidium urbisque tutelam & quod grande pignus amoris erga illum, & illius erga se fidei fuit, quod unicam filiam Elisaben iunioſem iam principem designatam, nondum enim Ioannes erat natus, illi ad seruandam educandamque commendarunt. Erat Alphonſus quidam cognomento Maledonatus, cui Caprarius Arcem sui loco tenendam crediderat, qua postea Petro a Bouadilla socio suo Beatricis bouadillae uxoris suae patri tradi iusserat. Maledonatus sensit eam honoris diminutionem, indoluitque amplius quam pro materia decebat. Habitaque temporum ratione, in quo non modo sceleris quod parabat, impunitatem assequeretur, verumetiam grande aliquod sibi prouenturum, coepit cogitare quem admodum Arcem prenderet. Elisabenque principem in potestatem redigeret, quibus obsidibus cum Rege & Regina si posset, proditionis precium pacisceretur, quod si non liceret, ad Lusitanum confugeret. Erat illi tanta familiaritas in ea domo: ut ingrediendi Arcem & exeundi, facultas semper pateret. Fingit sibi opus esse saxo quodam magno quod erat in Arce. Id sibi Maledonatus petit, ad nescio quos domus suae usus, & cum vix a pluribus versari posset, armat quattuor facinoris quod incipit conscios. Arma fuerunt occulta, & quae facile tegi poterant, cum praesertim ab illis nulla posset oriri proditionis suspicio. In Arcis portas irruunt, Janitorem trucidant, Praesidem in vincula conijciunt. Cuius satellites cum putarent tantum scelus non potuisse nisi a plurimis attentari, in turrim perpulchre munitam, vbi Elisabe Princeps erat, se recipiunt. Cum illam proditores oppugnarent, nihilque proficerent, reliquas Arcis munitiones & propugnacula occupant, & quia pauci erant ad tantam rem tuendam, ex ciuibus qui alterius erant factiones, complures admittunt. Ioannes Arius ciuitatis praesul, qui propter similitudines, quas cum villico habebat, eo tempore aberat, ad rei actum nunciu accurrit, seque urbis primoribus agglomerat. Ciuitatis portas quae villico stabant, non magno negotio capiunt. Regina certior facta earum rerum quae Segouiae gerebantur, eo iter arripit. Iamque urbi aduertabat, cum ciuitatis praesules, legatos ad illam in occursum mittunt, qui supplicet illi ne admittat secum in urbem comitem benuetanum, quippe qui pedibus manibusque fauebat villico, eiusque

uxori Beatricis Bouadellæ. Quod nisi prohiberetur urbem intrare, posse fieri ut populus ira percitus aliquid auderet, quod in ipsius Reginae offensam & villici atque eius uxoris perniciem cederet. Ad quam petitionem Regina respondet, iniquum esse quod Segouientes ciues, vellent imponere leges principibus, quas subditis consueuerunt imponere Reges, victoresque victis. Itē igitur (inquit) atque meis verbis dicite illis, ut delinant insanire, molianturque aliquid, quod postea in ipsorum caput retorqueatur. Hæc dicens, urbem cum vniuerso comitatu ingreditur, atque deinde arcem petit. Cumque arcis pars a ciuibus teneretur, pars ab ijs qui in auxilium villici præsidisque confluerunt, neque cessarent missilibus se lacessere: Cardinalis, & beneuentanus Comes, alique quibus Regina auscultabat, suadebant illi ut arcis portas claudi iuberet, ne si furor populi frequentis, arcem occuparet, pugna conferretur, quã nemo, nec ipsa quidem, posset dirimere. At illa contra, iubet omnes portas aperire, populumque admitti: quantum arcis impluuium capere posset. Quos Regina ex superiori loco comiter allocuta: Dicite (inquit) o amici: quis furor agitat vos, aut quid sibi vult in media rerum omnium tranquillitate hæc armorum tumultus? Si quid est quod in rem vestram sit, aut male tractationis aliquã habetis in villicum actionem, en ego adsum: que remediũ ponam, necque patiar a quoquam ex ijs quibus iustitiam, aut partem aliquam recipi, administrandam commendauit, iniuriã fieri. Omnes vna voce conclamant, excludatur villicus, cuius insolentias, atque suorum, pati non possumus. At illa iubet omnes qui a ciuibus stabant, & qui ab Andrea Caprario ex munitionibus pelli, eiusque præsidium Gonsalo Aconi Regiæ domus Oeconomo & questori maximo, sub publica fide tradit. Ciuibus autem imperat, ut deputent certos, bonos sapientesque viros, qui deferant ad ipsam aut ad eos: quibus ipsa causæ cognitionem commiserit, querelas illorum quos Caprarius aut suorum quispiam læserit. Ille vero innocentiam suam purgauit, & si quid obiectum est, & omnem culpam in suos reiecit. Nam compertum est postea, totum illud inuidia & maliuolentia quorundam nobilium esse conflatum. Quare Regina, & arcis præsidium & alia ornamenta dignitatis, illi restitui iubet.

De Archiepiscopi Toletani & Marchionis villenatis cum Rege & Regina reditu in gratiam.

Caput. IX.

QUANTA pertinacia & rebellione Archiepiscopus Toleranus & Villenatum Marchio, Lusitanorum Regis partes secuti sunt, in libris superioribus demonstratum est, eoque fortunæ illos deduxerat, ut nihil iam quererent, nisi honestam viam ab officio male promisso discedendi, seque ad melioris causæ principes transferendi. Spem vero omnem fiduciamque rei conficiendæ magnam Tarraconensium habebant, qui de illorum reditu in gratiam cum Rege & Regina sæpe egerat. Sed interim mittunt bonos prudentesque viros & religiosos, qui errata excusent, poenitentiamque erratorum exponant, & petant veniam, voluntatemque impofterum, intermissa obsequia emendandi, declarent. Acta est causa diligenter apud Regem & Reginam per amicos, quorum orationi & precibus accesserunt litteræ a Tarraconensium Rege, qui conficiendo negotio plurimum studebat. At principes nostri habita ratione temporis & fortunæ, quæ in rebus bellicis plurimum dominatur, & paruo momento huc & illuc impellitur, deinde quod meminere officiorum Archiepiscopi, quæ apud ipsos fuerunt illustria, quo tempore in

DECADIS PRIMAE.

multarum rerum difficultate laborabant: & quod Marchio trahebat secum multas nobilissimasque familias propinquorum & affinium amicorumque: qui illum sequebantur, statuerunt illos donare venia, ut hoc vno beneficio: & Rex patri & Regina Socero obsequeretur, simul etiam ut illos ex hostibus amicos facerent, exequerenturque Vergilianum illud, quod fuerat Romanorum peculiare, parcere subiectos, & debellare superbos. Atque ut beneficium beneficio comularent, vectigalia & bona quorum usu illis fuerat interdictum, restitui iubent. Sed & Lupus Vascus Archiepiscopi frater Optum urbem cum Arce tradidit, tametsi ab Enrique Rege hereditario iure fuerat ea donatus. Madriti quoque Arcem quam Dux infantatus longa obsidione premebat, Regis & Reginae arbitrio relinquit. Castrorum etiam Iuliorum Arcem quae Praeside Petro a Beatia pro se stabat, sequestro tradendam Gonfalo ab Auila pollicetur, quo ad sibi satisfiat quibusdam de rebus ex pacto conuento quod cum illo pepigerat. His in hunc modum peractis iururando sanxerunt, se permansuros in fide atque obsequio Regis & Reginae, seque pro hostibus habituros, quos illi hostes esse, & pro amicis, quos illi amicos esse decreuerint. Archiepiscopus insuper ad summum Pontificem, sedemque apostolicam dat literas de suo reditu in gratiam cum Rege & Regina, partim excusans se quod fecerit tot mutationes in exhibendo suis principibus obsequio, partim accusans, poenitentiamque agens quod abiurata Elisabe Principe ac deinde Regina, quam antea iurauerat, Ioannam subditivam Enrique Regis filiam iururando Principem Reginaeque postea designauerit. Nunc vero se bona fide redisse in ipsorum gratiam, quos laeserat, idque assecutum non tam suis meritis, quam illorum singulari humanitate atque clementia, quare a sanctitate sua precabatur supplicabatque, ut quod a se factum erat boni consuleret, atque in bonam partem acciperet. Per idem vero tempus Othomanus Turcarum Rex trecentarum & eo amplius nauium Euboeam Insulam Boeotiae adiacentem petit, & primo aduentu Storam, & Basilicon oppida non magno negotio expugnat, captaque funditus delet, deinde Chalcidem urbem nobilissimam obsidet, atque posteaquam triginta diebus oppugnat, tandem per totam noctem tormentis machinisque muros quatens, atque vicissim militibus oppugnans, sub lucem acrius insistit, secundaque diei hora capit. Turci victores debacchati sunt, in omnem sexum & aetatem, eo vel maxime irati quod in ea oppugnatione ingentem cladem acceperant,

PRIMAE DECADIS LIBER SEPTIMVS. QVA RATIONE TAVRVS CIVITAS, quae pro Lusitanorum Rege stabat pastoris cuiusdam industria rececepta est.

Caput Primum.

VM adhuc per ea tempora Rex esset cum Ioanne patre in provincia Tarraconensi, Regina vero Segouiae, quo venerat, pacificandae civitatis causa ex turbulenta illa seditione quam induxit Maledonatus de quo dictum est in superioribus. Venit ex insperato nuncius, qui fecit ipsam ipsa laetitia laetiorē. Taurum urbem in potestatem Praefectorum suorum venisse sine villo militum sanguine, sine villo dispendio, sine detrimento denique villo. Quae res in hunc modum gesta est. Pastor quidam ouium Bartholomeus nomine ipsius civitatis incolae, venit ad Alphonsum Fonsecam Abilensem

Abilensem Episcopum, dixitque daturum se viam, qua vrbs illa caperetur, si ei auscultatum fuisset. Quoniam, inquit, modo Episcopus, aut vnde id compertum haberet? ego, inquit, iam inde a puero pastor sum, qui in suburbanis pascuis semper oues meas pavi, atque abseruavi, frequenterque illas egi pastum in cliuum illum arduum, qua est ad murum ascensus adeo præceps, & anfractibus concisis interruptus, ut nemo vnquam attentarit, nec reptando quidem per eum ascendere. Sed neque vnquam in vrbe fuit suspicio ea parte muros superari posse. Itaque Lusitani ab illa murorum parte securi non vigiles, non circitores, non excubias adhibent. Mittit Episcopus armatos decem expeditos cum pastore qui illum sequerentur, viderentque an esset credibile, posse fieri, quod pastor promittebat se præstaturum. Eunt itaque cum illo, & reptando ad murorum radices euadunt, ascendunt, descendunt, mediisque in vrbe consistunt, non canis, non gallus, non anser, non denique vllus mortalium strepitus auditur. Neque id mirum, quod illa pars vrbs erat deserta. Redeunt itaque ad Episcopum, quid viderint, quid senserint, immo quod nihil senserint, narrant. Episcopus munitionum duces, qui in locis finitimis erant, conuenit, qui in longinquioribus, per literas facit certiores. Omnibus placuit redebere experiri. Mittunt itaque sexcentum armatos, qui pastorem sequantur & quid agere illos oporteat, monent. At illi duce suo præuio reptando per cliui ardua eunt, qua possunt. Sed inter eundem venit illis in mentem posse fieri, ut oportunitas illa, tantumque rerum omnium silentium ex composito cum pastore fuisset factum, neque committendum, ut vnus hominis dicto, siue simplicis, siue subdoli tantæ copiarum periculo exponerentur. Tumultuantibus itaque omnibus, & quid facerent dubijs, Petrus Verascus vnus ex ijs, qui partem copiarum ducebant, in hunc modum locutus est.

Audite obsecro vos commilitones mei, esto, istam cautionem vestram laudo, atque probo, neque enim vnquam nocuit prospicere, vnde pericula possint ingruere, sed in hoc homine quo duce nunc vtimur, ego non video vnde suspicer dolum aliquem subesse. In eum statum res iam deducta est, ut non possimus nisi magna cum ignominia negocio inexperto redire. Audendum igitur est, & aliquid fortunæ arbitrio relinquendum. Nam audaces fortuna plerumque iuuare solet, quæadmodum & timidum perdere, & ingens gloria sine magno labore, atque periculo, comparari minime potest. Cumque omnes hærent inter spem, metumque, interdubij nescirent quid facerent. Antonius Fonseca adolescens animosus ætatis seruore percitus in muros redit, sequitur illum Petrus verascus, atque hunc Vascus Viuarius, puduit reliquos non suum quæque ducem sequi, neque cessatum est, quoad omnes in vrbem sunt recepti. Fuerunt autem hi sexcenti milites, reliqui omnes iussi sunt tenere locum, qui erat contra certam quandam ciuitatis portam, ut cum illi fuissent admissi, hi quoque fracta porta reciperentur intra urbem. Qui urbem tenebant, in partes duas distributi. Altera fori occupant, altera portam vrbs inuadunt, portarum claustra, serasque refringunt, suos qui expectabant admittunt. Prima cotio fuit cum Lusitanis, qui urbem circuibant armati. Sed cum cognouissent omnia teneri ab hostibus, & ciues omnes putassent eiusdem facti conscios, cum comite, ac duce suo in arcem se recipiunt. Qui cum uidisset totam urbem in potestate hostium redactam, arce deserta se cum suis in castrum Inui recipit.

At Maria Sarmæti Ioannis Vllor vxor arcem occupat, cumque notis & domesticis familiaribusque suis propugnat. Non quo proposuerit sibi a Lusitanis aliquam spem, sed ut cum ipsa Regina meliori conditione arcis deditioem faceret. Ad huius rei nunciū Regina accurrit. Urbem magno omnium plausu, atque læticia ingreditur, ciuibus qui exulabant bona restitui iubet. Pastori, qui tam præclari facinoris autor fuit, in alimenta hæreditario iure, &

DECADIS PRIMAE.

quod ad posteros illius transiret, decreuit. quantum ad honestum victum sufficeret, illum præterea, omnemque illius posteritatem ab omni exactiōe liberauit. Maria Sarmenti, quæ arcem tenebat, erat soror Jacobi Sarmenti Comitis Salinarum, qui in toto illo bello Regem, Reginamque secutus, non vltimam operam nauauit. Erantque multi alij affines, & propinqui, qui in eodem bello merebant. Hi susceperunt partes supplicandi pro illius vita fortunisque. Causasque supplicandi præferebant, quod erat femina. quod vidua, quod mariti causa omnibus inuisa, quodque omni tempore belli, nunquam maiestatem Regiam verbo læsisset, nam re qui poterat: cum esset in potestate mariti, quo nihil fuit importunius, neque minus suorum amicus. Non post illius mortem cum arcem Lusitanus occupauit. Nunc vero cum munitio illa videretur esse in eius potestate, illamque armis tueri, non esse causam, vt aliquid eorum, quæ in hoc bello gerenda essent, impediret, sed vt fidei, & misericordiæ illius se dederet. His precibus Regina commota, illius viduitati, & fratris Salinarum comitis, & affinium, propinquorumque obsequijs omnem culpam condonauit, omnesque illius clientes domesticosque, ac familiares scelere absoluit. Arcem capit. Munitionem molis quam in agro Taurino Ioannes Villosa maritus vi, atque iniuria tenebat, Iacobo Benauidio metatori regio iubet restitui. Atque in hunc modum ciuitate composita, omnibusque rebus in ordinem redactis, Valladolidum proficiscitur. Nam eo Rex dicebatur esse venturus, vt reliquias belli omnes in illis locis conficerent.

Mortuo Comite Parietino Ferdinandus Rex pro Magistro creatur, & Lusitani bellum renouant.

Caput. II.

Ho tempore Regina nunciū accepit de obitu Roderici Enrici Manrique Comitis Parietini, qui se Magistrū dici malebat diui Jacobi. Nam partem illam Magistratus, quæ pertinet ad prouinciā Castellæ possidebat. Accipit etiam, Alphonsum Cardeniū prouinciæ Legionēsis commendatariū maximū cum multis cohortibus Vclesiū properare, vt a tredecim cōmendatarijs, qui ex instituto illius ordinis antiquo soli habent ius nouum creandi Magistrum, eodem iure & ipse crearetur, id quod ex ordinis instituto fieri deberet. At quia Regi & Reginae omnestres regni Hispani magistratus Regio censui annumerare animus erat, quod & postea fecerunt. Regina vt instantis electionis comitia impediret, triduo Vclesium ex Valladolido venit, quo iam suffragatores illi tredecim conuenerāt, quos Regina iubet aduocari, atque illos in hunc modū alloquitur. Scitis spathiferi immo vero cruciferi milites, quod Magistratus diui Jacobi ab initio constitutus est tuendæ, atque ex occasione ampliandæ religionis causa, & ad hos vsus tot oppida, tot castella, tot arces, tot munitiones a regibus, prelati, a bonis viris, & honestis sunt concessæ. Sed quoniam aliquando ad eosdem vsus hoc magistratu fuit opus, illis maxime qui cum Granatensibus Mauris bellum gerebant, autoritate Sedis apostolicæ administrationem eius inierunt, aut concedi filijs Regū primogenitis, aut viris illustribus procuraret. Nunc vero cum sit nobis in animo, postea quā Hispaniarum bella quieuerint, omnē armorū impetum in Mauros transferre, e re publica nostra esse duximus, vt interim Magistratus iste collocetur in Rege, quo facilius ab vno Imperatore viribus aucto vniuersa res bellica gubernetur. Quod vero ad cōmendatariū maximū attinet, ego curabo vt boni consular, & pro fide, qua erga me, Regemque habet, non ægre laturus sit.

Ad hoc vero perficiendū duas modo a vobis res peto, primū, vt suffragationē istam impresentiarū differatis, alterū, vt ab apostolica sede per libellos supplices petatis, vt pro Magistro, sine quo ordinis corpus esse nō potest, det vobis Hispanorū Regē, quod nō modo erit vnicuiq; vestrū vtile, sed & vniuerso ordini honorificū. Consilij huius sui commendatarium maximum facit participē, idq; vt æquo animo ferat ab eo petit, seq; pollicetur si de iure suo experiri vellet, non obstaturā, quo minus ius suū persequeretur. Commendatarij quoda Regina sunt iussi faciunt libēter, nam & comitia dissimulant, & a summo Pontifice pro administratione ordinis Regem sibi deposcunt. Commendatarius vero maximus, vt cumq; Reginae imperium acceperit, assensus est illi. Et vultu hilari nihilo segnius ad bellum cum Lusitanis gerendū in suam prouinciā redit. Interim dum hæc Velethia Regina geruntur, Rex e Bardulia Taurū venit, recensitisq; cohortibus, quæ erant in stationibus, & præsidijs contra castrum Inui, aliq; castella, & munitiones, quæ pro Lusitano stabant, commendatq; bellicæ rei summa Duci a Villa formosa fratri Notho, & Comiti Phario Hispaniæ Comestabili, ipse Ocaniam proficiscitur, vbi Regina erat, & inde vterq; Toletum se confert, vbi pro victoriâ toties parata, & periculis euasis in bello Lusitano concepta vota persoluunt. Diui Francisci coenobium, & templū illi annexum sub nomine diui Ioannis ædificant, & omnia quidem magnificentissime, & pro dignitate Regia absoluta. Inde Madritum profecti accipiūt nunciū, per fines pacis Augustæ, & ciuitatis Roderici duobus exercitibus Lusitanos in Hispaniam rursus hostiliter irruere, atq; omnia ferro, igniq; vastari. Scribunt itaq; ad commendatariū maximum Legionensis prouinciæ, & ad Laurentiū Suarium comitem Emporitanum, quibus commendant tuendorum finium custodiam, cum facultate quoties opus esset euocandi ad arma omnes, qui aut stipēdia regia merebant, aut ex ea causa immunitatibus fruebantur. Fiunt vtrinq; in aliorū finibus excursiones, agrorum populationes, mortalium captiuitates, vulnera, cædes, captiuorum venditiones permutationesq;, & multo maiora facinora, quam ab hostibus nominis Christiani fieri consueuerunt. Nec segnius in ciuitatis Roderici finibus res agitur. Nam ex munitionibus, quæ pro Lusitano stabant, erumpebant latrones, grassatoresq; eo audacius, frequentius que, quod audiebant Lusitanos intra fines Hispaniæ versari. Negocio itaque in regium consilium misso, cum alij aliud sentirent, & a qualibet deliberationis parte pericula & incommoda sequerentur, placuit tandem, vt Regina in partem illam Lusitaniæ, quæ ad pacem Augustam pertinet. Rex vero traiecto monte Tauro contra castrum Inui, & eiusdem factionis reliquos proficisceretur.

Ferdinandus Rex castella, quæ pro Lusitano adhuc stabant, simul obsideri iubet.

Caput. III.

V M primum Rex Madrito in Methymnam ad campum venit, conuocatis fratre Notho, & Comestabili cum cohortibus, quibus illos præfecerat, de obsidēdis castellis illis vnde tot mala oriebātur, animū intendit, & quo modo id fieri posset cōmodius in cōsultationē mittit. Eucat isq; equitibus, peditibusq; omnis generis armature, ex ciuitatibus, oppidisq; finitimis, vno die quatuor castella distributis cohortib; obsidione cingi iubet. Alphonso Fōsecę Abilēsi Episcopo, & alteri Alphōso Fōsecę Caucēsiū, & Alahegorum domino, & Vasco Viuario Salmāticensis Episcopi fratri Cantapetræ

DECADIS PRIMAE.

negocium mandat. Septem ecclesiarum munitionem fratri Notho, Cappularum Petro Guzmano, Castrum Inui Ludouico Hemerobij comitis filio, & Frederico Maritico. Paucis post diebus Cappularum praeses concessa sibi, et vita, & fortunis deditioem fecit praefectumque obsidionis illius ad castrum Inui ire iubetur. Dux a Villa formosa postquam septem ecclesiarum munitionem bimestri tempore tormentis, machinis, crebrisque oppugnationibus afflixisset, adeo concussit, eoque angustiae rem deduxit, ut tantum vita concessa cogeret obsessos in deditioem venire. Omnes latrocinio infames, atque sceleribus indignos, quos interim poterant intercipere Rex iubet patibulo suspendi. Quo terrore percussis, qui Cantapetram praesidio tenebant, & ipsi de deditioe facienda cogitare coeperunt, quod & factum est illis facultate libera in Lusitaniam suam redeundi. Solum restabat iam castrum Inui, in quo Rex transferri iubet totam belli, & aliarum obsidionum molem, iussitque metari bina castra, altera ad Dorium flumen, altera in agro suburbano, quae prohiberent, ne terra, aut aqua commeatus in oppidum importaretur. Post aliquot dies Regi videbatur oppidum debere oppugnari, quia ita erat omnibus necessarijs instructum, ut longo tempore obsidio esset duratura. Erant qui oppugnationem illam in aliud tempus esse differendam censerent, quo ad obsessorum vires, & victui necessaria deficerent, & rumor ad eos perueniret, de sociorum deditioe. Ediuerso alij instandum esse oppugnationi dicebant, propterea quod instabat hyems, in qua neque milites sub dio hyemare, neque equi pasci, neque machinae, puluisque Nitrarius defendi posset, quin corrumpere. Capto vero oppido posse obsidionem arcis continuam quoad caperetur a militibus facile tolerantibus sub tecto temporis iniuriam. Huic sententiae Rex accedit, iubetque postridie sub primam lucem tormenta, & machinas interdi, fossas ea parte, qua oppugnatio erat ineunda rudere, atque materia compleri, testudines, pluteos, arietes, scalasque parare. Erumpunt, obsessique hostes, accedere prohibent, missilibusque submouent, pugnatur aliquando quominus. Editur utrinque caedes maxima, durat pugna per totum diem, quo ad nox aduentans utrosque dirimit, postridie repetunt idem opus, atque deinceps idem faciunt usque in decimum diem, quoad & fossae sunt oppletae, valli, & propugnacula diruta, scalae admouentur muris, quos praesidarii fessis, laboribusque confecti deserunt, atque in arcem moluntur, diu noctuque pugnatur, erant qui arcem praesidio tenebant plures quam quadraginti strenui milites, & ex scelerum contenti fortes, & qui nullum periculum formidarent. Rex hoc in statu obsidionem relinquens, caeteraque praefectis commendans Methymnam ad campum se confert res alias creaturus.

Rex Ferdinandus Montis Leonis munitionem in agro Salmanticensi recuperat.

Caput. III.

RA T Salmanticae praetor maximus Gasias Osorius, is detulit ad Regem Rodericum quendam Maledonatum ordinis equestris virum eundemque Salmanticensem ciuem tenere praesidio arcem munitam, quae ad ciuitatem pertineret, cognominatum Leonis montem, unde in finitimos agricolas, pastoresque, atque in viatores interdum longinquius iniquam exercebat dominationem, quem nihil puderet iura diuina, & humana violare, non aequo iure cum suis ciuibus viuere, non maiores obseruare, non a minorum iniuria se abstinere. Accedebat his omnibus falsarii crimen, quod monetam au-

toritate sua seruebāt, vtraque permutabat, fugitiuorum denique receptator erat, & facinorosorum omnium asyllum. Quod ubi Rex pro comperto habuit, cum paucis comitibus Salmanticam iter arripit, ad prætorem clanculum diuertit. Vbi sit Rodericus ille Maledonatus requirit. Domi suæ aiunt cum alijs ordinis sui esse. Consecravit equum Rex, prætorem cum executore officiali satellitibusq; ianuam obsideri iubet.

Atqui Maledonatus interclusam sibi viam qua fugeret cernens, per solaria, tabulataque, perq; tectorum imbrices elapsus, in diui Francisci ædem se recipit. Rex imperat monasterium obsideri, & nisi a fratribus dedatur, templi ianuas reuelli, atq; si fuerit opus effringi. Egreditur cum fratribus sacrae domus custos. Regis genua complectitur, supplicat vt ignoscat homini, vel ob eam causam, quo ad religiosam domum confugerit. Atqui Rex, vt erat ingenio facilis, naturaque indulgentissimus, precibus fratrum commotus, hominem quantumvis eriminosum vita condonat, modo arcem quam iniuria tenebat, Regiæ potestati traderet. Fratres Regis iussa exequuntur, fugitiuum ex latebris produnt, cum Regis ministris in vinculis ducunt, quo arcem tradat, ducitur ad Leonis montem. Cui Rex quid suis dicere debeat, præscribit. Ille suos ex arce sub fide publica egredi ad se iubet, & vos inquit, o amici quos me mea traxerit fortuna videtis. Libertas mea in potestate Regis est, sed vita in manibus vestris. Nunc experiar an quo tempore vos mihi autorati præstatis fidem, quam mihi dedistis, iidemq; permanetis, quos fore vos estis polliciti. Dicit hæc meo nomine vxori, atq; vt Regi suam arcem quia iam mea non est, sine mora tradat, nisi mauult & maritum perdere, atq; omnem familiam nostram proditlonis ignominia æternum notari. Cæterum illi in arcem recepti, siue vxore volente, siue nolente clamant, se nolle arcem tradere, nisi magnis, atq; insignibus donentur præmijs. Quod si Rex in præsidem sæuerit, se facturos minantur, vt ille non inultus ad Manes descenderet.

Nam Lusitanorum res non vsq; adeo erant deperditæ, vt non possent redintegrare bellum in Hispania, seq; non adeo parui esse momenti, vt quo ipsi inclamarent, non & eodem statera propenderet. Hæc & huiusmodi verba ex munitione homines perditiblaterabant. Cumq; iam vincētis manibus, & lugubri veste, vultuq; miserando eo loci deduceretur Maledonatus, vnde crudele spectaculū ex arce videri posset. Iam iamq; carnifex gladium stringeret, iugulicq; partem tentaret, qua ferrum immergeret, clamabat identidem, miserabilis homo, perfidiamq; suorum exprobrabat, sed præcipue in vxorem quærelas suas referebat. Hæc est illa fides, inquit, o Vxor, qua matrimonij fœdus iniuimus? hic amor, hæc pietas est illa, quam te mihi exhibituram in prospectis & in aduersis pollicebaris? Nunc demum experior, quanti viuum feceris, cum sic morientem parulfacias. Necq; me Rex iubet occidi, cum suum repetit, necq; carnifex hic, qui iussus ligauit manus, mucronemq; iugulo intentat, sed familiares, & amici mei, sed tu simul cum illis, quibus fortunas meas credidi. His vocibus, qui munitionem tenebant commoti deditlonem faciunt, atq; ex pacto præsidem suum a morte redimunt, sibiq; libertatem, abeundi quo velint, a Rege impetrant. Arce tradita, & in Regis potestatem redacta, Rex Salmanticam, & e Salmantica Inui castrum regreditur obsidionis statum repulendi causa.

Castroꝝ Iulioꝝ arcem, quam Præses adhuc pro Marchione tenebat, Regia tandem obtinet.

Caput. V.

I ffj

DECADIS PRIMAE.

REgina Madriti a Rege quo tempore digressa est, Fanum illud in toto orbefamigeratum, quod est ad amnem Lupi religiose adit, atque inde mittit vnum e secretarijs suis ad Petrum e Biatia, qui castrorum Iuliorum arci pro Villenatum Marchione praesiderat, atque vt ex pacto conuento, quod cum illo factum erat, munitionem Gonsalo ab Abila tradere sequestro tenendam postulat, quo ad Marchioni de certis quibusdam rebus fieret satisfactio. Praeses per eundem secretarium respondet, se viuo nunquam in Regiam potestatem arcem sibi creditam esse venturam. Non si sciat se omnia perpessurum, quae longo tempore obsessi perpeti consueuerunt. Ad hoc praesidis responsum Regina quid faceret dubia, ne frustra inciperet, quod exequi non posset, arcemque sine effectu obsideret, mittit alterum, qui blanditijs, & pollicitationibus, praemijs, & muneribus illum pelliceret. At ille multo durior factus non modo ab incognito non mouetur, sed orat, hortaturque Reginam, ne ad urbem accedat, ne cogatur aliquid contra Celsitudinem suam committere, quod tamen sui defendendi causa iure suo possit facere. Regina hoc responso indignata, dignas tanta principe iras concipit, omnis armaturae milites conuocari, & ex eadem prouincia vbi res agebatur, finitimos acciri, parari omnia, quae ad obsidionem, oppugnationemque forent necessaria, ipsaque ad castra Iulia proficiscitur. Vbi quia expectata veniebat, apparatu magnifico, sed maiori leticia omnium est excepta. Igitur omnes, qui e Baetica, & ex prouincia, locisque finitimis erant euocati ad praescriptum tempus, eo conuenerunt. Quibus a Calatraua Magister, qui cum Marchione patruelis suo iam in Regis & Reginae gratiam redierat, & Alphonsus Monroius, qui se Magistrum a Traiani Ponte profitebatur, se agglomerant. Accesserunt praeterea proceres alij, qui aut stipendia regia merebant, aut qui gratuitam operam in hoc bello nauare cupiebant. Machinarij quoque omnia tormentorum genera ex finitimis locis comportare iussi, caeteraque parari, quibus erat opus. Tum Regina non iam blanditijs, & pollicitationibus vt antea, sed cominationibus terrorem incutiens praesidem aggreditur, atque nisi pareat, se non cessaturam minatur, quoad illum proditoris, atque maiestatis reum peragat, poenasque debitas scelerum suorum pendat. Ad haec praeses Reginae supplicat, vt iubeat Marchionem acciri, quem non dubitabat, imperata facturum si Regina iuberet. Nam se qui iautoratus obnoxiusque illi esset, non debere nec posse facere neminem esse, quin fateretur. Placuit Reginae consilium, dat literas ad Marchionem, utque ad se veniat, illum rogat, idque quod de re vtriusque negotium futurum dicit. Marchio & si non ignorabat, qua de causa vocaretur, tantumque praesidi suo fidebat, quod nisi suo iussu arcem traderet nemini, veritus tamen ne Reginae indignationem in se concitaret, venit, & quod Regina voluit exequitur, praesidique praecipit, vt Reginae iussis obtemperet. Regina arcis potita cum potuisset illam cuiuscumque alterius fidei committere, nihilominus tamen Gonsaluo illi ab Abila, cui ex pacto cum Marchione, vt diximus, sequestro deponenda erat, credit, atque ex conuento cum Marchione vt satisfiat, certis quibusdam bonis viris facultatem concedit. Inde ad castra Cecilia itinere vnius diei proficiscitur, vbi paucos dies immorata est, dum in oppidanorum iniurias animaduertit, laetisque satisfieri iubet, dumque aedilitates & decurionatus, villicatumque oppidi, qui magistratus quotannis suffragatorum punctis creabantur, & in comitijs oriebantur contentiones, & ex contentionibus caedes, & vulnera: immortale odium, & non sanabile vulnus. Statuit deinceps vt non annui, sed perpetui magistratus essent, Primi autem in hunc modum creati sunt. Ex vtraque factione certi quidam viri ex ipsis nominati sunt, ex his sortiri iussi

Quis cuique magistratui cederet, et cui fors cōtingeret, eius officiū cū vita finiretur, atque deinde in eius locum is sufficeretur, quē Rex & Regina atque deinceps qui pro tēpore regni culmen obtineret, sufficiens esse decreuerint. His peractis Regina Hispalim versus molitur viam, quo eundi necessitas vrgebat.

Regina Hispalim adit, & quid illic egerit multis verbis enumerat.

Caput. VI.

AVSA tam longam viam adeundi Reginae fuit, quod lumen illud non modo Baeticae, verum etiam totius Hispaniae propemodum erat extinctum bello cum finitimis urbibus, quae alioqui sibi fuerant contributae, & quasi urbis Metropolitanae hoc est matris filiae & partita membra Asindum, Astygi, Carmonia, dissensionibus duorum eiusdem ciuitatis qui totum populū in duas partes distrahebant, a Methymna asindica Enriquus Guzmani Ducis, Roderici Pontij a Germanica Legione Marchionis Gaditani. Non erat plebis a patribus dissensio illa, non ordinis equestris a senatu & plebe, non sacrorum ordinum a profanis, sed omnia totius corporis membra in factiones binas quaeque partita, inter patrem & filium, inter virum & uxorem, inter fratres propinquos & affines discordiae & simultates, hinc odia & inimicitiae, quae non sinebant illos esse quietos. Latius adhuc serpebat malum, quod se ad aliarum ciuitatum dicionem extendebat. Nam cordubae duae quoque erant factiones, altera quae Alphonsum Aquilarium Montillae dominum, altera quae Iacobum a Corduba Egabrensem comitem sequebatur. Atque hic ducem a Methymna asindica, ille Marchioni Gaditano foederate. Igitur Regina partem illam Baeticae, quae non solum vectigalia Regibus pendere consuevit ad belli supplendas necessitates, verum etiam ad ornamenta pacis extra ordinariosque sumptus sufficit, Hispalim venit. Quae ciuitas ex gentis Illius consuetudine ludos magnificentissime parat, urbem fertis & coronis, auleis & tapetis, velis & caustis, fontibus aqua & vino scaturientibus ornat, magnaque omnium ordinum laetitia excipitur Regina omnium votis expetita, omnium precibus a deo immortalis postulata. Deducitur deinde ad templum illud insigni virgini Deiparae dedicatum, ex consortio cum diuo Clamente martyre atque Pontifice Romano, cui aedes illa fuerat a Ferdinando dicata, propterea quod in die illius festi urbem illam ex Maurorum potestate ceperat, atque ad Christianam religionem restituit. Diua igitur Dei genitrice eademque virgine salutata, habitisque gratijs pro tot tantisque erga se coniugemque suum Regem beneficijs, ad palatia Regum perducitur, quae fuerant a maioribus suis pavimento vermiculato, parietibus mureacis, laquearibus cedrinis, in paenorum morem arte punica constructa. Cumque ex itinere laboris per aliquot dies quiescisset a negotijs, audissetque ciuium querelas, de ciuilibus criminalibusque causis a multis temporibus non decis, iubet institui septimum quemque diem veneris, in quo ipsa pro tribunali sedens ius diceret. Sedebant ex altera parte Praesules qui curiam comitabantur, & ex altera Regij Senatores & ciuilibus Pontificisque iuris peritissimi, ante se subsidebant tabelliones, Scribae, Secretarij & qui praerant a commentarijs, astabant & qui insignia Regia praeferebant lictores, nullae dilationes, nullae nūdinae nisi in die perēdinū tergiversantibus reis conceduntur, si qua lis adeo implicita quae non posset breui tēpore finire, delegabat diffiniendā alicui ex iuriscoctissimis. Mirum dictū, intra bimestre tempus omnes quae impendebant compositione lites, aut per se ipsam, aut per illos quibus causae delegabantur, in acceleratos facinor-

DECADIS PRIMAE.

rososq; in depeculatores decoctoresque, in adulteros & stupratores, in grassatores & latrones animaduersum est, præterquam in eos qui vertere solum, aut in exilium timore aufugerunt. At ciues cum viderent urbem malefactoribus plenam, & esse neminem fere quem non labes aliqua tangeret, si iustitiæ rigor in vniuersos sæuiret, fore vt ciuitas desolaretur, adiungunt sibi Alphonsum solisium Episcopum Gaditanum: qui eo tempore pro Petro Mendoza S. R. E. Cardinali atq; Archiepiscopo Hispalensi Vicariū Prouisoremq; agebat in illa ecclesia. Is cū magna populi multitudine ex omnibus ordinibus collecta Reginam adit, proq; venia impetranda longam orationem habet, locisq; communibus vtitur in commendanda iustitia, & misericordia, veritate & pace, ita tamen vt sit propensior in pacem & misericordiam. Afferebatq; illud ex Psalmodographo. Misericordia & veritas obuiauerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt, & de Samaritano (hoc est) de Iesu Salvatore nostro, qui vulnerato a latronibus in quos inciderat, infudit vinum & oleum, sed plus olei quod leniret dolorē, quam vini, quod excitaret. Itēq; illud, vt sitis filij patris q; in caelis est, qui facit solē suū oriri super bonos & malos. Quodq; et si nulla hominū societas sine iustitia diu stare nō posset, tamē cū iā flagitia & facinora crebrescāt, iustitię munus restringēdū est, nisi quatenus exēplo aliorū temeritas est, coercēda. Sed qd factascū omnes pariter in eadē labē trahūtur qd cū in eodē sunt? Quid igitur faciemus inquires, o Regina omnium mortalium clarissima atq; proinde indulgentissima? Nimirum vt confugias ad sententiam illam Poetae quæ iam abiit in Adagiū, quidquid multis peccatur, inultum est. Nam si iustitia (inquit) gladium non expresse rit, omnia in antiquam solitudinem redigentur. Audacius aliquid dicā optima Princeps, quæ hanc mihi copiam dicendi concedere dignata es. Si in hoc lachrymabili bello in quo cū Lusitanorū Rege non de gloria, sed de summa imperij decertastis, inclamante iam ad vos victoria, omnia pro iure vestro psequi velletis, nōne incideretia in illud proverbium etiam vulgo comprobatum. Summum ius, summa iniuria est: an non potius illam sequeremini sententiam Senecæ Poetae tragici in Hercule furenti. Si æterna semper odia mortales agent.

Nec ceptus vnquam cedat ex animis furor.

Sed arma foelix teneat, infœlix paret,

Nihil relinquent bella. Tum vastis ager

Squallebit aruis, subdita tectis face

Altus sepultas obruet gentes cinis.

Pacem reduci velle victori expedit:

Victo necesse est. Adiecit tandem in peroratione miserationis fomētā, quæ Reginā faciendæ iustitiæ cupidam cōpescuit, eoq; deduxit, vt omnes donaret venia, omniq; a crimine absolueret, præterquā eos, qui aut Erescos impietate, aut eris alieni debito erant obnoxij.

Ducis a Methymna Oratio apud Reginam contra
Marchionem, & Marchionis excusatio.

Caput. VII.

OSTEA QVAM priuatorum lites quieuerunt, duo illi principes duces, omnium malorum causa, inuicem se apud Reginam criminantur, altero in alterum omnem culpam reiiciente. Dux a Methymna A sindica occasione arrepta priorem locum occupat, atq; in hunc prope modum est allocutus. Quanta Guzmanorum domus obseruantia & fides erga Hispanorum Reges decessores tuos charissima Prin-

ceptus fuerit, quam illustria in vniuersam Hispaniam beneficia extent, neminem esse
 opinor, quem lateat. Nam vt omittam illa vetera, non est silendum quod prodigio si-
 mile videtur, vnde familia nostra nobilitata est. Alphonsus petrides Guzmanus, qui pre-
 sidio Mellariam quam existimo esse quem nunc dicitur Tarifa pro Sancio Hispanorum
 huius nominis Rege quarto tuebatur, cum obsideretur a Ioanne Regis fratre exule auxi-
 liaribus copijs Bellamarinorum Regis Abeniuzza copijs adiutus, admonereturque vt mu-
 nitionem traderet in Maurorum hostium potestatem, nisi malet filium suum qui a Mau-
 ro Rege in vinculis tenebatur, ante ipsius patris oculos trucidari, non modo Arcem non
 tradidit, sed & per muros pugionem profecit, quo filius confoderetur. Quo miracu-
 lo stupefactus hostis & filium iugulari iussit & deditiois spe sublata obsidionem soluit.
 Illud quoque omnibus notum, quo pacto Enriqus Guzmanus nebulæ Comes secun-
 dus Ioannis Alphonsi primi Comitis eiusdem oppidi filius, idemque Alphonsi Petride Guz-
 mani nepos, cum terra marique oppugnaret Gebeltaricum a terra Ioannes filius pater me-
 us, a maris Oceani parte ipse pater idemque auus meus classarijs oppugnatoribus, æstu
 superueniente vndis obrutus est, cumque se in scapham recepisset, potuissetque incolumis
 euadere, dum misericordia pereuntium plures admittit quam nauigium potuisset sustine-
 re, ipse cum omnibus perit. Quid de patre meo primo a Methymna Asindica Du-
 ce Ioanne Guzmanso dicam? qua fide, qua constantia, qua vigilantia bello plus quam
 ciuili quod pater tuus gessit cum fratribus suis patruelibus Ferdinandi que Tarraconen-
 sium Regis patruus sui filius, hanc ipsam urbem defendit, cum reliquæ omnes ciuitates fi-
 nitime ad illos defecissent? Qua sceleritate immo qua celeritate Gebeltaricum illam
 familie nostre fatalem post centum & triginta annos a Mauris possessam recepit, Chri-
 stianaque fidei reddidit. Sed nolo Maiorum meorum obsequia in Reges suos debita com-
 memorare, nam genus & Proavos & quæ non facimus ipsi, vix ea nostra voco, sed tan-
 tum mea quæ quia omnibus nota sunt, paucis perstringam. Quanta labes vniuersam
 Hispaniam inuasit postea quam Enriqus frater tuus gubernationis habenas remisit, sequi
 totum paucorum amicorum arbitrio tractandum dedit, nostri clarissima Princeps omnes
 ciuitates siue volentes, siue nolentes aliquem sibi ducem ex primoribus finitimis ascie-
 runt, malueruntque tyrannorum impotentiam pati, quam suo Regi seruire. Huic ciuita-
 ti duo imminebant qui de principatu parati erant decertare, ego vt ingenue fatear & Ro-
 doricus Pontius Marchio Gaditanus, sed dispari ex causa, ego vt patriam mihi clarissi-
 mam conseruarem atque in obsequio regi suo debito continerem, atque in eo statu quo illam
 a Maioribus meis accepi, perstare suaderem, ille vero vt quacumque ratione posset, eam labe
 factaret. Vterque quidem nostrum ciuis & indigena, sed qua pietate fuerimus in remp.
 Hispanensem, non dico me & illum qui in hæc tempora incidimus, sed mei atque illius maio-
 res qui fuerant contemporanei ciues ipsi sunt testes, cum mei semper coluerint hanc vr-
 bem quasi matrem, illius vero tractauerint quasi Nouercam. Et nunc uterque nostrum
 in suo studio permanet, atque maiorum suorum instituta persequitur. Omitto Enriquo
 Rege quid uterque nostrum egerit, ego pro hac vrbe, ille contra. Sed postea quam Cel-
 situdo tua Hispaniarum rerum potita es, facta Regni diuisione per Marchionem Ville-
 natem, ego prior pro vobis in hac vrbe signa acclamationemque substuli, ille vero siue sce-
 lerum suorum pœnas timens, siue quod est ingenio rerum nouarum cupido, statim ad-
 hæsit ijs ducibus, qui primi sumpserunt arma contra vos Reges clarissimi, atque guberna-
 tionis vestre initia inturbare, sunt conati, & ipse quoque per se cum Lusitanorum Rege cœ-
 pit agere, quemadmodum illi hanc urbem traderet. Habet Asindum equis & armis no-

DECADIS PRIMAE.

bilem ciuitatem grandi praesidio oppressam, pulsus ciuibus qui illius audaciae non obtēperabant. Habet Arcem cum Oppido Alcala ad fluuium iram, in agro propemodū suburbano huius ciuitatis. Habet complures facinorum suorum adiutores & consci os, qui nihil magis spectant, quam huius vrbis direptionem, atq; imprimis Ferdinandū Ariam metatorem, qui Tarisam in freto gaditano Castellum munitissimum & Vtrariam per grande municipium cum Arce munitū tenet. Quid autem hoc tempore cogitet, argumento est, quod neq; per litteras quicquam benignum ad Celsitudinem vestrā scripserit, quo se excusaret, neq; nunc quidem, cum sit tam prope, obseruantiam suā erga vos declaraturus venit. Erit igitur iustitiae tuae Regina clarissima bene de te deque patria sua meritis premijs afficere, male vero meritos male perdere, atq; imprimis hanc ciuitatem vobis atq; maioribus vestris obsequentem, malis perniciosissq; ciuibus purgare, bonis autem pacisq; amatoribus quietam relinquere. Ad hanc Ducis orationem Regina comiter & benigne respondet, obsequia sua erga Regiam celsitudinem & Maiorum suorum benefacta in remp. Hispanam sibi esse gratissima, atq; eo nomine se habituram rationem, vt non frustra fecerint ea, quae ex officio boni viri facere tenebantur. Quod vero ad Marchionem pertinebat, se ea causa potissimum Hispalim venisse dixit, vt illius vrbis statum componeret, pacificaretq;. At Marchio videns se eo Fortunae delapsum, vt si quid antea simulauerat, iam simulare non posset, cum praesertim nihil vnquam palā fecerit, quod posset dici factum in quo Regia maiestas imminueretur, Hispalim venit vno tantum familiarī comitatus, atq; a Ianitoribus in conclaue admissus, quo se iam Regina receperat, suspicatus, longa Ducis oratione & causa quae videbatur esse melior persuasam, alia via se insinuauit, breuiterq; illam sic allocutus est. En tibi Regina, praepotens Marchio ille Gaditanus quem aduersarij mei apud te criminati sunt, in manibus tuis est. Veni non vt crimina illorum in ipsos autores retorquerem, delicatissimas aures tuas obtundens, sed vt in me ab illis obiecta purgarem, atq; innocentiam meam ostenderem, quae me securum facit, vt sine vlla fide publica huc venirem. Veni inquam, non vt alios accusem, sed vt me ipsum a suspitione de me concepta excusem. Dicunt aduersarij mei, me tenere armis oppressam Asindum & Alcala ad Iram fluuium, ex hoc loco faciam tradi cui Celsitudo tua iusserit. Quod si etiam ijs quae mei patrimoniū sunt, opus est ex hoc loco & tēpore tibi trado, quando me ipsum quoq; tibi tradidi. Quod vero ad suspicionem de me habitam attinet, si vllum fuerit repertum factum aut dictū in quo Celsitudinem vestram lēserim, ecce me paratū vt lēse maiestatis crimen tuae Celsitudinis arbitrio luā. Quod si fui negligētior in declarādo hūc animi mei sensum, hic ipse aduersarius meus fuit in causa, qui mihi domi negociū faceſſebat. Hac Marchionis oratione Regina placata ad tradēdas munitiones illū omni crimine absolutū dimisit.

Quod Regina receptis munitionibus quae ad Hispalim pertinebant totam regionem illam pacauit. Caput. V III.

NUNQUAM putarat dux a Methymna Asindica, Marchionē Gaditanū eo venturū, sed neq; familiares amici opinati fuerāt, quod obsequiū exhiberet Regine, arcēq; Asindicā traderet, cui Regina tradendā esse iuberet. Nūc vero cū viderēt omnia cecidisse aliter quā existimarāt, omnes spes suas inanesq; cogitationes abiecerūt, atq; se paulatim ad alia studia trāstulere. Nam antea toti a spe belli gerēdi contra Marchionem pendebant, seque locupletes facturos expectabant ex diuitijs agrestibus, quas Rustici Agricolaē & Pastores illius iussibus subditi possidebant. Nunc vero

alios curare mercaturam, alios prædia colere, alios rem pecuariam exercere, & ex opificibus turbaq; urbana suam quisq; artem repetere. Itaq; Arce Asindica a Marchione tradita Ioanni a Robreto & munitione Alcala ad iram fluuium imperat Duci a Methymna, vt Marchionis exemplo & ipse tradat munitiones, quæ ad ciuitatem Hispalensem pertinebant, idq; non est cunctatus facere, ne videretur in exequendis Reginae iussis seignior, quam fuerit Marchio. Fuerunt autem munitiones trans montes marinos Fraxinetum, Arechium, Aracena, Alanisum, Constantina, citra montes Nebrissa, capita sancti Ioannis, Ponticulus, quibus præsidere bonos viros ciues Hispalenses, qui modo fuissent alterutrius factionis exortes. Iussit quoq; nomine suo Ferdinando Arce metatori qui præsidio vtrariam tenebat, vt Oppidum cum Arce Hispalensibus redderet. Mellariam quoq; quam iuniores in Tarifam commutarunt, restitueret Alphonso Enrique Hispaniarum Architalasso, cuius præsidium hæreditario iure ad illum pertinebat. Ad hæc Reginae iussa præmeditatus respõdet, iniuste secũ agi, si qd' semel iure possedit, sibi inuito subripiatur, Arces illas ab Enrique Rege sub fide publica Gonlalo Saauedrae patri suo perpetuo iure traditas, seq; illius hæredem esse indubitatum, simuletiam Præsidi qui pro illo vtrarie Arcem tenebat, iubet vt se muniat tueaturq; polliceturq; si Regina obsidionem tentauerit, se tempestiue suppetias laturum. Arcis præses non minori animo iussa metatoris accipit, quam illi fuit imperatum, parat omnia quibus opus erat ad se comitesq; suos propugnandos, qui & ipsi parati erant aut munitionem creditã tutari, aut indubitam mortem oppetere. Regina hominum pertinariam audiens iubet illos magna cum diligentia obsidione cingi. Cohortes prætorianas & qui ex curialibus armari potuerunt, & eos qui sponte sua huic se necessitati obtulerunt, eodem mittit, tormentis & machinis muros quati præcipit, atq; ita per dies circiter quadraginta nihil prætermittitur eorum quæ inter obsessores & obsessos in obsidionibus fieri consueuerunt. Igitur Regina cum videret negocium in dies protelari, Guterrium Cardenium Quæstorem suum maximũ mittit, vt quo in statu sit res inquirat, & quibus esset opus cognoscat. Is cum primum Vtrariam accessit, præsidem hortatur vt deditionem faciat, antea quam Reginae indignationem in se conuertat. Quod nisi faciat, atq; potius Fortunam quam rationem experiri mallet, se pro comperto habere illi breuiter esse perendum. Ad hæc præses cum diceret nullas se deditionis cõditiones velle audire, quin potius malle omnia perpeti quæ victi victoribus perpeti consueuerunt, Quæstor maximus videns se nihil proficere, neq; a peruicacia sua hominem posse reuocari, oppugnationem a quattuor partibus parari iubet, eo tormenta, machinas, stlopetras & scorpiones, arietes testudinesq; intendi præcipit, atq; sub primi lumina solis & ortus negocium incipi, quod sine vlla intermissione ad vesperam vsq; perdurauit. Cum ex vtracq; parte plures cecidissent, neq; iam obsessi oppugnantium vires sustinere possent, cum recentes ex oppugnantibus fessis vulneratisq; succederent, neq; obsessis requies ulla daretur, tandem victi succubuerunt. Omnes cæsi, aut ad mortem vulnerati præter duos & viginti, qui postridie Hispalim ad Regnam in vinculis transfucti suspendio vitam finierunt. Nam Præses imprimis pugnans miserabiliter & digne iam perierat.

Quod Regina dum esset Hispali Ioannem peperit, qui fuit deinceps
Primogenitus Princeps atq; hæres designatus.

Caput. IX.

DECADIS PRIMAE.

VM hæc administrantur a Regina Hispali, Rex non cessat Castris Inui obsidionem interuifere, atq; mittere in consultationem frequenter, si quo modo arx illa siue dolo, siue pactione, siue quocunq; alio modo sine viribus capi posset. Nam cum ratione situs oppugnatio foret periculosa, velletq; Rex non multo sanguinis dispendio negocium confici. Reficit cohortes, præfectos instruit, stipendia militibus soluit, & cætera quibus se absente opus esset, imperat fieri, ipse ad Reginam properat, in Bæticis rebus occupatam. Vbi cum per aliquot dies fuissent immorati, Regina quæ ex longo temporis interuallo non peperat, atque ea ex causa iam se inter effectas numerabat, ex inopinato pregnans est inuenta, peperitque filium suum primogenitum Principem Regnorum hæredem, ex puncta Elisabe iam septenni, quam, desperata virili prole, futuram Hispaniarum Principem iurauerant, atque ab alijs iurari fecerant. Natus est igitur Ioannes princeps Anno a salute Christiana Millesimo quadringentesimo duo de octogesimo tertio, KL. Iulias. Ingens ex eo Nuncio secuta est læticia per omnes terras Hispanorum principum imperio subiectas, quoniam natalis ille tranquillitatem pacemque perpetuam omnibus pollicebatur. Illo eodem tempore Alboacen Granatensium Rex per Legatos petijt inducias a Rege & Regina, responsumque Legatis, induciarum condiciones placere, sibi modo soluerent censum a Granatensium Regibus Hispaniarum Principibus pendi solitum. Legati rursus missi eadem de re, quo ad exactiorem censum pertinebat, respondent. Reges illos, qui soliti erant censum illum tributarium pendere, mortuos esse, neque iam in monetarijs officinis cudebatur aurum & argentum, nunc vero non fabricari nisi ferreas cuspides & spicula, quæ præfigerent hostibus, quibus se ab exactiõne illa tributaria liberarent. At nostri, tametsi responsum illud superbia arrogantiæque plenum videbatur, quia tamen induciæ illæ vtrisque conducebant, & Lusitanorum temeritas & audacia pendebat adhuc, temporarias inducias concedunt. Restabat rebellionem vlcisci Metatoris Ferdinandi Saauedræ, principio illius bona publicantur, spoliatur honoribus, declaratur perduellionis reus, mittuntur Cohortes cum Præfectis qui illum querant, questumque vndecumque ad vltimum supplicium trahant. Sed cum esset vir nobilis, haberetq; complures propinquitatis & affinitatis iure coniunctos, quorum obsequia in Lusitanorum bello fuerant illustria, vt cumque merito venia donata, bona honoresque restituti, præsidium Tarifæ cum Arce Alphonso Enrique Hispaniarum Archithalasso restitutum. Petro Godoi qui tres Carmonenses Arces præsidio tenebat, imperatum, vt illas traderet, qui aliquandiu cunctatus dum rependi sibi nescio quos sumptus exigit, tandem Regis & Reginae iram veritus nulla conditione tradit, traditaque Guterio Cardenio Quæstori maximo sub fide publica credunt. Commendatarius quoque maximus Legionensis prouinciæ, qui Lusitano bello quemadmodum sæpe dictum est, insignem operam nauarat, obsequiorum suorum fiducia petit a Rege & Regina, supplicatque, velint ius suum in magistratus petitione sibi seruari, se fuisse tredecim commendatariorum suffragijs creatum, Magistratu atque totius ordinis cõsensu pro magistro expeti, seque ita meritum de re publica Hispana vt repulsam pati nõ mereretur. Regina vero & si cupiebat dignitatem illam in Regis capite collocari, tamen habita ratione commendatarij maximi tam præclare de se meriti, a Rege petit, vt illi cedat, neq; vllam esse rationem, vt in tam obsequentem amicum ingrati esse viderentur. Iubent itaq; illum a tredecim illis suffragatoribus & totius ordinis cõsensu & vna omnium voce magistrum creati, mittuntq; libellos supplices ad Pontificem Max. vt electio illa

illa apostolicę Sedis auctoritate confirmetur, id quod est a summo Pontifice concessum.
 Questor vero maximus in locum Magistri in commendatariū maximū est suffectus.

Rex Victoriam proficiscitur, vt cum Ioanne patre qualdam res commentaretur,
 & inde Hispalim ad Reginam redit. Caput. X.

PACATIS Beticę contētionibus, munitiōibusq; receptis, Rex, animo reuiscndi patrē Tarraconensū Regē a Regina digressus, ad castra Iulia venit, quorū arcem, quā Gonsalus ab Abila sequestro tenebat, in Xanthū ab Aquila ciuē, equitēq; Abilensem trāsferri iubet, presidioq; & necessarijs alijs rebus instruit. Inde Victoriā recta proficiscitur, quo iam pridē constitutū erat, Tarraconensū Regem esse venturū, & quidem iam aduentabat, cum filius in occursum patri progrediens, iam cōgrederentur, filius patris dextrā manu prensans conatur illam exosculari, atq; ille diu reluctatus manū subducit, seq; ad filij sinistrā locat. Cumq; ad Tarraconensis diuersoriū sic venissent, Hispanus equo descendēs patrē volebat in domū deducere. At ille absit, inquit, a me, atq; a dignitate tua fili charissime, vt cum sis Rex Hispaniæ, vnde mihi est origo, & cui omnes ex eadē stirpe propagati obsequiū, & obseruantia debent, ego sim tibi dexter, & tu mecū sinister, hoc est exterior incedas, atq; ita pater filiū comitatus est vsq; ad illius diuersorium, & inde ad suum redijt. Ortus est deinde sermo inter Palatinos, vt fieri solet, an recte pater primas partes filio cesserit, & filius acceperit. Nam vterq; Rex erat, & Tarraconensis hospes Hispani filij, atq; idcirco maiori honore afficiendus, & ijs accedebat, quod erat pater. At alij dicebāt recte factum esse, quod tametsi Reges erāt, sed tamen ita dispares, quod filius ex toto, ex parte vero pater erat. Erat eo tempore præfens vir iuris consultissimus, & orator satis vehemens & probatus, atq; antiquitatum, & exemplorum memoria præclarus, qui ea de re consultus ab hominibus ijs de rebus ignaris respondit recte se fecisse vtrumq; Regem, & patrem, qui filio primas concesserit, & filiū, qui acceperit, atq; imprimis afferebat illud quod. Q. Fabius maximus consul cum pater proconsul equo vehens illi obuiam processisset, imperauit Licitori, vt iuberet patrem ex equo descēdere, qui iussus paruit, filiumq; collaudauit. Atq; hunc tenorē vterque, in deferendis alteri honoribus, per totos illos viginti dies, quibus Victorię sunt commorati, in sedendo, & assurgēdo, in deducendo, & reducendo, & cęteris in rebus omnibus, in quibus vita humana prioris, & posterioris ordinē posuit, seruauit. Igitur cū primū de re comuni cœpissent inter se commētari, primum de regno Nauarię constitutum est, vt decerneretur Phoebo ex filia nepoti Regis Tarraconensis, conseruareturq; in eo tanquam vnus familię Regum Tarraconensis prouincię, tametsi non per agnationem, sed per cognationem esset ex eadem familia ortus. Decreta quoq; sunt multa alia ad regni Tarraconensis, & Sicilię, & Insularum nostri maris administrationem pertinentia. Inde digressi, Tarraconensis Tarraconensem suam, & Hispanus Castri Inui obsidionem reuilit, quam offendit ex voto perpulchre instructam, & obsessos iam ad deditiōem clamantes, & libenter iam de se dedendi condicionibus audientes. Erant enim iam & numero multo pauciores, & viribus exhausti, atq; omnium rerum, quę ad victum pertinebant copia defecti. Cum enim res in eo esset statu, vt facile transigi posset, cœptum est agi de arcis deditiōe, & Rege cupido ad maiora eundī, & illis vltimum exitum timentibus sic conuenerunt, vt præfes cum suis satellitibus, bonisq; liberi abirent, quocumque vellent, arcemque Regis arbitrio relinquerent, traditamque

DECADIS SECUNDAE.

demoliri, atque solo æquari iussit, illi vero in Lusitaniam transmigrarunt. Hisperactis Rex Hispalim ad Reginā proficiscitur, atque inde Cordubam ire constituunt, ut quæadmodum res Hispalentes, ita & Cordubenses, quæ eodem morbi genere laborabant, aduentu præsentiaque sua pacarēt. Sed antea quam inde discederēt, ut futuræ ciuitatis tranquillitati prospicerent, Marchioni postulanti, ut liceret sibi per regiam potestatem, æquo iure cum duce a Methymna in patria cōmuni viuere, responderūt non esse e rep. Hispalensi, ut reditus in urbē illi pateret, quod cum Marchio ægre tulisset, ut ipso exulante æmulus in urbe maneret. Duci quoque a Methymna idem imperarunt. Illis namque absentibus facile poterat ciuitas esse quæta cum causæ disceptandi tollerentur.

Decadis primæ & Libri sept. Finis.

Reliqui tres temporum iniuria deliderantur.

ÆLII ANTONII NEBRIS

SENSIS AVTORITATE REGIA HISPANARVM

atque Hispaniensium rerum Historici in secundam Decadem, quæ est de bello Granatensi Præfatio, in qua ostenditur, neque Principibus Hispanis fuisse vnquam ad bellum inferendum vires maiores, neque hostibus ad propulsandum auctiores.

SEQVITVR bellum Granatense, quod & tēporis spacio, & expeditionū apparatu, & hostiū robore, & locorum difficultate fuit maximū omniū, quæ post deletas Gotthorū opes in Hispaniā vnquā gesta sunt. Superiorū namque Regū in Mauros expeditiones partim tumultuariæ, partim intercisse multorū annorū intercapedine fuerūt. At postea quæ semel Principes nri bellū hostibus inferre decreuerunt, nunquā cessatū est, quoad per continentes annos prope decem omnia sunt confecta. Nulla propemodum interea quies data militibus, non in domibus suis, non in æstiuis, non denique in hibernis, quin potius prioris cuiusque victoriæ finis, principū erat sequentis. Quod si te ad belli apparatū conuertas, nihil defuit, quod ad maximæ potētiae vires ostentandas pertineret, non peditū, equitūque cataphractorū, non leuis armaturæ numerus incredibilis, non carruciariorū, mulionum suffarraneorū, non calonū, lixarū, pabulatorū copiosa multitudo, non tormentorū machinarūque genus vllū, non cōmeatus vsque ad satietatē terra, marisque aduecti. Nam quod ad hostes attinet, nunquā ad ea tēpora res Maurorū fuerunt auctiores, & militū numero, robore, exercitatione armorū, atque ad exercitus, stipendiaque persoluenda ditiores. Ad septies mille stipendiarios equites e publico in belli procinctu semper habebāt, præter euocatorū, gregariorūque innumerā multitudinē. Nam peditum tentus erat numerus, ut Granata ipsa in medio totius regni situ posita, neque ad bellicos tumultus parata, uti ferebatur, solita sit per singulas urbis portas, quæ numero erāt septē, ferentariorū, sagittatorūque ternos millenos effundere viros. Quod vero ad publica vectigalia pertinet, ad stipendia militū persoluenda, arces muniēdas, machinas aptādas, aliaque ad tantū bellū necessaria, si quis tractus illius angustias, & soli malignitatē, præruptaque montiū cōsideret, incredibile, quod sum dicturus, videbitur, dicam tamen nihilominus, septies centū mille aureos patrios Regi suo Granate regnū quotannis pēdebat, qui numerus ratione pōderis in ducales nostros aureos in decies centū mille excreuit. Vnde igitur

dicet quispiā sub principibus nostris tāta fisci diminutio regni illius facta est: Quia nimirū alia tributorū ratio sub illorū Regibus quondā fuit, quā nūc est sub nostris. Illorum imprimis agricolae & pastores frugū pecudūq; Regi suo pēdebāt septimas, quēadmodū nostri sacerdotibus, & ecclesiae, atq; ipsi etiā tantū decimas. Illis quibus nō erāt filij, necesse erat Regē ex asse relinquere heredē, & quibus erāt, pro virili portione cū illis cohære dē instituere. Quo praeterea die nouellae pecudes, aut armēta cuiuscq; signo inurebātur, tertiā partē ualoris quātū aestimabāt, fisco annotabāt. Iā vero ex portorij, vecturis, delationibus, calūnijs, innumeris exactio nibus, incredibile dictū est, quantū regius cēsus augetur. At vero apud nostros nihil tale, aut si quid est, perquā modicū est. Quare nihil mirandū si tātis copijs, tātisq; rerū omniū facultatibus hostes freti tandiu potuerūt principum nostrorū potentiā sustinere. Sed bene, quod tandē penes illos victoria fuit qui erant, quēadmodū iure, ita & armis potiores.

Enumerat causas, cur iuste Hispani principes bellum Granatensibus Mauris intulerunt. Et quemadmodum Zahara castellum in collimitio titum a Mauris captum est. Caput Primum.

COMPOSITIS Hispaniae rebus, quēadmodū in superioribus decem libris praescriptū est, iam Principū nostrorū fortuna laborabat in inueniēdis causis, quē illos ocio, ac lōga pace indormiētes excitarēt. Et si enim iam inde ab ineūte regni sui exordio illa maxima cura eorū animis infederat, quo pacto delere possent dedecus illud Hispaniae, atq; proinde totius Christianae religionis insigne opprobriū, ingruētia tamē negocia nō sinebāt illos de tāti belli magnitudine cogitare, cū praesertim ex superioribus bellis atq; rerū oīm perturbatione Hispana resp. esset penitus labefactata. Et quamcū nulla belli iustior poterat videri causa, q̄ pro religione cōtra noīs Christiani hostes arma corripere, cū aliqui philosophi tradāt, eos, q̄ intellectu vigēt, atq; ratione suapte natura, Barbarorū esse dños, atq; eodē iure bellū illis iuste inferri posse. Accedebāt tamē aliae, ppiores causae, quae nō tā patiebātur nostros tā longo tēpore desiderare, atq; illa imprimis, quod ab hesternis nationibus iā pridē probro nobis obijciebatur, qd' nō modo hostes in cōspectu nostro, atq; ante oculos positos nō submoueremus, verū etiā crebris nos iniurijs vltro lacessentes vix possemus sustinere. Quis enim ab orbe nostro tā remotus, atq; rerū nostrarū tā ignarus erat, q̄ nesciret agrorū populationes, armentorū, gregūq; cū suis pastoribus direptiones vicorū, castellorū expugnationes ab immani ssimis hostibus illatas? Erat & altera causa, quē nos propēiori quodā mō stimulat, ea q̄ maiorū nostrorū sordida fuerāt ab alienata, quēq; ad nos hereditario quodā iure ptinebāt, iusta clarigatione, ac longi postliminij iure nō repetere. Quid? quod hostes cotidie magis magisque inuale scebāt, & in dies plura minabātur, atq; p̄clare nobiscū agi putabam⁹, si aequo cū illis iure Hispanarū rerū imperio potiremur. Superiorib⁹ his causis accessit alia propinquior adhuc, quē belli hostibus inferēdi occasionē adhuc faceret iustiorē. Nam principes nostri dū studēt bella intestina, dissensionēq; ciuiles cōponere, atq; piratarū, grassatorūq; latrocinia cōercere, ac praeterea leges ferre, qbus futurae trāquillitatis, pacisq; fundamēta iaceant, permiserāt tēporarias cū hostib⁹ inducias fieri. Erat ea tēpestate Maurorū Rex Hali Abēhazā vir in bellicis artib⁹ apprime doct⁹, nec minus rerū nouarū cupidus. Is cū intelligeret, nostros alijs ī reb⁹ occupatos, fact⁹ certior Zaharā, castellū id erat mediaregione inter Asindū, Arundāq; sitū, negligētī⁹ custodiri, ac p̄sidio esse vacuū, arripit occasionem, & cōtra fas, iuraq; secialia, ac induciarū pacta conuenta castellū noctu oppugnat, ac

DECADIS SECVND AE.

non multo negotio capit, arcis præsidē præfidiariosq; obrūcat, matres, virgines, viros, puerosq; vinctos cū armētis, & gregibus pecudū in speciē triūphi ducēs arce, castelloq; validiori præsidio munitis victor se ad suos recipit. Eo tēpore Rex & Regina Methymnæ ad campū agebāt, qui, corū quę ad Zaharam gesta sunt accepto nūcio, nihil cunctandū esse rati, omnia cōsilia in hostes vertunt, arma parāt, exercitus cōscribunt, pecunias vndecūq; honeste possunt, magna cū diligētia cōquirunt, cū primū fieri possit bellū hostibus illaturi, illa maxime fiducia læti, quod violati foederis, iurisq; gentiū nefas ab hostibus primū steterit. Et ne quid interea detrimēti Limitanci pateretur, scribūt ad ciuitatū præfectos, ad arcū, castellorūq; præfides, & ad eos duces quibus prouincię Bæticię, atq; Murgitani regni ex antiqua Hispanorum consuetudine finium tuendorū cura deman- data est, vt excubent in armis, arces, atq; oppida muniant, limitesq; summa vigilantia tue- antur. Alphonso præterea Cardenio equestris ordinis, qui sub diui Iacobi noīe dicatus est, Magistro per literas imperant, vt quā maximo possit equitatu Astygitanā Coloniam insideat. Alterius quoq; militię a Calatraua Cisterciēsis Magistro Roderico Tellio Gi- roni, vt Mentefam præsidio teneat, omnibusq; in cōmune edicūt, vt non modo hostiū ex- cursiones per agros compescant, verum etiam ipsorum fines populentur, ac ferro & ignā vastatos reddant. Quæ omnia nihilo secius quam illis sunt imperata, exequuntur.

Quemadmodum Alama Duce Marchione Gaditano, & Iacobo Merulo ciuitatis Hispalensis præfecto expugnata, & capta est. Caput. II.

DV M hæc per vtriusq; partis Limitaneos agūtur, Iacobus Merulus, quem Rex & Regina ciuitatis Hispalēsis prætoribus, senatoribusq; assessorē de- derant, atq; impēdentis belli necessitatibus præfecerāt, agit per exploratores, ac semitarū, diuerticulorūq; viros peritos, vt pertentēt oppidū aliquod, siue castellū hostile, si quo modo possit a nostris intercipi. Paucis post diebus referūt Malacā urbē maritimā, atq; mediterraneā segniter, Alamā negligētius ab hostib; obseruari. Merulus rē oēm ad Rodericū Pontiū Marchionē Gaditanū refert, atq; vterq; Petrū Enriquez prouincię bæticię præfectū in cōsiliū adsciscūt. Cūq; de alterutra vrbe petēda diutius cōsultassent, placuit tandē Alamā debere peti, propterea qd' videbatur ex- pugnata, captūq; facilior. Omnibus visum facin; præclarū, atq; omni laude dignissimū, & in quod esset totis viribus incūbendū. Sed quia grādiōri exercitu opus erat, hortātur alios proceres, arcūq; præfides, vt veniāt ipsi, aut auxiliares mittāt copias. Enriquū Guz- manū a Methymna a Sindica ducē hui; cōsili; nō fecere participē ob antiquas similitates, quę illi cū Marchione Gaditano intercesserāt. Coiere ad negociū peragendū leuis arma- turę equitū ad tria milia, peditū aliquāto numer; amplior, q; per montiū anfractus, perq; iuga, vallesq; depressas, noctu magis q; die iter faciētes nō sine magna difficultate perueni- unt tandē nocte intēpesta in cōuallē, quę aberat ab Alama passūū circiter duo millia. Trecenti ex omni numero strenui milites iubētur seq; duces itineris. Cūq; urbē propius accessissent, præmittūt excubias, vt captēt, qd apud hostes agatur. Referūt ab arcis parte omnia esse quieta, nō circitorū exhortationes, non vigilū acclamationes, non deniq; vl- lum audiri strepitū. Igitur per amicę noctis silentiū scalas muro exteriori admouēt, scan- dit primus omniū Ioannes Ortega, qui se profitebatur scalariū, vir paratus in vtrumq; fa- cinus, siue rem conficere, seu certe occumbere morti. Sequebatur illum Martinus Ga- lindus paris audacię vir ab Astygi vrbe nobilissimus eques, sed a quodam familiari suo instantis periculi admonitus locū cedit. Ille gradū occupat, qui ab Sclario inter

rogatus, quis tu es, qui me sequeris? Ioannes, ait, ille Toletanus. Subiicit Ortega, a Toledo in tanta re aliquid boni? Perge, inquit ille, nam paulo post experieris. Tum sequitur Martinus ipse Galindus, & post illos cōscendunt alij triginta, qui occupato exteriori arcis pomerio trāsiliunt murū interiorē, vigiles somno semisepultos trucidant, aliosq; ex eadē arce auxilio subeūtes pari ratione cōficiunt. In quo Toletanus ille quē admodū erat pollicitus egregie rem gessit. Capiuntur mulierculę cum pueris, præsidarij ex muro deturbantur. Nostri arce potiti seras postici in agrū spectantis frāgunt, socios in arcē ad se recipiunt. Oppidani, qui in mediā vrbis parte siti, summa in pace securi agebāt nihil tale formidantes, terrore subito perculli corripūnt arma, vt arci, quam primū suppetias ferant.

Quam ab hostibus occupatā vidētes murorū turres, & propugnacula, ciuitatis portas, & tēpla prælidio muniūt, vias ad arcē spectantes vallo, & fossa, heronibusq; occludunt, eoq; ferreos arcus, scorpiones, ballistas, sclopetras, & alia tormentorū genera comportant, sagittas, catapultas, phalaricas, glandes plūbeas, & saxeos orbis in arcis portā pariter intendunt, metuētes id quod erat futurū, vt inde hostes ad vrbē diripiendā erumperent. Augebat illis animū ad obeundos labores, quod ad paucas horas expectabāt suorū auxilia tum a castellis, oppidisque finitimis, tum etiā a Granata ipsa equitū, pedūmq; egregia altrice, quę nō amplius quā triginta millia passuū aberat, & quę vnius diei itinere posset longe maiorē exercitum auxilio submittere quā noster esset. Quod ipsum nostros vehemēter angebat, intelligebāt namq; si eo die tota vrbis in potestātē suam non venisset, omnes suos labores frustra susceptos, atq; postridie tantā hostium multitudinē superuenturā, vt neq; arcē tueri, neq; cum illis confluere, neq; illorū impetus sustinere, neq; se demum nisi maximo accepto detrimento posse ad suos recipere. Interim dū quid cōsiliij capiant duces exquirunt. Xanthus ab Abila Carmonēsis arcis præfectus, vir nobilis, atq; animi præceps, qui & ipse insignē equitū cohortē ductabat, est ne quisq; ex vobis, inquit, viri fortissimi qui me in hostes erūpere volentē sequatur? Aderat forte pari magnitudine animi vir Nicolaus Rogius, & ipse arcūēsis arcis præfes, qui ait, Ego, te mi Xanthe & si nemo alius, sequar. Vnū & cōmune periculū vna salus ambobus erit. Qui alios vt sequerentur exhortati vix prima portarum limina attigerāt, & in medio statim eruptionis conatu hostiū telis obruuntur. Eorū cæde nostri animo cōsternati diffidere rebus, incerti quid agant, quo se cōsilio ex tātis angustijs explicēt. Visum est quibusdā arcem demoliri, seq; ante quā hostes auxilio veniāt, debere ad suos recipere. Sed Marchio, & prouincię Bæticę præfectus, & Iacobus Merulus, & quibus erat animus præfens, ac bello viuida virtus, arcē nullo modo deserendā esse censent, Causabātur illi imprimis difficiles in vrbē aditus, hostiū auxilio subeuntiū in breui tēpore aduentū, ac præterea rerū cōmeatus penuriā. Hi vero cōtendunt ab incepto nullo modo esse desistendū, & quando in arce capienda semel sibi bene cessit, vrgendos esse successus, atq; viam inueniendā, qua tota vrbis capiatur, & quo alacrius rem adoriātur, ciuitas diripiēda militibus proponitur, vt quod cuiq; ex præda cesserit, extra sortē possideat, neq; in manubias redigatur. Itaq; placuit demoliri partē muri, qui arcē ab vrbē dirimebat. Per vrbis ruinas nostri duce Marchione agmine factō erūpunt, alij per arcis partē, alij per muros, qua parte erāt arci cōtinētes. Alij domorū culmina cōscendūt, alij parietes cōmunes suffodiūt, pars viarum angustias obsident, pugnatur vndiq; vehemēter eminus telis, cōminus gladijs. Hos prædæ acq; victorię spes alit, illos vrbis amissæ desperatio agit præcipites, vtrosq; auxillorū aduentus acuit, nostros, vt ante hostiū aduentū rem peragāt, illos, vt partē vrbis captæ integrā seruent, qua suos opem laturos receperent, pugnatū est tota die ad vesperam. Mauri deinde

DECADIS SECUNDAE.

paulatim pugna cedere, seque in templum quod non longe a muris erat recipere. At nostri, ne quid intra muros esset hostile, oppugnationem templi non differunt, testudines, pluteosque parietibus admouent, arctibus limina quatunt, apponunt incendia, obsessi tandem partim capiuntur, partim trucidantur. Atque ita nostri preda ingenti, & grandi captiuorum numero, & quod iam inde ab initio petierant, florentissima vrbe potiuntur. In Alama expugnata damnū Zaharæ ab hostibus illatū compēsauius, præterquā quod ad futuri belli momentū plus detrimenti in eius expugnatione intulimus, quam in illius amissione accepimus, quod postea totius belli exitu intellectū est, parua Zaharæ amissæ in limitibus præsertim accepta iactura, atque ingens Alamæ in hostilis regni visceribus illata, futuri euentus omen fuit, quod paruo nostrorū detrimento dira calamitas, atque perniciēs erat hostibus accipienda. Quod & fanaticus quidam senex non dissimulauit, qui cum primū de Zahara expugnata nūcius Granatam est allatus, ait me, inquit, mea saluunt oracula, at de regno Maurorū in Hispania, quod per tot annos possederant actū est.

Quod Granatensium Rex ex Alamæ nuncio cum ingenti exercitu venit, atque oppiduma nostris captum oppugnat.

Caput, III.

LX Alamæ captæ nuncio ingens trepidatio Granatæ consecuta est. principio nemo erat, qui crederet nostros tantū facinus aggressuros, ut urbem in medijs regni penetralibus sitā attentarent. Sed postea quam vnus & itē alter rem certiorē facit, atque alius tantū arcem, alius partem quoque vrbis alius totā urbem captā nunciat, omnes in cōmune fortunam suā lamentari, lugere regnū, quod tanto tēpore possederant, breui periturū. Rex ipse tanti malī nuncio percussus rē ad populi primores refert, quod possit esse tantæ calamitatis remediū exquirat. Placuit totis viribus incūbendū, aut quā primū suis laborātibus, atque in vltimo periculo cōstitutis ex presentibus copijs suppetias ferat. Deinde cū omni equitatu, peditatuque, atque tota regni mole laborandū, ut hostem in medijs regni visceribus exultantē abigāt. Missi itaque subsidio mille armaturę leuis equites, qui postredie eius diei quā vrbs capta est sub primā lucē visi muros bis, terque obequitarunt, vidētēque omnia iam in hostiū potestatē redacta, neque quicquā auxiliij suis prestare posse redierūt. Rex interea scribit ad omnes omniū præfectos, atque arcium præsides, ut pro negocij magnitudine cogant exercitus quā maximos possint, atque ad Alamā obsidendā quadriduo cōueniāt. Intelligebat namque omnē spem vrbis recuperandæ in celeritate positā esse, antea quā hostes se validiori præsidio muniāt, & maiores Christianorū copię confluant, atque tormēta, & machinæ cū grandiori cōmeatu eo cōportentur. Qui nihil secius quā sunt iussi ad locū, tempusque cōstitutū omnes conueniunt. Erat equitū ingens numerus, sed peditū incredibilis multitudo, inter quos sagittatores, stropetarij cōplures. Castris positis cōstituunt ab omnibus simul partibus urbē incessere, non diu, non noctu ab oppugnatione desistere, ut nostri ancipiti periculo distracti, atque vigilijs, & laboribus defessi cederent. At duces nostri multitudine hostiū cōmoti nihilo segnus agunt, milites permurorū pinnas, propugnaculaque partiūtur, cohortes quæ laborātibus opem ferant certis in locis disponūt. Ipsi per vrbis pomeria propugnatores hortantur, ne in tāto discrimine rē somniculose, negligēterque agāt. At hostes tamen non venerāt instructi machinis, sulphurariisque tormētis, magno tamē animo, vel potius temeraria quadā desperatione, muros vndique adoriūtur, pluteos, ac testudines murorū radicibus admouēt, funda

menta suffodiunt, arietant portas, scalas admouent, nullūq; tēpus intermittūt in quo non hostibus obsessis negociū facessant. At nostri & si numero pauciores erāt, non modo sufficit animus ad deturbandū hostes, verū etiā ausi portas erūpere, oppugnantes vltro incessabant. Cadebant ex illis complures propterea quod ausu temerario, vel potius præcipiti quadam rabie concitati ad muros accedebant. Oppugnatū propugnatūq; est oppidum eo die summis vtrinque viribus. Sed Mauri cernentes nihil se a oppugnatione proficere statuunt flumen, quod urbem præterlabitur, per inciles fossas diuertere. Nostri vero ne aquationis vsus interciperet, cū alioqui non essent in vrbe fontes, nō putei, nō cisternæ, coacti sunt pro aqua cū hostibus pugna conferere. Cūq; ex vtraque parte complures caderent, non potuit effici quo minus hostes magnam fluminis partem alio diuerterent. Erat cuniculus ex vrbe pertendens ad flumen aquationis vsui iam pridem ab Oppidanis comparatus. Sed cum ex diuersa fluminis ripa sagittis & missilibus aquatores summouerentur, non potuit euitari, quin pro vsu rei tam necessariae ab vtrisque diu noctuq; pugnaretur, atque plures vtrinque caderent. Laborabant præterea nostri aliarum rerum multarum inopia. Nam cum iam inde ab initio vrbs capta diriperetur, multitudo ignara consiliorum putans urbem non eo expugnatā vt muniretur præsidio, sed vt direpta dirutaq; desereretur, frumenta equis proculcanda spargunt, dolia & serias mellis & olei frangunt atq; corrumpunt alia, quæ possent aliquando vsui esse futura. Duces nostri in tanta rerum omnium difficultate positi ab vrbibus finitimis per litteras auxilia petunt, proceres primoresq; populorum ad ferendas suppetias hortantur, quanto in periculo sint exponunt. Ducem a Methymna Alindica ob memoratas similitudines veriti sunt commonere, ne rogatum facerent deteriorem sibi implacatioremque, cum præsertim de tanta re illum a principio non consuluerint. Ad Regem præterea Reginamq; scribunt, quo in statu res sit enarrant, atq; vt copias auxiliares quamprimū curent mittendas, hortantur.

De auxiliariis copijs cum comætu obsessis misso, & quod Rex ex Methymna profectus magnis itineribus properat, vt negotio interellet.

Caput. IIII.

VNCIO eorum quæ ad Alamam gerebantur ad finitimas nostrorum ciuitates allato, omnes se incredibili studio ad arma capessenda concutere, atq; suis in tanto periculo positis ad auxilia ferenda cohortari. Sed imprimis Enriquus a Methymna Alindica Dux simultatum quæ illi cum Marchione Gaditano intercesserant, aut obliuione sempiterna memoriã delens, aut ad tempus dissimulans equites peditesq; aut suæ dicionis, aut suæ æra merentes euocat, amicos rogat, omnes in commune ad ferendam laborantibus operam accendit. Exponit præterea publice apud Mensarios ingentem pecuniarum aceruū, vnde stipendia Gregarijs militibus persoluerentur. Atq; in hunc modum quam maximo exercitu comparato, accedunt alteræ copiæ a Corduba, Astygi, Hispali, Asindico, cæterisque Oppidis & municipijs in hostium collimitio positis. Conueniunt præterea eodem comes Egabrensis & Alphonfus Aquilarius atq; Limitaneorum Præfecti, qui omnes grandi rerum omnium comætu & qui posset sibi obsessisque sufficere iumentis imposito Alamam contendunt. Mirum tam breui tempore tantam equitū peditumq; multitudinem potuisse vnum in locum conuenire, atq; tanto omnium consensu tanquã animi alacritate ad præclarum facinus peragendum coniuersasse. Erat ea tem-

K in

DECADIS SECVNDAB.

pestate Rex & Regina Methymnæ ad campū, qui nuncio accepto de Alama a nostris expugnata & deinde ab hostibus obsessa nihil cunctādum esse rati cunctis vīribus optulandum esse interclusis decernunt, Ad bæticae prouinciæ ciuitates, Oppida, Castella, arciumq; præsidēs, & ad limitaneorum præfectos scribunt, vt sint in armorum procinctu. Ipse vero Rex quo die nunciū accepit, a Regina digressus magnis itineribus Cordubam contendit. Erant in illius comitatu Beltranus dux Alburquerqueus, Petrus Manriqueus comes a Triunio, Enicus Mēdoza comes quoq; a Tendilla, quibus se deinde adiunxit Ioannes Siluius Cifontanus comes ex Toletō vrbe regia progrediens in occursum. Cumq; peruenissent ad Amuzum, oppidum est id a Corduba distans septentrionem versus passuum circiter millia viginti: mittit literas ad ducem Methymnæ, ad comitem Aegabrensem ad Alphonsum Aquilariū: & ad alios cohortiū præfectos, imperans illis ne properēt, seq; expectent, velle se dicit ferendo subsidio interesse. Atqui duces qui iam intra hostium fines exercitum ductabant cum grandi armorum comœtuscq; impedimento putātes iam non esse integrum, sed neq; tutū retrocedere, tum quod obsessi laborabant in summa rerum omnium inopia, tum etiam quod tantus exercitus non poterat diutius contineri, propterea quod ad paucos dies erat conductus, & paucorum dierum cibaria comportabantur, rescribunt ad Celsitudinem suam se voluisse illius iussis obtemperare, sed rem eo loci deductā, vt iam non sit in ipsorum potestate, vt saluis rebus possent repedare. Orabant, obtestabanturq; illum quando aliud fieri non poterat, id quod fecissent, boni consuleret. At Rex nihilo segnius institutū iter peragit, quod ad ventum est ad locū, quem accolæ Pontonem magistri vocant. Vbi certior factus exercitum procedere, neq; posse illum ob memoratas causas expectare, properabat tamen vt copias consequeretur, nisi periculi a finitimis hostibus imminentis admonitus fuisset. Itaq; statuit Ramblæ rei euentum expectans immorari. Vbi vero postridie nunciū accepit de hostium fuga, deq; Alama obsidione soluta Cordubam redijt, quo venturam esse Reginam cōuenerat, cum qua de futuri belli ratione consultaretur. Constat namq; Granatenses Mauros dum haberent hostem in agro propemodum suburbano nunquam quieturos, sed neq; cessaturos ab obsidione repetenda, quo ad urbē amissam recuperarent. Ex quo alterum e duobus erat necessarium, aut urbem relinquendam, aut bellum esse continenter gerendum. Nam quod erat tertium alternis mensibus tam grandem exercitum cogere, qui sufficeret ad comœtus importandos infiniti cuiusdā erat sumptus, & vnde multo maius detrimentū nostri, quam hostes acciperent.

Soluitur Alamae obsidio, comœtus in urbem importatur, Dux a Methymna cum Marchione ex antiqua similitudine in gratiam redit.

Caput. V.

MA VR V S deserta obsidione cum se Granatam recepisset, nostri summa rerum omnium inopia laborantes spem, metumq; interdubij pendebant, cum speculatores nunciant auxiliares nostrorum copias aduentare. Erumpunt portis bipatentibus omnes, atq; in occursum venientium hilares procedunt. Ruunt vtriq; in amplexus, & oscula, dicunt accipiuntq; salutem. Hi percontari, illi narrare pericula gestiunt. Hos iuuat, beneficia in tam bene meritos collocasse, hi conseruatores, atq; vitæ, salutisq; suæ autores venerantur. Iam Gaditanus Marchio acceperat quanta animi ala

eritate dux a Methymna se gessit principem in contrahendis auxilijs, quantaq; liberalitate in stipendio militibus perfoluendo fuerit vsus, quantos praeterea labores in ductando exercitu subierit, cum alioqui potuisset iure suo in aduersarij calamitate, aut laetari, aut saltem dissimulare. Ipse prior ducē adit, atq; post arētillimos amplexus dicta, acceptaq; salute huiusmodi verbis est vsus. Hic dies clarissime Dux, mihiq; imprimis obseruandē controuerſijs, simultatibusq; nostris finem imposuit, idemq; spero initium dabit necessitudinis, amorisq; inter nos sempiterni. Nam & ego semper meminero beneficij a te hodie accepti, atq; salutis quam tibi vni acceptam refero, & tu e diuerso cum de me cogitabis, de tua erga me benignitate memineris, & te meae salutis autorem fuisse laetabere.

Sed quando neq; fortuna tua desiderat, vt tuis in me beneficijs gratiā referam, neq; pro tui animi magnitudine id a me exigis, reliquum est, vt Deus immortalis, & mens sibi conscia recti premia digna ferant. Ad quē breuiter Methymneus dux, missa, inquit, isthaec fac perquam illustris Marchio. Neq; enim decet in causa maxime religionis Christianae bonos viros priuatarum simultatum meminisse, quin potius omnes offensas, si quae hinc inde, aut illate, aut acceptae sunt, condonemus patrie, atq; nomini Christiano, aeternaq; obliuione sepeliamus. Nunc quando bene vtriusq; cessit, genialis agatur iste dies, sitq; inter nos gratiae reconciliatae testis sempiternus. Iungunt itaq; hospitia, & quem admodum est in adagio illo veteri, pares cum paribus facillime congregantur. Sed quid non mortalia pectora cogit auri sacra fames? Cernens auxiliaris miles hospitem suum feruis, ancillis, armis, omniq; preciosa suppellectili aduētum, coepit inuidere, atq; alium alium mussans extimulare, cur non inquires, & nos quoq; ex praeda pro virili portionem petimus, qui non minus in ferendo auxilio, quā isti in capienda vrbe laborauimus? Neq; enim minor est labor, quam quærere, parta tueri. Itaq; cum postridie de relinquendo in vrbe praesidio, deq; reducēdo exercitu a ductoribus ageretur, coeptum est non iam obscure, sed palam atq; pro concione publica disceptari de praeda inter praesidarios, subsidiariosq; diuidenda. Hi namq; dicebant deberi sibi non modo partem spolijs, sed & omnem praedam, quando vt ait poeta, non minor est labor, quam quærere, parta tueri. An qui in summa rerum omnium difficultate atq; angustia positi iam iam in hostium potestatem venturi erant, aut caedem miserandam subituri, non dederent se cum suis omnibus bonis, vitae, salutisq; suae autoribus? pellem, inquit scriptura sacra, pro pelle dabit homo pro anima sua. Illud insuper addebant ex limitaneorum iure, legibusq; iam inde ab ipsa hominum origine obseruatis, qui in hostium potestatem deuenierunt sui iuris omniumq; bonorum suorum facultatem amiserunt, atq; sui ipsorum dominium in victores transtulere. At vos, inquiunt, omniaq; bona vestra, tā ea quae antea iure possidebatis, quam ea quae nunc ex belli huius manibus obuenerunt, vestri iuris esse desiere, cum iam iam in hostium potestatem ventura essent, nisi nos auxilium tulissemus. Quae igitur inuidia est, non concedere partem illis, qui vobis omnia reddiderunt vitam, libertatem, fortunascq; omnes, tam iure antea possessas, quam nunc ex bello aduenticias? Illi vero contra, immo inquiunt, quae aequitas, quod iure nostrum semel esse coepit, quodq; vigilijs, & laboribus, atq; insuper vitae periculo nobis accessit, atq; in censum nostrum iuste numerari debet, nobis inuitis velle praeripere? At liberaſtis obsidione detentos, aperuistis viam, qua ciuibus vestris in patriam reditus pateret, fecistis quod ex iure diuino, & humano facere debuistis. Nunc vero pro eo mercedē exigere, quod vltro bene fecistis, quae humanitas est? immo quis pudor, atq; inciuilitas, beneficiū semel bene collocatum exprobrare? His se stimulis, atq; iurgijs in rixam, & ex rixa se in pugnam prouocant.

DECADIS SEC VND AE.

tes Dux à Methymnà sic alloquitur. Quo pergitis o comilitones mei, quis furor, iraque mentem præcipitat: hoc tantum obsecro prohibete nefas, ne velitis pro parua bonorum fortunæ accessione tantâ rei bene gestæ gloriam cõmaculare. Et quid aliud hostes nostri contra nos facerent, quam quod vos facere incipitis? Nunquid ea ex causa huc venimus, vt cum ciuibus nostris pugnam confereremus, an potius vt ex periculo, & obsidionis angustia explicaremus? Sinite igitur, rogo vos, habeant illi parua, atq; minuta fortunæ bona, quæ sibi sorte sua obtigerunt, dum modo vos beneficentiæ vestræ consciencia fruamini, quæ sola bonis, atq; sapientibus viris præmium recte factorum semper fuit iudicata. Hoc clarissimi, deq; omnibus benemeriti Ducis sermone mitiores facti milites auxiliarij cesserunt, puduitq; illos inceptisse, quod non fuerunt consecuti. Tum exercitus parte cum omni comineatu, quem importauerant, in vrbis præsidio relicto, cæteri cum Duce, & Marchione in domos quilibet suas læti redierunt.

Maurus Alamae obsidionem repetit. Regina Cordubam venit. Bellum Mauris apparatu maiori decernitur.

Caput. VI.

RANATENSIVM Rex audito Ducis & Marchionis ex Alama diceffu, obsidionem maiore belli apparatu repetit, atq; die noctuq; omni ex parte oppugnari iubet. At Iacobus Merulus Hispalensis ciuitatis præfectus, & Martinus a Corduba ex familia comitis Aegabrensis, & Ferdinãdus Carillus vir nobilis, qui relicti fuerat vrbis tuende causa præfecti, stationes distribuunt, vigiles, circitoresq; partiuntur, & qua parte murus erat infirmior, strenuiffimus q; miles collocatur. Cũq; per aliquot dies cõtinuos omne tempus mutatis oppugnationibus nostros ad lassitudinẽ usq; oppugnãdo defatigassent, statuunt in matutino quodam diei crepusculo, qua parte munitionis nulla erat suspicio, scalas admouere. Iamq; vigilibus trucidatis ad septuaginta intra vrbem recepti erant, atq; ascendentiũ numerus magis magisq; augebatur. Ad clamorem tessere nostri excitati arma corripunt, admissosq; intra moenia hostes cædunt, fugant, atq; impulsos ex muris deturbant. Actum erat de retinẽda vrbe, deq; omnibus qui illam præsidio tenebant, actum quoq; de omni spe regni illius recuperãdi, quod per septingentos annos hostes possederant, si non Hispaniæ reip. fortuna vnum ex militibus polliendi, atq; aptandi spicula sagittis peruigilẽ seruasset, qui, hostium sciens strepitũ, socios dormientes ad arma capiẽda excitauit. Fuit nobis tam fatalis sagittarũ ille politor, quam Romanis anser ille Capitolinus, qui Senones moenia subeũtes, iamq; pinnas murorum pressantes primus omnium sensit, atq; clangore suo vigiles, propugnatoresq; excitauit.

Maurus cernens se ea oppugnatione nihil proficere, obsidionem intermittit in aliud tempus, quo machinis, & oppugnationibus, atq; tota illius regni mole auctus vrbe amisam recuperet. Regina interea quam Rex Methymnæ reliquerat, cum ad bellũ, quod cum Mauris gerebatur, in Beticã proficisceretur, ad primores regni, ad ciuitates, & municipia, vnde poterat exercitus cõparari, & ad euocatos, qui regia stipẽdia merebant, literas dat, quibus oes hortatur, vt ad certũ diem sint in armorum procinctu, & se cũ Rege agglomerent, vt quã maximo fieri possit exercitu, hostiũ fines adoriãtur. Comestabilem quoq; Hispaniarũ accersiri iubet, vt superioris Hispaniæ citra Taurũ mõtem p se, & pro Rege gubernationẽ cõmedet. Qui veniẽs & qua ex causa iussus sit venire factus certior, hac vna in re dicit se cogi nõ posse, neq; debere, vt Rege suo militãte, atq; cũ hostibus rem

gerente, Comestabilis in pace quietus & extra fortunam belli positus vitam agat. Non potuit Regina illius ad obsequium pronā volūtatem non laudare, laudatumq; vt suum in bello munus exequeretur, seq; vt ad Regem quamprimum fieri possit, conferret, hortatur. Prouinciæ deinde administrationem in Archithalassum Regis transfert, quem regij consilij iure consultis præficit, atq; prætoribus maximis, quibus in locis opus erat constitutis, quam magnis potest itineribus Cordubam ad Regem proficiscitur, nisi quatenus paucos dies dominicæ resurrectioni dedicatos Toleti immoratur. Quo tempore Regina Cordubam venit, nihil aliud fere ad regium senatum versabatur, quam de Alama capta quid esset decernendum. Erant complures ex ordine equestri atq; senatorio viri rei militaris periti, quibus natura regionis, & loci situs erat notus, qui Regi & Reginæ suadebant, vt demolirentur urbem, quæ nisi magno totius Hispaniæ dispendio retineri non posset. Nam cum esset in medijs hostium penetralibus sita, esse opus quot annis quater, aut quinquies commeatus importari, quod tuto fieri non poterat, nisi toties equitatus ingens cogere. Quare belli gerendi ratio potior videbatur, vt euerfa funditus Alama, consilia verterentur omnia quemadmodum Loxa posset capi, quæ minori sumptu capta retineri posset. Sed quia ciuitas illa grandior erat, & quæ, vt obideretur, maiore belli apparatu indigeret, quam pro tempore illo esset in promptu, in aliud tempus obsidionem esse differendam, cum præsertim illa tempestate Bætica rei frumentariæ penuria laboraret, satisq; esset quod Rex cum præsentis exercitus commeatum importaret Alamam, siue placeret urbem dirui, siue muniri, præsidarios milites omnium rerum egestate laborantes esse recreandos. At Regina, quæ propagandi fines Hispaniæ ingenti cupiditate flagrabat, non probauit illorum sententiā, qui dicebant Alamam esse diruendam, nec vlla ex causa cessandum a gerendo bello, quod semel inchoauerant, & cuius causa quo tempore alijs rebus essent impliciti, ipsa cum Rege illuc venerant. Et quando illud oppidum fuit primum, quod ex hostium potestate in suam dicionem venerat, & vnde totius belli futuri auspicia erant capienda, nullo modo esse deserendum, sed potius in eo laborandum, quemadmodum castella, & oppida, munitionesq; finitimæ caperentur, vnde hostibus damna inferrentur, & Alama nostræ quies tranquillitasq; perueniret. Huic Reginæ tam pie, honestæq; voluntati Rex accessit. Tum regni proceres & qui aderant, & qui absentes postea aduenerunt assenti sunt, seq; ad bellum, quod impendebat, parant, atq; alacri animo se ad arma accingunt, Rex cum proceribus, qui aderant, & cum præsentis exercitus Astygitanam Coloniam petit. Fuerunt in illius comitatu ordinis ecclesiastici Petrus Mendoza Cardinalis Hispanus, qui postea ex Archiepiscopo Hispalensi, fuit Toletanus Antistes, Ex eadem familia Iacobus Furtatus ex episcopo Pallantino Archiepiscopus Hispalensis, & Alexandrinus Patriarca & S. R. E. Cardinalis, Ordinis equestris Magistri, Alphonsus Cardenius militiæ diui Iacobi, Rodericus Tellius Cisterciensis militiæ a Calatraua, A ponte Traiani, hoc est ab Alcantara Magister Ioannes Stunica non adfuit, quia ætate pupillari sub patre Placentini Ducis erat positus. Ex seculari militia Dux a villa formosa Regis frater Nothus, Ludouiscus Cincinnatus a Methymna cœli Dux, Aenicus Lupides Cardinalis Hispani frater Infantatus Dux, Beltranus a Cauea Alburquerquerus Dux, Petrus Verafcus Hispaniarum comestabilis Rodericus Pontius a legione Gaditanus Marchio, Iacobus Lupides Patiequus Villenatum Marchio, Alphonsus Tellius Vrenatum Comes, Iacobus a Corduba Aegabrenlis comes, Petrus Manriquus a Triuinio comes, Aenicus Lupides Mendoza Tendillanus comes, Ioannes Siluius Centifontanus comes, Guterius a

DECADIS SEC VNDAE.

septo maiori, Caietanus comes. Alphonfus a Corduba domus Aquilariæ dominus.

Alij quoq; ex equestri ordine viri principes, qui partim acciti a Regina, partim rogati, partim sponte, partim vltro venerunt. Nec defuerunt duo questores maximi, Ioannes Chaconius & Rodericus Villosa. Regij præterea census, & fisci procuratores, domusq; regie Villicus maximus Enriqus Enriquides. Tū lustrato exercitu censi sunt equites ad octo millia, peditū vero numerus amplior, ordinatisq; cohortibus ex Astygi colonia cum ingenti cōmeatu Alamam petit. Iacobum Merulum aliosq; duces, & milites, qui cum illo erant, laudat, laudatosq; a presenti militia soluit. In Meruli locū Ludouicum Ferdinandū comitem a Palma sufficit, & quadringentorum equitum cum suis ducibus præsidium illi relinquit, urbem quibus in locis erat opus, munit, atq; omnium rerum copia, quæ sunt ad victum necessaria in trimestre tempus instruit. Erant in ea vrbe tria Maurorum fana, mezquitas illi vocant, quæ ex profano ritu expiatis Cardinalis Hispanus Regis & Reginae iussu Christianæ religioni dedicauit. Primam Dominicæ incarnationis nomine. Alteram diui Iacobi Hispanorum patroni. Tertiam Michaelis archangeli. Has Regina vasis aureis, argenteisq; vestibis, & auleis, libris, cymbalis, tintinnabulis, & omnibus quæ ad cultum diuinum necessaria sunt adornauit. Ipsa quoq; religionis ardore commota suis digitis textilia quædam velamina laborauit, quæ adhuc in templo illo primo manuum suarum monumenta extant.

Rex Granatensium agros populatur. Loxam obsidet, atq; obsidionem intermittit.

Caput. VII.

HIS ad Alamam peractis, Rex antea quam Cordubam rediret, campos Granatæ adiacentes obequitat, agrorum fruges in herba metit, arbores succidit, & omnia vasta reddit. Interea Regina non cessat, alios principes, qui Regem non fuerant secuti literis conuocare, vrbes, oppida, municipia, & populos, vt se futuro bello, quod in Loxam parabatur, accigant, hortatur. Ex omnibus quoq; locis vndecunq; fieri poterat, commodius frumenta, vina, succidia, reliquumq; omnem commeatum in certum tempus, locumq; comportari, machinas quoq; & tormenta, cæteraq; omnia, quibus ad obsidionem opus erat, aptari iubet. Interea Mauri cum intelligerent nostros omni bellico apparatu in illorum perniciem coniuurasse, & ipsi vires, & consilia, quibus se tueantur, arceantq; nostros, excogitant, aggeribus, fossis, vallis, & propugnaculis, muris, & pinis, vrbes, oppida, & castella muniunt. In quanto sint periculo transmarinos Mauros faciunt certiores, atq; auxiliares ab illis copias, & ad victum necessaria implorant. At Principes nostri illorum consilia præuertunt, nam ingenti omnis generis nauigiorum classe, in freto Gaditano comparata vtriusq; Mauritaniæ littora, portusq; & stationes lustrari iubent, ne quisquam ex illis ad suos iuuandos transmeare, aut aliqua in re optulari posset. Igitur Rex cum exercitu, quem Regina parauerat, dum ipse Alamam instruit, Granatensiumque agros populatur, cumq; omni commeatu, quem vnum in locum comportari iusserat, ad alterum exercitum proficiscitur, atq; vtriusq; exercitus ordinatis cohortibus Loxam petit, atq; inter oliueta suburbana, quæ in vallibus, & collibus consita Singulis annis præterlabitur, castrametari iubet. Erat prope urbem cliuus ex Loxensium religione sancto Alboacemi suo dicatus, qui propterea, quod vrbi impendebat, & stationes in eo dispositæ videbantur posse hostium eruptiones compe-
scere, &

cere, & castra redere tutiora, iubet Rex considere Rodericum Tellium militiæ a Calatraua Magistrū, & Vrenatium Comitem illius fratrem, Gaditanū quoque, Villenatemque, Marchiones, & Alphonsum domus Aquilariæ dñm, strenuos duces. & qui pulcherrimum equitatum, peditatumque ductabant. Ceteros pro commodo quemque suo, atque ob-
 sidionis, quæ parabatur, tabernacula figere, & tentoria collocare iubet. Erant in vrbe
 ad tria millia armatorum ex omni Maurorum numero delecta sub duce rei militariæ
 experientissimo, alatarum, hoc est Aromatopolam, illi vocabant. Hi eruptionibus cre-
 bris laceſſebant nostros, multaque illis damna inferebant. Et quia castra erant anfracti-
 bus, præruptisque montium intercisa, non poterant sibi inuicem auxilia mittere. Quarta
 die, postea quam Mauri sunt obsessi, bonam armatorum partem in insidijs collocant,
 partem in eos mittunt, qui sancti Alboaceni cliuum insederant. Committitur pugna
 cum stationarijs, atque his militibus, qui erant in præsidio positi contra subitas Mauro-
 rum eruptiones, accurrunt subsidiarij, hostesque subeuntes in fugam compellunt, fugien-
 tesque persequuntur inmemores castrorum, quæ sine defensoribus, & deserta relique-
 rant. Interea ex insidijs Mauri prodeuntes ex altera parte cliuum conscendunt, castra
 oppugnant, capiuntque. Quod cum nostris esset nunciatum, in castra iam capta rede-
 unt, eos hostes ex vrbe insequuntur, nostri ancipiti pugna distracti, & cum illis, qui
 castra deripuerant, ad horam integram pugnant, quoad ex alijs castris auxiliaribus co-
 pijs subeuntibus hostes fundunt, fugant, atque intra sua moenia includunt. In ea pugna complures
 primarij viri ceciderunt, sed imprimis Rodericus Tellius a Calatraua Magister dua-
 bus sagittis confixus interijt. Cuius mors non modo Regi & Reginae, sed quia cu-
 rialium iuuenum erat Princeps, vniuersæ iuuentuti flebilis fuit. Rex vero cum intel-
 ligeret, quanto in periculo essent, non modo ijs, qui Alboaceni cliuum, sed etiam illi, qui
 alia loca insederant, cum neutri possent in hostium superuentu alijs auxilium ferre, sta-
 tuit castra in locum tutiorem procul ab vrbe reducere, quoad geminatis copijs bina
 aut terna castra possit vrbi adiuuere. Neque enim aliter poterat obsidio coarctari,
 quo minus obsessi socios auxiliares possent admittere, & ea quæ ad victum necessa-
 ria erant in vrbem importari, itaque statuit postridie eius diei castra mutare. Sed antea
 quam præconis voce conclamari castra iuberentur, plebei, & turbæ, & gregarij milites,
 & qui sub nullo certo duce militabant, cum videret procerum tentoria reuelli, sarcinas,
 & impedimenta inuehes aptari, cliuumque Alboaceni ab inſessoribus deseri, atque ab hosti-
 bus occupari, suspicati auxiliares copias nocte hesternâ intra vrbem admissas hostium
 numerum auxisse, omnem spem suæ salutis in fuga posuerunt. Non illos pudor reti-
 nuit, non desertorum, castrorumque ignominia, non timor, qui plerumque degeneres ani-
 mos arguit, quemadmodum generosos fiducia ex periculo explicat. Supererat hosti ani-
 mus ad persequendos fugientes, nisi Rex equum conscendens procerum cohortes lustrasset,
 acies trepidantium stetit, labentesque animos in pugnam reuocasset. In eo conflictu Co-
 mestabilis tria vulnera in facie accepit. Dux a Methymna cœli equo deiectus ab ijs, qui
 illum obseruabant, pugnam restitutus est. Comes Tedillanus, qui stationem habuit vrbis mu-
 nitionibus proximam prætermodum relis hostium impetum cessisset in interitum, nisi Frasciscus
 Stunica, qui patris sui Placētini Ducis cohortes ductabat, accurrisset, atque in summo pericu-
 lo positum vite, pugnamque reddidisset. Gaditanus Marchio illa die insignem operam nauauit, qui
 cum suis pugnam non solum hostes repressit, verum etiam cedentem in eos ingentem edidit, atque in vrbi
 muros impexit. In hunc itaque modum mulionibus, & lyxis, calonibusque spacium, atque tempus da-
 tum colligendi sarcinas, & impedimenta, iumentisque, & carris imponendi, nisi quatenus vehicu-

DECADIS SECVNDÆ.

lorum defectu magna rei frumentariæ copia est relicta. Regina earum rerum, quæ ad Loxam nõ satis foeliciter gesta sunt, facta certior indoluit, plusq; pro materia decuit, sed pre mens altum corde dolorẽ, spem vultu simulat, secp; maiori animo erigit ad ea quæ restabant peragenda.

Maurus Alamam iterum obsidet, noster obsidionem soluit, urbemq; comœatu instruit.

Caput. VIII.

QVI Alamę præsidio cum Palmẽsi Comite, alijsq; ducibus a Rege sunt relicti, cum audissent Loxę obsidionem Solutam, Regemq; copias inde mouisse, ex cuius captiuitate sperabant sibi faciliorem futuram militiam, nunc ex liberatione difficilem, periculosaq;, quod pro comperito habebant, hostes non quieturos, quoad Alamam in suam redigerent potestatem, mutantes inter se dicebant, non esse expectandum, donec hostes venirent, eosq; obsidione cingerent, quin potius urbem esse diruendam, ipsos cum spolijs, atq; omni præda debere se ad suos, tutioraq; loca recipere. At Comes, & qui cum eo duces in urbis præsidio erant intelligentes, quam ignominiosum, ac turpe facinus esset, urbem suæ fidei creditam deserere, dissuadent, hortanturq; ne tale aliquid cogitent, nunc precibus orant, nunc minis deterrent, nunc admonent, vt in Regis aduentum rem integram reseruent, neq; quicquam interea ea de re statuant. His rationibus milites confirmati obfirmant animos ad se, urbemq; sibi commissam tuendam, aut mortem pulchram sibi oppetendam. Et ecce Maurus cernens Loxam obsidione liberatam, Regemq; nostrum cum exercitu se Cordubam recepisse, cum duobus equitum millibus, & ingenti peditum numero Alamam inuadit, diu, noctuq; oppugnat, nostri propugnant, in eoq; dies aliquot insistitur. Sed obsessos a limenta, viresq; deficere, atq; in dies propugnantium numerus minui, vigiliarum, laborumq; vicissitudo crescere. Illos tamen recreabat, reficiebatq; vna, & ea quidem certissima spes, quod breui Rex suppetias esset allaturus cum ingenti rerum omnium comœatu, neq; illos sua opinio sefellit, nam & ad constitutum diem venit, obsessores impugnantescq; fugauit, urbem alimentis, & aliarum rerum copia instruxit, duces, militesq; fessos recentioribus permutauit. Nam Palmensis Comitis in locum, Ludouicum Osorium ecclesiæ Asturiensis Archidiaconum, qui postea mentelanus Præsul fuit, virum probum suffecit.

Hisq; rebus peractis alteram per Granatensium agros excursionem facit, prædiorum villas, speculatorumq; turres diruit, frumenta, frugesq; in herba corrumpit, pecora, armenta q; abigit, pastores, agrorumq; cultores in speciem triumphii ante se captiuos agit, atq; lic cum integro exercitu Cordubam Victor redit. Quanta esset principum nostrorum potentia, quantaq; animi magnitudine bellum hoc inchoarunt, vel ex eo animaduerti potest, quod hoc eodem anno quater cõegerunt exercitum, quam maximus poterat ex vniuersa Hispania comparari, quater hostium fines hostiliter ingressi omnia illius regni penetralia proculcarunt: vnde secuta est tanta rerum penuria, quæ ad victum pertinent, vt nisi gens illa cibi parcissima, vini abstemia, frigoris, caloriscq; patiens, propositiq; tenax fuisset, vel sola huius anni diligentia potuisset illos in sui, reruq; omnium suarum deditiõnem cogere. Sed neque in aduersis deerat illis animus, non solum ad impetus nostrorum sustinendos, verum etiam cum magis afflictii esse viderentur, ad hostes laceffendos supererat audacia. Ostenderunt hoc in obsidine Canneti, quod erat castellum nostrum in collimitio vtriusq; regni positum, namq; dum hostes intra ipsorum fines omnia vastant, populanturq;, illi intra nostros Cannetum oppugnant, ca-

piunt, diripiuntq; & cum præda vtriusque sexus, atq; omnis ætatis, conditionisq; mortalibus, in patriam victores redeunt. Quid? quod eodem ipso tempore, cum inter patrem & filium de summa regni certamen esset, omnesq; ciuium, populorumq; vires in duas factiones essent diuersæ, quarum altera patrem, altera filium sequebatur, neutra tamen a nobis in perniciem alterius auxilium petijt, sed ipsi inter se priuatas inimicitias, nobiscum vero vno omnium consensu, consilioq; bellum publice gerebant.

Nam cum pater in regni sui primores quosdam nobiles sequiciam exerceret, proximi, & affines non ausi alium sibi Regem creare, filium loco patris delegerunt, statueruntque in regni culmine, Granata vrbe Metropoli cum suis munitionibus illi tradita. Pater regno pulsus Bastam vrber amicam se contulit, inde similitates inter patrem & filium ortæ, atq; inde cædes, mortesq; & odia consecuta. Interea pater per temporis occasionem Alambram vrbis arcem, quæ pro filio stabat, admotis scalis interceptit, præsidioq; munit, inde per vias publicas crumpit, ciues, suas quisq; partes, secuti vrbe in media vbicq; pugnant. Sed factio, quæ filium sequebatur, superior euadit, aduersariosq; rota ex vrbe fugat, Alambram captam recipit, suoque Regi restituit.

Et quamquam concordia illa discors hostium inter se victoriam nostram ex illis per aliquot annos remorata est, fuit tamen eis tandem exitio vltimo, quo sine multo sanguinis dispendio, minorisq; negotio se, omniaque sua tam sacra, quàm profana nobis tradiderunt. Sed quia iam tempus erat, vt Rex & Regina alijs quoque rebus prospicerent, quam illis, quæ ad insequentis anni bellum pertinebant, antea quam e Corduba discederent Limitaneos, ducesq; Limitaneorum certis in locis disponunt. Petrum Comitem a Triuinio, quem paulo ante Anagarenium ducem creauerant, Mentelanis finibus præesse voluerunt. Alphonsum Cardenium diui Iacobi militiæ Magistrum in Astigitanis considerare. His duobus maximis imperatoribus iubent ceteros duces, Comites, Marchiones, & præfectos, ciuitatum, oppidorumq; prætores, & arcium, castellorumq; præsides obtemperare. Commendantq; non solum, vt fines ab hostium incurfu tueantur, sed etiam vt pro temporis opportunitate hostem adoriantur, atq; omnia ferro, & igni populentur. His rebus ita compositis cum Regina conualuisset e partu, quo Ioannam regnorum postea heredem successricem fuerat enixa, Cum Rege Madridũ proficiscitur.

Rex & Regina Madriti Hispanas societates reformant, pecunias vndecunq; honeste possunt æruscant, Nauariæ res nouas inchoant.

Caput. IX.

PRIMA nostrorum Principum, postea quam venire Madritum, cura fuit reformandi, atq; in pristinum statum redigendi societates, siue vt Hispanorum vulgus nunc loquitur, fraternitates, quæ pro viatorum securitate fuerant in Matricalensi Panhispanio constitutæ. Legum autem illarum, quibus societates illæ fuerunt sancitæ, transgressores, violatoresq; multandos, aut reperundarum damnatos cum ignominia eijciendos imprimis esse iusserunt. Procuratores deinde illarum fraternitatu in ex omnibus prouincijs iussi in vnum locum conuenire, is fuit Pintum, quod est oppidulum Dioeceseos Toletanæ. Si detulerunt quærelas earum rerum, quæ vsquam in Hispania perpetratæ sunt, quod facinus mansit impunitum, in eos vero prætermodum est animaduersum, qui magistratus fraternitatis ærarium depeculati sunt, qui partem administrationis sibi commissæ negligentius exercuerunt.

DECADIS SECUNDAE.

Dati quoque iudices, qui repetundarum accusatos, aut damnarent, aut absoluerent. Eisdem quoque data facultas rogandi novas leges, atque abrogandi veteres, pro ut reipublicae utilitas exigere videretur. Et quia reconditum ararium, neque fiseus, regiusque census erat satis ad tantae maiestatis molem sustinendam, statuunt, vndecumque honeste possent pecunias aeruiscare. Ab Hispanae societatis procuratoribus petunt sedecim millia iumentorum, atque mulionum octo millia, qui iumenta omni genere commeatus onusta agerent, quo Alama instrueretur. A Sede quoque apostolica auxilium implorauere ad stipendia militibus persolueda, tam ijs, qui contra nominis Christiani hostes in limitibus gerebant bellum, quam ijs, qui in certis Hispaniarum partibus, quae nondum satis erant pacatae, in praesidijs agebant, quam ijs etiam, quibus erat opus ad custodiã principum, & quicquid decreuissent executioni mandandum. Ad supplendos hos sumptus missa est a Pontifice summo cum senatus apostolici assensu facultas distribuendi centum millia ducalium aureorum per vectigalium ecclesiasticorum classes, vt in redditibus onerandis ex iusticia distributiuam nemini fieret iniuria. Ex ecclesiae quoque thesauro bullas mittit, quae, cruciferis in Christianorum hostes euntibus, concedi solent, ea lege vt stipēs ex fidelibus emendicatae, non alia in re, quam in ipso bello cum hostibus gerendo insumerentur. Ad extra ordinarios vero sumptus a mercatoribus, opitecensibusque, & assiduis ciuibus mutuo accipiunt, quod ad certum tempus esset reddendum. Et quia Regiae domus inopia omnibus erat nota, ea contributio nemini visa est iniqua, cum praesertim illud mutuũ, quod impraesentiarum dabatur, suo tempore ad dominos esset rediturum. Per ea tempora nuncius Regi & Reginae allatus est Phoebum Phoebi Nauariensis Regis filium, atque Foxani Comitis pronepotem, ad quem regni successio pertinebat, in aetatis florem diem suum obiisse, ex cuius morte in Catharinam sororem regni haereditas est translata. Ea in matris erat tutela. Cumque ad eas similtates, quae inter Gallos, & Hispanos oriebantur, magnum esset momentum, in quas partes Nauariae regnum cederet, quod dotis nomine tradendum erat ei, quem Catharina maritum sortiretur, coeptum est in secretiori curiae senatu agi, quemadmodum inter Ioannem Hispaniarum Principum, & Catharinam Nauariae Reginae sponsalia fierent. Decretumque, vt ad hoc peragendum, mitterentur legati ad Reginae matrem, qui illam de recenti obitu filij consolarentur, & de filiae matrimonio cum illa agerent. Mittendas quoque censuerunt copias, quae Nauariae vrbes, oppida, castella, munitionesque occuparent, firmarentque praesidijs, vt pro nobis starent, si quod de matrimonio coeptum esset, transigeretur. Missus itaque ex senatu regio Rodericus Maledonatus a Talabrica iuris consultissimus, qui legationis summam Nauariae Principi exponit. Quot, & quanta inde commoda sequerentur, enumerat, enarrat praeterea quanta honoris accessio Nauariae Reginae fieret, si Hispaniarum Principi nuptui daretur. Ad quae Nauariae Princeps, tametsi affectu Gallicis quam Hispanis erat propensior, comiter, tamen oratori respondet, se eo nomine posse foelicem appellari, si contingeret sibi, Hispaniarum Principem sortiri generum, atque parentes illius Regem & Reginae tot, tantarumque rerum dominos inter affines numerare.

Sed ea de re inconsulto Rege fratre suo, quicquam certi respondere, non esse honestum. Illo tamẽ cõsulto se missuram Regi & Reginae respõsum ad ea, quae proposita legatio continebat, atque ita legatõ re infecta redijt. Interea Ioannes Riparius, qui Hispaniarum cohortium praefectus erat, missus in Nauariam, vt se iungeret Lerinatium Comiti, cui Regis spuria soror nupta erat, Pompeiopolimque, & magnam illius regni partem affectu, praesidioque

obtinebat, utque communi vtriusque consilio rem gererent, seque ad excipiendos Gallorum impetus pararent, si forte aliquid interea molirentur. Et ne inchoatum in Mauros bellum refrigeret, & res in Nauaria inchoate cessarent, Rex & Regina prouincias inter se diuiserunt. Hæc superiorẽ Hispaniæ partẽ, quæ Nauarię finitima est. Ille Beticã est sortitus.

Rex in Galliciam proficiscitur, contentiones inter Comites,
Lemnum, & Beneuentanum componit.

Caput. X.

ANTE quam Rex in Beticam proficisceretur, res uouæ in Gallicia ortæ illius iter remoratae sunt. Nam cum Ferdinandus a Cunia, cui Rex & Regina illius regni gubernationem commiserant, inter cetera oppida, & castella, quæ superioribus annis a corona regia fuerant abalienata, in censum regalem redegisset, arcem quoque Augusti Luco impositã, quæ cum oppido ad Lucensem ecclesiã pertinebat, siue iure, siue iniuria ditioni regiæ subegit.

Erat Episcopi frater Petrus Aluarus Osorius Lemi Comes, Pontifis Ferrati dominus, atque illius regni totius omnium facile princeps. Qui spoliati fratris dolore commotus arcem obsidet, tametsi Regis & Reginae praesidio teneretur.

Quorum iussibus, ut ab incepto desisteret, cum excusationes quasdam ineptas afferens non obtemperaret, ne illius audacia relinqueretur impunita, Rex magnis itineribus in Galliciam contendit. Et quamquam inter eundem accepisset nuncium de arcis oblidione soluta, nihilominus ire pergit, sed antea quam Asturicam urbem accessisset, de Comitum morte certior factus est, ibique per aliquot dies substitit, quoad tumultus quosdam sedaret, qui ex illius obitu oriebantur. Comiti Lemnio virili sexus non fuerant liberi, praeterquam vnus, qui viuo patre vnum tantum procreauit nomine Rodericum, & eum quidem spurium, quem auus hæredem instituit. Isque viuens in bonorum possessionem misit, oppida, castella, arces, munitionesque tradidit. Mortuo igitur Comite Lemnio, Rodericus nepos aui titulum assumit, bonorum possessionem continuat, quem propinqui, & affines, domestici, & familiares, socij, & amici, quos auus habebat quamplurimos, atque vniuersa propemodum Gallecorum iuuentus sequitur. Erat altera ex parte Rodericus Pimentellus Beneuenti Comes, cuius filio ex Comitum Lemnij filiabus vna erat desponsata, & quia filia erat legitima, Rodericus autem nepos spurius, & ex spurio filio natus, eodem iure asseuerabat omnia defuncti Comitum bona ad nurum suam pertinere. Idque se non solum iure, sed etiam si opus foret, armis persecuturum. Comes Lemnius se iure potiori esse, & quod bona ex aui testamento possideret, & quod natalium defectum per apostolicæ Sedis literas iam esset suppletus. Itaque cum alter iam possideret, alter de perturbanda possessione certaret, non experiri legibus, sed armis potius decernere maluerunt. Vterque suos conuocat, ad arma omnia spectant.

Atqui Rex, quod ad bellum in Bætica gerendum properabat, ne inter duos illustres viros pugnandi occasionem relinqueret, paucos dies alios Asturicæ immoratus est. Iubet imprimis, ut Comites, uterque suos, quos habebant in armis, domum quemque suam remitterent, deinde ut ad se veniant, iusque coram ipso persequantur, interponit inducias in tempus, quo lis tota componi posset, se rediturum cuique quod suum esset pollicetur. Comites non secus, ac iussi sunt, faciunt, nam & quisque copias dimittit, ad Regem venit, causamque suam apud illum defendit, aduersarij rationes impugnat, Rex litem arbitrio iudicum dijudicandam remittit.

DECADIS SECVNDÆ.

alijsq; rebus ordinatis Madritum se ad Reginam confert, vt quod antea decreuerant, alter ad bellum cum Mauris in Bæticam, alter ad id quod in Nauaria inceperat exequendum, proficisceretur. Et ecce interim ab Italia negotium aliud exortum est, quod tamen si honeste poterant dissimulare, noluerunt tamen, quibus in rebus auxilio esse possent, operam suam non interponere. Erat in armis vniuersa Italia, propter ignominiosam mortem Archiepiscopo Pisano a Florentinis illatam. Erant præterea duæ factiones, altera Pontificis, & venetorum: Florentinorum, & Ferdinandi Regis Neapolitanorum altera. His accedebant reliqui omnes Italiae principes, & ciuitates, quæ sub reipublicæ forma gubernantur. Ferdinandi, Florentinorumq; copiæ in agro Romano castra metantur, ciuitatem eo angustiae deducunt, quam obsessi perpeti consueuerunt.

Superuenit deinde Pontificis, Venetorumq; exercitus, hostesq; ex improviso adortus, fundit, fugatq;, castra diripit. Ferdinandus copias suas recipit, bellumq; instaurat. Hinc cædes, agrorum populationes, villarum incendia per totam Italiam fiunt, neq; erat vnde tantis malis remedium afferri posset, nisi Principes nostri partim obseruantia erga Pontificem, partim Ferdinandi Regis cognatione, partim etiam populorum omnium misericordia permoti, componendæ discordiæ curam suscepissent.

Mittunt itaq; oratores ad Pontificem Maximum, ad Venetos, & Florentinos, & ad alios principes, & ciuitates, quæ illos sequebantur, rogantq; vt relictis armis concordie potius, & paci acquiesquant, se velle, inter vtrosq; de pacis conditionibus agere. Missi igitur legati Ioannes Gerundensis Episcopus, & Bartholomeus Berrius iuris, legumq; peritus. Qui ab omnibus, ad quos missi fuerant, comiter excepti, hos, & illos ambiendo Principum nostrorum nomine nunc exhortationibus, & monitis, nunc precibus, & promissis, ita omnium animos flexerunt, vt non solum concordie, paciq; faciendæ sint assensu, verum etiam Regi & Reginae eo nomine per literas gratias agerent, quod illos ex tantis molestiis, curisq; liberauerint. Missæ hac de re literæ breues a Pontifice, missæ & ab apostolico Senatu, missæ quoq; a populi Romani gubernatoribus, ex vrbe Roma postridie Calendarum Ianuarij datæ. Anno a salute Christiana Tertio & Octogesimo super Millelimum Quadringetesimum. Paucis diebus postea quâ negocium peractum est in hunc modum, procuratoribus principum vocatis in senaculum, Pontifex pacem, pacisq; condiciones pronũciare facit, Regis & Reginae legatos cæteris omnibus nudis capitibus, genibusq; flexis, sedentes pileatosq; laudat, principibusq;, a quibus missi sunt, pro tam benigna opera gratias agit, Inter pacis conditiones vna fuit, vt bello spoliatis ablata bona redderentur. Venetorum procurator neq; venit vocatus, neq; condicionibus acquieuit, ex quibus Ferraria Venetorum armis occupata Marchioni erat reddenda. Cæteri omnes in Venetos arma mouent, qui timentes in ipsorum excidium omnes Italiae principes coniurasse, Turcarum societatem inire incipiunt, vt eorum auxilio, & se tueantur, & reliquis omnibus non modo Italis, sed etiam Christi nomine signatis bellum inferant. Eosdem Turcas Neapolitanorum Rex in Venetorum perniciem allicere tentat. Ad Regem & Reginam Treuentinum Comitem mittit, qui pro suscepto labore gratias agat, certioresq; faciat, quemadmodum Veneti concordiam totius Italiae auersati, cum turcis societatem inire parant, vt Italiae bellum inferant, atq; imprimis Siciliae, insulisq; adiacentibus, quæ periculo maiori essent expositæ. Quare huiusmodi homines pro publicis hostibus habendos, quippe qui ex aliorum iactura viuunt, atq; cum aliorum detrimento vires suas augere conentur. Ad hanc Treuentini Comitis legationem Rex & Regina respondet, se Venetos, Venetorumq; Ducem, inter amicos numerare, neq; illos adhuc fecisse quicquam, cur es

sent ex amicitia semel inita submouendi, se tamen missuros ad Venetorum ciuitatem legatos, qui suaderent, vt modestius agerent, seq; intra fines suos continerent. Quod si nolent assentiri, atq; in meliorem viam redire, tunc se, non modo illorum amicitiam abdicaturos, verum etiam illos pro hostibus habituros, atque ita orator dimissus ad Regem suum reuersus est.

ÆLII ANTONII NEBRIS

SENSIS HISPANARVM ATQVE HISPANIEN-

sium rerum historici Decadis Secundæ Liber secundus, De Canaria insula Regis & Reginae auspicijs a Petro vera duce expugnata.

Caput Primum.

VASI deessent Principibus nostris domestica negocia, quibus intenderent, ita nulli parcentes labori animum suum huc atq; illuc diuidunt, in partesq; rapiunt varias, perq; omnia versant. Nam cum esset in manibus, atq; inter oculos haberent Granatense bellum, in quo tam de gloria, quam de summa imperij certandum erat, haberentq; res in Nauaria inchoatas, quæ cum Gallorum Rege præpotenti erant implicitæ, curas tamẽ suas in alterum orbem mittunt, non modo sæculi nostri hominibus, verum etiam quantum suspicamur antiquis omnibus incognitum. Et quemadmodum in historiae huius apparatu diximus, in oceano Atlantico, qui Europæ, atq; Aphricæ latera occidentalia abluit, complures sunt insulæ partim adiacentes continenti, partim in altum remotæ, atq; rursus, adiacentes duplices sunt, alteræ ad Europam, alteræ ad Aphricam pertinentes, de remotis Hispaniæ adiacentibus alias diximus, & fortasse dicturi sumus, nunc de adiacentibus Aphricæ littori occidentali, inter quas numerantur Canariæ, de quibus hoc in loco scripturi sumus, pauca dicenda sunt. Canarias a Canum magnitudine dictas fuisse, Plinius in historia naturali autor est, ex quibus Iuba Rex duos perduxit huiusmodi Canes. A Græcis fortunatæ sunt cognominatæ, de quibus tam poëtæ, quam historici multa fabulantur ad hunc locum minime pertinentia. Earum nomina Ptolomeus, Martianus, Plinius, atq; alij autores, tam Græci, quam Latini explicant, sed quibus non possumus nomina reddere, quibus nostro tempore nuncupentur. Nam & antiqui eas nouerunt, earumq; ambitus, & incolarum mores descriptos reliquerunt. Sed qua ex causa illarum celebritas ex memoria hominum oblitterata est, ignoratur, nauigationis defectu id esse factum credibile est. Illud certe constat, illarum noticiam ad nos peruenisse ab hinc annos circiter Viginti supra Centum, sub initium regni Ioannis huius nominis secundi, qui sub Catharina matre, & Ferdinãdo patruo tutoribus regnare orsus est. Anno a salute Christiana Millesimo quadringentesimo quinto. Eo tempore Bethancor quidam Gallus, vt aiunt, natione, Infantis Regis tutores adit, ab illis impetrat facultatem explorandi maris Atlantici partem illam adhuc incognitam, quæ occiduum Aphricæ latus abluit. Is igitur siue quod ab ijs, qui ante illum nauigarunt, aliquid audierat, siue quod fortunã suam experiri voluit, paratis nauibus eo nauigare cepit, atq; in primam incidit, quam nostro tempore Lanzarotam corrupte, pro eo quod est lanceam ruptam,

DECADIS SECVNDAE.

sive fractam, aut ipse ex facto vocauit, aut ab alijs sic antea vocatam acceperat, deinde illi proximam expugnauit Fortem fortunam. Nam inter cognomena fortunæ vnum est fortis, de qua Columella in horto. Et celebres fortis fortunæ dicite laudes. Varro quoque de lingua Latina. Dies, inquit, fortis fortunæ dicta Seruio Tullo Rege, quod is fanum fortis fortunæ secundum Tiberim extra urbem Romanam dedicauerat.

Has duas insulas Bethancorus in cultum vitæ melioris, Christianamque religionem conuertit. Huius Bethancori heredes Hispalensibus quibusdam ciuibus precio manciparunt, ex his deinde in alios, & ex alijs in alios, dominium in Ferdinandum Perazam, & Ferdinandum Arium deuolutum est. Horum maiores Gomeram, & Ferream non magno negotio expugnarunt, in eundemque cultum, religionemque reduxerunt, nunc Guilielmus Paraza illas sub comitis titulo possidet. Restabant adhuc ex septem insulæ tres, Canaria magna, Teneriphion, & Palma, barbarorum quidem situ, & inertia turpes, sed ingenio loci, & honorum naturalium copia opulentæ. Has Rex & Regina cum uellent quasi prædia suburbana Hispanijs iungere, classem parari, armis, comætuque instrui iubent. Petrum a Vera, & Alphonsum Moxicam viros strenuos, atque terrestres, naualesque pugne expertissimos præficiunt. Insulam de repente inuadunt, Barbari se more suo præparant, non hastilibus ferro prætentis, sed sudibus præuistis, non saxis, & lapidibus ex fundis, & fustibus, sed lacertorum viribus, quasi ex ballista, aut tormento aliquo sulfurario contortis. Nullum oculis signum designabant, quod non telo contingerent.

Iam vero ad excipiendos, euitandosque ictus tanta erat dexteritas, ut teli uenientis plagam sola corporis declinatione eluderent. Vidi ego Hispalis id quod mihi fuit miraculo, non ita cæteris, qui illud fieri sæpe viderant. Erat quidam ex ea insula Canarius, qui in eodem vestigio sinistri pedis insistens, ab octo passibus uolentibus illum saxo petere, se exponebat, fugiens plagam, nunc facta in alterutrum latus parua admodum capitis declinatione, nunc totius corporis subtractione, nunc alterna crurum permutatione uenientem ictum fugiebat, tantoque periculo se toties percussori exponebat, quoties illi æreum quadrantem porrexisset. Quod ad victum, vestitumque pertinet, tanta cibi, potusque parsimonia, tanta omnium membrorum nuditas, ut facile & in promptu habere possent omnia, quibus ad propulsandas naturæ iniurias hominum fragilitas indiget. Cum huiusmodi hominum genere ducibus nostris habendum erat negocium. Quibus accedebat altera difficultas ex inopia comætu, qui longa nauigatione ex Hispania usque aduehendus erat, & quod bellum non collatis signis gerendum erat, ut ex vno prælio breui tempore victoria in alterutram partem declinaret, sed quod expectandum erat, quo ad hostis pugnare uellet, ita se in cryptas, & cuniculos, in cauernas, & ferarum latibula abiderant, ut nulla arte, nullis viribus elici inde possent. Sed principum nostrorum fortuna, quorum auspicijs res gerebatur, occasionem attulit, qua negocium compendio finiretur. Erant in ea insula Reguli duo, ex multis cædibus, & iniurijs vtro citroque illatis ita discordes, ut nulla satisfactio posset illos in concordiam reducere. Ex his, alterum nostri duces sibi conciliant, eiusque opera utuntur ad alterum Regem profligandum, atque ita paucis diebus tota insula in Regis & Reginae potestatem venit. Ciuitas qualiscumque tunc erat, in metropolim omnium septem insularum erigitur, in eamque, ex Rubicone quod erat Lanceæ ruptæ promontorium cum oppidulo, Episcopi sedes transfertur. Rex, cuius ope nostri Duces usi sunt, cum uxore Regina ad Principes nostros Madritum missi. Adhuc duæ aliæ restabant insulæ debellandæ Teneriphion, & Palma, de quibus suo in loco dicemus, & quo pacto Alphōso ab Augusti luco rem-

gerente aliarum quinque numero, & cultu, & religione accesserunt.

Strages nostrorum in præruptis ad Malacham iugis accepta Magistro diui Iacobi & Marchione Gaditano ducibus.

Caput. II.

REGEM & Reginam ex tot, tantisque victorijs exultantes, ne ex continuis successibus arrogatiores fierent, fortuna, vel potius diuina quædam prouidentia, dignata est admonere illos, vt meminissent se mortales esse, atque iuxta illud Psalmographi, non in curribus, non in equis, sed in nomine Domini esse fidendum, hoc Regem admonuit, cum ad Loxam castra metatus obsidionem vrbs parabat, & perturbato exercitu rem inchoatam reliquit. Hoc iterum in memoriam illis reduxit illa calamitas, quam ad Malacham suis in ducibus experti sunt. Erat, quemadmodum in libro superiori dictum est, in Astigitana colonia Alphonsus Cardenius, diui Iacobi militiæ Magister, quem Rex & Regina limitibus illis tuendis præfecerant. Erat præterea finitimis in locis Rodericus Pontius a Germanica legione Marchio Gaditanus. Hi ab exploratoribus facti sunt certiores, esse montes non procul a Malacha mari nostro impendentes, Axarquiam Mauri sua lingua vocant, qui incolerentur ab agricolis, & pastoribus, vnde magna præda ex hostibus auahi posset. Esse præterea Malacham equitibus exhaustam, & loca, per quæ noster exercitus permeare, & remeare sine vlllo impedimento posset. Et quia ad loca penetranda exercitu grandiori opus erat, rem ad finitimos duces, & præfectos rei militaris deferunt, hortanturque, vt ad tam insigne negocium peragendum, omnes coeant. Hi fuerunt Ioannes Siluius Centifontanus comes, qui prætoribus, decurionibusque populi Hispalensis assistebat, Alphonsus a Corduba domus Aquilariaë dominus, Petrus Enriqui prouinciæ Bæticaë præfectus, Gasias Manriqui Cordubæ, & Ioannes Roboreus Asindi prætores maximi, arcium quoque præsides, & regij exercitus duces. Qui omnes cum suis, & cum ciuitatum, & oppidorum populis, quibus præsidebant, ex composito ad diem certum Antiquariaë, quæ ciuitas est in hostium collimitio, conueniunt, partim armati, partim inermes. Neque enim omnes bellum hostibus inferendi causa coierant, sed alios res nouas videndi studium, alios emendi, vendendique, aut merces permutandi causa deduxerat, paucos Christianæ religionis amor, aut ex re bellica honoris amplificandi cupiditas exciuit. Erat itaque non tam exercitus ad pugnam paratus, in qua plerumque pauci superant multos, quam hominum quædam multitudo inordinata, numerositas, & frequentia, quæ impedimento sibi esse solet, & quamquam iam decreuerat, Axarquiam esse petendam, denuo coeptum est consultari, in quas potissimum partes copiarum ducerentur. Nam erant, qui dicerent Axarquiam esse confragosam, atque præruptis montium amfractibus intercissam, tandem placuit ire, quo illos fortuna sua trahebat, hoc est, quo illos exploratorum error impegerat. Ordinatis igitur cohortibus primæ partes obtigerunt Alphonso domus Aquilariaë domino, & prouinciæ Bæticaë præfecto, qui exploratores sequebatur, postremos tuebatur militiæ diui Iacobi Magister, Mediæ comiti Centifontano, quem Hispalenses multi ciues nobilissimi comitabantur, Marchionique Gaditano cui Asindenses accedebant. Cæteri omnes in ternas has copias distributi, ab Antiquaria in auspiciatis auibus profecti, die insequenti ad vespeream locum destinatum attingunt, & quia tanta hominum turba in tam longo tempo-

DECADIS SECVNDÆ.

ris intervallo non potuit hostes latere, iam receperant se cum pecoribus, & armentis in loca tutiora. Pylas, faucesq; montium, & semitarum diuerticula occupant: armatisq; muniant, copiarum nostrarum primi in finitimos locos sparguntur, villas, vicosq; cultoribus vacuos incendunt, saltus ab armentarijs, pastoribusq; desertos reperiunt. Extremorum equites, quos Magister diui Jacobi ductabat, cum in cōfractuosa quedam loca incidissent, neq; se satis explicare possent, ex castello proximo, quod Moclinetum appellat, erumpentes hostes inuadunt, turbatos, atq; quo se vertant incertos cādūt cominus, & saxis, sagittisq; & telis eminus pctunt. Magister ab anterioribus auxilium implorat. Accurrit Marchio cum equitatu, quem habebat paratissimum, illosq; ex angustijs, in quibus herabant, in patentiores expedit campos. Superueniunt etiam, qui omnem exercitum ductabant principes. Quid consilij capiant in commune consultant, inter omnes conuenit, se ab exploratoribus, & itinerum mensuris fuisse deceptos, qui in loca illa deduxissent, vnde plus detrimenti, quam emolumenti essent reportaturi, relinquendam esse prædam, quam pertenuem & exiguam collegerant, deniq; consulendum esse saluti, quocumq; modo possent, nam honeste iam non poterant, cum illis tanquam in viuaria cōclusis hostium arbitrio esset pereundū. Nam quid facerent bidui inedia confecti, diei, noctisq; laboribus & vigilijs defessi, ab hostibus vndiq; circumuenientibus interclusi. Superuenit aliud malum, quod fuit omnium perniciosissimum, quod in tenebris res esset gerenda, & in locis, quos ipsi ignorabant, hostibus erant noti.

Itinerum duces iussi, vt exercitum, qua melius ratione fieri posset, ex illis angustijs in apertos campos perducerent, vbi aut collatis signis cum hostibus sit pugnandum, aut vnde reducibus in domum cuiq; suam esset redeundum. At illi contra, siue quod iter ignorabant, siue quod illis dei volūtas omnem mentē abstulit, incipiunt ducere per arduum, & saxis, dumisq; cliuum inequalem, qua non pediti, nedum equiti patebat iter. Iamq; oboriebantur tenebræ, cum sentiunt iuga montium, qua illis eundum erat, ab hostibus occupata. Regrediuntur itaq; & in vallem, quam mediam torrens quidam preruptus secabat, inopes consilij descendunt. Erant a tergo præterea montes in præcipiti stantes, atq; vallibus impendentes, quos iam hostes occupauerant. Nostri ancipites, & quo se potissimum verterent dubij, stabant attoniti: expectantes quid hostes facerent. At illi perpetem noctem clamoribus more suo montes, & valles implent, crebros excitāt ignes, saxa rotatilia, rupesq; in hostes deturbant, atq; interim ausi cominus accedere in illos, tanquam in signum positos, scorpionum sagittas, stlopetarum glandes, fundarum, & fustibus lorū saxa dirigunt, neq; veniebat telū, quod in cassum mitteretur, atq; ita ad mediā vsq; noctem nulla quies data. Cum Magister, quousq; degeneres patiemur pro hostium libidine, quasi pecudes ad lanienam vinctæ, necari. At si defunt vires o viri, non desit animus ad aperiendam viam, qua nobis aut saltem salutem consequamur, aut honestam mortem oppetamus. Et simul hoc dicens cliuum ascendere coepit, quem signis prætentis reliqui omnes, qui sub illo merebant, secuti sunt, quo ad ventum est ad montis iuga, quæ iam hostes infederant: ibi pugnatum est acriter, compluresq; vtrinq; ceciderunt. In ea pugna cæsus signifer, signumq; cum eo amissum, cæsus quoq; Ioānes Osornius ipsi Magistro arcta sanguinis propinquitate coniunctus, cæsus & Ioannes Bazanus, & alij equestris ordinis complures viri nobilissimi. Marchio Gaditanus Magistri exemplum secutus duce itinerum altero, atq; alia ex parte eundem cliuum conscendit, atq; incolumis in alterum montis decliue latus euadit, in eoq; locum eligit, in quo subsidiariam disponit aciem, qua & se tueretur, & eos qui sequebantur palantes, sparsosque ad se reciperet.

Magister vero ex montium iugis repulsus ad eos duces qui se a tergo sequebantur, adglomerat, & quod reliquum erat noctis in excipiendis hostium telis consumunt. Neque illis profuit in alteram se vallem recipere: nam & in eisdem iugis hostes se medios interposuerunt, ne se Marchioni cōiungerent. Qui tametiū iuga montium euaserat, ociosus non erat. Dum enim expectat illos, qui a tergo sequebantur, non potuit effici, quominus cum hostibus esset pugnandum. Sed quæ potuit esse pugna, in qua ex altera parte vegeti, & recentes, ex altera defatigati, & lassierant: alteri alacres ex præsentī victoria, alteri ex accepta calamitate animo deiecti. In ea pugna Marchio tres fratres amisit. Iacobum, Lupum, atque Beltrandū, duos quoque ex fratribus nepotes Laurentium, & Imanuelum, quibus vero superfuerant vires, non illas ad pugnam, sed ad fugam collegerunt. Reliqui omnes aut cæsi, aut capti sunt. Magister militiæ sancti Iacobi, & Alphonfus domus Aquilariæ dominus, & Bæticæ prouinciæ præfectus nacti priuos quosque suos itinerum duces per loca tesqua, & inuia, & qua neque hostes quidem sequi poterant, incolumes euasere. Centifontanus comes in angusto quodam loco deprehensus cum aliquandiu paucis comitatus pugnasset, victoribus tandem se dedit, captusque cum Petro Siluio fratre suo in urbem Granatam in vinculis est ductus. Capti quoque sunt præfides arcium Antiquariæ, Moronis, & Assindi, Bernardinus Manriqueus, Ioannes a Pinedo, & Ioannes Montifaluis, & alij complures viri nobiles, quos erat infinitum numerare. Illud quoque non omittendum, quod superat omnem fidem, binos, aut ternos ex hostibus ante se duxisse in vinculis captos, senos, aut octonos. Quid memoro viros? Mulieres quoque ex vrbe Malacha egressæ ante se captiuos agebant, vt liqueat illud non hominum fuisse opus, sed Dei, cuius officium est deponere potētes de sede, & exaltare humiles. Id quod Lacedæmonius Chilon sciscitanti Aesopo quid Iupiter faceret, respōdit, extollit mites, atque superbos deprimat. Hic est Iuppiter noster, id est, iuuans pater, hic & sol iusticiæ, qui vt ait Macrobius, fulgentia obscurat, & quæ sunt in obscuro illuminat. Idem est Nemesis, hoc est indignatio, qui virginis effigie contra superbiam colitur.

Maurorum Rex iunior ab A Egabrense Comite, & regij ministerij præfecto in pugna capitur.

Caput. III.

LX tanto mœrore, & luctu recreauit, refecitque gentem Hispanam Dei benignitas, ne acceptæ calamitatis desperatione languescens ad inchoatum bellum fieret remissior, castigauit namque Hispanorum superbiam, non vt animos ad pugnam remitterent, sed ne per insolentiam hostes contemnerent. Nam & pro nobis diuinum stare fauorem, vel his duobus argumentis demonstratum est, quod, vt paulo ante diximus, ex vno, atque simplici regno duos Reges excitauit, quodque nunc dicturi sumus, alter illorum in nostrorum principum venit potestatem. Quis enim non videt, ex discordia illa patris cum filio factum esse dissidium, vnde victoria nostra de hostibus originem duxit? Salvatore nostro predicente. Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. Quas res in hunc modum est gesta. Ex duobus Maurorum Regibus, iunior, qui patre potentior erat, cernens se apud suos, vel ex ea causa maiorem in modum amari, quod Christianorum nomini esset infensior, atque belli gerandi cupidior, quam maximum potest equitatum, peditatumque tam ex sua, quam ex patris factione comparat. Neque ita enim desi-

DECADIS SECVNDÆ.

debant animis, vt non maius odium in Christianos, quam ipsorum inter se esset. Itaq; parato exercitu, quos potissimum fines hostium inuaderent consultantibus, placuit in Cordubenses, & Astygitanos irruere, propterea quod ex superiori strage ad Malacham accepta, totus ille tractus erat equitum, peditumque numero exhaustus. Lucenam itaque, & Aquilare, castellaque finitima petunt, agros populantur, arbores frugesque succidunt. Nuncius ad Aegabrensem Comitem venit, qui ex Vaena oppido suo pergrandi equitum, peditumque semper habebat cohortes ad huiusmodi repentinos casus paratas. Is iungit se ministerij regij præfecto, qui Lucenæ oppidi erat dominus, qui duo comparato, nolo dicere exercitu, sed exercitus specie in hostes eunt. Non credit posteritas, quod ego nunc scripturus sum, sed neque præsentis credent, si qui sunt, ad quos scripta mea peruenient, sed neq; ego crederem, si quis alius mihi narraret, sed habeo mille testes, qui mihi attestabuntur, quorum aliqui interfuerunt, alij ab ijs, qui interfuerunt, audierunt, aut si adeo sunt curiosi ab ipsis audire possunt. Si acie iusta, significq; collatis fuisset dimicandum, cuiq; nostrum cum denis, decem cum centenis, & centum cum millenis res fuisset peragenda. Mauri cum audissent nostros aduentare, castra tollunt, equos conscendunt, pedites, Rex iubet, ex armentis pecoribus, & captiuis collectam prædam agere Loxam versus, ipse cum suis copijs expectat, an se hostes persequantur, interdum dum pedites, quos præmiserat subsequitur. Iamque transierat locū, quē indigenæ Martini Condifali torrentem appellant, qui sex passuum millibus a Lucena distat, cum se hostes inuicem conspiciunt, subsistunt vtrique, Mauri, quid nostri auderent, nam contemnebant illos, quia multo pauciores erant, Nostri, quo ad se pedites, qui sequebantur, sibi adiungerent. Equites auxilio peditum aucti ex vtrisque agmine facto signis infestis inuadunt hostes, qui ex tribus equitum turmis vnā faciunt, quæ a tribus ducibus ordinaretur. Primus erat Rex ipse, alter exequendi iudicij prætor maximus, tertius quem Mauri lingua sua vocabant Alatar, hoc est Aromatariū. Qui barbaricum illud more suo inclamantes, quo etiā nos clamore cū hostiū vires extenuare volumus, vti solemus, excipiunt nostros ex aduerso venientes tanto conatu, tantisque viribus irruentes, vt neque primos quidem incursum sustinere potuerint. Hoc est illud grande miraculum, & quod alijs incredibile visum iri præfatus sum, versi deinde omnes in fugam dimissa præda vni tantum salutis prospicientes. Ast alia ex parte Alphonfus a Corduba domus Aquilariæ dominus, qui eo ipso tempore Antiquariæ morabatur, ad hunc nuncium cum præsentis equitatu superuenit, hostesque fugientes anteuertit, seque venientibus opponit in angusto quodam loco. Quos ipse a fronte, comes Aegabrensis, atq; regij ministerij præfectus a tergo ferientes magnā in illos stragem edunt. In eodem loco inuenta sunt postea mille hostium cadauera, præter illos qui passim fugientes ceciderant. Rex ipse captus, Alatar & duces alij hostiū celi, atq; ita victores nostri ex eo conflictu redierunt in morem triumphi cum captiuis, & præda, quam ex hostibus auerterant, quæ in manibus redacta in commilitonibus distributa est. Rex ipse captiuus extra sortem Comiti donatus, apud quem honorifice, atque pro dignitate regia tractatus est. Et ne tantæ rei gestæ monumentum aboleretur a Rege & Regina Comitis insignibus additum est coronatum regis caput catenis vinctum, & in ora clipei vexilla nouem, quæ in prælio fuerant ex hostibus capta. Et quia eiusdem victoriæ ministerij Regis præfectus fuerat particeps eadem insignia, atq; insigniorum ornamenta ab eisdem Principibus, & ob eandem causam illi communicata sunt.

Belli

Belli apparatus census illorum, qui cum Rege ad Granatensis
regni populationem profecturi erant.

Caput. IIII.

INTER cætera negocia, quæ ad senatum regium cotidie refereban-
tur nihil erat frequentius, quam quemadmodum in Mauros bellum
inchoatum ordine procederet, & quæ belli gerendi ratio imprimis esset
ineunda. Cumq; eade re sæpe consultaretur, nulla potior inuenta
est, quam vt ora maritima numerosa classe obsideretur, ne quid auxilij,
aut commeatus a Mauritania inueheretur, atq; in finibus adhiberen-
tur custodes, ne a terra aliquid alimenti ad hostes perueniret, aut per commercium, aut
captiuorum redemptionē, aut furtim, aut alio quouis modo. Tertium restabat, vt per
omnia regni hostilis penetrabilia fierent agrorum populationes, villarum, vicorumq; in-
cendia: arborum, frugumq; succissiones, vt qui sine multa Christiani sanguinis effusio-
ne expugnari armis non possent, fame cogentur in deditiōem venire. Dispo-
sitis itaq; a terra, mariq; custodibus conuocantur omnes Hispaniæ principes, trium or-
dinum Magistri, Duces, Comites, Marchiones, Comesstabili/ Metati, prouinciarum,
urbiumq; præfecti, arciumq; præsides, utq; veniant cum suis cohortibus regia autori-
tate monentur, atq; in diem, locumq; certum, vbi Rex esset, omnes cōuenire iussi. Cōie-
runt itaq; in loco, qui ab incolis appellatur Carectum, vbi factō censu, inuenta sunt equi-
tum cataphraetorū, atq; leuis armaturæ decē millia, peditū armatorū ad pugnam, ad suc-
cidendas arbores, frugesq; instrumētis rusticis armatorū triginta millia, fabrorum, & ma-
chinariorum ingens numerus, mulionum, agalorumq; & carrucariorum, qui iumenta,
asinos, bouesq; agerent quadraginta millia, præter lyxarum, calorum, pabulatorum, fru-
mentatorum, pistorum, coquorum, dulciariorū numerosam multitudinem meretricum
prostibularumq; & eorū qui exercitu nulli sunt vsui, sed magno potius impedimento
magnam turbam. Exercitus vero a rege in hunc modum est distributus. Magistro
militiæ diuī Iacobi, & Marchioni Gaditano, & Alphonso domus Aquilariæ domi-
no, & Ludouico Ferranti, qui postea fuit Comes a Palma, priores sunt cōmissæ partes.
Posteriores vero Hemerocallio Comiti, & Ioanni Septo maiori Conchelli domino,
& cohortium a Duce Infantatus missarū, & quas Dux a Methymna cæli misit præse-
ctis, & Martino Alphonso Montis maioris dño, Mediarum partium cohortes hunc in
modum dispositę. Primā ducebat Garsias Lupides Patellanus Cisterciēsis militię a Ca-
latrauā Magister. Secundā a monte regio Comes. Tertīā Frāciscus a Stunica præfectus
copiarū, quas Dux placentinus pater, & quas eiusdē Ducis filius Cisterciēsis militiæ a
Ponte Traiani Magister. Quartā Guterius a Septo maiori Caletanus Comes, & Fre-
dericus Ducis Albanorū filius. Quintā Dux Triciēsis, cū ijs q sub illo merebāt, & qui
a Mentelā, & Vbeta, & Biacia venerāt. Sextā Dux alburquerquerus, & Ioannes a Me-
thymna Assindica Ducis filius, q ducebat copias ab Enriqueo patre missas. In subsidia-
ria cohorte, quę alijs omnibus maior, atq; firmitior erat, Rex ipse mediū ibat stipatus mil-
le equitibus, quingentis cataphraetis, totidēq; leuis armaturæ, qui ex cohorte prætorīa
Regis & Reginę fuerāt delecti, hanc ducebat Iacobus Lupides Patiequus Villenatum
Marchio. Signū vero regiū præferebat Alphōsus Siluius, nā Ioānes Siluius cuius hæ-
reditario iure illud erat munus, Granatę in vinculis adseruabatur, ex clade, quam ad Ma-
lacham accepimus, quemadmodum in superiori parte dictum est, captus. Ex alia quo-
que parte pedites cum suis centurionibus in cohortes distributi locos opportunos tene-

M

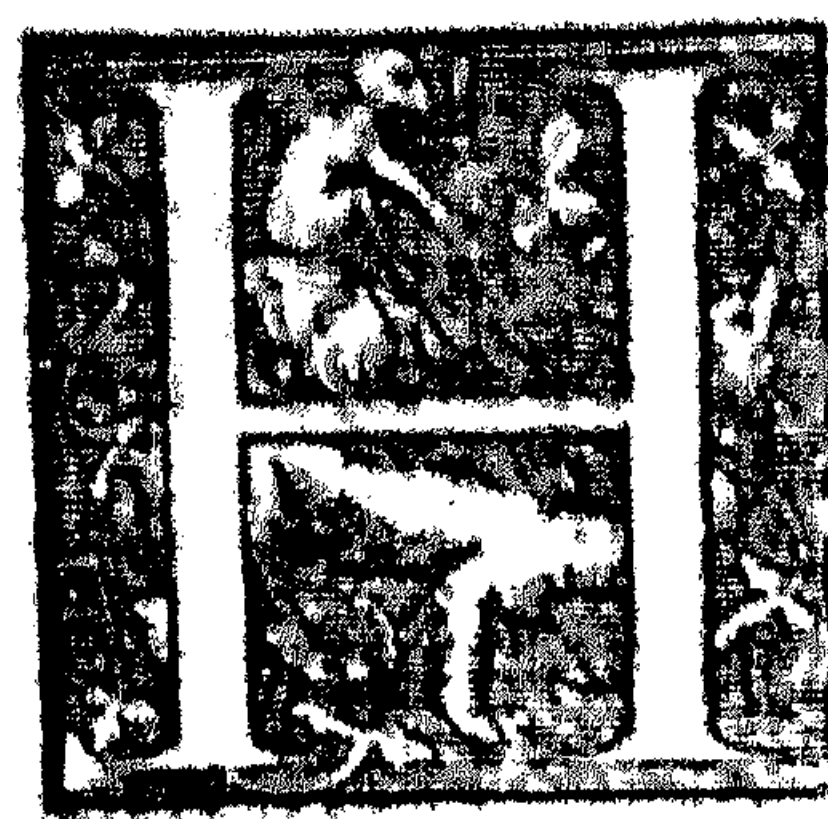
DECADIS SECUNDAE.

ri iussi, ballistas, & tormenta, aliasq; machinas obseruabant equites, peditesq; ab Hispani, & Corduba, atq; Astygitana colonia, & reliqua omni Baetica missi. Copijs hunc in modum ordinatis ventum est in locum, quem Indigenae equitem Collem appellant, ubi ea nocte substiterunt. Postridie eius diei hostium fines ingressi prope Illoram oppidum arte, & ingenio loci munitissimum castrametati sunt, oppidani ex munitionibus erumpunt, & cum primis ex cohortibus nostris tumultuariam pugnam praetentant.

Sed nostrorum viribus impulsus cedunt, insequuntur nostri, atq; utriusq; simul oppidi suburbia intrant. Inde quoq; hostes repulsi in castellum, arcemq; se recipiunt, unde sagittis, telisq; petebant eos, qui frumenti areas moenibus propinquas incendebant, inde quoq; tormentorum saxeis orbibus, & stlopetarum glandibus, missilibusq; fugantur, atq; ita incendium peractum est. Et quia oppidum expugnari non potuit, incensa quoque suburbia, missi quoq; a Rege Comes Aegabrensis, & domus Aquilariae dominus, qui cum parte exercitus Montis frigidi, castellorumq; agros vastarent. Atq; ita non modo Illora / & Illora finitima praedia igni, ferroq; corrupta sunt, sed & omnia, quae intra quatuor millia passuum erant, in cineres, fauillasq; abierunt.

Tagara oppidum capitur. Alama comaeatu instruitur.

Tendillanus Comes praesidio sufficitur. Caput. V.

HIS rebus ad Illoram, Montemq; frigidum peractis castra mutantur in locos, unde possent maiora detrimenta, hostibus inferri. Nam quae cumq; tantus exercitus procedebat, non solum pedites ad hoc munus designati, ut runcinis, falcibusq; messorijs, & foenarijs, atq; rusticis securibus omnia arborum genera, frugesq; vastarent, sed & ipse castrorum tractus omnia sternebat, & milites e castris egressi villas, vicosq; finitimos, & molas equarias, molendinaq; dolabris demoliebantur. Erat Tagara oppidum non minus quam superiora munitum, quod inter Alamam, & Loxam positum nostris perniciosum, hostibus vero accommodum. Hoc iubet Rex oppugnari, fabri lignarij, & ferrarij operi se accingunt. Testudines, arietesq; pluteos, vineas, turreseque ligneas aptant, oppugnatores ab omni parte machinas muris admouent, atq; murorum fundamenta rutabulis, & hidetibus subruere tentant. Extra muros, & intra moenia vehementer laboratur, neq; vllū interea telorum cessat genus, oppugnatores ballistis, & tormentis, propugnatores caementis lapidibus, & ollis sulfure, ac pice plenis, & admoto igne ardentibus rem suam agunt. Obsessi tandem nostris instantibus cedunt, atq; deserta murorum defensione in castellum, arcemq; se recipiunt, oppidum hostibus diripiendum relinquunt.

Capto oppido coeptum est deliberari de arce oppugnanda. Erant qui dicerent abstinendum esse ab oppugnatione, propterea quod muri erant crassiores, atq; signino opere ex calce, & arena compacti, neq; aderant sulfurariae machinae ita grandes, quibus tam solida materia dirui posset. Alij dicebant admouendas esse machinas, atq; tentandum putres ne essent muri: an ita firmi, ut praetentes machinae non possent illos demoliri. Placuit Regi arcem debere oppugnari, propterea quod tanta erat utriusq; sexus & aetatis multitudo, quae eo se receperat, ut deficientibus alimentis breui cogerentur se dedere. Iubet itaq; arcem a quatuor partibus oppugnari, Magistro militiae diui Iacobi, & Marchioni Gaditano, & domus Aquilariae domino primam comendat. Triciensi Duci, & Ludouico Ferranti Palme Comiti alteram, Garzie Ferrati Marico cum copijs Cordubensibus tertiam, Ferdinando Veraeco, qui Ducis infantatus copias ducebat, alteram ex turribus,

quæ pro arcis porta stabat, oppugnandam committit. Quisq; illorum, quibus ea cura demandata est, eodem temporis momento negocium rapit, pugnatur, propugnaturq; pro uiribus ab utrisq; durat ea pugna ad horam diei nonam. Vulnerati ex utraque parte complures viri nobiles, inter quos Enriqus Enriqui Regiæ domus maximus Oeconomus. Intermiffa est ea oppugnatio, quod utriq; erant defatigati, vt amplius durare non possent. Postero die repetita est oppugnatio tam acri, & vehementi conatu ac tam frequenti grandine telorum, vt Mauri non valentes impetum sustinere cœperint cum oppugnatoribus de deditioe agere. Induciæ in paucas horas datæ, quoad negocium cum Rege transigeretur, & sub fide publica missus illorum sacerdos, Alfaqui vocant illi, qui ipsorum nomine Regi arcem traderet, si vellet miseris vitam, atq; libertatem cum bonorum retentione concedere, vitam Rex facile concedebat, libertatem & bona condonare noluit, propterea quod ausi sunt bis oppugnationem expectare.

Et erant Mauri, qui dicerent mortem potius oppetendam, quam vt se sine vlla conditione dederent. Alij nihil excipientes, & Regis misericordiam spectantes, volebant se dedere. Interea nostri cum intellexissent hoc dissidio vires hostium, atque animos defecisse, instant oppugnationi, irrumpunt in arcem, repugnantes trucidant, nihil resistentes capiunt, bona diripiunt, præda Regis arbitrio pro cuiusq; dignitate, & rei bene gestæ merito distributa, arcem cum castello, & oppido placuit dirui, atq; solo adæquari. Inde Rex cum exercitu Alamam proficiscitur, quam triginta mille iumentorum vehibus instruit, quibus commeatus importabatur, atque vrbis præsidio milites mille, partim equites, partim pedites reliquit, quibus præficit Enicum Lupidem Tendillanum Comitem, commendatq; vt non modo arcem tueatur, sed & pro temporum occasione hostibus etiam bellum inferant.

Granatensium agrorum vastatio, atq; Regis in Cordubensem coloniam reditus.

Caput. VI.

INSTRVCTO Alamae penario, & vrbis munitionibus refectis omnis cura Regis in vastandos Granatæ agros traducitur. Illa enim fuit causa cur tanto exercitu, tantoq; rerum omnium apparatu hostium fines ingressus est, vt urbem, que erat totius hostilis regni caput, & ciuitatem Metropolim ad alimentorum præcipue inopiam redigeret. Erat Granata quemadmodum in Decadis huius præfatione diximus, tanta equitum, peditumq; armatorum multitudine referta, vt nisi pergrandi nostrorum exercitu illa vastatio agrorum sine magno periculo fieri non posset. Ex Alama igitur profecti, non modo sternunt obiter omnia, quæ in via, aut viæ proxima erant, sed etiam longinquiora, quæ a dextris, sinistrisq; intra quatuor milia passuum ab utroq; latere continebant, vt erant vici villæ, armentorum stabula, magalia pecorum, speculæ, & turres, quo se pastores, & agricolæ temporibus dubijs, atq; suspectis recipiebant.

Die tertia postea quam ab Alama discesserunt, in oppidulo Alendino, quod a Granata quatuor milia passuum distat, castra figunt. Est illud oppidum ad radices Orospe dæ montis positum cōtra collem Niuosum, ab eo sic dictum, quod niuibus semper obrutus est. Ager illius in circuitu oliuis, & vitibus, atq; omnium generum arboretis confitus, vbi non sunt arbores, sata omni frumentorum genere, atque leguminum & panici culta sunt. Hec omnia Rex iubet succidi, & sterni, atq; lumarijs & messorijs falcibus meti. Dum hæc a peditibus fiunt, equites, vt illos a quocumq; superuentu se-

M ij

algerina
sierra nevada

DECADIS SECUNDAE.

curos reddant, certis in locis dispositi tumultuarias pugnas cum hostibus exercent, qui deinde armatorum peditum auxilio aucti oppidum irrumpunt, diripiuntque, & frumenti arces oppido propinquas igni corrumpunt. Die insequenti Rex cum omni exercitu cohortibus ordine suo dispositis suburbanos Granatæ agros populandis inuadit, atque proxime urbem cum subsidiaria cohorte tota die ad vesperam usque consistit, dum arborum, messiumque strages conficeretur. Et quia totus ager ille fossis incilibus, atque voraginosi aquæ ductibus intercisus est, quorum diuerticula nostris incognita, hostibus explorata erant, certis in locis prædiarias cohortes exponit, quæ vni succidendarum arborum, messiumque studio intentis pericula prohibeant, securitatemque præstent. Populatione itaque agrorum peracta hostes cum viderent se nulla ex parte calamitatem illam prohibere potuisse, ad alias se vertunt artes, aquarum incilia perturbant, fontes veneno corrumpunt, pontones, & omnia, quæ nostris vsui esse poterant intercipiunt. Peracta igitur agrorum vastatione ex voto, atque Regis sententia iubet mutari castra. Et cum adhuc tempus superesset, in quo aliquid fieri posset, quod ad bellum inchoatum nostris conduceret, hostibus nocturno foret, deficiente tamen commeatu earum maxime rerum, quæ ad victum pertinent, coacti sumus domum quisque suam repedare. Rex igitur Cordubam petit, vbi stipendia militibus, atque arborum, messiumque succissoribus pactam mercedem persolui iubet. Mauri cum viderent se omni ex parte circumuentos a mari classe ingenti, a terra crebris præsidijs, regni penetralia ferro, ignique desolata, mittunt ad Regem legatos, qui pollicerentur suo, atque regis ipsorum nomine se redituros quotannis vim maximam Granatensium aureorum, atque in eius tributi pignus impræsentiarum se daturus obsides nobilium filios, atque ex regio sanguine procreatos. Rex negotium in quo de re tanta agebatur, ad Reginam refert, quæ eo tempore in Cantabris Victoriæ morabatur intenta rebus, quas in Nauaria inchoarat, & quæ ad prouinciæ illius administrationem pertinebant. At Regina tametsi nihil magis optabat, atque ab immortalis Deo precabatur, quam ut videret diem, in quo vrbe Granata, & Granatæ regno potiretur, ad Regis consultationem respondet, non placere sibi vllas hostibus inducias concedi. Sed quia multa simul restabant peragenda non modo in Hispania, sed cum finitimis Nauariensibus, & Gallis, cum quibus de Ceretaniæ, deque Ruscinonis comitatu iam pridem lis pendebat, atque de Nauaria quoque spectabatur, non displicere tamen temporarias hostibus inducias concedi, dum modo sequestro deponerent arces, & castella, quo pignore tributum illud, quod se reddituros quotannis pollicebantur, esset certum, neque dubia fide soluendum. Nam quod de obsidibus dicebant, apud illos, qui non multi obsides faciunt, nihil certi afferebat. De castellis, & oppidis sequestro deponendis non placuit hostibus, sed neque Regi & Reginæ de dandis obsidibus condicio. Res itaque infecta mansit, & Reginæ iussu, quæ in huiusmodi rebus erat scrupulosior imperatum, ut fines diligentius utique obseruarentur, & quod in redimendis captiuis nullum fieret commercium, vnde aliquid alimenti hostibus accederet, quin potius ipsa patiebatur, ex re sua pecuniarum partem contribui, quam huiusmodi in rebus collusionem aliquam cum hostibus fieri.

De reddenda libertate Maurorum Regi iuniori deliberatur,
& primo quod non sit reddenda.

Caput. VII.

M adhuc Rex Cordubæ &, Regina in Cantabris Victoriæ moraretur, Maurorum Regis iunioris mater, & qui factionem illius sectabantur, miserunt legatos, qui agerent cum Rege nostro quemadmodum Rex, qui apud Aegabrensem Comitē in vinculis erat, donaretur libertate, quam non gratis, sed ingenti precio dicebant se velle redimere. Imprimis perpetuo obsequio sui ipsius, & illorum, qui se in Granatæ regno sequebantur. Deinde certo aureorum vectigalium numero, qui tributi nomine quotannis Hispanorum Regibus penderetur. Tum Christianorum, qui in Granatæ regno captiui erant, certo quoque numero eorum, quos Rex ipse nominaret. Rex audita legationis summa, dat literas ad Aegabrensem Comitē, utque ducat, aut mittat ad se Maurorum Regem, petit. At ille non grauate iussis Regis obsecutus, Regem captiuum deducit. Laudatur Comes, atque honorifice ab Hispanorum Rege accipitur, gratiasque illi agit, quod tam impigre illius voluntati obtemperarit, Regem captiuum Martino Alarconi Porcunatis arcis præsidii adseruandum tradit, ipsum Regem afflictum videre noluit, quoad decerneretur quid de illo statuendum esset, sed bene ut de se, deque Regina cōiuge speraret, illi nūciari iussit, utque interim hac vna spe captiuitatē suā cōsolaretur. Ad hæc tam benigna regis volūtatis oracula Maurus respondet, se non posse sub tantis, ac tam beneficiis Principibus in luctu, atque mœrore esse, & quod vna tantum res in calamitate sua dolebat illi, quod videretur nunc necessitate compulsus facere id, quod cum esset liber summopere concupierat, hoc est, subijcere se illorum potestati, ut ab illis acciperet regnum Granatense, quemadmodum auus paternus suus illud acceperat ab immortalis memoriæ viro Ioanne Hispanorum Rege secundo socero suo, atque Regine suæ consortis patre fortunatissimo. Et quia Regis præsentia alijs compluribus in locis desiderabatur, non modo in rebus, quas Regina in Nauariæ finibus inchoauerat, sed etiam in ijs, quæ in prouincia Tarraconensi per vrbium præfectos, atque ciuitatum gubernatores administrabantur, antea quam Rex ex Bætica proficisceretur, prospiciens bello, quod cum Mauris acceptum, atque deinceps gerendum erat, disposuit, quibus in locis oportebat, Limitaneorum militum cohortes, quibus præfecit & duces, qui fines ab hostium incurlibus tuerentur & quoties illis videretur bellum inuicem inferrent. Quod vero ad Regem Maurorum iuniorem attinebat, retulit ad senatum, qui tunc frequens erat, non solum ex togatis ciuibus, atque ciuilibus, & Pontificij iuris consultissimis, sed ecclesiarum etiā prælatis, & totius Hispaniæ principibus viris. Mauri Regis procuratores pro libertate illius iudicanda offerebant quemadmodum paulo ante diximus perpetem Hispanorum Regibus subiectionem, & aureorum quotannis duodecim millia, & ex captiuis Christianis, qui in Granatensi regno inuenirentur, tercentum eorum, quos Rex noster nominasset. Datuos quoque se impræsentiarum pollicebantur obsides, filiū vnicum Regis legitimum cum alijs Maurorum illustrium filijs, eorum scilicet, qui essent factionis eiusdem studiosi. Postulabant etiam captiui Regis nomine auxilium ad ea expugnanda oppida, & castella, quæ post captiuitatem suam ab illo descuerant ad Regem seniores patrem suum, idque nisi mature fieret, alios ex desperatione suæ libertatis illorum exempla secuturos. Sententiæ procerum, atque infimatum etiam ea de re fuerunt variæ. Alij dicebant nulla condicione reddendum esse, qui semel in vinculis teneretur. Alij contra, non modo reddendum esse libertati, verum etiam auctum

DECADIS SECUNDAE.

præmijs, & honoribus dimittendum, afferbantque vtrique rationes, quibus sententiam suam tuerentur. Eorum, qui priorem defendebant, Princeps erat diui Jacobi Magister, qui post longam in senatu regio disceptationem huiusmodi apud Regem habuit orationem. Tria, inquit, sunt clarissime Rex, quæ veniunt in dubitationem, quoties de bello hostibus inferendo deliberatur. Primum de genere belli. Alterum, quibus medijs conatus nostri victoriam consequantur. Tertiū, quo pacto ea, quæ victoria nobis peperit, quam diutissime conseruari possint. Genus belli est ita iustum, & honestum, vt nullum magis esse possit, ita vtile & necessarium, vt nullo modo sit dissimulandum. Nam quid honestius excogitari potest, quam pro Christiana religione contra nominis Christiani hostes arma induere? Quid iustius, quam repetere armis ea, quæ iniuste nobis fuerunt erepta? Quid magis necessarium, quam aduersarios nostris iugulis intentos funditus perdere? Quid vtilius, quam fines nostros propagare, atque hostium limites compescere? Sed hac de re nulla mihi controuersia est cum ijs, qui huic meæ sententiæ refragantur; idem sentimus, in eodem statu causæ sumus, de hoc omnis contentio est, sit ne reddendus libertati Rex captus, an potius æternum in vinculis retinendus. Ex his duobus vtrum sit impendenti bello conducibilius nunc disceptamus. Est autem hoc bellum, cui nunc insistimus non ita difficile, vt sit extimescendum, non ita facile, vt sit contemnendum. Quare pro belli magnitudine non omnia, neque ab omnibus auxilia sunt quærenda, sed ea tantum, quæ nos honeste iuuare possunt. Nunc autem pensatis vtriusque partis viribus, omnia sunt nobis potiora, militum numerus copiosior, corporis, atque animi vires multo alacriores, belli gerendi duces præstantiores, machinæ, & quibus hostes petantur, & quibus nos ab hostibus tuamur, magnitudinis, & multitudinis incredibilis apparatus. De exitu vero huius belli quid illi timeant, & quid nos speremus, vel hoc est argumentum maximum, quod sæpe tentarunt emere pacem, vel saltem inducias, pollicentes maria, & montes auri, atque tributum nomine perpetuam seruitutem. Quam oblatam condicionem quasi turpem reiecitis, quia vobis erat in animo non per partes, sed totam simul extinguere gentem Mahumeticam ex Hispania. Et quid prodest, postea quam hoc bellum inchoatum est, tot fecisse belli apparatus, tot expeditiones, toties congregasse populos, tot adhibere labores, & pericula; si nunc in medio rerum conatu negocium infectum relinquitur? Quod si hunc Regem, quem in vinculis habetis, iuri suo restituitis, omnia hæc perdidimus, vt de nobis dici possit illud, quod est in Græcorum prouerbio: oleum perdit, & impensam, qui bouem mittit ad ceroma. Atqui, inquit isti, pro libertate sua offerunt duodecim millia aureorum annua, dicant mihi obsecro, quanta portio est hæc ex summa illorum millionum, quæ in hoc superiori biennio exhausta sunt in huius belli sumptus? non dico ex vectigalibus regijs, & fisco, ex mutuis, & exactionibus, impositionibus, & tributis, ex cruciatis, & apostolicæ Sedis subsidijs, sed ex violenta conuocatione, & delectu ciuitatum, oppidorum, ex coactione angariarum, & perangariarum, per omnes totius regni populos. Atque, vt iam veniā ad vltimum ex tribus, illis que proposui me dicturū, quomodo possint, quæ in bello parta sunt, quæ diutissime retineri, quæro ab istis, si captiuo Regi libertas redditur? an cum libertate etiam pars illa regni, quam nunc possidebat, condonanda est? & altera pars, contra quam gesturus est bellum, cui cessura est, illi ne? an vobis? a quibus in auxilium belli copias petit. Respondebitis, opinor, quod vtraque pars vobis est cessura, quoniam semel seruitio suo libertatem emit, & vt iurisconsulti dicunt, quicquid seruus acquirit, domino suo acquirit. Ita ne o cæci

fidendum est libertati alicuius, quam necessitas dedit? Omnis seruitus violenta est, nihil autem est violentum, quod diutius permanere possit. Cum viderit se liberum, dicet se non teneri reddere, quæ necessitate coactus pollicitus est se daturum. Est igitur vero quam simillimum, quod libertus hic vester non nobis, sed sibi ipsi militabit? Quid? quod neutra Maurorum factio isti obtemperabit. Non quæ patrem sequitur observantia suæ religionis, & obsequij, quod illi debent, non quæ ipsum sequitur, cum eum viderint deuinctum regibus, qui alienam religionem sequuntur. Atque, ut vno verbo sententiam meam tibi o clarissime Rex ostendam, ita sentio, bellum hoc prosequendum esse, Regem captivum retinendum esse in vinculis, ne ex hoste vno, & eo quidem senecta ætate confectum, nobis faciamus duos integros, & geminatis viribus robustiores, neque in libertate nomine tributum pendant vobis quantum, & quandiu ipsi volent, sed in seruitute, & sub munitionibus vestro præsidio instructis reddant quot annis, quantum Celsitudo vestra reddendum esse statuerit.

Marchionis Gaditani oratio, quod Rex Maurorum iunior sit reddendus libertati.

Caput. VIII.

ORVM, qui in senatu regio partem alteram tuebantur, sentiebantque captivum Regem libertate donandum esse, princeps erat Rodericus Pontius a Germanica legione Marchio Gaditanus, qui hac de re iussus a Rege sententiam dicere, huiusmodi habuit orationem. Ex tribus rebus, quas Magister militiæ divi Iacobi vir perquam illustris, de prima nullum est mihi cum illo certamen, nam de bello hoc prosequendo quid ego in secretiori senatu vestro, atque hoc in loco publice, & alijs in locis cum familiaribus meis, & amicis privatum dixerim, tu es mihi testis clarissime Rex, & illi, quibus cum hac de re sæpe sum locutus. De quo nunc disceptamus, videndum, atque imprimis discernendum, an ex miserandi huius Regis captivitate Celsitudini regiae, si detineatur in vinculis, aliquid honoris accesserit, magis quam gloriæ, & veræ laudis accederet, si libertate donaretur. Fuit quidem regiae maiestatis vestræ, ab vno, atque altero ex subditis Regem hostium prælio superari, captivum in pompam triumphi duci, sed in vinculis detineri, per Deum immortalem obsecro, quid habet honoris? Quid? quod apud genus hoc hominum non est ita sanctum, ac venerabile nomen regium quemadmodum apud nos, itaque pro libidine, atque levi ex causa Reges abdicant, proseribunt, occidunt, atque in eorum locum alios sufficiunt. Quod si in viuos, & incolumes, atque in sua potestate constitutos hoc audent, quid non in captivos facient? Et ut ex eis exempla petamus, ab eo quod sæculo nostro fecerunt hoc ipso Rege capto, quem nunc in vinculis habemus, plerique omnes suæ factionis ad Regem patrem desciuerunt obliti, & nominis, & fidei, quam suo Regi obstrinxerant, ut Celsitudo vestra existimet, se non habere captivum Regem, sed ex media plebe obscurum hominem. Sed videamus nunc, & æqua læce perpendamus, quid utilitatis ex hac Regis captivitate nobis accrescat, aut è diverso quid detrimenti ex eius libertate. Dum inter se pater, & filius dissidebant, atque de principatu belligerabant, uterque negotium nostrum agebat, uterque nobis militabat. Neque enim erant tantæ illorum vires, ut & nobis resistere, & inter se decertare possent. Nunc vero posteaquam iunior hic Rex captus est, & in vinculis tenetur, ex duobus ad monarchiam res est redacta, maius negotium nobis accessit, quam prius erat, quoniam duplices illorum vires in

DECADIS SECVNDAE.

vnum corpus coierunt. Quid igitur, inquires optime Rex, tu faciendum censes? nimirum vt redintegretur discordia inter patrem, & filium Reges, & se mutuis vulneribus conficiant, vt non sit nobis cum vno duplici bellum gerendum, sed cum altero ex duobus, quorum alter pro nobis militans, faciat aduersarij nostri partem debiliorem. Restat nunc suspicio illa, & timor, ne pater, & filius nomina pietatis, & naturæ pignora inter se redeant in gratiam. Hoc inter priuatos passim fieri solet, inter Reges vero nunquam, si semel regnandi dulcedine inescati sunt. Quoties legimus, non solum apud poëtas, sed etiam apud historicos, partim externos, partim domesticos, patres a filijs regno electos in exilio vixisse? Nam fratres a fratribus vulgare est, vsq; adeo, vt, quod ait poëta, Nulla vnquam potestas consortem patiatur. Quare pater, & filius nunquam cessabunt inter se certare ille de regni possessione tuenda, hic de patre ex regni culmine disturbando. Alenda est igitur inter eos discordia, atq; non solum hic dimittendus, sed etiam si potest fieri tertius aliquis submittendus, vt si vnum e tribus fors interceperit, nunquam desint regni competitores. Neq; multifaciendum est, quod de rebellionem isti formidant, si non permanserit in officio, nam & ingrati crimen apud illum manebit, si fidem violauerit, apud te vero beneficentiæ, atq; magni animi opus immortale, cuius nunquam poenitebit. Simul etiam & eodem facto apud omnes gentes potentia magnitudinem ostendes, cum audiuerint, Regi, cum quo bellum gesseris, dedisse libertatem, & in regni partem restituisse. Duabus igitur in rebus vno opere te cæteris prestare monstrabis, quas antiquitas Ioui tribuebat, quas & nos Deo nostro viuo, & vero tribuimus optimum, & maximum appellantes, optimum propter beneficentiam, qua erga cunctos mortales vtitur, & maximum propter omnipotentiam, quæ non per partes, vt cætera, sed per omnia se extendit. Per beneficentiam igitur captiuum donabis libertate, per potentiam non timebis rebellionem. Dicant igitur nunc isti, qui huic meæ sententiæ aduersantur, vtra sit fauorabilior, & magis ad pulchritudinem, honestatemq; accedens, mea, in qua dico Regem captiuum libertate donandum, an sua, in qua dicunt in vinculis, ac seruitute detinendum? Cumque tria sint genera bonorum, propter quæ omnes omnia faciunt, vtile, iucundum, & honestum, quæ vtilitas prouenit ex vnus non Regis iam, sed hominis in seruitute, & vinculis positi captiuitate, cui neq; tu possis vti opera, neq; sui precio redimere? Quæ voluptas ex eius vinculis? an stridor ille catenarū, & manicarū, compedumq; strepitus delectat? Quæ pulchritudo, & honestas, vt te iuuet beneficisse, & benefactorum frui conscientia, atq; vnde spectare possis gloriam immortalem? Hæc Marchionis sententia pleroseq; mouit, non solum ex partis suæ studiosis, sed ex ijs etiam, qui antea refragabantur, atq; imprimis Rex ipse visus est propensior iri eandem sententiam. Sed quia Magistro aliud videbatur, & plures quoq; illi assentiebant, placuit rem integram ad Reginam referri. Quæ respondit, non displicere sibi, quæ Marchio sentiebat, præsertim cum de captiuorum redemptione ageretur, & quod maiorū suorum exemplo multi Maurorum Reges olim illi fuerint subditi, atq; tributarij. Iustus itaq; Rex iunior venire Cordubam, Regis nostri ad genua supplex cum dextram manum auersam exosculari vellet, eamq; vt porrigeret ab astantibus admoneatur, propterea quod subditus, & tributarius, facerem, inquit Rex noster, si in illius regno mihi faciendum esset, nunc vero in nostro, quia hospes est, & libertate donatus commiter, atq; honorifice tractari oportet. Factus igitur ex seruo libertus conceptis verbis iurauit se staturum pactis conuentis rerum omnium, quæ transacta fuerant, atque intra certum tēpus omnia executurum, atque ita liber, & multa suppellectili, & vestium

ornamentis donatus in regnum suum redijt, ex cohorte prætoria adhibitis custodibus, qui illum in patriam prosequerentur, incolumenque reducerent.

Maurorum Regis senioris copiae a Palmensi Comite ad Lupariam turrim deletæ,

& Tabernaculi

Caput. IX.

M

AVRORVM Rege iuniore dimisso, ordinatisq; rebus, quæ ad limites Beticæ tuendos, & ad bellum hostibus inferendum pertinebant, Rex e Corduba profectus iter suum ad Reginam tendit, quæ per idem pus Victoriæ in cantabris morabatur, atq; obiter illustravit sanum illud per omnes Hispanias celebre, quod ad amnem Lupi diuæ matri Deiparæ dedicatum est, in quo nouendialibus vigilijs ex nostro religionis more operatus est. Interea Mauri, qui Regem seniore[m] sequebantur, cum audissent iuniorem impetrasse a Rege nostro non modo inducias, & pacem, sed etiam copias in auxilium contra partes illas, quæ patrem sequebantur, ad odium, quod antea illius habebant ex publica simultate, accessit aliud ex religione, dicentes illum rem impiam, atq; nefariam, & contra Mahumeti legem fecisse, quod cum Christianis fedus percussisset in perniciem suæ gentis. Sed & pleriq; illorū, qui eum antea sequebantur, suæ religionis amore ducti ab illo ad seniore[m] Regem defecerunt. Cumq; audissent Regem nostrum ad superiores Hispaniæ partes profectum, coegerunt totas Granatenis regni vires, & vno omnium consensu ex equitibus, & peditibus facto pergrandi exercitu statuunt Beticæ nostræ fines inuadere, populari agros, & ferro, atq; igni omnia vastare. Erat genus hominum tam ex Christianis, quam ex Mauris, qui prædandi, atq; homines capiendi studio semitas obsidebant, atq; inde in viatores, & pecudum, armentorumq; pastores, & rusticos agrorum cultores grassabantur, Almogauares lingua punica vtriq; vocant, ex ijs Christiani septem fines hostium transgressi, dum ex vertice quodam montis interdium specularunt, quo in loco noctu grassarentur, ex specula prospiciunt Maurorum copias agminatim procedentes contra limites, qui ad Hispalim, & Assindum pertinent. Hæ omi[m]ssa speculatione, cui erant intenti, partiti inter se locos, quo quisq; illorum esset iturus, vt nostros certiores faceret de hostium superuentu, alius ad Ludouicum Portucarrerium Palmæ ad Singilim dominum eo tempore, ac postea comitem, alius ad Astygistanam coloniã, alius ad Asindū, alij ad arcium prælides, & cohortiū præfectos eunt, illosq; monent, quo proficiscantur, & quid essent facturi. Palmensis comes eiusdem rei finitimos duces facit certiores, vt cum præsentibus copijs in certum locum coeant, ipse cum amicis, & familiaribus, atq; domesticis suis, & alijs, qui se illi agglomerarāt, pergit in occursum, eo quo suspicio erat hostes esse venturos. Qui tripartito exercitu pylas, faucesq; montium peditum præsidio munierūt, ne postea occupatas a nostris confecto negotio reditus in patriam intercluderetur. Equites in partes diuisi duas, altera ad agrorum excursions, populationesq; missa, altera quæ firmior erat in insidijs collocata est. Excursions in Vtrariæ agros faciunt, per cãposq; sparsi p̄das gūt. In eos Portucarrerius cum socijs, & cõmilitonibus exercitū mouet, in eosq; palantes irruit, ipsi se ad insidias recipiunt. Nostri cedentibus instant, quoad ventum est ad insidias. Et quia in partes duas erant diuisi in anteriore Moroni, & Vrsinæ oppidorū prælides, & cohortium Magistri a ponte Traiani, & Hispanæ societatis præfecti, in hos insidiarum subsessores erumpunt. Pugnatur equo Marte ab vtrisque, fractisque hastis iam cominus gla-

DECADIS SECVNDÆ.

dijs, & pugionibus res agebatur, superuenit Portucarrerius cū recentibus copijs, & non magno negotio hostes in fugam vertit, atq; in duas partes diuisos, alteram persequitur, altera in Marchionis Gaditani casu incidit, cum adhuc nuncium auxilio veniret Alidensibus, & suis comitatus. Celi sunt complures ex hostium principibus, & capta signa quindecim quę Portucarrerius cū huius victorię nuncio misit ad Reginam, quę eo tempore in Cantabris agebat. Fuit tanta omnium læticia ex eo nuncio, vt publice sint decretę supplicationes, candelę, & funalia per vrbis vicos accensa. Regina vero tantifacina oris autorem, eiusq; victorię socios collaudat. Vxorem Palmenis comitis veste auro intertexta donat, qua in festo Magorum, quos vulgus appellat Reges, quotannis vteretur, vt illius diei, in quo tanta res gesta est, sempiternum aliquod monumentum relinqueretur. Nec multos post dies Marchio Gaditanus cum ab exploratoribus accipisset Zaharam castellum, quod in belli huius initio diximus a Mauris captum, exhaustum esse incolis, & negligentius obseruari, atq; non difficulter capi posse, Portucarrerium eundem acciscit, & ex Alindo, atq; finitimis vndecunq; potuit equitatum sibi adiungit, perq; medię noctis silentium Zaharam proficiscitur. Iuxta muros secreto quodam loco armatos decem ponit, & post illos proxime alios septuaginta, ipse autem cum reliqua manu non longe in insidijs latet. Sub primam lucem dimittit aliquot ex pedibus, qui per campos grassarentur. Ex castello erumpunt equites ad septuaginta, neq; enim plures erāt, quos sequuntur vigilēs, & circitores, & q; nocte hesternā in stationibus fuerant, murorumq; custodiam deserunt, non enim putabant interdū castellum oppugnari posse. Interea ex militibus nostris vnus scalas munitionibus admouet, murum scandit, quem decemilli sequuntur, quos diximus, partemq; muri occupant, pugnamq; cum Castellanis conferunt. Accurrunt reliqui septuaginta, atq; vnam ex portis capiunt. Qui ex castello eruperant, cum audissent hostes intra munitiones admissos, ad mœnia se recipiunt, quos insequuntur, qui latebant in insidijs, & cū fugientibus simul Castellī portas intrant. Castellani in arcem cocuntes obsidentur, & quia plures erant, deficientibus alimentis diu in obsidione durare non poterant, ex pacto arcem Marchioni tradunt, ipsis autem abeundi quo vellent permissa libertas. Atque ita castellum nuper amissum Marchionis industria receptum est.

Tendillani Comitīs in vrbe Alama Stratagemā insigne, atq; alię res ibidem gesta.

Caput. X.

HOC in loco restat nobis narrandum Stratagma illud insigne, quod non solum per omnem Hispaniam celebratur, sed per vniuersum nominis Christiani orbem circumfertur, autor illius, atq; inuentor fuit Enicus Lupides Comes Tendillanus, quem Rex & Regina præfecerant cohortium præsidio, quas ad Alamam tutandā reliquerant. Is cum primum huius negocij administrationem suscepit, milites nimia solutos licentia coercuit, atq; imprimis Scipionis Aemilani, & Q. Metelli exempla secutus aleatores, & scorta, popinas, & cauponas, & cætera exercitus impedimenta e castris sustulit, ipsos milites in studijs equestribus, pedestribusq; exercuit, in Granatenses agros, quoties dabatur occasio, excursores, atq; exploratores mittebat, neq; vnquam ipse quiescebat, neq; hostes quietos esse patiebatur. Tantumque terrorem Mauris finitimis incusserat, vt neq; suburbana prædiā excolēdi tempus, locumq; daret, neq; saltem intra cu-

culum somnos perpetes ducere liceret. Hyems illa, quæ præcesserat, fuit pluuiosa, muri que putres ebibebant imbres ex stillicidijs cadentes, cum subito compagibus saxorum solutis corruerunt, magnamque vrbis partem nudam reliquere. Quod si casus tantæ calamitatis ad hostium aures peruenisset, actum erat iterum de Alama, multosque per annos regni illius excidium immoratum fuisset. Ex illa murorum ruina tantus terror milites præsidarios omnes inuasit, vt ex desperatione nihil iam nisi de fuga, & de vrbe deferenda cogitarent. Sed bene quod Dei benignitas ducis mentem excitauit, atque, vt ait Poëta, duris vrgens in rebus egestas, & illud. Ingenium mala sæpe mouent, & illud quoque, & labor ingenium miseris dedit. Iubet itaque comes Tendillanus qua parte murus ingentem fenestram patefecerat, consutis lintheis prætendi muri speciem, tam similem vero, vt procul aspicientibus nulla videretur esse differentia inter verum, & assimilatum. Et ne quis transfuga proderet hostibus quid intra urbem accidisset, iubet diligentius portas, & posticos custodiri, ne quispiam temere intraret, & egrediretur, aut moenia transiliret. Iubet interea partem muri lapsam substrui non opere tumultuario, sed ex calce, & cementicijs lapidibus multo firmitus, quam antea fuerat. Sæpe hostium exploratores venerant captantes ex occulto quid apud nostros ageretur, sæpe etiam excursores equites, urbem obequibant, nunquam tamen senserunt quicquam in ea parte murorum fuisse immutatum, non colorem, non speciem, non quicquam aliud vnde ruina illa posset percipi.

Cumque rei pecuniariæ inter milites maxima esset difficultas, propterea quod stipendia suo tempore non soluerentur, neque de futura solutione certam haberent fidem, conuocatis omnibus dixit se habere pro certo, quod pecuniæ ad stipendia soluenda iam essent a Celsitudine regia decretæ, seque non modo indies, sed in horas singulas spectare illas, quare vt bono animo forent hortatur, polliceturque sedaturum interea non veras, sed imaginarias pecunias, quibus inter se rerum venalium commercia exercerent, fidemque suam interponit umbratiles illas pecunias veris se redempturum.

Ex charta igitur paruæ facit schedulas sua manu, atque subscriptione signatas, quibus imponit nomina, precium quantum quæque sit valitura, quasdam vocans nummos aureos, quasdam argenteos, quasdam æreos, & in vno quoque genere plures differentias, puta asses, semisses, trientes, quadrantes. Iubet vt nemo suppositicias illas pecunias recuset. Ex illis ficticijs pecunijs stipendia militibus persoluta sunt, & per illas emptiones, venditionesque factæ, tanta fuit Comitis autoritas, atque reuerentia. Idem quoque sumptu suo in Alcala regia vrbe Pharon erexit, constituitque vt per noctem perpetem funalia arderent, quo captiui ex vrbe Granata elapsi fugam erigerent. Hoc anno Ludouicus huius nominis vndecimus Gallorum Rex Amaliciae diem suum obiit. Cui successit Carolus octauus. Hoc eodem anno Ioannes Lusitanorum Rex animaduerti fuit in † † Vergancensem Ducem, de quo suspicio erat cum alijs ex eiusdem regni nobilibus in Regis necem coniurasse. Tres illius fratres in exilium missi, Lusitanorum Comestabilis, & † † Comes Pharijs, & Aluarus a Lusitania, qui postea fuit Hispaniarum Regis & Reginae senatus princeps.

DECADIS SECVNDAE.

ÆLII ANTONII NEBRIS
SENSIS HISPANARVM ATQVE HIPANIEN.

sum rerum historici Decadis Secundæ liber Tertius. De Ruscinonis & Ceretaniæ comitatu reddendo, & legationibus hinc inde ea de re missis.

Caput Primum.

LUDOVICVS, de quo in fine libri superioris diximus, cum moreretur, testamēto suo iussit, Ruscinonis, & Ceretaniæ comitatus Ioannis Tarraconensium Regis hæredibus restitui, & qui viuens Ioanni viuenti, neque illo vita functo Ferdinando filio hæredi reddendum curauit, idem morti proximus conscientia teste coactus legitimis dominis reddi iubet. Fidemque publicam soluens, mittit literas ad eos, qui arces præsidio tenebant, vt transferrent possessionem in illos, quos Rex & Regina Hispanorum Principes nominassent. Interim Ludouicus moritur, quibus negotium demandatum erat accepto nuncio de Regis morte, executionem differunt, quo ad Carolus Rex Ludouici successor consulere, an quicquā noui ea de re vellet decernere, qui per literas iubet, executionem testamenti, & restitutionē illam debere protelari, quoad de integro eadem de re deliberaretur quid fieri iure deberet. Mittitque oratores ad Regem & Reginam, qui patris obitum, & suam in regnum Galliæ successionē nunciaret, dicerentq; sibi gratam fore societate, atq; amicitia maiorum suorum cum Hispanorum Regibus ab antiquis temporibus obseruatam, & vt ipsi quoque, si ipsis videretur, inuiolabiliter obseruarent. Cui legationi a Rege & Regina responsum est, se dolere, atque ægre ferre obitum clarissimi Regis patris sui, tum quod erat amicus, atque foedere sibi coniunctus, tum etiam quod erat vir bonus, atque sociorum, & amicorum socius, & amicus, & quod magis in Rege laudandum est, iustus, ac timens Deum.

Quod tamen eum relinqueret filium, qui patris mores imitaretur, amicosque & socios conseruaret, atque in officio retineret, eo nomine se gaudere dixerunt, seque breui missuros legationem oratorum, qui partim de obitu patris Regem consolarentur, partim congratularentur illi de noua regni successione, simul etiam, vt antiquum foedus cum illo renouarent, & vt quod pater moriens de Ruscinonis, & Ceretaniæ comitatibus legauerat, executioni mandaret. In hæc verba oratores dimissi redierunt. Nec multo post missi legati duo, Ioannes Riparius vir domi, & militiae insignis, & cum eo Ioannes Arius vnus ex regis senatoribus, & qui postea fuit Episcopus Segobiensis, qui cum literis, & mandatis, simul etiam & publicis instrumentis, atque facultate faciendi omnia, quæ Regis & Reginæ nomine facienda essent. Erat eo tempore Gallorum Rex Turoni, quas nostro tempore vocant turretes in Turonia, quo cum venissent, publice legatio exposita est, atque omnia peracta, quæ in mandatis habuerant. Ad quam legationem Rex ex scripto responderi iubet, sibi omnia esse grata, quæ Regis & Reginæ Hispaniarum nomine fuerunt exposita. Quod vero ad Ruscinonis, & Ceretaniæ comitatus attinebat, quia inde videbatur instaurandæ societatis, & amicitia fundamentum pendere, respondet sine vlla conditione sibi placere foedus cum Hispanorum Regibus, quemadmodum a maioribus suis semper fuerat percussum. De comitatibus vero Ruscinonis, & Ceretaniæ reddendis sibi non constare quo iure possideret, atque si e possessione cedendum sibi foret, aliam rationem futuram cum Hispanorum Regibus

Regibus, eorum scilicet, qui Castellæ appellatur, atq; aliam cum Tarraconensiu Rege, qui per Reginam coniugem Hispaniæ dotalis regno successit. Quare ea de causa dicit se missurum legatos viros bonos, & legum, iurisq; peritos, qui causam omnem cum Hispanorum iure consultis disputent, atq; decidant, quid vtriq; parti sit faciendum, quo minus antiquū foedus inter Hispanos, Gallosq; violetur. Hoc responso nostris oratoribus dato, quia videbant negocium, cuius causa venerant, in longū tempus differri, neq; unquam habiturū esse finem, statuunt contestari Regem ipsum, regiumq; senatum, atq; illius regni triplicem virorū ordinem, vt quoniam per ipsos staret, quo minus antiquum foedus, & Hispanorum, Gallorumq; societas instauraretur, neq; iustam esse causam, cur rei effectus impediretur, immo prætextum non reddendi cōmitatus illos, quos iure diuino, & humano reddere tenebantur. Igitur coram omni populo, atq; imprimis ipsius Regis procuratoribus obtestati sunt ipsum cœli numen, & si vsquam iusticia est, & mens sibi conscia recti, deinde ipsum Regem, atq; alios omnes, qui partem aliquā publicę gubernationis ab illo acceperant, vt quicquid detrimēti ex ea causa alterutri regno accidisset, in caput illorum recideret, qui tantorū malorum occasionē cederint. Simul etiam obtestati sunt reum fore mulctarū, quæ sunt foederis violatoribus impositæ, præter iuris iurandi contemptam religionem, quæ solum Deum habet vltorem. Ad hanc oratorum contestationē Gallorum Rex iubet responderi illud idem, quod antea responderat, cum primum ea de re fuerat postulatus, se velle & quidem libentissime stare pactis conuentis, & antiquo foederi, quod maiores sui pepigerant cum Hispanorum Regibus, illis tamen quos appellant Castellanos, Ruscinonem vero, & Ceretaniam, quæ Gothaniciæ prouinciæ erant contributa, non pertinere ad Castellam, cum qua foedus ab antiquo percussum erat. Nihilominus tamen se missurum legatos pollicetur, qui in ipsius Regis & Reginae curia quæstionem illam disceptent decidantq;, atq; deinde foedus sanciant, atq; confirmant. Atq; ita oratores infecto negotio, cuius causa venerant, dimissi sunt, atq; a Rege digressi redierunt.

Oratores a Gallorum Rege dimissi cum responso dubio de confirmando foedere.

Caput. II.

GALLORVM Rex reputans secum ex responso, quod Hispanorum Principum oratoribus dederant, nihil aliud sequi, quam inter duos potentissimos Reges dissidium in vtriusq; regni perniciem, tentauit oratores placare muneribus, atque imprimis Ioannem Riparium, qui legationis erat Princeps. Nam cum illa foederis antiqui renouatio fauorabilior esset Gallorum Regi, propterea quod in regni nouitate non dum regnandi fundamenta iecerat, multaq; restabant illi peragenda, vt tuto regnare posset, rogabat illum, vt apud Regem & Reginam suam illud responsum, quod dederat, leniret, interpretareturq;, vt qui nihil aliud magis cuperet, quam illorum beneuolentiam societatemq;. Et quod de Ruscinone, & Ceretania responderat, in bonam partem acciperent. Et quoniā cum Rege & Regina gratia, & autoritate tantum valeret, laboraret, quemadmodū foedus illud instauraretur, atq; pro virili sua parte inter vtroscq; Principes autor esset pacis. Et quo magis illum oppigneraret, mittit laborati argenti tot vasa, quibus abaci plures instrui possent. Et per structorem suum, qui argentum illud detulerat, rogabat, vt munuscula sua non sperneret, sed tanquam pignus

N

DECADIS SEC VND AE.

& monumentū amoris sui erga illum seruaret, daturus multo plura si rem inchoatā perficeret. Ioannes Riparius reputans secum id, quod futurū erat, nunquā foedus illud bona fide percutiendū esse, remq; eo venturam, vt non bono & æquo, sed armis decernenda foret, noluit Regis munera accipere, non superbia, aut quod Regem contemneret, sed ne vllum beneficium apud se maneret ab illo profectum, cum quo publicas inimicitias paulo post exerciturus esset. Hoc gallorum Rex ægerrime tulit, neq; potuit vincere oratoris contumaciam, quamquā iterum atq; identidem misisset rogatum, ne munera sua sperneret. Rex & Regina cum ex responso Gallorū Regis intellexissent, rem omnem ad arma spectare, mittunt cohortes ad Gothalanīæ & Ruscinonis, & Cere tanīæ fines, incipereq; iubent, ex ea parte bellum inferre Gallis. Pendebant adhuc ex alia parte inimicitiarum causę, quod Gallorum Regis ex sorore Nauarię Regina neptis, quā Hispaniarum Regina cupiebat Matrimonio iungere Ioanni primogenito suo Principi, causata ætatum disparitatē, nupsit Ioanni Labritensiu domini filio, natione & animi affectu Gallus erat, neq; dubiū, quin bello Gallico inchoato Gallū sequeretur, atq; per Nauarię fines daret Gallis aditum in Hispaniam hostiliter penetrandam, visum est Regi & Regine, atq; belli gerendi consilio præfectis occupare, præsidioq; munire in ipso Nauarię regno castella, & munitiones aliquas, quæ pro illis starent. Munierunt itaq; Tutelam castellum arte, & natura firmissimum, atq; finibus custodiendis præsidia disposuerunt, ne dum Ruscinonense Ceretanumq; bellum gereretur, aliquid detrimenti ex ea parte Hispania acciperet.

Rege & Regina absentibus bellum cum Mauris per Hispanos proceres continuatur. Caput. III.

QUAMquam Rex & Regina cum eodem hoste duobus maximis bellis essent impliciti, altero Ruscinonēsi pro vendicando comitatu, quem amiserant, & altero Nauariensi, quod putabant ereptam sibi partem illam Hispaniæ, quam ex corpore auulsam dotis nomine, pro certo habebant, in suum corpus rediturā, magis tamen stimulabat illos, quod bellum cum Mauris inchoatum intermittebatur, atq; refrigescibat. Et ne duces, per quos bellum postea erat gerendum, longa desidia torpescerent, scribunt, atq; per literas hortantur illos, vt aliquid agant interea, quod ad bellum postea gerendum conducatur, vtq; agrorū populationibus, & incendijs intendant, neq; hostes in pace quietos esse sinant. Proceres itaq; Hispani se ipsos inuicem hortati cum quam maximis possunt copijs Cordubā conueniunt, atq; inde profecti Antiquarię campos petunt. Vbi exercitu lustrato censa sunt equitum sex millia, peditum vero ad millia duodecim. Qui omnes vno omnium consensu belli gerendi maximos duces deligunt Magistrū militiæ diui Iacobi, & Marchionē Gaditanū, & Alphonsum domus Aquitarię dñm. Qui tres exercitus in cohortes distribuunt, & quid cuiq; sit agendū ordinant, castra nebulonibus & scortis, alijsq; impedimētis purgant, partes exercitus priores sortiuntur domus Aquitarię dñs, & regij ministerij præfectus, & Portucarrerius Palmēsis comes, & prætorianarum cohortium præfecti Ioannes Almaraz, & Ioannes Merulus. Posteriores vero Commendatarius maximus a Calatraua militiæ cum Asindensium, & Astygitanorum, & Carmonensium ducibus. Medias vero partes obtinebant Magister militiæ diui Iacobi, & Marchio Gaditanus, & Martinus a Corduba, & Ferdināus Carillus. Hi tres cohortiū prætorianarū duces, exercitib; hunc in modū ordinatis, campos Malacitanos populabundi inuadunt. Ex equitibus certis in locis præsidia disponunt, ne pedites

dum fata, segetesq; & messes sternunt, dum vineta, oliueta, ficeta, atq; aliorum generum arboreta succidunt, aliquid detrimenti paterentur. Hoc imprimis factum est in agris ad Aloram adiacentibus. Hoc deinde ad Choni, & Cazarabonella, & Sabineti, & Cartimæ vallibus, quibus in locis non defuerunt equitū, peditūq; pugnae tumultuariæ, ad Cartimam præcipue, vnde pro hortorū suburbanorū defensione equites cum peditibus, ex castello erūpentes cū priori exercitu nostro ausi sunt pugna cōferere sed tandē reprefli, castelliq; muris impacti hortorū defensionē, suburbanaq; aedificia hostibus diripiēda reliquerūt. Inde in Pupianæ agros, arboretaq; pergētes paria fecerūt ad Alauēdinū vsq; cuius incolæ cum ducibus pacifecbātur se daturos captiuos omnes Christianos, quos in vinculis habebant, dum modo arboribus parceretur, fecissent q; duces, nisi quod arborū succifores per agros sparsū iam prope omnia corruperant, in humumq; deiecerant. Pars quoq; exercitus trans Cartimitanos mōtes trajecta in Pupianæ, & Churianæ, & Tympanitidis turris agris quicqd frugiferū inuētū est ferro, igniq; vastauit. Dum hæc intra regni Granatenis viscera gerebātur, clallis ex Hispali, & Alindo e regione ad Malacam ad nostri maris oram maritimā accesserat omni genere cōmeatus onusta, vnde refocillatus exercitus tota belli moles in Malacitanos cāpos incubuit, omnia disturbat, nihil relinquit intactum ex his, quæ agri procreāt, quæ boues arāt, quæ homines ædificant, omnia, in quā humi strata iacent, totumq; negocium intra dies quadraginta peractum est.

Inde in Antiquariæ prata redierunt intra dies illos quadraginta, atque inde domum quisque suam reperit, admoniti tamen prius omnes, vt ad certum tempus, locumq; conuenirent, vt cum Rege, quem breui vērurum esse expectabant, Granatenes agros populaturi redirent, simul etiam vt Alamæ penarium, quod iam exhaustum esse putabatur, omni commeatus genere instruerent.

Rex & Regina Turiaffonam ad Taraconensium conuentum per agendum proficiscuntur: Caput. III.

DVM hæc in partibus diuersis aguntur, Rex ex Bætica, & Regina e Bardulorum finibus profecti Victoriā eodem tempore cōuenerunt. Et quia instabat dies Turiaffonæ celebrandus erat Taraconensium conuentus iam pridem institutus, Rex & Regina simul eodem peruenunt. Conuenerunt præterea omnes regni primores, ciuitatumq; & municipiorum procuratores partim sponte sua, partim euocationibus admoniti. Pro Rege & Regina fisci procuratores in conuentu proposuerunt ararium regium, & pecunias regijs sumptibus decretas exhaustas esse, impendere quoque multa, quibus opus esset ad bella, quæ necessario gerenda erant cum Gallorum Rege pro Ruscionis, & Ceretaniæ comitatibus, cum Mauris pro Granatæ regno vendicando, & vnde stipendia solui possent prætorianis cohortibus, sine quibus regni summa constare non potest. Procuratores quoque ciuitatum, & populorum detulerunt querelas ex iniurijs a potentioribus illatis, & legibus in iudicio non seruatis, & fori consuetudine obsoleta. Succrescebantq; in dies negocia, quæ non videbantur finem habitura, & bellum cum Mauris inchoatum ex populationum intermissione redintegrabatur, quæ superioribus annis per Aprilem mensē fieri consueuerant, qui iam maiori ex parte lapsus erat. Statuunt itaque curialia illa negocia, quæ suboriebantur, in aliud tempus differe, conuentumque illum tantopere expetitum incipiunt soluere. Cumque duo maxima bella iam inchoata essent, alterum cum

DECADIS SECVNDAE.

Gallis, & cum Mauris alterum: ceceptum est in senatu regio deliberari, vtrum potius exequerentur, nam, duo maxima bella simul administrari posse, non videbatur.

Regina, quæ nihil magis præ oculis habebat, quam Mahumeticum nomen ex vniuersa Hispania tollere, Bæticamq; prouinciam ex Limitanea mediã facere, huic bello intendendum esse dicebat. Rex vero pro Ruscinonis, & Ceretaniæ comitatu retinendo potius laborandum esse, quanto iustius videbatur, sua repetere, quam inuadere aliena.

Simuletiã dicebat, semper fore occasionem Mauros bello lacellendi, at Gallos, nulla vnquam fuit maior, cum Rex puer, & sub tutoribus esset, multisq; in regni nouitate negocijs implicitus. Pro vtraq; parte non deerant rationes, vtrum bellum foret profecquendum, sed cum omnes cernerent Reginam tanto belli contra Mauros gerendi ardore inflammata, pleriq; illius sententiæ acquiescebant. Sed ne omnino videretur voluntati Regis aduersari, hanc rationem excogitauit. Quid? inquit, o coniunx dulcissime si Deo iuuante vtrumq; potest fieri, partiamus copias, tu cum tuis Tarraconensibus, & Valentinis, & Gathalanis, & Hispanorum, Castellanoꝝq; aliquot cohortibus Gallicum bellum procurato, ego bellum cum Mauris tanto sumptu, & impensis, & laboribus inchoatum profecquar. In hanc Reginæ sententiã vtraq; pars pedibus, manibusq; abierunt. Rex ad peragendũ Turiaffone conuentũ mansit. Regina vero Bæticam versus iter tendit, quã Petrus Mendoza Cardinalis Hispanus est profecutus, qui cum Toletum aduentasset, Toletanus Clerus Cardinali obuiã processit, atq; illũ admonuit, vt consuetudinẽ ab antiquis tẽporibus obseruatã nõ perturbaret. Ea erat, vt cũ primũ illius ecclesiæ Antistes urbem ingrederetur, senatores, & equites, & ex ciuibus nobilissimi, & legum, iudicijq; administri illum equo, aut mula, aut alio vehiculo insedentem pedites stiparent, atq; in templũ vsq; deducerent, vbi stipite crucis adorato in templi adyta penetraret. Regina intelligens negocium, quod agebatur, Cardinalem pompã illam recusantẽ rogat, vt munus suum exequatur, atq; per ipsam non est, quo minus consuetum morẽ non perturbet. Ablit a me, inquit ille, o Regina omnium, quæq; fuerunt, clarissima, vt aliquis honor sit mihi alius potior, quam, vt liceat Celsitudini tuæ præstare obsequium debitum, & a tuis subditis exhiberi consuetum. Et quæ potest esse perniciolior consuetudo, quam quæ faciat me minus obsequentem illi, cuius munere mihi constat quicquid habeo, quicquid possideo, frangatur itaq; potius inepta hæc consuetudo, quæ iubet me ingritudinis crimen incurrere, quã, vt quispiam possit dicere, quod Cardinalis Hispanus vel vno tẽporis articulo fuerit Regina sui honoris autore vno gradu superior. Quod si opus est, in huiusmodi rebus consuetũ morẽ obseruari, aliud tẽpus erit, in quo sine mea ignominia, & pudore possit hæc ciuitatis consuetudo retineri, & simul hoc dicens regalis mulę habenas prensat, atq; in vrbis portas agit. Tres igitur dies, quibus resurrectionis dominicæ Pascha celebratur, Toleti feriatos ducunt. Quarto deinde die iter in Bæticam continuatur, in Oretaniãq; tandẽ perueniunt. Lustratisq; Mentesa, Biacia, Vbeta, Castulone, & Andugaro, vrbibus deprauatos illarum ciuitatum mores emẽdauit, talos, & taxillos, tesseras, pyrgos, turrículas, fritillos, atq; huiusmodi fortunæ ludicra, aleatoresq; omniũ generum sustulit, atq; in alea se exercentes a prætoribus, & iusticię administris animaduerti grauitè iussit. Mirum dictu quod breui tempore vix reperiebant, qui, se uidisse, talis quempiã ludere, diceret, cũ antea in cauponis, in popinis, in tabernis, in cellarijs, in vinarijs nullus esset ludus frequentior. Inde Cordubam Regina proficiscitur, quo iusserat conuocari omnes, qui superioribus annis ad bellum hoc gerendum vocari consueuerant, & postea nomina sua dederunt.

Handwritten notes in the left margin:
 in vrbibus
 Mentesa, Biacia, Vbeta, Castulone, & Andugaro

Rex Turiassone in conuentu manet, & Regina Cordubam
proficiscitur, & Alora capitur.

Caput. V.

Rex X, qui Turiassone ad conuentum peragendum manserat, cum videret se nihil proficere in eo, quod postulauerat suppetias ad bellum pro Ruscitonis, & Ceretaniae comitatu vendicando, intelligens in bellum, quod Mauris inferendum erat, presentiam suam desiderari, deserto conuentu Cordubam ad Reginam proficiscitur, quo iam Hispanie proceres conuocarat. Machinas quoque oppugnatorias, & sulphurata tormenta parari iusserat a Gallia usque, & Germania machinarijs accersitis. Erat preterea vehiculorum tanta multitudo parata, quanta opus erat ad onera importanda, tum comectus, tum machinarum, & quia Rex non putabatur esse veturus, Regina Cardinali rei militaris summam committit, ducemque maximam creat. Sed cum Rex superuenisset, omnia consilia sunt immutata, ceptumque denuo consulari quod belli genus inchoandum esset. Alii dicebant insistendum esse in eo quod semel inceperat, in agrorum scilicet populatione, pascuorum direptione, vicorum, villarumque vastatione: que iam hostes ad summam prope inopiam redigerant, atque adhibita nostri maris acriori custodia, & affinibus prouiso ne quid alimenti ad eos perueniret, ut res breui conficeretur, nihil aliud opus erat, quam, ut interiores res agri vastarentur. Alii dicebant genus illud hominum non esse, quales ceteri sunt mortales, sed tenui victu, nullo vini usu inediae, & sitis, frigoris, & caloris, & aliarum naturae iniuriarum patientissimi, & qui huiusmodi essent, longam obsidionem passuros cum longo obsessorum dispendio. Rex & Regina rationibus, que pro utraque parte referebantur perspectis, Aloram imprimis debere obsideri censent, propterea quod inde plura nocumeta nostris finibus ingruerent, & capto oppido tutius inde poterant regni illius interiora vastari. Posse autem facile capi, non erat dubium, considerata Maurorum, & munitionis fragilitate, & machinarum numero, & magnitudine. Et ne consilium hoc Aloram petendi ad hostes perueniret, secreto paucis communicatum est, atque rumor in vulgum spargi iussus, quod tota belli moles in Loxam parabatur, neque enim putabant Aloram posse ullis viribus expugnari. Igitur cohortes more solito ordinatae, simulantes, atque predicantes se Loxam petere, subito in suburbanis Alorae confederunt. Oppidani trepidantes nihil omittunt, quod ad se tuendos pertineret. Rex machinas certis in locis disponi iubet, turres, & muros saxeis orbibus tundi, neque cessatum est a tormentorum lusu, quoad turres duae cum parte muri intercepta repente corruunt. Interea Mauri citra murum, qui ceciderat, tentarunt alterum ducere, sed sagittis, & stlopetis, & minorum machinarum ictibus repulsi, non potuerunt opus perficere. Sed attoniti, & amictes defensione deserta praesidem suum hortantur, contestaturque, ut se, atque oppidum quam meliori possit conditione Regis misericordiae dederet. Iamque parabatur oppugnatio ea parte, qua muri, turresque ceciderant iam plures, & scalae: iam arietes, & testudines: iam turres lignae, ciconaeque muris admouebantur, cum tres Mauri perfugae ad Regem veniunt, quo in statu sint hostes narrat, si vita, & bonis mobilibus donentur nullam esse moram quin se, atque oppidum dedant pollicentur. Rex per interpretem iubet oppidanis conditionem se dedendi, illi praesidem, velit, nolit, deditionem facere compellunt. Captum est oppidum, XI. Kal. Iulias. Anno Christianae salutis. M. CC. CC. LXXVIII. Christiani captiui, qui erant in oppido a Rege sunt redempti. Fanum quod erat hostium Mezquita in honorem, atque nomen diuae Matris Dei incarnationis dominicae dedicatum. Praesidium oppidi cum ducentis equis totidemque pedibus

N in

Alora capta

1434

DECADIS SECVNDAE.

ditibus armatis Ludouico Portucarrerio Comiti Palmensi commendatum est. Murorum, turriumque ruinae instauratae. Mauri sub fide publica iussi abire, quo vellent.

Cartimitanae vallis populationes, & ad Cazarabonellam clades accepta, & Caietani Comitis occissio. Caput. VI.

A P T A Alora Rex iubet inde castra moueri in vallem Cartimitanam, praemittitque Gaditanum Marchionem cum parte exercitus, in qua fuerunt equitum duo millia, peditum vero par numerus. Cui vallem ingresso incolae oppidi Alozainae occurrunt, se, atque omnia sua bona profitentur velle Regi dedere, modo recipiat eos in fidem, atque tutelam suam. Marchio negotium ad Regem refert, Rex respondet, ut illos suscipiat, fidemque publicam nomine suo cum illis interponat, modo stent promissis de fidelitate, & obsequio Regi praestando. Rex cum vniuerso exercitu in eiusdem vallis oppidum munitissimum Cazarabonellam tendit, quam obsidione, quam potest arctissime, cingit. Equites ex oppido erumpentes inter praediorum rusticorum macerias, & diuerticula nota cum nostris locorum ignaris tumultuarias pugnas conferunt. Cadunt ex nostris complures non magno hostium detrimento. Cohortium praefecti videntes suos extra ordinem palantes, fusosque imprudenter ruere, iubent canere receptum, minusque audientes, atque nimio pugnae ardore inflammatos, reducere in ordines cum vellent, & ipsi quoque in idem periculum incidere. Atque imprimis Guterius a septo maiori Caietanus Comes, qui dum suos colligit, atque in ordinem reuocare nititur, ex sagitta lethale vulnus accipit. Agebat annum aetatis quartum & vigesimum, dederatque sui magnum specimen, qualis futurus esset vir, cum in adolescentia fuerit iuuentutis facile princeps. Fuit eius mors cunctis lachrymabilis, sed praecipue Regi & Reginae, non solum propterea quod in aetatis flore generosus adolescens cecidit, sed quia instantis belli successum retardauit. Nam & ex eius morte hostibus accreuit animus, & nostris imminutus est, tantaque fuit vnus hominis iactura, ut qui paulo ante se dediderant, statim rebellarint, & qui se dedere parabant, deditionem facere recusauerint.

Facta est tamen nihilominus agrorum vastatio, ita ut per totam vallem Cartimitanam colligenda frugis nulla spes relinqueret. Cumque omnibus visum est, per id temporis nihil restare, quod agi posset, placuit domum reddere, & ipso quidem Rege non aduersante. At Regina, quae tota pendebat ex spe, atque nuncio rerum, quae in exercitu agerentur, noctesque & dies non cessabat mittere arma, comestum, pecunias, & alia, quae ad bellum prosequendum videbantur necessaria, cum audisset Regem cum omni exercitu redire, iamque in Antiquariae campis castra metatum, mittit literas cum mandatis scribens, se mirari cum anni tempus adhuc superesset, in quo aliquid agi possit, cur rei bene gerendae occasionem relinqueret. Et quando exercitum haberet paratum, & machinas, & alia omnia, quae ad bellum continuandum erant necessaria, aut Granatenses agros popularetur, aut oppidum aliquod obsideret, aut aliquid inueniret, in quo milites exerceret, ne longa inertia torpescerent.

Puduit Regem, atque proceres in studio belli contra nominis Christiani hostes gerendi superatos fuisse a Regina. Turbatisque iam ordinibus, atque militibus ex parte dimissis, cohortes reuocant, in ordinemque reducunt, atque in Granatensium agros redeunt, & quod ex superioribus populationibus relictum fuerat, vicorum, & villarum arbores, frugesque succidunt, domorum, tectorumque aedificia demoluntur.

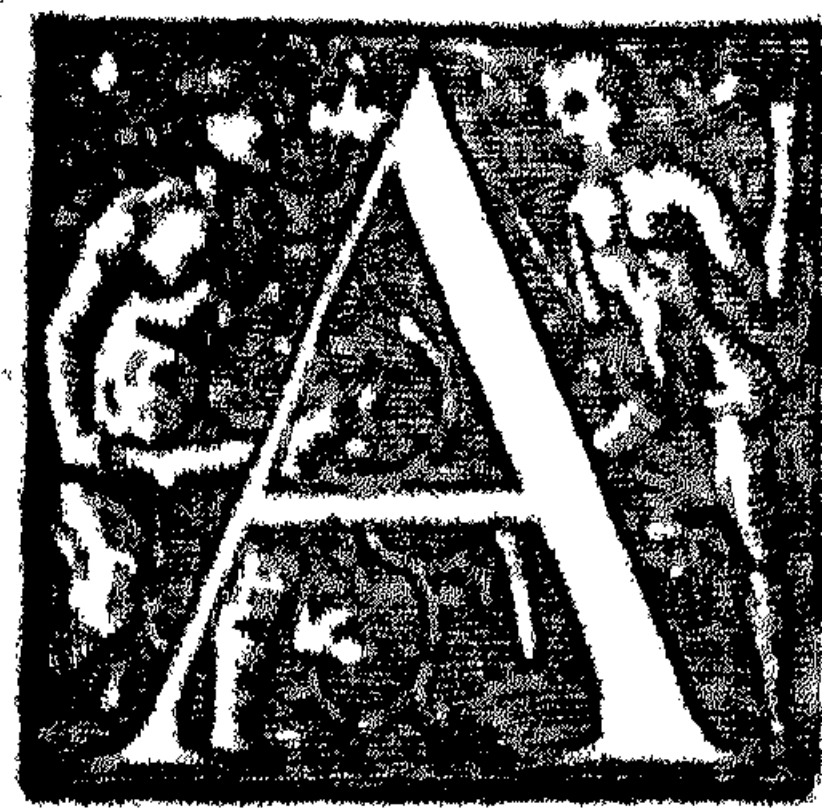
Dilarumque oppidum ad radices niuosi Montis positum, & Vrigarum, & Aciliam in

A. reger

suburbano Granatæ ipsius posita direptioni exponunt, frumenti, atq; panici areas comburunt, molas aquarias, partim longinquas, partim vrbi proximas disturbant. Et ne ex vrbe erumperent, qui in populatores agrorum, arborumq; succissores grassarentur, Rex cum cohorte prætoria contra vrbis portas duobus ab vrbe passuum millibus stetit, quo ad negocium confectum est. Ex alia parte Regina hortata fuerat, atq; rogarat Ducem a Methymna Asindica, & Aegabrensem comitē, vt dum Rex ad Granatā moraretur, non essent oculos, sed hic contra Loxam, & ille contra Simonam hostium fines inuaderent. Qui Reginae iussis obtemperantes pro virili parte, quæ illis contigit, nihil omisserunt intactum, quod hostibus vsui esse posset. Atq; rebus vtrobique in hunc modum gestis, recentem cōmeatum quinquies mille iumentorum vehes, quas Regina miserat, Rex Alamam importari iubet, & pro Tendillano comite Guterio Patellano præsidio vrbis supposito Cordubam petit cum integro exercitu, quoad Regina consuleret, nunquid vellet opus aliud incipi, antea quam in domum quisq; suā dimitteretur.

Septinilum oppidum expugnatur, & Arundenses campi vastantur, atq; Rex & Regina Hispali agunt hyemem.

Caput. VII.

AT Regina, cui nullū tempus erat gratum, siue iucundū, quod non in bello cum Mauris consumeretur, & cur, inquit, hæc anni pars vltima sic præteribit iners, quo minus aliquid agatur: sed quid potissimum ageretur non satis constabat, visumq; est tandem plerisque omnibus, Septinilum oppidum cum castello in finibus vtriusq; regni positum debere tentari, quo expugnato, & fines nostri ex ea parte pacabantur, & hostium interius fierent angustiores. Igitur Rex cum exercitu cohortibus, quemadmodum superius dictum est, ordinatis e Corduba profectus Marchionem Gaditanū cum duobus equitum millibus, & conuenienti peditatu præmittit, qui, vt fieret certior, quo in statu oppidani essent, curauit ex pastoribus, & rusticis aliquos comprehendi, a quibus accepit, nullos esse hospites, sed Castelli tantum incolas, & habitatores, qui tamen putarentur ad mcenia, munitionesq; tuendas posse sufficere. Fixis deinde tabernaculis, machinisq; & tormentis suis in locis dispositis, machinarij, & tormentorum præfecti opus suum aggrediuntur, perq; dies tres, noctesq; continuas non cessant maioribus tormentis tures murosq; quater, minoribus vero intra muros saxeos orbes passim intorquere. Principio cum obsiderentur, ceperunt cum nostris pugnae simulachra conferere. Sed cum viderent se non esse numero pares, & sagittarum ictibus, & stlopetarum glandibus ex paucis in horas pauciores fieri, statuunt cōtinere se intra munitiones, portas oppidi non solum obserant, sed structili opere ex lapidibus, & mortario claudunt.

Cumq; intellexissent parari oppugnationem, cui non poterant resistere, cum viribus, & armis non sufficerent, ceperunt de se dedendi condicionibus agere, quod facile impetrarunt, quoniam ex direptione præda tenuis erat, & non tantū æstimanda, vt vel vno die tantus exercitus vno in loco immorari opportuerit. Iussi sunt igitur ex condicione, vt bonis suis suffarcinati abirent, datis custodibus, qui illos ad Arūdā vsq; terminos deducerent. Rex oppidum ingressus murorum ruinas instaurare iubet, oppidi præsidium cum ducentis equitibus Francisco Enriquez commendat, quos armis, & alimentis instructos relinquit. Ipse cum exercitu, cohortibus ordinatis Arundam, quæ octo

DECADIS SECVNDÆ.

millibus passuum inde aberat, ciuitatem equis, & armis nobilem, & quæ illo tempore Asindum, aut Astygitanam coloniã animis, & viribus æquabat, cõtendit. Potuissetq; urbẽ obsidere, sed quia instabat hyems, satius esse duxit, non tentare quod effici fortasse non posset, agros tamen & omnia prædia rustica, & urbana populatus, demolitus est.

Rex itaq; ex Arunda, & Regina ex Corduba ad certũ diem Hispani conueniunt, vbi hyemem illã totam permanferunt, non solum regni gubernationi prospicientes, sed etiam ad insequentis anni bellum, quoderat cum Mauris continuandum expeditionem parantes. Sed neq; limitanei, qui Alame, & Alorẽ, & Septenili in præsidis erant reiecti, fuerunt interea seriati, in fines hostium excursions cotidie, populationesque faciebant, & quibus poterant in rebus Regi Mauro iuniori suppetias ferebant.

Hispaniæ societatis conuentus Orgazij agitur, in quo aureorum triginta millia per tributarios sparguntur.

Caput. VIII.

SOCIETATIS Hispaniæ non solum Alphonsus a Quintanilla, & prouisor a villa Franca inuētores, quibus Rex & Regina auctoritate sua curã demãdauerunt, ad omnia quæ ad illã pertinerent sed & procuratores hoc ipso tempore instituerunt facere conuentũ. Cumq; de loco non conuenirent, omnibus tandem placuit esse Orgazium oppidum a Toledo distans Austrum versus passuum millia circiter viginti. Conuenērunt eodem Dux a villa formosa Regis frater Nothus, qui tunc dux erat maximus militum, illorum scilicet, qui societatis Hispaniæ stipendia merebant, & Alphõsus Burgensis Conchensis Episcopus, qui eodem tempore regij senatus erat princeps. Inter cætera, quæ in eo conuentu ex primoribus institutis emendata sunt, & de nouo sancita, Alphõsus Quintanilla nomine Regis & Reginæ exposuit, id quod omnib; erat notum, quam exhaustum esset publicum ararium, & res fisci in quanta esset egestate, quot præterea sumptus emergeret cotidie, qui nulla euitari possent ratione nisi totius regni summam perditum iri vellent. Quod si rem Hispanam saluam esse cupiebant, opus esse, vt non ægre ferrent, si per omnes Hispaniarum tributarios populos exactio- nes pecuniarię spargerentur. Cumq; de summa disceptaretur, quantũ esset exigendum ad presentẽ necessitatem supplendã, placuit aureorum ducalium triginta millia debere exigi, quibus opus erat ad persoluendas iumentorum diurnas mercedes, ad instruenda ar- mis, & alimentis oppida in medijs hostium penetralibus relicta, quibus imprimis prospiciendum erat. A ceteris autem rebus, quæ videbantur impresentiarum non ita necessarię, iussit Regina supersederi, ne exactioes continuarentur, simulve exigenterentur.

Quod Ioannes Lusitanorum Rex Ducem Auiseum patrualem suum occidit.

Caput. IX.

SUB idem tempus Ioannes Lusitanorum Rex Ducem Auiseum patrualem suum propria manu confodit. Causa autem occidendi ex anno superiori pendebat, quo tempore iusserat exerceri quæstionem contra Ducem Guimaranensem læsæ maiestatis reum, quem damnatum iure capitali supplicio puniri fecerat, atq; illius fratres, & propinquos, amicos, & familiares exilio mulctari. Ex eo inquam tempore Ducis propinqui, & amici coeperunt minus familiares se Regi exhibere, obsequia consueta, & debita minus obedire, Rex non ita

beneuolum ac familiarem se illis præstare, inde querelæ, & detractiones, atq; in Regem maledicta passim disseminare. Non potuit Regem latere, quæ illi minus pro uide in vulgus spargebant, patefacta est illi tandem coniuratio, aut certæ coniurationis suspicio.

Ea erat de Rege occidendo, deq; in eius locum sufficiendo Duce Auiseo, qui iam quasi Rex salutabatur, ambiebatur, neq; immaturos honores adolesecens imprudens abnuclat, iam se coli, obseruari, atq; adorari patiebatur. Neq; deerant adulatores, hoc est blandi inimici, neq; Astrologi et Mathematici, qui ex geneleos horoscopo illi regnum portenderent. Harum rerum factus certior Rex, qui alioqui adolecentem diligebat, quod frater illius erat patruelis, quod vxoris frater, quod adolecens annos vndeuginti natus, secreto apprehendit illum, quasi filium monet, ne assentatoribus credat, ne se decipi sinat, et atemp; suam consideret, quæ tota pendet ex spe, cum pauca expertus nouerit. Sed cum ille in eisdem artibus permaneret, Rex magnanimus in adolecentem succensus, non poterat iam iram a multo tempore dissimulatam retinere. Cum igitur aliquando vidisset illum familiariter, vt solebat, cubiculum regium ingredientem, stricto pugione bis terq; petit, humiq; porrectum extendit, dicens. Siccine o proditor te putabas pro Rege tuo regnaturum. Nunc morere, atq; affer nuncium Guimaranensi Duci, quo in statu coniurationem ab illo inchoatam relinquas. Scruitum est deinde in illius coniurationis socios, sepultæq; sunt conspirationis illius omnes reliquæ. Ad tanti facinoris nuncium, quem Rex & Regina Hispani acceperant, non sunt facti penitus certiore, quo pacto res gesta est. Nam erant, qui dicerent, ducem non occisum, sed in vinculis alleruari iussu Regis, atq; de illo questionem exerceri, quemadmodum de Guimaranensi Duce Rex secerat. Miserunt itaq; legatos, qui Lusitani acerbitatem in Ducem patruelē suum temperarent, lenirentq;, ac suaderent, nullam vnquam de morte hominis cunctationem esse longam. Quod si iam de illo actum erat, nihilo minus Beatricem defuncti Ducis matrem suo nomine consolarentur. Oratores fuerunt Enicus Manricus Legionensis Episcopus, & Gaspar Fabra ex Tarraconēsi prouincia ordinis equestris vir nobilis. Qui quāquā apud Regem oratorio nomine functi non sunt, alterū tamē quod in mādatis habuerūt, sunt executi, atq; mortui Ducis matrē pro tēpore, & pro materia sunt consolati.

Rex iunior ex Almeria fugatus ad hispanos se recepit, & frater illius iunior inuentus domi trucidatur.

Caput. X.

IN Superiori libro scriptum est, causam iunioris Regis dimittendi fuisse, vt cum seniore de summa regni certaret, vtq; mutuis odijs, cædibus se vterq; conficeret, & nobis inter se decernentes militarent. Sed multo aliter postea euenit, quam a principio putabamus. Et si enim inter patrem, & filium de principatu magna erat similtas, & quæ nullum esse habitura finem videbatur, maior tamen fuit suæ religionis amor, qui non passus est, auxiliares Christianorum copias in alterius factionis partes admitti.

Quare iuniore Rege libertati suæ restituto, quia videbatur non sibi, sed libertatis autoribus regni culmen affectare, ex beneuolo suis factus est insensior, neq; iam fidei quicquam apud suos habere. Sola Almeria, siue volens, siue nolens, in officio mansit, atque inde auxiliaribus copijs nostrorum adiutus gerebat bellum aduersus alterius factionis partes, quod ipsum fecit illum suis magis inuisum. Interea Mauri cū viderent, Regem

DECADIS SECVNDÆ.

seniorem annis, & laboribus fessum, rem bellicam negligentius administrare, alium sibi ducem eligunt, ipsius Regis senioris fratrem Baadilum nomine, cui totius regni habenas commiserunt. Hic cepit sollicitare Almeriæ sacerdotes, quos illi vocant Alfaqies, atq; multa pollicitus per religionem suam rogare, vt sibi viam aperirent, qua possent iunior rem Regem capere, quippe qui iam non Mahumeticus, sed Christianus erat, Christianorumq; sectator. Sacerdotes condicionem accipiunt, atq; ex potentioribus oppidanis alios sibi adiungunt, tempus, locūq; constituunt, quo, & quando Baadilus sit venturus.

Venit itaq; cum equitatu, peditatuq; quanto ad rem perficiendam opus erat. Tradita est illi ciuitas. Rex iunior, cum quæreretur, furtim elapsus est. Frater illius minor in domo regia est inuentus, qui cum alijs eiusdem factionis sectatoribus cæsus, trucidatusq; est. Atque ita ciuitas in potestatem Regis senioris venit, sed coactus tandem est, se regni administratione abdicare, & Baadilus frater pro Rege salutatus, habitusque est.

ÆLII ANTONII NEBRISÆ

SENSIS HISPANARVM ATQVE HIPANIEN-

sium rerum historici Decadis Secundæ liber Quartus. In sequentis
anni, M. CCCC. LXXXV. apparatus belli.

Caput Primum.

TSI omne tempus illud, quo Rex & Regina Hispali fuerūt, fuit autem Semestre, consumptum est in administratione reip. tum animaduertendo in eos, qui partem sibi commissam negligentius administrarunt, tum in eos, qui ob ius dicendum repetendarum postulabantur. In legationibus præterea audiendis, quæ a diuersis partibus orbis mittebantur. Nullus tamen in aula principum frequentior erat sermo, quàm de bello, quod anno instanti, qui a natali Christiano erat millesimus quadringentesimus octogesimus quintus, gerendum erat. Hoc in senatu publico, hoc in illo secretiori, qui ad rem procurandam institutus est, hoc in tota curia agebatur. Iam in locis publicis, in priuatis, in ecclesijs, in monasterijs, in vjs, in plateis, in compitis, in tabernis, & popinis de nulla alia re sermo oriebatur, quam de belli expeditione, quæ parabatur. Anno superiori cum exercitus dimittebatur, omnes fuerunt admoniti, vt in annum sequentem primo vere in procinctu armorum essent parati, atq; vt Cordubæ adessent iussi, hoc secundo, ac tertio in huius anni initio factum est.

Omnes ad prædictum tempus, locumq; conuenerunt, perinde ac iussi sunt, & multo quidem quam antea instructiores. Iam machinæ, & tormenta sulfuraria, & lignea per omnem hyemem parata erant. Iam carri & plaustra, boues & iumenta conuenerant, neq; aliud deerat quam Dux, qui tantam belli molem moderaretur. Sed non defuit, nam ad præscriptum tempus Rex & Regina cum omni sexus fœminei prole regia, & ex regni primoribus, qui regiã curiam frequentabant, Cordubæ adfuerunt ad idus Aprilis. Exercitu in vnum locum congregato in tanta procerum totius Hispaniæ celebritate maius certamen erat de ostentandis opibus, & potentia in corporis cultu, & sumptu cotidiano, in culina, & penu omnium generum epulis vndecumque petitis, vt conuiuia

sumptuosiora pararent, quam de armorum cura quis pulchrior in armis appareret, quis equum mollius agigaret, quis cursu pedestri reliquis præstaret. Rex & Regina per honestos, & religiosos viros procerum principes rogarunt, atq; obtestati sunt, vt ab eiusmodi in ordinatis sumptibus temperarent potiusq; intra modum, & parcius quam sumptuarie permittunt leges se gererent, quã eos qui dignitate inferiores erant, malo exemplo corrumpere. Hoc Principes ipsi faciunt, imprimis vno, aut duobus feruulis in ccena contenti. Hoc reliqui proceres imitantur, aut si affluentius conuiuia exercere volebant, luxuriæ suæ pudebat plures adhibere testes. Mirum dictu omnes certatim frugalitati operam dare, modestius mensas struere. Minores Abacos apponere. Exoletorum numerum minore mensæ adhibere, eorum, qui funalia per noctis tenebras præferrent, longus ille ordo ad duos, aut tres, vt multum reductus. Hic mos præferendi funalia per multos dies durauit. Fuit deinde inter belli duces contentio, vt instantis anni bellum inchoaretur. Omnibus fere placuit Malacam debere peti, neq; Regi consilium displicuit. Sed, prius alia oppida expugnari, opus esse, quo tutius itinere restri in castra comitatus importari possent, & pabulatores liberius per campos pabularentur. Tentatum est, castellum montis Frigidi furtim capi, si quo modo per tenebras id fieri potuisset, sed frustra id tentatum est. Erant qui dicerent obsidendum esse castellum, ne quid a tergo relinqueretur hostile. Alij vero dicebant castellum illud non esse tanti, vt tantus exercitus in tam parui momenti materia deberet immorari. Placuit itaq; Regi, totam belli molem inde promoueri in maioris negocij oppidum aliquod obsidendum.

Cartima, & Coinum castella munitissima obsidentur, & Benaniæquex oppidum diruitur.

Caput. II.

VMQVB duo essent castella inter se proxima, quæ ratio exigebat, debere oppugnari, anteaquam Malaca obsideretur, & proceres, atq; rei militaris periti duces, vtrum prius oppugnandum esset, inter se decertarent, Coinum, & Cartima ea erant, quid prohibet, inquit Rex, quando copiarum supersunt, vtrumq; castellum obsideri? Hoc placet omnibus, quia Regi placuit. Mittit itaq; Magistrum militiæ diui Iacobi, & Hispaniæ Comestabilem, & Alphonsum domus Aquilariæ dominum, & Portu carrerium comitem Palmensem, qui Cartimam obsidione cingant. Simul etiam ex alia parte Marchionem Gaditanum, & comitem Cluniensem, & Furtatum Mendozam, cum Cardinalis Hispani cohortibus, & præfectum Beticæ mittit, qui eodem ipso temporis articulo Coinum obsideant. Rex ipse in vtriusq; castelli conspectu medius castra metatur, vnde vtriusq; obsessores quoties opus esset, posset auxilia submittere.

Postridie eius diei obequitauit duo illa castella captans vbi commodius castra collocaret. Cartimitanæ vallis incolæ, quos anno superiori intercedente Marchione Gaditano Hispanorum Regum obsequio se dediderant, deinde ad Coinum accepta clade rebellant, nunc fortuna iterum mutata, eadem qua prius perfidia se iterum dediderunt causati quod non in potestate sua fuerit, in fide permanere. Benamaxichum vocabatur oppidum, quod huiuscemodi dediticij incolebant. Quos Rex benigne allocutus, muneribusq; affectos hortatus est, vt essent constantes in obsequio, neq; se, vt antea fecerant, tam cito mutarent. Quod si minus possent facere, saltem se medios, atque sequestres inter

DECADIS SECVNDAE.

vtrosq; seruarent, quo ad omnis illa regio in Christianorum dicionem redigeretur.

Agros illorum interea & saltus, sata, & arboreta rustica, & urbana prædia iussit non attingi, neq; aliter tractari, quam si Christiani essent, atque in hunc modum incolumes dimissi sunt, atq; proinde scelices, si condicionem oblatam seruare voluissent. Sed non steterunt promissis, factique sunt multo quam antea deteriores, tum admittendo suos, tum arcendo nostros. Quod vbi Regi compertum est, iubet oppidum oppugnari, expugnatumq; dirui, in viros, qui ex oppugnatione superfuerant, passim sæuiri, ex primoribus oppidanis octo supra centum patibulo suffigi. Cætera multitudo ex omni sexu, & ætate sub hasta venum data, atque in manubias redacta est. Quæ res quemadmodum Benamaxichi gesta est per interpretes iussa denunciari Cartimæ, Coini, Mundæ, & in castellis omnibus, & oppidis finitimis, per eosdem quoque interpretes totius vallis incolas omnes admonuit, vt se Regis clementiæ dederent, neq; vellent vltimam experiri fortunam, atq; omnia perpeti, quæ victoribus in victos facere collibuisse. Benamaxitanorum exemplum poterat vicinos populos mouere, sed illi nihilo secius perstant, seq; pro vita, ac libertate tuenda periculis omnibus exponunt. Rex igitur partem exercitus, & tormentorum, ac machinarum ad eos mittit, qui Cartimam obidebant, partem ipse ad Coini obsidionem retinet. Coinum præter munitiones, quas arte, ac natura validissimas habet, vndiq; cinctum est arborum densis, atq; confragosis nemoribus, aggeribus, & maceris præruptas vias, incilib' fossis vorticosis riuulos faciētib; vt difficile sit peruium, nisi indigenis, & quibus itinerum diuerticula nota sunt. Hinc Rex iubet admoueri stationes, quâ potest arctissime, oppidani quam longissime possunt a muris arcere. Hinc ab vtraque parte tumultuaria pugna conferta, mox & stataria. Tum stationes fixæ roborantur. Tormenta, & machinæ suum opus exercent. Murum, ac turres extrarias crebris ictibus quatiunt. Neque cessatum a murorum concussionē, quoad magna pars cum suis turribus cecidit, latusque apertum hostibus reliquit.

Coinum frustra oppugnatur a nostris, Gomeritis adiuuantibus Coinates, sed tandem vtriq; se dedunt.

Caput. III.

H S T in Mauritania hominum genus bellicosum, qui non sibi, sed mercede conducti alijs populis bella gerunt, Gomerites appellant, nomen, vt videtur, deductum a Gomer filio Iapheth, de quo in libro Geneseos, & in Paralipomenonis. Et nisi Iosephus in antiquitatibus, & Hieronymus in Hebraicis quæstionibus posteritati Iapheth tribuerent incolatum Asiæ, & nominatos a Gomer Iapheth filio primogenito scriberent fuisse cognominatos Galatas, qui proculdubio populi sunt Asiatici, videri poterant Gomeritæ, a Gomer filio Iapheth fuisse cognominatos. Sed hi, de quibus hoc in loco loquimur, non ad Gomer filium Iapheth, sed ad Phuth filium Cham filij Noë referuntur, quibus partes Libyæ cesserunt habitandæ, quare hi Gomeritæ non a Gomer filio Iapheth, sed a Phuth filio Cham, sunt cognominati Phutei. Ab his Gomeritis, quos diximus Lybiam incolere, appellatur nostro tempore Velez la Gomera, & vna ex quinque insulis fortunatis la Gomera. Eo igitur tempore, quo obsidebatur Coinum, ingens multitudo Gomeritarum, quos diximus Mauritaniam incolere, fretum Herculeum traicere, non tam vt stipendia inter suos mererent, quâ amore religionis inducti. Et Munde, quod diximus

diximus castellum Coino proximum, confedere, captantes ocaſionem obſeſſis Coinatibus ſe addere ſocios. Id quod Regem noſtrum non latuit. Nam quid potuit latere vni tantum obſidionis curæ inuigilantem ne quiſpiam ingrederetur, aut egrederetur?

Quare cuſtodis alios cuſtodes adhibuit, excubias extra caſtra per tramites, & diuerticula ſemper habuit. Sed nihil eſt audaciæ atq; temeritati imperuium. Ex Gomeritis namq; unus ſi quis, inquit, eſt viri fortiſſimi, quem Coinatum fortuna moueat, me ſequatur, & ſimul hoc dicens ſequentibus alijs compluribus in medios cuſtodes irruit, viamq; vi aperit, & ad horam Coinates ex composito facta eruptione ſtationes noſtrorum inuadunt, alios trucidant, alios fugant, ſuos intra moenia recipiunt, atq; tam præſenti, opportunoq; auxilio adiuti animum ad ſe acrius tutandos erigunt. At Rex Gomeritis intra muros receptis nihilominus oppugnationem parari iubet, pluteos, & teſtudinẽ aptari: arietes, & ciconias muris, atq; ruinis murorum admoueri. Primas oppugnationis partes Duci Anagarenſi, & Beneuentano Comiti mandat, atq; alios, qui ſuccederent, ordinat. Dumq; alia ad oppugnationem opportuna parantur, quidam ex prætorianis cohortibus milites impatientes morẽ Duce Petro Alarconio ordinatam oppugnationem præuertunt, per murorum ruinas irrumpunt, intra muros recepti cum obujs quibuſq; pugnant, omneſque in fugam conuertunt, quoad in late patentem quandam viam eſt deuentum, vbi ſe Gomeritæ cum pluſculis oppidanis agglomerauerant. Ibi pugnatum eſt acriter, atq; ex noſtris complures ceciderunt redintegrante pugnam ſæpius Petro Alarconio. Qui cum a ſuis admoneretur: vt ſe a pugna ſubtraheret, non, inquit, ea de cauſa in hoc certamen deſcendi, vt quiſpiam poſſet dicere Alarconium vidiffe terga hoſti vertentem. Atq; ita cum paucis circumuentus fortiter dimicans confoſſus eſt, cecidit & Tellius Aquilarius vir nobilis, & qui ſe in armis ſæpe oſtendauerat. Cæteri in fugam conuerſi adiuuante magna ex parte muliercularum manu, quæ ex ſolarijs, & fenestris iactu lapidum, tegularum, & vrceorum ſingularem viris operam nauarunt. Atq; hunc in modum hoſtes moenibus excluſi ſunt, oppidi oppugnatione deſerta eſt, ſed non ceſſatum interea a murorum concuſſione, & ſaxorum ingentium iactu per totum oppidum nihil intactum relinquentium.

Haecenus in Nebriffenſis archetypis & protocollis inuentum eſt, cætera incuria quorundam, & ſucorum rapacitate nihil aliud rimantium, quam quomodo autorum lucubrationibus inſidientur, perierunt.

○

ÆLII ANTONII NEBRIS

SENSIS, EX GRAMMATICO ET RETHORE HI-

storici Regij de bello Nauariensi, Liber prior incipitur, cui præmittitur Præfatio de antiquitate, nomine, & situ huius Regni.

INTER Gallos, Hispanosq; gentes belligerandi cupidas natura ingenij humani conscia Pyrenæi montis præcipitia posuit, ut utriq; populi se intra fines suos continerent. Sed quo non penetrat hominis ambitiosa temeritas? Ecce Gothi Narbonensem Galliam Hispaniæ annectunt. Profugiq; agente vetusta Gallorum Celtæ permiscunt nomen Iberis. Sed omittamus nunc illa vetera, non videmus etate nostra, partem Brachatæ Galliæ Tarraconensi contributâ? non vidimus nuper factionis Gallicæ principi Nauariâ seruientē? Tametsi diuersa fuit ratio alteris in alterorū solo permutationis finibus aberrandi. Neq; enim Gallia Narbonensis sub Gothis tantū principibus Hispaniæ portio fuit, verum etiam sub Romanis, atq; ante Romanorum tempora totus ille tractus Hispaniæ annumeratus est. At Nauariam, quis æquus rerum æstimator iudicet, ab Hispaniâ posse distingui? An cū natura voluerit nos a Barbarorū incursum præruptissimorū montium obiectu esse tutos, pateremur hostes intra patriæ nostræ regiones debachari? Quam ob causam hæc cura magnanimæ illi viragini Elisabethæ Hispaniarum Reginæ semper insidēbat, quemadmodum angulus ille a toto suo corpore diuulsus, vel permutatione, vel dotis nomine, vel alia quacuncq; honesta ratione informam pristinam redigeretur. Semperque Horatianum illud in ore habebat: O si angulus ille proximus accedat, nostros qui scēdat Iberos. Nam præter iungendi pulchritudinem, verabatur ab ea parte nunquam Gallos esse qui eturos. Hoc bis per oratores egit, & quidem summa diligentia, atq; etiam iniquis conditionibus attentauit, ut Catharina Phoenixis comitis filia vnica, atq; proinde illius regni hæres Ioanni filio Hispaniarum Principi nuberet, atq; eadem via dotale regnū in suum corpus rediret. Sed fortuna in omnibus alijs indulgentissima hoc vnum illius felicitati denegauit, quippe quæ alia via tantæ rei gloriam dulcissimo coniugi reseruabat. Vtruncq; tamen Nauaria illa, quæ antea fuerat abscissa iam nostra est, nobis cessit, in censu nostro numeratur. Sed priusquā dicamus quo iure, quibusq; viribus in nostrā venerit potestatem, pauca nobis de nomine, de situ, de natura regionis præmittenda sunt. Nauaria nomen est nouū, nuperq; excogitatum, dicta quantum assequi possumus coniectura, quod Hispani vocant Nauas camporum areas planas, arboribusq; purgatas, quæ tamen habeant in circuitu syluas, dum etaq; fruticosa, & inde Nauaria fortasse dicta loca, quæ complures habeant huiusmodi Nauas. Hanc regionem fere incolunt Vascones, in quibus ista numerantur, Pompelo in primis regionis caput, quæ Strabo Pompeiopolim vocat, sic dictâ, quod sit a Pompeio magno, aut eius nomine cōdita, quo tēpore cōtra Sertoriū in ea regione bellū gessit Metello missus adiutor a senatu, est & Iturissa, & Alantona, & Cascantū, & quæ iā pridē nobis cesserāt Triciū, Lucroniū, & Quintiliani oratoris patria Calaguris. Terra tū pectori, tū agricolationi aprime fertilis, & quæq; Pyrenæo apposita lōge tñ Celtiberos, et Bardulos vtrinq; finitimos, & aëris clemētia, & solis benignitate superat. Habet Nauaria in Galliâ Aquitaniâ duas tantū pylas, hoc est, portas, siue adit⁹, alterâ per Runcatas ualles

alteram per vallem Runcetanorū. Ronças, hoc est, runcās Hispani vocant vepreta runcibus instrumētis succisa, vnde vtraq; valles illæ, que non aliā quā runcationis culturam admittūt, runceta possunt recte appellari, & populi huiusmodi locorū incolę Runcetani. Vtrunq; aditum Benearnensis Gallię regiuncula excipit, dicta a Benearno oppido, quod Antonino p̄o autore distat a Cęsaraugusta millia passuū centū duodecim, atq; a summo Pyreneo eadē via millibus passuum sex & triginta. Sed antea quā de bello Nauariensi scribere incipiā, quia video cōplures dubitare, frequenterq; disputare, quo iure Hispani Nauariam inuaserint, inuasamq; subegerint, pauca de huius belli iure hoc in loco dicamus.

De iure gentium, & diuino, atq; humano, quo Hispani orbis moderator Nauariam obtinuit.

Caput Primum.

I T S I regni propugnādi libido non omnino caret vicij suspicione, cum Reges magis debeāt fines tueri suos, quā inuadere alienos. Fit tamen aliquando, vt necessitate cogātur bellū succipere, quod esset alloqui iniustū, atq; proinde nefariū. Hinc est illud Augustini in quarto de ciuitate Dei volumine, belligerare, inquit, & perdomitis gentibus dilatare regnū malis vidēt feclicitas, bonis necessitas, sed quia peius esset, vt iniuriosi iustioribus dominarentur, non incongrue ista necessitas facit ex causa aliqua iniqua iustissimam. Vnde factum est, vt iniquitas illorū, quibus cum bella iusta sunt, regnū adiunxit, vt cresceret. Itaq; Romani iusta bella gerendo imperium ita magnū acquirere potuerunt, quia sortiti sunt hostes iniustos, quibus cum bella iusta gererentur. Atq; ita causas ex causis trahendo, eo usq; peruenerūt, vt totius nostri orbis imperio potiretur. Nemo quā enim hostibus bellū indixere, nisi per legatū facta imprimis clarigatione, deinde per sacerdotē facialem deuotione, dirarūq; imprecatione. Quare nihil mirandū est, si eēder, idemq; mundi arbiter, qui dat, adimitq; regna, in cuius manu cor Regis est, & per quem Reges regnant, abstulit mentē Nauariorū Regi, indurauitq; cor illius, vt noster belligerandi causam haberet iustiore, atq; proinde membrū illud abscissum in suum corpus restitueretur. Neq; iniuria id, quod aduersarij putant, sed per leges diuinas, & humanas, Pontificias, & ciuiles, perēnus ipsum, quod natura omnia animalia docuit, quodq; per omnes gentes ita disseminatum est, vt nulla sit natio tam Barbara, atq; a cōmuni sensu tam obhorrens, quæ non illi naturæ legi acquiescat, vt arma tenēti omnia det, qui iusta negat. Nam quid iniustius excogitari poterat, quā ad iustum bellū proficiscenti negare aditum, viamq; ex iure gentium cunctis mortalibus cōmunem? Cum præsertim de regni indemnitate illi satis caueretur. Quid? non ex lege diuina, quę naturali cōsentanea est, Moyli præcipitur, vt inuadat, ac deinceps possideat regnū Seon Regis Amorrhæorum, propterea quod denegauit filijs Israël tēdentibus in terrā promissionis transitū per fines suos? Misit, inquit scriptura in libro numerū, Israël nuncios ad Seon Regē Amorrhæorū, dicēs: Obsecro vt trāsire mihi liceat per terrā tuā, nō declinabimus in agros, nec vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec trāsierimus fines tuos. Qui cōcedere noluit, quin potius exercitu cōgregato egressus est obuiā in desertū, & venit in Iasa, pugnavitq; cōtra eū, a quo percussus est in ore gladij, & possessa est terra eius. Tulit ergo Israël oēs ciuitates eius, & habitauit in vrbibus Amorrhæi. Eadē prope, atq; eisdē verbis scribūtur in Deuteron. In primo quoq; Machabæorū volumine. Iudas, inquit, ex Galaaditis superatis rediens victor in terrā Iuda venit vsq; Ephron, & hæc ciui-

BELLI NAVARIENSIS.

tas magna, & munita valde in media via sita, & nō erat declinare ab ea dextra, vel sinistra, sed per mediū iter erat. Et incluserūt se, qui erāt in ciuitate, & obstruxerūt portas lapidibus, & misit ad eos Iudas verbis pacificis dicens, transeamus per terrā vestrā, vt eamus in terram nostrā, & nemo vobis nocebit, tantū pedibus trāsibimus. Et nolebant eis aperire. Et oppugnauit ciuitatē illam tota die, & tota nocte: & tradita est ciuitas in manu eius, & peremerūt omnē masculū in ore gladij, & erradicauit eam, & accepit spolia eius, & traniiuit per totā ciuitatē super interfectos. His itaq; huiusmodi exemplis manifeste ostenditur, quæ sit Dei voluntas transformantis imperia, & mutantis regna, qui induerat cor Seon Regis Amorrhæorū & Ephronitarū; vt horū spolijs Iudas potiretur, & illorū ciuitates Israëlitis populus iuste possideret, sub illo prætextu, quod negauerūt id, quod iure gentium erat commune, sicut fluminis aqua, aëris spiritus, solis lumen.

Quid si ex causa aliqua nobis occulta voluit Deus Nauariā materno rem gerente auo, a Ioanne in Carolum, hoc est, a Gallis ad Hispanos reducere? & quæ alia potuit iustior esse causa, quā quod regnū iniuste acquisitū iuste amitteretur? Nam quis ignorat Blancam iuniorē Ioannis Nauariæ, ac deinceps Tarraconensium Regis ex Blanca vxore filia Caroli procreatā, quæ fuit Enriquo huius nominis Hispanorū Regū quarto nuptā, ac deinde repudiata, veneno interceptā a Leonora sorore, eiusq; marito Foxēli comite, vt ad ipsos regni successio perueniret: id quod in illos male verit. Nam intra dies quindecim postea quā sibi regiū nomen adoptauit, miserabiliter, & digne perijt. Sed ex ea & Comite Phoxensi natus Gastonus, & ex Gastono Phœbus pater non diu vixerunt. Sed & Phœbus Phœbi filius in ipso ætatis flore raptus est, superstite Catharina sorore, qua sinistris auibus Ioanni vltimo Nauariensium Regi nuptui dedita, dotale regnum ad Hispanos suos redactum est. Non vides quam veridice in hac familia expensum est, quod in Exhodo Hebræorū legis lator est interminatus? Ego, inquit, sum domus Deus tuus fortis Zelotes, visitans iniquitatē patrum in filios vsq; in tertiam & quartam generationem corū, qui oderunt me. Illud quoq; ex libro Sapientiæ: Degeneres, inquit, stolones non agent radices altas, neq; stabile firmamentum collocabunt. Per leges quoq; Pontificias, & ciuiles Ioannes Nauariæ Rex vere potuit regno spoliari, ex eo quod schismaticus, & schismaticorū fautor, atq; proinde hæreticus hæcæq; maiestatis reus, atq; eodem iure intestabilis ipse, & omnis eius posteritas Gentilico regno mulctanda, quod vtriusque iuris consultissimi doctores multis argumentis, & rationibus, exemplisq; probant, ex eo quod in sequentis historiæ Contextu narrabimus.

Quod Nauariæ Rex fuit schismaticus, quia Gallorum Regis schismatici fautor.

Caput. II.

LVDOVICVS Gallorū Rex more gentis suæ homo leuissimus non contentus se intra pelliculam suam, hoc est, intra regni sui fines continere, animum in Italiam iniecit, & quia intelligebat cum multis negotium sibi gerendum, querit ex Italiæ principibus amicos, & socios, non optimates ex ciuitatibus, non iustos oppidorū dominos, sed quos audiebat violentā in subiectos exercere dominationē, quos rerū nouarū cupidos norat, quos deniq; ex professione hostes ecclesiæ Romanæ sciebat. Torquebat tñ illū talia molientē Iulius secundus Pontifex max. patrimonij ecclesiastici vindex acerrim⁹ idēq; fortissimus propugnator, quē solū videbat conatib⁹ suis obstaturū, ac p̄ terea neminē. Agit cū Georgio, S. R. E. Cardinali Rotomagēsi tēpestare illa vtrūq; de Pōtifice

merito in Gallia tamen legato a Latere, homine ambitioso, nec minus res hostas molliendi cupido, ut cum reliquis apostolici senatus conscriptis patribus, quos ambire posset ipse per se, quosque antea Rex ipse pecunia, muneribusque corruperat, indicant Pontifici Oecumenicum concilium, crimina intendant, testes subornent, qui dicant se vidisse, quod non viderint, per que cogant pontificatu se abdicare rigidus ille patrimonij ecclesiastici defensor, ut in eius locum adoptet quispiam, qui omnia ex Galli Regis arbitrio faciat. Ex omni patrum numero quinque tandem ad se pellexit. Nam alij omnes in officio apud Pontificem permanserunt, quos prouentibus ecclesiasticis, si quos habebant in Gallia multauit, Gallis omnibus, qui sub ditionis suae imperio erant, Romana curia interdixit, edicto quoque iussit, ne apostolicis literis quicquam obtemperaret, ex ecclesiae subditis amicis, & socijs, quos potuit sibi conciliauit, quos non potuit, pro hostibus habendos esse censuit, atque hunc in modum schismate, id est, diuisione facta, incensibile illam nostri Saluatoris tunicam, hoc est, ecclesiae unitatem lacerauit, quam necesse satellites quidem, & Christi carnifices soluere sunt ausi, seque publicum hostem professus ecclesiae Romanae, apostolicoque senatui bellum indixit. Iterum Bononia capitur a Pontifice, pulsa Bentiuolorum familia, quibus miseranda ciuitas miseram seruierat seruitutem. Flaminiae quoque ciuitates ad ecclesiam pertinentes Venetis iniuste possidentibus detraxit. Ferrariam praeterea, quam & Mutina sequebatur, ex manibus Alphonso ducis per censuras apostolicas iam extorsurus erat, si non haec dira pestis negocium interpellasset. Ferrarienses namque, atque proinde Mutinenses nihil aliud sperabant, quam siue iure, siue iniuria dedere se Pontifici, atque ab Alphonso decidere, qui non modo in ciues saeuissimam tyrannidem exercebat, sed & tributum, & tributariam obedientiam Pontificibus debitam denegabat. Sed cum iam securis ad arboris radicem admoueretur, ad quam Alphonsum confugeret, nisi ad fugitiuorum receptaculum ad tyrannorum propugnatores ad facinorosorum hominum singulare subsidium? Igitur Pontifex, quod iure non poterat viribus assecuturus Bononiam venit, ut ex proximo rem gerat. Eo senatum apostolicum conuocat. Adsunt omnes praeter paucos illos nigri generis notatos caetero. Et ecce Gallorum Regis praefectus, qui Mediolanum praesidio tenebat, Bononiam venit cum exercitu, urbem obsidet cum suo Pontifice, tormētis, machinisque oppugnat, atque fortassis rem peregisset, nisi exercitus Hispanus a Neapoli, ducit fabricio columna Pontifici supplicias tulisset, coegissetque Gallos se in Mediolanum suam recipere. Sed alia ex parte Gallos ecclesiae hostes fouere non cessat, Bentiuolis Bononiam extorribus exercitum tradit, qui, dum Pontifex Rauennae ageret, recepti in urbem a proditoribus quibusdam Bononiensibus omnia sacra, & profana: diuina, & humana miscuerunt, arcem munitam Pontifice sumptu immodico demoliunt, statuam graeam Pontificis nomine dicatam deturbant, subiectis illaeque ignibus confundunt, ecclesiae insignia radunt, in quorum loco Gallica reponunt edicta, praerogantia, iudicia, omnia Galli regis nomine fiunt, in curiales, amicaeque Pontificis partes saeuunt. Interea Cardinales illi, qui ad ecclesiae hostes transfugerant, non concilium, sed concilij umbram simulant. Nam quis appellat concilium, quod capite, quod pedibus, quod corpore, quod anima, quod spiritu denique viuificante caret. Pontificem citant, alios nostri orbis Principes conuocant, terminos, intra quos sint conuocaturi praescribunt, de summa vniuersalis ecclesiae decernere statuunt. Locum placuit esse Pisas, tempus Kalendas Septembris, vtrunque tamen frustra. Nam & Florentini prohibiti sunt Pisas accedere, & cum loco tempus quoque. Pontifex interea non cessat illos ad ecclesiae unitatem hortari, ne sint tantorum causa malorum commoneficerent, praescribit terminos, primo quinquaginta dierum, deinde quindecim, deinde octo intra quos resipiscerent, & ad meliorem sensum redire possent, & ne quid fraudis

BELLINA VARIENSIS.

subesse suspicentur, interponit fidem publicam, cuius sponforem offert ipsum senatus apostolici consensum. At illi admonitionibus his facti multo deteriores Pontificis indulgentiam interpretantur timorem, & a crimine maiores sumunt animos, multoque pertinacius insistant cœptis. Igitur pontifex ira percitus quando longa patientia nihil proficit, gladium ex Petri manibus corripit, in rebelles, contumacesque stringit, honorum insignibus expoliat, dignitatibus ecclesiasticis, beneficijs omnibus mulctat obtentis, & ad obtinenda posthac inhabiles, & indignos facit. Ipsos, atque ipsorum fautores schismaticos, atque proinde hereticos declarat, bona publicat, ad huius sententię executionem Christianos principes inuocat, atque imprimis nostrum, ut ecclesię causam tueatur. Qui tamen eo tempore in Africi belli expeditione implicitus erat, atque in ipso Herculeum fretum transiendi articulo intectus nihilominus tamen respexit ad Petri nauicalam fluctuantem, & omissa in aliud tempus Africa, & exercitu, quę in Mauros parauerat, classe comparata equitum, peditumque bonam partem in Italiam mittit, seque ut Neapolitano presidio iungatur, ducibus, atque cohortium prefectis imperat, ut si qua in re fuisset opus, voluntati Pontificis obsequerentur. Antea tamen Gallum, quo cum non modo officinitas, sed etiam foedus arctissimum erat, ut ab ecclesię iniuria se abstineat, ne hostes illius foueat, ne se sceleratis immisceat hominibus monet, inquam cum illo amicitiam commemorat, quę necessario soluenda erat, si ille contra ecclesiã, ipse pro ecclesia staret. Itaque franguntur foedera, rumpitur amicitia, affinitas, quia vinculo arctiori conglutinata erat, dissolui non potuit: Bononia interim Pontificis iussu a nostris obsidetur, Galli beniuolis auxilia mittunt, & quia in dies augebantur, cessere nostri, illi Ravenam obsident, nostri dum obsessis auxilia ferunt, non potuit evitari fatale illud, simul & lachrymabile prelium, in quo propius fuere periculo qui vicere. Nam & victoria tandem apud Gallos permansit, non illa quidem incruenta, sed uti aiunt cadmea, quippe in qua multo plures ex hostibus quam ex nostris ceciderunt. Ex victoria Galli vitio gętis suę facti insolentiores Ravenam oppugnant, expugnatamque diripiunt, in omnem sexum, & ætatem bacchantur, non templis, non edibus sacris, non Christo dicatis virginibus parcunt, tantum, quod Italię uniuersę terrorem iniicere, ut de vrbe deserenda iam Romani agerent, idque fecissent, nisi magnitudo animi, atque præstantia Pontificis trepidantes, & attonitos, & iam nihil aliud quam de fuga cogitantes in vrbe retinisset, deoque rep. Christiana bene sperare iussisset. P. Cornelius Scipio nondum Africa non similis, qui post Cannensem cladem cum ex reliquijs Canusium plures perfugissent, de quo deserenda Italia nobilissimi quidam adulescentes deliberarent, stricto super capita consultantium gladio iurauit se pro hoste habiturum, qui non in sua verba iurasset, effecitque, ut omnes iure iurando astringerentur, nunquam se Italiam deserturos. In hæc diuertimus, ut ostenderemus, quod præter ius illud naturale, ac diuinum, etiam per leges Pontificias, & ciuiles debuit rege mulctari Nauarię Rex, quod per literas apostolicas identidem admonitus Gallum schismatis concinnatorem noluit deserere.

Quod Hispanus Rex Christianos Principes hortatur ad bellum contra schismaticos gerendum, Regemque Nauarię dubium sollicitat. Caput. III.

IGITUR Hispani orbis moderator, cernens Gallorum rabiem magis magisque sauire, illorum furori nihil iam posse obistere, concutit illud consiliorum pectus fecundum, & qua via pestilenti occurrat morbo dies, noctesque cogitat, statuit hostis vires, quas videbat in dies augeri, in partes distrahere. Enriquum Britanorum Regem, eundemque charissimum generum, ad quem ex iure Aquitania Gallia

pertinebat, vt ducatum bello repetat, hortatur, auxilium pollicetur, vtque iustior esset repetendi causa, apostolica intercedit autoritas, qua Gallum Aquitania priuat, Britannoq; occupandam exponit. Ex alia parte Maximilianum Cæsarem confocerum suum, atq; Caroli maximi Burgundionum ducis ex filia nepotis tutorem sollicitat, vt ab vtriusque Germaniæ finibus Gallum adoriatur. Italiae res publicas, quæ belli euentum ancipites expectabant, ad societatem inuitat. Mittit itaq; Britannus copias suas, quæ in collimitio bastulorum, Aquitannorumq; considerent, quibus vt se Hispanorum exercitus iungeret commodius, per Nauariam iter aperiendum erat, cuius Rex in Gallorum partes vt debatur esse propensior, siue quod natione Gallus erat, siue quod patrimonij sui bona pars in Gallia erat, quã, si sequeretur Hispanorũ studia, videbatur amissurus, cū alioqui esset principis nostri beneficiarius. Nam quis ignorat, cum inter Phoxenses dominos, primum patrem, ac deinde filium, ac ex parte alia Ioannem Labritensis domini filium de Nauariæ regno iure, viribusq; certaret, haberetq; vtracq; pars suos fautores, Phoxenses Gallum, Labritensis Hispanum, nostro studio Ioannem obtinuisse regnum? & eo nomine quacumq; fortuna sequeretur, adiuratissimus Hispanorum cliens esse deberet.

Igitur ne quid detrimenti exercitus noster per alienos fines incedens pateretur, petit a Ioanne certa quaedam pignora, quæ siue volentem, siue nolentem cogant in fide permanere, & quæ ea essent quaerenti, tres arces responsum est, stellam, Amaiam, & ad Pyrenei Galliam spectantis radices sanctum Ioannem, post negocium peractum redendas, interea tamen apud sequestros deponerentur Hispanos viros nobiles, & ingenuos, qui fide publica interposita pacta conuenta seruarent, pollicetur præterea noster, se redditurũ Arcos, & Guardiam oppidula, dico quæ quondam Nauariæ regno fuerant contributa, indemnitate insuper, quacumq; regius exercitus progredere, protectionẽ quoq; si Gallus bellum in Nauariam intetasset vnquam. De arcibus illis tribus sibi placere Ioannes respondet, de sequẽtibus non placere, nisi faceret indigenẽ, dumq; tẽpus de die in diem protrahit, secreto Gallũ omnibus ijs de rebus facit certiorẽ, sibiq; vt auxilia mittat, quam primum etiam atq; etiam implorat, Hispanos esse in armorum procinctu, sibiq; viam ferro aperiendam, si non sit qui obstet, non esse dubium. Nuntius earum rerum, quæ in Hispania geruntur, ad Pontificem perfertur, cogit conscriptorum patrum frequẽtem senatum, bono animo vt sint hortatur, ex Hispania, vt quondam sæpe, ita & in præsentiarum perditæ rei spectandam esse salutem dicit. Quare iuuandus est inquit optimus ille princeps, in communes bonorum omnium hostes, noster vterq; stringendus est gladius, atq; dum sæcularem alterum acuumus, interim spirituales alterum in schismaticorum ceruices intentemus. Consultant itaq; patres conscripti, quid nam sit de Nauariorum Rege decernendum, sit senatus decretum, in quod omnes pedibus, manibusq; eunt, declaratus est schismaticus, atq; proinde hereticus, quia identidẽ admonitus pertinacius agebat, & se iam non obscure Gallum profitebatur. Mulctatur regno, & omnibus fortunis, non modo ipse, sed & vxor, & filij cum omni posteritate sua, in Hispanum omne ius regnandi transfertur. Gallus interim omnes copias suas contrahit, & quas in Italia in præsidijs habebat, & quas in stauis, aliasq; in Germania conscribit, Ioanni suo quamprimum possit auxilium laturus. Sed dum ille moratur, noster negocium peragit. Intelligens namq; belli momenta in celeritate magis, quam in militum robore positam esse, fœderico a Toletto Albanorum ad Tormim duci cõsobrino suo instantis belli summam commendat, præfectumq; exercitus maximum, siue vt more nostro loquar, ducem generalem facit, quid illi faciendum sit, edocet, vt quam celerrime Nauarię

BELLI NAVARIENSIS

fines inuadat, hortatur, vt rem gerat strenue monet, & quia nullum esse bellum iustum nouerat, nisi quod rebus petitis antea denunciatum sit & in dictum, ne quid inexpertum relinquat, saepe monitum, adhuc monendum esse dicit Permetatum, qui in curia nostra pro Ioanne procuratorio nomine oratorem agebat, nunciat, nisi e vestigio peccitasarces, in quos vsus dictum est, traderet, se omnia rapturum, qui citra & vltra Pyreneum adillum pertinerent. Atq; in haec verba orator dimissus est. At Nauarius his admonitionibus nihilo melior factus, interea Gallum sollicitat, atque si vult saluis rebus adesse, properet auxilium ferre, neq; iam simulationi locum esse denunciat, se ab Hispano pro hoste haberi, hostem cum ingenti exercitu in limitibus esse, neque inuadendi regni occasio nemintermissurum, quod omni praesidio vacuum esse optime nouerat.

Nostrorum militum numerus censetur, & qua via Pompeio cum magna regionis parte capta est.

Caput. III.

Rant in exercitu nostro, partim ex stipendiatis militibus, partim ab Hispanis proceribus ad hoc bellum missis cataphractorum equitum mille, & mediocris armaturae mille quingenti, peditum vero ad sex millia, qui omnes ex imperio Regis conuenere Victoriam, sic appellant Bastulorum urbem in Nauariae collimitio sitam. Igitur Albanus iussu Regis, qui tempestate illa Burgis morabatur, exercitum educit, equites grauis armaturae in centurias distribuit, singulis centuriones praeficit. Leuioris armaturae equites per suos duces partitur, pedites praeterea in suos ordines dirigit. Hos comitabatur tormentorum, machinarumque, vis maxima, iumentorum quoque ac commeatus pro militum numero copia satis magna, atq; hoc belli apparatu Nauariae fines ingreditur. Nauaria iam inde a multis seculis in duas factiones diuisa est, Agramontanorum altera, ex qua Ioannes ipse Rex erat, alteram Beamontanorum, ex qua erat Ludouicus comes Lerinas, idemq; Nauariae comestabilis, atq; Regi nostro non modo affinitate, verum etiam quadam singulari beneuolentia coniunctus. Huic Albanus primas exercitus nostri cohortes tradit. Nam eo tempore ob antiquas cum Rege suo similitates apud nos agebat regno ex torris. At nunc in patriam reduci minutula quaedam oppida, & castella, quae antea fuerant in illius clientela nulla vi coacta se dedunt, alia pre timore in deditioem veniunt. Albanus non dediticijs modo, sed etiam dubijs parcendum esse iubet, neq; in alios quam imperduelles, contumacesq; sauiendum esse praecipit, quae Albani ducis modestia magno fuit momento ad res alias conficiendas. Cumq; nihil offendisset hostile, & quod progredienti posset obsistere, quinis castris peruenit ad locum, qui ab ipsa totius regni capite Pompelone distat passuum millibus octo, vnde vrbs ipsa facile perspici poterat, illic metari castra iubet, praeterea quod locus erat tum pabulationi, tum aquationi, tum lignationi commodus. Ioannes interea cum videret fortunas suas eo angustiarum deductas, vt neq; iam fallere hostem posset, neq; Gallum deserere, integrum sibi videretur, statuit dotale regnum dulcesq; relinquere sedes, non ausus hostem domi spectare, omnemq; recuperandi regni spem in Gallorum leuitate posuit.

Quaerentibus vero ciuibus suis quid illos vellet facere, si hostes ingruerent, vt se tuerentur quandiu possent, respondit, sin minus tempore cederent, salutisq; consulerent, dum modo scirent se breui redditurum, cum multo grandioribus Gallorum copijs, quam el-

sent Hispanæ. Atque triduo ante discessit, quam vrbs dederetur. Atque oppidani cum cernerent se præsidio destitutos, & a Rege suo desertos, atque ex alia parte hostem cum exercitu in campo medio exultantem, cum fortuna mutant & fidem. Mittunt itaque oratores ex populi primoribus, qui cum victore de conditionibus deditiois agerent. Qui perhumaniter ab Albano excepti, mandata exponunt, petunt multa, ut pauca ex multis accipiant. Post longam concertationem, Albanus in pauca verba sententiam colligit, non solere, inquit, victoribus victos dare leges, sed ab illis datas accipere. Itaque & vestris ciuibus hæc dicta reportate, aut mihi ex templo sine vllis conditionibus se tradunt, omnia sacra, & publica in manus meas permittant, ipsi cum libertate fortunæ penitus fruantur, aut si non placet illis hæc conditio, sciant se passuros omnia, quæ in urbem expugnationibus accidere solent, omnis ætatis, & sexus cædes, sacrarum, priuararumque rerum incendia, bonorum omnium direptiones. In hæc verba oratores dimissi, promissa, minasque ducis ad suos perferunt, & ne tempus in cassum abiret, atque interea hostis rem suam perageret. Albanus instandum esse ratus postridie eius diei signa tolli iubet, copias omnes suas explicat, atque in suos ordines redigit, urbem versus agmine infesto tendit. Cumque propius accessisset tantum terrorem oppidanis incussit, ut mulierculæ, & pueri e muris manus tenderent supplices victoris misericordiam implorantes. At proceres nihil iam de Gallico subsidio spectantes eosdem oratores remittunt se velle ducis imperata facere dicunt, modo illis dicula concedatur, non quo tam breui tempore auxiliares e Gallia copias spectarent, sed quo se possent apud reliquos mortales, atque imprius Regi suo excusare, quod neque momento quidem temporis hostem sustinuerint.

Castris itaque in suburbio positis, tota illa nox in vigilis perpes agitur, ne quid hostis ex loci occasione moliretur. Die in sequenti, qui fuit dominicus, idemque diui Iacobi Zebedei festo celebris, atque alia ratione magis adhuc celebrandus, quod erat annus Hispani iubilæi a natali Christiano millesimus quingentesimus duodecimus. Magistratus ex vrbe progrediuntur, atque omnium ciuium nomine, se fortunisque suas omnes ducis fidei dedunt, stantque ut promissis, pactisque conuentis orant, obtestanturque. At ille nihil moratus urbem ingreditur, inque ipso portarum limine in verba vnus ex primoribus procuratorio nostri principis nomine iurat se, atque proinde Regem suum, cuius auspicijs, atque imperio rem gerebat, obseruaturum priuilegia, immunitates, libertates, tum publice, tum priuatim a Regibus suis antea concessas, neque passurum aliqua ex parte infringi, temerari, violari, quin potius si in fide permanserint, alijs multo maioribus præmijs cumulaturum. Tum portarum clauis in argumentum possessionis illi concessit, atque hunc in modum ciuitas primaria cum omni regione contributa præter admodum pauca Hispaniæ suæ annumerata est, cum fuisset par annos circiter sexcentos, ut ab Enico Arista incipiamus per indigenas, aut aliunde ascitos Reges gubernata.

De toto Nauariæ regno, cum Pompelone pacato.

Caput. V.

Albanus ciuitatis statu composito, præsidijque, quibus in locis opus erat, dispositis, nuntios ad reliqua oppida, vicoseque & castella, & munitiones, ac pagos mittit. Quid Pompelonenses fecerint, illis exponi iubet, ut matricis ciuitatis exempla sequantur admonet, idque perlectores, præcones tibicines agit. At illi siue nuntiorum contemptu, siue quod indies Regem suum cum auxiliaribus copijs expectabant, siue quod nondum

BELLI NAVARIENSIS.

quid essent acturi constituerant, inducias consultationi, tempusque petunt, nuncios inanes, dubiosque remittunt. Dux vero instandum esse ratus, dumque per hostes licet, nihil impacatum relinquere, alios autoritatis maioris viros mittit, qui perduellibus nuncient, nisi se intra paucas horas dedant, obsidesque deditiois pignora mittant, proscriptionum se illorum capita, publicaturum bona, omniaque direptioni daturum minatur. Alioqui se non minori facilitate illos suscepturum, quam Pompelonenses. Ad has ducis minas, pollicitationesque permoti omnes statuunt se dedere, sub eisdem conditionibus, quibus se metropolitanæ civitatis incolæ dediderant. fuere autem oppida, & municipia hæc fere, Elumberri Sanguessa, mons Regius, Amaia, Olitum, Taphalia, Tutela, præter arcem & Runcitanos, Escuanosque, qui præruptissimorum montium, atque locorum ingenio freti, turpe duxerunt non spectare belli eventum neque se venturo cum auxilijs Regi suo reseruare.

Hispanus interea, non cessat copias submittere, Navariensemque exercitum augere non modo ad præsidia municipatim distribuenda, tuendosque regni fines, verum etiam ad prosequendum Regem profugum, qui dicebatur ex Bearnensibus, Vasconibus, Transpyreneis copias parare, aut quibus se tueretur, aut quibus amitti regni fines inuaderet, quando Gallorum superbie immorabantur. Cum Runcetanis, vallisque Salazaricæ incolis agit, ut se muniant, tuenturque, se velle apud eos Gallorum auxilia spectare dicit. Albanus a Rege suo admonitus Antonium a Cunia Zamoranum Episcopum ad Ioannem mittit, qui illi iuadeat, ut recipiat tandem, atque Hispanis partibus adhaereat, neque omnem suam spem in Gallorum auxilio ponat. Quod si fecerit, se habere in mandatis futurum, ut regnum restitueretur, sin aliter sit animatus, videat ne omnia, quæ sua causa sunt proventura, in autoris caput retorqueantur, & dum partem recuperare nititur, amittat & totum. Dum ad hæc peragenda orator properat in media comprehensus via, atque non satis modeste habitus est. Dubiumque fuit, iussu ne Regis, an Bearnensium perfidia sit factum, qui natura immanes non legibus humanis, & diuinis, sed neque legi naturæ, atque proinde iuri gentium astricti sunt. Sed quod a Rege tam foedum facinus sit imperatum, non caruit suspitione, quod iuris humani violatores clarigatione iusta postulatam non reddiderint, neque Episcopus in libertatem restitutus, sed precio ingenti redemptus est. Eratque in animo duci exercitum in autores violati iuris inducere, nisi quod Tutela, Olitum, Taphalia, Stelalatesque iam cum præside suo consentientes, cum audissent Ioannem cum Valestribus quibusdam populis montium prærupta occupasse, coeperunt herere, atque se ancipites in belli eventum reseruare. Sed noster nequid hostile a tergo relinqueret, substitit, vindictamque in aliud tempus distulit, conuersusque ad rebelles, siue dubios, omnia parauit, atque in statu firmitiori relinquit. Antea vero quam exercitum duceret, siue in Regem profugum, siue in Runcitanos, Escuanosque, siue ut se Britannis coniungeret ad commune bellum gerendum libuit experiri Pompelonenses animos, & quali fide in absentem futuri essent, prætertare. Coactis itaque in diui Francisci æde huiusmodi apud illos orationem habuisse dicitur.

Albani Ducis ad Pompelonenses oratio, atque iuris iurandi de futura illorum fidelitate extorsio. Caput. VI.

I apud ignotos sermo mihi faciendus esset ciues Pompelonenses, possem ego vobis nunc commemorare, non principis nostri res præclare gestas, quæ adeo notæ sunt, ut cum admiratione per totum orbem terrarum circumserrantur, non poterit æmulo, ac competitore superato dotalis regni membra diuersa in suum corpus redacta, non bonam Hispaniæ partem a poenis per

multa sæcula possessam quasi longo postliminio Christianæ religioni redditam, non classes armatas in Perioecos, in Antichthones, in Ascios missas, superatosq; alterius orbis incolas, quos nemo vnquam attigerat, sed neq; audierat quidem, aut suspicatus fuerat. Non purgatam religionem pulsas, aut regeneratis Hebræis, Mauris reconciliatis pseudo Christianis, atq; omnium ordinum simulatis, falsisq; fratribus in meliorem statum reductis, quæ adeo sunt illustria, vt non modo vobis, qui propemodum adfuisstis, verum etiam cunctorum mortalium oculis sese cotidie ingerat, adeo stupenda, vt nulla vnquam ex hominum memoria delere possit obliuio. Sed hæc omnia fuere partim inauditæ cuiusdam felicitatis, partim singularis, ac pene diuinæ prouidentia. His tamen omissis, quod ad vos magis pertinet, quis vnquam fuit Rege nostro iustior? quis clementior? quis equitatis, bonitatisq; obseruantior? Sed hæc virtutes regie sunt: quid ille priuatus? liberalitas comitas, affabilitas, cum maiestatis grauitate semper in vultu hilaritas. Quis igitur se non putet beatum a tali principi gubernari? atq; etiam beatior, cui liceat conspectu propiore frui. De titulo forsam dubitatis, doctoribus ciuilibus, ac pontificij iuris consultissimis credite, bonis viris, atq; religiosis credite, ipsi denique vniuersali ecclesiæ, atque Apostolico senatui credite, qui Regem vestrum schismaticum, hæreticum, apostolicæ Sedis hostem publicum, atq; reum læsæ maiestatis declararunt, bona publicarunt primo occupanti, atque nominatim principi nostro concesserunt.

Aut igitur totum hoc orthodoxæ fidei nomen est inane, aut Rex verster dñs, & hominibus inuisus, infamis, instabilis ex Christianorum communione segregandus est, cui si quis est, qui adhæreat, qui faueat, qui Regem putet, qui Regem nominet, similis illi est, atq; vt Apostolus ait, communicat operibus eius. Atqui dicet quispiam ex vobis viri Pompelonenses, quis vnquam audiuit Regem & eum quidem Regem, qui superiorē non habet, vocari in ius, in auditum, causaq; indicta condemnari, regnoq; spoliari? quasi nouum sit, & nunc primum ad aures vestras peruenerit a summo sacerdote Reges mulctari regno, atq; imperio Imperatores? Non Zacharias Pontifex Childericū Gallorum Regē abdicare se coactū, atq; religionem ingredi compulsū, propterea quod in iure reddendo negligentior erat, regni culmine deturbauit? inq; illius locum Pipinum substituit? Non idem Pontifex Desiderium Longobardorum Regem nouissimum, eundemq; ecclesiæ hostem regno priuauit? Non Stephanus secundus huius nominis Pontifex Constantinum, & Leonem orientis imperio deiecit, propterea quod in ecclesiæ causa imploranti auxilium denegauit? Non Innocentius tertius Othonem quartum huius nominis Imperatorem imperio deturbauit, quod Fœdericum Siciliae Regem impotentius persequeretur? Non Innocentius quartus eundem Fœdericum vtraq; Sicilia, & imperio mulctauit, propterea quod Apostolicis præceptis non obedierit? Longum esset alios complures ex summorum pontificum catalogo depromptos memorare, qui ex causis etiam leuioribus Imperatores, Reges, Principes ex summo rerum fastigio deiecerunt. Quid? non & in veteri testamento sacerdotes, & prophetæ Reges impios, principesq; iniquos regnorum administratione aut mulctarunt, aut mulctandi causa fuerunt?

Sic per Samuelem prophetā Saul Rex regno excidit, sic per Ioiadam pontificem Athalia Regina. Sic per Hieremiam Sedechias, sic per Heliā Achaz, sic per Danielem Nabuchodonosor, & Balthasar Caldeorū Reges, sic alij complures ex causa simili non solum regno, sed & vita priuati sunt, & dubitat quispiam omnem animam Deo esse subiectam, cui ipsomet testante data est omnis potestas in cælo, & in terra: an de successoribus ambigitur deq; potestate illis communicata? non est opinor quispiam ita demens, vt hoc

BELLI NAVARIENSIS

dicat, consulite igitur in medium ciues optimi, & quo in statu res vestrae sint considera-
te. Rex meus tam armis, quam iure, & causa potior est, ad vos non pertinet cum illo
de iure certare, curam hanc in diuos reijcite, arma deponere victori expedit, victo neces-
se est, cui semel victas manus dedistis, eidem & animos dedite. Noluit Ioannes vos
bis esse Rex, nolite & vos illi esse subditi. Nam quod de auxilio dicebat sibi a Gal-
lorum Rege mittendo, cur non & hic vobiscum expectauit, & qui pro tali tantaque
vrbe non perstitit, pro qua tandem se periculis exponeret. Et quoniam principi
meo est in animo se Britannis coniungere, & bene iuuante Deo communi bello ar-
ma in Aquitaniam transferre, atque, vt vos in medio Hispaniae regno tranquilla pa-
ce fruamini, Benearnenses, atque Transpyreneos, Vascones armis debellare, nequid
interea per ocium moliamini, exigit a vobis fidem publicam, iurisque iurandi sanctissi-
mam religionem, vt quod vobis foelix, faustum, fortunatumque sit, iam non Galli, sed
Hispani, non solum amore, sed etiam pietate deuincti teneamini, quod erit vobis non mi-
nus vtile, quam iucundum, Regi certe nostro quam gratissimum. Ad hanc Albanus
orationem postulatum est, vt in diem perendinum responsum differretur, idque supplici-
bus est concessum. Igitur primores populi communicata re cum ciuibus suis, redeunt
ad diem constitutum, referuntque in mandatis placere omnibus in communi, se victoris le-
gibus subijcere, atque in illius verba iurare se prestaturos omne obsequium, quod subditi
regibus debent, modo liceat illis infame vasallorum nomen effugere. Hispanorum namque
vulgus inter subditum, & vasallum hoc distare putat, quod subditus antiquis, & consuetis
tantum legibus, moribusque obsequitur, atque iuris dicendi magistratibus paret. At vasal-
lus quicquid domino suo libitum fuerit sine vlla exceptione paratus est excipere. Ad has
supplicium voces Albanus, non equum, inquit, postulatis viri Pompelonenses, qui victori
modum imperandi prescribere vultis. Quod nisi extemplo abiurata pristini Regis ve-
stri fide, in verba Hispani iuratis, vos illius fide permansuros, quoad rerum vestrarum po-
tietur, experiemini profecto & quidem breui quid victor armatus, idemque iratus possit.
At illi videntes tergiversationi suae nullum locum esse relictum, abiurato priori Rege
conceptis verbis iurant, se deinceps Hispanos, atque Hispanis principibus dedititios fore, ob-
stantes ipsum ducem vt dictis, promissisque staret, id quod est a Rege postea confirmatum.

Quod pacata vrbe Dux Albanus Pyreneum tran-
silit, vt se Britannis agglomeret.

Caput. VII.

Dux Albanorum, cernens maiorem rei bene gerendae vim in celeri-
tate, & occasione, quam in robore, numeroque militum consistere, cum pre-
fertim ex vultu, verbisque omnium alacritatem videret, statuit Transpy-
reneum bella transmittere, vt totius negotii reliquias conficeret, seque dein-
ceps Britannorum castris adiungeret, qui iam in Aquitaniae finibus me-
tabantur, vt omnium deinde consilio, vterque exercitus Aquitanicum bel-
lum administraret, premitit itaque equitum tres turmas, peditum vero ad tria millia, quo-
rum praefectis imperat, vt Pyrenaei angustias, qua per rucatas valles iter in Gallias patet,
occupent, sanctique Ioannis castellum cum arce ad montis radicem positum, quod iam inde ab
initio belli nostris cesserat, validiori presidio firmet. Castellani namque presidarijs non pe-
nitus obtulerant, quin potius cum Transpyrenaeis obsidere moliebantur. Erant pre-
terea Escuanorum, Runcetanorumque, & Salazarensum valles, quae aliquatenus culturam
patiuntur,

patiuntur, non satis pacatae, ad quarū incolas, ne quid à tergo lateribusq; detrimēti in-
ferrent, partē exercitus mitti iubet, qui non magno negotio rem confecit, & cū obsidibus
in castra se receperūt. At in Garritanę vallis incolas acrius sauitū est, tū quod Hispa-
niæ iugū non facile patiebantur, tum etiā vt alijs exēplo essent, quāta illos pericula ma-
nerent. Quo terrore finitimi omnes perculsi pars in tutiores montiū recessus fugerunt,
pars victorū arbitrio paruere. Accessit quoq; nostris castellū nomine mons Cielatus,
opera, & industria ✠ Villalbanī centurionū præfecti. Qui cum audisset Gallo-
rum copias aduētare, paulatimq; Saluaterre quod est oppidū ✠ in dies increbrescere,
vt hostem longius submoueret, castellū expugnat, validissimōq; tercentorū militū præ-
sidio, triumq; centurionū præfectura munit. Quo cum auxiliares Galli accessissent,
facile a præsidiarijs repulsi sunt. Erat in animo Hispanorū moderatori confecto bello
Aquitanico Ioanni Regi omnia restituere, si ad meliorem sensum quandoeūq; redisset,
qui cum Locronium venisset, vt futuri belli necessitatibus prospiceret, accepto nuncio
de Zamorani præsulis prehensione, atq; vi contra ius gentium illata, dignas tanto Prin-
cipe concipit iras, totusq; inultionem iuris, religionisq; violatæ insurgit. Atq; impri-
mis concionibus crebris imperat publicari, declarariq; schismaticos. Ludouicum
Gallorum Regem, illiusq; impietatis adiutores, fautoresq;, ac nominatim Nauariorum
Regem, qui iam non dissimulante se hostē ecclesiæ profitebatur. Intelligensq; omnia
iam ad arma spectare, bello prius hostibus indicto paulatim copias Albanorū duci sub-
mittit, tum ex euocatorū numero, tum ex curialiū, euocatorūq; iuuentute, qui mira ani-
mi alacritate Gallorum vires experiri cupiebāt. Igitur Albanus cum perspiceret copias
suas in dies augeri, relicto in vrbe, castellisq; præsidio, quantum esse opus intelligebat, ex-
ercitum Pyrenen versus mouet, primaq; castra die altero metatus est ad Burgetum, quo
in loco fuerat olim pugna illa memorabilis, in qua sub Alphonso Hispanorum Rege co-
gnomine Casto, cum Mauritanorum auxiliaribus copijs, duodecim illi Pares in toto
orbe decātati cum Imperatore suo Carolo magno profligati sunt. Vbi per aliquot dies
immoratus dum tormenta, & machinæ, per montium cliuos, rupiūq; anfractus præ-
cipitiāq; trahuntur, dum commeatus, & impedimenta vndiq; cōportantur, dum ex mi-
litibus tardiores, emansoresq; expectabat tandem Pyrenęos saltus, atq; aquarū diuortia
transgreditur, quo die ad sancti Ioannis castellum peruenit. Postridie eius diei de suo
aduentu Britannos certiores facit, quas ducat copias, bellicq; apparatus exponit, omne
Nauariæ regnum Hispanis cessisse, nihil restare peragendum, nisi quod ad Britannos
iplos pertineret. Hortatur illos, vt copias simul iungant, Aquitaniamq; inuadant,
Vaionamq; imprimis, ne quid a tergo relinqueretur hostile. Erant in Britannorum
exercitu sagittatorum ad octo millia, manus robore, atq; animo præstans. His accede-
bant ex auxiliaribus Germanis hastatorum, stlopetariorumq; sexcenti, qui si se Hispa-
nis agglomerassent, atque vno consilio rem gessissent, nemo dubitabat, non modo
Vaionam breui tempore expugnari potuisse, sed Victrices copias, nihil prohibitu-
rum, quin intra paucos dies in agro Burdegalensi metarentur. At Britanni manda-
torum sui Regis immemores, ceperunt inter se tumultuari, atque in varias sententias
abire. Alij nanque instantis hyemis inclementiam causabantur, in qua nihil memo-
rabile agi poterat, aut quod futuro bello conduceret, alios redeundi in patriam amor ra-
piebat, alios futuri euentus belli sollicitabat. Erant, qui opinarentur cohortium præ-
fectos, atque exercitus Duces a Gallo pecunia corruptos cessisse militum voluntati,
alijs suspicabantur ex incerta quadam causa a suo Rege clanculum reuocatos. Quare

BELLI NAVARIENSIS.

vno omnium summatum, atq; infimatum consensu respondent, temporis importunitati obsequendum esse, atq; in patria commodius hibernaturos, quam sub pellibus, & in tabernaculis in solo alieno. Pollicentur tamē se cum primo vere ad inchoatum bellum redituros, datoq; responso naues conscendūt, seq; in Britanniam recipiunt. Albanus vero audito Britannorum responso, statuit sancti Ioannis arcem, castellumq; munire.

Montem vero Gelatum, quia non facile praesidio teneri poterat, ne eo hostes aliquando potirentur dirui, soloq; æquari iubet. Post Britannorum nancq; discessum erat illi in animo non tam alienos fines inuadere, quam Nauariae regnum pacare, pacatumq; tueri.

Quod Gallorum copijs Ioannes Rex auctus ad vrbs se obsidionem parat.

Caput. VIII.

INTERIM Gallus accepto nuncio rerū, quae inter Hispanos Gallosq; vltro, citroq; gerebantur, quodq; Britanni se in patriam recepissent quod praeterea Hispani illius copias longe a Nauariae finibus submouerent, decernit maiori belli apparatu negocium facessere, turpe existimans Regem, qui sua causa regnū amiserat, in pristinum statum non reducere. Igitur praesidia, quae varijs in Cisalpinæ Galliae locis disposuerat ad se vocat, ex Alpinis quoq; Taurinis, Sueuis, atq; Germanis, ad octo militū millia conducit. Leuis armaturae equites Epyroticos complures adiungit, machinas vnde cunq; potest comportari iubet, & quia Hispanus per praefectos rem gerebat, ipse quoq; summam belli Delphino commendat. Delphinum Galli Regem designatum appellant, quemadmodum Hispani Principem, hoc est, qui inde mortui Regis locum successurus est, addit & alios duces, qui Delphino obsequantur, Do, Palizam. Do, Borboniū, Do, Dilautre, viros nobilissimos, & qui copias ingentes ducere consueuerant. Quibus belli gerendi rationē in hunc modū prescribit, vt ad certū diem omnes ad limites cōueniant, seq; Ioanni Regi, copijsq; illius, quas ex Benearnensibus, Vasconibusq; contraxerat, ac praeterea Limitaneis, qui regni fines tuebantur, alijsq; earundem partium studiosis adiungerent. Quibus in eundem locum ad constitutum diem coactis, visum est summo duci debere imprimis exercitum lustrari. Censaq; sunt grauis, & leuis, mediocriq; armaturae peditum ad viginti millia, sclopetariorū, hastatorūq; & sagittariorū par numerus. Ex equorum praeterea transuectione probatorū equitum ad quatuor millia Gallorum consuetudine multiplicata. Tum copiae ad hunc modum partite, Ioanni Regi, cui adhibitus est Do, Paliza comes, Germanorū duo millia, Vasconū, Benearnensūq; peditū quatuor millia, atq; equites mille decreti. Do, Borbonio, atq; alteri Do. Delautre decernuntur ex Benearnensibus, Vasconibusq; decem millia, quibus adduntur equites quadringenti. Reliquas vero copias Delphinus sibi retinuit. Rex igitur Ioannes, per Runctanorū valles copias sibi creditas ducens obiter castellū obsidet, cui praesidebat Valdesius cohortis praetoriae praefectus cū peditibus, qui nuper in castris seditionē fecerāt. Oppugnatur castellū vehementer ea parte, qua facilius captu videbatur, sed non minori animo a praesidiarijs propugnatur. Postridie vero eius diei maiori conatu, Germani praecipue, rem adoriuntur, & tripartito agmine muros inuadunt. Ibi Valdesius quid alios facere oporteret demonstrans duabus tragulis perfoctus occumbit. Ex cuius caede negotio non magno castellum capitur. Seditiosi milites illi passim trucidantur praeter paucos, qui se in arcem receperant, quin & ipsi facta deditione armis spoliati euasere. Ex alia vero parte Borbonius cum suo consorte Bardulorum fines depopulantur,

vicos ferro, ignique vastant: atque sancti Sebastiani oppidanis, & finitimis tantum terroris incutiunt, ut satis habuerint se defendere, nedum Hispano exercitui suppetias ferre. At Delphinus Ioannem regem per literas monet, ut quando semel illi bene cessit, pompelonem recta copias ducat, se Albanorum ducem, quocumque se receperit, obseruaturum, curaturumque, ne suis laborantibus auxilio esse possit, ipse urbem obsidione premat, experiatumque an in suis quondam ciuibus pristinus amor, obseruantiaque resideat. At ille metus est castra duodecim prope millibus passuum ab vrbe, ibique biduo moratus expectabat, ecquid ciues Pompelonenses causa sua molirentur. Quod si euestigio vrbe propius copias admouisset, quia non satis firmo erat presidio munita, potuisset, & suis ad res nouas molendas animu addere, & non magno labore hoste ex toto Regno fugare, cum presertim statim ad suum aduentum, Stella, Olitum, Taphalia signa pro eo sustulissent.

Quod Dux Albanorum ex Transpyrensis montibus Pompelonem se recepit.

Caput. IX.

ED interim Antonius Fonseca alter ex duobus maximis quaestoribus, vir domi, militiaeque peritus, & qui in re bellica fortunam semper habuit obsequentem cohortibus aliquot Hispani Regis iussu comparatis per noctis silentium mira celeritate superuenit, oppidaque iam abalienata nobis restituit, atque obsidibus acceptis presidio firmavit. Ipse uero cum reliqua cohortium parte se in urbem recepit. Sed neque Stellates diu in fide permansere, nam & presidio excluso ad Ioannem descuerunt, & acclamationibus crebris perfidiam suam testati sunt. Neque violati iuris poena fuerunt immunes. Franciscus namque Beamontanus Nauariensis Comestabilis frater collecta indigenarum manu de repente superuenit, portam occupat, oppidumque ferro, igni, & direptione vastandum exponit, defectionis autores partim gladio caduntur, partim se in arcem recipiunt, quam ille obsidione, quam potest arctissime, cingit, Moeniaque firmiori quam potest presidio munit. Albanus praeterea cum videret Gallorum copias in dies augeri, suas vero quotidie imminui, statuit non decernere cum hostibus aequo Marte, signisque collatis, sed aut ex occasione, aut ex loco superiori. Itaque relicto presidio in sancti Ioannis castello, quod solum Transpyrenaeum a nobis stabat, nam mons Gellatus ne hostes eo potirentur, iam in flammis, cineresque abierat, statuit iugo montis superato Pompelonem totius regni columen se recipere, urbemque tutari, in qua vna re totius belli summa, victoriaque vertebatur. Quod sentiens Delphinus Ioannem Regem monet, ut Hispanorum summo Duci, quem erat credibile per Runcatas valles profecturum se a fronte opponeret, seque a tergo persecuturum hostem pollicetur, ut anticipati discrimine circumuallatus, & dubius, quo se potissimum verteret, cum spolijs victoriam hostibus cedat. At ille, tametsi instans periculum intelligebat, dissimulat tamen, ac spem vultu simulans, nullumque timorem praese ferens, cum magno tubarum, musicorumque instrumentorum, & bellicarum machinarum strepitu, sub meridie castramouet, ac primo noctis conticinio ad Burgetum confidet, postridie vero duodecim millibus passuum confectis altera metatur castra ad locum, quem incolae Risomam appellant. Vbi ab exploratoribus factus est certior ab eo loco duobus tantum millibus passuum Regem cum Do. Paliza distare, esseque illis in animo a tertia noctis vigilia copias mouere, atque montium portas occupare, qua patet descensus ad agrum Pompelonensem. At uero Albanus intelligens

BELLI NAVARIENSIS.

periculum instans, eoq; se necessitatis deuenisse, vt alieno tempore, atq; ex inferiori loco, esset illi cum hoste maioribus copijs aucto decernendum, cum praesertim Delphinum a tergo instaturum putaret, a secunda noctis vigilia magno cum silentio castra mouet.

Et ne abeuntes hostis persentisceret, recta via praetorias per montium diuerticula, per que anfractus, condensa que sylvarum copias ducit, donec superatis Pyrenaei iugis in loca plana descenderunt. Fonseca interim factus certior earum rerum, quae in vtrisque castris gerebantur, simulat se per noctem velle eruptionem, atq; Ioannis Regis castra de improviso inuadere. Hortatur secreto fortissimum quencq; vt se ad tam praecclarum facinus parat, sic tamen, vt simulatio ad hostes per exploratores perueniat, qui rem quasi veram Regi nunciant. At ille superuentus hostium nocturnos reformidans, vigiles, circitores, excubitoresq; maiori cum diligentia disponit, atq; in statione omnes manere iubet, existimabat namq; urbanas, atq; castrenses hostium copias ex composito castra sua inuasuras, atq; ita delusus de intercludendis hostibus, portisque occupandis oblitus est, tandem sensit dolos, cum intellexit Albanum Ducem, copiasq; Hispanorum reduces se in urbem recepisse. Sub idem tempus Hispaniarum moderator, Regni ministerq; praefectum, quem postea Marchionem Comariensem creauit, cum cohortibus mittit, qui stellaris arcis obsidionem premeret, atq; diu, noctuq; oppugnaret, quoad in deditioem veniret. Intelligebat namq; magnum in eo belli momentum versari, si antea quam Ioannes posset obsidionem soluere, in potestatem Hispanorum arx venisset. At praefectus rem non somniculose gerens, tormentis, machinis, crebrisq; armatorum oppugnationibus, eo angustiarum arcis praesidem deduxit, vt coactus sit pacisci nisi intra paucos dies a Rege suo obsidione liberaretur, se arcem cum suis omnibus munimentis traditurum, ex pacto igitur arx tradita magnam nostris spem, maiorem Hostibus desperationem attulit.

• EIVSDEM AVTORIS DE • BELLO NAVARIENSI LIBER POSTERIOR.

Quod Rex Ioannes spe sua fraudatus, ma-
iores copias contrahit.

Caput. I.

IOANNES Rex cum videret omnes suos cogitatus, multo aliter cessisse, quam putarat, non tam fortunam suam, quam negligentiam propriam incusans, missis a Delphino duobus alteris Germanorum millibus, ad urbis se oppugnationem parat, copiasq; suas urbi primum ostentans, vt ciuibus animum adderet res novas moliendi, non longe ab vrbe castra disponit, interq; metandum nostri voluerant castra turbare, pugnaq; tumultuaria quid hostes auderent experiri, nisi dux tuendis potius mœnibus, quam extra muros pugnandi, tempus illud esse admonuisset, partitur itaq; milites per stationes, certisque in locis praesidia disponit, quibus fortissimum quencq; ex proceribus praeficit. Lumina per compita, domorumque omnes fenestras accendi iubet. Ex factione Agramontanorum, quos putabat suspectos, vrbe pellit, vtque hostium fidem exploraret, sub medium noctis silentium, subornat tumultus simulati conscios, qui ad arma vocent, qui hostes iam murorum culmina prensare dicant, atq; tota castra in urbis oppugnationem ruere, iubet itaq; signa moueri, tubas, & cornua bellicum canere. Accurrit quisq; ad stationem sibi destinata, ibi oppidani, quem animum apud res Hispanas haberent, facile ostendit.

runt, tuncque suæ argumentum ingens dederunt, quod armati Hispaniam identidem intus clamitantes, quid sibi faciendum esset a Duce flagitabant, nec ab armorum concussione cessatum est, quoad tumultus simulatio est detecta. Postero die Ioannes Rex e castris copiarum partem educit, ex vrbe præterea strenuissimus quisque eruptionem facit, ex quo non potuit effici quin animosi iuuenes, cum parvis animi iuuenibus congrederentur. Ibi Salmator quidam ex nostris, Gallum equitem cataphractum, qui alius duobus altero equite, & altero pedite comitatus sese in armis ostēdebat, solus inuadit, hastaque in sinistram humerum impacta, illum æquo deturbat. Ibi Pinnalosa ex cohorte prætoriana eques nobilissimus, vnum ex equitibus Epyrotarum aggr. sius, cum se ille ad alios gentis suæ decem recepisset, illo omisso alium ex eodem numero, qui procerior vis debatur, hasta medium transiit, cumque instarent cæteri ut pudorem suum. & comilitonibus caedem vlcerentur, noster ex illorum medio elapsus paulatim se ad suos incolumem recepit. Die insequenti Ioannes iterum cohortes per vrbes suburbana explicat, spectans an per seditionem factionis suæ ciues aliquid noui molirentur, necque enim adduci poterat, ut existimaret ciues suos in tam præsentis auxilio quieturos. Erat inter amicos regios ex Vasconibus vir nobilis, idemque auratus eques, qui genere, diuitiis, animique, ac corporis robore præstantior alijs videbatur, sed ut in eiusmodi fortuna plerumque contingit, superbus, arrogans, iracundus, atque animi præceps facilius cedit, Barronem Alimacū cognomine appellabant. Cūque Regis præsentia suos in pugnam accenderet, nostrique impetum multitudinis non sustinentes sub vrbes moenia, vallum, munitionesque se recipere, puduit Vasconem digna modo, atque indigna locutum, non aliquid egregium de se præstare. Isque alios, qui a tergo sequerentur hortatus, equo calcantibus incitato, in medios hostes haud dubium periturus incurrit. Vbi a duobus pedibus excipitur, equoque deturbatus facta deditioe tētauit se tribus aureorum millibus redimere. At pedites vindictæ magis quam aureorum cupidi superbum illum, atque arrogantem, & adhuc plura miserabiliter pollicentem trucidarunt. Sunt qui dicant Nauarrensium Comestabilis iussu propter antiquas cum illo similitudines occisum. Huius cæde alij deterriti paulatim pugna excessere, seque iam non patriæ assertores, & vindices, sed hostes professi agros populantur, vicos diripiunt, omnia profana, sacraque miscent.

De suburbani agri a Gallis facta vastatione, & de prima vrbes oppugnatione.

Caput. II.

LRANT in suburbano agro sacratum virginum templa duo, alterum Encratis martyris, alterum diuæ Claræ nomini dedicatum. In hoc potissimum Barbarorum impetus apparuit. Alij namque sponsum Christi stupro incubunt, alij cellarum penetralia rimantur, alij stricto ense necē editis virginibus minantur, nisi auri, argenti que defossa vasa indicent, alij frangunt, diruunt, resupinant quicquid illis sit obtutum. Sed illud sacrilegium non est silentio prætereundum, quod a trecentorum Germanorum præfecto commissum est. Nec enim contentus sanctuarium profanasse, adyti fores effringit, argentum sacratissimi corporis Christi conditorium rapit, atque irreuerenter hostiam illam viuam, Deoque placentem in medio altari sistit. Cumque ab æditua templi increparetur, quoddam inhoneste corpus domini, Deique nostri attrectat et, hic, inquit, non Germanorum, sed Hispanorum Deus est. Sed piaculi huius vindictam iustum Dei

BELLI NAVARIENSIS.

iudicium in aliud tempus distulit, illud tamen non dissimulavit, quod ab altero Germano commissum est, qui cum sacrarum alterius fores effregisset, hostiamque quasi profanum cibum deuorasset, conditorium ipsum auro, argentoque ad fabre celatum, in priuatos usus conuertisset, non multo post distento paulatim ventre medius crepuit, comunicata scilicet cum illo proditoris Iudae poena, quandoquidem in mundi Saluatorem par fuit utriusque sacrilegium. Sed quid in hominibus obscuris, & sine nomine immoramur? audi facinus indignum clarissimi viri, qui erat filius Nothus domini Labritensis, idemque Iohannis Regis frater. Is quasi rem diuinam auditurus venit in templum, peractoque sacrificio accedit ad sacerdotem, sacerdotalibusque vestibus illum spoliat, vasa sacra, quibus sanguis, corpusque dominicum ministratur, diripit, profanatque. Meminerat, opinor, verbi domini, quod in Exodo preceperat: Non apparebis, inquit, in conspectu meo vacuus.

At hic qui ad rem sacram inanis venerat, dum vacua pudet redire manu, vasa sacra, vestesque sacerdotales, quasi spolia ex hostibus refert. Haec omnia in conspectu, atque ante oculos ipsius Regis fiebant, qui tamen, siue volens, siue inuitus dissimulabat. Cumque videret tempus tantum direptionibus dari, tentauit iterum urbem oppugnare, atque iterum experiri ciuium suorum fidem, expectans an in tali tempore aliquid pro se auderent.

At illi siue praesidii metu, quod suis capitibus imminebat, siue quod fortunam victoris secuti iam non dissimularent, sed ex animo a Gallis ad Hispanos descuerant, a fide his data non discessere. Repulsus igitur inde, non sine magna suorum strage, non ad priora castra, sed ad alia, quae longius ab urbe aderant, se recepit. Vbi per aliquot dies immoratus fortunam suam lamentabatur, videbat namque milites tum auxiliares, tum etiam suos, non tam urbis capiendae, quam praedae cupidos diem ex die protrahere, magis tamen angebat rei pecuniariae, atque proinde com meatus difficultas, sed imprimis quod hyems impendebat, in qua si semel exercitus dissolueretur, non facile postea cogeretur.

Statuit itaque semel de summa regni decernere, urbemque totis Gallorum, Germanorumque viribus oppugnare. Quam ob causam altera a Delphino copias, machinasque oppugnatorias implorat, ipse interim scalas, ligneas turres, pluteos, arietes, testudines, vineasque parat, totusque in futurae oppugnationis imagine versatur. At Do. Paliza, qui constantiam Hispanorum optime nouerat, quippe qui ex Neapolitano bello bis erat expertus Hispanorum robur, animique vigorem, suadet Regi, ne adoriatur negocium, quod efficere non possit, etiam si omnis Gallorum sudor in eo vno opere diffundatur, quod si aliter ille esset animatus, se tamen habiturum esse rationem militum, qui suae curae demandati essent, neque permissurum, etiam si cupiant, vires suas in cassum effundere.

His ducum altercationibus ultro citroque agitatis, conuenit inter eos, ut Rex cum ditionis suae militibus, hoc est, Benearnensibus, Labritensibus, Phoxensibus, Traspyrenaisque Vasconibus primas partes occupet, se autem cum Gallis, Germanisque sublidio futurum, siue obsessis animus super sit facta eruptione in hostes ingruere, siue, quod erat credibile, Hispanus moderator suppetias obsidione laborantibus suis mitteret.

De apparatu partis utriusque ad diei insequentis oppugnationem, propugnationemque.

Caput. III.

AMES interea non minus obsessores, quam obsessos vrgebat, atq; virosq; precipitabat negocium omne incompendium mittere, obsessos, vt se ex oblidionis expedirēt angustia, obsessores, vt capta vrbe spo-
 lijs onusti se in patriam, aut in hiberna reciperent. Rex itaq; alteris Germanorum copijs a Delphino auctus, atq; tormentis, machinisque munitus vrbis oppugnationem parat, totusq; in hanc vnam cogitatio-

nem fertur, non tam, vt recuperata ciuitate potiretur, quam, vt animus ex ciuium suorum sanguine faciaretur. Agricolas, pastoresq; & omnem rusticam iuuentutem in ciuium perniciem natura propensam conuocat, illisque vrbis direptionem proponit.

Quod oppidani formidantes ducem obtestabantur, ne exponeret illos irato Regi trucidandos, ne ve vxores, liberosq; rapi, bonaq; distrahi lineret. Quare illius genib' obuoluti supplicabant Hispanum Regem faceret certiozem, quo in statu res Pompelonen-
 sium esset, mitteretque quam primum suppetias, quae sufficerent hostem ex Hispania-
 rum finibus propulsare, hoc ad illius fidem pertinere, quando semel se in illius potestate, patrociniūq; dedidere. Ad hoc Albanus, ego, inquit, o amici si fidem vestram explo-
 ratam haberem, superest mihi animus praesentibus copijs vrbem hanc, vt cūq; munitam,
 non solum defendere, sed etiam in medio campo cum hostibus signis collatis decernere.

Nunc vero satis habeo propugnare, quod illi totis viribus oppugnare contendunt.

Sed vos interim bono animo este, quiescite, atq; defensores vestros pro vobis, incen-
 busq; vestris decertantes spectate. Hoc ducis sermone ciues confirmati, nihilominus
 tamen ad Hispanum Regem literas dāt, hostium vires, & quid ab eis timeant, exponunt,
 vt fortunarum suarum misereatur orant, obsecrantq;. Igitur Hispanus ne rem fortu-
 nae beneficio relinquat, exercitum ex Cantabris, Bardulis, Asturibus, locisque finitimis co-
 git, alios qui longius aberāt euocari iubet, aut vt in armorum procinctu sint, hortatur.

Praesentibus copijs Triciensium ducem praeficit, atq; superuenientib', vt se illi aggro-
 merent ad certum diem, locumq;, imperat. Ducem, vt quam primum laborantibus
 opē ferat, hortatur. Qui, quā celerrime potest, ad Reginae pontem, quē locū ministe-
 rij regij praefectus praesidio tenebat, recta proficiscitur. Dumq; auxiliares copias ex-
 pectat, nuncios Albano duci mittit, qui dicant se missum a Rege cum exercitu, laturum
 suppetias illi pro vtriusque arbitrio, proinde faceret se certiozem de belli gerendi ratione,
 modo, loco, & tempore. Ad haec Albanus rescribit, vt coacto exercitu in eodem loco
 resideret, se illi significaturum tempus, quando illius subsidio foret opus. Esse vero e-
 rep. Hispana expectare, quid interea hostes molirentur, neq; enim dubitabat prope diem
 oppugnaturus vrbem, sed nihil inde periculi impendere, ea sibi erat fiducia ex militum
 suorum alacritate, cumq; iam oppugnationis dies constituta instaret, comperit ex trans-
 fugis, & exploratoribus, qua ex parte hostes vrbem inuasuri essent. Ea erat statio An-
 tonio Fonsecae, quaestori maximo decreta, propterea quod murus e vetustate putris,
 atq; proinde ruinosus erat, neq; in tam praecipiti necessitate a quouis alio facile muniri
 posset, cum propter nimias illius opes, amicos, & clientes, tum etiam propter singularem
 quandam viri solertiam ex rebus bellicis comparatam, in quibus iam inde ab ineunte ado-
 lefcentia non solum interfuit, verum etiam praefuit, quam sepiissime. Is itaq; partem muri,
 quae ab aede diui Iacobi protenditur ad portam, qua itur ad diui Francisci templum agge-
 re, fossa, valloq; muniri iubet, atq; paris longitudinis, latitudinisq; decem pedum alterum
 murum opere tumultuario intra moenia ducit, quem ex terra pauca trabibusque con-
 texta beronibusque harena oppletis, & culcitris praemunit.

BELLI NAVARIENSIS.

Lupides Patellanus in statione sua munitionem alteram erigit inter flumen, vrbisq; muros, complexus molem, quæ faceret vrbis propugnacula firmitiora. Alij præterea partem muri sibi designatam fulciunt, erigunt, instaurant, propugnaculisq; prætexunt. Igitur Rex coacto exercitu, infestisq; signis ad urbem recta proficiscitur, & quam proxime potest castra metari iubet. Postero deinde die, qui fuit festus diuæ Chatarinæ nomine relatus in fastos, cum prima luce machinæ sulphurariæ, non contra quæstoris maximi stationem, vt putabatur, sed e regione ad murum, qui Osormini comitis filio Garsie, Manrico fuerat demandatus, visæ sunt. Neq; toto eo die cessatum est a torquendis saxeis orbibus, quoad bona muri pars cum suis munitionibus solo equaretur. Sed pro muro putri, beronibusq; caducis, firmissima armatorum acies successit. Nam cum commendarius maximus pro muris se hostibus ostendisset, puduit aulicos iuvenes non protegere virum, qui maiori negotio reseruandus erat. Sed illos superueniens dux, e loco tam periculoso iussit secedere, atq; hostem potius inter muri ruinas expectare monuit, quàm se tormentorū ictibus imprudenter obiectare. Sed nox superueniens certamē in aliud tēpus distulit, requiesq; data est, non tã somno, q̄ reficiēdis muris, munitionibusq; reponendis.

De secunda oppugnatione vrbis a Gallis facta, & e diuerso de Hispanorum propugnatione.

Caput. III.

DIE infrequenti omne tēpus in quatiendis nocentibus constitū est non tanto impetu quāto superiori. Nox deinde, quæ præcessit oppugnationis diem, barbaro more, tota conuiujs, comotationibusq; ludis, iocisq; et iubilis, cantilenis, & clamoribus acta est, certatim omnes ad Regis prætoria concurrunt, & vicissim Do. Paliza tabernacula frequentat. Alij primos sibi scalarum ascensus deposcunt, alij se signa posituros inter murorum ruinas pollicentur, alij ex Hispanorum manibus arma detracturos, alij deniq; nisi confecto negotio in castra non relatuos pedem. At Rex e diuerso, ijs, qui primum signa in urbem retulissent, millenos aureos spondet, qui primi, qui secundi, qui deinceps manibus ruinarum summa prensassent gradatim præmia proponit. Do. Paliza barbaram permulcens manu at ego, inquit, prædico vobis o milites, neminem vestrum ad nos rediturum si promissa tentatis efficere. Cum primum illuxit, præconis voce omnes ad arma citantur, seq; vt oppugnationi parent, ædicto momentur. Quæ vox cum primum in vrbe audita est, omnis ætas, omnis sexus ad pomeria, munitionesq; concurrunt. Neq; enim armati solum stationes sibi decretas, & designata subsidia occupant, sed & senes emeriti, ac pueri imbelles contos, & sudes conuehūt, atq; pro viribus suis quisq; saxa, trabesq; comportant. Mulierculæ ollas, ahenasq; caldaria, feruenti oleo, resina, pice, ac ex lixiuio cinere plena parant, quæ propugnaturi in muros subeantium capita fundant. At qui dux Albanus murum, qui partim dirutus, partim conquassatus erat, ne qua pars ductoris præsentia, testimonioq; orbaretur, tripartito diuidit, vnam Antonio Fonseca quæstori maximo, alteram Ferdinando a Vega diut Jacobi commendatorio maximo commendat, tertiam ipse sibi retinuit. Cumq; strenuissimus quisq; primas instantis periculi partes sibi deposceret, ne præscriptus ordo turbaretur, iubet suum quemq; locum, sibi iam inde a principio consignatum tenere, deinde tria disponit subsidia, quæ vicissim laborantibus a prima fronte succedant. Præ-

toriam vero cohortem in medio collocat, quæ in vtranque partem prospiciat, a frontesi quo in loco esset opus subsidio, & oppidani aliquid a tergo molirentur. Quibus rebus ita ordinatis dū hostis incursum oēs expectāt, vt forti, magnoq; & præsentī animo essent, hortatur. Alqs Hispanorum victorias de Gallis habitas narrat, quas nuper in Italia, quas annis superioribus in Bardulorum finibus ad Fontem Rabidum, & ad Salsulas in Gallia Narbonēsi obtinuerāt. Repetebat alqs Alphōso Rege cognomine Casto, Carolū magnum cū suis duodecim Paribus in eo ipso loco fusos, fugatos, profligatosq;.

Admonebat præterea, ne terrerent eos Germanorum vasta corporis moles, vultusq; truculenti, meminissentq; potius, quod historici de illis produnt, haberet cognationem quandam, & similitudinem cum suis muibus, quæ frigore rigentes calore resoluuntur, & quemadmodum primi eorum impetus maiores essent, quam virorum, ita & sequentes, posteaquam caluerint, esse minores, quam foeminarum. Dum hæc intra muros geruntur. Ioannes Rex copias suas explicat, atq; ex amicis familiaribusq; & palatinis purpuratis tercentum deligit, quibus ex Gallorum primoribus in Regis gratiam complures annumerat. Hi sequebantur purpureum signum quibusdam aureis baltheis variegatū. Hos obseruabant ex Transpyreneis, Vasconibusq; sagittatores, stlopetarij, & velites ad octo peditum millia, post quos Germanorum sex millia procedebant. Extremas exercitus partes cum tribus cataphractorum millibus Do. Paliza tuebatur, ne quid a tergo auxilia nostra molirentur, oppugnaturumq; ordinem interturbarent.

Ad vtrunq; armatorū latus, Benarnensium, Labritensium, Phoxentiumq; & gregiorum hominum multitudo erat, quæ scalas, arietes, testudines, aliaque oppugnatoria instrumenta comportabat. Cumq; bona diei pars iam esset peracta, armatiq; omnes in procinctu essent, machinarij simul tormenta in partem muri librant, quæ in hoc fuerat reseruata, vt cum ictibus concussa rueret, nudata vrbe hostes irrumperent. Ea cum ingenti fragore subito cecidisset, tercentum illi, qui se Regis obsequio deuouerāt, antesignanum suum secuti fossam euadunt, munitionesque subeunt, & ruinarum fastigia manu prensant, pila, hastasq; ferro acuto præfixas, contos, bipennesque secures in hostium ora prætendunt. Hos Germanorum quoque altera cohors sequitur, non tam propositi a Rege præmij spe ducta, quam gloria inferendi signa sua in urbem. At contra Hispani arma armis, ligna lignis obuia cōferunt, ferri aciem acie retundunt, manus manibus, brachia brachijs, pectora pectoribus impellūt. Nec vllum interea cessat telorum genus, non scorpionum sagittæ, non fustibulorum, fundarumq; lapides, non stlopetarum glandes plumbeæ, non machinarum saxei orbis contortiti. Erat stans in præcipiti turris propugnaculum, quod tormentorum ictibus concussum repente corruit. Huius fragmenta multos ex nostris obruunt, sed Cōmendatariū maximum imprimis, Villalbanumq; Chiliarcum, quorū insignis opera huius diei fuit.

Similis ruina oppressit Petrum Manrricum, cui semianimi expugna subtracto Ioannes Ramirus Cisterciensis ordinis a Calatraua eques religiosus successit. Neque quæstoris maximi sudor latere potuit, qui nunc militis, nunc ductoris, nunc hortatoris officio functus, suam atq; aliorum stationes iustrans, voce, manu, & autoritate multa simul faciebat, frequentius tamen requirens partem muri sibi creditam, in qua ingens erat fenestra, quæ vrbs penetralia hostibus denudabat. Eam igitur, quia faciliores aditus ostendere videbat, summis viribus oppugnant, sed non minoribus a nostris propugnatur. Cumq; neutri alteris cedere statuissent, gēbatur interim magna vtrinq; cædes.

Neque iam nostri pro mœnibus, atq; superiori ex loco rem gerebant, sed intercepto

BELLINA VARIENSIS

muro quasi in medio posuit Deus omnia campo daturus tandem victoriam causae meliori. Tum Galli cernentes se nihil proficere, atque plura vulnera accipere, quam inferre, paulatim pugna excedunt, atque in tabernacula pedem referunt humeris portantes duodeviginti insignium virorum cadauera relictis in media fossa duobus signis, quique illa obstinate pertinaciterque tuebantur numero prope centum immortui herentes, atque illa complexi. Interea Rex accitis notarijs dictabat epistolas, quas ad Reginam, ad finitimios principes, ad amicos tabellarijs daret, quibus faceret illos certiores rerum omnium, quae ad Pompelonem gerebantur, neque restabat quicquam apponendum, nisi qua die, quotaque hora fuisset vrbs capta. Sed cum vidisset omnes negotio infecto se in castra recipere, alios fessos diloricatis armis, alios vulneratos, alios timore, aut morte futura palidos, audissetque sua causa tot amicos, familiaresque caesos, flens, heulansque, pectusque plangens agnosco, inquit, fortunam meam, eoque miseriarum me adductum, ut nulla possit me fortuna facere foelicem.

De Germanorum pollicitatione Regi facta, & de duobus Germanis, qui minabundi ad Ducem venerunt.

Caput. V.

REGEM sic afflictum, affectumque Germanorum primores conveniunt, bono animo esse, deque suo regno bene sperare iubent, pollicentur, se die postero negotium suscepturos, effecturosque quod aliorum ignavia non esset factum, ac tradituros se per manus urbem cum suis civibus, ut se de illorum sanguine ad satietatem usque vlcisceretur. His pollicitationibus recreatus, relictusque Rex illis gratias agit. Illorum fidei, fortitudinisque se atque fortunas suas commendat. Re omni perdita, & complorata, quicquid acquisierit in illorum potestate futurum pollicetur. Igitur Albanus, cum cerneret hostes intermissa pugna secedere, quasi victor, utque suos animaret, alienisque terrorem incuteret, iubet tympana cum cimbali tintinnabulisque pulsari, tubas, cornuaque, ingensque classicum edere, & quasi victos, ac fugientes clamoribus prosequi. Sed autequam in praetorium se ille reciperet, murorum interrupta, minasque inuisit, ac refici, instaurarique iubet, fossas, & pomeria eruderari. Moenia quoque eo diligentius adseruari, quo propius hostes essent, atque male gestae rei pudore magis irati. Vulneratos deinde consolatur, fortes laudat, atque omnes comiter, benigneque affatur. Die insequenti, qui fuit Christo a mortuis resurgenti dicatus, Hispani pro moenibus in procinctu armati steterunt, expectantes Germanos acrius quam in hesternae oppugnatione incessuros. Sed cum ad multam diem omnia in castris quieta vidissent in alias curas animum convertere. Alij munitiones reficere, alij arma in fibulare, praepilare hastas, spicula producere. Pars iuuenum, quae pugnandi erat avidior, portis erumpit, pugnasque tumultuarias confert.

Erant inter eos ex Hispani Regis amicis, & familiaribus, Ioannes Albion ex Tarraconensi provincia eques auratus, qui stlopetariae glandis ictu perfossus subito corruit, magnumque moriens amicis, quos habebat quam plurimos, desiderium sui reliquit. Primis deinde tenebris ecce duo ex Germanorum primoribus tibicine militari praeuio ad Nauariensis comestabilis stationem recta tendunt, velle se cum duce commentari non nihil dicunt, quod in rem communem exercitus utriusque foret. Albanus, quamquam statuerat nullam condicionem audire, quae ab hostibus offerretur, iubet tamen illos admitti, atque dicendi quid sibi velint facultatem dat. Tunc alter illorum, qui procacior

videbatur, huiusmodi sermonem habuit. Credo ego clarissime Dux Germanorum mores, ex quorum numero nos sumus, dignationi tuæ notos esse, qui tametsi non sibi, sed illis militent, a quibus sint mercede conducti, non tamen fide minori, ac diligentia bella gerant, quam si aut de imperio, aut de suo capite res ageretur. Venimus huc ad octo armatorum millia virorum conducti a Rege Gallorum in auxilium Nauariæ Regis.

Qui maioribus Regis vestri viribus regno pulsus, viribus quoque restitui vult Gallorum Rex, cuius causa regnum amiserat. Quod vero ante hac multa sunt facta, quæ Regis vestri maiestatem offendunt, id nobis displicet, sed non aliter fieri potuit, quam factum est. Nunc vero cum res in eo sit articulo, ut Hispanorum audacia cum suo duce poenas suæ peruicaciæ mox sit luitura, venimus rogatum, atque admonitum, ne velitis experiri extrema illa, quæ victi a victoribus armatis, iratisque perpeti consueuerunt.

Nam quid spei reliquum est Hispanis numero paucis, fame confectis, muro, fossa, vallibus nudatis, omnique auxilio destitutis? contra Germanorum tot phalanges armis instructas, corpore vegetas, atque in hoc deuotas, ut aut rem inchoatam efficiant, aut obstinate mortem oppetant. Suscepimus vero legationis hoc munus non cuiusquam iussu, sed sponte nostra, ut animum nostrum vobis declararem, & quod nos in simili fortuna positi faceremus. Quid illud esset quispiam diceret. Nimirum cederemus temporibus, atque victori herbam porrigentes veniam peteremus. Quo in statu res vestrae sint, videtis, quæ vos pericula maneant, circumspicitis. Vna salutis spes reliqua est vobis, si vos sine vlla conditione victoris arbitrio dedideritis. Mites, atque benigni sunt Duces nostri, ex fortuna sua metientur vestram, omne ius belli vobis remittent, atque incolumes abire sinent, armis tantum aliisque ornamentis spoliatos, quæ vobis etiã, ea est illorum mansuetudo, forte condonassent, nisi in prædã, manubiasque Germanorum iam pridem fuissent ab ipso Rege designata.

De ducis responso Germanis dato, & de obsidione relinquenda Gallorum consilium.

Caput. VI.

AT Q VI Dux noster, tametsi erat natura placidus, atque ineptiarum huiusmodi contemptor, ac derisor potius, subiratus tamen his Germani verbis. Vana, inquit, spes vos o Germani tenet, qui ex animo vestro putatis hispanos nisi cibo, poruque ad satietatem usque repletos languidius arma tractare. Nesciebatis Hispanos in fame similes esse lupis, quos improba veteris exegit caecos rabies, per ignes, per tela, per hostes cibum, si desit, querere? Quod si numero pauciores, fameque debilitatos, atque hostium caede fessos, interceptisque muris nudatos, nos putabatis, cur cessastis hodie occasionem arripere? sociisque vestris caelis, fulis, fugatisque opem ferre, atque in oppugnationem inchoatam succedere? cum praesertim bona diei pars superesset, in qua possetis auaritiæ vestrae cupiditatem explere.

Quod si feriata vobis haec dies fuit crastina experiri potestis, an Hispanos vires defecerint, idque ut faciatis rogo vos, sitisque primi, in quos, quicquid virium nobis restat, effundamus. Hi namque comilitones mei dedignantur iam ignauos hostes sibi dari, neque preberi materiam, unde possint egregium aliquod facinus edere. In haec verba illos dimisit interminatus ne post hac, aut illi, aut alius quisquam huiusmodi nugas ad se perferant, sed aut veniant armati perfidiae suae poenas luituri, aut victi supplicesque a victoribus veniam petentes. Nam quod egregius Poeta de populo Ro. scriptum reliquit, Hispani possunt sibi iustius usurpare, Parcere subiectis, & debellare superbos. Hoc re-

BELLI NAVARIENSIS.

sponso ducis tristes, ac demisso animo Germani in castra redeunt. Hispanorumque alacritatem, vigoremque animi socijs exponunt. Fames interea magna magisque indices extra intraque muros crescere, utrosque cogebat armis decertare, atque finem bello imponere. sed Regem acrius urgebat, quem non modo commeatus, & pecuniæ deficiebant, quod hyemis impotentia instabat, verum etiam quod ingentes copię ab Hispano Rege mittebantur, quæ suppetias Albano duci ferrent, quę si semel intra urbem reciperentur, omnis spes sua in ventos esset abitura. Supplex itaque Germanos rogat, ut stent promissis, fidem seruent, nihil spei sibi iam esse relictum nisi in illorum fortitudine, hostium spolia, civiumque bona illorum tradit, protestatur nihil sibi ex ea victoria nisi sanguinem civium expetere. Penituit Germanos tam temere operam suam fuisse pollicitos, tamque arduum, ac difficile negocium suscepisse, puduit tamen illos promissa non reddere. Respondent itaque perendinum in diem urbem captam se per manus illi tradituros, aut omnes ad vnum in medio opere pulchram mortem obituros. Huius tam perniciosę pollicitationis Domi. Paliza factus certior, in tabernacula Germanorum tendit, illorumque præfectos, ac centuriones in vincula coniecit, atque insuper ignominiosis verbis increpat, quod se inconsulto rem tam inconsideratam, improvisamque attentarent, unde non solum ipsi miserabiliter, & digne perituri essent, sed & suo duci imprudentiæ, atque rei male gestę notam inurerent. Quod si tale aliquid posthac unquam admiserint, per Galli principis genium iurat, se in ipsos capitaliter animaduersurum. Deinde in Regis prætorium tendit, quem cum se pugne aptantem offendisset, acerbius, quam regia dignitas sustineret, increpat illum, temeritatisque illi crimen obijcit, quippe qui tentet incallum vires effundere, atque florentissimas copias internectioni hostibus dedere. Quod si tam præceps animi, & consilij erat, ut suum tempus, fortunamque non agnosceret, idque penitus volebat, ut rei perditę se, suosque omnes adderet, se tamen non passurum, ut exercitum sibi a Rege commissum hostibus sine causa trucidandum obijceret. Sed neque censebat diutius in obsidione permanendum, cum iam hyems impenderet, famesque indices cresceret, nec esset unde commeatus in castra satis commode comportari posset. Multi sermones cum Rege, Regisque familiaribus in hac disputatione consumpti sunt. Sed Rex tandem inuitus cessit consilio Do. Palizę, placuitque postridie obsidionē solvere, & sub primā lucē vasa conclamare, signaque tollere.

Quod Galli soluta obsidione discedunt, quo die Dux Tri-
censis cum auxiliaribus copijs venit.

Caput. VII.

IGITVR nocte in sequenti a quarta vigilia, dum tormenta, machinęque carris aptantur, binę acies factę ex omni equitatu, peditatuque quasi ad pugnam paratę in procinctu steterunt. Principio nostri putarunt Gallos se ad oppugnationem parare, quam erecto, & alacri animo expectabant, sed cū illos vidissent in diuersum paulatim secedere, omnes subito portis, ruinisque murorum erumpunt, hostesque insequentes ad pugnam laccessunt. At illi relictā machinarum parte, & quicquid exercitus inuolidum, vulneribusque, aut morbo confectum erat, negligentes compositis ordinibus beneficio noctis se intuta receperunt, finemque insequendi nostri imposuere, qui propterea quod pauciores erant, & perturbatis ordinibus, quātum quisque poterat, hostes inlequebantur, ne quid detrimenti per noctis tenebras paterentur, in urbē sunt regressi, id quod gestum

gestum pridie calendas Decēbris, qui est diui Andree nomine relatus in fastos. Postridie vero huius diei prima luce Galli copias suas in ordinem redegerunt, steteruntque in pro-
 cinctu quasi pugnaturi, siue vt suos aberrantes ex fuga reciperent: aut si nostri persequer-
 rētur, vt pugnaret, si ex loci opportunitate facultas daretur, vel vt tutiores in fines suos
 abirent. Eodem die paulo ante solis occasum Dux Triciensis cum auxiliaribus copijs
 ad urbem accessit, erant in comitatu illius regalis ministerij Præses, quem diximus Re-
 ginæ pontem infedisse, Dux Secobrientis Hispani Regis fratris patruelis, Dux a Villa
 formosa, Dux Lunensis, Marchio Aquilarius, Comes ab Accuto monte, Comes a
 Ripa Gorza: & reliqua fere omnis regalis curiæ iuuentus. Quos sequebatur equites
 mille quingenti, armis, auro, purpuræque fulgentes. Peditum vero generis omnis arma-
 turæ numerus fuit sex millium, quos ductabant Gometius Butronus, Martinusque
 Auindanius, & Rengiphus. Crescebat indies auxilium, quod ad Reginæ pontem co-
 gebatur. Sed Dux veritus, ne nostri fame, vulneribus, morbis, vigilijs, laboribusque con-
 secti Gallorum vegetam atque recentem multitudinē sustinere diutius non possent, cum
 præsentibus copijs, atque quam maximo potest comœatu in auxilium properat. Cuius
 aduentus & si omnibus in commune fuit iucundus, ciuibus tamen longe magis, qui Re-
 gis irati sequitiam in se domosque suas pertimescebant. Albano tamen Duci non satis con-
 stabat fuerit ne gratus, an potius molestus. Dolebat namque solidam sibi gloriam eripi,
 quā nemo cū altero quocunque libenter patitur esse communē: quicunque animi magnitudine
 præcellunt, libentius se fortunę periculis exponunt, quam rei bene gerendæ alteri parti-
 cipent. Itaque sæpe Ducem Triciensem per litteras & nuncios hortatus est, ne ferret sup-
 petias, ni accersitus sibi: satis præsidij esse, non solum ad propulsandas ex vrbe hostiū op-
 pugnationses, sed etiam ad erumpendum, atque medio campo collatis signis confligendum.
 Hos animos illi dabant Hispaniæ lumina, quæ in suo erant comitatu, & qui maioribus
 sæpe rebus non solum interfuere, sed etiam præfuerunt. Atque in primis duo fulmina belli
 Antonius Fonseca quæstor maximus, & Caueniū & Alahaiorum dominus Fer-
 nandus a Vega Commendatorius maximus a Castella, nam alter a Legione Germa-
 nica tantum huic negotio interfuit. Coronarij quoque Centurionū præfecti Vilalbanus
 & Rengiphus, quorum opera compluribus alijs in rebus fuit insignis, sibi ipsis hoc tēpo-
 re non defuerunt. Sed neque Petrus Lupides Patellanus cum gentili suo Ioanne Patella-
 no, Ludouicus quoque a Corduba Comarensis Marchionis filius, atque alter Ludouic-
 us a Cauta: Petrus & Ioannes ambo a Cunta cognominati, Iacobus Rogius, atque eor-
 dem cognomēto Rodericus Díaz, Petrus Manricus, & Manricus quoque Garfias Co-
 mitis Ossormini filius, Iacobus Merulus Ioannis filius animos atque nomē cognomēque
 aui referens, Ioannes, & Garfias vterque a Vuloa cognominati, Comestabilis Nauariens-
 sis, Francus Bramontanus, Ioannes Carrenus, Alphonfus Carrillus, Petrus a Tapia,
 Ioannes a Castella, Aluarus a Luna, Iacobus a Vera, Sanctius a Leua, Manuel Bena-
 uidius. Nam quid ego Petrum Marchionē a Villafranca magni Ducis filium inter ce-
 teros memorem? qui per vestigia patris idem hoc tempore silebitur, atque alias meritis lau-
 dibus non fraudabitur. Quid alios complures eiusdem ordinis viros? quos infinitum
 erat memorare, quorū fiducia, nihil erat, quod magnanimus Dux sibi non polliceretur,
 victoriā ex hostibus maxime, quam præ manibus habebat. Vt cunque tamen erat anima-
 tus agit hospitem letum, Ducemque aduentantem longe ab oppidi portis excipit, atque data
 acceptaque salute in templum misericordię, quod erat extra muros, quam honorificētissi-
 me potest illum collocat. Copias vero auxiliares eadem castrametari iubet, qua paulo ante

BELLI NAVARIENSIS.

re Germani infederant. Hic dies, quo & Galli soluerunt obsidionem, & auxilium nostris superuenit, fuit calendarum Decembris.

Quo pacto Galli in fugam conuersi, iterum urbem obsidione cingere simulant, deque nuncio per Feciales ab illis misso, Ducumque nostrorum responso. Caput. VIII.

Ostridie vero eiusdem diei Galli, qui nostris insequentibus trans fluminis pontem se in loca tutiora receperant, prima luce in campo radicibus montium adiacente cohortibus ordinatis apparuerunt. Cumque iam ab urbe quattuor millibus passuum abessent, nostrique putarent, illos nihil nisi de canendo receptui cogitare, de repente urbem versus redierunt, incertum qua ex causa. Sed quia trahas, claustraque, & carros premiserant, non erat dubium, illos substituisse primum, ac deinde regressos, ut sui exercitus reliquias colligerent, atque praecedentium impedimentorum terga redderent tutiora. Interim Dux noster non cessat Bardulos, & Vascones, Cantabrosque exhortari per nuncios, ut vias corrumpant, atque arborum ramis fossisque & aggeribus faciant imperuias, atque hostes fame, ac frigore confectos ex superiori loco incesserent. Sed Galli, cum intelligerent nostros non esse numero pares ad decertandum Marte dubio, puderetque illos huius belli principio magna pollicitos, nunc inglorios abiectosque discedere, decreuerunt subsistere. Atque ut velamen aliquod pudori praetenderent, disponunt acies, cohortesque in ordinem redigunt, mittuntque Feciales ad Duces nostros, qui decernendi locum, tempusque indicant, quod ipsum fuit argumento, illos non militum numero, non animi robore, non vlla alia re, quam comitatus, victusque penuria ab urbis obsidione destitisse. Ad hanc Fecialium contestationem vterque Dux alterum rogat, ut respondeat, comiterque in collegam partes suas reijcit. Sed vicit tandem Albani Ducis urbanitas. Erat autem Dux Tritienlis, cum de rebus bellicis ageretur, paulo liberior, ne dicam iactantior, is cum alias multa facere, & ex more suo solitus esset arroganter dicere, in expeditionis huius initio, duo potissimum illius dictoria circumferuntur. Nam cum Gallorum Rex Hispanorum paupertatem exprobrans diceret: non amplius illos in hoc bello duraturos, quam dum emendicatae stipes stipendio militum soluendo sufficerent. Hoc male falsus Rex dicebat alludens ad pecunias, quas ex sedis apostolicae indulgentiis ad belli Mauritanii sumptus exigebantur. Quid, inquit, Tritienlis Dux nostra refert, armis an calathis hostium ora contundamus? Calathis namque solent mendici stipes frustaque & quadras panis rogatas excipere. Cumque illi rursus Albani Ducis auxilio proficiscenti Rex noster multa benigne polliceretur, seque summissurum non solum copias comitatumque rerum omnium, quae sunt ad bellum necessaria, sed etiam pecunias stipendio militibus persoluendo necessarias, cepit subcinere carmen illud, quod est in ore omnium. Vamos nos dixo el mi Tio a Paris essa ciudad. Ac si diceret, nisi me copiae militum, comitatus, stipendiaque deficient, nulla per me mora erit, quin victor Parisios usque perueniam. Igitur nunc libertate vsus Fecialibus respondet se, non ea causa venisse, neque id sibi a Principe, a quo mittebatur, mandatum, ut collatis signis decerneret, sed ad hoc tantum, ut obsessam urbem firmiori praesidio muniret. Neque enim, inquit, de eo nunc certamen est, vter exercitus medio in campo sit armis superior, sed ex duobus Principibus vter Navarrae regno potlatur: in eoque nunc victoriae momentum consistere, vtille victor sit, qui semel parta defenderit, possederitque: ille victus, qui praetendit hostem possessione deturbare, nec tamen quod aggreditur efficit. Quo si Gallis, inquit, tantum animi su-

perest, vt velint nobiscum armis experiri, expetent aliquos dies, dum Hispanorum copiarum, quae me sequuntur a tergo, in vnum locum conueniant. Tunc se cum collega suo non modo in agro Pampylonensi, sed in medijs campis pugnandi copiam daturus. Hoc per Feciales responso accepto, Galli euestigio, vt erant in armorum procinctu iter arripiunt, rectaque se in patriam atque ad suos recipiunt.

Quemadmodum Do. Paliza Ioannem Regem de regno recuperando diffidentem consolatur, Ducumque nostrorum de persequendis hostibus consultatio.

CAPVT. IX.

Rex interim Ioannes, qui vsque in tempus illud spem metumque interdubius, atque animi pendens fuerat, nunc iam, cum videret suos, atque illos maxime, quibus plurimum fidebat, & in quibus omnem dignitatis recuperandae fiduciam collocauerat, non solum urbis obsidionem deferere, sed etiam sic abire, ac si eo nunquam essent redituri: non vt antea spem vultu simulans, premens altum corde dolorem, non fortunam suam lamentis quaestibusque incusans, sed praenimio dolore omnem tristitiae imaginem facie ac vultu praeferebat, urbemque nunquam amplius videndam, dotalesque agros identidem respiciens attonito similis herabat. Quem sic affectum Gallorum Dux maximus Paliza multis exemplis ex historia, multisque rationibus ex communi vita depromptis consolari nitabatur. Sed ille tanquam egroratus iam deploratus, ac de salute desperans, nulla medicorum fomenta admittebat, neque se aliqua ratione curari patiebatur. Nam quid faceret dotali regno expoliatus, atque re male gesta patrimonio orbatus: idque non tam aduersa fortuna, quam sua culpa: quippe qui nescierit inter duos Reges potentissimos se medium sequestremque praestare, aut si non posset vtrumque, alterum ex illis saltem demereri. Atque Duces nostri cum viderent, hostes nihil iam nisi de reditu in patriam, domosque suos, atque diuersoria nota cogitare, quid in tali tempore factu opus esset, inter se consultant. Albanus pallantes, fusos, & fame ac frigore confectos ad interfectionem usque persequendos esse dicebat, neque rei bene gerendae occasionem tam certam, tam facilem, tam honorificam, gloriosamque omittendam esse. Tritiensi vero dissimulandam esse hostium fugam, neque illis instandum, ne ex desperatione cogerentur pugnam redintegrare, vnde est notum illud carmen. Quondam etiam victis redit in precordia virtus. Afferebatque multorum exempla, qui necessitate compulsi ex victis euasere victores. Reserebat praeterea Pyrrhi Epirotarum Regis praecipuum illud memorabile, Hostibus fugientibus non esse pertinaciter instandum. Perebat Albanus a Tritiensi ex exercitu, quem vegetum recentemque ductabat, aliquot equitum turmas, peditumque cohortes, quae hostem abeuntem insequerentur, nam suas causabatur partim vigilis partim morbis laboribusque confectas. At ille, cui non placebat consilium illud de insequendis hostibus, dicebat se non ea causa venisse, vt medio in campo confugeret, sed vt obsessis, atque vltima necessitate & angustia positus opem ferret, idque a Rege sibi in primis fuisse mandatum, atque hunc in modum alter ab altero digressi sunt. Tritiensisque Lucronium cum suo exercitu ad Regem redit, Albanus vero in ciuitate iam quiescente pacataque permansit, quoad illam ordinaret, atque per manus traderet, cui Rex tradenda esse decreuisset. Sed ne hostis intrepidus securusque sic impune abiret, mittit litteras ad viros principes, qui erant finitimi his locis, per quos Galli Germanique iter faciebant, hortaturque illos, vt fugientibus negocium

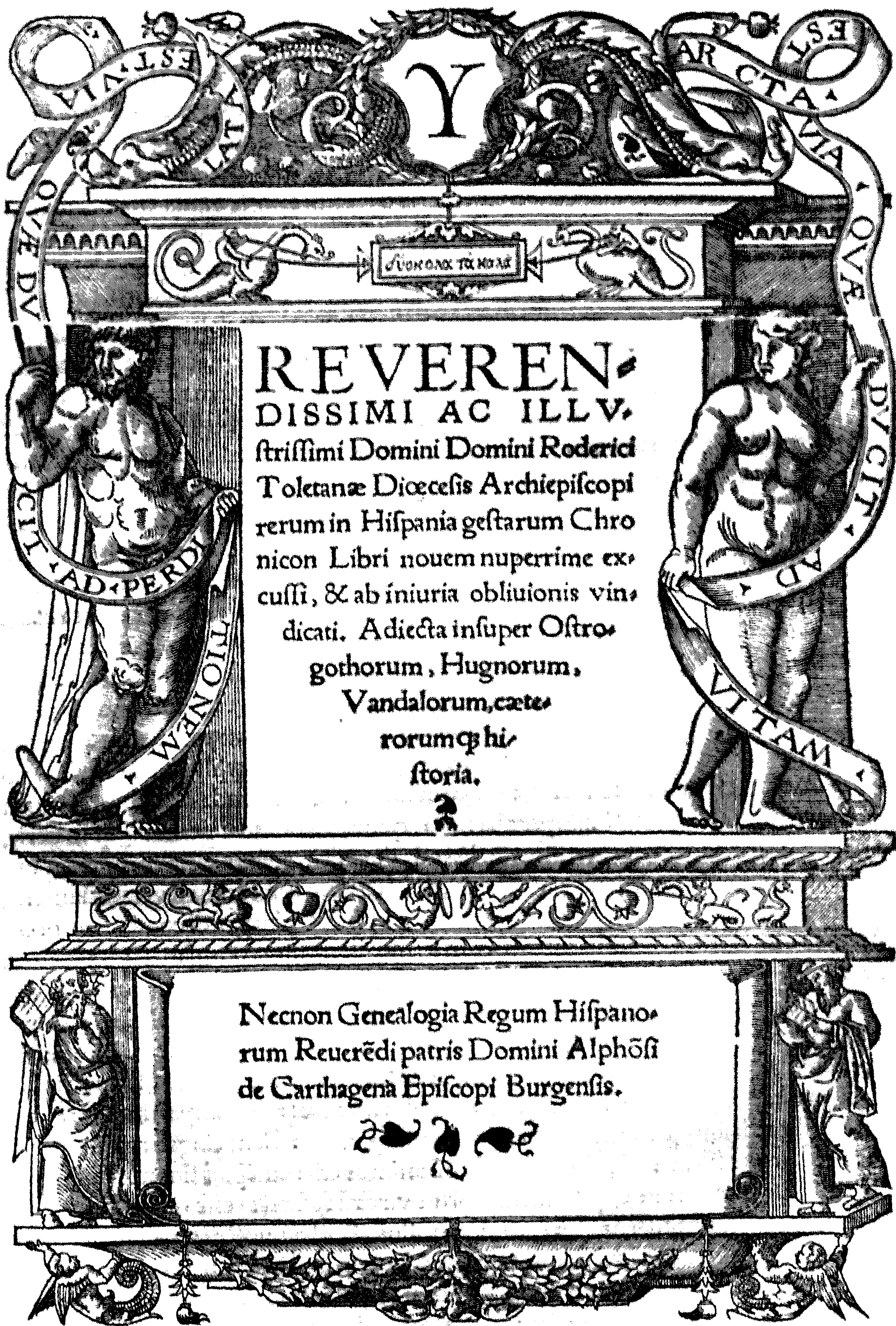
BELLI NAVARIENSIS.

facebant neque sinant illos sic quietos abire. Qui non segnius quam imperatum est iussa exsequuntur. Nam & Gongore dñs trecentos ducens equites agmina sequebatur, neque præ frigore ac fame consequi cessat: nam prima luce adortus partim cæsis, partim captis cum ducentis equitibus spoliisque militaribus per medias vrbs portas viasque publicas victor regreditur. Ex altera quoque parte Lizari dñs cum tercentum peditibus expeditis extrema Gallorum agmina insecutus inuadit Germanos, quos machinis asseruandis Galli præfecerant. At illi cum viderent Bardulorum omnes populos in vnū conssse, impetumque illorum non posse sustinere glandiaria tormenta in eos dirigunt, igneque iniecto instantes glandibus perturbant, ipsique per fumū sulphurariasque tenebras elapsi, per anfractus, sylvarumque diuerticula fugiunt. Quos vbi Barduli aufugisse intellexerunt, nam in principio subesse invidias aliquas suspicabantur, machinas inuadunt, iumentisque tenuiores reportandas imponunt, maiores vero plaustris carrisque trahendas applicant. At non mediocri negotio in urbem aduehunt, non sine quadam triumphi specie, nam & armatorum peditum ingens multitudo præcedebat, & non minor sequebatur acclamantium vno ore: Io Triumphe. Quod gestū est idibus Decembris, hoc est, postridie eius diei in quo Diuæ Luciae festum celebratur. Anno a salute Christiana Millesimo quingentesimo duodecimo.

Belli Nauariensis finis.

Apud inclytam Granatam. Anno a virgineo partu millesimo quingentesimo quadragesimo quinto.

REVEREN-
DISSIMI AC ILLV-
strissimi Domini Domini Roderici
Toletanæ Diœcesis Archiepiscopi
rerum in Hispania gestarum Chro-
nicon Libri nouem nuperrime ex-
cussî, & ab iniuria obliuionis vin-
dicati. Adiecta insuper Ostro-
gothorum, Hugnorum,
Vandalorum, cete-
rorumq; hi-
storia.

Necnon Genealogia Regum Hispano-
rum Reuerēdi patris Domini Alphōsi
de Carthagenâ Episcopi Burgensis.

APVD INCLYTAM GRANATAM.
ANNO. M. D. XLV.
Mense Octobri.

CVM IMPERIALI PRIVILEGIO.

VM IN ANIMO SEMPER HABVE
rim Lector candide, patris mei scripta ac monimenta inge
nijs sui lucubrationes, quibus ille rempu. Hispanā ad bo
narum literarū studia pro virili portione erigere conatus
est, ab obliuionis tinearumq; iniuria vindicare: statui illius
vigilias, quibus ille vitam, i. lucem non dederat, publicare:
quas vero ipse, dū vita rexerat artus, euulgarat, vt e nostra
typographica officina correctiores, limatioreq; prodirent
curauī. Idq; vt melius ac facilius fieret, prelum ipsum cal
cographum intra eades nostras priuatosq; parietes admisi
mus. Itaq; cum anteaētis diebus Aelij Antonij patris mei historiam rerum in Hispania
simul & Nauaria a serenissimis indelebilisq; memoriae dignis Regibus Fernando &
Elisabe coniugibus gestarum torculari subdere, edereq; ac celsitudini Philippi Hispania
rum Principis consecrare in mentem venisset: Roderici Toletanę Dioecesis Archiepi
scopi nouem Chronicorū libros, ac Ostrogothorū historiam ab eodem, vt conectura
duco, autore conscriptam, simul Alphonsi de Carthagenā Episcopi Burgēsis Hispanorū
Regum genealogiam, necnon cuiusdam ignoti Historici de rebus in hispania gestis ab
alijs historiographis destitutis scribētis Chronicam, quæ oīa cum blatis ac tineis rixabā
tur, supradictæ historię paternę annectere visum est. Qua autem de causa id fecerimus,
paucis nostram nunc accipe mentē, quia ea, quę ab Aelio Antonio patre nostro de præ
dictis Regibus memoriae prodita fuerant, non ita copiosa erant, vt iustum codicis volu
men absoluerent, veriusque historię fragmentum, quam annales integri censenda forent:
Cuius rei causa extitit, quod iam auctori ipsi senio confecto multisq; alijs laboribus impli
cito prouincia hæc demandata fuerat, eiusque in historia describenda conatus repentina
morte interceptus est. Fuit & insuper alia ratio, quoniam eiusdem germanęq; materię,
quæ ab illis, & quæ a patre exarata fuerāt, licet de diuersis Regibus, omnibus tamen Hi
spanis, ac diuersimodo styli genere, videbantur. Nec vero mihi crimini vertendum erit,
quod Archiepiscopi Roderici historiam sermone humili styloq; rudi contextam prelo
cōmittere typisq; excudere ausus fuerim, cum sermo ille incultus obtusaq; styli acies non
illi merito iure imputari debeat, sed potius infœlici illi sæculo, in quo pene res literaria
obdormicra, vix q; aliquis eloquēs saltē disertus repertus est. Sunt tamē alię in illo virtu
tes, si rē bene perpēdere voluerimus, quibus Gothicum illū dicendi characterē cōpensabi
mus, puta historię veritas, qua nullā maiorem in historico virtutē esse reor, fides ac ipsius
historici grauitas, quę rebus in historia enarratis plurimā autoritatē impartitur. Pręterea
genus illud dicendi simplex ac minime fucatū, nullisq; verborū lenocinijs ornatū, nullaq;
cerussa aut purpurissa incrustatū magis lectorū animos cōciliat, q̄uis sint nonnulli, inter
quos Sallustius annumeratur, qui affirmēt, fortiū virorū facta tāta esse, quāto verbis, qui
scripserūt, ea extollere potuerūt. Tū etiā quod nullus alius hac nostra tēpestate extat, qui
de eisdē rebus aliquid posterorū notitię literis mādauerit. Sed hac in re satis superq; extra
propositā metā euagati sumus, iam dudūq; cōmota mihi mulio virga innuit, vt receptui
canam. Sed illud vnū, anteq; finem imponā, lectorē admonuero, nos de Roderici historia
varia cōtulisse exēplaria manu scripta (nā hæctenus non fuerat typis excussa) quę tamen
omnia cōculcata perperamq; scripta erant, multa correximus, nonnulla immutauimus,
quædam lectorum iudicio emendanda reliquimus. Quod etiam in cæteris historijs
effectum est. Hęc sunt, quæ nostra liceat te voce moneri. Vale. Anno a Christo nato
millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, quarto calendas Octobris,

TABVLA

Index capitū, q̄ in libris Chronicō. D. Roderici ecclīe Toletanę Antistitis cōtinētur, per. a. priorē folij faciē, per. b. posteriorē designamus, & primo libri primi.

Prologus in historiam.

De fundamento huius historie. caput. i.	follo. i. a.
De Europa & generationibus Iaphet. caput. ij.	fo. i. a.
De primis incolis, & primo nomine Hispaniæ. ca. iij. fo. i. b.	
De aduentu Herculis in Hispaniam, & pugna illius cū Gerione triplite. caput. iij.	fo. ij. a.
De uictorijs Herculis, & adificatione ciuitatum in Hispania. caput. iij.	fo. ij. b.
De morte Caci & vastatione Ilij, & morte Herculis. caput. iij.	fo. iij. a.
De operibus Regis Hispanis. caput. iij.	fo. iij. b.
De origine & primis actibus Gothorum. caput. iij. fo. iij. b.	
De opinionibus originis gentis Gothorum, & commendatione eorum. caput. iij.	fo. iij. a.
De situ Scythiæ, & de Gothorum exercitus regimine. caput. x.	fo. iij. b.
De Tanai, & ortu Parthorum. caput. x.	fo. v. a.
De foeminis Gothorum, quæ postea dicte sunt Amazonas. caput. x.	fo. v. a.
De actibus Gothorum, & de Telepho & Euripio Gothorum Regibus. caput. x.	fo. v. a.
De uictorijs Gothorum cōtra Persas et Græcos. ca. x. fo. v. a.	
De sapientijs Gothorū, & consillarijs eorū. ca. xv. fo. v. b.	
Iterum de bellis Gothorum, & Gniua & Ostrogotha Regibus eorum. caput. xv.	fo. vi. a.
De Gallo & Volusiano & Claudio Imperatoribus, & pugnis eorum cum Gothis. caput. xv.	fo. vi. a.
De Constantino Imperatore, & Geberic, & Hermanarico Gothorum Regibus, & eorum bellis. caput. xv. ubi in numero capituli est erratum, corrige ut hic est. fo. vi. b.	
De Hunis, & morte Hermanarici. caput. xv.	fo. vi. a.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

De schismate in Athanaricum & Fridlgernum, & heresi Arriana. caput. i.	fo. vii. b.
De fame Gothorū, & morte Valēti. impatoris. ca. ij. fo. ix. a.	
De quibusdam vastationibus, & pace Romanorū, & morte Athanarici & Fridlgerni. caput. ij.	fo. ix. a.
De strage Radagasti & Stiliconis, & uastatione Italia. caput. iij.	fo. ix. b.
De destructione urbis, & morte Alarici. caput. v.	fo. x. a.
De uictoris Ataulphi, & morte eius. caput. v.	fo. x. b.
De Segerico et Valla et uictoris in Hispania. ca. vi. fo. xi. a.	
De Theodoro & casu Hunorum. caput. vi.	fo. xi. a.
De Theuderic & Regulis Sueuorum. caput. ix.	fo. xii. b.
De Eurico Rege. caput. x.	fo. xii. a.
De Alarico & Gisleico. caput. xi.	fo. xii. a.
De Theudio. caput. xi.	fo. xii. b.
De Agila Rege. caput. xii.	fo. xiii. a.
De Athanagildo, et Lulba, & Leouigildo. ca. xiii. fo. xiii. a.	
De Recharedo Rege. caput. xv.	fo. xiii. b.
De Lulba, et Vlerico, ac Gundemaro. caput. xv.	fo. xv. a.
De Sisebuto Rege. caput. xv.	fo. xv. b.
De Suintila, & Rechimiro filio eius. ca. xviii. fo. xv. b.	
De Sisenando & Cincila, & concilijs eorum temporibus celebratis, & de Tulga. caput. xix.	fo. xv. a.
De Cindasundo, & inuentione Morallū per Talonem Episcopum. caput. xx.	fo. xv. b.

De morte Cindasundi, & Primatu ecclīe Toletana. Caput. xxi.	fo. xv. a.
De Recensuendo, & concilijs eius tempore celebratis, & de sancto Ildesonso. caput. xxi.	fo. xv. a.

CAPITA TERTII LIBRI.

De regno Bamba. caput. i.	fo. xvii. a.
De rebellionē Hilderici. caput. ij.	fo. xvii. b.
De proditione Pauli. caput. iij.	fo. xviii. b.
De processibus Regis cōtra Paulū. caput. iij.	fo. xix. a.
De transitu Pyrenæ. caput. v.	fo. xix. b.
De aduentu exercitus ad Nemausum. caput. vi.	fo. xx. a.
De irruptionē Nemausi. et desperationē Pauli. ca. vii. fo. xx. b.	
De legatione Argebadl Bp̄ ad Regem. caput. vii. fo. xxi. a.	
De fuga Lupi Ducis, & metu Francorū. ca. ix. fo. xxi. a.	
De reformatione prouinciæ Narbonensis, & reditu Regis in Hispaniam. caput. x.	fo. xxi. a.
De reparatione urbis Toletana. caput. xi.	fo. xxi. b.
De regno Erulgi, & Iullano Pomerio. caput. xii. fo. xxi. a.	
De regno Aegice. caput. xii.	fo. xxi. b.
De morte Aegice, & regno Vltize. caput. xiii. fo. xxi. a.	
De factoribus & fraudibus Vltize. caput. xv. fo. xxi. a.	
De causis dissensionis, propter quas fuit destructio Hispaniæ subsecuta. caput. xvi.	fo. xxi. b.
De regno Regis Roderici. caput. xvii.	fo. xxv. a.
De uolentia facta filie Comitiss Iullani, & de contumacia eum Arabibus. caput. xviii.	fo. xxv. a.
De secūdo introitu Arabū in Hispaniā. ca. xix. fo. xxv. a.	
De destructione Gothorum, & commendatione Hispaniæ. caput. xx.	fo. xxv. b.
Deploratio Hispaniæ, & de causa excidij Gothorum. caput. xxi.	fo. xxv. a.
Qualit̄ Tarie urbes et oppida occupant. ca. xxi. f. xxviii. a.	
De captiōe Malacæ, Murtiæ et Granatæ. ca. xxii. f. xxviii. b.	

LIBRI QVARTI CAPITA.

De Pelagij Regis Iulio. caput. i.	fo. xxix. b.
De introitu Pelagij in caucam, & strage Arabū, & captione Oppæ. ca. caput. ij.	fo. xxx. a.
De translatione arce, & reliquiarum, & sacrorum librorū in Asturijs. caput. iij.	fo. xxx. b.
De morte Munuzæ, & filiorum Vltize, & Comitiss Iullani, & Regis Pelagij. caput. iij.	fo. xxx. a.
De regno Fasile, & Aldefonsi Catholici, & eorum morte. caput. v.	fo. xxx. a.
De Froilla, et operibus eius, & morte. caput. vi. fo. xxx. b.	
De Aurelio, & Sllone, & Mauregato, & Veremūdo Diancono. caput. vi.	fo. xxx. a.
De Aldephōso Casto, et plis operibus eius. ca. vii. fo. xxx. a.	
De Angelicis Aurisicibus, & Bernardo. ca. ix. fo. xxx. b.	
De legatione ad Carolum, & uictoria Regis Alphonssi. caput. x.	fo. xxx. b.
De ciuitatibus Hispaniæ, et a quibus acquisita. ca. xi. fo. xxx. b.	
De uictorijs Aldephonsi, & morte eius. ca. xi. fo. xxx. b.	
De strage Normanorū, et uictorijs Ranimitri. ca. xii. f. xxx. b.	
De Rege Ordonio, et eius magnalibus. ca. xii. fo. xxx. b.	
De Aldephōso Magno, et eius filijs gliosis. ca. xv. fo. xxx. b.	
Item de plis operibus, et filijs Aldephōsi. ca. xv. f. xxx. b.	
Epistola Iuānis Papæ ad Aldephonsum Regē. fo. xxx. b.	
Alia epistola. fo. xxx. b.	
De sublimatiōe Ouetēsis urbis in Metropolitim, et dedicatiōe ecclīe sancti Iacobi, et cōcilio Ouetēsi. ca. xviii. f. xxx. b.	
De incarcerationē Garziæ filij Regis, & morte Aldephōsi. caput. xix.	fo. xxx. b.

TABVLA.

De prelijs Garsie & morte eius. caput. xx. fo. xxxvij. b.
 De Rege Ordonio, & bellis eius, & de translatione ecclesie Legionensi. caput. xxi. fo. xxxviii. b.
 Item de prelijs Ordouij, & vxoribus eius, et captione magnatum, & morte Regis. caput. xxii. fo. xxxix. a.

CAPITA LIBRI QVINTI.

¶ De Froila, & iudicibus caput. i. fo. xxxviii. b.
 De Nuntio Rufura et filijs eius. caput. ii. fo. xxxix. a.
 De Comite Sancto & morte eius. caput. iii. fo. xxxix. b.
 De Aldephonso, & Ranimiro, & discordia fratrum. caput. iiii. fo. xxxix. b.
 De regno Ranimiri, & rebellione monachi Aldephonsi. caput. v. fo. xl. a.
 De victoria Ranimiri, et Comitiss Fernandi Gundisal. caput. vi. fo. xl. a.
 De padoe Abenais, et victoria Ranimiri. ca. vii. fo. xl. a.
 Item de prelijs Ranimiri. caput. viii. fo. xl. b.
 De Rege Ordonio, et dissensione cum Castellanis, et morte eius. caput. ix. fo. xli. a.
 De Rege Sancto, et Ordonio malo. caput. x. fo. xli. a.
 De Rege Ranimiro, et Strage Normanoru. ca. xi. fo. xli. b.
 De uastatione Castellae, et Zomora, et Gallecie, et morte Ranimiri. caput. xii. fo. xlii. a.
 De Rege Veremundo, et miraculo Tauri. ca. xiii. fo. xlii. a.
 De insolentis Veremundi, et vxoribus eius, et de victoria Almanzori. caput. xiiii. fo. xlii. b.
 De irruptione Legionensi, et Astoricensi. fo. xlii. a.
 De morte Almanzori. caput. xv. fo. xlii. b.
 De fuga Abdelmelich, et morte Regis Veremundi. caput. xvi. fo. xlii. b.
 De Aldephonso, et miraculo sororis sue, et morte Comitiss Garsie Fernandi. caput. xvii. fo. xliii. a.
 De Satio Comite, et pijs opib⁹ Aldephosi. c. xviii. f. xliii. b.
 De Rege Veremundo, et filiabus Sancti Comitiss Castellani. caput. xix. fo. xliiii. b.
 De ortu & genealogia Regu Nauarresiu. c. xx. fo. xlv. a.
 De Rege Garsia Enechonis, & filio ei⁹ Sacto. c. xxi. f. xlv. a.
 De Rege Garsia, qui dictus est Tremulosus. c. xxii. f. xlv. b.
 De Rege Sancto, & generationibus Regum Nauarra. caput. xxii. fo. xlv. b.
 De infante Garsia, q fuit occisus in Legioe. c. xxiii. f. xlv. a.
 De diuisione regni, et infamatioe Regine. ca. xxv. fo. xlv. b.

CAPITA LIBRI SEXTI.

Caput primum. fo. xlvii. a.
 De dissensione Aragonensium, & de regno monachi Ranimiri. caput. ii. fo. xlvii. b.
 De unione regni & Comitatus Barcinone, & filijs Comitiss, & Regine. caput. iiii. fo. xlvii. b.
 De Petro Rege Aragonie, & eius morte. ca. iiii. fo. xlviii. a.
 De Rege Iacobo, & filijs eius, & magnalibus eiusdem. caput. v. fo. xlviii. b.
 De matrimonio Regis Ferdinandi cum sorore Veremundi. caput. vi. Vbi est erratum in numero. fo. xlix. a.
 De victoria Regis Garsie contra Regem Ranimirum. caput. vii. fo. xlix. a.
 De morte Regis Veremundi. caput. viii. fo. xlix. b.
 De unione regnorum Castellae & Legionis, & de filijs Regis Ferdinandi. caput. ix. fo. xlix. b.
 De discordia fratrum, & morte Regis Garsie. c. x. fo. xlix. b.

De Monarchia Regis Ferdinandi, & de acquisitione Portugallie, & diuisione regnorum. caput. xi. fo. l. a.
 De uastatione regni Toleti, & de translatione reliquiarum in regnum suum. caput. xii. fo. li. a.
 De religiosis actibus Regis Ferdinandi, & morte eius, & vxoris illius. caput. xiii. fo. li. b.
 De discordia fratrum, & qualiter uicit Sanctus Aldephonsus. caput. xv. fo. li. b.
 De pugna fratrum, & transitu Aldephonsi ad Regem Toleti. caput. xvi. fo. li. a.
 De uenatoribus & pgnosticis Aldephonsi. c. xvii. fo. li. b.
 Qualiter regna fratru Rex Sactus occupauit. c. xviii. f. li. b.
 De obsidione Zamora & Sacti Regis morte. c. xix. fo. liii. a.
 De recessu Aldephonsi ab Almecone, & reditu in terram suam. caput. xx. fo. liii. b.
 De sublimatione Aldephonsi in Regem, & de vxoribus & filiabus eius. caput. xxi. fo. liii. a.
 De uirtutibus Aldephonsi. caput. xxii. fo. liii. a.
 De obsidione & captione ciuitatis Toletane. c. xxiii. f. liii. b.
 De dote ecclesie Toletane. caput. xxiiii. aduerte erratum in numero. fo. li. a.
 Quod Mezquita Maurorum facta est ecclesia Christianorum. caput. xxv. fo. eodem. a.
 De commutatione officij Toletani. caput. xxvi. fo. eodem. b.
 De schismate clericorum, & de reditu Primatis, & de bonis utris a Gallis ductis. caput. xxvii. fo. lvi. a.
 De schismate, & de positione Burdini. ca. xxviii. fo. lvi. b.
 De captione Alcala, & Valentie. caput. xxix. fo. lvii. b.
 De morte Regis Garsie, & sororis eius. ca. xxx. fo. lvii. b.
 De aduentu Arabum, & morte Auenabete. c. xxxi. f. lvii. a.
 De strage Christianorum in Sacralis, et victoria Aldephosi in prouincia Hispalensi. caput. xxxii. fo. lvii. a.
 De obsidione Vclesis, et morte Infantiss Sancti. caput. xxxiii. fo. lviii. a.
 Quod Vrraca Regis filia datur in matrimonium Regi Aragonie Aldephonso. caput. xxxiiii. fo. lviii. b.
 De morte Regis Aldephosi, & miraculoso prognostico mortis eius. caput. xxxv. fo. lix. a.

CAPITA LIBRI SEPTIMI.

Caput primum. fo. lix. b.
 De uictorijs Regis Aragonie contra Gallicos, & Castellanos, & morte Comitiss Gomicis. caput. ii. fo. lx. a.
 De electione Aldephonsi Regis in Regem. ca. iiii. fo. lx. b.
 De magnalibus Regis Aldephonsi circa principium regni sui. caput. iiii. Vbi est error in numero. fo. lx. a.
 De ortu & genealogia Regum Portugallie. ca. v. fo. lx. a.
 De insignibus prellorum Regis Portugallie Aldephonsi. caput. vi. fo. lx. b.
 Quod Imperator diuisit Imperiu suu filijs. c. vii. fo. lx. a.
 De captione Cordube. cap. viii. fo. lx. b.
 De aduentu Regis Francie in Hispania. caput. ix. fo. lx. b.
 De ortu Almohadum. caput. x. fo. lx. b.
 De captione Beatie, & Almarie. caput. xi. fo. lx. a.
 De successioe Regis Sacti in regno Castellae. ca. xii. fo. lx. b.
 De restitutione Magnatum Legionis per Regem Castellae. caput. xiii. fo. lx. b.
 Quod Calatrana data fuit Abbati Elterensi, & de morte Regis Sancti. caput. xiiii. fo. lx. a.
 De rege Aldephonso, & persecutione, quam in Infatia tollerauit & de nuptijs eius. caput. xv. fo. lx. b.
 De dissensione magnatu Castellae sup custodia regis Castellae.

TABVLA

De fuga eiusdem Matienze. caput. xvj.	fo. lxxij. b.
Quod Rex Fernandus obtinuit fere totam Extremaduram Caput. xvij.	fo. lxxv. b.
De commendatione fidei, seu fidelitatis. ca. xvij.	fo. lxxv. b.
De rege Fernando Legionensi filio Imperatoris. caput. xix.	folio. lxxv. a.
De bello eiusdem cum Salamantinis. cap. xx.	fo. lxxvi. a.
De succursu civitatis Roderici. cap. xxi.	fo. lxxvi. b.
De bello Fernandi Roderici. caput. xxij.	fo. lxxvi. b.
De uictorijs regis Fernandi, et morte eius. caput. xxiii.	folio. lxxvij. a.
De rege Aldephonso, et eius milita, et filijs. cap. xxiiii.	folio. lxxvij. b.
De actibus Aldephonsi Regis Legionensis. ca. xxv.	fo. lxxvii. b.
De insignibus Nobilis Aldephonsi et captione Conochæ. Caput. xxvj.	folio. lxxviii. a.
Item de magnalibus et pijs operibus Nobilis Aldephonsi. Caput. xxvij.	folio. lxxviii. b.
De populatione Placentie, et exercitu Martini Primatis. Caput. xxviii.	folio. lxxviii. b.
De bello Alarcurlis. caput. xxix.	fo. lxxix. a.
De discidio Regum Legionensis et Nauarre a Rege Aldephonso Nobili. caput. xxx.	fo. lxxix. a.
Quod Rex Aldephonsus Nobilis dedit fillam suam Regi Legionensi. caput. xxxi.	fo. lxxx. b.
De captione uictoris, Guispucebus et Iuda. ca. xxxij. f. lxxx. b.	
De discidio Didaci Lupi, et obsidione Castellæ, et edificatione monasterij Regalis. caput. xxxiii.	fo. lxxx. a.
De constructione hospitalis, et institutione scholarum, et acquisitione Vasconie. caput. xxxiiii.	fo. lxxx. b.
De captione Saluæ terre. caput. xxxv.	fo. lxxx. b.
De edicto bello, et morte Infantis Fernandi. ca. xxxvi. f. lxxx. a.	

OCTAVI LIBRI CAPITA.

Caput primum.	Folio. LXXI. B.
De aduentu Ultramontanorum ad bellum. ca. ij.	fo. lxxi. b.
De concursu Pontificum et Magnatum Hispanie ad congressum. caput. iij.	folio. lxxij. a.
De prerogatiua uirtutum Nobilis Aldephonsi. ca. iij. f. lxxij. b.	
De processu ad bellum et captione Malachonis. ca. v. f. lxxij. a.	
De captione Calatraue, et discessu Ultramontanorum. Caput. vj.	folio. lxxii. a.
De captione montis unde ad prælium processit Christianorum exercitus. Caput. vij.	folio. lxxii. a.
De processu ad locum pugne, et occursum Agarenorum. Caput. viij.	folio. lxxii. b.
De dispositioe acclerum, et ordinibus bellatorum. ca. ix. fo. lxxv. a.	
De uictoria christianorum et strage Sarracenorum. ca. x. f. lxxv. b.	
De magnalibus bellatorum. caput. xj.	fo. lxxvi. a.
De captione Beatie, et Vbete, et aliorum castrorum, et reditu exercitus. Caput. xij.	fo. lxxvi. b.
De captione Alcaratii et Alcantare, et aliorum castrorum, et foedere cum Rege Legionensi. ca. xliij. fo. lxxv. a.	
De obsidione Beatie, et tregua cum Arabibus, et populatione Miraculi, et peste fumis. cap. xliij. fo. lxxv. a.	
De morte Regis Nobilis Aldephonsi. cap. xv.	fo. lxxv. b.

CAPITA LIBRI NONI.

Caput primum.	Folio. LXXXVIII. A.
De contubernio Regis Enrici, et Domine Mafilde. Caput. ij.	folio. lxxxviii. b.
De morte nuncijs, et captione Montis alacris, et obsidione Ville albæ. caput. iij.	folio. lxxxix. a.
De morte Regis Enrici. caput. iij.	fo. lxxxix. b.
Quod Infans Fernandus factus est Rex castelle. ca. v. fo. lxxxix. b.	
De tumulatione Regis Enrici. ca. vi.	fo. lxxx. a.
De largitate Regine Verengarie, et de captione Comitiss Aluari. Caput. viij.	folio. lxxx. a.
Quod Comes Aluarius, et Comes Fernandus restituerunt quedam castra nono Regi. caput. viij.	folio. lxxx. b.
De Comitum morte Aluari et Fernandi. ca. ix.	fo. lxxx. a.
De laudibus regis Fernandi, et eius uxore Beatrice. ca. x. f. lxxx. a.	
De rebellionem quorundam magnatum, et morte Comitiss Gundi. caput. xj.	folio. lxxx. b.
De filijs Regis, et primis uastationibus contra Manros. Caput. xij.	folio. lxxx. a.
De captione Capelle et fundatione ecclesie Toleti, et Abenhuth. caput. xij.	folio. lxxx. b.
De morte Aldephonsi Regis Legionensis et successionem Regis Fernandi. caput. xiiij.	folio. lxxx. b.
De ingressu Legionensi, et concordia Regis cum sororibus. Caput. xv.	folio. lxxx. a.
De obsidione et captione Cordubæ. ca. xvj.	fo. lxxx. b.
De restauratione, et dote ecclesie Cordubensis, et campanis relictis ad sanctum Iacobum. cap. xvij.	fo. lxxx. a.
De translatione secundæ uxoris Regine Ioanne. cap. xvij.	folio. lxxx. b.

OSTROGOTHORVM HISTORIA libri unici capita.

Prologus.	Folio. LXXXV. A.
De reg. Ostrogotorum, et de actibus Theodorici. ca. i. f. lxxxv. a.	
De Odoacre et morte eius. caput. ij.	fo. lxxxv. b.
De regno Theodorici in Italia. Caput. iij.	fo. lxxxv. b.
De Theodorici heresi et morte eius. ca. iij. f. lxxxv. a.	
De Guthide, et successoribus eius. cap. v.	fo. lxxxv. a.
De Totihila et actibus eius. cap. vj.	folio. lxxxv. b.
Hugnorum et Vandalorum, et Sueuorum, et Alanorum, et Salignorum historie prologus incipitur.	fo. lxxxv. a.
De origine Hugnorum. caput. vij.	folio. lxxxv. a.
De Honorio et morte Athile. caput. viij.	fo. lxxxv. a.
De Vandalis. caput. ix.	folio. lxxxv. a.
Quod Barbari a Pannonia in Gallias transfugerunt. caput. ix.	folio. lxxxv. b.
De introitu Barbarorum in Hispaniam. ca. x.	fo. lxxxv. b.
De regno et fuga Vandalorum, et primo introitu Gothorum. caput. xj.	folio. lxxxv. a.
De Glicerico, et transitu eius in Africam. ca. xij. fo. lxxxv. a.	
De transitu Vandalorum in Siciliam. ca. xij.	fo. lxxxv. b.
De Hugnerico. caput. xiiij.	folio. xc. a.
De Gutamundo et Thrasamundo. ca. xv.	folio. xc. b.
De historia Alanorum. caput. xvj.	folio. xc. a.
De regno Sueuorum. caput. xvij.	folio. xc. a.
De Rheiaro et morte eius. caput. xvij.	folio. xc. b.
De Seuorum regibus. ca. xix.	fo. xc. b.

¶ Caput repertorium finis.

PROLOGVS.

SERENISSIMO, IN VICTO ET SEMPER AV-
 gusto Domino suo Fernando Dei gratia Regi Castellæ & Toleti
 Legionis, & Galleciæ, Cordubæ atq; Murtiæ Rodericus indi-
 gnus cathedræ Toletanæ Sacerdos hoc opusculum &
 Regi Regum perpetuo adhærere optat.

HIDELIS antiquitas & antiqua fidelitas primæuorum doctrinx &
 genitrix posterorum credidit actibus minorari, si sibi soli se genitã repu-
 taret. Cum enim, per ea quæ facta sunt, Dei inuisibilia percepissent,
 quia morte interueniente non poterant permanere ea, quæ diuina reue-
 latione, studio vigilanti, doctrina, vsu, memoria, intellectu circa creatu-
 rarum operatione præuia inuenerunt: inuestigantes experimenta re-
 rum & anigmata figurarum futurorum notitiæ prouiderunt, & duce spiritu præsentia
 perceperunt, & futura indagis prænouerunt. Sed obliuio quæ semper memoriæ ad-
 uerlatur pedissequa negligentia subsequente, quod diligentia adinueniunt, gressu ob-
 uio liturauit. Cæterum ne desidia sapientiæ inimica itinera studij occultaret, illi, qui
 pro luce sapientiam habuerunt, & eam rebus omnibus prætulerunt, figurales litteras in-
 uenere, quas in syllabas congefferunt, vt his compingerent dictiones, quibus vt ex tra-
 ma & stamine quasi a textentibus oratio texeretur: & per hoc futuris sæculis præterita
 vt præsentia nunciarent, & vigilata studia artium liberalium & officia mechanica subti-
 liter adinuenta scriptura posteris conseruarent. Cursus syderum, motus planetarum, di-
 spositiones signorum, effectus astrorum, quæ astronomorum curiosa diligentia adinue-
 nit, cubitorum Geometriæ distinctiones, & graduum differentias, & punctorum di-
 stãtias, quo obiectu luna lucida denigretur, qua eclipssi Solis claritas tenebrescat, qua in-
 dagine herbarũ notitiã & earum efficaciam experimentis phyticalibus percipere, sine scri-
 ptis qua memoria posset quãtũlibet instãs solertia reminisci, ne dixerĩ inuenire, nisi prin-
 cipiorum notitia præcessisset, quæ primæui inuenta successoribus conscripserunt: Ve-
 rum quia humana studia multifarie variantur, pari prouidentia & eodem studio sollicitu-
 do diligens eorũdẽ descripsit acta sapiẽtiũ, & stultorũ fideliũ, et Ethnicorũ virtutes catho-
 licas et politicas, iura canonica & ciuilia, vt per hoc mũdi cursus in suo ordine dirigatur,
 Et gesta principum, quorum aliquos ignauia fecit viles, alios sapiẽtia, strenuitas, largitas
 & iustitia futuris sæculis cõmendauit, vt quãta sit differẽtia vtrorũq; exitu cõprobetur,
 Et discãt posterĩ bonorũ exẽplis inniti, & malorum semitis declinare. Qua et si ad tẽpus
 bonorũ videatur dñs obliuisci in fine misericordiã nõ abscidet. Et si ad tẽpus etiã impij
 prosperetur, tolluntur, in altũ vt lapsu corruãt grauiori. Quis em̃ de creatione mũdi, de pa-
 triarcharũ successiõẽ, de exitu de Aegypto, de lege veteri, de Regibus terræ sanctæ, de ex-
 terminio eorundẽ, de annũciatione, de natiuitate, de passione, resurrectione, & ascẽsione
 Dñi Iesu Christi earũ testibus morte sublatis posset relatione veridica esse certus, nisi li-
 bri canonici, aut euãgelia testarẽtur? Quibus, eo quod scripserunt, tanto amplius obli-
 gamur, quãto per eorũ doctrinã in præteritorũ notitia innouamur. Gloriosa etiam præ-
 lia Romanorũ & aliarũ gẽtiũ, quæ in mũdo varietate mirabili acciderunt, sine scriptura
 a memoria excidissent. Cũ igitur Hispaniarũ successus variorũ principum cruẽtis cla-
 dibus iteratus & linguam mutarit, & origo suæ gentis pluribus intercepta dominijs
 sit oblita, iã fere gẽs et origo incolarũ Hispaniæ ignorat. Quia igitẽ placuit vestræ excel-
 lentiæ maiestati, meq; reqrere ignorãtiã paruitatis, vt si q̃ de antiq̃tatib; Hispaniæ, et de ijs

PROLOGVS.

etiam, quæ ab antiquis vel modernis temporibus acciderunt, meæ memoriæ occurrissent, petitioni vestræ describere laborarem, et ut a quibus gentibus calamitates Hispania sit perpessa, & Hispanorum Regum originem, & eorum magnalia, qui patrum glorias imitatione sequuti sunt gloriosa, per scripturæ meæ indaginem ad diligentiam nostræ notitiam peruenirent. Ego vero tantidomini, tam excelsi non possum precibus contraire, & vix possibile cogor ob reuerentiam attentare. Tempore enim vastationis Arabum scripta & libri cum pereunte patria perierunt, nisi quod pauca diligentium custodia eua-
sere. Itaque quæ ex libris beatorum Ilidori, & Illephonsi, & Isidori iunioris, & Hiditij Galleciæ Episcopi, & Sulpitij Aquitanici, & concilij Toletanis, & Iordani sacri palatii Cancellarij, & Claudi Ptolemæi orbis terræ descriptoris egregij, & Dionis, qui fuit historiæ Gothicæ scriptor verus, & Pompei Trogi, qui fuit historiarum Orientalium sollicitus supputator, & alijs scripturis, quas de membranis & pictatij laboriose inuestigatas laboriosius compilauit, a tempore Iaphet Noe filij vsq; ad tempus vestrū gloriosissime Rex Fernande ad historiam Hispaniæ contexendam, quam sollicitè postulastis, prout potui fideliter laboraui. Inter omnes autem principes Gothorum Reges sæcula præcipuos habuere, & testamentali edicto Hispaniæ legauere, quorum insignia vsq; ad tempora, quæ me prætereunt, deriuauit, addens aliqua, quæ eorum historiæ famulantur, nec non & clades, quas Hispania pertulit ante eos. In qua Hispania peragratis Asiæ & Europæ prouincijs & vastatis vltimo dominio residerunt, vbi etiam ab Arabibus sub Roderico Rege Dei iudicium pertulerunt. Vobis itaq; Castellæ, & Toleti, & Legionis, & Galleciæ, Cordubæ, & Lusitaniæ, Murciæ & Gienni inclyte domine Rex Fernande ortum eorum, qui primo in Hispanijs habitauere, & bella Herculis, quæ exercuit super eos, & quæ Romani mortis iudicia intulere, & quibus Vandalos, Silingos, Alanos, & Sueuos exitijs cōsumpserūt, prout ex antiquis libris & relatione fideli recolligere potui, ego Rodericus indignus cathedræ Toletanæ Sacerdos stylo rudi & sapientia tenui ad præconium vestræ gentis, & vestræ gloriam maiestatis sollicitus compilauit: pro venia supplicans eo, quod munus tam exiguum ausus fui lectorum diligentiam exhibere, & conspectui tanti Principis præsentare.

D. RODERICI VIRICLA

RISSIMI IDEMQUE TOLETANAE ECCLESIAE

Antistitis, atque proinde Hispaniarum protomythæ rerum gestarum
in Hispania Chronicon Libri incipiuntur. De fundamento
huius Historiæ. Caput
Primum.

Veritas Genesis attestatur, quâ Moyses scripsit Spi-
ritu prophetiæ, humanū genus vagum, & profugū in
terra miseriæ aberravit, donec culpa hominū inundante
ceteris enecatis periculo cataclysmi. Noe solus cum
filijs & vxoribus domino protegente fuere vt semina-
rium humani generis reſeruati. Hæc sunt nomina filio-
rum eius: Sem, Cham & Iaphet. Sed horum filij pec-
nas peccantiū iam oblitū culpas ablutis criminibus ad-
iecerunt, & volentes altissimo ſimilari turrim ſuperbię
erexerunt. Sed pars in culpa pari, vt Lucifer, præcipi-
tio corruerunt. Et ſicut ibi diuini angeli, diuiſa officia ſunt ſortiti. Ita cum omnia in di-
uina eſſentia ſint contenta, ab his vbiq; ei ſemper aſſiſtitur, & per eos in terris ſalutis
miniſteria diſponuntur. Boni vero his cõſimiles habent præ oculis diuine iudiciū maie-
ſtatis, & filiali timore altiffimi offenſam metuentes Dei dulcedinẽ licet in enigmate iam
prægustãt. Alij autẽ angeli, qui dãnando homini inuiderunt, & mortifera ſuggesserunt,
Dei iudiciū non euadunt, ſed ſemper eos culpa, & ſuppliciiũ comitantẽ, ſic & mali, qui
iniquitatis iudiciū ſecũ ferunt, voluptatũ ſollicitudine cruciãtur. Noe itaq; generatio
in Chaldaea, & Damasci Syria, & maiori Armenia, & Aſſiria, in qua Niniue dicitur
eſſe ſita, in certis ſedibus vagabatur, & ceterę regiones Aſie Africa, & Europe vacuę
habitoribus ſolitudine quieſcebãt, donec primordiã noſtrę originis ſuperbia cõfun-
dente unitatẽ ſimpliciũ linguarũ diuiſio ſeparauit. Et quia loquelę diuerſitas cõuiçtus,
mores, & animos variãuit vnilingues, aliã & cæterarũ linguarũ alias ſortitę ſunt re-
giones, & prout vnũs linguę profeſſio exiçgebat, diuerſos populos effecere, & ab inui-
cem ſegregati climata, prouincias, & patrias diuiferunt, & lingua aliã alienationẽ a pro-
ximo ſuggerebat, & nõ tã diſcidio, quã odio ſeparati loca placida elegerunt, in quibus
ſedes cõmodas locauerunt, & proprijs terminis non cõtenti alios inuadere præſumpſere,
& ex iniurijs mors & gladius prouenere, & nomina ſua in terris, & cognationib; vo-
cauere, poſtea linguas idiomatibus diſtinxerunt. Filij Sem poſſederunt Aſiã, ſed nõ to-
tam. Filij Cham Africã habuere, Filij Iaphet ab Amanõ, & Tauro mõtibus Cilicię,
que ſunt in Aſia, & rotã Europã vſq; Gades Herculis in finibus Hiſpaniæ poſſede-
runt. Et qđ filij Cham, & Iaphet aliqđ in Aſia habuere, exiſtimo actũ bello. Sed qđ
de generatione Iaphet cura eſt proſequi in hoc Libro, de alijs fratribus hie omitto.

De Europa, & generationibus Iaphet. Caput. II.

Europa autẽ incipiens a Tanai fluuiõ ex vna parte Tyrreno, & ex alia
Septentrionali, & Gaditano Oceano terminatur. Tanaim vero hunc di-
co, qui ex Rypheis mõtibus Oriẽs ad hæc præceps ruit, vt cũ vicina flu-
mina Meotis, & Boſphorus gelu ſepiffime ſolidẽtur, ſolus ex cõfractuo-
ſis mõtibus euaporãs nõquã Algore Scythico indureſcit, hic Aſie Euro-

Noe

Sem.
Cham
IaphetAngeli
boni.Angeli
mali.
Noe habi-
tatio.Diſſo-
lingua.Tanais
Meotis
Boſporus

LIBER,

paꝛtꝛ terminus famosus habetur. Fretū autē Gaditanū in finibus Gallicię a Gadibus Herculis nomen habet. Oceanū Septentrionale, quod versus Septentrionē plurimas insulas in se tenet, scilicet Schanthiā, Frisiā, Scotiam Angliā, & Ibernā, & alias minores. Deinde oēs regiones citra Tyrrenū cum insulis, quę Tyrreni littore includunt scilicet Maiorica, Minorica, Euiza, Frumētaria, Corsica, Sardinia, Sicilia, Mitilene, Venetię, Creta, donec ad paludē Maꝛotida peruenit. Constantinopolitana & ciuitas in Europa noscūt cōstituta. Hos omnes terminos, & vsqꝛ ad Gadirā, quę cū pella includit Decapolim. Filij Iaphet Gomeri, & Magog, & Madat, Iauan, Tubal, Mosoch, Tiras in linguis, & cognationibus: vt dicit Isidorus, possidere. Porro filij Gomer Af senec, a quo Rhegini Calabrię Isidorus Ascenez, a quo Sarmate siue Sauromate, quos Gręci Rheginos vocāt, & ab his processerūt Calabri, Siculi, Appuli, & Latini, qui Latiū habitarūt, & Riphat, a quo Paphlagones, Paphlagonia cōtigua Galacię, & sicut dicit Cornelius nepos, Paphlagones in Italiā trāsuecti mox Veneti sunt vocati, a quibus Veneti Lygures, & Aemilij pcessere, & Togorma, a quo Phruges, qui terrā suā Phrigiā appellarūt. Filij autē Iauan Elisa, a quo Gręci, qui Aeolide dicunt, Tharsis, a quo Cilices, qui Ciliciā habitarūt, quorum Metropolis Tharsus. Cetim, a quo Citiei, Isidorus Cyprij, & secundū hoc Cyprus a filijs Iaphet, nō filijs Sem provenit, quorū ciuitas Citiū dicitur. Dodanim, a quo Rodij, quorū ciuitas Rhodus dicitur. De Gomer filio Iaphet Galatę secundū Iosephū, & Isidorū: qui Latine Gallogręci dicuntur. Olim enim Senones Galli quandā partē Gręcię inuadētes, a Gallis, & Gręcis Gallatiā quasi Gallogręciā appellarunt. De Magog Scythę, qui & Massagetes appellant, & Gothi secundū Isidorū. Vādali, Sueui, Alani, atqꝛ Hugui. De Madat Medi, a quibus Media nomē sumpsit. De Iauan Ioues, qui & Gręci, a quibus Ionij mare, ex quibus Gręci, qui Troiā, & fines eius habitarūt, processerūt, qua destructa duo fratres Priamus & Antenor Venetias nauigio puenerūt, ex quibꝰ Antenore mortuo, & Paduę tumulto, Priamus cū comitibꝰ Germaniā occupauit, & ab ipso Germano Antenore Germania fuit dicta. Quę nūc a Teutates, qui est Mercurius Teutonia nominat, a Latinis autē Lemannia dicitur a Lemāno fluuio, de quo Lucretius: Deseruere cauo rētorā fixa Lemano, qui has cōtinet regiones. Lothoringiā seu Brabantia, Vestfaliā, Frisiā, Thuringiā, Saxoniam, Sueuiā, Bariaria, Eranconiam, Thuringiam Austriam, & inde Gallias infringētes a fractione patrię, & eorū ferocitate Francia fuit dicta, a nauigio simili e Troia Brutus adueniens eam, quę nunc Angliā dicitur, a suo nomine Britannia nominauit, a qua & olim Siluaria, nūc citra mare minor Britannia nominat. De Mosoch filio Iaphet Cappadoces, quorū Metropolis Mazaca, quā Tyberius Cęsar a suo nomine Cęsareā appellauit. Thiras, a quo Thracę quasi Thiracę: vt dicit Isidorus, & a nomine patris sui terra incolatus in Rhaciā vocauerūt. Hęc ideo dixi, quia cogit Historiā, quā assūpsi, de incolis Europe aliqua declarare.

De primis incolis, & primo nomine Hispanię Caput. III.

Quintus autē filius Iaphet fuit Tubal, a quo Iberi, qui & Hispani, vt dicunt Isidorus, & Hieronymus, processerunt. Filij autē Tubal diuersis prouincijs peragratis curiositate vigili occidētis vltima petierunt, qui in Hispaniam venientes, & Pyrenæi iuga primitus habitantes in populos excreuere, & primo Cetebeles sunt vocati, quasi cetus Tubal, & atendentes stellam, quę ibi post solis occubitum occultatur, occasum eius vesper

Riphat.

Togorma.

Iouan filij

Elisa.

Tharsis.

Cetim.

Dodanim.

Gomer.

Magog.

Madat.

Iauan.

Antenor.

Priamus.

germania

Alemāia.

teutonia.

Lotoringia.

Brabantia.

Vestfalia.

Frisia.

Thuringia.

Saxonia.

Sueuia.

Bariaria.

Francia.

Britannia.

Austria.

tinum stellā Hesperum, & patriā a stellę nomine Hesperia vocauerunt. Dicitur autem Europa a quadā filia Regis Agenoris sic vocata, quā Iupiter rapiēs tertię parti mundi ex eius nomine nomen dedit. Hi post diuisionē linguarū, vt regiones adirent, & vt Nemrod tyrannidē euitarent, diuisi sunt in linguas, & nationes, & linguā, quę nunc Latina dicitur, obseruarunt, alij & filij Iaphet, qui in Europe partibus resederūt, linguas alias habuere, Gręci aliā, Blaci, & Bulgari aliā. Cumani aliam. Sclauj, Boemj, Poleni aliā. Vngari aliā. Insulę etiā Hibernia, & Scotia specialibus linguis vtuntur. Teutonia uero, Dacia, Noruegia, Suecia, quę a Sueuis, & Scytis nomē accepit. Flandria, & Angliā vnicā habent linguā, licet idiomatibus dignoscantur. Scantia, & alię Septentrionales Oceani insulę, quę Europe annumerantur, alijs linguis vtuntur.

Valia contigua Anglię, & Britannia minor circa littus Britannicum linguas proprias sunt sortite, similiter Vascones, & Nauarj, Cetubeles, itaq; in populos dilatati ad plana Hispanię descēderunt, & iuxta fluuiū, qui nunc Iberus dicitur, villas & pagos, & oppida cōstruxerūt, & inibi remanētes, qui prius Cetubales ab Ibero fluuiō, corrupto vocabulo Celtiberes se vocarūt: vnde & eadē provincia Celtiberia appellatur, quę Oceano Tyrreno, & Pyrenęis montibus terminatur. Hanc Carpentaniā, quę in se quatuor habet oppida, scilicet Aucā, & Calagurrā, Tyrassonā, & Auripam, quę post Cæsaraugusta ab Augusto Cæsare fuit dicta, vis Romanorū principū occupauit, quę tamē licet referūt Plinius, & Sisebutus, ad Carthaginēsem provinciā pertinebāt. Deinde ad alias partes Hesperię procedētes in terris suis cognationes, & nomina vocauerunt, & in diuersis provincijs diuersos principes habuerunt, ex quibus fuit Geryon, & alij, qui vsq; ad Hercule durauerunt. Phaleg autē tēpore cuius linguarū diuisio facta fuit, vsq; ad Gerionē sub quo Hercules fuit natus. M. CC. LXIII. sunt anni, a morte Herculis vsq; ad captiōnē Troię Anni, XIII. A captiōne Troię vsq; ad Romulū, qui Romā cōdidit, Anni, CCCC. XLII. A Romulo vsque ad Cōsules, Anni, CC. XL. I. A Tarquino superbo vltimo Regū Cōsules rexerunt populū Ro. per annos. CCCC. LX. III. Et post hunc regnauit solus Caius Iulius Cæsar annis. III. Mensibus. VI. tēpore Consulū. Africa, & Hispania a Scipione destructis. Tolemon, & Brutus duo Consules cōdiderunt Toletū Centū & octo annis ante quam Iulius Cæsar regnare cœpisset, tempore Ptolemæi Evergetis Regis Aegypti. Nunc ad historiam Herculis reuertamur,

De aduentu Herculis in Hispaniam, & pugna illius cum Geryone
tricipite.

Caput. IIII.

VM itaq; Hercules fere tota Asia occupata peruenisset ad saxum mirę magnitudinis, & excelsę: vt saxum, & populos, qui se inibi receperūt, expugnaret, & incolas in deditiōnē eogeret, terrę motu repulsus in Libyā nauigauit, habens Atlantē astrologū magnū pronepotē magni Atlantis fratris Promethæi, qui fabulose dicitur homines de luto formasse, & spiritū immisisse. Mercurius, & nepos eius multarū artium peritus tēpore Moyfi scribitur claruisse, Atlantē Hercules charū habebat, eo quod eius cōsilio regebatur. Erat & mons altissimus, qui dicebatur Atlas, sed quia Hercules Atlantē magnis honoribus extollebat, æquiuocato nomine dixit poeta: Hercule supposito sydera falsit Atlas. Habebat etiā secū Traxilinū in musica clarū contra periculū Sirenarum. Eo enim tēpore Argonautarū dicitur periculū accidisse, & in finibus Hæspertię nauium suarum stationē locauit, & in illa parte turre for

LIBER,

Gades, tiffimas fabricauit, quæ essent posteris in monumentū, quæ adhuc hodie Gades Her-
Gallecia, culis nūcupātur. Erat autē tunc tēporis in Hēsperia Princeps quidā, Geryon voca-
Galatia, batur, & abundabat gregibus, & armentis, & habebat tria regna, quæ nunc dicuntur
 Gallecia, Lusitania, Bætica: vnde & iste Geryon cū esset alias sortis, & ferox, triceps
 scribitur fabulose, de quo Ouid. in nono Metamorph. Nec me pastoris Iberi forma
 triceps, nec forma triplex tua Cerbere mouit. Et idē in lib. Heroidū: Pro dignū tri-
 plex armēti diues Iberi Geryonis quāuis in tribus vnus erat. Expressius autē de mor-
 te Vergil. in septimo Aeneid. Cum iam Laurētia victor Geryone extincto Tyrino
thius attigit arua, Tyrrenoq; boues in flumine lauit Iberas. Contra hunc pugnavit
 Hercules, & repetito bello ferocē virtute domuit, & prostravit, priuatū vita patri-
 monio, & armētis, obtentāq; partē illā Hēsperię populis, qui secū a Gallatia venerāt,
 captam tradidit habitandam: vnde & a Galatis Gallecia quinta prouincia Hispaniæ
 nomen accepit, licet ab antiquis alia causa eius nominis assignetur.

De victorijs Herculis, & ædificatione ciuitatum in Hispania. Caput. V.

Lusitania,
Ana,
Bætica.
Hispalis.
Bæris.
Spali.
Vega.
Carthago.
Carpetania.
Cacus. M.
Sireū iugū
Lerma.
Socorbica.
Lauinia:
Auentinus.
Tyriasso.
Tyrassona
Ausonia.
Vrgellum.
Annues.

H inde procedens in eam, quæ nunc Lusitania dicitur, prope flu-
 uium Anam in cāpo Hispanię propter victoriā habitam ludos insti-
 tuit recolens Olympiādē, quam Pelops auus eius maternus institue-
 rat in Olympo, & eam prouinciā a Iusu Liberi patris filij Iouis, &
 Ana flumine Lusitaniā nominauit, eoq; in Olympiade portentū Io-
 ui Olympiaco fabricabāt. Inde procedens ad Bæticā in planicie, que
 Bæti flumine irrigatur, ciuitatem Hispalim erexit, nomen adaptans, eo quod prima
 habitacula palis suppositis tegimen susceperunt, & in ea spalos, qui secū de prope Scy-
 thiam venerant, ccolas collocauit. Prouincia autē illa a situ, & flumine nomē sor-
 titur, Hispani enim valles planicie cōmodas Vegas vocāt. His tribus regionibus præ-
 ditus Geryon dicitur præfuisse, procedensq; per Cartaginēsem prouinciā occupans
 deuastauit, & Cacus, qui in Carpetania, & Celtiberia morabāt, bello contritū in fugā
 cōegit. Hic dicitur Vulcani filius, cuius habitatio principalis in monte Carpetaniæ,
 qui adhuc hodie mons Caci dicit, celebris habebāt, cui armentorū, & gregium, & ve-
 nationū copia famulabāt, & in Sirreo iugo sublimior inuenitur, cuius principiū pro-
 pe Lermam, Tyrreno prope Socorbicā terminatur. Cacus autē bello inferior fugā
 prodigus Lauiniā petijt, & in montē, qui nunc Auētinus dicitur in spelūca saxea, &
 profundissima, tenebrosa q; metu Herculis se recepit, cuius aditū grauis moles catenis
 appensa ferreis protegebat, quā ipse paterno artificio fabricauerat. Hic semivir, &
 semifer dicitur fabulose, eo quod immanitate horribilis, & atrocitate terribilis ad iacen-
 tium orarū homines inopes cladibus infestabat, & tam hominū quā ferarū strages
 innumeras exercebat, quorum capita dira superbia detestandis postibus affigebat. De
 truncis vero miserabilibus execrandam ingluuius rabiē satiabat. Verum Hercules in
 radice montis Caci ex ijs, qui secum de Tyro & Ausonia venerant, de qua dicit Lu-
 canus: Cumq; superba foret Babylon spolianda trophæis Ausonijs, ciuitatē propter
 victoriā habitā auxit, & ex Tyrijs, & Ausonijs nomen indidit Tyrassonam. Inde
 que admunitiones Celtiberię properās coactos in deditiōne recepit. Et quia bellis vr-
 gebat, ciuitatē Vrgellū ædificauit eisdē. Ausonijs etiā, qui secū venerāt, Annues op-
 pidum cum territorio subiugauit, eisq; cōtradidit, quod Ausoniam nominauit, cuius

ciuitas Vicus hodiē nūcupatur, ibiq; ex nouē nauibus sui pedissequis, cæteris ad Gal
leciā applicatis, nona ad litus applicuit Celtiberiæ, vbi ciuitatē ædificauit, quā ex
nona barcha Barchinonā appellauit, tractusq; Græcorū delicias ad stationē nauium
in freto Britannico remeavit, & obtenta Hispania, immo verius desolata, quæ a sui
principio, quā primo Cctubels habitauerunt, satis prospera fœllicitate gaudebat, infœli
ces populos, quos longa quies inermes fecerat, & ignauos Græcorū iugo, qui natura
liter subditis sunt infesti, gladius Hercules subiugauit, dimissoq; eis Hispano quodam
nobili, qui secum ab adoleſcentia fuerat conuersatus, ab eius nomine Hesperiam Hi
spaniam nominauit, ipse autem ascensis nauibus in Italiam est profectus,

Aufonia
Vicus.
Barchino.

Hispania.

De morte Caci, & vastatione Ilij, & morte Hercules.

Caput. VI.

VM q; ad loca, vbi nunc Romæ gloria principatur, Hercules per
uenisset, & Heros Tyrinthius vnus ex magnis Heroibus cum ar
mentis Gerionis a finibus Hispaniarum edomitis remearet, & mon
tis Auentini vallib; se cum Iberis armentis secus ripā Tyberis flum
inis receptaret, & armēta nobilia per amœna pascua sub famosi Ty
beris marginibus lasciuerent, Vulcanides insuspecta tranquillī sopo
ris gratitudine fruebatur, sed ne quicquā sceleris intentatū suæ nequitia remaneret,
quatuor præelectos Tauros cum totidē paris formæ coniugibus ex armentis falla
citer absentauit, & vt falleret vestigantē per caudam traxit retrogrado in speluncam.

Aurora vero postera rubescēte clauiger cum armētis cepit iter carpere consuetum,
& pecudes in recessu deuexas valles moestis mugitibus impleuerunt, ad quarū vo
ces altisonas vna boum remugijt in spelunca, & ex insperato furta sacrilegi reuelauit.

Tunc Hercules furibūdus collis Auentini ambitū anhelis cursibus ter lustrauit su
stra sublatis pecudes inuestigans, cum potius recessum, quam accessum vestigia
testarentur. Demū vero cernens semiferum in speluncæ aditu residentē aëri culmen
montis cursu celeri impetuit, tritodem clauam dextera relibrantē. At proles Vul
cania tunc timore trepidans insueto cursu refugit concito in speluncā aditu accū
rēte mole saxea iā obstructo. Ad quē cū Hercules nullo modo possēt aditū reperire,
sicut erat præualidus cornu rupis duris impulsibus laterauit, & aditu ad speluncam
virtute valida præparato, cepit Hercules Vulcanidē nunc telorum imbribus, nunc
faxorum impugnare grandinibus. Sed semifer impar vitibus ad eum Hercule propiū
quāte frustra artium paternarū auxiliū inuocauit, ignes fumificos incessanter ore sty
gio euomendo, quibus inhatas speluncæ tenebras cōdensabat. At orbis domitor ex
spers metus contēpto discrimine tetri rogi caliginosis ignibus saltu præcipiti se intecit,
& semiferū trepidantē arreptū guttore suffocauit, & vastatis partibus Italiae, ac subie
ctis in Græciam transfretauit, resumptoq; exercitū vastauit Ilium, & Antæum pa
lestræ inuentorē cum non possēt in terra eleuatū in aëre interfecit. Postea Olympiā
des diu neglectas ob memoriā Pelopis restaurauit, & tandem dolorē colei vexatus py
ræ ardenti coactus impie se ingessit, & qui multos extinxerat se extinxit, licet fabulo
se dicatur a Deianira data camilia coniectum, quæ tamen dedit ignorans. Nam
quidam maleficus Deianiræ suavit, quod Hercules aliam præferbat, sed si hanc ca
miliam indueret, captus amore maneret. Maleficus autem venenū in centium ca
miliam miscuit, qua indutus Hercules viuis arderet: vixit Ouidius, Incedit demum

Italia.
Ilium.

LIBER

Deianira virum. Anno vitæ suæ. LII. Per idem tempus Alexander Helenam rapuit, bellumq; Troianum Decennale surrexit.

De operibus Regis Hispanis, Caput. VII.

HISPAN autem vir industrius strenuus & de Heroum maioribus, quem Hercules præfecerat genti miseræ Hispanorum, dissipatam Hispaniam reparauit, & opera fortissima prudenter extruxit, quarum aliqua adhuc extant, turres in Pharo Galleciæ, & in Gadibus, quas & Moderna tempora admirantur. Ciuitatem iuxta iugum Dorij ædificauit in loco subiecto promontorio, quod Cobia dicitur, & quia secus Cobiam sita, Secobia nuncupatur, vbi aquæductum construxit, qui miro opere ciuitati aquarum iniectionibus famulatur, & in multis alijs locis inueniuntur opera ab operibus nostri temporis aliena, quæ tanto amplius admiramur, quanto ab antiquiori tempore adhuc extant. Græcorum ergo seruitute Hispania remansit oppressa vsq; ad tempora Romanorum. Medio tempore regno diuiso plurimum præda diripientium vastationem non potuit fugere, quia leonum faucibus cogebatur inferri.

De origine, & primis actibus Gothorum. Caput. VIII

IGITVR quia magnorum petitio me cœgit Gothorum originem, & acta describere, prout ex diuersis historiographorum scripturis colligere potui, vsque ad mea tempora contexui, & descripsi. Verum cum diuersæ sint opiniones de Gothorum origine, Claudius Ptolemæus orbis terre descriptor egregius refert, in Oceano solo esse magnam insulam nomine Scanthiam, quam Pomponius Melæ dicit esse positam in Codono Oceani maris sinu, lateribus pandis per longum ducta sese concludens, & habet ab Oriente Vistulam fluum, quia Sarmaticis motibus ortus in conspectu Scanthiæ Trifidus illabitur Oceano Septentrionali, & diuidit Scythiam, & Germaniam, & habet ab Oriente vastissimum lacum, de quo egreditur fluuius dictus Vagi, quasi eius vtero generatus, & transiens per partes australes Vndosus voluitur in Oceanum. Ab Occidente immenso pelago circumdatur. A Septentriōe in nauigabili Oceano est conclusa. Et licet in Scanthia multe & diuersæ maneant nationes, septem tantum nomina eorum meminit Claudius Ptolemæus, scilicet Gothi, Vesegothi, Ostrogothi, Dani, Rugi, Arothi, Thani, quibus postea Rodolphus Rex fuit, qui audita virtute Regis Thodorici, contempto proprio regno eius militie sese dedit. In cuius Scanthiæ quadam parte tanta est frigiditas, quod apes nusquam reperiunt, & circa solstitium æstiuale XL. diebus, & noctibus continet lux habetur, & in solstitio hyemali eodem dierum, & noctium numero nox continua tenebrescit. Sunt & ibi aliæ gentes, qui velut Turingi eximie vtuntur equis, & pelles saphyrinas cum alijs gentibus commercantur, & decora nigredine pellium, cum viuunt inopes, ditissime vestiunt, Ostrogothi autem, & Dani, qui ex ipsorum stirpe progressi Herulos proprijs sedibus expulere. Hæ itaque gentes corpore, & animo gradiores pugnabant seuitia beluina. Ex hac ergo Scanthia insula quasi gentium officina, & nationum vagina, Gothi cum Rege suo nomine Verio quondam memorant egressi, & quam cito terram exeuntes a nauibus attigerunt, dedere illico nomen loco Gothiscantiam nominantes, & locus ille hodie Gothiscantia appellatur. Et inde venientes ad sedes VI

merrugorum, qui tunc in ripis Oceani habitabant, cōmisso praelio eos a proprijs sedibus pepulere, eorumq; vicinos Vandalos subiugantes suis victorijs applicarunt, & diuersos Reges ex suo genere habuerunt.

De opinionibus originis gentis Gothorum, & commendatione eorum.

Caput. IX.

POST mortem Veric, regnauit in eis Gadaric, qui fuit magnificus triumphator, & multos in Scythia, & Gepidia, quæ nunc Dacia dicitur, populos subiugauit. Post hunc filius eius Philemer, & videns Philemer Rugorum terram vbertatis penuria laborare, dedit consilium, vt ab illis sedibus transmigrarent, & cum diu sedes altissimas, & congrua loca perquirerent, ad vltiores Scythiæ terras venit, vbi regionis vbertatem, & votiuia gaudia admiratus decreuit, vt in proprijs reside-
re. Et cum terram requireret vt explorans, & pontem in vasto flumine reperisset, & regionem vltra placidam prospexisset, decreuit regionis intima peragrarè, & parte exercitus iam transmiffa pontis structura corruit transeuntium pedibus conquassata, nec transmiffis licuit remeare, nec alijs transuadere. Is enim locus, vt fertur, paludibus tremulus concluditur voragine circuniec-
ta, qui vtraque confusione imperuius inuenitur, verum tamen adhuc hodie & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, quamuis alonge commeantium relatio protestetur. Pars vero Gothorum, quæ apud Philemer citra remanserat, optatum potita solum ad gentem Spalorum aduenit, vbi cōserto praelio victoriam sunt adepti, ex inde vt victores
ad extremam partem Scythiæ, quæ adiacet ponto mari, cum triumpho venerunt, & Scythiam suis victorijs subiecere. Et quia ibi diutius resederunt, & regimen tenere, Scythiæ vt indigenæ sunt vocati. Et licet Gothi ad gētes alias sepius diuertissent, rectores suos in Scythia dimittebant, penes quos gentis tuitio consistebat. Hæc, quæ diximus de Gentis Gothorum principio, Abauius descriptor gentis Gothorum egregius verissima historia attestatur, in quam sententiam multi de maioribus cōsenserunt.

Iosephus quoq; annalium relator verissimus, qui veritatis regulam, & causarum origines retraxit fideliter, & Isidorus Gothicæ gentis indigena, & chronicorum disertor optimus, hæc, quæ diximus de Gothorum principio, cur omiserint, ignoramus.

Sed tantum ab hoc loco eorum profapiam memorantes, Iosephus Scythas, Isidorus Getas asserunt appellatos. Sed cum de eorum antiqua origine, opiniones varieg habeantur, plus occultat varietas, quam declarat. Iosephus dicit de Magog filio Iaphet Scythas & Massagetas processisse. Vnde quidam nituntur ea, quæ Ezechiel propheta contra Gog, & Magog spiritualiter prophetauit, Gothorum actibus adaptare. Isidorus doctor nullius scienciæ expertus eos Getarum, siue Scytharum docet ex genere processisse, & e, litera mutata in, o, Getæ dicunt Gothi. De quibus Poëta. Mortem contemnunt laudato vulnere Getæ. Sed Iosephus, & Isidorus, quia ortum eorum a Scanzia omisere, Scythas, & Getas ab incolatu patriæ, non ab origine appellarunt, hi septentrionalia iuga tentantes, Scythica regna montibus ardua possederunt, & pars illa adhuc hodie Gothia appellatur. Interpretatio autem nominis eorum est lingua nostra fortitudo, & re vera nullius enim gentis strenuitas ita regnis, & imperijs se obiecit. In primo enim egressu a Schantia gentem stolidam Vlmerrugorum, & Vandalorum a suis sedibus eiecerunt, iuga Schythica subiecere. Vexorum

Spali.

Vexores.

LIBER

Telephus.
Thomyris.
Ancirus.

Regem Aegypti praelio fugauere. Asiam subiugarunt, & eorum aliqui inibi remane-
re, ex quibus Parthi, vt dicitur, processere, horum sceminae relicte a viris armis in pre-
Ins claruerunt, & partem Asiae subiecere, Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisi-
diam, Ioniam, & Aeoliam domuere. Telephus Rex Gothorum vicit Danaos,
interemit Therlandrum, insecutus fuit Vlixem. Cyrus famulus a Thomyri fuit
occisus. Darius filius Hystapis, & filius eius Xerxes ab Anciro Rege Gothorum
inferiores in praelio sunt inuenti. Hos Alexander vitandos docuit, Pirrus perti-
muit, Caesar exhorruit, cum Pompeius pro arripiendo reipublicae principatu contra
Iulium Caesarem arma mouit, & isti ceteris fortius dimicarunt. Thraciam irruere,
Italiam vastauere, Romam ceperunt, Veronam aedificauerunt nomen imponentes, qua-
siue Roma in odium Romanorum, & Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti,
ibique apud Toletum sedem vitae & imperium locauerunt. Hi postquam Scanthiam reli-
querunt, in tabernaculis, & tentorijs habitauerunt, terras vberes seminabant, nusquam
munitiones, vel domicilia fabricabant, & licet terras & ciuitates, & oppida subiuga-
runt, semper bellis, & vastationibus insistebant contenti dominio populorum praedi-
di diuites, & tributis. A sui principio ferocitati dediti belluinae, vix humanae ra-
tionis debitum attendebant. At postquam mores aliarum gentium videre, & vr-
bes, humaniores effecti benignitatem, & mansuetudinem induere, adeo quod & phi-
losophos habuerunt, ad quorum sapientiam humiliter studio peruenerunt. Diu pro-
prijs ducibus se rexerunt, & postea regale fastigium ascilere, quod & sacerdo-
tio ornauerunt. Hos omnes Europae populi tremuerunt, Alpium obices his cesserunt.
Post exterminium Scythiae gens Vandalica a Panonia non tam eorum praesentia
fuit trita, quam opinione fugata. Eorum impetu Alani sunt extincti. Sueui in-
ter contractuosos Hispaniarum angulos eorum armis periculum finis sunt exper-
ti, & regno quod desidiose tenuerant, turpiori dispendio caruere. Libertatem semper
bello, quam pace potius seruauere. In bellandi necessitate vires precibus praetulerunt,
& in armis spectabiles hastis, & iaculis, arcibus, & sagittis, enlibus, atque clauis, eque-
stri, & pedestri praelio confligebant. Cura tamen equorum charior illis fuit, telis,
& iaculis, pro recreatione praeludere affectabant. Ludorum certamina vsu gerebant
in armorum experientia. Solo naualis belli exercitio caruerunt vsque ad tempora Sese-
buti, sub quo ad tantam gloriam peruenerunt, vt victoriarum insignijs non solum ter-
ras, sed & ipsa maria subsulcarunt. Fuere autem magnanimi, & audaces, & natu-
raliter ingenio faciles, & subtiles, in proposito prouidi, & constantes, gestu, & habitu
approbandi, viribus pollentes, statura ardui, & proceri, diri vulneris manu prompti,
corpore validi, membris apti, dispositione compositi, & coloris albi.

De situ Scythiae, & de Gothorum exercitus regimine.

Caput. X.

SCYTHIA siquidem Germanae terrae confinis ab occidente, vbi
Ister amnis oritur, dilatatur, habens ab oriente Seres, in sui princi-
pio Caspij maris littus. Ab occidente Germanos, & flumen
Vistula, a meridie ponto, & extremo alueo Danubij terminatur. In
principio Scythiae sunt montes Riphei, qui Asiam diuidunt, & Euro-
pam, ex quibus oritur Tanais fluuius, qui in palude Meotica finem
facit. In Scythia autem prima gens ab oriente sunt Gepidae, ad aquilonem Misa, ab

Africo magnus Danubius, ab occidente Venetiarum natio populosa, quorum nomina licet nunc per varias familias, & loca mutantur, principaliter tamen Sclauiae nominantur. Gothi ergo descendit a pibus, quibus inhabitabant, destructa Graecia, Macedonia, Ponto, & Asia, & Illyrico. Macedoniam, & Illyricum annis fere. XV. tenuerunt, & post iuxta Meotidam, quae fuit eis prima sedes Scythiae, comorantes Philimer Regem habuisse noscuntur. In secunda, id est, Dacie, & Mysiae Zeutam eruditum philosophum habuerunt. Post hunc Dicineum, post hunc Zamolxem, quem mirae philosophiae, & eruditionis historiographi protestantur. Nec desuerunt eis, qui eos in sapientia erudirent, unde & Gothi sapientiores poene omnibus Barbaris extiterunt, Graecis poene consimiles, ut refert Dion, qui eorum historias composuit Graeco stylo, & generosos dicit inter eos Pileatos vocari, ex quibus Reges, & Sacerdotes ordinabantur, & adeo laudatos in bello probauit, ut Mars, quem poetae deum belli pronunciant, ex eis dicatur ortus fuisse. Vnde Vergilius, Graduumque patrem Geticis, qui praesidet aruis. Vnde Gothi Martem semper cultura asperrima placuere, opinantes bellorum praesulem captorum sanguine complacendum. Tertia vero sede super Ponticum confederunt, iam humaniores, & prudentiores effecti, & diuisi per familias castra figebant. Arcus ex neruis magno studio compingebant. Vnde Lucretius, Armeniosque arcus Geticis intendite neruis. Habuere & carmina, & modulationes, & instrumenta musica, & psallentes.

De Tanai, & ortu Parthorum. Caput. XI.

Cythis, quos Amazonarum viros prisca tradit autoritas, Vexores Rex Aegypti bellum intulit, in quo a Gothorum exercitu victus fuit, quibus praerat Rex Tanais, & nisi Nilus, & munitiones, quas proter incursum Aethiopum Vexores fecerat, obtulissent, eum cum patria extinxisset. Cumque eum ibi positum laedere non valeret, reuertens fere totam Asiam subiugauit, & Formi Regi Medorum tunc sibi charo ad persoluedum tributum subditam esse fecit, ex cuius exercitu nonnulli victores prouincias subditas contuentes in omni fertilitate pollere, deserto suorum agmine in Asiae partibus resederunt. Ex quorum genere dicit Pompeius Trogus Parthorum prosapiam descendisse. Vnde & lingua Scythica Parthi, id est, fugaces, siue exules dicuntur, suoque generi respondentes inter omnes poene Asiae nationes, soli sunt sagittarii, & accerrimi belatores. De nomine vero Parthorum, aliqui etimologiam traxerunt, ut diceretur Parthi, quasi parentum fugaces, quia a parentibus recesserunt.

Scythae.
Vexores.
Tanais.

De foeminis Gothorum, quae postea dictae sunt Amazones.

Caput. XII.

VNC ergo Tanaim post mortem sui inter numina posuere, post cuius decessum exercitus eius collocatis ibi foeminis ad gentes alias diuertunt, quibus diutius immorantibus mulieres coactae ad incursum hostium arma sumpserunt, ex quibus aliquae rediere ad viros, aliae remanserunt. Illae autem quae remanserunt, in praedam a vicinis gentibus tentabantur, sed doctae armis fortiter resistere, hostesque super se venientes cum magna verecundia abegerunt. Eodem tempore fuere apud eos, qui in Scythia remanserunt, duo iuuenes elegantes ex regali progenie, procreati, alter Plinus, alter Scolopocius vocabatur, qui egressi de

LIBER

terra sua cum multitudine iuuenum habitauerunt iuxta fluuium, qui dicitur Thermo doontus. Incolae autem eius terrae eos, & suos bellis, & factionibus occiderunt. Mulieres vero eorum de virorum interitu condolentes paucos, qui euaserant, occidere, ut omnes viduae pari fletu virorum sanguinem vindicarent, nec ex inde maritalia gaudia admiserunt, sed tantum pugnis, & praelijs institerunt. Cum quibus autem pacem habebant, concubitu se tradebant, & partus tempore masculos enecabant, & foeminas reseruabant, & dextras mamillas abscidere decreuere, ut armis, & sagittandi officio expeditius vterentur. Virgines autem earum spretis officijs mulierum armis, & venationibus insistebant, quae audientes alias foeminas sui generis a Gothis relictas praelijs exerceri in earum Coloniam transierunt, quae omnes simul fretae maiori audacia se ad inuicem cohortantes, quia sine principatu incertius ferebantur, duas prudentiores, & audaciores Lampedo videlicet, & Marpesiam elegere, easque principatum praefecerunt. Quae dum curam rerum gererent, & propria defendentes aliena vastarent, Sorte Lampedo cepit fines patrios contuendos. Marpesia vero foeminarum agmine sumpto nouum genus exercitus attentauit, & in Asiam proficiscens diuersas gentes bello contriuit, alias pace concilians ad Caucasum remeauit, ibique certum tempus demorans locum saxum Marpesiae appellauit. Unde & Vergilius. Ac si dura silex, aut stet Marpesia cautes. Hic ergo multum temporis Amazones confortatae, inde egressae Tale fluuium transiere, Armeniam, Syriam, Ciliciam, Galatiam, Pisidiam: omniaque loca foelici exercitu domuere, & reuerse Ioniam, Aeoliamque deditas sibi prouincias effecere. Vbi diutius dominantes ciuitates, castraque suo nomine dicauere. Ephesi quoque templum Dianae mirae pulchritudinis ob sagittandae venandi studium, quibus se artibus dedicarunt, effusis opibus condidere. Tali ergo casu ex Scythia genitae foeminae potitae victoria, per centum fere annos regnae Asiae tenuere, & sic demum ad proprias socias in cautes Marpesias, quas superius diximus, ad montem Caucasum repedarunt. Quae videntes proles suas rarefcere, a vicinis gentibus concubitu petiere, ita, ut facta nundina in anno semel masculis miscerentur, & eadem die futuro tempore reuertentes concubitu se concedunt, patribus masculos, sibi foeminas reseruantes, & armorum vsui deputantes. Dum vero haec foeminae partes Asiae deuastrarent, Persarum exercitus superuenit, qui cum foeminis bellum aggressi, XL. millia foeminarum cum Marpesia occidere. Post Marpesiam Sinope filia eius materno principatu subrogatur, post hanc regnauit Orithyia, quae aduersus Menalaum, & Herculem mouit bellum, & plus dolo, quam pugna Orithyia victa ab Hercule fuit capta, & de exercitu foeminarum fere centum milia in ore gladii cecidere. Hercules autem restituit Orithyiam sorori suae Antiopae, quae cum Orithyia correignabat. Postea Orithyia misit ad Scythiam, ut Scythae auxiliu sibi destinarent, quo contra magnum Herculem praelium repararet. Arpedo autem regnabat illo tempore apud Scythas, qui recolens Amazones ex Scytharum, seu Gothorum genere processisse, dolens tam insignes foeminas deperisse, misit filium suum in auxiliu Amazonarum, cum magna multitudine bellatorum, a quorum facie ueritus Hercules in Graeciam se recepit. Post Orithyiam suscepit regnum Penthesilea, quae audiens Graecos in Troiae exterminium aduenisse, succursu se contulit Troianorum cum, LXX. millibus armatarum, & ibi strenue multa gessit. Tandem ibidem cum multis ex suis ab Achille dicitur interfecta. Post Penthesileam Thalestris suscepit regnum Amazonarum: Haec acta pace cum Alexandro, qui & Pa-

Lampedo.
Marpesia.

Thalestris.

ris, Græcos desijt infestare. Erant autem Amazones varia veste compositæ, capillis a fronte tonsis, a ceruice demissis, mamillis dextris abscissis, sinistras strictura tunicæ coarctabant. Et erant eo tempore plusquam ducenta millia armatarum. Et hæ Gothorum sceminæ vsq; ad Iulium Cæsarem regnum egregie tenuerunt ex inde vsque ad hæc tempora regnum tenent in terra, quæ vulgariter dicitur Fœminea.

De actibus Gothorum, & de Thelepho, & de Euripilo
Gothorum Regibus, & regni Athamari.
Caput, XIII.

ED quia de viris Gothorum sermo assumptus fuerat, & quanta fuerit gentis illius gloria, de sceminis fecimus mentionem, quarum fortitudine hoc probatur. Orosius dicit, Gothos Regē nomine Telephum post multa tempora habuisse. De quo Iuuenalis, Impune diem consumpsit ingens Telephus. Is ergo Telephus Herculis filius, sorori Priami fuit coniugio copulatus, procerus corpore, sed terribilior in vigore, qui paternam fortitudinem proprijs viribus æquans genas, & formam similitudine præferbat. Huius regnum Misiā appellauere maiores. Cum itaq; Hercules tempore Gedeonis fuisse dicatur, & ante Telephum filium Herculis, plures Reges habuerit gens Gothorum, scilicet, Varic, & Gadaric, & Philemer, & Zamolxem, & Tanaim: & diu post Telephum filium Herculis, & Hercules fuerit tempore Gedeonis, qui iudicauit populum Israël centesimo octogesimo quinto anno, & ita videtur quod multis annis ante tempora Gedeonis Gothi a Scanthia sunt egressi. Is ergo prædictus Telephus habuit bellum cum Danaïs, in qua pugna Thersandrum ducem Græciæ interemit, & dum Aiacem infestus inuadit. Vlixemq; prosequitur, ictibus equo cadente, ipse corruit. Achillisq; iaculo femore sauciatus diu mederi nequiuit, Græcos tamen quanuis saucius ex suis finibus propulsauit. Telepho vero defuncto, Eurypilus successit in regno ex Priami Regis germana progenitus, qui cum ob Casandræ amorem bello interesset Troiano, parentibus, socerq; ferre auxilium cupiens, mox venies est extinctus. Post longa vero tempora Cyrus ille famosus Rex Persarum cum Tomiris Regina Getarum, siue Massagetarum sibi execiabile bellum inferret, transmissis Araxe fluuiis mortis, & regni poenas subiuit, cuius caput abscissum Tomiris in vtrūq; humero sanguine plenum misit, dicens. Satiare sanguine, quem sitiisti. Tunc Regina Tomaris adepta victoriā, tantamq; prædam in partem Misiæ, quæ nunc Amazonia dicitur, victrix abcessit, & mutato nomine, minorem Scythiam appellauit, & ciuitatem Tamer a suo nomine ædificauit, & adhuc hodie successrices earum sceminæ agentes militiam strenuæ habentur in opere militari, & terra earum adhuc hodie dicitur vulgariter Fœminea.

De victorijs Gothorum contra Persas, & Græcos. Caput, XIII.

OST hæc Darius filius Hytapis Rex Persarum, Anchiri Regis Gothorum filiam in matrimonio postulauit, rogans, pariter & deterrens, nisi suam perageret voluntatem. Cuius affinitatē Gothi spernentes legationem, & petitionem pariter frustraerunt, qui quia repulsus, & dolore stimulatus, contra ipsos egit exercitum septingentorum millium armatarum, nauibusq; poene a Chalcidonia vsq; ad

LIBER

Bizant. Bizantium instar pontium tabulatis duobus mensibus fatigatus octo millia perdidit armatorum. Timens autem ne potem eius aduersarij occuparet, celeri fuga in Ghra-
ciam repedauit, nec Misiae solum credidit esse tutum. Post cuius decessum Gerxes fi-
lius eius paternas iniurias vlcisci desiderans, de suis septingenta millia, de auxiliantibus
vero trecenta millia habuit armatorum. Naues rostratas mille ducentas, quae ad
nauale bellum rostris ferreis armabantur, onerarias autem ad tria millia legitur ha-
buisse. Et contra Gothos profectus bellum non fuit ausus tentare, sed eorum
animositate, & constantia superatus absque certamine confusus recessit. Philippus
quoque pater magni Alexandri cum Gothis amicitias foederans Medumpam Gudi-
le Regis filiam accepit vxorem, vt tali affinitate roboratus Macedonum regna firma-
ret. Qua tempestate Philippus inopta pecuniae passus Odificanam Mosiae ciuita-
tem, quae propter viciniam Tomiri Reginae Gothidi erat subiecta, vastare curauit.

**Odifica-
na.**

**Atheni-
ensis.
Babylon.**

Sed sacerdotes Gothorum, qui pij vocantur, patefactis portis cum citharis, & ve-
stibus candidis obuiam egressi patrijs dijs, vt libi propicij Macedones repellerent, vo-
ce supplici modulantes, quos Macedones sibi fiducialiter occurrere contuentes, si fas
est dicere, ab inermibus terrentur armati, & soluta acie, quam ad bellandum non ad
vrbis excidium construxerunt, inuito foedere ad propria sunt reuersi. Quem do-
lum cum post longum tempus cognouisset Sitalcus egregius doctor, & ductor Go-
thorū. C. L. millia pugnantiū congregauit, & Atheniensibus bellū intulit. In eis Per-
dica tunc regnate, quae Alexander apud Babyloniam ministri insidijs potans interitū
porrecto anulo in Atheniensium principatu reliquerat successorem, magnoque praelio
in hoc inuito Gothi inuenti sunt pro victoria superiores, & pro iniuria, quae in Messia
Graeci fecerant, Gothi in Graecia discurrentes cunctam Macedoniam vastauere.

De sapientibus Gothorum, & consiliarijs eorundem.

Caput. XV.

DIBID regnavit in Gothis Boruista, & venit ad eum in Go-
thiam Dicineus, quo tempore Silla in Romanis habuit principatū,
& Dicinei consilio Germanorum terras, quas Franci detinent, oc-
cuparunt, & dedit ei Boruista fere regiam potestatem, Gothorū re-
gnum Caesar, qui poene totum mundum suo subiecit imperio, cre-
bro pertentās non potuit subiugare, neque Caius Tiberius Impera-
tor tertius Romanorū, licet sepius attentarit. Gothi autē hoc commodū, hoc salubre,
hoc votiuum, hoc agendum in agendis, & in iudicijs iudicabāt, quod Dicineus eorum
consiliarius approbabat, ipse autē mores eorū barbaricos immutauit. Ipse fere omnē
Philosophiam, Physicā, Theoricam, Practicam, Logicam, Dispositiones. XII. signo-
rum, planetarum cursus, augmentum lunae, & decrementum, Solis circuitū, Astro-
logiam, & Astronomiā, & naturales scientias Gothos docuit, & ex belluina ferocita-
te homines, & philosophos instaurauit. Hec, & alia Dicineus Gothis peritia sua tra-
dens mirabiliter enituit apud illos, & non solū mediocribus, immo & Regibus impe-
rauit. Elegit praeterea nobiliores, & prudentiores, fecitque sacerdotes, quos ad Theolo-
giam instituēs vocauit speciali nomine Pileatos, & quia Tyaris capita palliabāt, arbi-
tror sic vocatos. Decedēte vero Dicineo poene pari veneratione Eumoticum habue-
re, quia nec impar insolentia habebatur. Etenim Rex, & Pontifex ob sui peritiam
illis fuit,

illis fuit, & in summa iusticia populos iudicabat. Et hoc rebus humanis exempto, succedit in regno post multa tempora Dorpaneus.

Iterum de bellis Gothorum, & Ostrogotha, & Gniua Regibus eorum.

Caput. XVI.

A NNO .XII. ante æram conditã vsq; ad æram. C. XXV. in qua regnauit Domicianus, & sunt anni. C. XXXVII. scriptum non reperi, & ideo hic omisi. Demum autem Domiciano imperante æra. C. XXV. Gothi eius auaritiã metuentes secdus, quod cum alijs principibus pepigerant dissoluentes, ripam Danubij diu possessam a Romano imperio deletis militibus, cum eorum ducibus vasta uere. Caput Opj Sabin, qui inibi Romanis præerat absidentes castella, & ciuitates & oppida Romanis subdita deuastarunt, qua necessitate Domicianus cum omni uirtute sua Illyricum properauit pene republica iam exhausta, & Fusco eis prælato cum electissimis uiris amnem Danubij consertis nauibus instar Pontis transire coegit contra exercitum Dorpinaci. Tum Gothi insignes reperti arma capessunt, primoq; conflictu Romanos deuincunt, Fuscoq; duce imprimis extincto castra militum diuitijs spoliant Romanorum, magnaq; potiti gloria per loca proceres suos pro gloria, & fortuna Semideos uocauerunt. Hi autem licet communiter dicerentur Gothi, illi autem, qui in Scythia commorantes in Orientali plaga manebant, Ostrogothi, qui in Occidentali, Vefegothi specialiter vocabantur. Et gens ista mirum in modum in ea parte Scythie, qua manebat, in Ponti littore tanta terrarum spacia, tot sinus maris, tot concursus fluminum tenens enituit, ut Vandalus, & Margomanus Squadorum Princeps eorum essent subditi, Fastida Rex Gepidarum ab Ostrogotha Rege Gothorum, aut bellum sibi parari, aut terre spacium legatione præmissa petere derelinqui. Tunc Ostrogotha, ut erat animi solidi, respondit relatis, bellum talle se abhorreere, durumq; fore, & omnino scelestum conffigere cum propinquis, loca uero non cedere fore dignum. Gepidæ autem in bella irruunt, & in clinata parte Gepidarum, Rex eorum pudendus opprobrijs ad patriam fugit bello coactus. Victores Gothi discessione contenta in sua patria toto tempore feliciter remanserunt. Post decessum Ostrogothe Gniua ad regimen sublimatur, qui exercitum diuidens in duas partes, vnã partem ad vastandam Mesiam dirigit, quæ negligentibus principibus fuerat destituta. Ipse uero Philippolim ire festinat, & diu obsessam inuadit, prædaq; potitus Priscum ducem, qui inerat, foederauit, quasi cum Imperatore Decio pugnaturus, qui Decius cepit regnare æra. CCL. X. VII. Ad conflictum igitur uenientes, illico Decij filium sagitta crudeli funere sauciuit. Quod pater aduertens ad confortandos animos fertur dixisse. Perditiouenarius militis nihil est reipublicæ diminutum, affectu tamen paterno compatiens hostem inuadit, aut mortem, aut ultionem filij exposcendo, dispositoq; prælio finem consequitur vitæ, Imperij, ultionis.

æra. c. xxv.

Gothi. Danubij.

Gothi. Ostrogothi. Vefegothi Squadorum. Vandalus. Margomanus. Gepidæ.

Mesia. Philippolis.

æra. cca. lxxij.

De Gallo & Volusiano, & Claudio Imperatoribus, &

pugnjs eorum cum Gothis.

Caput. XVII.

DE VNC TO autem Decio Gallus, & Volusianus filius eius regnum adepti sunt Romanorum, & regnauere Annis duobus, æra CC. LXX. Gallo autem infata cedente, Galienus per se arripuit principatum, æra. CC. LXXI. tempore cuius Gothorum exercitus cum multis nauibus per Hellespontum in Asiam transierunt, vbi multas eius prouinciæ ciuitates, & opulentissimum templum Dianæ, quod superius diximus Amazonas condidisse, extractis diuitijs succendere, & spoliatam Chalcedoniam subuere, quam postea Cornelius habitus reparauit.

æra. cc. lxx
Gothi.
Hellespō
tus.
Templū
Dianæ.
Chalcedō

Troia.
Ilium

Anchisē

æra. cc.
lxxxvi.

Quæ & si vrbis regię dignitatem obtineat, antiquæ pugnæ posteris signa præfert. Hac ergo foelicitate victorijs, spolijs, prædæq; ditati trañseuntes per Hellespontum in suo itinere Troiam, & Ilium vastauere, & quæ erant a bello Agamemnonis vix aliquantulum reparatæ, hostili gladio iterum feriuntur. Post tale excidium iterum Asia eorum experta est feritatem. Nam Anchialon ciuitatem aggressam mari vicinam Sardanapalus Rex Assyriorum dicitur construxisse, ibi multis feruntur mansisse diebus aquarum calidarum recreatione iucundi. Erat autem ad infirmorum efficacissimæ sanuatem. Ex inde ad propria repedarunt. Cumq; regiones Romanis subditas deuastarent, Claudius Imperator, qui cœpit regnare æra. CC. LXXXVI. occurrit. Et victos cœgit ad primas sedes scythiæ remeare. Romani autem Claudium Augustum, pro eo quod tam fortissimam gentem a finibus reipublice remouisset, insigni gloria honorantes in foro illi aureum clypeum in Capitolio auream statuam collocarunt.

De Constantino Imperatore, & Geberic, & Herminario Gothorum Regibus, & eorum bellis.
Caput. XCII.

æra. ccc.
xxvi.

Gothi.
Sarmata.

Verona.

Liguria.
Sicābria.

DE M V M cum auxilia plurima Diocleciano, & Maximiano Romanorum principibus præbuissent, succedente Constantino Cæsare magno, qui cœpit regnare, æra. CCC. XXVI. aliquandiu sunt neglecti, eo quod Cæsar magnus succedentibus sibi prosperis contra Parthos, & Persas in superbiam tumuisset. Et cum Dioclecianus Achillem in Alexandria superasset, & Maximianus Herculeos, & Quingentinos in Africa attriuisset, cœperunt Romani Gothorum auxilia dedignari. Tunc Gothi Sarmatarum regionem aggressi copiosissimis super Romanos agminibus irruere, & vehementi virtute cuncta depredatione, & gladio vastauere. Aduersus quos Constantinus acie instaurauit, ingentis certamine Danubium compulit pertrāsire de diuersis gentibus virtutis gloria clarus, sed de Gothorum victoria amplius gloriosus, quem Romani acclamante senatu laude sunt publice profecuti, quod tantam getem vicerit, quod patriam reipublice reformarit. Gothi autem ad iuga propria reuertentes ibidē aliquandiu habitauerunt, sed quia licet vitia virtutibus non cedebant, iterum contra Romanos rebellia attentarunt, & sub Ariarico, & Aurico, qui tunc temporis Gothis præerant Pannoniam, & Italiam deuastantes Liguriam inuaserunt, & commoditate regionis illecti studuerunt famosissimam Romanæ vrbis æmulam in suo nomine condere ciuitatem, quæ ab aliquibus creditur fuisse Verona, quæ vt alibi diximus quasi væ Roma est appellata. Alii qui dicunt fuisse Sicambriam, quæ fuit iuxta paludem Mæotidam ædificata.

Post Aræcum & Auricum Geberid succedit in regnum Anno Constantini. XXVII. æra. CCC. LIII. Nam hic cū esset nobilissimus, genere gloriā, generis sui auorum magnalibus voluit adæquare, & primitias regni in gēte Vandalica cupiens ostētare contra Huimar Regem eorū bella tentauit, victumq; coegit a patria exulare.

Huimar autē, & Vandali expulsi a sedibus ad Constantinū principem Pannoniam petierunt, ibiq; fere per. LX. annos locatis sedibus Imperatorum decretis velut incolę paruerunt, & post longum tempus a Stilicone magistro Romanæ militiæ Consule, & patricio inuitati Gallias occuparunt. Vbi finitimos deprædantes impediētib; Gothis non potuerunt ad primas sedes in Pannoniam remeare. Nam Giberido rebus humanis exempto Hermanaricus regimen suscepit in Gothis anno Constantini Imperatoris secundo. æra. CCC. L. VII. Hic multas, & bellicosissimas gentes perdomuit, suisque legibus parere coegit, quem merito nonnulli Alexandro maximo compararunt, Siquidem cum gentes domitas haberet subiectas, & apud omnes earum subiectione clarus floreret, non est contentus nisi gente Herulorum, quibus præerat Alaricus, fere trucidata residuum suæ subieceret ditioni. Nam gens prædicta quanuis multos sua velocitate subigeret, Gothorum tamen subiucuit stabilitati, vt & ipsa inter gentes reliquas Hermanarico seruiret. Post Herulorum cædem Hermanaricus in Venetos arma mouit, qui quanuis armis despecti præ numerositate tamen primo resistere conabantur, & licet ab vna stirpe exorti Veneriani, & Sclauiani dicantur, hos omnes Hermanaricus subegit, & vt proprijs laboribus imperauit.

De Hunis, & morte Hermanarici,
Caput. XIX.

HERMANARICVS autem Rex Gothorum, qui, vt superius retulimus, multarum gentium extiterat triūphator aliquo vulnere faucibus ægram vitam imbecillitate contraxit, & tunc Alamber Rex Hunorum in Ostrogothas, qui iam a Gothis seiuncti manebant, insiluit, & prostrauit. Hermanaricus autem dolore vulneris, & Hunorum potius vitæ suæ Anno. VX. est defunctus. Cuius mors Hunis occasionem præbuit præualendi, ipsiq; Gothi, qui remanserant extinctis pene Ostrogathis, & Vesegothis ad Valentem Imperatorem nuncios transmissertunt, vt partes Thraciæ, & Mœsiæ eis traderet ad manendum, qui annuit, & petitas terras contulit excolendas, & Danubium transmeantes Daciae & Thraciæ largitione principis infederunt.

Libri primi

finis.

bn

✓ RERVM IN HISPANIA ✓

GESTARVM CRONICON LIBER SECVN-

duſ, de Schiſmate in Athanaricum, & Fridigernum, & hæreſi

Arriana. Caput Primum.

æra. ccc.
lxxxix.

æra. ccc.
lxxxix.

Gudila.

æra. ccc.
xc.

P R I M U S Gothorum gentis administrationem suscepit Athanaricus æra. CCC. LXXXI. & regnavit annis, XIII. qui persecutione crudelissima adversus fidem commota contra Gothos, qui in gente sua Christiano nomine censebantur, caedes coepit. Ex quibus plurimos, qui nolebant idolis immolare, fecit martyres, reliquos autem multis persecutionibus afflictos, dum interficere præ multitudine abhorreret, dedit licentiam in Romanorum provinciam transmigrare. æra. CCC. LXXXIX. Gothi in Hispaniam adversus se metipſos in Athanarico, & Fridigerno diuisi alternis se caedibus deuastarunt. Sed Athanaricus Fridigernum Valentis Imperatoris auxilio superauit, & ei coepit potentia preminere. Verumtamen Fridigernus quasi sub Regulus habebatur. Tandem vero ne gentis Gothicæ gloria scinderetur, Fridigernus cum ijs, qui in Oriente Ostrogothi dicebantur, & Athanaricus cum Vesegothis in Occidente tabernacula metabantur. Tunc Gudila Episcopus eos legem docuit Christianam, & scripturas noui, ac veteris Testamenti, linguam tranſtulit in eandem. Et Gothi, qui hæctenus idololatriæ superstitioni dediti gentilibus sacrificijs se vouebant, iam nunc fide suscepta ecclesias construxerunt, & sacerdotes Evangelicos habuere, specialesque literas, quas eis cum lege Gudila eorum Episcopus tradiderat, habuerunt, quæ in antiquis Hispanorum, & Galliarum libris adhuc hodie super extant, & est litera, quæ dicitur Toletana. Huius rei gratia legatos cum muneribus ad Valentem Imperatorem miserunt, & doctores propter suscipiendam Christianæ fidei regulam postularunt. Valens autem a veritate catholica deuius, & Arrianæ hæresis puerſitate detentus, vt audiuit Gothos fidem catholicam suscepisse, applausit eisdem, & missis hæreticis sacerdotibus Gothos persuasione nefanda sui erroris dogmati aggregauit in tam præclarã gentem virus pestiferum transfundendo. Sicque errorem, quem recens credulitas bibit, tenuit, diuque seruaui vsque ad tertiam synodum Toletanam, quæ fuit sub Recharedo principe celebrata. Gothi autem statim, vt Valentis literas suscepere, & sibi dogmatis sui ecclesias construxere, & talia iuxta eundem Arrium de ipsa diuinitate documenta sumpſere, vt crederent filium patris maiestate esse minorem, & æternitate posteriorem. Spiritum autem sanctum nec dominum esse, nec ex substantia patris existere, sed per filium creatum esse, vtriusque ministerio deditum, & amborum obsequio subditum. Aliam quoque patris sicut personam, sic & naturam asserentes, aliam filij, aliam denique spiritus sancti, vt non iam secundum sanctæ scripturæ traditionem vnus Deus & vnus dominus coleretur, sed iuxta idololatriæ superstitionem tres Deos & dominos faterentur. Cuius blasphemie malum per decessum temporum, Regum que successum annis pluribus tenuere. Qui tandem salutis suæ reminiscens, & inolitam perfidiam detestantes ad vnitatem catholicæ fidei redierunt. æra. CCC. XC.

De fame Gothorum, & morte Valentis Imperatoris.

Caput. II.

GOTH I, qui primum Christianos a sedibus suis expulerunt, rursus ab Hunis, & ipsi cum Athanarico, & Fridigerno suis Regibus sunt expulsi transito Danubio, cum vim ferre non possent, Valentis Imperatoris imperio armis depositis se dederunt. Sed ubi viderunt se opprimi a Romanis, contra consuetudinem libertatis rebellia tractauerunt. Verum famis periculo eminente Fridigernus, & Athanaricus, qui vice Regum illis praeerant, exercitus inopiae condolere, & immundorum animalium morticina eis dare, ita ut mancipium pro vno pane, aut decem libris carniū mercaretur. Mancipijs autem, & supellectili iam distractis, filios eorum auarus mercator poscebat, parentes autem saluti pignorum prouidentes elegere ingenuitatem potius perire, quam vitam, dum qui venditur vitae seruetur. Contigit illo tempore, ut dictator Romanorum Fridigernum Gothorum Regulum dolo ad conuiuium inuitaret. Sed cum Fridigernus doli nescius cum paucis conuiuiū aduenisset, suorum in praetorio occisorum vox suspectis auribus intonuit, & voce flebili non ignota illico velocitate egreditur Fridigernus, suosque socios eripiens ab interitu imminente ad Romanorum necem instigat. Qui nacti votiuam occasionem elegerunt bello magis quam fame deficere, & Lupicinum & Maximinum duces gladio occidere, & illa dies Gothi famem Romanis securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut aduenire, & peregrini, sed ut ciues, & domini possessoribus imperare totaque Septentrionales usque ad Danubiū sub iure tenere, quod cōperiens in Antiochia Valēs Imperator mox armato exercitu in partes Thraciarū egreditur, ubi lachrymabili bello cōmisso vincentibus Gothi in quodā praelio iuxta Andrianopolim Sautius ipse fugit, ignorantibusque quod Imperator in tam vili casella delitesceret Gothi ignem, ut assolēt, apponentibus cum regali pōpa crematur, & merito ipse ab eis tēporali crematur incendio, qui tam pulchras animas aeternis ignibus tradiderat concremādas. Inuenere autē Gothi illo praelio cōfessores priores ex Gothi, quos dudū propter fidem a suis finibus expulere, & voluere eos participes fieri praedae suae, qui cum acquiescere noluisent, fuere ex eis aliqui interfecti, alij montuosa loca tenentes sibi refugia construxere, & non solum perseveratione Christiani catholici, sed & in cōcordia Romanorū, a quibus dudū excepti fuerant, permansere. Eo tēpore Vesogothi Thraciā, Daciamque Ripensem post tanti trophēi gloriam, tanquam solum genitale potiti colere inceperunt.

De quibusdam vastationibus, & pace Romanorum, & morte Athanarici, & Fridigerni. Caput. III.

RATIANS utem, qui coepit regnare aera. CCC. XC. I. & regnavit annis. VI. post obitū Valentis patris sui, Theodosium, qui agnominabatur Hispanus, filium Theodosij Comitē electū praefecit imperio Orientis anno regni sui quinto, & fratrem paruum Valentinianū Romano imperio subrogavit. Qui Valentinianus regnavit cum Theodosio annis. VIII. Cum autem esset Theodosius acris ingenij consilio, & virtute praeclearus praceptorum seueritatem sic liberalitate, & blanditia temperavit, ut remissum exercitum ad fortia prauocaret. At vero milites Principe meliore cōperto impetendi Gothos fiduciam acceperunt, eosque Thraciā finibus pepulere. Sed cum Theodosius pene usque ad desperationem aegrotasset, Fridigernus cum Gothi diuiso exer-

LIBER

Theſſalia
Epyros.
Achaia.
Alathia.
Pannonia.

citu Theſſaliam, Epiros, Achaïam, & Alatheos cum reſiduis copijs deprædatus Pannoniæ ſuperuenit. Quod cum Gratianus Imperator, qui a Roma in Gallias ſecefſerat, comperiffet, mox ad eos collecto exercitu venit, & eorum exercitum, cui præerat Fridigernus, primo aduentu proſtrauit. Sed cum qui euafierant ad Athanarici exercitum confuſiffent, & mox Athanaricus deliberauit collegæ ſanguinem vindicare. Sed Gratianus occurrens venit ad eos non tam armis, quam gratia, & muneribus complanandos, pacemque firmat, victualia concedendo. Quod audiens Theodoſius poſtquam conualuit gratum tulit, & in hanc pacem ipſe conſenſit, Athanaricumq; Regem, qui Fridigerno ſucceſſerat, ſibi benignis moribus, & muneribus ſociauit, & Conſtantinopolim accedere inuitauit, qui acquieſcens cum Theodoſio urbem Regiam eſt ingreſſus, miranſq; urbis ſitum, ſtationemq; nauium, populofq; diuerſarum gentium, quaſi in vno fonte e diuerſis mûdi partibus ſcaturire: En, inquit, cerno, quod incredulus audiebã. In tali ergo admiratione maioriq; a principe ſuffultus honore, obiit paucis menſibus interiectis, quem Princeps affectionis gratia plene plus mortuum quam viuum honorans dignæ tradidit ſepulturæ

Conſtan-
tinopolis.

De ſtrage Radagaſi, & Stiliconis, & vaſtatione Italiae. Caput. IIII.

Ae a. c/
xc. iij.

Alani.
Vandali.
Suiui.
Silingi.
Aera. c/
cc. xc. ij.

Aera. cc
cc. xij.

Aera. cc/
cc. xxij.

Thuſcia.

DE VNCTO igitur Athanarico æra. CCCCX. IIII. attēdentes Gothi Theodoſij benignitatem Romano Imperio ſe dedere, ſuereq; ſine Rege. XXVIII. annis. Et exinde dicti ſunt Fœderati, quos Theodoſius contra Eugenium tyrannū, qui occiſo Gratiano. Gallias occuparat, plusquam viginti millia armatorū fideles, & amicos intelligens ſecum duxit, victoriaq; de prædicto tyrāno potitus vltionem exegit. Sub Theodoſio Alani, Vandali, & Sueui Hispanias ſunt agreſſi, Alani Carthaginē, & Luſitaniam fortiuntur. Pars Vandalorum, qui Silingui dicebantur, Bæticæ reſederunt. Reliqui Vandali cum Sueuis Galleciã ſunt adepti. Poſtquã vero Theodoſius, qui coepit regnare cū Gratiano æra. CCC. XC. II. & regnauit cum eo annis quinq; & Valentinianus regnauit Romæ annis ſeptē, & Theodoſius in oriente poſt mortem Valentiniani iunioris regnauit monarches annis decem, & ſunt in vniuerſo anni. XVII. Hic pacis, & Gothorum gentis amator fuit, & rebus exceſſit humanis æra. CCCC. XII. & ſucceſſere ei Arcadius, et Honorius filij eius, & regnauere annis. XXV. qui luxurioſe viuentes Gothis conſueta donaria ſubtraxerunt. Mox Gothis increuit ſtudiū, verētib; ne longa pace eorū ſtrenuitas ſolueretur. Et iudicarūt indignū ſe Romanorū ſubditos poteſtati, eoſq; ſequi, quorum leges, & imperiū contēplere, & quos in prælio ſepius deuicerūt. Sed dum Regē eligerē procurarent anno. XI, Arcadij, & Honorij æra. CCCC. XXIII. in Radagaſo, & Alarico diuiſi ſe varijs cedibus lacerarūt. Tandē in concordia veniūt, ob excidiū Romanorū, & pari intentione vniſorme conſiliū inierunt, vt ambo pariter correſignarent, Alaricus tamen potior haberetur, & ad deprædandas Italiae regiones ad inuicem diuiduntur. Sed Radagaſus genere Scytha cultui idololatriæ deditus Barbaricæ in humanitatis feritate ſæuiſſimus cum ducentorum armatorum millibus Italiae partes vaſtatione aggreditur vehementi ſpondens in contemptum Chriſti dijs ſuis Romanorū ſanguinē immolaturū. Cuius exercitus ab Stilicone duce Romano in mōtuoſis locis Thuſcię circūcluſus fame eſt potius quã ferro conſumptus, Ipſe poſtremum

Rex captus, & interfectus. Quo extincto confors regni alacrius coepit regnare solus, nomine quidem Christianus, sed hereticus professione. Qui dolens tantam multitudinem Gothorum extinctam habito suorum consilio, ad Honorium militationem, vt, si permitteret, Gothi pacati in Italiam residerent, sin autem aliter bello foret agendum. Sed Honorius vtramq; pollicitationem formidans inito consilio cum senatu, vt eos a sinibus Italiae pellerent, prouincias longe positas, scilicet, Gallias, & Hispanias, quas poene perdiderant, concesserunt. Gothi autem acceptant donationem sacro oraculo confirmatam, & ad patriam sibi traditam processerunt. Post quorum discessum nihil mali in Italia perpetrato, Gothi nihil a Romanis suspicantibus, Stilico patricius, & socer Honorij, qui fuerat natus de genere Vandalorū gente perfida, & dolosa, in alpibus Gothos inuadere procurauit. Sed Gothi relictis animis, vt solebant, & recolentes tantam multitudinē cum Radagaso extinctam omnem poene exercitum Stiliconis vsque ad internectionem furibundo animo prostrauerūt, & in Lyguriam, quam transierāt rediere, eamque praedis, & spolijs deuastantes Aemiliam pariter vastauere, & Tusciam discurrerunt.

Gallia.
Hispania.

Vandalij.

Aemilia.

De destructione vrbs, & morte Alarici.

Caput. V.

N E victrix caediū expers remaneret, Alaricus cum suis in vinctam sanguinis Radagasi aduersus Romam praelium inceperūt, obsessamq; magne cladis impetu irruperunt. Sicq; vrbs cunctarum gentium victrix Gothicis triumphis victa subcubuit, & captiua. Gothi autem tantae fuerunt clementiae, quod omnibus indulserunt, qui ad sanctorum limina confugerunt, nec quemquam a sanctuarijs extraxerunt. Ingressi urbem omnibus pepercerunt, sed ijs, quos extra loca martyrum inuenerunt, Christi, & sanctorum nomina inuocantibus, simili misericordia indulserunt, in reliquis autem & si praeda hostibus patuit, ferendi licentiam pietas refrenauit. Incurfantibus vero Gothis in illa vastitate per urbem dum quidam potens virginem consecratam aetate prouectam in transitu reperisset, eam modeste admonuit, vt si quid apud se auri, argentiq; haberet, voluntarie exhiberet, illa fideli conscientia, quod habuit, reuelauit. Gumq; ille vasorum formam, & pulchritudinem ex illa antiqua Romanorum opulētia miraretur, Virgo ait. Haec vasa mihi de sacrario beati Petri Apostoli sunt commissa, praesume, si audes. Ego sacram hostiam non audeo tibi dare. Gothus ille ad nomen Apostoli magno pauore perterritus, hoc Regi per nuncium nunciauit, qui Rex confestim reportari omnia ad sacrarium sancti Petri per virginem illam summa cum reuerentia iussit, dicens. Cum Romanis se bellum gerere non cum apostolis Iesu Christi. Redit igitur virgo reuerentissimis officijs honorata, redeunt & cum illa omnes, qui ei se sociauerunt super capita sua vasa illa aurea, & argentea cum hymnis, & canticis reportantes. Concurrerunt vndiq; ad voces canentium de latibulis agmina Christiana. Concurrerunt & Pagani Christianis admixti, & dum seruos Christi se esse fingerent, calamitatis excidium euaserunt. Capta est itaq; Roma ab Alarico anno. M. C. LXIII, ditionis suae. Et beatus Innocentius Papa primus refert, qui tunc temporis apud Rauenam positus, vt peccatoris populū non videret excidium, illa irruptio non hostis fortitudine, sed Dei iudicio acta fuit. Hac tempestate Gothi Placidiam Theodosij Imperatoris filiam Ar-

Hoc & Augusti, in pri. de ciuitate Dei testatur.

Mira Gothi cuiusda reuerentia erga virginem & pietas erga deū, Alarici dicitur religiosum.

Roma capitur ab Alarico Gothorū Rege.

LIBER

Cāpania.
 Brucia.
 Lucania.
 Sicilia.

 cadij, & Honorij Imperatorum sororem, cum ingenti auri, argentiq; thesauro Romę capiunt, adeptisque multis opibus Romanorum, tertia die euerfa vrbe partibus, & incensa, inclyti & spolijs, & victoria recesserunt. Deinde per Campaniam Bruciam, Sucaniamq; simili strage bachantes Rhegiam peruenere. Inde conscensis nauibus cum Siciliam exiguo ab Italia freto diuisam transire disponunt, infesto mari periclitati, multum exercitum perdidere, quibus tanta fuit gloria de Romanę vrbis obtentu, vt nihil mali se passos arbitrarentur euentum naufragij victoria compēfantes.

Cōsentia.
 Aera. cc.
 ccl.
 Barser. tū.

 Post paucos autem dies apud Consentiam, quam ipse destruxerat, Alaricus morte subita est defunctus. XXVII. regni anno, æra. CCCCL, quem sui nimia dilectione lugentes Barsento amne a suo alueo deriuato, in medio amne collecto captiuorum agmine, locum effodiunt sepulturę, in cuius foueę gremio Alaricus cum multis copijs sepelitur, & loco obtecto, rursus amnem proprio cursui reddidere, & vt nesciretur ab aliquo, omnes fossores captiuos, qui interfuerant, extinxerunt.

De victorijs Athaulphi, & morte eius,

Caput, VI.

Aera. cc.
 ccxlix.

Athaul-
 phi mors
 ara. cccc.
 lv.

ALARICO sepulto, ad regni fastigium Athaulphum consanguineum eius forma, mēteq; consimilē sublimarunt æra. CCCCLXIX. & regnauit annis sex, qui & si nō adeo procerę stature, pulchritudine tamen corporis erat in oculis intuentium gratiosus. Hic suscepto regno rediens Romam si quid remāserat, totum abrasit more consumentium locustarum, nec tātum priuatis diuitijs, immo publicis Italiam spoliāuit, Imperante Honorio resistere nō valente. Cuius sororē Placidiam, quam Gothi Romę ceperant, tum propter nobilitatem, tum propter pulchritudinem in foro Iulij, ciuitate Emiliae, sibi matrimonio copulauit. Et Honorio rebus exhausto iam quasi cognato deferens reliquit Italiam, & ad Gallias se conuertit, quod cum audissent Burgundiones, & Franci, qui prius Gallias infestabant, ceperunt se suis finibus coarctare. Vandali, Alani, & Sueui, quos Gothi fugauerant a Pannonia, qui & in Gallijs se receperant, relatione maiorum didicerant qualiter Geberid Rex Gothorum incommodis, & cædibus eos in Pannonia coarctarat, & a Gothis coacti ad partes confugerant Galliarum. Vnde audito eorum aduentu, se ad Hispanos transtulerūt. Cumque Athaulphus diu Gallias infestasset, ei vt principī paruere. Confirmato itaq; Gothorum regno, Athaulphus audiens insolentias barbarorum, coepit condolere miserijs Hispanorum, & occurrere incurribus Vandalorum. Dum autem relictis Gallijs Hispanias peteret, a quodam suorum apud Barcinonam fuit inter familiares fabulas iugulatus, æra. CCCCLV. Huius Athaulphi, & Placidiaē matrimonio conātur quidam adaptare prophetiam Danielis, Filiam Regis Austri assumet Rex Aquilonis, nec stabit ex eis germen. Et vocant Regem Austri Teodosium, & Regem Aquilonis Athaulphum, nec stetit ex eis germē, quia prolem non habuerunt. Sed aliter exponitur in Daniele de Regibus Syrię, & Aegypti, nec respectu loci vbi prophetauit, regnum Romanum versus austrum consistit. Interea Stilico comes, de quo diximus, cogitauit Honorium pellere de imperio Romanorum, & suum filium Eucherium subrogare. Sed Honorius stratum bello cum Eucherio filio interfecit.

De Sigerico, & Valia, & victorijs in Hispania.

Caput. VII.

POST obitum Athaulphi Princeps Gothis eligitur Sigericus, æra. CCCCLV. & regnavit anno vno. Erat autem Sigericus Romanorum clade in vrbe notissimus, statura mediocris, profundo animo, sermone rarus, cōtemp̄tor luxuriæ, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes prudentissimus, contentionum semina iacere, odia miscere paratus, claudicans equi casu. Hic, cum plures haberet filios, sperans regnum filijs prouenturū, ne intestino bello, sicut in reliquis gentibus assolet prouenire, populus vexaretur, cœpit ad pacem intendere Romanorum. Ordo in filijs iste fuit. Primus Gisericus pater, & dominus. Sequens Hunericus. Tertius Guntemandus. Quartus Trasamundus. Quintus Hildericus.

Cum igitur Sigericus proponeret Gothos ob causam filiorum pace diutina detinere, & Romanorum beneplacitis conuiuere, Gothi, quorum belli quam pacis potior causa fuit, contra ipsum continuo conspirarunt, & eum factione impia peremere, æra. CCCCLVI. Valia Sigerico in regno succedens regnum tenuit tribus annis belli causa Princeps a Gothis effectus. Sed ad pacem diuina prouidentia ordinatus, mox enim, vt regnare cœpit, fœdus cum Imperatore Honorio pepigit. Placidiam sororem eius olim captam ei restituit honoratam, promittens Imperatori se propter rempublicam adiutorem. Itaq; ad Hispanias per Constantium patricium euocatus, Romani nominis causa barbaris intulit magnas cædes. Vandalos Silingos in Bætica bello prostravit. Alanos, qui dominabatur Vandalis, & Sueuis adeo cecidit, vt extincto Athace ipsorū Rege pauci, qui superfuere ex Alanis, obliti regni nomine Gunderico Regi Vandalorum, qui in Gallecia residebat, sese darent, & dum cum Valia confligere tentauissent, non potuerunt eius potentiam sustinere. Deuictus itaq; cum Vandalis Gundericus fugam in Aphricam meditatur, & dum a bello Hispaniæ vellet in Aphricam transfretare, in freto Gaditani maris vi grauissimæ tempestatis effractus, memor illius sub Alarico naufragij omisso navigationis periculo relictis Hispanijs fugam in Gallias procurauit. Prostratis igitur Vandalis, Alanis, & Sueuis potitus victoria ab Hispanijs gloriosus Valia reuertitur in Tolosam, Romano imperio fugatis hostibus aliquantas prouincias, secundum quod promiserat, derelinquens.

Et data est sibi ab Imperatore ob meritum victoriæ secūda Aquitania cum prouincijs, & ciuitatibus aliquantis. Post hæc apud Tolosam longa valetudine deprimente excessit a rebus humanis, qui scelix fuerat, licet parum.

De Theodoro, & casu Hunorum.

Caput. VIII.

VALIA Rege defuncto Theodorus succedit in regno æra. CCCCLIX. & regnavit annis. XXXIII. qui regno Aquitaniconon contentus, pacis Romanæ fœdus recusat, pleracq; municipia Romanorum suis cædibus occupauit, Aurelianum nobilissimum Galliarū oppidum obsessum multis viribus oppugnauit, a cuius obsidione eminente virtute Ethij Romanæ militiæ Ducis non impunitus abcessit. Iussu igitur Valentiniani Imperatoris Ethio remoto a militie principatu, cum Theodorus Narbonem urbē fame, & obsidione diutina infestat.

LIBER

set, rursus a Litorio Romanæ militiæ duce Hunis auxiliantibus effugatur. Litorio autem dum primū gessisset bella rei publicæ contra Gothos, denuo dæmonum signis, aruspicumq; responsis fallaciter circumuentus, bellum cum Gothis in hunc mortuus, amissosq; Romano exercitu, miserabiliter interijt superatus. Fecitq; intelligi, quantū illa, quæ cum eodem perijt multitudo, prodesse potuerit, si fide, potius quam fallacibus dæmoniorum auspicijs dimicasset. Extincto igitur Litorio, & receptis epistolis Valentiniiani, Theodoredus cum Romanis pace inita, denuo aduersus Hunos Galliarum prouincias deuastantes, atque vrbes plurimas euertentes in campis Cathalanicis contra Hunos, & Regem eorum Athilam bellum assumpsit. A parte Romanorum tanta Ethij patricij, cui innitebatur respublica, virtus enituit, vt in ea parte Hunorum ferocitas sopiretur auxiliantibus Francis, Burgundionibus, Saxonibus, Vriouibus, qui quondam fuerant Romani milites, sed tunc in auxiliū requisiti. Sangibanus autē Rex Alanorū metu perterritus futurorum Aurelianis ciuitatē Gallie vbi listebat, pollicet Athilæ se daturum. Sed vbi Theodoredus, & Ethius cognouere, ante aduentū Athilæ iniectis aggeribus occuparunt, & quia suspectū custodiri faciunt Sangibanū, quem cū gente propria in die belli medium statuerē. Athila autem Rex Hunorū tali discrimine conturbatus timuit experiri, & futura cœpit per aruspices sciscitari, qui prænunciantes infausta hoc solatij prædixere, quod ductor aduersæ partis occūberet, & sua morte triumphum sedaret. Erat autē in campis illis locus superexcrefcens, quem vterq; cupiebat exercitus obtinere, dexterā partē Huni, sinistrā Gothi, & Romani cum suis auxilijs occuparunt. Inter quos dextrum cornu tenebat Theodoredus, sinistrum Ethius cum Romanis, medium Sangibanus. Ex aduerso autem acies Hunorum ordinatæ in quorum medio cum suis Athila consistebat, vt hac ordinatione ab imminente periculo seruaretur, excepto cornu Athilæ multiplices populi, & nationes diuersæ, quas suæ subdiderat ditioni suæ gentis exercitum ambiebant. Athila autem sollicitus super omnes suos erigit ad certamen. Sed Thurisimundus Theodoredi filius, & Ethius dux Romanus cruento Marte collis supercilium occuparunt. Arderico Rege Gepidarum, qui ob nimiam fidelitatem consilij intererat, & secretis, & Valamer Rege Ostrogothorum, qui erat secreti tenax, doli ignarus, blandus alloquio, cum essent audacia strenui, & eos Huni sæpius infestassent, ne dixerim subiecissent, adiuuantibus supramodum venientes Hunos collis beneficio facile turbauerunt. Athila autem videns suos causa dicta turbatos, eos alloquitur, ne qui hæctenus inuicti extiterant, nunc inferiores inuenirentur. Hæc, & alia illo dicente, accensi in pugnam præcipitantur, & præsentia Regis cunctationem inertibus auferebat, bellum manibus aggrediuntur atrox, multiplex, immane, pertinax, cui simile antiquitas nulla narrat, in quo gesta talia referantur, vt nihil esset quod in vita sua conspici potuisset egregius, qui huius spectaculi non fuit cōtemplator, tāta enim fuit cruoris effusio, vt fluminis alueus, sicut solet imbris inundare, fluenta traheret mixta cruore. Tunc Theodoredus Rex Gothorum dum adhortās suos discurreret per exercitum, qui pugnabat, cuius telo occidit, ignoratur, nisi quod equo defiliens calcantiū pedibus cōculcatus vitā clausit vltimæ senectutis, hoc fuit quod aruspices Athilæ prædixerunt. Ibi etiam fuit occisus cognatus Athilæ Laudericus. Tunc Gothi se ab Alanis diidentes Hunos fortiter inuaserūt, & pœne Athilam extinxerunt, nisi quod videns suorum interitum fugit ad castra, & in ambitū, quem ex paulstris, & scrinijs sibi firmauerant, se recepit. Thurisimundus autem Theodoredi filius de col-

quem cum Ethio occupauerat, credens se nocte ad agmina propria remeare, ad carpen-
ta hostium ignarus accessit, quem fortiter dimicantem, quidam de equo deiecit capite
vulneratum, sed suorum prudentia liberatus a preliandi intentione cessauit. Ethius
etiam noctis confusione diuisus, cum inter hostes medius vagaretur, si quid aduersi Go-
this acciderat, intrepidus inquirebat, tandem ad castra veniens reliquum noctis scu-
torum defensione transegit. Die autem postera clarescente campos plenos cadaueri-
bus aspexerunt, & tamen Huni crumpere non audebant. Sciebant autem Gothi
Athilam non nisi magna clade percussam certamina deuiare, quamuis tamen armis
seperet, tubis canebat minans incursum, velut leo confusione venabuli prouocatus, qui
speluncae aditus obambulando, nec audet insurgere, nec cessat fremitibus vicina terre-
re. Sic Athila Rex bellicosus licet inclusus suos turbabat. Fertur autem despera-
tis rebus in supremo agmine de sellis equinis pyram struxisse, ut si irruerent aduersa-
rij, flammis se ingereret consumendus, ne aut aliquis eius vulnere laetaretur, aut in po-
testatem hostium dominus tantarum gentium deueniret. Verum Gothi de igno-
to Regis interitu admirati, & quod in eius absentia tanta fuit felicitas subsequuta, do-
loribus stimulati exploratum diutius, & ploratum demum inter densissima cadauera
repererunt, & cantibus honoratum inimicis spectantibus abstulere, & per globos dis-
sonis vocibus inter bella furentia funeris debitum exoluerunt, & subrogati filij gau-
dium funesto funeri miscuerunt. Thurimundus autem gloriosus pro bello, ut tan-
ti patris decebat filium, peractis lachrymis orbitatis virtutis impetu in Hunos mor-
tem patris voluit vindicare, & super hoc Ethium patricium tanquam senio-
rem, prudentia maturum duxit in articulo consulendum. Ille vero metuens ne eleuati victo-
ria Gothi consurgerent in Romanos, consuluit, ut ad sedes proprias remearet, & re-
gni paterni initium roboraret, ne Germani eius procuratis copijs praeuenirent.

Quod consilium non ut callide fuit actum, sed ut fides syncera, ut utile acceptauit.

Sic enim humana fragilitas dum suspicionibus carere conatur, agenda plerumque
rerum occasione relinquit. Thurimundus patre mortuo in campis Cathalanicis ubi
pugnauerat, & victor extiterat, ad maiestatem regiam subleuatur aera. CCCCXCII, ara. cccc.
xci.
& regnauit anno vno, cum patre duobus, qui tamen patri annumerantur. Et licet
fratrum, & fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia temperauit, ut nullius re-
periret de regni successu certamen. In hoc itaque famosissimo bello ab vtrisque parti-
bus tercentum ferme millia caesa feruntur, exceptis XV. millibus Francorum, & Ge-
pidarum, qui ante bellum mutuis vulneribus conciderunt. Multa signa caeli, &
terrae eodem tempore praecesserunt, quorum prodigijs tanta belli crudelitas signaba-
tur. Nam assiduis terre motibus homines conturbati, a parte Orientis Luna fusca
ta, a Solis occasu apparuit stella cometes, atque ingenti magnitudine infausta diu fuit,
ab Aquilonis plaga coelum rubuit, sicut ignis in mixtis per ruborem ignium lineis
clarioribus, quae in speciem hastarum fulgentium rutilabant. Nec mirum si tanta-
rum gentium tanta strages, tot portentis diuinitus monstraretur. Athila igitur co-
gnita discessione Gothorum, & tamen dolo metuens procuratam diu se continuit in-
tra castra. Thurimundus vero Tolosam a campis Cathalanicis est reuersus. Eu-
phromus autem Episcopus Augustudini, in numeris occisorum cadauera sepeliuit.

Igitur Athila Danubium transiens post bellum Cathalanicum contra Alanos
mouit bellum. Quod cum Thurimundus Rex Gothorum, non imparis gloriae pre-
sensisset, in auxilium Alanorum exercitui Athilae mox aduenit. Conseruatoque prelio

LIBER

sicut in campis Cathalanicis pavendo Romanis vexilla Athilæ effugavit, ipsumque e Athilam fugientem coegit oblitus olim trans Danubium repetere mansiones. Et ille famosus Athila victoriarum dominus bello gemino consternatus inglorius effugatur. Turismundus vero repulsis ab Alanis Hunorum cateruis Tolosam rediit, & pace composita inter suos dum insolentius solito ccepisset agere, anno regni sui secundo, cum de vena sanguinem minuisset, fuit a suo cliente consilio fratrum interfectus. Sed ante mortem vna manu paruo ganipulo, quem tenebat, sui sanguinis vltor fuit, & de insidiantibus aliquos interfecit.

De Theudorico, & regulis Sueuorum.

Caput. IX.

THEUDORICVS germanus eius post necem fraternam grã CCCXCIII. annis tredecim imperavit, & Rechiarium Sueuorum Regem cognatum suum reperit inimicum. Hic enim Rechiarius ex quo Theudoredi Regis filiam duxerat, de se præsumens vniuersam pene Hispaniam sibi credidit occupandam, habens sedes Galleciam, & Lusitaniam, e quibus egrediens Hispanias inuadebat, cui Theudoricus cognatus suus, vt erat modestus, per legatos pacifice demandauit, vt non solum recederet a finibus alienis, verum etiam nec præsumeret attentare. Cumque ad eum Theudorici legatio aduenisset, tumido animo sic respondit. Si hic murmurans Tolosam venio vbi sedes, & si poteris ibi resiste. His auditis Theudoricus compacatis gentibus, quibus arma mouerat, a Gallia Gothica contra Richiarium properauit. Cui cum Richarius cum magna copia occurrisset, conferto prælio iuxta fluuium Urbicum inter Astoricam, & Legionem Theudoricus victor enituit. Cæsis Sueuorum agminibus aliquantis, & multis captis, plurimisque fugatis, ipse postremo Rex Rechiarius telo saucius cum paucis aufugit, carensque præsidio Sueuorum nauem conscendit, solius fugæ præsidio comitatus, aduersa cæcæ Oceani Portuale proijcitur, ibique captus aduersario redonatur priuatus regno victoria, atque vita. Theudoricus vero victor existens, subactis pepercit, eisque præfecit clientem proprium nomine Aliulphum, qui Sueuorum persuasionibus incitatus præuaricari præsumpsit, credens se æqua cum domino potestate prouinciam obtinere. Erat quippe Auernorum stirpe genitus a nobilitate Gothici sanguinis alienus. Quo comperto Theudoricus contra eum exercitura destinauit, qui mox veniens cum in primo certamine superauit, & suorum auxilio destitutus, capite plectitur, sensitque iratum, quem nesciuit seruare placatum. Tunc Sueui rectoris intuitum contuentes sacerdotes suos ad Theudoricum supplices direxerunt, quos ob pontificalem reverentiam grate suscipiens non solum impunitatem Sueuis indulxit, sed, vt sibi de suo genere principem eleuarent, flexus misericordia condonauit. Occiso Rechiario Theudoricus de Gallecia ad Lusitaniam pertransiuit, & dum Emeritensium urbem intenderet depreddari, Sanctæ martyris Eulaliæ miraculo territus cum suo exercitu mox discessit, & cum parte exercitus duces dimisit, qui ea, quæ in Hispanijs acquiserat, ruerentur, & partem vnam exercitus cum duce, qui Ceurila dicebatur, ad Bæticam destinauit. Partem aliam cum Suerico, & Nepotiano ducibus Galleciæ deputauit, qui Sueuos apud Lucum suis cædibus vastauere

vastauere, & ex tunc Gothorum Duces in Hispanijs presuerunt. Ex inde Theodoricus Sueuorum gentecum suis principibus subiugata in Gallia Gothicam est reuersus. Et tunc Agrippinus Comes, vt Gothorum auxilia mereretur, Narbonam tradidit Theodorico. Post cuius discessum Sueui bifarie sunt diuisi, alij Masdram Masilæ filium in Principem eligere, qui tantum duobus annis regnavit, alij Frantam.

Masdra autem statim mortuo, pars Masdræ filium eius substituit Remismundum. Qui cum Franta illico pacem fecit, & ambo pariter foederati partes Lusitaniæ deuestabant. Post biennium mortuo Franta pars eius Frumarium sibi præfecit, qui cum Remismundo super regni preminentia litigaret, evertit Flauiam vastationes in patria exercendo, Remismundus, & Lucum, & Auriam, & maritima deuestabat. Sed post biennium Frumario decedente, Remismundus pacem cum Gallecis inita, Sueuorum in Gallecia obtinuit principatum. Sueui enim cum sibi in Regulum præfecerent, qui ad Lusitaniam transiens Coimbriam pacem detentam diripuit, & exhaustit, Vlybonam etiam occupauit, Lusidio ciue & incolam, qui illic præerat eam tradente. Post aliquot dies Remismundus his successibus cleuatus ad Theudoricum Regem Gothorum nuncios destinauit, & pacem, & amicitiam postulauit. Quos Theudoricus benigne recipiens annuit postulatis, & in signum veri amoris coniugem misit ei per Salanum quendam ex officio Palatino cum adiectione munerum, & armorum. Et recepta coniuge & muneribus coepit amplius superbire, & Salanum donarijs honestatum remisit ad Theudoricum cum epistolis suæ laudis. Qui cum ad Galliam redisset, Theudoricum ab Eurico fratre suo reperit interfectum.

Agrippinus.

Masdra.

Franta.

Remismundus.

Frumario.

De Eurico Rege. Caput. X.

EURICVS pari scelere, quo & frater successit in regno æra. D. VI. & regnavit annis. XVII. in quo honore prouectus, & crimine, partes Lusitaniæ impetu deuestauit. Pampilonam, & Cæsaraugustam missis exercitu in deditionem recepit, superioresque Hispaniam suæ subdidit potestati. Tarracorem, & prouinciæ nobilitatem, quæ ei repugnauerat, irruptione exercitus peragravit. In Gallias autem reuersus percupida festinatione succensus audiuit Volentinianum a Maximo interfectum, & ipsum Maximum ab Vrso Romano milite interemptum. Vnde attendens Romanum imperium conturbatum Arelatum, & Massiliam subiugatas principatus suo adiecit, & contra Riethimum Regem Britonnum, qui cum XII. millibus in auxilium venerat Romanorum, bella restaurans victor extitit, & oppressor. Ad hæc omnia cum Gizericus Rex Vandalorum, qui expulsus ab Hispania regnabat in Africa, consilio, & muneribus incitabat, vt dum res publica turbaretur, ipse in Africa quiete placida frueretur. Quod Euricus grate suscipiens Hispanias, Galliasque cum Burgundionum prouincijs subiugauit. Cumque quadam die apud Arelatum Gothos ad colloquium congregasset, & Gothi manibus tela tenerent a parte ferri alia viridi, alia roseo, alia nigro, alia croceo colore, naturalem ferri speciem vidit aliquandiu immutatam.

Arelatensis.

Massilia.

Riethimus.

Gizericus.

Sub hoc Rege Gothi legum suarum statuta ad scripturæ seriæ redegerunt, nam antea tantum moribus, & consuetudine tenebantur. Obijt Arelati Euricus Rex, & morte propria vitam finiuit.

De Alarico, & Giseleico.

Caput. XI.

LIBER

Amala-
ruentis.

AVRICO mortuo Arelati filius eius Alaricus apud Tolosam ad Gothorum regimen sublimatur æra. D. XXIII. & regnavit annis. XXIII. aduersus quem Fludingius Francorum princeps Gallie Gothice regnum affectans, Burgundionibus sibi auxiliantibus bellum mouit, suscipiens Gothorum copijs ipsum postremo Regem apud Patauium prelio interfecit. Gisaleicus superioris Regis filius ex concubina, quia Amalaricus filius Alarici ex Amalasuente Regina filia Theodorici Regis Ostrogothorum, qui in Italia tunc regnabat, erat paruulus, vix quinquentis Narbone Alarico mortuo subrogatur æra. D. XL. VI. regnans annis quatuor. sicut genere vilis: ita infelicitate, & ignauia summus. Denique, ut eadem ciuitas a Gundebalo Burgundiorum Rege direpta fuisset, iste cum magna suorum clade Barcinone se recepit, ibi moratus donec regni fascibus fugæ ignominia priuaretur. Vidensque non posse proficere, in Africam transfretauit poscens suffragium Vandalorum, qui sine auxilio ab Africa rediens ob metum Theodorici in Aquitaniam se recepit. A qua post anni circulum in Hispaniam est reuersus, atque Theodorici Regis duce duo decimo a Barcinonia milliaris commisso prelio effugatur, & interijt trans Druentiam fluuium Galliarum. Sicque honore priuo caruit, & post vita.

De Theudio. Caput. XII.

Theudi-
selus.

POST mortem Amalarici mater professa sexus fragilitatem cum sperneretur a Gothis, Theudem consobrinum olim filij sui tutorem ob germanitatis gratiam a Tuscia accersuit, vbi priuate degebat, & eum in Regem cum coniuuentia Principum eleuauit æra. D. LXX. & regnavit annis. XVII. mensibus quinque. Qui dum esset hereticus, pacem tamen concessit ecclesie, adeo ut licentiam catholicis Episcopis daret in vnum apud urbem Regiam conuenire, & quaecumque ad disciplinam ecclesie pertinerent, libere ordinaret. Eo regnante dum Francorum Reges cum infinitis copijs in Hispaniam conuenissent, & Tarraconensem prouinciam deuastarent, Gothi duce Theudiselo obijcibus Hispanie interclusis Francorum exercitum multa cum admiratione victorie prostrauere. Sed dux idem prece, atque ingenti pecunia sibi data via fugæ hostibus residuis vnus diei, noctisque spacio condonauit, cetera infeliciu turba, cui transitus collati temporis non occurrit, Gothorum precepta gladio non euasit, & sic insidiosam Francorum calumniam repulit ab Hispanis. Theudis vero immemor beneficii Amalasuentis, post aliquos dies eam fecit in balneo strangulari. Et quia ipsa se, & filium Iustino Catholico Orientis principi commendarat, cum audisset, facinus condoluit interfectæ, & misit Belisarium Ducem, & Patricium, ut in Theudem vindicaret. Sed ipso intercepto negotijs Romanorum ante aduentum eius fuit Theudis interfectus, & sic remansit impietas impunita. Post tam foelicis successum victorie trans fretum Gothi minus provide nauigarunt. Denique dum aduersus milites, qui Septam oppidum pulsus inde Gothorum militibus Tyrreni littora pertrassissent, & eidem castrum magna vi certaminis expugnarēt, adueniente die Dominico armis depositis quieuerunt, ne die sacrum prelio funestaret. Hac igitur occasione reperta milites repentino incursum aggressi exercitum mari undique, terraque conclusum inermem exercitum adeo prostrauere, ut nec quidem vnus superesset, qui tantæ cladis exci-

dium nunciaret. Nec mora ipsum principem debita mors præuenit, vulneratur enim a quodam in palatio, qui iamdudum dementis speciem, ut Regem deciperet, simularat. Fingit enim arte insaniam, ut principem trucidaret, quo vulnere Rex prostratus vi gladij indignantem animam exhalauit. Fertur autem in emissionē sanguinis coniurasse, ne quis interficeret percussorem, dicens se congruam meriti vicissitudinem recepisse, quod & ipse priuatus commiserat in ducem suum. Interempto Theudio, Theudisclus Dux exercitus Gothicis præficitur incunctanter. æra. D. LXXXVII. & regnauit anno vno, mensibus tribus. Qui dum plurimorum potentum connubia prostitutione publica macularet, & ob hoc necem pluribus procuraret, præuentus manu coniuratorum Hispali confoditur, & inter epulas iugulatur.

De Agila Regē. Capit. XIII.

LXTINCTO Theudiselo in regnum Agila sublimatur æra. C. LXXXVIII. & regnauit annis quinque. Iste aduersus Cordubam mouit bellum, & in contemptum religionis catholice sepulturam beatissimi Aciscii martyris hostium, & iumentorum presentia profanauit, & inito certamine contra ciues poenas dignas sanctis inferentibus, prout meruit, est expertus. Nam belli presentis ultione percussus filium cum copia exercitus interfectum, & thesaurum omnem cum insignibus opibus confusus amisit. Ipse victus, ac miserabili metu fugatus apud Emeritam se recepit, aduersus quem interiecto aliquanti temporis spacio Athanagildus tyrannide regnum præsumpsit, dum exercitum contra se missum Athanagildus apud Hispalim prostrauisset. Hinc Gothi videntes excidio proprio se everti, & magis metuētes ne in Hispaniam Romani milites hac inuaderent occasione Agilam Emerite peremerunt. Et Athanagildi se regimini tradiderunt.

De Athanagildo, & Luiba, & Leouigildo. Caput. XIII.

OCCISO Agila Athanagildus Tyrannide fit successor æra. D. XC,III. & regnauit annis. XIII. Hic cum iam dudum Agilam regno priuare conaretur, auxilia militum ab Imperatore Iustiniano poposcit, sed submouere Agilam a regno non potuit, donec a suis fuit Agila interfectus. Decessit autem Athanagildus Toleti propria morte, & vacauit regnum mensibus quinque. Post Athanagildum Narbone præficitur Luiba Gothicis æra. DC. VII. & regnauit tribus annis, qui secundo anno postquam adeptus est principatum, Leonigildum fratrem non solum successorē, sed & participem regni fecit, & Hispaniæ prouisorum. Ipse Galliæ regno contentus sic regnū duos sustinuit, cum nulla potestas patiens sit consortis. Huic autē vnus tantū annus in ordine temporū reputatur, reliqui Leonigildo fratri annumerātur. Duxerat autē Leonigildus vxorē nomine Theodosiam filiā Seueriani ducis prouinciæ Carthaginēsis, qui fuerat filius Regis Theoderici. Luiba vero defuncto Leonigildus adeptus est Hispaniæ, & Galliæ principatū. æra. DC. X. regnauit annis. XVIII. Hic bellis regnū desiderās ampliare, opes instituit cōgregare, studio eius exercitu concordante fauore victoriarum, & animositate præclarus multos populos subiugauit. Cantabriam nanque iste obtinuit, & destruxit. Baregiam iste

LIBER,

Hemergil
dus.

cepit. Sabaria ab eo fuit deuicta, cesserunt ei plurimæ rebelles Hispaniæ ciuitates. Fudit quoque diuerso prælio milites aduersantes, & quædam castra, quæ occupauerant, eis abstulit dimicando. Hemergildum deinde filium contra imperium tyrannizantem obsessum Hispali dolo cepit, & quia nefandis ritibus noluit consentire, tormentis varijs cruciavit. Demum securi percussum parricida impius dignum Deo martyrem consecrauit. Postremum bellum Sueuis intulit, regnumque eorum in ius Gothorum bello celeri commutauit, & magna ex parte potitus Hispaniam ampliauit, nam antea gens Gothorum angustiis finibus arctabatur. Sed offuscavit in eo error impietatis tantæ gloriam probitatis. Denique Arrianæ perfidiæ furore repletus in catholicos persecutione commota Leandrum Hispalensem, & Mausonam Emeritensem sanctissimos Episcopos, & alios plurimos exilio relegauit, ecclesiarum redditus infiscavit, & privilegia earum abstulit, multosque terroribus Arrianæ pestilentiae applicauit, pluresque sine persecutione illectos auro rebusque decepit. Ausus quoque inter cætera hæresis suæ contagia catholicos rebaptizare, non solum ex plebe, sed & sacerdotalis ordinis dignitate, sicut Vincentium Cæsaraugustanum, quem de Episcopo apostatam esse fecit, & tanquam a cælo decidit in infernum. Exitit autem quibusdam suorum perniciosus, nam quoscunque potentissimos, ac nobilissimos vidit, aut capite mutilauit, aut ablatis opibus spoliavit, & proscriptos in exilium relegauit. Fiscum quoque iste primus locupletauit, primusque ærarium de rapinis ciuitatum, hostiumque manubijs auarus locupletauit. Primus etiam inter suos regali veste regia coopertus resedit in regali solio more Regum. Nam ante eum Reges qui fuerant in vestibus, & confessionibus militibus communiter conuiuiebant.

Condidit ciuitatem in Celtiberia, quam ex nomine filij sui Recopolim nominauit.

In legibus quoque ea, quæ ab Eurico videbantur incondite constituta, correxit studio vigilantis. Plurimas leges adijciens prætermittas, plerasque superfluas rescacuit.

Sed dum infirmitate acriter torqueretur, præcepit filio Recaredo, ut Episcopos ab exilio reuocaret. Et Leandrum Hispalensem, & eius germanum Fulgentium Astigitanum, qui in doctrina ecclesiastica fulgebat insignis, tanquam patres audiret, & eorum monitis obediret. Obijt autem defunctus propria morte Toleti.

De Recharedo Rege.

Caput. XV.

LONIGILDO defuncto in regno successit eius filius Recharedus æra. DC. XXVIII. & regnauit. XV. annis. Hic fuit cultu præditus religionis, & paternis moribus longe dissimilis. Nam ille irreligiosus, & bello promptus, hic fide pius, & pace præclarus. Ille armatorum exercitio gentis imperium dilatauit, hic gloriosus eandem gentem trophæo fidei sublimauit. In ipsis enim regni sui exordijs per Leandrum & Fulgentium in fide catholica institutus totius Gothicæ gentis populos in oliti erroris labæ deterfa ad cultum rectæ fidei reuocauit. Synodum deinde Episcoporum sexaginta duorum ad condemnationem Arrianæ hæresis de diuersis Hispaniæ, & Galliæ prouincijs in vrbe Regia congregauit. Et eidem concilio religiosissimus Princeps deuotus aduenit, gesta que concilij subscriptione firmauit, abdicans Pontificibus, & palatij primoribus; clero & militia approban-

tibus cum populo vnuerso perfidiam, quam hucusquē Gothorum populus didicerat ex dogmate Arriano prædicans trium personarum vnitatem. Vnum Deum filium a patre consubstantialiter genitum. Spiritum sanctum inseparabiliter a patre, & filio procedentem, & esse amborum vnum Spiritum, vnde & vnum sunt.

Egit etiam gloriose bellum aduersus infestas gentes hieci auxilio subleuatus. Francos enim cum LX. ferme millibus armatorum Galliam Gothicam irruentes misso aduersus eos Emeritēsi duce Claudio glorioso triumpho repulit, & prostravit. Nulla vnquam in Hispanis Gothorum victoria, vel maior, vel similis inuenitur. Prostratis enim, & captis plurimis millibus hostium, residua pars exercitus Gothis sequentibus vsq; ad regni sui confinia cæsa fugit. Sæpe etiam contra insolentias Romanorum, & irruptiones Vasconum plurima bella gessit. Vnde non magis bella tractasse, quam gentem Gothicam, quasi in ludo palestræ pro vsu certaminis videtur exercuisse. Prouincias autem, quas pater prælio conquisiuit, iste pacifice conseruauit, æquitate disposuit, moderamine gubernauit. Fuit autem placidus, mitis, egregiæ bonitatis, tantaque in vultu gratia abundabat, & tanta animi benignitate dulcis erat, vt omnium mentibus influens, & malos in suæ dilectionis reuerentiâ conseruaret, adeo liberalis, vt opes priuatorum, & ecclesiarum prædia, quæ paterna labes fisco addixerat, iuri debito restauraret clamens, vt tributa populi indulgendo sapius relaxaret. Multos etiam ditauit rebus, plures honoribus sublimauit. Opes suas in miseris, thesauros in egenis recondens. Sciens ad hoc illi fuisse regnum collatum, vt eo salubriter frueretur, bonis initijs addidit bonum finem. Fidem rectæ gloriæ, quam in initio regni percepit, nouissime publica confessione, & poenitentia consummauit. Toleti sine pacifico migravit ad Christum. Anno Quarto gloriosissimi Regis Recaredi Idibus Maij, Tertia Toletana Synodus celebratur, & inter Secundam Synodum, sub Montano, & istam fuerunt. LXII. anni. Et hæc fuit sub Heladio. Et interfuerunt Masona Emeritensis, Euphemius Tarraconensis, Leander Hispalensis, Migecius Narbonensis, Pantardus Braccharensis, & suffraganei eorum. Et in hoc concilio fuit ab Hispanis eliminata hæresis Arriana, qua infecta fuerat gens Gothorum a tempore Athanarici Regis, & Valentis Imperatoris, qui dedit Gothis doctores, vt eos in Arriana perfidia confirmarent. Sed in hoc concilio eliminata spurcitia eius sectæ Gothi in vera confessione fidei catholice remanserunt, & ponitur ibi Omelia sancti Leandri Episcopi de laude ecclesie pro conuersione Gothorum, quæ sic incipit: Festiuitatem hanc omnium esse solemniozem festiuitatum nouitas ipsa significat, & cætera. Et fuit istud concilium, LXII. Episcoporum.

De Luiba, & Victorico, Gundemaro.

Caput. XVI.

POST Recaredum Regem coepit regnare Luiba filius eius æra, ^{æra. dc.} DC. XL. III. & regnauit annis duobus ignobili quidem matre, ^{alij.} progenitus, sed virtute indolis insignitus, quem in primo flore adolescentiæ Victorico sumpta tyrannide innocuū Regem deiecit, præcisq; dextra occidit anno ætatis. XVI. regni autem secundo æra, DC. XLV. Extincto Luiba, Victorico regnum, quod viuentem illo inuaserat, vindicat annis. VII. vir quidem strenuus in armorum arte, victoriæ

LIBER

tamen expers. Nam cum aduersus Romanos bellum sæpius intentasset, semper in-
glorius est inuentus, nisi quod quosdam milites ducens Segonciam captos coepit.
Hic in vita illicita multa fecit, in morte autem gladio periit, quia gladio fuerat opera-
tus, mors quippe innocentis non pertransiuit multa. Inter epulas enim prandij con-
iuratione quorundam extitit interfectus, corpus autem viliter exportatum, vilis est
sepultum æra. DC. LII. Gondemarus post Victoricum regnum suscepit, & regna-
uit annis duobus. Hic Vascones vna expeditione vastauit, alia militem Roma-
num obsedit. Propria morte Toleti decessit.

De Sisebuto Rege. Caput. XVII.

Helladius
 Episcopus
 sanctitate
 fulgens.
 Isidorus
 Hispalen-
 sis Episcopus
 cõ
 ciliũ cele-
 brauit Hi-
 spali.
 Syrus episcopus
 hæreticus.

SISEBVTVS Rex Christianissimus post Gundemarum ad
Regale fastigium euocatur æra. DC. LIII. regnans annis. VIII.
mensibus sex. Qui in initio regni Iudæos ad fidem Christianã per-
monens, æmulationẽ quidem habuit, sed non secundum scientiam,
potestate enim compulit, quos prouocari oportuit fidei ratione, sed
sicut Paulus dicit, siue per occasionem, siue per veritatem Christus
annunciatur, in hoc gaudeo, & gaudebo. Sisebutus itaq; Iberiam, vt vir sapiens, &
nimium literaturæ deditus per annos VIII. retentat. Hic per Hispaniam vrbes
Romanas sibi subiecit, venerabilem Helladium Toletanæ sedis Metropolitanũ Episcopum
sanctitatis præconio præfulgentem ecclesia veneratur. Isidorum Hispalen-
sem Metropolitanum tunc temporis Hispania celebrabat sanctissimum doctorem,
egregium, & præclarũ. Qui anno septimo præfati principis Sisebuti contra Ace-
phalorum hæresim apud Hispalim in secretario sanctæ Hierusalem concilium cele-
brauit, atq; per veridica doctorum testimonia Syrum quendam Acephaleum Episcopum
supra fatum hæresim vendicantem exuperat, & vera concilij assertionem eius
eloquia condemnauit, atq; a suo errore præfatum Pontificem diu docendo perpetua-
liter liberauit. Fuit autem Sisebutus eloquio nitidus, literarum sapientia doctus,
in iudicijs strenuus, ac præstantissimus pietate, mente benignus, gubernatione regni
præcipuus, in bellicis documentis, & in victorijs semper clarus. Astures enim sæ-
pius rebellantes misso exercitu in deditiõnem reduxit. Rucones montibus arduis
conceptos vndique per duces euicit. Ecclesiam sanctæ Leocadiæ Toleti miro
opere fabricauit. De Romanis quoque personaliter bis foeliciter triumphauit, &
quasdam eorum vrbes pugnando subegit, residuas intra fretum omnes exinaniuit,
quas gens Gothorum post in suam redegit facile ditionem. Tantæ clementiæ exti-
tit erga uictos, vt quos hostilis potentia mancipauerat seruituti, dato precio resti-
tueret libertati, eiusque thesaurus redemptio existeret captiuorum. Hunc alij pro-
prio morbo, alij immoderato medicaminis hauustu, alij veneno asserunt decessisse.
Cuius exitus non solum religiosis, sed etiam optimis Laicis extitit luctuosus. Hu-
ius temporibus nefandus Mahomat nequitiam sectæ suæ stultis populis prædicauit.
Obijt itaque Sisebutus relicto filio Recaredo paruulo, qui post patris obitum
Princeps paucorum dierum, id est, septem mensium consummatur, huius vitæ bre-
uitas nihil habuit memoria dignum.

De Suintila, & Rechimiro filio eius.

Caput. XVIII.

Sloriossimus Suintila filius Regis Recaredi suscepit diuina gratia regni sceptrum æra. DCLXIII, & regnavit annis. X. Iste sub Rege Sisebuto ducis nactus officium castra domuit Romanorum. Ruchones etiam superavit. Postquam vero regni apicem est adeptus, vrbes residuas, quas in Hispaniis manus occupauerat Romanorum, conferto prælio obtinuit, & subiecit, auctamq; triumphæ gloriâ præ cæteris Regibus foelicitatem mirabiliter reportavit. Totius Hispaniæ monarchiam intra fretum Oceani quod nulli retro principum est collatum, exclusis Romanis primus obtinuit inter Gothos. Auxit eo prælio virtutis eius titulum duorum patriciorum obtentus, quorum alterum prudentia suum fecit, alterum virtute prælii subiugavit. In initio regni incursum Vasconum coarctavit, qui Tarraconensem prouinciâ infestabant. Montiuagi ubi populi aduentus eius terrore perculsi cõfestim quasi debita iura noscentes remissis telis, & complolis ad precem manibus supplices submitunt ei colla. Ologitis ciuitatem Gothorum stipendijs suis, & laboribus, vt eis parceret, fabricarunt, hanc quidam dicunt Olorum, quidam Olitum, pollicentes iurisdictioni parere, & imperio obedire. Præter has militaris gloriæ laudes plurimæ in eo virtutes regiæ effulsere, fides, prudẽtia, & industria, in iudicijs examinatio prouida, in regimine cura præcipua. Circa omnes largitas læta, erga inopes misericordia semper prompta, ita vt non solum princeps populorum, sed etiam pater pauperum vocaretur. Toleti propria morte decessit æra. DCLXXIII. Huius filius Rechimirus in consortio regni assumptus pari cum patre solio corregnauit, in cuius infantia ita sacræ indolis splendor enituit, vt in eo & vultu, & meritis paternarum virtutum effigies appareret. Isto fere cum patre mortuo superstites remãserent alij duo filij Suintilæ Sisenandus, & Cindasuindus, quos susceperat ex Theodora filia supradicti principis Sisebuti. Sed beatus Isidorus Gothorum historiæ descriptior egregius, vsq; ad quintum annum principis Suintilæ fuit seriẽ historiæ prosecutus, & quarto anno regni Scintilæ, non dico Suintilæ, a quo tertius fuit iste, cum beatus Isidorus in Hispalensi ecclesia solemnia celebrasset, & populum sibi commissum coelestis frumenti adipe satiasset, se eorum orationibus commendauit, & vltimum vale dicẽs obitum suum, quem propheticè nouerat, reuelauit. Obijt itaque quarto principis anno, æra. DCLXXXI. secundo nonas Aprilis.

æra. dc.
lxxiii.
Ruchones.

Vascones

Ologitis.
Olorum.
Olitum.

æra. dc.
lxxiii.

Beati Isidori obitus.
æra. dc.
lxxxii.

De Sisenando, & Cintila, & concilijs eorum temporibus celebratis, & de Tulga.

Caput. XIX.

POST Suintilam, & Rechimirum filium eius, cepit regnare Sisenandus, æra. DCLXXIII. & regnavit annis Quinque, & mensibus. XI. Iste per tyrannidem in Gothorum solio collocatur. Qui anno regni tertio sui. LXVIII. Galliæ, & Hispaniæ apud Toletum Episcopis congregatis cum absentium vicarijs, & palacij sententibus in ecclesia sanctæ Leocadiæ virginis, & martyris Christi, exstante adhuc Isidoro Hispalensi Episcopo, & in multis iam libris fulgente mirifice, de diuersis causis concilium celebrauit sub iusto vrbis regiæ primare, & subscribunt ibi Isidorus Hispalensis, Selua Narbonensis, Iulianus Bracharensis, Audax Tarraconensis, Imirus vicarius Emeritenensis, & suffraganei eorũ, & fuerunt omnes. LXVIII.

æra. dc.
lxxiii.

LIBER

III. con-
cilium.
V. concilium.

& istud fuit quartum concilium Toletanum. Post mortem Sisenandi Cintila Gothis præficitur æra. DCLXXIX. vno anno mensium numerato regnans quatuor annis. Hic quintum consilium Toletanum. XXIII. procurat sub Eugenio Regiæ vrbis primate. Vbi non solum de rebus mundanis, verum etiam de diuinis multa ignaris mentibus a lumine gratiæ sunt infusa. Quanta vero sanctorum congregatio cum Episcoporum vicarijs assistētibus, & cum senioribus palatij, qui digni interessē concilio habebantur, extitit aggregata in ecclesia sanctæ Leocadię virginis, liber canonum gloriose declarat. Huic Synodo Braulio Cæsaraugustanus Episcopus præ ceteris illustris effulgit, atq; piam doctrinam Christianis mentibus decenter infudit, cuius & opuscula nunc vsq; ecclesia veneratur. Huius eloquentiam Roma vrbium mater, & domina per epistolare alloquium est mirata. Et in hoc cōcilio subscripsit Selua Tarraconensis, & aliqui de suffraganeis suis, & vicarijs absentium Episcoporum. Sextum concilium de obseruatione fidei Catholicæ, & alijs ecclesiasticis disciplinis fuit tempore eiusdem Principis Cintilæ celebratum sub Eugenio vrbis Regiæ Metropolitanæ, & primate, subscribentibus Selua Narbonensi, & Iuliano Bracharensi, & Honorato Hispalensi, & Protasio Tarraconensi, & eorum suffraganeis, & vicarijs absentium Episcoporum. Mortuo Cintila Tulgas bonę indolis, & radicis Gothorum regnum suscepit æra. DCLXXXIII. & regnavit duobus annis. Iste blandus, & Catholicus in omnibus est inuentus. Regna sibi subdita pacifice dilatauit. In iudicio rectus iudex, claruit largitate, magna fuit lenitate. Synodos a suis prædecessoribus cōfirmatas simili autoritate confirmauit. Doleat gens Gothorum tam cito talem indolem amisisse. Cunctis flentibus, quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit. Toleti propria morte decessit.

VII. cōcili-
um.

æra. de.
LXXXII.

De Cindasuindo, & inuentione Moralium per Taionem Episcopum.

Caput. XX.

æra. de.
XXXV.

VII. cōcili-
um.

POST Tulgam Cindasuindus per tyrannidem regno Gothorum inuaso coepit Iberiæ triumphaliter principari, æra. DCLXXXV. & regnavit annis decem. Hic Toletana vrbe Synodale decretum XXX. Episcoporum cū omni clero, & vicarijs eorū episcoporum, quos langor, vel inopia detinuerat, & cū palatino collegio, quod interessē collegijs merebatur. Anno regni sui quinto indixit laudabiliter celebrandum discurrentibus tantum notarijs, quos ad recitandum ordo requirit, & hoc fuit septimum concilium Toletanum sub Eugenio Metropolitanæ, & primate vrbis Regiæ celebratum. XV. Kal. Nouembris, de refugijs, & præsidijs, ecclesiasticis disciplinis; & interfuerūt, & subscripserunt Orontius Emeritensis, Antonius Hispalensis, Protasius Tarraconensis, & eorum suffraganei, & absentium vicarij, omnes numero. XL. Et fuit in hoc cōcilio magna turbatio, eo quod liber Moralium, quem beatus Gregorius ad petitionem beati Leandri composuerat, deperditus negligentia in Hispanijs non extabat. Vnde & idem Princeps sacro concilio approbante, Taionem Cæsaraugustanum Episcopum religione, & literatura præstantem, & sollicitum scripturarum ad Romanum Pontificem cum sua petitione pro libris Moralium nauigio destinavit, & dum a Papa de die in diem responsio differretur, quasi in armario Romane ecclesie præ multitudine voluminum non posset quesitum de facili reperire, orationis causa Taio Episcopus in Basilica apostolorum principis pernoctauit, ab ostiarijs ecclesie conuiuen-

tia est petita, at ubi impetrauit, circa noctis medium cum se lamentis nimis ante beati Petri loculum irrigasset, & mox luce missa coelitus adeo tota ecclesia illustratur, ut nec modicum quidem luminaria ecclesiae relucere, & tunc vidit sanctorum agmina in voce psallentium introire. Denique ubi timore nimio Episcopus territus, & quasi exanimis iam iaceret, oratione ab eis completa ex illa sanctorum curia ad eam partem in qua Episcopus consistebat, duo senes in dealbatis vestibus accesserunt, & cum eum iam poene mortuum inuenissent, ad statum pristinum reduxerunt dulci alloquio salutatum. Cumque interrogarent ob quam causam a tam remotis partibus aduenisset, aut cur in ea basilica sic vigilijs institisset, & quasi insciji omnia quaesivissent, Episcopus multis eloquijs consolatus fiducialiter sic est fatus. Obsecro domini, qui sunt illi, & quae sanctorum illa caterua, quae sese tanto lumine comitetur. Cui dixerunt, duo principes, quos cernis manibus se tenere, sunt Petrus, & Paulus Apostoli domini nostri Iesu Christi. Caeteri successores eorum, qui in ista basilica requiescunt.

Cumque causam cur venerat explicasset, & percunctatur, qui essent ipsi, qui ad eum venerant consolandum, alter eorum respondit se esse Gregorium pro cuius libris deuotissimè laborasti, & ideo venimus, ut quod expetis reuelemus. Dixeruntque in armario librorum in theca penultima inuenies, quod requiris. At ille pro oraculo laetus, quaerit si in illa tam sancta multitudine sanctus Augustinus adesset, pro cuius libris non minori quam pro libris beati Gregorij desiderio tenebatur. Tunc ille vir clarissimus, & omni spectatione gratissimus, inquit. Augustinum, quem quaeris, altior nobis continet locus. Certe ubi ad eorum pedes coepit prouere, citius ab eius oculis senes sanctissimi cum luce, qua venerant abiire ipso, & ostiarijs simul territis vehementer. Cumque sequenti die visionem Romano Pontifici reuelasset, in Apostolorum sede venerabilis Taio exitit gloriosus, qui antea despicibilis habebatur.

Libri mē
rales detē
guntur.

Et reperto libro prout sanctorum oraculum reuelarat, recepta benedictione Papali ad suum principem est reuersus libro gaudio, & gloria comitatus habitus Romae, & in Hispanijs venerandus.

De morte Cindasuindi, & primatu ecclesiae Toletanae.

Caput. XXI.

INDASVINDVS Recensuindum filium suum regno Gothorum preponit regnans per se annis sex, mensibus nouem, & cum filio suo Recensuindo annis quatuor, diebus quindecim. Iste a Romano Pontifice obtinuit priuilegium, ut secundum bene placitum pontificum Hispanorum primatiae dignitas esset Toleti, sicut fuerat ab antiquo, & per multas synodos cum Episcopis celebratas ecclesiam erudiuit. Huius tempore ab omni perturbatione Hispania conquieuit, adeo ut nulus in ea infidelis reperiretur, vel qui arma sumeret rebellandi. Libros sanctorum patrum diligenter fecit perquiri, & instituta beati Isidori firmiter obseruari. Hic perfidum Theodistum Hispalensem Episcopum synodali sententia in exilium misit, & dignitate primatiae, quam ab antiquo habuerat, totius approbatione concilij Toletanae ecclesiae confirmavit. Obijt Toleti.

Toleti
primatia.

De Recensuindo, & concilij eius tempore celebratis, & de sancto Ildefonso.

LIBER

Caput. XXII.

æra. dcccv

RECENSIVINDVS post mortem patris successit in regno æra. DC. XC V. & regnavit annis. XVIII. & mensibus. XI. in vniuerso. XXIII. annis. Sed quini anni ei in ordine temporum non computantur, quia patri cui correghauerat numerantur. Restat, vt ei decem & octo anni, & menses vndecim computentur.

VIII. cōcilium.

IX. concilium.

X. cōcilium.

Geticos. Bamba. Pallantia æra. dcc. xiiij. Ildesonsus.

Hic ter concilia clarente Eugerio vrbis Regiæ Metropolitanæ Toleti instituit celebrari. XLVI. Episcoporum cum infinito clero, & vicarijs desistentium, atq; officarijs dignissimis palatinis in basilica prætoriensis sanctorum Petri, & Pauli apostolorum. Et non solum de mundanis actibus, verum etiam sanctæ trinitatis mysterium animas instituit ignorantes. In diebus huius anno quinto regni eius fuit octauum concilium Toletanum, præsentibus, & subscribentibus Orontio Emeritensi, Antonio Hispalensi, & Potamio Bracharensi, & eorum suffraganeis, nec non & Episcopis prouinciæ Narbonensis, & Tarracōnensis sub Eugenio Toletano pontifice, & primatæ solenniter celebratum, & fuerunt numero. LII. Episcopi, & X. vicarij absentium, & plures abbates, & XVI. de viris illustribus officij palatini, & ponuntur in serie eiusdem concilij leges quædam a prædicto Recensuindo principe promulgatæ. Nonum concilium Toletanum fuit tempore eiusdem principis anno, VII. regni sui sub Eugenio vrbis Regiæ pontifice celebratum, præsentibus, & subscribentibus Episcopis aliarum prouinciarum, numero, XVI. & vicarijs absentium, & viris illustribus ex officio palatino. Decimum concilium Toletanum fuit tempore eiusdem principis, anno. VIII. regni sui, & sub Eugenio pontifice celebratum, & subscripserunt Fugitinus Hispalensis, Fructuosus Bracharensis, & suffraganeus, & vicarij aliorum, numero. XXV. Hic fidem catholicam ex corde diligens a scio lis sanctæ scripturæ petebat dubia scripturarū, & articulos fidei declarari, adeo quod eum diuinæ scripturæ semper collatio delectabat. Altaria Christi ornamentis varijs decorabat. Huius temporibus eclipsi Solis stellis meridie apparentibus, omnis Hispania territatur, atq; incursionem Vasconum non cum modico exercitu repulit sine damno. Recensuindus itaq; cunctos mire dilexit, & a cunctis dilectus fuit in villa propria, quæ tunc Geticos, nunc Bamba dicitur, in territorio Pallantino obiit KP. septembris, ibique sepultus fuit, æra. DCCXXIII. Nono huius Recensuindi principis anno suscepit sanctus Ildesonsus pontificatum ecclesiæ Toletanæ. Fuit autem beatus Ildesonsus genere nobilis, discipulus beati Isidori, monachus professione, vir per omnia laudabilis, & præcipuus sanctitate, demum Pontifex Toletanus. Huius tempore cum Heluidius, & Pelagius a Gallis venientes, plerasq; partes Hispaniæ infecissent, virginitatem beatæ virginis infamantes, beatus Ildesonsus illis occurrens sacrarum scripturarum testimonijs, & lingua melliflua, & gratia in labijs suis diffusa eorum dogmata confutauit, & ab Hispanijs confusos abegit. Vnde & in festo gloriosæ virginis, quod in Hispanijs. XV. KP. Ianuarij celebratur, cum ipse ad matutinale officium comitatus clero, & populo, & multis luminaribus ad ecclesiã conuenisset, apparuit ei beata Virgo choris Apostolorum, martyru, atq; virginum comitata, & sic ait. Quia fide certa, conscientia pura lumbos tuos virginitatis cingulo cinxisti, & gratia labijs tuis diffusa virginitatis meæ gloriam in cordibus fidelium depinxisti, accipe vestem de thesauris filij mei, vt etiam in hac vita vestimento gloriæ adoreris, & ea in meis, & filij mei solennitatibus vestiatis. Et his dictis cum glorio

so coetu, quo apparuerat, ad gloriam filij remeavit. Beatus autem Ildefonsus de promissis securus suscepto munere lætus remansit. Hac autem veste nullus post eum vti præsumpsit, nisi Sifibertus Archiepiscopus, qui culpa sua ab illa sede propulsus, fuit ^{Sifibertus} exilio relegatus. Sedit autem nouem annis, & duobus mensibus in cathedra Tolletana. Et expleto. XVIII. Recensuendi principis anno, qui sine patre Cindasuindo. XVIII. annis regnauerat. X. KP. Februarij vitā finiuit Toleti, et in ecclesia beatę Leonardi ad pedes beati Eugenij decessoris sui cum magna reuerentia est sepultus, & multade operibus, quæ conscripsit ante pontificatum, & cætera post pontificatum miro eloquio consumauit. Aliqua etiam morte præuentus imperfecta reliquit. Et quia diuina gratia perfuderat os illius, Ildefonsus os aureus dicebatur, & etiam quia in diuersis libris melliflue loquebatur, & de virginitate beatę Virginis nitido, pollicetq; eloquio perorauit, anchora fidei eius tempore in tota Hispania, Gothica, Gallia roboratur, & libri ab eo editi, postquam fuere in concilijs lectitati, & ab omnibus approbati, tanquam cibi diuinę gratię in fide pusillanimes refecerunt. Et cum beatus Isidorus scripsisset Gothorum originem vsq; ad quintum annum Regis Suintilæ, sanctus Ildefonsus scripsit tempora Gothorum, Alanorum, Vandalorum, & Sueuorum, a quinto anno Suintilæ, vsq; ad octauū decimum Recensuendi. Et Isidorus iunior, qui a principio mundi incipit chronica, vsque ad octauum decimum Recensuendi annum fideliter prosecutus, & vsque ad destructionem Hispaniæ per Arabes, ipse scripsit.

LIBER TERTIVS RE

RVM IN HISPANIA GESTARVM

chronicon, de regno Bamba.

Caput Primum.

BEFVNCTO itaque Recensuindo ibidē ab omnibus Bamba vir nobilis, de Gothorum nobili genere strenuus, pacificus, mansuetus, qui ante regni fastigium multorum reuelationibus celebris habebatur, ad regni fastigium vnanimiter sublimatur æra. DCCXIII. & regnauit annis nouem, mense vno, & quāuis renuens, & inuitus, demū tamen minis, & terrorib⁹ vix cōsensit, sed decreuit se a Regis nomine temperare, donec in maiori ecclesia vrbis Regiē vnctionis reciperet sacramētum. Mox igitur a principibus Toletum ducitur, & in primatē ecclesia beatę virginis a Quirico eiusdē Pontifice in Regem omnibus annuentibus cōsecratur, & omnes in electione eius promissione spontanea subscripserunt, & fidem ei, & patrię iurauerunt, & Paulus futurus proditor subscripsit cum alijs, & iurauit, & iam cultu regio insignibus ante altare diuinū fidem Catholicā est professus, & iuramēto leges, & consuetudines iuri consonas confirmauit. Et in ipsa hora, qua a Pontifice vngebatur, cunctis cernentibus visus est vapor ab eo loco, vbi vnctionis oleum fundebatur in modum virgæ funeæ ascendisse, & visa est apis de eius capite prosiluisse, & ad cælos continuē volitasse. Et qui diligētius cogitabant, intelligebant per eum Gothorum regnum sceleriter exaltandum, & in pacis dulcedine gubernandum.

ara. dec.
xiiij.

LIBER

De rebellionē Hilderici. Caput. II.

Nemausum.
Magalonenfis.
Iudæi.
Aregius.

ED quia nouitas perturbationibus raro caret, in primo anno regni eius turbatio non modica excitatur. Nam Hildericus, qui Nemaufensis vr̄bis comitatum tenebat fauentibus sibi Gumildo pernicioso Magalonenfi Episcopo, & Ranimiro Abbate contra statuta Gothorum Iudæos in patriam reuocauit, & virum venerabilē Aregium Nemaufensem Episcopum rebellionis suæ uerordia nifus est irritare, quem quia non potuit laqueare, a sede expulsum Francorum manibus tradidit illudendum, & Ranimirum abbatem perfidiæ socium in pontificatu exulis subrogauit, & a duobus Episcopis proditionis consortibus fecit contra statuta canonum consecrari. Demum a temeritatis insania non verentes Hildericus comes, Gumildus Magalonenfis, Ranimirus Nemaufensis intrusus coniuratione iterum innouata a monte Cameli vsq; ad Nemausum terram diuidunt, coniurationis complices asciscentes, ut fidelitatem infidelitas superaret, & furoris sui uesania non contenti, ciues, & agricolas, qui aduentum Bambæ noui principis expectabant, coeperunt prædis, & vastationibus lacessere. Quod cum ad Regis noticiam peruenisset, misit ilico cū exercitu Paulum ducem, qui ex Græcorum prosapia nobili ortus erat, sed gentis suæ uersutiam non oblitus coepit remissius agere, & militum corda, qui accensi ad prælium ueniebant, ut regni iniuriam vindicarent, a gradu proprio retardabat, & persuasionibus inclinabat, dicens, impedimenta principis militantibus expedire. Et iam publice fidem promissam Bambæ principi uolauit, & ut ad optatum fastigium ueniret, Renosindum Celtiberiæ ducem, & Hildisum adhuc in palatino officio consistentem arcano consilio circumuenit, ut suis insidijs consentirent. Simulabant enim sui desiderij uirus occultans contra rebelles regiæ potestatis exercitum circumferre, quod uir magnæ sanctitatis Argebadus Antistes ecclesiæ Narbonēsis sollerter percipiens, nifus est præcludere aditum ciuitatis. Sed & hoc ipsum ad noticiam Pauli uenit, & anteaquam reuerendus Antistes, quod fideliter cogitauerat, effectui manciparent, Paulus portas Narbonæ præcursoribus militibus occupauit, & circumfusa exercitus multitudine habita concione coepit iniurias in Antistitem retorquere, eo quod vr̄bis ingressum nifus fuerat impedire.

Renosindus.
Hildisus.
Argebadus.

De proditione Pauli. Caput. III.

T cum iam corda fere omnium inclinasset, rebellionem contra regiam maiestatem, quam corde conceperat, publice denudauit, iure iurando promittens Bambam pro Rege se nullatenus habiturum, nec in eius consistere famulatu, sed suasit, ut Regem ex se ipsis eligerent, cui & ipse, ut cæteri in omnibus obedirēt. Ad hæc Ranosindus factionis conscius sic respondit. Regem nolumus nisi Paulum, & & ipsum in Regem eligimus, & ei, ut principi obedimus. Tunc omnes consurratione astricti illud idem uoce publica acclamarunt. Paulus uero fidelitatis immemor, ambitione anhelus, præsumptione superbus, cōsensit crimini proditorum, & mox regalibus insignijs insignitus omnes sibi alliciuit iuramento sub eadem forma, qua ipse cum alijs Toletis iurauerat Bambæ Regi. His peractis regnū obtentās alios minis, alios donis, alios poenis sibi alliciens Francos, & Vascones datis muneribus ad sui auxilia incitauit. Hildericum comitem, Gumellum, Ranimirum pseudo pontifices de
facili

Gumellus.
Ranimirus.

facili suæ perfidiae sociavit, & nec solum Gallia Gothica, sed & pars Celtiberiae acquieuit consilio proditorum. Paulus vero tantorum coniurationibus iam securus se coepit parare, ut intraret Hispanias proditor contra dominum pugnaturus, & regni confinia inuasurus. Dum hæc agerentur, Vascones quietis ignari loca Pyrenæi & Cantabriae inuasurunt rapinas agentes, ut eius gentis etiam hodie facta, & desideria attestantur, qui libenter rapiunt aliena. Quod cum Bambæ noticiam peruenisset, contra iniuriosos de iure procedens a finibus Cantabriae, & Pyrenæi confusos abegit.

De processibus Regis contra Paulum.

Caput. III.

REGEM autem in finibus Cantabriae commorantem a partibus Galliae pertulit celer rumor de rebellionem Pauli & Hilderici.

Cumque illustribus palatii rumoris instantiam reuelasset, bifarie consilia diuiduntur, alij redire ad patriam, & amplio rem sumere apparatus contra proditores patriæ processuri, alij suadebant, ut incontinenti procederent perfidos inuasuri. Cumque Regis Catholici solers cura consilia nutantia audiuisset, suos magnanimus sic affatur. Quid Paulus & sui attentauerunt, iam audistis, eos ergo expedit præueniri, ne crescat incendium tanti mali, & Gothorum gloriam non deceret repetere propria: donec tanti facinoris iniuria vindicetur, & pudendum esset, ut Paulus proditor, qui fraude non armis patriam supplantavit, Gothorum gloriae audeat repugnare, & qui umbellam gentem pro quiete patriæ non valuit subiugare, Gothorum militis hostem se audeat exhibere, quasi nulla virtute eius tyrannidi resistere valeamus, cum a seculis Gothorum magnalia omnes populi, omnesque Principes sint experti. Et si enim de Francorum viribus Paulus præsumat, claret clare, quod sepe Franci inuasi ab hostibus Gothorum auxilia implorarunt, & eorum beneficijs sunt erepti. Si quando & prælium intercessit, semper Gothi superiores Gallicis sunt inuēti. Properemus igitur resistētium contubernia deuastare, ut armis impares armis duplicibus deuastentur, & gloriosus erit etiā deficientibus alimonijs arma capessere, quā abundantia ignauia detorpere. Iuuat & quod Gothorum nobilitas semper donauit nobiles libertate, quos Franci seruitute nobilissima oppresserunt. Ab hinc ergo Vasconum cladibus accedamus, & per eos ad sediciosorum interitum properemus. His auditis exercitus gratulatur, & accensi animis Gothorum gloriam emulatur, & scissuram patriæ refarcire viribus meditatur, & transitum faciens per Calagurram, & Oscam per vallem Pyrenæi, quæ Aspa dicitur, Vasconias sunt aggressi, quas dies aliquot deuastantes, & eorum campos incendijs concremantes, & castra plus lignea, quā lapidea fabrica eleuata, pugnis, & machinis deiecerunt, ita ut, qui se adiutores Paulo sponponderant, deposita seritate vitam seruari, pacemque largiri datis obsidibus postularunt, quas non tam præcibus, quam muneribus vix potuerunt a Principe obtinere. Et acceptis obsidibus, & tributis, paceque firmata, Rex Bamba & suus exercitus ad Galliam processerunt, & diuisit exercitum in tres manus, Vnam partem versus Ruthenum, & Albam aquitaniam ciuitates, cui præfecit Desiderium nepotem suum, qui tunc temporis in Narbonensi habebatur, Aliam partem versus Ausoniam contra eos, qui fauentes Paulo in Celtiberia rebellant. Tertiam vero per viam Tolosæ versus Narbonam, Biterram, & Agatham destinavit. Rex autem cum potiori multitudine eam manum, quæ per Ausoniam ierat, sequebatur. Sed quia inimicus bonorum operum semper nititur in bonis operibus Zizaniata

Calagurram.
Oscam.
Aspa.

Ruthenum.
Albam.
Ausoniam.
Celtiberiam.
Narbonam.
Biterram.
Agatham.

LIBER,

feminare, quidam de exercitu rapinis, & adulterijs delectati, etiam domos incendijs consumebant, quod Rex iustus ita acriter vindicauit, ac si læse maiestatis criminis essent rei, vt cæteris fieret exemplum, ne similia attentarent, & alloquens exercitum perorauit. Cum bellum immineat non licet illicitis implicari, quia Dei benignitas est omnis immundiciæ execatrix. Cauendum est ergo ne Dei iudicium facinoribus prouocemus, & non viribus hostium, sed nostris sceleribus consternamur, & quod Gothorum gloria armis efficere consueuit, nostris excessibus amittamus, & ego, qui præsum, merito confusioi subiaceam, si impunita facinora derelinquo. In domino igitur confidentes, purgati a crimine procedamus. Cumq; Barcinonem peruenisset, quæ erat vna de rebellantibus, eam incursum celeri acquisiuit, & eadem captiens satellites repugnantes, scilicet Euredum, Pompedium Guntifredum, Vulfum diaconum, & Naufredum. Deinde Gerundã incursum simili subiugauit, vbi fuere ei literę presentatæ, quas Paulus proditor amator eiisdẽ vrbis Antistiti miserat sub his verbis. Audiui quod Rex Bamba cum exercitu ad vos venire disponat, sed tua prudentia non conturbetur, nec enim hoc fieri puto, & tamen quem primum de nobis ambo vobis ibi tua sanctitas cum exercitu viderit accedentem, ipsum se credat habere dominum, & in eius debet persistere charitate, hæc miser scripsit nescius, quod contra se iustum iudicium proferebat. Vnde & verba rescripti Rex Bamba considerans dixit ei: Non in his scriptis Paulus a semetipso locutus, sed nesciens prophetaffe.

De transitu Pyrenæi. Caput. V.

LGRESSVS itaq; Princeps a ciuitate Gerunda conferto exercitu venit ad municipium Pyrenæi, quod Cauco liberi nuncupatur, vbi est portus maris nauigantibus commodus, & securus. Ibi etiam Pyrenæus mari finitur, & castra alia Vultuariã & Libyam sibi subiecit, quæ quidem castra auro, & argento, & sericis, & bonis alijs abundabãt, quæ omnia exercitui aduenere, glorioso principe manus ab his omnibus continēte, Vnde & ad seruiendũ sibi animos omnium inflammabat. Cumq; ad castrum Libyæ, quod est caput Ceretaniæ peruenisset, Hyacinthus Episcopus Elenensis cum Aragiselo sibi castrũ capere nitebatur, sed nec castrũ capere potuit, nec Bambę Principis manus euasit. Missisq; duobus Ducibus cum parte exercitus, Rex Bamba castrum, quod Clausura dicitur, eisdem decertantibus occupauit, captis ibidem Ranosindo, & Hildigiso cum multo agmine perfidorum, qui ad defensionem castrum conuenerant fastuosi, quod eisdem duces post terga manibus alligatis glorioso principi presentarunt. Victimirus etiam vnus ex perfidis, qui se in Sardoniam recepatrat, relicto castrum aufugit timidus in Narbonam, & Paulo vsurpato principi facta Bambæ Principis nunciavit, qui corde solutus, vt fuerat particeps factionis, sic fuit etiam & timoris. Vnde & a Narbona fugiens serulli animo consternatus, aduentum Principis non sustinuit expectare, & Victimiro, qui a Sardoniam fugerat, tuitionem Narbonæ comisit relicto ibi Ranimiro Pseudoepiscopo, Argemundo, & Gultricione primicerio, qui etiam Ranimirus viso exercitui, ante quam ciuitas inciperet expugnari, fugam petijt, sed mox in territorio Biterreni, capitur, & reducitur fugitiuus. His igitur munitionibus occupatis gloriosus Bamba fatigatum exercitum, & manum, quem per Tolosam miserat recollegit, & se, & suos donans quieti, biduo ibi mansit. Cumq; exercitus vndiq; conuenissent, manũ vnã misit per mare, vt Narbonam nauali impetu coarctarent. Ipse vero quatuor præmisit

Barcino.

Gerunda.

Illiberri.

vultuaria.

Libya.
Libya castrum.

Sardoniam.

Narbo.

Biterreni.

Principes cum electo exercitu armatorū, qui Narbonam machinis impugnarent. Cumq; ad muros vrbis Principes peruenissent, secundū legem oblata pace salutē, si se Regi redderent, pollicentur. Victimirus autē, qui pro Paulo inibi rebellabat, coepit Regem conuictis lascissire, & cæteris mortis periculū, & Pauli potentiā minitari. Quod Gothorū animositas impatiens tolerare, incanduit animis, & ora blasphemā- tium iaculis impetiuit, immanis vtrinq; pugna confertur, & alternatim sagittarum immissionibus impetuntur, & dum ab vtrisque fortiter agitur, a Regis exercitu tot lapidum ictibus ciuitas infestatur, vt videretur omnibus quasi alluione grandinis sub- uertenda. per quatuor enim fere horas a fundibularijs sic fuit ciuitas infestata, vt nec quidē respiraculū superesset. Tunc Gothorum agmen virtute magnanima dilatio- nem victoriæ non prestolans, ad portas vrbis fiducialiter accesserūt, & succensis por- tis ingressi sunt ciuitatē. Tunc Victimirus ingressu Gothorū turbatus, in ecclesia beatę Virginis se recepit, plus gladio, quē manu tenebat, se iactans defensurū, quam re uerentia arę sacrę. Vnus autē de exercitu audiens eum verbis superbię intonare, sum- pta tabula inuasit eum: sed miser, & vilis corde dissoluitur, & in terra cadēs viuus ca- pitur, & priuatus gladio, quē tenebat, vincētus ducit, & cum his, quibus vrbē tueri de- creuerat, flagellis durissimis flagellatur. Ciuitate itaq; triumpho nobili iam obtēta, & multis bellatoribus cōmunita Biterrā, & Agathā ciuitates victoria simili subiuga- runt, cōprehensis Agathæ Vilismundo Episcopo, & Aragisclo, & Ranosindo ger- mano Episcopi Vilismundi. Post hæc contra Magalonā suas acies direxerūt, quod audiens Gumildus Pseudopontifex eius vrbis, qui tunc aderat proditoris conscius, mente & animo consternatus fugam inijt, & ad Nemausum Paulus peruenit, Rex autem Bamba vrbem exercitu circumfuso, & nauali prælio sic arctauit, quod Maga- lonam simili victoria subiecit pariter, & muniuit.

Biterrā
Agathā

Magalona

De aduentu exercitus ad Nemausum. Caput. VI.

QUOD T hæc contra Nemausum Gothorū acies diriguntur, prima acies quatuor ducibus cum magno bellatorū agmine cōmendatur, in qua erat robusta iuuentus fere triginta millium pugnatorū, & isti seduli præcur- sores Regis exercitū præcedētes in ortu auroræ Nemausi conspectibus aduenerunt corā oculis conclusorū clari nobilitate animorū, pariter & armorum. Erat autē Paulus Nemausi cum complicitibus factionis, & cum Francorū exercitu in auxiliū aduocato. Verū in eadē ciuitate cum Paulo erant potiores, & qui rādiu ei⁹ perfidiæ pertinaciter adhesere, donec cū ipso facti degeneres perierūt. Gumil- dus Episcopus, Fruisc⁹, Flodorarius, Victimirus, Ranemundus, Adosyndus, Adul- phus, Maximus, & Gothila, & alia peccantiū synagoga quasi stuppa pertinaciā simili colligata. At vbi venientē Regis exercitū conspexerunt, cū paucos crederent, in cam- po confligere decreuerunt, sed suspicantes insidias superesse, eligunt in vrbe rei exi- tum præstolari, præsertim cum crederent peregrina auxilia citius aduentura. Vbi autem terris solis claritas est infusa, tubis clangentibus coepit Gothorum exerci- tus muros vrbis acriter impugnare, & eos etiam, qui erant in vrbe fundis, iaculis, & sagittis exicialiter coarctare, & pugna simili, qui interius resistebant, exterior- rem exercitum impetebant, & æquali certamine tota die, & tota nocte crudelli Marte vndique concertarunt. Vnus autem conspirationis particeps eminus ex muro proloquens, talia proclamauit. Quid hic, inquit, pugnae insistitis mori-

d ij

tur: cur ad lares proprios non redditis: cur ante tempus vitæ dispendium procuratis: cur prærupta montiū, concaua vallium, condensa nemorum, aspera collium non requiritis: vt cum auxiliij nostri aduenerit fortitudo: possitis ibi saltem admodicū vitæ dispendio prouidere: nec vt terram sic peroro: sed vestrę miserię condescēdo. Imminent enim auxilia aduenticia, quę tanto vos durius extirpabunt: quanto virtute & multitudine præminebunt, & tertia dies est hodie: ex quo ab illo exercitu huc adueni. Nec enim vestro principe confidatis: quem vobis ostendam a nostris auxiliatoribus captiuatum. Non ergo expedit pro eo vltius decertare: quem forte iam constat nostrorum gladio interisse: & cum nostra victoria vos inuoluerit: spes vobis veniæ nulla erit: nec hæc dicens bellantes terruit: sed ad pugnam potius animauit: ad murumq; viriliter accedentes pugnam acuunt acrius dimicantes. Et tunc ad Regem Bambam nuncios destinarunt: vt exercitus in auxilium properaret: ne forte aduersę partis auxilia præuenirent. Auditis nuncijs in noctis initio Rex Bamba præmisit cum Vandemiro duce decem millia pugnatorum, qui tota nocte gradu propero incedentes in ortu dici ad eos, qui Nemausum obsederant, aduenerunt, & quanto obsessoribus creuerunt animi, tantum obsessis elanguidis fuit demptum. Cum enim viderunt hostibus exercitum accreuisse, existimarūt Bambam Principem aduenisse. Cumq; Paulus in quandam turrim, vt exercitum conspiceret, ascēdisset, deiectus animo sic est affatus. Aemulum meum video aduenisse, quem in suis dispositionibus recognosco. Hæc sunt vires, hæc potentia, hic exercitus, nec habet amplius quid spectet, nihil est, quod de cetero timeatis. Famosa enim Gothorum virtus, qua gentibus præminebat, penitus iam defecit, quia præliandi desuetudo torpore confecit, quos consuetudo assidua virtute præfecit, Et si ad certamen veniremus, facti degeneres potius fugient, quam resistent. Ad hæc ex suis aliqui asserebant, Regem sine vexillorum insignijs non venire. Ad quod Paulus, Ideo, inquit, sine insignijs aduenisse, vt putarem adhuc alium Regis exercitum superesse, & hoc fraude agitur, vt quos bello non sufficit, dolis euiret. Hæc Paulo dicente coepit tubis regalibus exercitus concrepare, & urbem varijs insultibus infestare, sed qui intus erant, licet alia iactarent, plus de muri fortitudine, quam de suis viribus confidebant. Vnde lapidum, & iaculorum iniectionibus insistebant, & ingeminantes certamina rediuiua plus ipsi, quam exterior exercitus lædebantur. Cumq; pars Pauli sagittis, & fundis, & spiculis, & vulneribus grauiter vrgeretur, iam timore affecti, & animo consternati Paulo dixerunt. Non videmus Gothorum audaciam decreuisse, non strenuitatem in eorum aliquibus defecisse, sed instans magnanimitas hoc cōfirmat, quod gentis illius antiqua nobilitas asseuerat, & plagarum & vulnerum profunditas. Iam nos docet a quantis viribus infligantur, & excussio iaculorum non prius percutit, quam extinguat, iactus lapidum simul vulnerat, & occidit præter instantiam sagittarum, quibus nequeunt arma resistere, vel cautela. Quorum Paulus dum verbis trahitur desperationis iaculo figebatur.

De irruptione Nemausi, & desperatione Pauli. Caput. VII.

EXERCITVS itaq; Regis Bambe reputās tardū si victoria in crastinum differatur, accensis animis concitati fere vsq; ad horam nonam muros fortiter impugnarūt, portas vrbs ignibus succenderūt, & muros irrumpunt, & in plariscq; locis aditu patefacto occupant ciuitatē. Cūq; inclusi non possent ferocitatē intratium tolerare, in præsidium confugiunt.

Vandemiro.

arenarum, quod a Gothis fuerat antiquitus cōtra Romanorū potentiam obfirmatum, sed viri exercitus persequentes vsq; ad p̄sidiū cedere non desistunt, adeo quod omnia fere habitacula, & plateę plene iacent cadaveribus mortuorū. Aliqui tamen de vulgo, qui p̄dæ insistere nitebantur, aduerso gladio perierūt. Cumq; in parte Pauli dissensio oriretur, eo quod incolæ proditionem in suorum aliquos retorquebant, mutuis se vulneribus concidebant, & adeo inualuit ista cædes, quod licet ipse Paulus quendam esse de suis vernulis acclamaret, de manibus ferientium non potuit liberare.

Vnde & factus contemptibilis tam ipse, quam sui, qui cum eo ab Hispania venerant, ab omnibus incolis suspitioni, & despectui habebantur. Verabantur enim ne in suis capitibus admissam Bambæ principis gratiam procurarent. Vnde & rediuita concertatione concili mirabili spectaculo caterua p̄sternitur perfidorū, & qui Gothorum euaserant vim armorum suorū gladijs ceciderunt, ita vt penetralia, & abdita cadaveribus essent plena, aliqui etiā loetali vulnere sauciati mortuorū effigiem simulabant. Paulus autem talia videns tyrannidis ferocitate deposita, magna cordis miseria arctabatur, cum nec posset hosti resistere, nec ciuibus subuenire. Vir autē quondā de familia Pauli calamitati cōpatiēns, inquit Paulo. Quid agis? vbi sunt consiliarij, qui te ad tanti ludibrij spectaculū perduxerunt? Quid tibi profuit contra Regem, & tuos insurgere, cū nec te, nec tuos valeas adiuuare? Hęc vir ille insultandi animo hęc dicebat, sed memor beneficij ex compassionis amaritudine loquebatur. Tunc Paulus orauit, vt dolori confusionē non admisceret, & illico vir ille in gradu marmoreo, vbi talia proferebat, a Pauli militibus est occisus, licet frequenti lachryma Paulus diceret esse suum, & vt parcerēt, flagitaret, sed negligitur contēptui habitus, quasi continuo moriturus. Tunc Paulus omnino desperans, quæ superbe præsumpserat regalia deposuit ornamenta, & ea die reuoluto anno, hoc est, in Kalendis Septēbris, qua religiosus Bamba fuit ad regimē sublimatus, ea die fuit eruptio ciuitatis, & Paulus regalibus spoliatus, coronam deposuit cum fortuna. His igitur malis Paulus proditor tabefactus tertia die postquam deposuit regni culmen, suis loquitur, vt mortis vale, aut vitę consilium sibi darent.

Pauli de
spicatio.

De legatione Argebadi Episcopi ad Regem. Caput. VIII.

IN omnes cōmuniter flagitant Argebadum Antistitem Narbonensem, vt regi occurreret veniā petiturus. Hic eorū actibus non consensit, sed coactum duxerant a Narbona, & tamen pietate solita condescendens suscepit officium supplicandi, & celebratis diuini mysterij sacramentis, eisdē sacris vestibus, cum quibus Deo immolauerat, quarto ab vrbe milliario exiuit obuiam Principi veniēti. Et cum ad Regis p̄sentiā peruenisset, de equo descendēs corā maiestate regia se prostrauit, quē Rex, vt vidit, pietate motus illico substitit, & iussit a terra Pontificē eleuari, & Pontifex voce flebili Principi supplicauit eiulans, atq; dicēs Peccauimus, inique egimus, nec tanti Principis venia digni sumus, cum sit nostra iniquitas non tantū terræ, sed celo etiā reuelata, quia & promissę fidei pacta fregimus, & lęse crimen incurrimus maiestatis, sed pietatis tuę clemētia cōdescendat, & præstet venia, quod petitio non meret, vt ad internationē mucro nō sequiat, & gladius reliquias nō extinguat, & saltē remaneat seminariū incolarū. Iube ergo cessare a sanguine, qa pauci euasimus, & pro paucis veniā postulamus, si enim cito nō peperceris, nō supererit cui parcas. Regis clemētia his cōmota vitā omnibus pollicet salua iusticia, tātę culpæ. Pro tanta gratia P̄sul letus

Argeba-
dus anti-
stes Nar-
bon. p̄ se
& alijs, q̄
ab exordio
euaserunt,
veniā Re-
gi petit.

LIBER,

addidit supplicare, vt ad iusticiam condonaret. Sed Rex inquit, quod iam dixi penitus obseruabo, sed condiciones alias non admitto: tibi autem soli sufficiat me in omnibus pepercisse. Rex itaq; propter nimiā instantiam aliquantulū indignatus properauit ad arenarum præsidium capiendum. animosus eo quod audierat Francorū auxilia ad uenire. Rex itaq; cum exercitu procedente armorum fulgor ex Solis reuerberatione præfulgidus terram quasi splendore duplici radiabat, & tantus erat decor exercitus, quod vix posset ei aliqua gloria cōparari, cum maiores, mediocres, & iuuenes sic procederēt ordinate, vt nullus esset, qui a suo ordine dissideret, & specialibus vexillis quæ libet acies signabatur, fertur etiam angelorū præsidia affuisse, & multis vidētibus pugnantorum animos erexisse. Cumq; duæ manus, quæ secum aderant, & illa quæ in Aquitaniam iuerat Principi aduenissent vno ab vrbe stadio visione iam anglica roboratus dispositis aciebus corda suorum ad bellum exitat perfidorum. Inualuerat quippe rumor Francos, & Saxones, qui in subsidium venerant obessorum ad belli dubia se parare, sed cum nil esse Princeps strenuius comperisset, nili quod aliqui, qui nuper aduenerant talia iactitabant, mox præcepit, vt de caueis arenarū proditores cum sibi fauentibus abstrahātur, vt viui Principi præsentētur. Bellatoribus autē iussa complentibus Paulus cum complicibus mox extrahitur de abditis arenarum, & per murum fune depositus a duobus Ducibus capillis tractus, & ludibrio habitus Principi præsentatur. Quo viso Rex magnificus prorumpens in lachrymas coepit Regem omnium collaudare, & protensis in coelum manibus proclamauit: O Rex omnium te collaudo, qui humiliasti superbum, vt vulneratum, & in brachio virtutis tuæ aduersarios dispersisti. Sed mox Paulus, vt faciem Regis vidit, soluto cingulo, quo cingebatur, super terram coram Regis pedibus se prostrauit, & collum cingulo proprijs manibus alligauit. Iam enim exanimis, & pauore perterritus quid faceret ignorabat, qui paulo ante se viderat gloriosum. Cum itaq; ante Principem Paulus, & complices sic iacerent, Regis compassio, inquit, ita. Cur ad tantum malum vesaniæ prorupistis, vt malū pro bono beneficio redderetis? vitam dono, sed sub arcta custodia præcipio conseruari, donec de vindicta iudicium agitetur. Tunc traditi sunt per exercitum certis custodijs deputati. Francos autem, & Saxones, qui capti fuerant, iubet mitius pertractari. Erant enim nobiles, & stipendio non odio trahebātur, quos omnes post diem octauum decimum datis muneribus suis terris restituit manumissos.

angelo
rum p
sua.

Regis cō
pallio.

POST hæc autem Rex condolens dirutę ciuitati præcepit muros cum instantia reparari, & incensas ianuas renouari, & occisorū corpora sepeliri, & vulneratos medicorum officio confoueri, & thesauros omnes, qui capti fuerāt, solerter inquiri, & cum diligentia custodiri, non cupiditate illectus, sed sacrorum reuerentia prouocatus. Proditor enim Paulus timens ne ærarium, quod a Rege susceperat, sibi deficeret, sacrorum spolijs ærarium augmentauit, & vasa aurea, & argentea, quæ habere potuit, de thesauris domini sacrilegus in fiscoauit, & coronam auream, quam Recaredus Princeps deuotissimus Gerundæ ad altare beati Foelici obtulerat, Vesanus Paulus suo capiti vsurpauit. Rex ergo Bamba sacra vasa, quæ potuit reperire, præcepit suis ecclesijs redonari. Tertia feria post victoriā Paulus cum alijs, qui erant custodię deputati, ligatus Principi exhibetur. Cumque vinculatus cum suis tribunali adisteret: Adiuro te per fidem, inquit Princeps, vt si te læsi

Sanctus
Foelix.

in aliquo, aut tibi malum occasione maliciæ procuravi, hic edisseras coram cunctis, ut contra me tantum facinus cogitares, & regni etiam apicem attentares.

Mox Paulus coram omnibus protestatur, se a principe nunquam læsum, nec in aliquo molestatum, sed suis beneficijs plus merito exaltatum, & quod fecerat, instinctu diaboli se fecisse, similiter & omnes factiones complures responderunt. Tunc iubentibus senioribus, & viris illustribus ex iudicio palatino, qui iudicialiter assistebant, prolatum est instrumentum Toleti confectum, in quo, sicut superius diximus, Paulus fidelitatem sicut alij, Regi, & patriæ iuramento, & subscriptione manus propriæ roboravit. Allatæ sunt etiam, & relectæ condiciones, quibus iurare populum sibi fecit, ut ei inseparabiliter adhærerent, & ei fideliter obedirent, & tanquam principem observarent, & contra Regem Bambam, & defensores illius efficaciter adiuarent, & contra deiectionem eius, vel periculum usque ad effusionem sanguinis totis viribus dimicarent, & gloriosum Bambam infautum Regem in concione sua sententialiter iudicarunt. His condicionibus, & electione Bambæ in commune perlectis a senioribus, & viris illustribus iudicati sunt sententialiter Paulus, & sui Regis, & patriæ proditores, eo quod in Regis mortem, & patriæ exterminium coniurassent, unde & capitali sententia condemnantur. Sed Rex verax, promissi non immemor, præcepit eis vitam, sicut Archiepiscopo promiserat, conservari, sed decalvationis obprobrio tunc confusos effossis oculis præcepit in vinculis custodiri.

Paulus
proditor

De fuga Lupi ducis, & metu Francorum.

Caput. IX.

TERVM rumor increbuit ex aduerso Francos, & Teutonicos contra Regem quantocius aduenire. Quod Rex memor antiquæ iniuriæ suæ gentis gratanter accepit, experiri cupiens contra Francos.

Vnde & aliquandiu expectavit. Sed falso rumore penitus expirante, deliberavit cum eis in eorum finibus experiri. Sed quia pacta pacis cum Rege Francorum intercesserunt, noluit pacis foedera violare, & tamen Francorum vrbes, quæ magnis munitionibus præminebant, aduentu Regis in Galliam Gothicam iam audito, ab eius facie timuerunt, & proprium excidium deplorantes, a proprijs sedibus recesserunt, vitæ suæ latebrosis subsidijs providentes.

Cumque Rex Francorum a vastationis proposito iam cessasset, & Nemausensem urbem fossatis, & muris fortissimis restaurasset, nunciatum est ei Lupum Ducem de nobilioribus Franciæ Biterrensem territorium deuastare. Quod Rex audiens cum exercitu properans Lupi fugam voluit præuenire. Sed cum Lupus iuxta villam, quæ Asperianum dicitur, regressum principis audiisset, tanto timore fugæ periculum meditatur, ut sui sibi, & ipse suis viderentur penitus iam deesse, & partita fuga omnes sine comitatus solatio aufugerunt, prædas, & spolia, & diuitias, quas attulerant, hostibus reliquerunt, & multi, quibus timor abstulit alas, capti postea rem auferunt, & tanta fuit celeritas fugientis, quod non potuit consequi studium subsequenti, & sic fugerunt ad abscondita latebrarum, quod pauci, aut nulli potuerunt inueniri.

Lupus.

Asperianum.

De reformatione prouinciæ Narbonensis, & reditu Regis in Hispania.

Caput. X.

Ruteni
Alba.

V G A T O itaque Lupo duce, princeps victor foelici regressu Narbonam peruenit, & disponens de prouincia Narbonensi, & de Ruteno, et Alba ciuitatibus, quę tunc ad eam ciuitatem pertinebant, pręcepit diruta restaurari, & eos, qui ob metũ discidij fugerant, reuocari, & consuetudines indebitas in melius immutari, & omnia loca a malis vsibus reformari, & locis debitis rectores, qui clęmenter

Canebat.

Helena.

agerent deputari, vt terra tantis sordibus deformata quasi nouo baptisinate purgaretur, Pręcepit etiam, vt Iudęi, quos Hildericus vocauerat, ab illis finibus pellerentur, statutum omnium pacis concordia roborauit, & radicem rebellionis, & schismatis penitus extirpauit, & dimisit ibi manum validam fortium bellatorum, Francorum pręlia non formidans, immo potius vilipendens, cum nullus esset principum vicinorum, qui cum eo pręsumeret concertare. His omnibus prouide ordinatis, disposuit in Hispaniam remeare. Cumq; ad locum, qui Canebat dicitur, peruenisset, concione totius exercitus conuocata, omnibus grates refert, quod tam fideliter, tam viriliter, & tam strenue sibi in omnibus astitissent, & quod eorum pręlijs tam cito rebellia subiecisset. Vnde & imperterritus animo princeps clęmens cunctos absoluit, dans licentiam, & sumptus itineris, vt quo placeret itinere rem earet, ipse quoq; Helenam veniens, biduum ibi mansit. Inde q; veniens in Hispaniam sexto mense a suo recessu redijt gloriosus, & quarto fere milliario ab vrbe regia Paulus cum socijs factionis decalvatis capitibus, ralis barbis, pedibus denudatis, indutis sacco, camelis impositi, & Paulus confusionis potior corona picea cornioatus, sequente longa deductione suorum, quos cęcitas, & proditio deducebat, facti omnibus in derisum, & ludibrium, in obprobrium & cachinnum, vrbem ingressi sunt Toletani, & carcere deputati, vt qui supra se nequiter leuauerunt, sedeant solitarij, & tabescant.

De reparatione vrbis Toletanę.

Caput. XI.

O S T Q V A M igitur Rex cum triumpho nobili fuit sedi regię restitutus, ceptra regni meditando eleganter, ciuitatem Toleti muro, & exquisito opere renouauit, quam & opere sculptorio verisimiliter canendo prętitulans hoc in portarum epigrammatibus stilo ferreo in nitido, lucidoq; marmore fecit scribi. Erexit factore Deo Rex inclytus vrbem Bamba, suę celebrem protendens gentis honorem.

Concl.
lium. xi.cdxx. nau
ues Ara-
bum.

In memorijs quoq; martyrum, quas super eisdem portarũ turribus titulauit, hoc similiter exarauit. Vos domini sancti, quorum pręsentia fulget. Hanc vrbem, & plebẽ solito seruate fauore. Hic anno regni sui quarto in Toletana vrbe beatę Marię semperq; virginis atrio in secretario post transactos octo & decem perturbatorum, & diuersarum cladum annos, concilium salutis parauit, & istud fuit concilium vndecimum Toletanum sub Quirico vrbis regię primate. Interfuerunt huic concilio sedecim Episcopi, & multi vicarij absentium Episcoporum, cum quibus & tempora absq; concilio prętereuntia deplorarunt. In hoc vero concilio consolationem cum tantis viris recepit, & ibi fuit tunc illud concilium constitutum, vt vicini Episcopi singulis per annum mensibus in vrbe regia debeant commorari. Huius tempore ducentę septuaginta naues Arabum ad littus Hispanię peruenierunt, cumq; cędes, & vastationes agerent, & ad Regis noticiam peruenisset, misso exercitu bella-

torum ilico capiuntur, & naues incendio concremantur, & pars potior aduentorum gladio detruncantur, & pars alia captiuatur, & sic exercitus ad Regem cum gloria est reuersus. Tempore autem Cindasuindi Regis ex Græcia vir aduenit nomine Ar-

Ardant
flur.

dausti, qui ab imperatore suo expulsus, mari transuectus in Hispaniam est adductus. Quem Rex Cindasuindus suscepit magnifice, & consobrinam suam ei matrimo-
nio copulauit, ex qua suscepit filium, quem Bruigium nominauit, qui Eruigius in pa-
latio nutritus processu temporis honore comitis sublimatur, mortuoq; Cindasuindo
in superbiam eleuatur, & contra Regem Bambam factionem incepit callide cogitare,
& Regis potui ingessit herbam, per quam Regis memoria turbaretur. Cumque
Quiricus Episcopus vrbs Regiæ, & optimates palatij intelligerent Regē memoria
destitutū, & causā penitus ignorarēt, ne Rex Catholicus sacramētis fidei fraudaretur,
statim confessionis, & pœnitentię antidotum obtulerunt, & Rex gloriosus deuote su-
cepit, & religionis habitum postulauit, & ad monasterium conuolauit in villa, quæ
Pannis plica dicitur, & ibi creditur tumulatus, & vixit in regno annis nouem, & in
monasterio annis septem.

Eruigius

De regno Eruigij, & Iuliano Pomerio.

Caput. XII.

HIC succedit Eruigius, eo quod esset Recesuindi sobrinus, sed ty-
rannide non de iure. Reliquerat enim Recesuindus filium paruu-
lum Theophredum, cui regni successio debebatur. Cœpit au-
tem regnare Eruigius æra septingentesima vicesima tertia, & regna-
uit annis. VII. Hic Cifilonem filiam suam magno viro Figicæ Bam-
bæ principis consobriuo dedit vxorem propter Recesuindi filium
Theophredum, ne regni eius primordia impediret. Huius in tempore fames vali-
da Hispaniam pro parte depopulauit. Hic anno regni sui primo procurauit fieri
concilium duodecimū Toletanum quinto idus Maij, in quo fuerunt triginta quinque
Episcopi cum inestimabili clero, & Christianorum collegio laicorum, & hoc conci-
lium fuit sub Iuliano vrbs Regiæ primate, & subscripserunt Iulianus Hispalensis,
Luiba Braccharensis, Stephanus Emeritēsis, & suffraganei, & vicarij Absentium præ-
latorum. Anno quarto flauj Eruigij principis fuit celebratum tertium decimū con-
cilium Toletanū sub eodem Iuliano primate, & interfuerunt Episcopi numero qua-
draginta octo, Luiba Braccharensis, Stephanus Emeritensis, Spandus abbas agens vi-
cem Tarraconensis, Pacatus abbas agens vicem Sumphredi Narbonensis, & alij Epi-
scopi Hispaniæ, & Galliæ cum vicarijs absentium vices agentibus. Quartum
decimum concilium Toletanum fuit anno quinto Flauj Eruigij sub Iuliano vrbs
Regiæ primate, subscribentibus Vitaliano Cypriani Tarraconensis Metropolitan
vicario, & Ioanne abbate Sumphredi Narbonensis archiepiscopi vicem agēte, & Ma-
ximo abbate vicario Stephani Metropolitan Emeritensis, Recifindo vicario Luibæ
Archiepiscopi Braccharensis, Gaudentio vicario Florisindi Archiepiscopi Hispalen-
sis, & subscripserunt sedecim Episcopi, & alij vicarij absentium prælatorum. Et fuit
celebratum hoc concilium die dominico duodecimo Kl. Decembris. In cuius tempo-
re iam Iulianus Episcopus dictus Pomerius ex traduce Iudæorum, vt flores rosarū
de inter vepres spinarū productus omnibus mundi partibus in doctrina Christi ma-
net præclarus, qui & iam a parentibus Christianis progenitus splendide in omni pru-

Theodo-
phredus.
Cifilone.

Concl-
lium. xij.

Concl-
lium. xij.

Concl-
lium. xij.

dentia Toleti manebat edoctus, vbi & post modum episcopatu extitit decoratus.

De regno Aegicę.

Caput. XIII.

xxi. dec.
xxx.

Narbo.

xv. concilium.

xv. concilium.

xvi. concilium.

xvii. concilium.

AE G I C A gener, & successor Eruigij post mortē eius ad regni Gothorum assumitur principatum æra septingentesima trigesima, & regnavit annis decem, & cum filio annis tribus sed isti tres anni patri non filio cōputantur & ita in vniuerso regnavit annis tredecim, & dū regnū accepit, filiā Eruigie cōiuratione Bambæ abiecit. Hic Gothos morte fuit & odio persecutus. Huius tempore inguina-

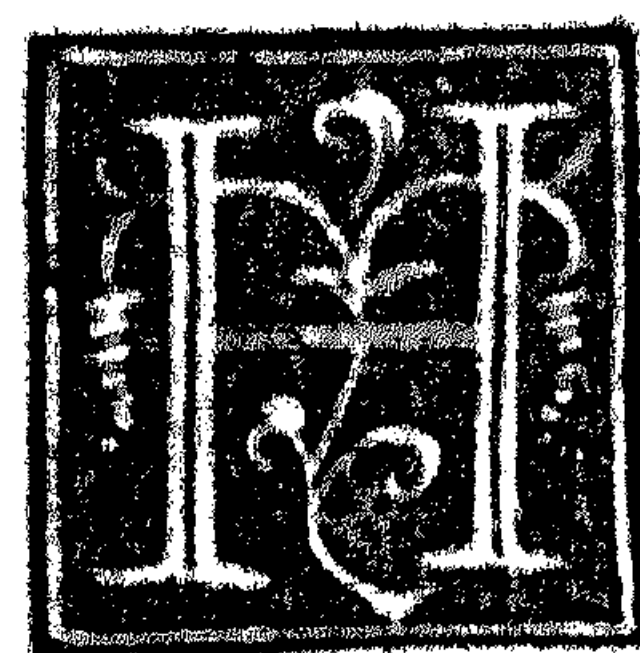
lis plagæ necessitas inualuit in prouincia Narbonensi, occasione cuius ad Narbonensem cathedram Episcopi pertinentes a Toletano concilio excusantur, ita tamen quod eiusdem sacri concilij instituta in singulis cathedralibus ecclesijs nunciuntur, & admittantur, & si quis Episcoporum hoc non fecerit, & anathemate feriatur, & quinta bonorum parte mulctetur. Anno regni eius primo quintum decimum concilium celebratur Toleti in ecclesia prætorienſi sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli omnibus Hispaniæ, & Galliæ Episcopis aggregatis beatæ memoriæ Iuliano clarescente sub sexagenario numero Episcoporum, & multiplici Christianorum collegio in circuitu assistente. In quo pro diuersis causis, & pro absolutione iuramenti, quod præfato principi Eruigio noxaliter fecerat, exposcit synodum, vt solueretur a iuramento.

Eius in tempore liber de tribus substantijs, quem dudum Romam miserat, primas sanctissimus Iulianus, & minus caute tractando Benedictus Papa Romanus indixerat reprobandum ob id quod voluntas genuit voluntatem. Sed sanctus Iulianus veridicis testimonijs in hoc concilio ad exactiōem præfati principis per oracula eorum quæ Romam transmiserat, verum esse firmavit, & apologeticum fecit, & Romam misit per suos legatos presbyterum, diaconem, & subdiaconem viros eruditissimos, & in omnibus Dei seruos, & in diuinis scripturis imbutos, cum versibus etiam adclamatorijs, secundum quod & olim transmiserat de laude Romani Imperatoris.

Quod Roma digne & pie recipiens cunctis legendum indixit, atq; Imperator ad clamando, laus tua Deus in fines terræ lectum sæpius notum fecit, qui & rescriptum domino Iuliano per suprafatos legatos cum gratiarū actione, & cum honore remisit, & omnia, quæcumq; scripsit, iusta, & pia esse deprompsit, & fuit hoc quintum decimum concilium Toletanum celebratū anno primo Regis Aegicę quinto idus Maij sub Iuliano vrbis Regiæ primate, & subscripserunt Sumpfredus Narbonensis, Florensindus Hispalensis, Faustinus Braccharenſis, Maximus Emeritenſis, Metropolitanus, & Sisulduſ vicarius Cypriani Tarraconensis, & alij vicarij Episcoporum, qui non venerant causa legitima impediti, & fuerunt præter vicarios sexaginta vnus. Anno sexto Flauij Aegicę nonis Maij fuit celebratum sextum decimum concilium Toletanum sub Foelice vrbis Regiæ primate, & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritenſis, Vera Tarraconensis, Foelix Braccharenſis, Metropolitanus, & alij Episcopi suffraganei, & vicarij absentium vices agentes. Anno septimo Flauij Aegicę Regis quinto idus Nouembris fuit celebratum septimum decimum concilium Toletanum in ecclesia sanctę Leocadiæ, vbi sanctum eius corpus requiescit in suburbio Toletano sub Foelice vrbis Regiæ primate, qui grauitatis, & prudētię excellentia nimia præpollebat. & subscripserunt Faustinus Hispalensis, Maximus Emeritenſis, Vera Tarraconensis, Foelix Braccharenſis, Metropolitanus, præter absentes, qui pro

se vicarios destinarunt. In quo concilio idem Rex præsentialiter adfuit, & coram omnibus humi prostratus se eorum orationibus commendavit, & totum, quam manu tenebat primati, & concilio offerens super ijs, quæ ibi continebantur, sibi satisfieri postulavit, & hæc omnia in libro canonum plenissime declarantur.

De morte Aegicæ, & regno Vitizæ.
Caput. XIII.

HIC Flavius Aegica tribus annis ante mortem Vitizam filium suum, quem ex Cililone susceperat, præfecit Galleciæ, quæ olim regnum fuerat Sueuorum, & præcepit, ut in Tuda, quæ est vna de amcenioribus Galleciæ ciuitatibus residiret, & illuc etiam Flavius Aegica Fasilam ducem patrem Pelagij, licet inuitum, exilio relegarat. Quem Fasilam Vitiza occasione vxoris fuste in capite vulneravit, ex quo vulnere mortuus fuit iuxta Urbicum, & ibi sepultus in villa, quæ Duodecim manus ab alijs Palatium appellatur. Post hæc Flavius Aegica propria morte Toleti moritur, & ibidẽ honorifice sepellitur. Cui successit filius eius Vitiza, æra septingentesima quadragesima, & regnavit annis novem, qui patri succedens in solio, quamquam petulcus, clementissimus tamen fuit, & non solum, quos pater exilio condemnauerat, verum etiam quasi clientulos, ut restitueret, laboravit. Nam quod pater imposuerat graue iugum, ipse modice releuabat. Quos & pater patrio solo abdicauerat, ipse restituens felici statui redonabat, & postremo conuocatis omnibus cautiones instrumentorum, quas pater in dolo confecerat, ipse in conspectu omnium digno incendio concremavit, & non solum liberos reddidit ab insolubili vinculo cautionum, verum etiam omnia restituit, quæ Aegica infiscarat, & expulsos officio restituit palatino. Hic in ecclesia sancti Petri, quæ est extra Toletum cum Episcopis, & magnatibus super ordinatione regni concilium celebravit, quod tamen in corpore canonum non habetur. Cumq; Vitiza circa initium optime inchoasset, cepit postmodum flagitiosius se habere, & Pelagium filium Fasile ducis Cantabriæ, qui postea contra Sarracenos cum Asturibus rebellavit, ob causam patris, quam prædiximus, ab vrbe regia cœgit expulsus, & cum antea petulanter ageret in occulto, iam nunc luxus impudiciam publicat in aperto, & laxatis habenis nulli vitio se subtraxit, & vtinam solus in suis sordibus perisset, ne nobilitatem Gothorum cleri, & populi suis immundicijs infecisset. Ad tantæ enim perditionis & dissolutionis peruenit cumulũ, ut plures vxores & concubinas ad satietatem libidinis insimul detineret, & exemplo simili viros illustres, & potiores Gothorum ad similia facinora inducebat, quorum exemplo in minoribus populi peccata similia inundabant. Per idem tempus Gundericus Toletanæ Sedis primas sanctimonie dono illustris habetur, & in multis mirabilibus clarior celebratur. Huic successit Sinderedus Episcopus vrbis Regiæ primas, vir sanctimonie studio clarus, & duravit vsque ad tempora Roderici, & sub isto fuit perdita ciuitas Toletana. Hic viros longeuos, & honorabiles, quos in ecclesia Toletana repererat, post mortem sancti Felicis & Gunderici decessorum suorum zelo sanctitatis, licet non secundum scientiam, cepit grauiter infestare, & hoc ad instictum Vitizæ, qui propter sui nequitiam eorum iustitiam timebat.

Galleciæ
Sueu.
Urbicum
Duodecim
manus
palatium

æra. dcc.
xl. dccij.

De facinoribus, & fraudibus Vitizæ.

LIBER
Caput. XV.

Tingi.
Rhoda-
nus.

Dumiens
sis.

VERVM quia ista sibi in facie resistebant, propter vexationem pontificis ad Romanum Pontificem appellabant, Vitiza facinorosus timens ne suis criminibus obuiarent, et populum ab eius obedientia reuocarent, dedit licentiam, immo preceptum, omnibus clericis, ut uxores, et concubinas vnā, et plures haberent publice iuxta libitum voluptatis. Et ne Romanis constitutionibus, quæ talia prohibent, in aliquo obedirent, & sic per eos populos retinere. Tanta igitur temporibus facinorum alluio inundauit, ut sere Gothorum strenuitas, quæ consueuerat regnis, & gentibus imperare, in viciorū altitudine iam submersa omnibus abominationibus subiaceret. Itaque Gothorum, Hispanorumque regnum diffusum magnitudine dominabatur a mari vsque ad mare, & a Tingi ciuitate Aphricæ, vsque ad Rodanum suæ sceptræ propaginis dilatauit, excelsum nobilitate, largum abundantia, deuotum religione, pacificum vnione, clarum conciliorum eloquentia, Episcoporum frequentia, religiosorum reuerentia, sanctorum pontificum Leandri, Iudori, Helladij, Eugenij, Ildelsoni, Iuliani, Fulgētij, Martini Dumiensis, Idalij Barcinonēsis, Talonis Cesaraugustani clara doctrina, & Zazei Cordubēn. profunda philosophia. Sed quoniā humani generis inimicus, humano generi non desinit inuidere, seminauit in potestate superbiam, in religione acidiam, in pace discordiam, in abundantia luxuriam, in solertia ignauiam, adeo ut sic ut populus, sic & sacerdos, sic ut impij, sic & princeps, qui cum pro suis iniquitatibus timeret expelli, muros precepit dirui ciuitatum præter paucas, quarum muros destruere formidauit, & arma ferrea in vomeres commutari, ut quali omnibus conueniens illicita, videretur quietem, & pacem, & licita procurare. Ipse tamen dolose agebat, ne possent sibi resistere qui volebant eius sceleribus obuiare. Alluione ergo voluptatum in tota Hispania inundante Vitiza principe maiestatis oculos prouocante, repleta est terra iniquitate. Omnis quippe caro corruerat viam suam, & qui optimus, quasi paliurus, & qui rectus, quasi spina de sepe.

De causis dissensionis, propter quas fuit destructio Hispaniæ subsequuta.
Caput. XVI.

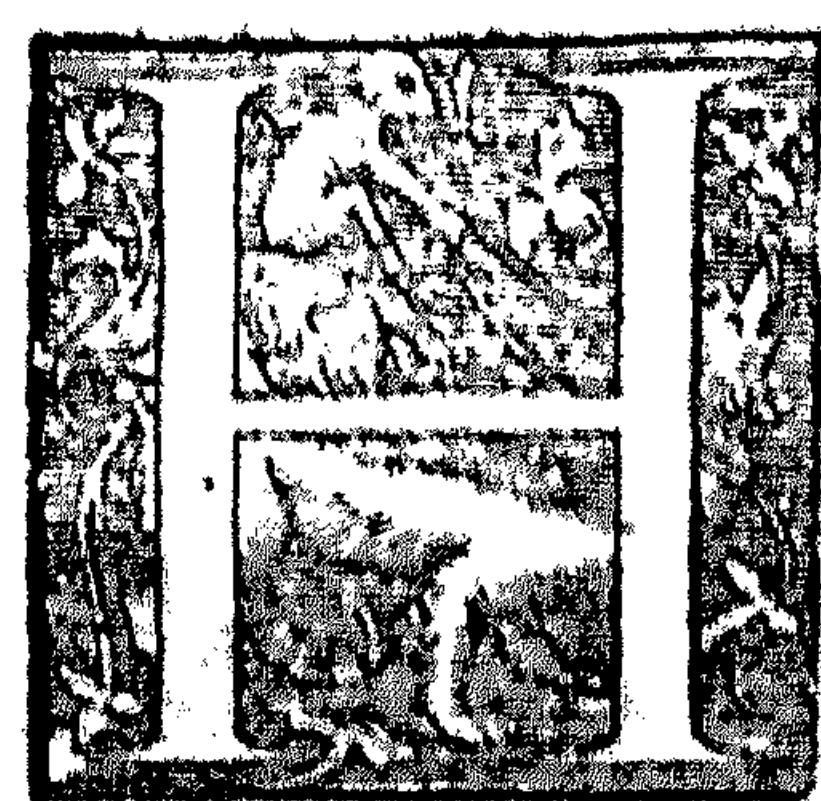
Corduba

SED quia dominus voluit Gothorum gloriam incuruare, Sathan immisit in pacem, quam simulauerat Vitiza. Cum enim Theodosfredus filius Recensuindi, qui in etate paruula a patre fuerat derelictus, & in iuuenili etate placidus, elegantis formæ, & indolis gratiosæ ab omnibus amaretur, timens Aegica pater Viticæ ne iuuenis tanti generis, & tantæ spei ad regni fastigium aspiraret, a proprijs finibus Cordubam exilio relegauit. Cumq; sibi mansio Cordubæ placuisset, ibi palacium miræ fortitudinis fabricauit, quod & filius eius ætatis robore adolescens, & dilatauit, & obfirmauit, qui aliquandiu ibi moratus duxit uxorem de regali genere nomine Ricilonem, ex qua suscepit filium Rodericum. Cum autem Vitiza regni gubernacula post patrem suum Aegicam suscepisset, æmulatione, qua pater, coepit persequi Theodosfredum, donec captum utroq; lumine fecit

ne fecit orbem. Pelagium etiam, cuius patrem apud Tudam fuste peremerat, volebat poena simili condemnare, sed ad Cantabriam fugiens euasit furiam persequentis, quia volebat Dominus liberationis asylum in Hispanijs conseruare. Vitiza autem sacrorum Canonum inimicus Oppae fratri suo Archiepiscopo Hispalensi contulit ecclesiam Toletanam, eiusdem ecclesiae inuente Pontifice Sinderido, ut sicut ipse carnali, ita & frater spiritali adulterio fcedaretur, & ut iniquitatem iniquitati adijceret, violatis priuilegijs ecclesiarum reuocauit Iudaeos, & maioris immunitatis, quam ecclesias priuilegijs honorauit. Sed quia iusto iudicio Dei agitur, ut actores scelerum poenas subeant ultionis, de manu Domini duplicia susceperunt, qui pro simplicibus satisfacere noluerunt. Igitur Rodericus filius Theudofredi, quem Vitiza, ut patrem priuare oculis visus fuit, fauore Romani senatus, qui eum ob Recinsucindi gratiam diligebat, contra Vitizam decreuit publice rebellare, qui viribus praeminens cepit eum, & quod patri suo fecerat, fecit ei, & regno expulsum, sibi regnum electione Gothorum, & senatus auxilio vindicauit. Vitiza itaque plenus abominationibus, vacuus regno, orbis oculis, propria morte Cordubae, quo Theudofredum relegauerat exul, & Exrex vitam finiuit. ara. dcc. lli. dcc. lxi. **LI.** Cumque duos filios reliquisset, Siferbutum & Ebam, neuter successit in regno, eo quod essent propter patris insolentias omnibus odiosi.

De regno Regis Roderici. Caput. XVII.

MORTANTE autem & adiuuante senatu, & adhuc Vitiza viuente coepit conregnare Rodericus vltimus Rex Gothorum. Anno Vlti quarto, Arabum vero. XC. primo. ara. dcc. xlv. ix. Anno septimo Vitizae, & tantum tribus annis regnauit. Vno per se, duobus etiam cum Vitiza. Erat autem Rodericus durus in bellis, & ad negotia expeditus, sed in moribus non dissimilis Vitizae: nam & circa initium regni sui Vitizae filios Sifibutum, & Ebam probris, & iniurijs laceffitos a patria propulsauit, qui relicta patria ad Recilam Comitem Tingitaniae ob patris amicitiam transfretarunt. Erat autem tunc temporis Toleti palatium a multorum Regum temporibus semper clausum, & seris pluribus obseratum, hoc fecit Rex Rodericus contra voluntatem omnium aperiri, ut sciret quid interius haberetur, putabat enim thesauros maximos inuenire, sed cum aperuit, praeter vnam arcam repositam nil inuenit, qua aperta reperijt quendam pannum, in quo Latinis literis erat scriptum: Quod cum contingeret seras frangi, arcam, atque palatium aperiri, & videri, quae inibi habebantur, gentes eius effigii, quae in eo panno erant depictae Hispanias inuaderent, & suo dominio subiugarent, quod Rex videns doluit aperuisse, & ut erat prius, fecit arcam, & palatium inserari. Erant autem in panno depictae facies, ut vultus, dispositio, & habitus Arabum adhuc monstrat, qui sua capita tegunt vittis, sedentes in equis, habentes vestes diuersis coloribus variegatas, tenentes gladios, & ballistas, & vexilla in altum tensa, qua pictura Rex, & proceres timuerunt. Tolatum

De violentia facta filiae Comitis Iuliani, & coniuratione cum Arabibus.

LIBER.

Caput. XVIII.

Confocra

MOS erat tunc temporis apud Gothos, vt Domicelli, & Domicellæ magnatum filij, in Regali curia nutrirentur. Inter cæteras Domicellas filia Comitis Iuliani præstantior habebatur. Erat autem Iulianus vir nobilis de nobili Gothorum Prosapia ortus, illustris in officio Palatino, in armis exercitatus. Comes Spathariorum, familiaris, & consanguineus Vitizæ, & in oppido, quod Confocra dicitur, & in maritimis diuersarum possessionum titulis abundabat, contigit autem vt idem Iulianus legationis causa a Rege Roderico in Africam mitteretur, qua legatione pendente, Rex Rodericus filiam eius, de qua diximus, violenter oppressit.

Hæc erat Regi promissa, sponsaliter non traducta, alij dicunt vxori Comitis vim fecisse, sed vtrumlibet fuerit Galliæ Gothicæ, & Hispaniæ exitialis excidij causa fuit.

Septa.

Verum peracta legatione rediens Iulianus, vt stuprum comperit vxore, vel filia reuelante, dolorem continuit alacritate exterius procurata, & legatione exposita recessit indignans, & tempore hyemali nauigio iuit Septam, vbi vxorem cum rebus domesticis collocauit, & habito verbo cum Arabibus in Hispaniam est reuersus, & egrotantis matris desiderium simulans a Rege filiam impetrauit infirmæ matri solatio destinandam, quam receptam restituit matri suæ. Eo tempore Comes Iulianus

Insula viridis.
Gelzirat.
alhadra.

Insulam viridem, quæ nunc Arabice Gelzirat alhadra dicitur, detinebat: ex qua Barbaris Africæ damna plurima inferebat. Vnde & ab eis plurimum timebatur. Erat autem tunc temporis in Africâ Princeps quidam, qui Muza proprio nomine dicebatur. Et erat Abulit a Miramomenino præses Africæ constitutus: huic fuit Iulianus Comes factioso colloquio scederatus promittens ei si sibi crederet, Hispaniam se daturum. Muza autem cognomento Abenzoair audiens Comitem Iulianum gaudio est gauisus eo, quod strenuitatis eius magnalia expertus fuerat in periculis gentis suæ, & continuo verbum huiusmodi Abulit Amiramomenino Arabum nunciauit, qui inhibuit ei, ne in Hispaniam cisfretaret, timebat enim posse in periculum redundare, sed paucos mitteret, per quos posset promissum Comitis aperiri.

Muza.

Tarif.

Muza autem misit cum Comite Iuliano quendam Tarif nomine, & cognomine Abienzarcha cum. C. militibus, & CCC. peditibus Africæ, & hi in quatuor nauibus transferunt, Anno Arabum. XC. primo, æra. DCC. L. in mense, qui dicitur Ramadan. Et iste fuit primus aduentus Arabum citra mare, & applicuerunt ad insulam citra mare, quæ ab eius nomine dicitur Gelzirat harif, & ibi subsistit donec ad se cognati, & complices ex Hispania aduenerunt, & primos insultus fecit in Gelzirat haladra, & inde abstulit magnam prædam, & alia loca maritima deuastauit, & Hispania misera, quæ a tempore Leouigildi Principis fere per. C. XL. annos in pace substiterat, iam nunc incipit in nouatis antiquæ miseriæ cladibus laniari, cædibusque in Lusitania, & Bætica parte peractis. Iulianus cum Arabibus, quos adduxerat ad Muzam, redijt fastuosus. His diebus Sinderedus, de quo diximus, vrbis regiæ Præsul, & Primas aduentum Arabum expauescens, & Vitizæ insolentij fatigatus, Romanæ patriæ se se dedit, oues deserens, vt mercenarius, non vt pastor. Viri autem longæui, de quibus diximus Urbanum virum sanctimoniam in Episcopum elegerunt intrusione

æra. dcc. l.
dcc. lxx.

Gelzirat.
hæref.
Gelzira.

Vibanus.

Oppæ, qui iam nil poterat non obstante.

De secundo introitu Arabum in Hispaniam.

Caput. XIX.

OST hęc Muza vocatus Abulit a Miramomenino iuit in Fri-
 quiam. relicto in patrię principatu Taric Abentiet, qui erat stra-
 bo, cui iniunxit, vt Iuliano comiti auxilia largiretur, & amiciciã con-
 seruaret. Tunc autem dedit Comiti Iuliano. XII. millia bellato-
 rum, quos separatim duxit in Hispaniam in nauibus mercatorum,
 ne caulã transitus perciperetur, & conuenerunt ad montem, qui ab il-
 lo Mauro Gebel Taric adhuc hodie nuncupatur. Arabicę autem Gebel mons in-
 terpretatur, Mense Regeb. Anno regni Arabum. XC. secundo. ęra. DCC. LI.
 quę cum ad Regis Roderici noticiam peruenisset, misit contra eos sobrinum su-
 um nomine Eneconem, qui cum eis sepius dimicans, sepius fuit victus, & ad vlti-
 mum interfectus. Vnde & Arabes sumptis animis, audaciam assumpserunt. Iu-
 liano Comite eos per Bęticam, & Lusitaniam deducente. Gothorum enim exer-
 citus p̄ma vastatione percussus, & longa pace armorum vsibus desuetus antiqua
 magnalia ignorabat, & facti desides, & imbelles, ignari certaminis sunt inuenti, &
 obicibus terga vertentes, ad mortem citius, quam ad fugę subsidia peruenerunt.
 Taric autem cum Iuliano Comite ad Muzam in Aphricam est reuersus, & Iuliani
 fidelitas ex his factis apud Arabes fuit mirabiliter approbata. Vnde & Muza Ta-
 ric, & Comiti ampliozem exercitum sociavit, & retinuit Ratilam Comitem Tin-
 gitanum, terrebant enim eum doli Comitis laqueosi, si forte cum alijs mitteretur, qui
 cum in Hispaniam applicassent in Bętica, & Lusitania cęperunt direptiones, &
 excidia exercere. Rex autem Rodericus audita strage suorum, & prouincię va-
 statione, Gothis omnibus congregatis, aduentui Arabum se obiecit, & ad incur-
 sum eorum strenue properauit. Cumq; venissent ad fluxium, qui Guadalere di-
 citur prope Assidonam, quę nunc Xerez dicitur, ex alia parte sedit exercitus Afri-
 canus. Rex autem Rodericus cum corona aurea, & vestibus deauratis, a duo-
 bus mulis in lecto Eburneo ferebatur, vt Gothorum Regum dignitas exigebat, &
 per octo dies continuos a Dominica in Dominicam dimicarunt, ita quod de Ta-
 ric exercitu fere decem & sex milia ceciderunt. Sed Iuliano Comite, & Gothis,
 qui secum aderant dure instantibus, franguntur acies Christianę, qui longa pace &
 abundantia desides, imbelles, & ignaui certaminis sunt inuenti, & obicibus terga dan-
 tes, die Dominica, quinto Idus mensis Xauel. Anno Arabum, XC. tertio ęra. D.
 CC. LII. Rex Rodericus, & Christianus exercitus vincitur, & fuga inutili perie-
 runt. Duo autem filij Vitzę, qui cum Iuliano Comite conspirauerant, Regi
 Roderico in hoc p̄lio astiterunt, & alter a sinistris, alter a dextris collaterales acies
 gubernabant, & dicitur in p̄cedente nocte, cum Taric consilium habuisse, vt ipsi
 a bello cessantibus, Gothorum exercitus de facili vinceretur, & Rex Rodericus cum
 esset magnanimus, antequam fugeret, permitteret se occidi, & eo mortuo posset eis re-
 gnũ perditũ prouenire, non enim credebant, quod possent, vel vellent Arabes patriã
 retinere, vnde & in cõflictu armis depositis, quãtotius effugerunt, & hoc ipsum Taric
 promiserat, quod restitueret eis omnia, quę fuerant patris sui. In exercitu Christiano
 nõ fuisse constat plus quam centũ millia armatorũ, sed erat populus duorum annorũ
 peste, & inedia imbecillis, Et quia diuina gratia protectionis manum elongauerat ab

Gebel
mons vn
dedicatur
ara. deelli.

Muza

Assidona

ęra. dcc.
lij. dcc. xliij

LIBER,

Hispanis gens illa vitrix, gens illa nobilis, gens Gothorum, cui se dederant Asia, & Europa, & eius fugacibus. Vandalis orbis cesserat Africanus, triumphis Arabicis incuruatur. Conserto praelio cum Arabibus, Rex Rodericus fortiter insistebat, sed iners manus strenuitatis Gothicæ recuruata, quæ multorum sanguine consueuerat gloriari, hostes suo cogitur satiari. *Julianus.* Julianus autem animabat Gothos, qui secum aderant, necnon & Arabes, ut bellum acrius restaurarent. Cumque bellum ex utraque parte instantius efferueret, alternis cædibus plurimi occidere. Jam iamque Gothorum aciebus fere vndique consternatis, Rex Rodericus interdum fuga, interdum occurribus nitebatur, sed aliquandiu bello protracto, gens Gothorum in parte cæditur, in parte fugæ præsidio liberatur, & dum hoc agitur, quid de Rege Roderico acciderit ignoratur, tamen corona, vestes, & insignia, & calciamenta auro, & lapidibus adornata, & equus, qui Orelia dicebatur in loco tremulo iuxta fluuium sine corpore sunt inuenta. *Rex Rodericus cumiuit.* Quid autem de corpore fuerit factum penitus ignoratur, nisi quod modernis temporibus apud Viliam ciuitatem Portugalliae, inscriptus tumulus inuenitur. Hic iacet Rodericus vltimus Rex Gothorum.

Maledictus furor impius Iuliani, quia pertinax, & indignatio, quia dura, Vesanus furia, animosus indignatione, impetuofus furore, oblitus fidelitatis, immemor religionis, contemptor diuinitatis, crudelis in se, homicida in Dominum, hostis in domesticos, vastator in patriam, reus in omnes, memoria eius in omni ore amarescet, & nomen eius in æternum putrescet.

De destructione Gothorum, & commendatione Hispaniæ.

Caput. XX.

æra. dcc. liij.

Valens.
Hunni.
Alani.
Vandali.

PR O dolor hic finitur gloria Gothicæ maiestatis æra. DCC. Lij. & quæ pluribus bellis regna plurima incuruauit, vno bello vexilla sue gloriæ inclinauit, qui Scythiam, Pontum, Asiam, Macedoniam, Græciam, & Illyricum varijs cædibus vastauerunt, & eorum mulieres, Orientalem plagam prælijs subiecerunt, & Cyrum magnum Dominum Babylonie, Asyrie, & Mediæ, Syrie, & Hircanie victum & captum in vtre sanguinis extinxerunt, & cui victa Roma prouinciarum Domina, flexit genu, cui Imperator Valens cessit incendio, cui ille eximius Atila Rex Hunnorum Catalanico bello recognouit Imperium, cui Alani fugitiuo prælio Pannoniam dimiserunt, cui Vandali cesserunt Gallias fugitui, quorum bella minacibus, tonitruis toti mundo a sæculis intonarunt, Machometi nuper orta rebellio vno bello inaudito exidio consummauit, ut discant omnes, ne diues in diuitijs, ne potens in potentijs, ne fortis in fortitudine, ne sublimis in gloria gloriatur. Qui gloriatur autem in Domino gloriatur, quoniam ipse vulnerat, & medetur: ipse percutit, ipse sanat. Cum enim sit Domini omnis terra, omnis populus, omnis natio, omnis lingua, omnia cursu instabili uariantur, creatore omnium semper & in omnibus, stabili ac permanere, qui mundi partes, & climatum singula donis dissimilibus adornauit, inter quas Hispaniam in Occidentis sinibus constitutam omnium desiderabilium copia vbertauit, hanc, ut diximus, peragratis ferme omni

bus, & obtentis Asiae, & Europae prouincijs, & experti bella, & certamina. & quibus infederant, varias mansiones attendentes in locorum commoda, ipsam omnibus praetulerunt, eo quod inter omnes mundi prouincias specialibus vbertatis titulis redundabat, quae Pyrenaeis montibus a mari vsque ad mare protensis Octano circumducitur, & Turreno. Gallia, & Gothica, id est, Narbonensis prouincia cum Rutheno, Alba & Viuario ciuitatibus, quae Gothorum tempore ad Narbonensem prouinciam pertinebant, & in Africa, & vna prouincia decem ciuitatum, quae Tingitania dicebatur, ad Gothorum dominium pertinebant. Hispania quippe quasi Paradisus domini uere principalibus fluminibus irrigatur, scilicet Ibero, Doria, Tago, Ana, & Beti. montanis inter quaelibet interiectis. Mediaeque valles sui latitudine deseruiunt vbertati, & humore fluminum foecundantur, & pro magna parte riuus, & fontibus irrigantur, sed & puteorum suffragia raro desunt, foecunda frugibus, amena fructibus, deliciofa piscibus, sapida lacticijs, clamosa venationibus, gulosa armentis, & gregibus: superba equis: commoda mulis: priuilegiata castris: curiosa vino, deses pane: diues metallis: gloriosa fericis: dulcis mellibus: copiosa oleo: lata croco: praecellens ingenio: audax in praelio: agilis exercitio: fidelis dominio: facilis studio: pollens eloquio: fertilis in omnibus, nulla in fertilitate similis: nulla munitionibus comparabilis: paucae magnitudine aequales: in libertate praecipua fidelitate preciosa: in audacia singularis. Sunt & alia flumina, quae retentis nominibus capitalia nuncupantur, vt Minius, qui in parte Galleciae oritur, & per eandem discurrens prouinciam in Oceanum deriuatur. Ab hoc & flumine prouincia illa Minea appellatur. Abaris, & Succaris, quae oriuntur in territorio Segontinensi Toletanae prouinciae in Rhenum retentis nominibus dilabuntur. Hoc ergo regnum tam nobile, tam ornatum patriae gladio in se uerso, quasi in eo manus hostium non ceperissent, succubuit vno impetu vix incepto, & captae fuerunt omnes Hispaniae ciuitates, & manibus diripientium sunt subuersae.

Gallia Gothica.
Ruent.
Alba.
Vuarium.

Minius

Minea.
Abaris.
Succaris.

Deploratio Hispaniae, & de causa excidij Gothorum.

Caput. XXI.

BELLO autem miserabiliter consummato, cum vix superesset, qui ad bellum ex alterutra partium non venisset, omnibus in se cessis, remansit terra populis vacua, sanguine plena, fletu madida, ululatu clamorosa, aduenis hospita, ciuibus peregrina, nudata incolis, orbata filijs, confusa Barbaris, infecta sanguine, stupida vulnere, destituta munimine, & suorum solatio desolata. Iam clades Hercules innouantur. iam Vandalorum, Alanorum, & Sueuorum obducta vulnera reputelescunt, quae olim Romanorum gladio sauciata, Gothorum medicamine post curata, nunc ipsa foetu caeditur, iam extincto, & oblita cantica in loquela labij, iam lingua loquitur peregrina. Viri exercitus in coccineis, & equorum igneae sunt habenae, eorum facies vt nigredo, vultus gloria quasi oleae, & eorum oculi velut ignis, velocior pardis miles eius, & lupo crudelior vespertino. Enimvero gens Aphrorum, quae olim de viribus non praesumens dolis & diuitijs nitebatur, nunc ei cedit Gothorum strenuitas in momento, quae citius cecidit, quam dici possit, & vix relinquitur, vt deploret, quod mortis instantia non reliquit, vt clamet transeuntibus iam non

LIBER.

viua. Attendite si est dolor similis sicut meus, vox eius percipitur, vt Phitonis, & eloquium eius muscat, vt ex humo, ploratus & ululatus lugubris vix auditur. Hispania suos filios plorat, & consolari non potuit, quia non sunt. facta est eius habitatio iam deserta, eius gloria iam confusa, iam eius filij gladio ceciderunt, & eius inelyti iam captiui, Principes eius in opprobrium habuerunt, & vix bellator in exterminiu, qui erant liberi, mancipati sunt seruituti. Qui consueuerant in militia gloriari, coguntur cultro, & vomere incuruari. Qui vescebantur voluptuose, nec vilibus satiantur, & qui nutriti sunt in croceis, non tangibilia amplexantur, vt nec inundatio pluitarum, nec alluio tempestatum eis potuerunt adaquari, quæ Hispaniam non prætereunt tempestates, paruuli alliduntur, adolentes cædibus inuoluuntur, iuuenes gladijs extinguuntur. Viri prælijs prosternuntur. Senes excidio consumuntur, & quos senium, & decrepita fecerat honorandos, hos Afrorum crudelitas abiecit extirpandos. mulieres seruantur ad ignominiam, & earum speciositas ad contumeliam. Qui robustus animo occubuit gladio, qui velox pedibus a sagittarijs est confossus, pepercit gladius inimicis, & in domesticos debacchatur, non erat, qui resisteret Gothis dimicantibus in seiplos. Quis dabit capiti meo aquas, & fontem oculis lachrymarum, vt plorem excidium Hispanorum, & miseriam gentis Gothorum? Conticuit religiosa sacerdotum, cessauit frequentia ministrorum, abcessit diligentia prælatorum, periit doctrina fidei, & sanctorum vnio, pater soluitur orthodoxorum, sanctuaria destruuntur, ecclesie diruuntur. Et quæ laudabant in cymbalis, prouocant in blasphemijs, lignum salutis a sanctis eijcitur, non est, qui aspiciat, vt saluetur, solemnia penitus cessauerunt, & ecclesie organa in blaphemiam transferunt, non est qui iubilet in ecclesijs, & subannat confessio Machometi, defcedat abusio ornamenta, & vasa sancta contaminant alieni, religionem deuorant inimici, & omnis habitatio desolatur, cum occiditur habitator, ciuitates ignominijs consumuntur, & quæq; viridia succiduntur. Adeo enim pestis inualuit, quod in tota Hispania non remansit ciuitas Cathedralis, quæ non fuerit aut incensa, aut diruta. Arabes enim, qua vi non poterant subiugare, falso foedere deceperunt Oppa filio Aegicæ Hispalensis Episcopo suadente, vt subiecti Arabibus viuerent sub tributo, & si forte Dominus patriam visitaret, fierent subuenientibus in succursum, & sic fraudibus circumuenti reddiderunt oppida, & præsidia ciuitatum, & isti dicti sunt Mixti Arabes, eo quod mixti Arabibus conuuebant, quorum hodie apud nos, nomen perseuerat, & genus & tali fraude Arabes fere omnia occuparunt, & omnibus occupatis, rupto foedere thesauros ecclesiarum, & diuitias incolarum pariter exhauserunt: Nisi quod Episcopi postmodum cum reliquijs Asturijs se dederunt. Quicquid illa Babylon magna inter regna sæculi prima a Cyro & Dario subuersa pertulit, nisi quod perpetuo exterminio solū a bestijs, & serpētibus habitatur, Quicquid domina prouinciarum Roma ab Alarico, & Athaulpho Gothorū Regibus, & Giserico Vandalorum Principe est perpeffa, Quicquid Hierusalem iuxta dominicā prophetiā lapide sup lapidē non relicto sustinuit diruta, & incensa, Quicquid Carthago nobilis a Scipione Romano direptione, & incendio passa fuit, hoc misera Hispania omnium cladum coniectis miseris est experta, nec est, qui adiciat misereri. Sed quia Regis ad exemplum totus componitur orbis, peccata Vitizæ, & vltimi Roderici, & aliorum Regum, qui præcesserant, quorum aliqui factione, aliqui fratricidio, seu parricidio regni vsurpauerant potestatem, successione legitima non seruata, incanduit ira Dei,

Ecclesiarum destructio.

Oppa Aegica.

& Gothorum gloriam, quam hactenus sustentarat, eiecit a facie maiestatis, & quos sustinuit in hæresi Arriana a tempore Valentis Imperatoris, vsq; ad tempora Recaredi, sicut superius est descriptum, nunc Vitizæ abominationibus, & aliorum Regum sceleribus prouocatus non addidit vltius tolerare. Nomina autem Regum hic duximus exprimenda, qui factioso gladio perierunt. Athaulphus apud Barchinonam inter familiares fabulas a quodam suorum fuit proditionaliter interfectus. Sege-
 ricus fuit a suis similiter interfectus, & Turismundus apud Tholosam concilio fratris sui a suo famulo interfectus, Theudoricus fuit a fratre suo similiter interfectus, Almaricus apud Narbonam in foro fuit a suo exercitu interfectus, & Theudis fuit interfectus a quodam, qui se insanum, vt Regem interficeret, simulauit, Theodiscus apud Hispalim, a quodam suorum fuit inter epulas iugulatus, Agila a suis est apud Emeritam interfectus, Leouigildus interfecit filium suum Hermeuigildum, eo quod nolebat heresi consentire, & Luiba filius Recharedi a Viterico fuit proditionaliter interfectus, Vitericus cõiuratione quorũdam fuit inter epulas interfectus, & Vitiza a Roderico exoculatus, & Rodericus a Iuliano, vt creditur, interfectus, Froila fratrem suum Vimaramim proprijs manibus interfecit, & sui vindictam apud Canicas Froilam occidit.

Barchino.

Tholosa.

Narbo.
Hispalis.

Qualiter Taric vrbes, & oppida occupauit.

Caput, XXI.

POST bellum autem infauste patratum, Taric Christianos fuit vsque in Ecijam secutus, & qui erant in ciuitate, & etiam qui extra, fugerant, adhuc de multitudine confidentes ei improuide occurrerunt, & bello infelicitè inchoato, infelicitius perierunt, & occisis pluribus, plures ad ciuitatis ambitum redierunt. Taric autem cum suo exercitu resedit iuxta fluuiũ Cilosontis, qui ex tunc dicitur fons Tarici. Christiani autem audientes quod gens aduenerat, quæ Gothorum gloriam sua multitudine superarat, & licet falso, quod humanis carnibus vesceretur, tanta se ignauia abiecerunt, vt nec resistere cogitarent, & quia Toletum cunctas vrbes fortitudine præcellerat, curabant omnes inibi receptari, & aliæ ciuitates, & oppida remanserunt paucis defensoribus habitata. Tunc Comes Iulianus Taric consuluit, vt de suo exercitu bellatoribus compartitis, per diuersas partes Hispania vastaretur, & ipse daret de suis complicibus, qui ducatu, & auxilio Arabes adiuuarent. Tunc Taric diuisit exercitum, & misit quendam, qui de Christiano factus fuerat sarracenus, qui dicebatur Arabice Mogeit airomi: & erat seruus Amiramamonini, & duxit secum, dcc. milites, & Cordubam est profectus, vix enim inter Arabes pedes quispiam reperiebatur: Nam ex equis Gothorum de pedestri ordine milites fuerant facti, & milit alium exercitum contra Malacam, & Granatam. Iple autem cum maiori exercitu venit Mentefam prope Giennium, & ciuitatem funditus dissipauit. Mogeit autem cum Cordubæ venisset, in villa, quæ Secunda dicitur prope Cordubam, insidias occultauit, & quidam de exercitu a quodam pastore, quem ceperat, rumores Cordubæ sciscitarunt, qui & retulit maiores Cordubæ ad Toleti præsidium confugisse, & præsetum vrbis cum, cccc. militibus remanisse, et vrbes circumdatam muro forti, nisi quod iuxta pontem erat muri ambitus intercisus. Mogeit autem cum suo exercitu transiit Behim, et aere & rore noctuo tenebroso venit ad locum, per quẽ muri interruptio viam dabat, vbi etiam erat ficulnea, cui, vt scalæ auxilio adhæreres ad locum

Taric.
Albygis.

Toletum

Mogeit.

Corduba

Malaca.

Granata.

Mentefa

Corduba

LIBER

Mogeit. Intercidij ascenderunt, & vittis Mogeit vli pro funibus ad muri ardua cōscenderunt, & vigilibus interfectis seras, & ianuas infregerunt, & per pontis ianuam intrauerunt, quod cum vrbis dominus percepisset, in ecclesiae praesidium, quod erat fortissimum, se recepit, sed ibi cum tribus mensibus obsederunt, post quos idem dominus ciuitatis ad montana, quae imminet ciuitati, dimissis aliquibus in ecclesiae munimento, abijt fugitiuus, quod cum ad Mogeit noticiam peruenisset, post eum insecutores continuo destinauit, infelix autem fugitiui equi casu praecipiti conuulsato, desperatis rebus, vt in proprio clipeo residebat, quem Mogeit superueniens cepit viuum, nec aliquis de senioribus Hispanorum captus dicitur praeter istum. Omnes enim alij deditione, aut foedere se dederunt. Mogeit autem Cordubā rediens tandiu praesidium ecclesiae impugnauit, donec captos capitibus mutilauit, & ex tunc dicta fuit ecclesia captiuorū.

Iudeos autem, qui inibi morabantur, cum suis Arabibus ad populationem, & custodiam Cordubae dimiserunt. Dominum autem vrbis, quem ceperant, Vlit Amiramamonino Arabo praesentarunt,

De captione Malacae, & Murtiae, & Granatae.

Caput. XXIII.

Malaca.

Oreola.
Murtia.

LXERCITVS autem, qui Malacam iuerat, cepit eam, & Christiani, qui inibi habitabant ad montium ardua confugerunt. Alius exercitus Granatam diutius impugnatam victoria simili occupauit, & Iudaeis ibidem morantibus, & Arabibus stabiliiit. Deinde ad urbem, quae tunc Oreola nunc Murtia dicitur properauit, & dominus Murtiae egrediens contra eos infeliciter est aggressus, & in vr-

Toletum
Tarie.

Guadal-
fajara.
Gebelta-
rio.
Gebelcus
lema.
Medina-
talmeida
Ciuitas
mensae
Amaia.
Campi
gothici.
Asturica
Gegion.
Muza.

bis ambitu circumseptus, cum esset prouidus, & discretus, fecit mulierū capita circumcidi, vt in muris afforis apparentes viri, eminus crederentur, & cannae, quas manibus praeserebant, lanceae putarentur, ipse autem se simulans nūcium ciuitatis exiuit ad obsessores, & blandiens domino eorundem securitatis gratiam impetrauit, interposito foedere treguarum. Tunc paucos ex eis introduxit in ciuitatem, & cum vidissent hominum raritatem, de datis treguis doluerunt, nec tamen pro religione iuramenti treguas violarunt, sed paucis Arabibus ibi relictis, caeteri Toletum iuere, vbi Taric tunc temporis consistebat. Cum enim Toletum venisset, inuenit eam fere habitatoribus destitutam, plures enim ad Amayeram, alij ad asturias, alij confugerant ad montana. Taric autem ex Arabibus, quos secum duxerat, & Iudaeis, quos Toleti inuenerat, muniuit Toletum, exinde iuit Guadalafaiaram, & ad montem, qui dicitur Gebelculeman, & imposuit ei nomen Gebeltarie, inde venit ad ciuitatem Montiuicnam, in qua inuenit mensam viridem ex lapide precioso, & mensa, & pedes ex vno lapide erant, & erat immense latitudinis, & longitudinis, & imposuit villae nomē Medina talmeida, quod interpretatur ciuitas mensae, exinde venit Amaiam olim Patriciam ciuitatem, ad quam propter fortitudinis praerogatiuam deiecta confugerat multitudo, sed quia fame, & penuria fere laborabat tota Hispania, fame protinus fuit capta, & cepit ibi multa millia captiuorum, & thesauros, & donaria magnatum, exinde campos Gothicos, & Asturicam deuastauit, & in Asturijs ciuitatem Gegionem, & alia loca plurima occupauit, & in locis idoneis praepositos stabiliiit, & Toletum post modum est reuersus anno Arabum. XCIII. Muza autem filius Azair anno praedicto mense Ramadan audiens magnalia, quae Taric princeps sui exercitus

exercuerat in Hispanos, familiaris zeli ductus inuidia in Hispanias cisfretauit, ducens secum plusquam. XII. millia bellatorum, & cum venisset ad insulam viridem, quæ Gelzirat alhadra iam Arabice dicebatur, incolæ suaserunt, vt ea via, qua Taric intrauerat, ipse iret, quod noluit acceptare. Tunc auditores, qui dicuntur Adalides, & alij Christiani suaserunt, vt per alia loca, & ciuitates, quæ a Taric non dū fuerant acquisite, ipse procederet maiora præteritis patraturus, & ipse gaudens eorum cōsilio approbato venit ad locum munitum, qui latine Ciuitas salua, ab Arabibus Medinat Sidona exinde fuit dicta, hæc est inter mare, & eam que nunc Xerez, latine autem dicitur Assidona, & eam pugnae violentia occupauit. Deinde venit Carmonam, & quia dictum fuerat ei, quod vix impugnatione aliqua posset capi, misit comitem Iulianum cum aliquibus Christianis, vt sugam, quasi victi a prælio simularēt, & sic a ciuibus receptati, pro hospitalitatis officio, hospitam ciuitatem in manus Arabum prodiderunt, noctu enim vigiles occiderunt, & per portam, quæ Cortoba dicitur, Arabes induxerunt. Deinde venit Hispalim, in qua Gothorum substiterat multitudo, quæ ante Gothorum aduentū a Silinguis Vandalis vrbs regia habebatur, sed Gothi ab ea mutauerunt curiam in Toletum. hanc Hispalim, cum Muza aliquando obsedisset, Christiani, qui iuerant ad villam, quæ Beia dicitur, aufugerunt. Ipse autem captam Hispalim de Iudæis, & Arabibus populauit, & inde iuit Beiam, & eam dispendio simili occupauit. Deinde iuit Emeritam, quæ multis, & antiquis ædificijs antiquæ dignitatis gloriam testabatur, & incolæ de multitudine præsumentes contra eum ad præliū exierunt, sed ea die Muza non potuit præualere. Videns autem quod vi non poterat obtinere, in Lapidicina vrbi proxima insidias occultauit, & sequenti die, vt heri fecerant, ciues ad prælium processerunt, sed inter celatam, & acies intercepti ex ciuibus plurimi occiderunt, & qui euadere potuerunt, ad vrbs ambitum confugerunt. Erat enim muri firmitas miro opere fabricata. Christiani autem corde pusillanimi desperantes sequenti die colloquium petierunt. Cumq; permissi ad Muze præsentiam accessissent, & viri caniciem attendentes, ad suos post colloquium redierunt, & expolita canicie obsessoris opinati sunt senem breui tēpore desitutum, & ideo illa die a compositionis colloquio destiterunt. Tunc Muza præcepit murū perfodi circumquaq; obsessi autem abintus exeuntes plures ex fossoribus occiderūt. Die tertio iterum colloquium postulantes ad Muze præsentiam redierunt, & quos pridie canos notaauerant, tincturæ opere coloris contrarij inuenerunt, & fatuitate attoniti miraculum reputarunt, & ad suos ilico redeuntes nunciarunt virum virtute præditum, qui nunc iuuenili, nunc senili præstantia iuxta beneplacitum mutabatur, & hoc miraculo conturbati vrbs protinus reddiderunt, interposito tamen pacto, vt saluis rebus recederent & personis. Cepit itaq; villam anno Arabum. XCIII. vltima die mensis Ramadan. Et dum hæc fierent Christiani de Elepla, & Veia, & alijs partibus insurgentes Hispalim adierunt, & vrbs præsidium occupantes plures ex Arabibus, quos Muza reliquerat occiderunt, cæteri, qui euadere potuerunt, ad Emeritam, quam Muza ceperat, confugerunt. Tunc Muza filium suum Abdulaziz misit Hispalim cum exercitu copioso, qui veniens vrbs, ilico occupauit, & Christianos, qui eadem egerāt, interfecit, Eleplam etiam occisis incolis occupauit. Dum hæc aguntur, Pelagius in Asturijs rebellauit. Muza autem victorijs, & spolijs gloriosus iuit Toletum, vbi Taric non minori gloria residebat, qui in occursum Muza ad Talauerę conlinia est egressus, & iuxta riuum, qui Teitar dicitur, simulato gaudio conuenerunt. Muza autem,

Insula vt
nunc
Gelzirat
alhadra.

Ciuitas
salua.
Medinat
Sidona.
Xerez.
Assidona.
Carmona.
Hispalis.
Silingi.
Vandalis.
Beia.
Emerita.

Elepla.
Veia.

Pelagius.

Talauera
Teitar.

LIBER

qui Taric calumnias cogitabat, Taric redarguit indignanter, eo quod licet feliciter, mandatum præterierat in peractis, & Toletum pariter venientes de optentis, & acquisitis, de diuitijs, & thesauris, de mēsa exqueſiuit exactissime rationem, & receptis mensa viridi, & pecunijs, que Taric volūtariē reuelauit, veniētes ambo Cēsaraugustam ipsam, & ciuitates alias, & plura oppida Carpetanię, & Celtiberiē occuparunt.

Casaraugustam
Carpetania
Celtiberia

LIBER QVARTVS RE
RVM IN HISPANIA GESTARVM CHRO.

nicon, de Pelagij Regis initio.

Caput Primum.

Pelagius.

Cantabria.

T dum tot dispendijs Hispaniam dissecarent, Deus omnipotens in ira sua misericordię non oblitus Pelagium quasi scintillam modicam in suo cōspectu voluit conseruare, hic Pelagius, vt est dictum, fugiens a facie Vitizę, qui eum voluerat excęcare, licet spatharius eius fuisset, apud Cantabriam se recepit, sed audiens succubiſſe exercitū Christianum, & Arabes quęq; desiderabilia inuaſiſſe, sumpta secū sorore propria, Asturijs se donauit, vt saltim in Asturiarum angustijs posset Christiani nominis aliquam scintillam conseruare.

Asturia.

Biscaglia.

Alaua.

Guipuzcua.

Rucoma.

Aragonia.

Munuza.

Sarraceni enim totam Hispaniam occupauerant gentis Gothicę fortitudine iam contrita, nec alicubi resistente exceptis paucis reliquijs, quę in montanis Asturiarum, & Biscagię, Alauę, Guipuzcua, Ruchonię, & Aragonię remanserunt, quos ideo Dominus reſeruauit, ne lucerna sanctorum in Hispanijs coram domino extingueretur. Præfecerunt itaq; Sarraceni in singulis regionibus præpositos, qui a pauperibus, vinitoribus, & agricolis Christianis, quos sub tributo permiserant permanere, cęsus colligerēt, & tributa. Erat enim in regione Gegionis iā Sarracenis subdita, qui et in mōtanis aliqua loca occuparūt præfect⁹ quidē Munuza nomine, Christianus quidem, sed Arabibus foederatus, qui captus pulchritudine sororis Pelagij, cum eo amicitias simulauit, & fingēs causam legationis Pelagium misit Cordubam, quę olim patricia, tunc erat Arabibus sedes regni, eo misso Munuza procurante quodam liberto sibi sororem Pelagij copulauit, sed postquam Pelagius redijt, facinus noluit tolerare, & resumpta sorore, licet dissimulans, in Asturijs se recepit non minus magnanimus, quam sollicitus, liberationem patrię adhuc sperans. Munuza autem pro ablatione coniugis reputans se contemptum, Taric principi nunciauit iam manifeste Pelagium rebellare, qui missis militibus præcepit Munuzę, vt Pelagium caperet, & Cordubam destinaret. Cumq; milites ad Asturias peruenissent, voluerunt Pelagium dolo composito retinere, sed consilium per quendam amicum in vico, qui Vrete dicitur, Pelagio reuelato, quia non poterat armis resistere, ad oppositam ripam Pionię fluminis equo insidens pernatauit, & quia fluuius inundabat, Sarraceni persequi cessauerunt, & ad vallem, quę Canice dicitur solus venit. Inueniensq; plurimos, qui metu ad edicta Arabū properabant, spiritu fortitudinis, & spe in domino confortauit, quia & si propter peccata flagellat filio pestilentes, in fine tamen non obliuiscetur misereri.

Vrete.

Pionia.

Vallis Canice.

Illi autem sacra monita attendentes excusso metu facti magnanimi, & fideles ad montem magnum, qui Auseua dicitur, conscenderunt, & per omnes Astures sacra monita persuadens quasi de graui somno pusillanimes excitauit, & de omnibus partibus Asturiarum ad eum tanquam ad Dei nunciū concurrentes in tāta desolatione ipsum in principem elegerunt. Coepitq; per loca deuia, & incerta caedes agere cōtra Mauros, & quasi Girouagus eorū totam victoriam perturbare, & suos ad persecutionem Arabum roborare. Exercitus autem, qui in capturam eius venerat, Cordubam est reuersus. Quod cum audisset Taric, qui Cordubæ residebat, Alchamam principem militiae contra Pelagium destinauit, & Oppa Episcopum Hispalensem filiū Aegicæ, vt Pelagium ad obediendum sibi monitis suaderet.

De introitu Pelagij in caueam, & strage Arabum, & captione Oppæ &c.

Caput. II.

QVORVM aduentum cum Pelagius percepisset, in cauea quadam, quæ est in latere montis Auseuæ, de quo diximus, se recepit, est autem hæc cauea quasi diuino artificio rupe inexpugnabili circumclusa, & ab impugnatione secuta. Et cum illa cauea vix sit mille hominum receptiua, assumptis secū, quos strenuiores credidit, reliquos diuinæ gratiæ commendauit, vt in tutis montium Dei misericordiā, & rei exitum expectaret. Ipse autem in cauea cum ijs, qui secum aderant, Dei misericordiam implorauit. Cumq; Alchaman, & Oppa Episcopus cum multitudine fundibulariorum, & peditum ad Asturias peruenissent, & vastationes aliquas peregerint, demum in circuitu caueæ fixis tentorij recederunt. Oppa autem, qui multos Christianos suaserat, tunc, vt fertur, mulo insidens dicitur Pelagium taliter allocutus.

Quanta fuerit Gothorum gloria in Hispanijs ipse nosti, & licet semper cōtra Romanos, & gentes barbaras inuicta fuerit, nunc Dei iudicio victa plorat, quæ est ergo fiducia tua, vt clausus in antro cū viris pauculis nitaris resistere contra Arabes, quos totus exercitus gentis Gothicæ sub vno Rege non potuit sustinere? recole Gothorū regnum quanta doctrina, quanta potentia abundauit, & nunc vltimæ virtutis exinanitione consumptum ad nihilum est redactum. Consule igitur vitæ tuæ, & eorum, qui tecum pari miseria consumentur, & Taric inuicti principis te exhibe voluntati, vt & honoribus redoneris, & cum ijs, qui tecum sunt, vita, & operibus perfruaris.

Cui respondit Pelagius. Etsi ad tempus Deus percutiat filios pestilentes, non tamen proijciet in eternum. Nosti autem Episcopo Oppa qualiter tu, & fratres tui, & pater tuus Rex Vitiza vestris sceleribus cum Iuliano comite irā altissimi prouocastis, propter quod excidium gentis Gothicæ superuenit, & flet ecclesia penitus destituta filios perditos, & extinctos, nec consolari sufficit, donec Dominus cōsoletur, sed per id modicū, & momentaneum exterminij nostri pondus adijciet ecclesia, vt resurgat, & ego sperans in misericordia Iesu Christi hanc multitudinem, cum qua venis, nullatenus pertimesco, habemus enim aduocatum apud patrē dominum Iesum Christum, in quem credimus, & speramus. Tunc Oppa Episcopus de persuasione desperans exercitui dixisse ferunt. Inueni hominem obstinatum, nil restat de cætero nisi pugna,

Tunc Alchaman præcepit fundibularijs, sagittarijs, iacularijs ostium speluicæ fortiter impugnare. Sed Dei manu pro suis conclusis misericorditer dimicante lapsa

Auseua

Alchama

Auseua

Oppæ oratio

Pelagij responsio

LIBER,

des, sagittæ, & iacula in emissorum intentum vertebantur. Sicque tali iudicio ferme. XX. millibus Arabum interfectis, cæteri quasi vertigine turbabantur. Quod Pelagius cum vidisset, laudans Dei potētiam, & spiritu fortitudinis roboratus cum suis egreditur a spelunca, & Alchaman cum maxima multitudine Arabum interfecit, præter eos, qui euertis iaculis perierunt. Reliqui vero ad Auscæ ardua fugientes ab ijs, quos Pelagius reliquerat, cedibus perierunt. Qui autem ab ijs euaserant, in Libana ad ripam Deuæ fluminis peruerunt, & super quodam montis supercilio incedentes eodem supercilio in fluuium corruente, & aggere opprimente in flumine sunt submersi, & Aegyptiorum submersio nouo miraculo presentatur. Oppa autem a Pelagio captus mansit, ab aliquibus dicitur Oppa fuisse filius Vitizæ, ab aliquibus frater Comitis Iuliani. Sed verius filius fuit Aegicæ, & frater Vitizæ, sed vtrumlibet istorum fuerit, certum est fuisse Archiepiscopum Hispalensem.

Auscæ.

Libana.
Deuæ.

De translatione arcæ, & reliquiarum, & sanctorum librorum in Asturias.

Caput. III.

VRBANVS autem Sinderedi successor, de quo superius diximus, arcam reliquiarum, & scripta beati Ildefonsi, & Iuliani Pomerii, & vestem sacram, quam beata Virgo dederat Ildefonso, cum iam videret in Hispanijs destructionem ecclesiæ, & populi Christiani, ad Asturias dicitur detulisse, & de loco in locum, vt persecutio exposcebat, a fidelibus ferebatur. Postquam vero vrbs regia fuit non irruptione, sed foedere ab Arabibus occupata, quod tamen foedus Sarraceni postea irruerunt. Clerus, & Christiani eiectione cum alijs, qui in Hispanijs seruituti barbaricæ mancipati elegerunt degere sub tributo, permitti sunt in lege, & ecclesiasticis institutis, & habere pontifices, & euangelicos sacerdotes, apud quos viguit officium Ilidori, & Leandri, & viget hodie in, vi. parrochijs Toletanis. Eo & tempore quo Urbanus in vrbe regia presidebat, Ouātius Archidiaconus Toletanus doctrina, sapiētia, & sanctitate secundum scripturas spe, fide, charitate præcipuus habebat, & Frodoarius Accitanæ vrbis Episcopus religione, & sapiētia prædicabatur in lignis, & vsq; ad tempora Almohadū, q; Imperatoris Aldefonsi tempore in pace instituta euangelica seruauerunt, & in isto medio fuit apud Hispalim gloriosus, & sanctissim⁹ Ioānes Episcopus, q; ab Arabibus Caicit almatran vocabat, & magna scientia in lingua Arabica claruit, multis miraculorū operationib⁹ gloriosus effullit, qui etiā sacras scripturas catholicis expositionibus declarauit, quas ad informationē posterorū, Arabice conscriptas reliquit, quas fuit etiā ibi alius electus nomine Clemens, qui fugit a facie Almohadū Talauerā, ibiq; diu moratus vitā finiuit, cuius contemporaneos memini me vidisse. Venerunt etiam tres Episcopi. Alldonenſis, & Elepēſis, & tertius de Marchena, & quidā Archidiaconus sanctissimus, pro quo etiā dominus miracula operabatur, qui Archiquez Arabice dicebatur, & vsq; ad mortem in vrbe regia permanserunt Episcopalia exercentes, & vnus eorum in ecclesia maiori est sepultus. Quod autem ab aliquibus dicitur quod a Iuliano pontifice Toletano, & Pelagio principe reliquiarum arca, & sanctorum scripta ab ecclesia Toletana in Asturias sunt translata, stare non potest, cum Iulianus Pomerius tertius fuerit ab Ildefonso, & Sinderedus, sub quo Hispaniæ destructio, quartus fuerit a Iuliano, hoc modo Ildefonso successit Quiricus, cui Iulianus Pomerius, cui Sifibertus, cui scelix, cui Gūdericus, cui Sinderedus, sub quo fuit ab Arabibus

Ouātius.
Frodoarius.

Ioannes.

ciuitas

ciuitas occupata. Item ab aliquibus dicitur, quod Primatus Hispaniæ prius fuit in ecclesia Hispalensi, & post translatus ad ecclesiã Toletanã, quod etiã stare non potest. In XVI. enim concilio Toletano, vbi Sisibertus Archiepiscopus Toletanus fuit depositus merito culpe sue, a generali concilio omniũ Archiepiscoporũ, Episcoporũ, & Cleri Hispaniarũ, & Gallie Gothice, decreuerũt nihil tractandũ in cõcilio donec prouideret primę sedi Urbis regię de pastore. Et electus, & translatus fuit Fœlix Archiepiscopus Hispalensis ad ecclesiã Toletanã factus Pontifex Toletanus & in eodẽ concilio Faustinus Bracharensis Archiepiscopus factus est Hispalensis. Fœlix Portugalensis Episcopus factus est Megarensis Archiepiscopus, & postea de ordinatione earũ concorditer tractauerunt. Vnde patet, quod si Hispalensis ecclesiæ maior esset, non transferretur eius Episcopus ad minorẽ. Quia igitur propter diuersas relationes scriptorum interdum de veritate historiæ dubitatur, diligentia lectoris inquirat, vt ex scripturis authenticis videat, quid debeat approbare.

De morte Munuzę, & filiorum Vitizę & Comitis Iuliani, & Regis Pelagij.
Caput. III.

MUNC ergo ad ordinem Historiæ reuertamur. Cum itaq; Dominus diuino prælio inimicos suos ad ostium caueæ Pelagij Principis, & in rupe Deuæ fluuio imminente præcipitio, & iaculis prostrauisset, Munuza, qui ciuitati Gegioni maritimę, & Asturijs præsidebat, fuge periculo se commisit, sed ab Asturibus in vico, qui Olalics dicitur, fuit captus, & interfectus. Licet autẽ Gegio ciuitas sit deserta, Gnon terra vulgariter appellatur, in qua est monasteriũ sancti Saluatoris. Muza autem condolens stragi suspicatus est factione filiorum Vitizę, & Iuliani Comitis prouenisse, & eos pariter pactis & capitibus, & vita priuauit. Gothi autem, quibus fugę facultas affuerat, audientes quod a Gothis manus Domini non discesserat, clanculo se surãtes ad Pelagium Principem aduenerunt, & zelantes legem, & Machabæorum iusticiam æmulantes pro fide commori elegerunt. Ciuitatem etiam Legionem, quæ in descensu Asturiarum ab Arabibus tenebatur, primo exercitu inuaserunt in ea vexilla fidei exaltantes. Eo tempore Aldefonsus Catholicus filius Petri Ducis Cantabrię, in Asturias transmigravit bella Domini cum Pelagio Principe pugnaturus, cui Princeps Pelagius in uxorem dedit suam filiam Ormisindam. Pelagius vero post multa bella decenter exercitata migravit cum domino apud Canicas anno. XVIII. regni sui.

Deum.
Oualice.
Canicas.

Gegio.

De regno Fasilæ, & Aldefonsi Catholici, & eorum morte.
Caput. V.

MOR TVO Pelagio, cœpit regnare Fasila filius eius æra. DCC. LXX. & regnavit annis. II. qui leuitate ductus plus debito venationibus insistebat, & quadã die dũ vrsũ insequi niteretur, decreuerat enim cum vrsũ singulariter decertare, ab eodẽ vrsũ fuit miserabiliter interfectus. Iste dignũ memoria nihil egit, nisi quod quadã ecclesiã sanctę Crucis pulchro opere decorauit. Post hunc cœpit regnare gener Pelagij Aldefonsus æra. DCC. LXXII. & regnavit annis. XIX. Hic agnominatus fuit Catholicus, quia documenta fidei in se legaliter obseruauit, & ad id alios, vt zelator fidei, prouocauit, & ideo ab omnibus amabatur, & communi voto ab omniibus in Regem est receptus. Hic fuit filius Petri Ducis Cantabrię,

æra. dcc.
lxx

æra. dcc.
lxxij.

LIBER

Froila.
Recared?

& habuit fratrem, qui Froila dicebatur, fuit autē Petrus Dux ex progenie gloriosissimi Principis Recaredi, qui cum fratre suo Froila sepius Arabes bellis intentans plurima bella gessit, & ciuitates multas occupatas ab eis Christianae potentiae redonauit, quasdam muniens, quasdam prosternens, quas bellatorū defectu non poterat retinere. Retinuit autē in Gallecia Lucum, & Tudam, & Astoricam. In descensu autē Asturiarum expugnato exercitu Arabū, Legionem, quae postea ex frequenti Regū habitatione Vrbs regia fuit dicta. Occupauit etiā campos Gothicos, qui ab Estola, Carrione, Pisorica, & Doria fluminibus includuntur, & in partibus Castellae Septēmanicas, Dominas, Saldaniam, Amaiam, Mirandā, Cinisariam, Alesancum, Transmerā, Supportam, Catrantiū. Et a Malaua, et Ordunia, Viscagia, & Nauarra, et Ruconia, et Sarafacio vsq; ad Pyrenēū plurima castra muniuit populis Christianis. Et multis ex his qui tenebantur captiui reduxit ad patriam, & ad loca, quae potuit communire. Ad ipsum enim tanquam ad singulare Christianae professionis asylum ex vicinis regionibus, quas Arabes occupauerant, Christiana mancipia concurrebant, & quāuis diuina gratia tantis eum honoribus exaltaret, humilitatem non deserens omnibus se amabilem exhibebat, & Deo deuotus in ciuitatibus, quas obtinuit. Secundum quod potuit opportunē, dedit operam, vt Episcopi crearentur, quorum doctrina reliquiae Christianae in fide catholica firmarentur, ecclesias etiā, prout tanta desolatio tolerabat, struendis, & ornamentis liberaliter decorabat, libros etiā sacrae scripturae vndecunq; poterat colligebat, & omnia opera pietatis Deo & ecclesijs, & hominibus pro viribus exhibebat. Reliquit autem ex Ormisinda Regis Pelagij filia duos filios Froilam, & Vimarandum, & filiam Odisindam, & Mauregatum tertium filium ex ancilla, & propria morte vitam finiuit, in cuius transitu voces psallentium in aere feruntur auditae. Ecce quomodo tollitur iustus, & nemo cōsiderat, ablatu est a facie iniquitatis, & erit in pace memoria eius. Sepultus est autem cum vxore sua Ormisinda in ecclesia sanctae Mariae in tentorio Canicorum.

Ormisinda.
Vimarandum.
Odisinda.
Mauregatus.

De Froila, & operibus eius, & morte. Caput. VI.

era. dcc.
xci.
Ouetum.

OST mortem eius, Froila filius eius successit in regno, æra. DCC. XCI. & regnauit annis. XIII. Iste populauit Ouetum, & fecit ibi ecclesiam cathedralem. Cumque a tempore Vitizae insolens abominatio nolesset, vt Clerus carnalibus coniugijs potiretur, iste intelligens iram Dei pro tanta immundicia aestuasse, iuxta sacrorum canonū instituta precepit, vt ministri ecclesiae castitate seruata, nullatenus matrimonijs, vel connubijs foedarentur, & licet alias austerus fuerit, & crudelis: propter hæc, quae circa Clerū instituit, direxit Dominus manū eius. Cumq; Omar Dux Cordubæ fines Galleciae infestasset, occurrens ei Froila bello prostratū cepit, & interfecit, & in eo prelio quinquaginta quatuor millia Arabum ceciderunt, rebellantē etiā suo dño Gallecie populū subiugauit, eorū prouinciā depreçdatus. Nauarros, & rebellātes inuasit, & sibi conciliās vxorē ex eorū regali progenie, Momeranā nomine, sibi duxit, & cū eis Vascones sibi infestos suę subdidit dicioni, rediēs ad Asturias suscepit filiū ex Momerana nomine Aldefonsum. Cūq; frater eius Vimarandus esset pulcher, strenuus, & affabilis, ab omnibus amabatur, quē Froila ob zelū regno proprijs manibus interfecit, & filiū eius Veremundū, quasi pro satisfactione, in filiū adoptauit. nec tamen cessauit indignatio sui generis contra eum. Vnde & a suis apud Canicas fuit factione simili

Momerana.

Vimarandus.

Veremundus.

interfectus, & apud Ouetum cum vxore sua Momerna fuit traditus sepulturæ.

De Aurelio, & Silone, & Mauregato, & Veremundo Diacono.
Caput. VII.

POST huius interitum Aurelius frater eius successit in regno, æra DCCC. III. & sex annis regnavit, cuius tēpore seruilis origo cōtra proprios dominos insurrexit, sed eius industria in seruitutē pristinā sunt redacti, & in diebus eius Silo frater eius Odifinde Froile Regis sorori coniugio copulatur, propter quam postea optinuit regni scepterū, et in principio anni septem regni sui vitā finiuit morte propria, post cuius mortem Silo causa Odifinde regnum accepit, æra. DCCC. X. & regnavit annis. VIII. & in prauia ad regni solium subleuatur, cum Arabibus pacē firmavit, & Galleciam rebellantem in monte Ciperio superavit, & suo Imperio subiugavit. Aldefonsus autem filius Froile, & Momernæ propter Odifindam amicam suam regale palatium gubernabat, & Silonis negotia procurabat, quia Silo de prole ex Odifinda desperans iners fiebat, & anno regni sui octauo humanis actibus est ademptus, & in ecclesia sancti Ioannis apostoli, quam ipse construxerat, fuit sepultus. Silone autem defuncto, æra. DCCC. XVIII. omnes magnates palatii cum Regina Odifinda ad regni solium eleuant Aldefonsum. Mauregatus autem eius patruus ex ancilla, vt superius diximus, elatus in superbiam ad Arabes conualuit, eiq; confederatus auxilium postulauit, spondens se eis fideliter seruiturum, si eorum auxilio nepotis Imperium obtineret. Cumq; enim esset affabilis, persuasit, & dato libi exercitu Arabum regnum nepotis inualit fauentibus sibi aliquibus Christianis. Aldefonsus autem a facie eius verens fugit in Alauam, & Nauarram, ipse autem Mauregatus, vt fauorem Arabum retineret, contra Dei legem multa commisit. Puellas enim nobiles ingenuas, & plebeias stupris Arabum concedebat. Vnde Deo, & hominibus odiosus, expletis in regno. V. annis, & prauus in Pravia habuit sepulturam. V. annis regnavit, sed eius anni in computatione temporum annis Aldefonsi Regis annumerantur. Bo mortuo Veremundus filius Froilæ in Regē eligitur, & quamuis magnanimus regnum tamen sponte dimisit recolens se olim diaconi ordinem suscepisse, & duobus annis vixit in regno, & sobrinum suum Aldefonsum, qui ad Nauarros confugerat, reuocauit, & in regno substituit suscesorē, & cū eo alij. III. annis, & sex mensibus dulcissimā duxit vitam, & propria morte vitam finiuit sepultus Oueti cū vxore sua Imilone, quam viuens a se, propter conscientiam ordinis, separauit, relictis ex ea duobus filijs paruulis Ranimiro, & Garzia.

æra. dccc.
iij. dcc.
lxvi.

æra. dccc.
x. dcc. lxx.
vii.
Ciperius
mons.

æra. dccc.
xviii. dcc.
lxxx.
Mauregatus.

Alaua.

Pravia.

Veremundus.

Imilone.

De Aldefonso Casto, & pñs operibus eius. Caput. VIII.

ALdefonsus itaq; dictus Castus filius Regis Froilæ vir virtutū, castitate, & pietate præcipuus absq; contactu scemine Celibem duxit vitam. Vnde & Aldefonsus Castus meruit nominari. XLI. annis regnavit, anno sui regni tertio exercit⁹ Arabū cū duce suo nomine Mu gay Asturias est ingressus, sed Aldefonsi milites in loco, q Lucos dicit, Arabes præuenerūt, & cū eodē Duce bello inito septuaginta milia Arabū ceciderūt multisq; prælijs repellens Arabū pacē patriæ cōfirmavit. Anno autē regni sui, XI. a suis per tyrannidem regno expulsus in Abelienti monasterio se recepit. Inde q; a Theudo, & alijs suis fidelibus reuocatus regni culmini redonatur.

Lucos.

Abeliente

LIBER:

Ouetum. Nunc misericordiae suae opera prosequamur. Hic cum multis virtutibus emicaret, palatia regia pulchro, & forti opere construxit Oueti. Fundauit etiam ecclesiam cathedralam, & maius altare in honore sancti Saluatoris, & altaria duodecim apostolorum cum suis titulis eleuauit, ecclesiamque sancte Mariae iuxta Basilicam sancti Thyrsi ex lapidibus, & columnis marmoreis argēto, & auro cum regali palatio adornauit. & Gothorum gloriam tam in ecclesijs, quam in palatijs, ut olim Toleti fulserat, prout potuit, reparauit, & sic reparato templo per Esdram & Neemiam, laetabatur iuuenes, qui prioris templi gloriam ignorabant, & senes flebant, qui prioris templi magnificentiam reolebant. Sic & ibi, qui gloriam viderant Toletanā, perfundebantur lachrymis, & mcerore. Iuuenes autem praeteritae gloriae in seculi Regis magnalia cum laudibus extollebant. In altari etiam sancti Michaelis posuit arcam reliquiarum, quam Rex Pelagius, & Urbanus Episcopus urbis Regiae tempore perditionis Hispaniae ad Asturias transfulerunt, ad quam hodie ex vniuersis partibus deuote concurrunt populi Christiani laudantes Dei beneficia, quae Dominus Iesus Christus ibidem suis fidelibus impartitur, & in eadem ecclesia dicitur esse vestis illa gloriosissima, quam beata Virgo contulit glorioso Pontifici Ildelfonso. Haec autem arca reliquiarum dicitur Hierosolymis constructa fuisse, & tempore persecutionis Pseudomachometi per mare Hispalim fuisse translata, indeque Toletum adducta, demum, ut dictum est, tempore quassationis cum multis alijs sanctorum reliquijs in Asturijs collocata.

De Angelicis Aurificibus, & Bernardo. Caput. IX.

Ad haec cum Rex preciosos lapides coram aspiceret, cogitauit crucem de auro eisdem lapidibus fabricare, ipsique ab ecclesia ad palatium venienti occurrerunt duo angeli in effigie peregrina, se esse aurifices asserentes, Rex autem datis auro, & lapidibus etiam dedit domum, in qua possent secretius operari. Cumque in praedio consedisent, misit nuncios ad aurifices sollicitas, qui non essent. Cumque nuncios accessissent, inuenerunt crucem miro opere consummatam, & corusco splendore totius domus penetralia illustrantem, adeo ut non possent tantum splendorem intuentium oculi tolerare, quod Rex audiens festinauit, & tanto splendore comperito agens gratias saluatori conuocato Clero, & populo, & Pontifice, gloriosam crucem altari obtulit Saluatoris, & ista referens Leonis tertio, qui sedi apostolice praesidebat, obtinuit, ut in Ouetensi ecclesia Archiepiscopus crearetur. Cumque circa talia, & circa praelia existeret animosus, Semena soror eius Comiti Sancti viro nobili furtiuo conubio clauis consensit, ex quo suscepit filium nomine Bernaldum.

Luna.

Quod cum ad Regis noticiam peruenisset, Comitē Sancti in castro, quod Luna dicitur, carcere, & vinculis coarctauit mortis, & vinculorum statuens vnum finem. Sororem autem Semenā religioni in monasterio mancipauit, Bernaldum, quia non habebat filium, delicate nutriuit, qui postquam adoleuit statura, vultu, eloquio, ingenio, & consilio, & etiam armis fere omnibus praeminebat.

De legatione ad Carolum, & victoria Regis Alphonsi. Caput. X.

REX autem longo regimine, & laboribus fatigatus ad Imperatorem Carolum, qui Italis, & Theutonicis, & Gallicis imperabat, secreta nuncios destinauit, qualiter carebat filijs, & regnum, si veniret in adiutorium, sibi daret. Imperator autem Carolus impugnationi Arabum insistebat. Qui cum Hispanias occupasset transiecto Pyreneo Galliam Gothicam Bur

degalam, Patauiam, & Turoniam, & fere totam Aquitaniam occuparunt. Sed eos Carolus ab occupatis sedibus virtute prelij abigebat etiã trans Pyrenœum partẽ Celticæ, quæ Catalonia dicitur, vt victor inualit, vt prepotens cõseruauit, & tamen his prelijs occupatus sponndit nuncijs ad Regis Aldefonsi auxiliũ se venturũ. Post nunciõrum autẽ reditum innotuit legatio magnatibus Aldefonsi, qui e quanimiter non ferentes suaserũt Regi cum instãtia, vt quod mandauerat reuocaret alioquin ipsum a regno expellerent, & pacta ei nullatenus obseruarent, & tibi de alieno domino prouiderent, malebant enim mori liberi, quã in Francorũ degere seruitutẽ, in his instante fortius cæteris Bernardo bonæ indolis, bonæ spei. Rex autẽ licet turbatus minis, & consilio satisfecit, & iteratis nuncijs ad Carolũ, quæ sponnderat, reuocauit. Iratus autẽ Carolus fidẽ mentitã intẽtans, cepit Regi Aldefonso terribiliter cõminare, & postpositis bellis Arabũ direxit acies in reliquias Hispaniarũ, qui cũ ad montana Hispaniæ peruenisset, in quibus pauci, qui gladiũ effugerãt habitabant, cũ clamore valido tacti dolore cordis intrinsecus lachrymas cũ sacrificijs Domino miscuerũt. quali non super esset eis vltius viuere, cum cæli sententiã gladio Arabũ iam experti rediuius mortis iterũ parabantur, quæ tanto amplius cruciabat, quanto ab illis timebant, de quorum debebant præsumere charitate, & quibus erant coniuncti fibula Christiana. Cumq; hoc verbum fuisset in Asturijs, Alaua, & Biscagia, Nauarra, Ruconia, & Aragonia, diuulgatum, omnes eodem animo, & pari studio elegerunt mori potius, quam seruire, collectiq; in simul cum Rege Aldefonso contra Carolum procellerunt. Carolus autem ad radicẽ Pyrenœi ex opposito in valle quadã exercitum collocauit, quæ adhuc hodie Hospita vallis vocatur. Inde q; procedens per vallem quæ vallis Caroli dicitur planior inuenitur, ne ascendentes impediret asperitas Pyrenœi vsq; ad summitatem montis porrecto agmine processerunt. In prima acie venerunt præfectus Britannia, Rollandus, & Anselmus Comes, & Egardus, qui erat præpositus mensæ Caroli quibus occurrens Rex Aldefonsus cũ prædictis populis virtute gladij immo domini superauit, & eis stratis, plures ex eis, qui porrecto agmine procedebant, cæde & impetu ceciderunt adhuc Carolo per vallẽ Caroli veniente. Cumq; stragem præcedentium comperisset, turbatus insonuit buccina, quam ferebat damno, metu, fuga, & periculo comitatus, & aliqui, qui a strage præcedentium aberrabant, eisdem comitibus sociati ad eum semianimes audita buccina confugerant. Et ad eos, qui extrema exercitus obseruabant, propter Bermaldum, de quo fama erat, quod cum exercitu Arabum per partes Aspæ, & Secolæ veniebat, postrema exercitus inuasurus, & ipse tamen in strage primorum semper astitit Aldefonso. Carolus autem indignatione, & confusione demonitus, tantam multitudinem suorum extinctam deplorans, & clades quas Arabibus intulerat parui pendens, ad Germaniam repcedauit, vt reperto exercitu Hispaniam retentaret. Sed thermarum delicijs interceptus exercitum crastinando obijt Aquisgram, & in glorioso tumulo sepelitur, qui erat prisicarum victoriarum epitaphijs circumscriptus, ea parte uacua remanente, qua valle Caroli vindictam minitans inglorius redijt, & inultus. Nonnulli istorum fabulis inhærentes ferunt Carolum ciuitates plurimas, castra, & oppida in Hispanijs acquisisse, multaq; prælia cum Arabibus strenue perpetrasse, & stratam publicam a Gallis, & Germania ad sanctum Iacobum recto itinere direxisse. Quod quidẽ quantũ ad partem Cataloniæ scilicet Varemõnensis, Gerũdensis, Ausonẽsis, Vrgelensis territoria satis cõstat, q̃ cũ Gothica Gallia Rex Francorum dicit ad se ex ea acquisitione, quã superius diximus, pertinere.

Paratifa.
Turoniam.
Aytania.

Vallis hospita.
Vallis Caroli.

Aspæ.
Secolæ.

Aquisgram.

LIBER

Sed Comes Barcinoniae dicit se transactione ab eius feudo liberum & exemptum.

De ciuitatibus Hispaniae a quibus acquisitae. Caput XI.

æra. dece.
xxx. dec.
lxxxvij.

Montion.
Titio.

Calat.
tariud.

Nauaria.
Margeli-
na.

Aldefonsus

Aldefon-
sus.
Fernandus.
sus.

VERVM cum Carolus tempore Regis Casti, qui cepit regnare æra. DCCC. XXV. fuisse noscatur, non inuenio, quas ciuitates, castra, vel oppida in Hispanijs acquisisset. Nam Tarracona diu destructa fuit tēpore Bernardi Toletani primatis, sicut patet in regeſto Vrbanī Papæ ſecundī, qui Vrbanus eundē Bernardū de reſtauratiōe ciuitatis eccleſiæ ſuis literis animauit, poſt recuperatiōnē etiam Toleti regiē ciuitatis Comes Barcinonię Ilerdam, Dertofam, & Fragā noſcitur acquiſiſſe. Montionē Titio quidā nobilis ex Aragoniā acquiſiuit, & ei caſtrū illud pro ditione ſublātū Comiti Barcinonię ditione prouenit. Oſca a Rege Petro Aragoniē noſcitur acquiſita. Ceſarauguſtā, Tirafonā Calataiub, & Darocam cū ceteris adiacentibus Aldefonſus Rex Aragoniē dicitur acquiſiſſe, aſſiſtentibus ſibi retro Comite Pertricarum. cui conuenit Tutelei cū alijs caſtris, quę poſtea dedit Garſię Ranimi ro Regi Nauarię cū ſua filia Margelina, & Gaſtone vice Comite Benearnenſi, cui etiā caſtra, & poſſeſſiones in Aragonia prouenerunt. Idem etiā Rex habens vxorē Vrracam filiā Regis Aldefonſi, qui cepit Toletū, populauit Soriā, Almazan, Valeranicā, quę nunc Verlanga dicitur, & Belliforamē. Sed in finibus regni Caſtellę Aldefonſus, qui cepit Toletū, cepit etiā Talauerā, Maquedā, S. Eulaliā, & Alfanum, popula uit Scalonam, cepit Margeritum, Canales, & Vinos, Talamancā, Vzeta, Guadal faiam, Fitam, & Almochariā populauit. Buitragum tempore eius Bernaldus, qui tunc temporis erat Primas Alcala acquiſiuit. Idem etiam Rex Aldefonſus Secouiam, Abulam, Salmāticam cum omnibus oppidis, & ſuarū diceceſum populauit, quę a tempore vaſtationis Arabum ſemper manſerant deſolatę. Medina, quę nunc Celum, olim Segonriā dicebatur, & Atentia, Ripa, Fandalus per ipſum, & ſuos ſuis victorijs acceſſerunt. Oxoma, ſanctus Stephanus, & Gormatū tempore Comitum Caſtellę Chriſtiano nomini prouenerunt. Optam, & Anteliā, & Cauliam optinuit Imperator, Veſium Santius filius eius ſuę ſubdidit ditioni, Concā, Alarconē, Moiam, Placentiā, Beiaram, Alarcuis, Calatrāuā, Caracuel olim perdita Aldefonſus nobilis cum omnibus ante dictis addidit fidei Chriſtiane. Rex Fernandus pater Regis Aldefonſi, qui cepit Toletum, Comimbriam acquiſiuit, Vlyſbonam, Sanctam Hyreneam, Elboram. Sintriā cepit Aldefonſus, qui primus in Portugallia habuit Regis nomen, Cetera oppida earū diceceſū quędam ipſe, quędam filius eius Rex Sancius popula runt. Ea autem quę ſunt noſtris temporibus acquiſita, ſuo loco, prout Deus dederit, proſequemur. Cum igitur hæc omnia infra ducentorum annorum ſpacium poteſtati acceuerunt Chriſtiane, non video quid in Hispanijs Carolus acquiſiuerit, cum ab eius mortē anni pene eſſuxerūt quadringentēſimi. Facti igitur euidentia eſt potius annuendū, quā fabuloſis narrationibus attendendū, ſiue enim a Chriſtianiſ, ſiue a Sar racenis, ipſe, vel eius exercitus fuit victus itinere retrogrado comitatus damnis, & periculis retroceſſit, nec ſtratam ſancti Iacobi ſuo itinere potuit publicare, cui non obue nit tranſitū vallis Roſcidę penetrare. Sed longe poſt cū gloria apoſtoli Iacobi miraculis publicata poenitentium animos incitaſſet, propulſis a ſtrata Sarracenorum incurſibus, occultę ſemite in viam publicā concreuerunt, per quam ferme ab vniuerſis Chriſtianorum finibus beati apoſtoli limina viſitantur, niſi forte aliquod inſigne fecerit eo

tempore, quo cum Rege Galafro Toleti degebat, fertur enim in iuuentute sua a Rege Galafro.
 Pipino Gallis propulsatus, eo quod contra paternam iustitiam insolebat, & ut patri
 dolorem inferret, Toletum adijt indignatus, & cum inter Regem Galafrum Toleti,
 & Marsiliū Cæsaragustę diffensio prouenisset, ipse sub Rege Toleti functus militia
 bella aliqua exercebat, post quę audita morte patris Pipini, in Gallias est reuersus du-
 cens secum Galienam filiam Regis Galastri, quam ad fidem Christi commissam du-
 xisse dicitur in vxorem, fama est, & apud Burdegalam ei palatia construxisse. Galienę
palatia

De victorijs Alphonfi, & morte eius.

Caput. XII.

N VNC ad prosequenda facta Regis Alphonfi a quibus diuertimus,
 reuertamus. Anno regni eius trigesimo, duo exercitus Arabū Galle-
 letiam sunt ingressi. Dux vnus vocabatur Abolabez, Dux alte-
 rius Melhi, & audacter ingressi, audacius sunt repulsi. Alter in
 loco qui vocatur Naron, alter in Anceio fluuio perierunt. Suble- Naron.
Anceio
fluuius.

quente tempore anno regni eius trigesimo septimo, cum fama sui no-
 minis Christianos, & Arabes dulcoraret, vir quidam ciuis Emeritensis Mahamut no-
 mine, de familia Abderrame Regis Cordubę, cui rebellionem procurauerat, indigna-
 tionem veritus confugit ad clementiam Aldefonsi cum multis Arabibus, qui ei faue-
 bant, & clemēter susceptus per septem annos in Gallecia fecit moram, qui octauo an-
 no sui aduentus Arabum manu ascita, habitatoribus Gallecię molestias inferebat, &
 proditiōnis preteritę non oblitus addidit congeriem factiōni. In castro enim, quod
 sancta Christina dicitur, in preiudicium clemētis domini, & exterminium telluris ho- Sancta
Christina
 piste, nisus est rebellare. Sed Rex audiens mouit exercitum, obsedit castrū cum mul-
 tis militibus bellatorum. Cumq; bellum contra Regem prædictus proditor præ-
 sumpsisset, victus capite mutilatur, quod Regi ilico præsentatur, castrūq; capitur Re-
 gis dominio restitutum, & de Arabibus, qui primum secum venerant, & de alijs, qui
 post modum aduentauerant, cęsa vsq; ad quinquaginta milia remanserunt. Rex au-
 tem Aldefonsus Ouetum cum victoria est reuersus, licet autem dicatur quinquagin-
 ta duobus regnasse annis, quinque tempore Mauregati, & duobus in regno particeps
 Veremūdi, solus autem quadraginta vno, in quibus, licet vxorem habuit ab eius con-
 tactu semper extitit alienus caste, sobrie, immaculate, ac pie regni gubernacula dirigens
 do, amabilis Deo, & hominibus apud Ouetum morte propria consumatus immacu-
 latum spiritum ad cęlos dimisit, cuius corpus omni veneratione delatum in ecclesia
 sanctę Marię, quam ipse fundauerat, in tumulo lapideo sepelitur.

De strage Nomanorum, & victorijs Ranimiri.

Caput. XIII.

P O S T obitum eius Ranimirus filius Veremundi Regis, & diaco-
 ni ipso Rege Aldefonso adhuc in extremis laborante, & hoc ipsum
 præcipiente, ad regni fastigium sublimatur, æra octingentesima quin ara. dccc.
lix
 quagesima nona, & sex annis regnauit, sed quia in Bardulia pro ac-
 cipiēda vxore aliquandiu fecit moram, Neporianus quidā comes Bardulia
 palatij attentauit regnum tyrannide obtinere, Ranimirus autē hoc

audiens festinato reuertitur, & apud ciuitatem Gallecię, quę Lucus dicitur, exerci- Lucus.

LIBER

tum congregavit, & Asturias irruptione inuasit, eo quod Astures Nepotiano faue-
bant. Nepotianus autem sumpta manu Asturum, & Vasconum Regi Ranimi-
ro occurrit, & ad pontem Huuñ, qui Narcei nuncupatur, nec mora destitutus a suis
in ipso certamine fugam parat, fugitiuus a duobus comitibus Somna, & Scipione in
Pramaria capitur, & sic regnum Ranimiro pacifice subiugatur. Rex autem Nepo-
tianum in monasterio relegari præcepit, ut ibi finem vitæ orbus, & monachus expe-
ctaret. Tempore Ranimiri gens Normanorum crudelissima, & pagana, ad Pha-
rum Galliciae applicuit, cum multis nauibus, & trieribus, quod, ut comperit Rex Ra-
nimirus, congregavit exercitum comitum, & magnatum, & in Pharo Galliciae supra-
dicto, intulit eis bellum, & Domino adiuuante, gens Normannica, licet aspera, fuit victa,
& septuaginta naues eorum incendio concrematae, magna eorum multitudi-
ne interfecta, qui supererant, nauigio aufugerunt spolijs multis victoribus derelictis. Fugientes
autem Hispalim confugerunt, & prædis agentes plurimos occiderunt, vsque adeo
quod ipsam Hispalim irruerunt, & post anni circulum ad propria redierunt. Dum
haec aguntur Ranimirus bellis impellitur intestinis. Nam comes Palatii Aldere-
dus & Piniolus procer palatii cum septem filijs contra Regem in superbiâ sunt cla-
ti, sed eorum factionibus Ranimirus occurrens, Alderedum priuauit oculis, Piniol-
um cum septem filijs interfecit. Post hæc autem Rex Ranimirus nolens ociosus
a Dei seruitio inueniri, aggressus est loca Arabum, & tam in villis, quam in agris cum
eta, quæ reperit etiam Anagarum incendio concremauit. Tunc Sarraceni cum ma-
xima multitudi-
ne in loco, qui Clauigium dicitur, se recepit. Cumq; in nocte de certamine dubita-
ret, apparuit ei beatus Iacobus confortans eum, ut certus de victoria sequenti die bel-
lum Arabibus instauraret. Cumq; diluculo surrexisset, visionem Episcopis, & ma-
gnatibus reuelauit. Qui pro visione gratias exoluentes, ad pugnam omnes se com-
muniter parauerunt apostoli oraculo roborati. Sed ex alia parte Sarraceni de mul-
titudine confidentes, ad prælium processerunt. Hinc inde itaq; conferto prælio Sar-
raceni confusione turbati Christianorum Gallijs terga dederunt, ita quod ex eis fere
septuaginta millia occiderunt. In quo bello beatus Iacobus in equo albo vexillum
manu baiulans fertur apparuisse. Tunc Rex Ranimirus cepit Albaidam, Clau-
gium, Calagurram, & multa alia, quæ regno adiecit. Ex tunc, fertur, hæc inuocatio
inoleuit, Deus adiuua, & sancte Iacobe. Tunc etiam vota, & donaria beato Iaco-
bo persoluerunt, & in aliquibus locis, non ex tristitia, aut ex necessitate, sed deuotione
voluntaria adhuc soluunt. Aderant autem cum Rege Garsias frater eius, qui a pa-
tre eorum Veremundo Diacono post mortem patris infantulus est relictus, quem Rex
Ranimirus tanta benignitate fouebat, quod & tanquam seipsum diligeret, & partici-
pem faceret regni sui. Vrraca autem vxor Ranimiri, quam ex Castilla duxerat, cum
esset Christianissima ecclesias sancti Iacobi, & sancti Saluatoris, multis donarijs ador-
nauit. Construxit etiam Rex Ranimirus ecclesiam sanctæ Mariæ opere forni-
ceo in latere montis Naurantij, duobus miliaribus ab Oueto. Anno sexto regni sui
propria morte decessit. Oueti honorifice tumulatus.

Narceia.

Pramaria
Normanni
Pharus.

Hispalis.

Anagarum.

Clauigium.

Albaida.

Clauigium.

Calagur-

ra.

Nauran-

tius.m.

De Rege Ordonio, & eius magnalibus.
Caput. XIII.

RANIMIRO defuncto Ordonius filius eius successit in regno
 era octingentesima sexagesima sexta, & regnavit annis decem, vir pa
 tiens, & modestus, uxorem duxit nomine Mamadona, ex qua ge
 nuit quinq; filios. Aldefonsum, Veremundum, Nunium, Odoas
 rium, Froilam, qui dictus est Aragonus. Ciuitates desertas, quas
 electis Arabibus Aldefonsus maior inuisione destruxerat, adductis
 populatoribus reparauit, scilicet, Tudam, Astoricam, Legionem, Amaiam, Patriciam.
 Contra Arabes saepissime dimicans triumphauit, in primo anni regni sui aduersus
 Vascones rebellantes exercitum congregauit, & coactos eadibus suo iuri eos, & pa
 triam subiugauit. Cumq; victor ad propria remearet, audiuit Arabes contra se cum
 exercitu aduenire, & cum toto sui exercitus apparatu occurrit intrepidus ad bellan
 dum, & victor in Arabes plurimis eorum gladio detruncatis ceteri aufugerunt, &
 sumptis spolijs, & captiuis Rex Ordonius redijt gloriosus. Interim autem quidam
 princeps Sarracenorum natione Gothus, sed ritu Machometico inquinatus cum to
 ra sua gente deceptus, quos Arabes Bencaharim dicunt, contra Regem Cordubæ re
 bellauit, eiq; plurimas ciuitates, quasdam fraude subplantauit, quasdam gladio, Cesa
 ragustam, Toscam, Tudeliam & Toletum, ubi filium suum nomine Lupum prepo
 suerat ciuitati, postea autem in Francos Cataloniae, & Galliae Gothicae arma vertit, pra
 das, & caedes plurimas inferendo, duosq; eorū Francorū duces Sanctū, & Pulionem
 fraude, & praelio vicit, & cepit catenis, & carceri mancipauit. Duos etiam tyrānos Sar
 racenorum Ibembeanza, & Alporz cum filio suo Azeth partim Muza, partim filius
 eius Lupus praeliando ceperunt. Carolus autem Rex Franciae non ille magnus,
 qui iam decesserat, videns quod sine magnis sumptibus, & discrimine ei non poterat
 obuiare, decreuit Muzam muneribus compescendum, & acceptis muneribus in quie
 tate cessauit. Tunc de tot victoriarum successibus eleuatus praecipit suis, vt cum
 Regem tertium in Hispania appellarent. Post haec praesumptione praeterita non
 contentus, collecta manu valida, contra Regem Ordonium se parauit, sed Rex Ordo
 nius ad eius insaniam comprimendam venit Albaidam, quam dictus Muza nuper
 Christianis ablatam construxerat, & muris, & turribus in ea praesidium obfirmarat,
 ad quam veniens Rex Ordonius coneludit obsessam. Quod audiens Muza manu
 valida in succursum Albaidae festinauit, & veniens ad montem, qui Laturcius dici
 tur, fixis tentorijs spectauit. Ordonius autem audiens aduentum Muzae medietate
 tem exercitus in obsidione dimisit, cum reliqua contra Muzam animose processit, in
 toq; certamine Muzam cum suo exercitu superauit interemptis plusquam decem mili
 bus de numero militari exceptis plebibus interfectis, quae hunc numerum excedebant.
 Muza vero trino vulnere sauciatus vix semiuuius euasit, & totius exercitus appa
 ratum, & munera, quae a Carolo susceperat gloriosus, deuictus amisit, quae Rex Ordo
 nius, & suus exercitus habuerunt, & sic victor in clutus ad eos, quos in obsidione di
 miserat, est reuersus, & septima die postquam redijt irruptione, munitionem accepit,
 omnibus, qui inerant, interfectis, & ciuitate usq; ad fundamenta subuersa, ad propria
 redijt cum triumpho. Lupus autem filius Muzae, qui principatum praerat Toletano,
 no, auditis, quae circa patrem suum acciderant, cum omnibus, quae habebat, Regi Or
 donio se subiecit, & dum vixit, subditus ei fuit, & contra Arabes pro Rege Ordonio,
 cui se dederat, plurima bella gessit. Rex autem Ordonius Cauriam cum rege suo
 Zeyt, & Salmanticam cum Rege suo Muzerez potenter inualit, & pluribus interse

ma. decem.
lxvi.

Tuda.
Asturica.
Legio.
Amata.
Patricia.

Albaida.

Laturcius.

Cauria.
Salmantica.

LIBER

Normani ceteris reliquum vulgus cum vxoribus, & filijs fecit vendi. Eisdem temporibus Normani piratae ad Hispaniae litora peruenerunt, & loca maritima depredantes, homines gladio, terras incendio consumplerunt. Exinde intransmarinam Mauritaniam transfretantes, Nacorum ciuitatem eius prouinciae inuaserunt, magna Sarracenorum multitudine interfecta. Deinde Maioricam, Minoricam, Euizam, Frumentariam, Baleares insulas vastauerunt. Deinde aduecti Graeciam patris incursionibus eodem nauigio ad propria redierunt. Rex autem Ordonius supradictus expleto anno decimo, quidam dicunt decimo sexto regni sui morbo podragico interceptus Oueti defunctus in ecclesia sanctae Mariae cum prioribus Regibus tumulatur.

De Aldefonso magno, & eius praelijs gloriosis.

Caput. XV.

ura. decc.
lxxv.

Alaua.

Sublancia
Ccia.

Lentia.

S. Iacobi.

POST mortem Ordonij regnauit Aldefonsus filius eius, qui quatuordecim annorum erat cum regnare coepisset. aera octingentesima septuagesima quinta, & regnauit annis quadraginta sex. Hic in morte patris a palatio absens erat, sed audita morte patris festinus uenit Ouetum, ibique ab omnibus gratanter susceptus regni fastigiū est adeptus. Cumque regni negotia laudabiliter inchoaret, Froila Veremundi ex partibus Galleciae cum magno exercitu ueniens regnū presumere attentauit. Sed tamen ex improviso Rex Aldefonsus Alauae se recepit, ut collecto maiori exercitu Froilae Veremundi obuiaret. Inter haec autem dum praedictus Froila plus tyrannice, quam regaliter se haberet, Oueti interficitur a senatu, cuius mors quanto iustior, tanto gratior approbatur. Quod audiens Aldefonsus ab Alaua ad Asturias properauit, & statim utilitati inhians, Sublanciam, & Ceiam populauit, muris, & turribus communiuit. Eilo autem Alauensium comes corda suorum contra Regem indebite incitauit exstimās rebellare, sed dum Rex collecta manu factioni resistere properaret Alauensium, aduentu Regis territi manus dederunt, pollicentes se de caetero subditos, & fideles. Sicque Alaua a suo imperio subiugata, Eilonem comitem ferro victum misit Ouetum. Eisdem diebus legionem exercitus Arabum attentauit cum duobus ducibus Imundar, & Alchana, quorum aduentum audiens Aldefonsus caede, & gladio effugauit. Post haec uolens, omissis alijs, stragi Arabum insudare, & fidei terminos dilatare, Gallos, & Nauarros amicitia sibi iunxit, & ex Francorum regali genere uxorem duxit nomine Amelinam, quae postea Ximena mutato nomine fuit dicta, ex qua suscepit quatuor filios, Garsiam, Ordonium, Froilam, & Gundisaluum, qui fuit Archidiaconus ecclesiae Ouetensis. Hic Aldefonsus uir bellorum, pietatis, religionis, & iustitiae fuit amator. Hic uolens bellis domini tempora dedicare, assumptis Gallis Gothicis, & populis Vasconum, & Naruarrorum terras, quas Arabes detinebant, fame, flamma, caedibus, & incursionibus coartauit, Lentiam turribus igne consumptis optinuit habitatoribus interfectis. Inter cetera autem pietatis, & religionis opera thesauros, quos pater suus sibi reliquerat, ecclesijs, & pauperibus erogauit, ecclesiam sancti Iacobi, quae erat terrea, quadris lapidibus, & columnis marmoreis reparauit, ecclesias multas, & palatia intra dioecesim Ouetensem, & per omnia loca regni sui oppida, munitiones, & castra. Factum est autem, ut Arabum maxima multitudo ex regno Toleti ad regni sui exterminium adueniret, sed Aldefonsi Regis occursum confusi,

& caruere optatis, & que attulerant perdiderunt, & maxima multitudine bello perempta, etiam, que fuge se dederant, perierunt. Peracta victoria in ripa Dorij, Rex redijt cum gloria, & honore, & in his bellis Bernardo fortissimo milite sibi strenue assistente. Verum quia pater eius, licet orbis, & decrepitis adhuc in vinculis tenebatur, Bernardus extruxit castrum, quod Carpium appellauit in territorio Salmanticensi, indeque foederatus Arabibus coepit regni confinia infestare. Unde & Arabes assumpta maxima multitudine Legionem, & Astoricam, & adiacentia loca vastare coeperunt. Sed Rex Aldefonsus absolute patris Bernaldum concilians contra Arabes exercitum instaurauit, Arabes vero praemultitudine nil verentes in duas partes exercitum diuiserunt, vnam partem Puluerariam cum alia Regis exercitui occurrerunt, sed Bernaldus cum parte exercitus eam medietate, quae contra Regis exercitum nitebatur in Vallemori preuenit, & eos cede mirabili deuastauit. Rex vero eis, qui Puluerariam iuerant occurrendo, iuxta Urbicum, vt potens prostrauit, vt victor occidit, vt preualens exterminauit, & praeter eos, qui fuge periculo perierunt, in campo caesi vsque ad duodecim millia remanserunt, ita quod de utroque exercitu nulli alij euaferunt, praeter decem, qui obtesti sanguine remanserunt.

Carpium.
Salmantica

Item de prelijs, & prijs operibus Aldefonsi.
Caput. X VI.

POST haec iterum exercitus Arabum congregatus obsedit Zamoram, quod Rex audiens improuisus cum ijs, quos ad manum habuit, ingressus est ciuitatem mandans omnibus suae gentis, vt in succursum eius quam totius properarent, & Bernaldo sollicito instigante exercitus adunatus Arabes exterminio conquassauit Alchaman eorum propheta gladio interfecto, quibus cedibus coacti Arabes ad tempus cum Rege pacis foedera firmauerunt. In diebus huius Aldefonsi dicunt quidam fuisse bellum Roscidae vallis, & non cum Carolo magno, sed cum Carolo agnomi nato Marcello, cum quo asserunt accidisse, sed cum tres Caroli fuerunt successiue, scilicet, Carolus magnus, Carolus Caluus, Carolus Marcellus ex causa superius assignata, & quia in libris auctenticis inuenitur, & quia publica fama Francorum, & Hispanorum communiter hoc proclamat, tempore magni Caroli dicimus accidisse. Si quis autem melius dixerit correptionem in hoc corpusculo non recuso, per idem tempus Froila frater Regis cum alijs quatuor fratribus, vt fertur, mortem Regis procurans, factio re detecta in Bardulia se recepit, sed Rex frater eum insequens comprehendit, & omnes fratres suos Veremundum, Nunium, Odoarium, & Froilam priuauit oculis ex hac causa. Veremundus autem clanculo fugit Astoricam, & per septem annos gessit tyrannidem, cum quibus etiam acto exercitu Graliare obsedit, sed ab Aldefonso Rege prostrato exercitu. Veremundus orbis ad Arabes fuga celeri conuolauit. Tunc Rex in Ventosam, & Astoricam, eo quod Veremundum receperunt, vindicauit. Coimbriam etiam a Sarracenis obsessam soluta obsidione suo imperio conseruauit. Tunc etiam vrbes Portugalensis, Vifensem, Flauuiensem coeperunt habitari ab incolis Christianis, etiam vsque ad fluuium Tagum in partibus Portugalliae aliqua populauit. Quidam dux, & proconsul Arabum nomine Abohali bello comprehensus Regi est praesentatus, qui datis pro se centum millibus aureorum permissus liber abiit, & securus. Idem etiam Rex Septem mancas, dominas, & alias villas in campis Gothicis

Vallis Roscida.
Caroli tres.

Bardulia.

Graliare.

Ventosam.
Asturica.
Coimbria.
Portugallia.

Vifium.
Flauia.

LIBER

S. Jacobi.
S. Fenudi
Gozon.
camora.

populauit. Post hæc Rex p̄rtes Toleti deuastans, & aliquas munitiones euerrens habitatoribus trucidatis, accepta a Sarracenis pecunia, eis per triennium pacem dedit. Sicque reuersus ad propria, Addanium quendam de familia Palatina in mortem Regis comperit machinatum, quem fecit ilico lanari. Ecclesias quoq; beati Iacobi, & sanctorum Facundi, & Primitiui magnifice fabricauit, quas postea Arabes destruxerunt, castrum Gozon in maritima Asturiarum obtuitionem patriæ obfirmauit. Ciuitatem Zamoram nobiliter populauit, quæ ex eo nomen dicitur accepisse.

Cum Rex ipse locum ascenderet ad videndum, satelles quidam, qui inter ceteros Regem cum spiculo præcedebat, vacam nigram dicitur inuenisse, quam volens rusticam applausus vocabulo delinire fertur dixisse Zemora, vacas enim eius coloris Hispani armatarum moras vocant. Unde & Rex Zemoram nomen indicit ciuitati, & cum Rex tantis prosperis letaretur, duos presbyteros Seuerum, & Desiderium ad Ioannem Papam cum suis literis destinauit, qui reuersi cum Reinaldo eiusdem Papa gerulo epistolam huiusmodi detulerunt.

Epistola Ioannis. PP. ad Aldelsonum Regem.

Caput. XVII.

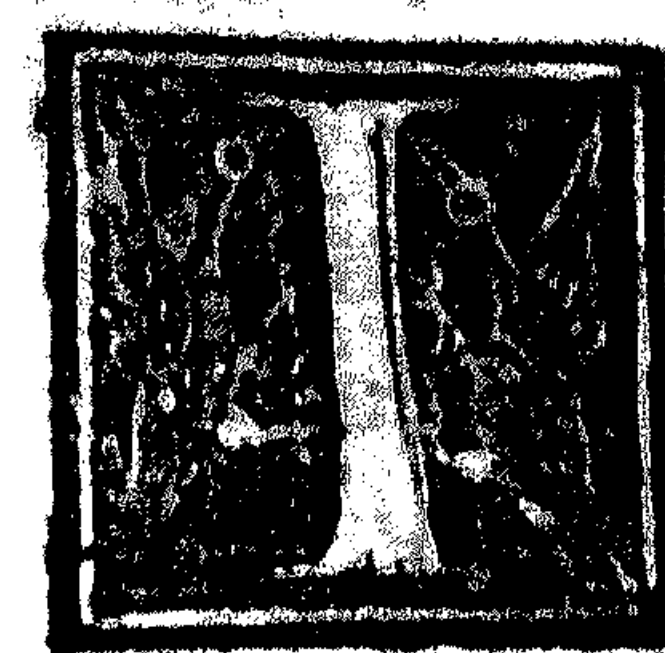

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei Aldelsono Regi Christianissimo, seu cunctis venerabilibus Episcopis, Abbatibus, vel orthodoxis Christianis. Quia igitur in cura nos totius Christianitatis beati Petri apostolorum principis sempiterna prouidentia successores, ea domini nostri Iesu Christi constrigimur adhortatione, qua beatum Petrum apostolum monuit, dicens quadam voce. Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni coelorum, & reliqua. Hinc rursus imminente domini nostri articulo gloriosæ passionis, inquit.

Quæ sit
ecclesia.

Ego pro te rogavi, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirmas fratres tuos. Ideoque quia vestre noticiæ fama per hos fratres limina apostolorum iustrantes per Seuerum, & Desiderium presbyteros nobis miro odore bonitatis est reuelata, paterna vos adhortatione comoneo inceptis bonis operibus gratia duce perseuerare, quatenus copiosa vos beati Petri protectoris vestri, & nostra protegat benedictio, & quotienscunque filij charissimi ad nos venire qui libet vestrum, aut transmittere voluerit, tota cordis exultatione, & animi gaudio de ultimis Galleciæ finibus, cui vos præter me dominus rectores constituit, tanquam iure filios nostros vos colligimus, & ecclesie Quetenensis, quam vestro consensu, & assidua petitione metropolitana constituimus, omnes vos subditos esse mandamus, & concedimus etiam prædictæ sedi, ut ea, quæ Reges, seu quibus fideles iuste obrulerunt, vel in futurum domino opitulante contulerint, ratum, firmum, & inconcussum manere in perpetuum præcipimus, hos quoque latores literarum nostrarum omnes hortor, ut habeatis commendatos, bene velete. Item alia epistola ab eodem Papa Romano directæ per Arnaldum gerulum mense Iulio.

Alia epistola.

IOANNES Episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Aldelsono glorioso Regi Galleciarum. Literas deuotionis vestre suscipientes, quia deuotum vos esse cognouimus erga vestram sanctam ecclesiam, gratias vobis multiples referimus dominum exorantes, ut victor regni vestri abundet de inimicis vestris, victoriam vobis concedat.

Nam vos

Nam vos filij charissimi sicut petistis sedulas preces Domino, fundimus, vt regnum vestrum gubernet, vos saluos faciat, custodiat, & protegat, & super inimicos vestros. Ecclesiam autē beati Iacobi ab Hispanis Episcopis cōsecrari facite, & cum eis cōcilium celebrate, & nos quidem gloriose Rex sicuti vos, a Paganis iam constringimur, & die ac nocte cum illis bella cōmittimus, sed omnipotēs Deus dat nobis de illis triūphum, huius rei gratia, rogamus dilectionē vestram, & animū deprecamur, vt quia, vt diximus, valde a Paganis opprimimur, aliquantos vtilis, & optimos Mauriscos, cum armis, quos Hispani cauallos Alfaraces vocant, ad nos dirigere non omittatis, qualiter nos recipiētes Dominū collaudemus, vobis gratias referamus, & per eorum portionem de benedictionibus sancti Petri vos remuneremus. Bene vale dilectissime fili, & clarissime Rex.

De sublimatione Ouetensis vrbis in Metropolim, & dedicatione ecclesie sancti Iacobi, & concilio Ouetensi. Caput. XVIII.

EX itaq; visis Epistolis gaudio est gauisus, & cōstituit diem, in qua conuenirent nobiles, & magnates, & Pontifices, qui ecclesiam beati Iacobi dedicarent, & celebrata dedicatione, omnes cum gaudio ad propria redierunt, & fuerunt ibi in dedicatione multi Episcopi, Vincentius Legionensis. Gomellus Astoricensis, Hermegildus Ouetensis, Didacus Tudensis, Egila Auriensis, Silnandus Iriensis, Recharedus Luensis, Theodosinus Britoniensis, horū ciuitates iam per Dei gratiā a Christianis possidebantur. Fuerūt ibi alij Episcopi, quorū ciuitates aliquę deserte, aliquę ab Arabibus tenebantur, Ioannes Aucensis, Dulcidius Salmanticensis, Iacobus Cauriensis, Faustus Coimbriensis, Ardimirus Lamecensis, Theodemirus Visensis, Guimagus Portugalenis, Argimirus Bracharensis, Heleca Cefaraugustanus, horū vrbes, & si aliquando Asturiarū Reges optinuerunt propter impotentiam retinendi, ab Arabibus occupatę, aut retentę, aut disruptę remanserunt vsq; ad tempora Aldefonsi, qui cepit Toletum. Et earū Episcopi ad Asturias fugientes tam in ciuitate, quam in dicecesi Ouetensi partitis sibi territorijs, vt poterant, victitabant. Vnde in aliquibus libris antiquis Ouetū dicitur ciuitas Episcoporū, & transactis autē. XI. mensibus prædictus Rex vna cū vxore & filijs, Episcopis, Comitibus, & magnatibus autoritate Domini Pape Ioanni Ouetum ad celebrādum conciliū conuenerūt, in quo cū vniuersali conuenientia ciuitas Ouetensis dignitate Metropolitana insignitur, & Hermigildus in Archiepiscopū sublimatur, quia Hispania captiuatis quinq; sedibus Metropolitanis, silebat officio Metropolitico destituta. Incurfantū enim hostilitate fugati intra Asturiarū angustias Prelati, qui gladiū effugerant, confugerūt, & vt tanta angustia tolerabat, antiqua Toletani concilij instituta sollicitē conuēntes Ouetensem ecclesiam, & cæteras, quibus iam, vt metropolis præminebat, ordinabant iuxta Canonum sanctiones, multisq; secundum Deum vtiliter ordinantis, soluto concilio ad propria redierunt.

S. Iacobi ecclesia.
Legionens.
Astoricens.
Ouetens.
Tudens.
Lucens.
Aucensis.
Iriensis.
Britoniens.
Salmanticens.
Cauriens.
Coimbriensis.
Lamecens.
Visensis.
Portugalen.
Isti. &c.
Ouetum.

De incarceratione Garsie filij Regis, & morte Aldefonsi. Caput. XIX.

OST hæc veniens Zemoram Garsiam filium suū comprehendit, & apud Gazonem ferreis vinculis mancipauit, quia suspectum habebat. eo quod socer eius Munio Fernandi tyrannidē actitans contra Regē rebellare parabat, ex quo facto alij filij indignati cōiuratione facta, patrem

Gazoni

Alba.
Gordo.
Arbolum
Luna.
Boides.

suam regni regimine priuare parabant. Huius autem dissensionis causa fuit Regina Semena, quæ dicta fuerat Amelina, quæ satis inhumana studebat noua grauamina, & seruitutis onera inuenire, nihilominus discidia, & schismata procurare. Hæc Regem Aldefonsum non habens charum, vt affectus expetit maritalis, excogitauit virum regno priuare, & filium suum Garsiam, quæ pater vinculaerat, subrogare. Albã, Gordonẽ, Arboliũ, atq; Lunam cõmouit, vt filius eius in his rebellans auxiliãte socio Munione, captionis iniurias vindicaret coniuratione fratrum eum ad talia incitante. Rex autem tam filij, quam suorum persecutionibus coarctatus in villa, quæ Boides dicitur in Asturijs, regni regimine se priuauit, & filium suum Garsiam licet inuitus regni constituit successorẽ præsentibus filijs, & potioribus regni sui. Post hæc orationis causa beati Iacobi limina visitauit, & rediens a filio suo Rege Garsia, quæ exaltauit, quia iam tunc fratribus præminebat, vt semel impeteret Sarracenos, & obtento a filio, quod petebat, mouit exercitum contra Mauros, & eorum terris stragibus, & incendijs deuastatis, & factus inclutus spolijs, & captiuus victor ciuitatis restituitur Zemorensi, & sicut principium, sic finem regni victorijs adornauit, ibiq; proprio morbo coactus scilicet spiritũ creatori restituens vitæ cursum scilicet consumauit. Et sepultus Astorica, post translatus Ouetum, in ecclesia sancte Mariæ cum vxore sua Semena Regina finalem obtinuit sepulturam, cum regnasset annis. XLVI.

De prælijs Garsia, & morte eius. Caput. XX.

æra. dccc
xxi.

Tremul⁹

ALDEFONSO defuncto Garsias filius eius successit in regno æra. DCCCC. XXI. regnauit annis. III. Garsias igitur in initio regni sui terras Arabum est aggressus, & duris incursionibus peragratis, eueris plerisque munitionibus campestra flamma vorace consumpsit, & habito prælio cum Aiola Rege Arabum, plurima strage contritum vicit, & captiuauit. Prædaq; rerum, gregum, & captiuorum maxima subsequente venit ad locum, qui Tremulus nuncupatur, ibiq; custodium incuria Aiolas curiosus abscessit, & ad suos redijt fugitiuus. Garsias autem. III. annorum expletis circulis, Zemoræ propria morte decessit, Ouetumq; delatus in monumentis Regalibus est sepultus.

De Rege Ordonio, & bellis eius, & de translatione ecclesie Legionensi.

Caput. XXI.

æra. dccc
xxiiij.

Talauera

POST Garsiam Ordonius frater eius regni gubernacula legitur suscepisse æra. DCCCC. XXIII. & regnauit annis. VIII. mensibus sex. Hunc Ordonium Rex Aldefonsus Galleciæ præfecerat, adhuc regnans. Hic autem Ordonius paterna facta scilicet æmulatione capessens, prudens, & sollers, iustus, & pius, & in necessitatibus pauperum consolator regnum prouide gubernabat. Cum enim viuentem patre principatũ teneret, collecto exercitu aliquantas Beticæ prouinciæ ciuitates irrumpens loca campestra deuastauit plurimis habitatoribus interfectis. In initio autem regni Rex Ordonius collecto exercitu Talaueram oppidum animosus obsedit, venientemq; Arabes, vt obsessis fierent in succursum, & ipsi pugna prostrati, & obsessi frustrati, vtrique gladio perierunt, & direpto oppido, quæ ibi erant, Regis Ordonij prædæ cesse

runt & principē exercitus Cordubēsis captū adduxit, qui multis prędis, & captiuorū cateruis eius gloriā subsequētibns in regnum suum reuertitur gloriose. Post hæc autem tantis vastationibus arctati Arabes ad Regem Cordubę Abderramen, & Almotaraph Regem Tingitanię miserunt auxilia postulantes, qui legationi lugubri annuentes in terminatione pœnali exercitus coegerunt, & Auolapaz Alcaidus Cordubensis cum magno exercitu Arabū, & cum alio Rege Tingitanię Almotaraph nomine ad Castrū, quod sanctus Stephanus dicitur, in ripa Dorij peruenerūt. Quod Rex S. Stepha
nus. Ordonius cū audisset, conuocato magno Christianorū agmine festinus occurrit, & triūphali pręlio pstratos deleuit, & Rege Vlit, & Almohabat Duce magno, & alijs Ducibus interfectis, cęteros aut cęde, aut captiuitate possedit, & cū triumphali gloria ad propria est reuersus. Sed a bellorū magnalibus impatiens abstinere contra Eme- Emerita.
Alariz.
Colubri.
castrum. ritam exercitū congregauit, & totā Lusitaniam fere deuastās castrum Colubri, quod Turne Alariz dicitur occupauit, & acta pręda auri, & argenti, & serici, & hominū triumphaliter remeauit. Sed illius prouincię incolę occurrētes, oblati muneribus pacem humiliter postulabant, qua ad tempus indulta ad propria est reuersus, & ueniens Legionem pro tantis victorijs omnipotenti Deo gratias referens, conuocatis Episcopis, & magnatibus, maiorem ecclesiam sanctorum apostolorum Petri & Pauli, quę minus tute sistebat, intra urbem decreuit prouide transferendam, & in palatio regio, quod olim Balneum fuerat Paganorum, Episcopalem cathedram collocauit conueniente Fruminio Legionensi Episcopo cum alijs Episcopis, qui tunc temporis ibi erant, Et cum tres essent in palatio mansiones, in prima domo altare maius in honorem sanctę Marię semper Virginis erexerunt. In secunda domo sancti Saluatoris, & apostolorum omnium construxerunt. In tertia domo sancti Ioannis Baptistę, & omnium martyrum, & confessorum, quibus omnibus dedicatis prædicta altaria ornamentis aureis, & argenteis liberaliter decorauit, & ad dotem ecclesię possessiones varias cumulauit, & in eadem ecclesia communi fauore principū, & magnatum a duodecim Pontificibus fuit diademate insignitus.

Item de prædijs Ordonij, & vxoribus eius, & captione magnatum
& morte Regis. Caput. XXII.

HIS præactis Rex Cordubensis dolens tantum interitum suę gentis inuasit terminos regni sui, & ad Roindoniam vsq; peruenit, cui occurrens Rex Ordonius, conferto prælio multi ex parte Regis Ordonij, & ex Arabibus corruerūt, & cū per totā diē fortiter dimicassent, neuter victor, neuter victus fuit, sed vtriq; redierūt ad propria cum iactura. Post hæc venit Abderramen cū magna multitudine suorū, & Africę, quos cōduxerat, terrāq; ingressus est Nauarrorū vsq; ad locū, qui Muez adhuc hodie nuncupat, quos Rex Garfias filius Regis Sancij nequies tolerare Regi Ordonio nūciauit, qui cōfestim occurrēs cū ingēti auxilio properauit. Cūq; in valle Vincaria sibi adinuicē exercitus obuissent, sicut Dñs voluit sustinere, multi de Christiano exercitu corruerūt, etiā duo Episcopi Dulcidius Salmāticēsis, & Hermigius Tudēsis fuerūt ibi ab Arabibus cōprehēsi, & pro isto Hermigio fuit sobrinus eius sanctus Pelagius datus obses, q postea fuit martyr. Similiter & Dulcidius fuit dato obside liberat⁹. Is autē Rex Ordonius puocatus ex suis agmina cōgregauit, & ingressus terrā Arabū, quę Sintilia dicitur, strages, & plurimas cędes egit, castra, & op- Roindonia
Muez.
Sintilia.

LIBER,

Sarmaliō. Eliph. Palmariū. Castallo. Magnatiū. Tegalare. Anagariū. Tium. pida plurima in ore gladij occupauit, Sarmalion, Heliſph, Palmatium, & Caſtalionē, & Magnantiā, & multa alia caſtra diripuit, & deſtruxit. Exinde Zemorā rediens cū triumpho vxorem ſuam Muninam Domnam, quę & Geloira alio nomine vocabatur, inuenit deſunctam, ex qua ſuſceperat duos filios Aldeſonſum videlicet, & Ranimirum plus de morte coniugis contriſtatus, quam de victoria iucundatus aliā quoq; duxit vxorem ex partibus Gallicię nomine Aragonum, quā poſtea ſuſpectā reliquit, pro quo condigne poſtea ſatiſfecit. His tranſactis miſit pro Comitibus, qui Caſtalam regere videbatur ad locum, qui Tegulare dicitur in ripa fluminis Carrionis, quaſi cum eis colloquium habiturus, & venerunt ad eum Nunius Fernandi, & Almondar albus, & filius eius Didacus, & Frenandus Anſuri filius, & nullo conſcio exceptis conſiliarijs cepit eos, & vinctos catenis Legionem adduxit, & carceri mācipatos poſt aliquantum tempus iuſſit occidi, & poſuit maculam in gloria ſua, & cruore innocuo baltheum gloria obfuſcauit. Et ſcederatus Garſiæ Enechonis Ariſtæ Principi Nauarrorum filiam eius nomine Sāciam duxit vxorem. Poſt quod etiam cepit Anagarum, quod olim Tycium vocabatur, & Vicariam, quę ex eo nomen dicitur habuiſſe, quod Gothorum tempore ſedes iudicij habebatur. Reuerſus autem ad propria, cum egrederetur, Zemoram in infirmitate percuffus vitam finiuit, ſepultus Legionē in eccleſia cathedrali.

LIBER QVINTVS RE
RVM IN HISPANIA GESTARVM CRON

con. De Froila & iudicibus.
Caput Primum.

ara dcccc
xxxij.

Iudices.

OST mortem Ordonij Froila frater eius ſucceſſit in re-
gno ara. DCCCC, XXXII. & regnauit anno. I. menſi-
bus. II. & duxit vxorem nomine Munina Domna, ex qua
ſuſcepit tres filios, Aldeſonſum, Ordonium, & Ranimirum,
& quartum de concubina nomine Acenare. Hic nihil egit
memoria dignum, niſi quod filios Olmundi nobilis ſine cul-
pa fecit occidi, & Fronimiū fratrem eorum Legionenſem
Episcopum exilio condemnauit, & quia viri impij non di-
midiant dies ſuos, percuffus lepra vnus anni, & duorum menſium expleto circulo
vitam finiuit, & iuxta fratrem ſuum Ordonium Legionē inglorius ſepelitur, Episco-
pus Fronimius ſtatim fuit ſedi propriae reſtitutus. Eiſdem diebus nobiles Bardu-
liæ, quę nunc Caſtilla dicitur, attendentes nobiles ſuos Nunium Fernandi, Almondar
Album, & filiū eius Didacum vocatos ad colloquium, ex ſactione a Rege Ordo-
nio interfectos, tyrannum etiam Froilam, & multa alia, quę eis euntibus ad iudicium
a Regibus, & magnatibus Legionē iniurioſe fiebant, videntes etiam quod termini gen-
tis ſuę ex omnibus partibus arctabantur, & pro iudicio contempus, & contumelias
reportabant, ſibi & poſteris prouiderunt, & duos milites non de potentioribus, ſed de
prudētioribus elegerunt, quos & iudices ſtatuerūt, vt diſſenſiones patrię, & que relan-
tiū cauſę eorum iudicio ſopirentur. Vnus fuit Nunius Nunij, dictus Raſoria, filius
Nunij Bellidez, Alter dicebatur Flauinius Caluus, iſte tñ aut nil, aut parū de iudicijs

cogitabat, sed armis, & militiæ insistebat. Erat enim facile iracundus, nec causarum varia pacifice sustinebat, quod non competit iudicanti. Ex huius genere processerunt multi, & alij magni nobiles de Castella. Flauinus Caluus habuit duos filios, Fernandum Flauinum, & Veremundum Flauini. Fernandus genuit Flauinum Fernandi. Flauinus genuit Nunium Flauini. Nunius duxit vxorem nomine Egilonem, ex qua suscepit filium Flauinum Nunij. Flauinus Nunij genuit Didacum Flauini. Didacus Flauini duxit vxorem filiam Roderici Aluari de Asturijs viri nobilis, & magnatis, & ex ea genuit Rodericum Didaci, qui dictus fuit Campiator. Alter filius Flauini Calui dictus fuit Veremundus Flauini. Veremundus genuit Rodericum Veremundi. Rodericus genuit Fernandum Roderici. Fernandus genuit Petrum Fernandi, non illum, qui dictus fuit Castellanus.

De Nunio Rasura, & filijs eius. Caput. II.

NUNIVS autem cognomento Rasura fuit vir patiens, & modestus, sollers, & prudens, industrius, circumspectus, & sic ab omnibus amabatur, vt vix esset, cui eius iudicia displicerent, aut eius sententias causaretur, quas tamen rarissime proferebat, quia in cōpositione amicabili fere omnia terminabat, & sic charus ab omnibus habebatur, vt locus aliquis detractioni, vel inuidiæ non pateret. Hic habuit filium nomine Gundisaluum Nunij, qui cum esset adolescens, bona indole coætaneis præminebat, & futurorū inditijs omnibus complacebat. Nunius vero pater eius fere ab omnibus Castellæ militibus Domicellos filios petijt nutriendos, quos curialitate, affabilitate, & bonis moribus sic instruxit, vt patres adolescentium de profectu filiorum profiterentur se tali nutritio obligatos, & ipsi adolefcētes sic erant Gundisaluo Nunij dilectione coniuncti, vt eū quasi Dominū sociarent, nec possent ab eius consortio, vel ad modicū separari. Cumq; creuisset factus miles, militiam strenuus exercebat, & pacis dulcedinē in patria retinebat, ita quod patre suo mortuo, patri fuit fauore omnium substitutus, & etiam principatū militiæ conuiuentibus ijs, qui secū nutriti fuerant, addiderunt, & duxit vxorem nobilissimam Semenam nomine filiam Nunij Fernandi, ex qua suscepit filium nomine Fredinandum. Hic fuit omnibus patre charior, in sermone verax, in iudicio iustus, in militia gloriosus, multa enim strenue contra Arabes peragendo fines patriæ ampliauit. Hic habuit filiū, qui dictus est Fredinandi Gundisalui. Hunc Deus supra patrē, & auū tot gratijs exaltauit, vt ipso non attendente, tam a magnatibus, & militibus, quā ab vniuersis populis Castellanis in Comitē crearet, & omnes se suę subijcerēt dicioni. Qui factus Comes totā Castellā sic pacifico dñio confortabat, vt omnes Deo gratias agerent, qui per talē Comitē a populo suo releuauerat sarcinā seruitutis. Hic cōtra Arabes plurima bella gessit, quoniā & sanctū Stephanum, & alia plurima loca Christianę restituit dicioni. Ex quo iste suscepit suę patrię comitatū, cessauerunt Reges Asturiarū insolescere in Castellā, & a flumine Pisorica nihil amplius vindicarunt, strenuitate enim sua eorum insultibus resistebat, nec propter eos a bellis Arabum desistebat. Monasterium sancti Petri in ripa Aslancię fluminis ædificauit, & multis possessionibus illum dotauit, morte propria defunctus, in eodem monasterio est sepultus, cui successit filius eius Garlias Fredinandi homo Catholicus, qui bella plurima contra Reges Asturiarum conantes Castellæ finibus præminere, gloriose peregit, & castra plurima in ripa Dorij munifice reparauit,

S. Stephanus.
Pisorica.

Aslantia
flu.

LIBER.

Dorius.
Cauca ru
bea.

& vsq; ad fluuium Carrionem iurisdictionis suæ terminos dilatauit. Hic construxit monasterium in honore sancti Cosmæ, & Damiani iuxta ripam Dori fluminis Atlantia, in villa, quæ Cauca rubea nuncupatur, & amplissimis possessionibus dilatauit. & loca, quæ dedit, statuit, Infantaticum appellari eo intuitu, quod si aliqua de genere suo non posset, aut nollet mariti comparis solatia adipisci, de bonis monasterij prouiderentur eidem largiter, & decenter, demptis duntaxat necessarijs clericorū, qui inibi Deo, & sanctis martyribus deseruient. Obijt autem morte propria, & in monasterio sancti Petri de Cardonia tumulatur

De Comite Sancio, & morte eius. Cap. III.

Garsias.
Geloira.
Sancius.

HIC successit filius eius Comes Santius Fernandi, vir virtutum, amator patriæ, & in subditos totus pius. Hic optinuit Pennam si delem, & Septem publicam, & Madolium, & Montelionē, & Varinatium, Oaromam, & sanctum Stephanum, quæ in captione patris perdidit Christiani, & multa intulit agarenis. Antiquos soros Septem publicæ iste dedit. Castellanis militib; qui & tributa soluere, & militare cum Principe tenebantur, contulit libertates, videlicet, vt nec ad tributum aliquod teneantur, nec sine stipendijs militare cogantur. Hic habuit filium, qui dictus fuit Infans Garsias, & Legionem fuit prodicionaliter interfectus. & habuit filiam nomine Geloiram, quam duxit in uxorem Sancius maior Rex Aragoniæ, & Nauarræ, de quo, si Deus dederit, postea prosequemur. Huius mater optas commercium cuiusdam Principis Sarraceni, proposuit filium interficere, vt sic cum munitio nibus, & oppidis optatis nuptijs potiretur. Cumq; quodam sero letali poculo virus mortiferū miscuisset, filius reuelatione pedisecæ hoc præfensit, & matri, vt prius biberet, supplicauit, quod ipsa renuens demum coacta, quod male miscuerat, degustauit, & parricida mater hausit, & meruit mortē in poculo, quod parauit. Et tandē Comes Sancius contriti cordis, pœnitentia stimularus construxit monasteriū nobile, quod Oniam nominauit, eo quod matrem uiuentem Mioniam more Hispanico appellabat. Demum post multas victorias strenue consummatas foelicem spiritum suo restituit creatori, & in monasterio Oniensi, quod ipse construxerat, est sepultus. Nunc autem ad genus, & acta Regum Asturum reuertamur.

Onia.

De Aldephonso, & Ranimiro, & discordia fratrum.

Caput. III.

an. dcccc
xxxij.

MORTVO Froila, Aldefonsus filius Regis Ordonij adeptus est scepra patris ara. DCCCC, XXXIII. & regnauit annis. V. mensibus. VII. anno vno mensium numerato. Nomen vxoris eius Semena, ex qua genuit infantem Ordonium, qui dictus est malus, & fuit iuxta Cordubā interfectus. Hic Aldefonsus leuitate potius, quā virtute deliberauit apud se, vt ad viam confessionis, & pœnitentiæ se transferret, & ideo religionis operibus deuouit se, & aliquandiu huic proposito inhaerendo decreuit sibi substituere fratrem suum nomine Ranimirum. Cumq; propositum fratri per nuncios intimasset. Ranimirus audito nuncio cum magno exercitu venit Zemoram, & Aldefonso regni regimen resignante, Ranimirus substituitur fratri suo, Aldefonsus autē iam Exrex ad locū, qui Dominos sanctos vulgariter

dicatur, super ripam Ceizæ fluminis properauit, habitumque monachalem assumens, viam perfectionis elegit.

De regno Ranimiri, & rebellione monachi Aldefonsi.

Caput. V.

RANIMIRVS autem successit in regno æra nongentesima trigesima nona vno anno mēsum numerato, & regnauit annis decem, & nouē mensibus, diebus. II. & cum esset vir bellis deditus, mouit exercitū contra Mauros, & dum exercitū congregabat, frater suus ea leuitate, qua de Rege se monachum fecerat, a monasterio apostata resiliuit, & Legionem veniens cepit inibi rebellare, & ad regnum iterum inhiare. Ranimirus cum hoc audiuit, direxit congregatum exercitum contra eum, & duobus annis obsessum, in dedicionem recepit ad suæ beneplacitum voluntatis, & statim in carcere mitti iussit. Et dum hæc fierent Aldefonsus, & Ordonius, & Ranimirus filij Regis Froilæ supra dicti cum conuiuentia in Asturijs rebellarunt, & tyrannidem exercentes Aldefonsum, qui maior erat, honore regio præferebant, Astures enim indignati eo, quod incessione Aldefonsi, & substitutione Ranimiri non fuerant euocati, rebellionem huius modi factitabant. Vnde & Astures in dolo euocant Ranimirum, vt si fieri posset, in manus filiorum Froilæ deueniret, quod præsentiens Ranimirus armata manu Asturias est ingressus, & coactos prælijs mancipauit, secumq; ducens cum fratre suo Aldefonso quōdam Rege in eodem carcere coarctauit, & post aliquantulum temporis interuallum fratrem, & sobrinos crudeliter excæcauit. Tandem Ranimirus poenitentia ductus prope Legionem in ripa Turij monasterium sancti Iuliani construxit, & in eo fratrem, & consobrinos pie prout potuit, collocauit, vbi vsq; ad finem vitæ necessaria habuerunt. Mortuus autem Aldefonsus ibidem sepultus est cum vxore sua Regina Semena, & consobrinis. Regnauit autem Aldefonsus annis quinque, & mensibus septem, & in quinto anno regni sui fuit orbatus oculis, & postea duobus annis, & septem mensibus superuixit.

ara. dccc
xxxix.

Turij. n.
S. Iulian.

De victoria Ranimiri, & comitis Fernandi Gundisalui.

Caput. VI.

RANIMIRVS autem regnum ingrediens Toletanum obsedit oppidum Maioritum, & muros dirumpens, sublatis rebus incolas captiuaui, & reduce exercitu remeauit. Post hæc Arabes fines Castellæ inuadere decreuerūt, & comes Fernandus Gundisalui, qui Castellæ tunc temporis præsidebat, nunciauit aduentum Arabum Ranimiro, qui conuocato exercitu, properauit in auxilium comitis Castellani. Cumque Legionensis, & Castellanus exercitus conuenissent, Arabibus apud oppidum Oxoniam occurrerunt, & collatis signis adinuicem dimicarunt, sed Dei gratia adiuuante Christianis victoria, Arabibus cessit fuga, multaque millia captiuorum Christiano exercitui prouenerunt. Sicque Rex Ranimirus ad sua foeliciter est reuersus.

Maioritū.

De prodicione Abenaiaæ, & victoria Ranimiri.

Caput. VII.

Cæsaragus
gusta.

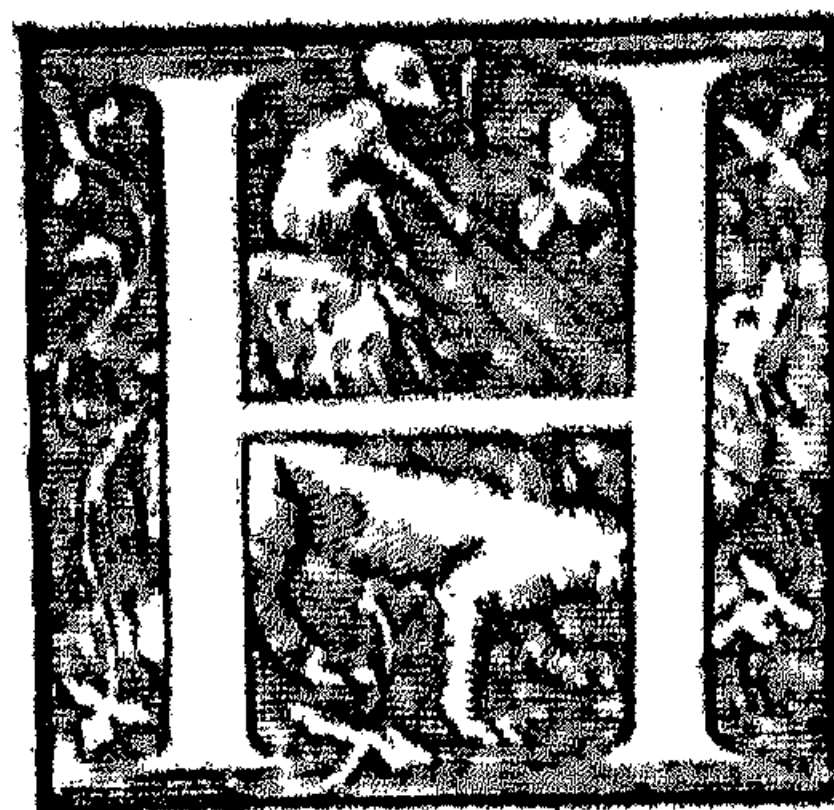
POST hæc iterum Ranimirus contra Cæsaragustam exercitum congregauit, Abenaia autē, qui inibi princeps erat, audito quod Ranimirus, & Ferdināus Gundisalui comes Castellæ adinuicem concordarant, timuit in immensum. Vnde & seipsum cum terra Ranimiri subdidit dicioni mentitus Abderramen Regi Cordubæ, cui erat subiectione simili obligatus. Rex autem Ranimirus omnes munitiones regni Cæsaragustæ, quæ Abenaia resistebāt, cædibus, & irruptionibus coëgit Abenaie obedire. Post quæ Ranimiro ad sua reuerso, Abenaia, proditoris non immemor, fregit pacta, & reconciliaus principi Cordubensi ratus est posse inuadere terminos Ranimiri. Et agens exercitum peruenit celeriter Septem mancas, quod audiens Ranimirus assumpto exercitu processit obuius contra eum, & ibidem adinuicem utroque exercitu dimicante cæsi Arabes, nec fuga, nec strage, sed victoria caruerūt. Et secunda feria in festo, scilicet, sanctorum Iusti, & Pastoris ex Arabibus vsque ad octoginta millia perierunt, & Abenaia proditor fuit captus, cæteri, qui euaserant, ad oppidum quod Alfonso de ga dicitur, confugerunt. Ranimirus autem plus sanguine Arabum, quam prælijs, vel spoljs cupiens satiari, eos viriliter in castro Alfonso de ga, quo confugerant, comprehendit. Abderramen autem cum paucis fugæ comitibus vix abcessit. Tunc fuit solis eclipsis per vnam totam horam diei. Tunc Rex, & sui cum multis spoljs, & multa turba pedisequa captiuorum reuertitur gloriose secum ducens Abenaia captiuatum.

Septem
manca.

Alfõ de ga

Item de prælijs Ranimiri.
Caput. VIII.

Turmius

HIS præactis exercitus Sarracenorum per ripā Turmijs fluminis est ingressus sub principe, qui Aceipha dicebatur, & fauētibus sibi Fernando Gundisalui, & Didaco Munionis magnatibus regni sui cepit populare Salmanticam, Letesimiam, Ripas, Balnea, Alfonso de ga, Pennam, & alia multa castra. Tunc etiam comes Rodericus populauit Amaiam, & prædas exercuit in Asturijs in partibus sanctę Iulianæ. Post Rex Ranimirus talibus coniurationibus prouocatus exijt obuiam Sarracenis, & bellis, & cædibus sæpe repulsi a cœptis operibus destiterunt, & Fernandus Gundisalui non illum comitem Castellę, & Didacum Munionis fautores Arabum comprehendit, & alterum Legionem, alterum Gordone in carcere vinculauit. Sed procedente tempore, quia captione eorum magnates alij murmurabant, recepto ab eis iuramento fidei obseruandæ a carcere liberauit, & filio suo Ordonio dedit vxorem Vrracam filiam Fernandi Gundisalui comitis Castellani. Post hæc Rex Ranimirus, qui ex Regina Tharasia sorore Garciæ Tremulosi Regis Nauarrę cognomine Florentina genuerat Sancium, & Geloiram in honore sancti Saluatoris iuxta regale palatium, monasterium fabricauit, & ibidem Geloiram filiam Deo dicauit. Decimo nono regni sui anno obsedit oppidum, quod olim Aquis, nunc Talauera vocatur in diocesi Toletanensi. Arabes autem ei succurrere festinantes victi a prædicto Rege in prælio ceciderunt, & cæsis fere duodecim millibus, vsq; ad septem millia captiuauit, & reuersus ad sua se misericordiæ operibus dedicauit, & vxore sua Regina Tharasia operante, sancti Andree, & sancti Christophori super Cciã, & sanctę Marię in ripa Dorij, & sancti Michaelis archægeli in valle Orna, quę nũc dicitur Destriana, mona

Salmantica
Letesmia.
Ripæ:
Alfõ de ga
Penna.
Amaia.
S. Iuliana.Aquis. q
Talauera.Ccia.
Orna.
Destriana

steria ædificauit, & possessionibus multis ditauit. Et cum Ouetum causa orationis adisset, ibidem grauer egrotauit, & Legionem allatus, in vigilia Epiphaniæ facta confessione Episcopis, & Abbatibus, qui secum aderant, deuote suscepit sacramentum corporis, & sanguinis domini Iesu Christi, quo facta a se regnum, quod a patre susceperat, abdicauit proclamans cum lachrymis. Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc, dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

His ita peractis vitam finiuit, & in monasterio sancti Saluatoris, quod filie sue construxerat, tumulatur. In his decem & nouem annis computantur quatuor anni Aldefonsi prædicti, quia post primum annum statim substituit sibi fratrem, per se autem regnauit Aldefonsus anno vno. Ranimirus annis quindecim.

De Rege Ordonio, & dissensione cum Castellanis, & morte eius.

Caput. I X.

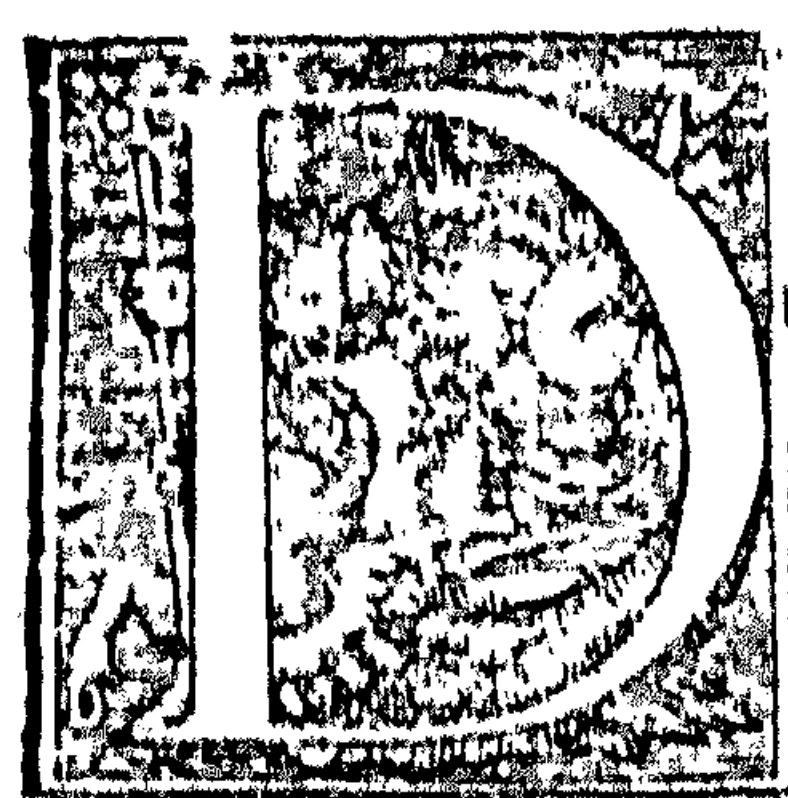
H V I C successit in regno Ordonius filius eius æra nongentesima quinta quagesima octaua, & regnauit annis quinque, mēlibus sex. Iste Ordonius satis prudens, & in regimine exercitus circumspectus. Vnde frater eius Sancius, quem Rex Ranimirus ex Tharasia sorore Garisæ Regis Nauarræ susceperat, fauore, & auxilio eiusdem Garisæ auunculi, & Fernandi Gundisalui comitis Castellani ipsi personaliter cum ipsis venientibus, Legionem accessit, vt fratrem suum a regno expelleret, & ipse dignitate regia donaretur. Sed Rex Ordonius, vt erat in armis strenuus, ciuitates muniuit, & munitiones viriliter defensauit, & regnum sibi intrepidus conseruauit, & vxorem suam Vrracam, quia comitem Fernandum socerum suum hostem senserat, dereliquit, & duxit vxorem aliam nomine Geloiram, ex qua genuit filium, qui fuit podagricus nomine Veremundum. Gallecij autem audientes dissensionem inter Legionenses, & Castellanos coeperunt contra Regem Ordonium rebellare. Ipse vero congregato exercitu Gallecos perdomuit vsq; Vlixbonā, & vastatione, & incendio omnia depreçdatus est, & redijt inclytus multis spolijs, & captiuis.

æra. dccc
lvij.

Post hæc autem inter Regem Ordonium, & Fernandum Gundisalui comitem Castellanorum discordiam sedata, exercitus Arabum venit ad sanctum Stephanum in ripa Dorij, & vsque Burgis omnia deuastabat, sed comes Fernandus Gundisalui cum exercitu Regis Ordonij, & suorum, eos vsq; Dozium insecutus pugna subegit, & magnam multitudinem victor occidit, plurimaque captiuauit. Quo audito Rex Ordonius disposuit in Arabes exercitum congregare, sed infirmitate præueniens Zemoræ moritur, & Legionem delatus in monasterio sancti Saluatoris, quod pater suus condiderat, sepelitur.

Dozium.

De Rege Sancio, & Ordonio malo. Caput. X.

D E F V N C T O Ordonio frater eius Sancius Regis Ranimiri filius successit in regno, æra nongentesima sexagesima tertia. Et regnauit annis duodecim. Cumq; magnates regni contra ipsum vnanimiter conspirassent, ad Garisiam Regem Nauarræ, qui dictus est Tremulosus, suum auunculum festinauit. Erat autem Sancius intolerabili pinguedine aggrauatus, vnde dictus fuit Sancius grassus, & consuluit ei auunculus Abderramen principem Cordubæ postulare, vt pos

æra. dccc
lxij.

set a tantæ pinguedinis pondere releuari. Cumque cum eo pacem firmasset, Cordubam veniens ab Abderramen magnifice est susceptus, qui conuocatis medicis antidoto cuiusdam herbarum a grauitate pinguedinis liberatur, & agilitati, & dispositioni restituitur cæterorum. Inter hæc autem comes Fernandus, & magnates regni Asturiarum Ordonium malum, quem Rex Aldefonsus cæcus ex vxore sua Semena suscepit, in Regem, & principem elegerunt. Et comes Fernandus Gundisalui dedit ei vxorem filiam suam Vrracam Regis Ordonij derelictam. Erat autem tunc temporis quidam nobilis adolescens nomine Vegila, qui cum esset de nobilioribus illius patriæ, nolebat comiti Fernando, vt subditus obedire. Comes autem eum grauitate infectus compulit exulare, & ad Arabes compulit transmigrare. Rex autem Sancius assumpta ab Abderramen multitudine Arabum est reuersus, vt absens regnum, quod perdiderat, veniens obtineret. Quod audiens Ordonius malus in Asturijs se recepit, vt difficultate montium inibi rebellaret. Rex autem Sancius olim grassus, quam cito aduenit, rebellibus domitis regnum recuperauit. Ordonius autem malus cum esset vilis, & pusillanimis, & effeminatus, Deo, & hominibus prauus, operibus odiosus, nec in Asturijs se tutum reputans iuit ad sœcerum fugiens, & abiectus. Comes autem filiam ei abstulit, & alteri viro dedit, & ad Arabes ire coëgit, cum quibus dum vixit, vilitatis suæ pœnas exsoluit. Rex vero Sancius regno pacato, duxit vxorem, quæ Tharasia dicebatur, ex qua genuit Ranimirum. Tunc Rex Sancius cum esset homo deuotionis suadentibus vxore sua Tharasia, & sorore sanctimoniali Geloira misit Velasum Legionensem Episcopum, & alios nuncios pro pace firmanda, & pro petendo corpore sancti Pelagij martyris, qui sub Abderramen fuerat Cordubæ martyrio coronatus. Rex autem construxit monasterium Legionem, in quo corpus sancti Pelagij statuerat collocandum, & hac legatione pendente, Galleci discordes inter se prædas, et iniurias exercebant. Sed Rex adueniens insolentes domuit, et iniuriosos coëgit vsq; ad Dorium, qui diuidit Galleciam, et Lusitaniam. Quod audiens Gundisaluuus, qui trans flumen Dorij princeps erat vsq; ad ripam eiusdem fluminis congregato potentia suæ exercitu, præcepit venire, sed videns se Regi Sancio non posse resistere, suæ gratiæ se commisit, & præstito iuramento de tributis soluendis, etiam terre suæ dominium Regi Sancio recognouit. Verum proditoris virus in corde reseruat, virus mortiferum pomo immissum Regi obtulit ad edendum, in cuius esu cor Regis coepit ilico titubare, sicut natura exigit venenorum, & Rex intelligens dum Legionem mortis conscius properaret, tertia die in via moritur, & Legionem iuxta patrem in sancti Saluatoris monasterio sepelitur.

Legio.
Corduba

Dorium.

De rege Ranimiro, & strage Normanorum.

Caput. XI.

æra. dcccc
lxxv.
dcccc.
xxxvij.

Normani

SANCIO defuncto, filius eius Ranimirus habens a natiuitate annos quinque patri successit in regno æra nongentesima septuagesima quinta. Et regnavit annis viginti quinque. Hic de consilio matris suæ Regine Tharesie, & amite suæ Geloire monialis, secundum legationem patris cum Arabibus pacem fecit, & corpus sancti Pelagij, pro quo pater miserat, impetrauit: & in monasterio, quod pater ad hoc construxerat, collocavit. Anno secundo regni eius multitudo Normanorum cum Rege suo nomine Gundiredo in finibus Galleciæ applicarunt, & stragibus, &

incurfibus vrbes, & loca Galleciæ vaftauerunt, & Sifnandum Epifcopum fancti Iacobi peremerunt difcurrentes patriam, vſq; ad locum, qui mons dicitur Onagrorum. Tertio anno cum patris vaftationibus vellent ad propria nauigare, inuocato nomine Domini, & beati Iacobi, Comes Gundifaluus Sanchi occurrit eis, ſi poſſet exterminium vendicare, & cum prælium iniuiffent, Dei gratia, & virtute Apoſtoli, qui ſine lege vaftauerant, Dei iudicio ſunt proſtrati, & tam ipſi, quam Rex eorum in ore gladii ceciderunt, & comes Gundifaluus Sanchi eorum nauigia igne conſumpſit.

Onagrorum.

De vaſtatione Caſtellæ, & Zemoræ, & Galleciæ, & morte Ranimiri.

Caput. XII.

LT dum hæc fierent, Arabes per Ranimiri Regis pacem ſecuri contra Caſtallanos exercitum direxerunt. Cumq; Ferdinandus Gundifalui comes reſiſtere non valeret, occuparunt Arabes Septem mancas, Donias, & Septempubicam, et Varinatium, et multa alia terræ cædibus, et incendio deuafatæ. Ad hæc oïa inhumaniter adituante Vegila quodam nobili, qui a Fernando Gundifalui comite ob rebellionē a partibus Alauę erat eiectus. Ex tanto ergo ſucceſſu Arabes inſolentes etiam foedus, quod cum Ranimiro habuerant, inſregerunt, et venientes Zemoram inuaſam funditus ſubuerterunt. Ea tempeſtate vir ſtrenuus Fernandus Gundifalui Comes Caſtelle moritur, qui in acquisitione, et tuitione, & dilatione patrię vtiliter, ſtrenueq; et fideliter laborarat, & in monaſterio ſancti Petri de Aſlãtia, quod ipſe cõſtruxerat ſepelitur. Rex vero Ranimirus duxit vxorem nomine Vrracam. Cumq; eſſet puer, nec ad diſcretionem etatis veniſſet, ſtultis actibus coepit comites Gallecię prouocare, iam a conſilio matris, & amitæ alienus. Cumq; Galleci non poſſent eius inſolentiam tolerare, quendam Veremundum filium Regis Ordonij ſuper ſe Regem beati Iacobi creauerunt. Quod audiens Ranimirus contra ipſum collecto exercitu in Galleciam feſtinauit. Et ex alia parte veniens Veremundus in Portella de Arenis prælium commiſerunt, et licet inuicti adinuicem diceſſiſſent, ex vtracq; quam plurimi cæde mutua ceciderunt, & duobus annis non ſine grandi vtriuſque gentis exterminio bellum inuoluit inſeſtimum. Ranimirus autem morbo correptus obiit Legionẽ, & in Deſtriana traditur ſepulturæ. Interea Alcorrex Rex Agarenorum eam partem Galleciæ, quę nunc Portugalia dicitur, & vſq; ad ſanctum Iacobum nõ veritus Apoſtolum deuaftauit, ſed merita Apoſtoli occurrerunt, & immiſſa in eis infirmitate, aut pauci, aut nulli ſuperſtites euaserunt, qui in patria nunciarent.

Septem manca. Donia. Septem publica. Varinatium. zamora.

Aſlãtia.

Portella.

Legio. Deſtriana.

De Rege Veremundo, & miraculo Tauri.

Caput. XIII.

MORTVO itaq; Ranimiro, Veremundus filius Regis Ordonij veniens Legionem ab omnibus ſuſcipitur, & ad regni gloriam promouetur, eo quod mortuo Sancio patruo ſuo, & Ranimiro conſobrino ad ipſum erat de iure regni ſucceſſio deuoluta æra Milleſima, & regnauit annis decem & ſeptem. Hic leges Gothorum liberaliter confirmauit, & ſanctorum patrũ canonicas ſanctiones ſeruari præcepit, & licet alias eſſet ſatis prudēs, ſuſurronibus, & detractoribus aures bibulas inclinabat. Accidit autem quod tres ſerui de familia eccleſiæ ſancti Iacobi, quorum vnus

æra. M.

LIBER

vocabatur Zadon, alter Cadon, alter Ansilon a pud Regem Dominum suū Athathilphum de crimine pessimo accusarent, & quod etiam promiserant Sarracenis se legem Mahometicam suscepturum, & Galleciam traditurum. Rex autem credidit, eo quod Episcopus esset filius illius principis, qui Regi Sancio in pomo mortis poculum propinaret. Cumq; prædictus Episcopus vocatus ad curiam quinta feria ante Paschavenisset Ouetum, consulentibus sibi aliquibus, vt antequam ecclesiam descenderet, se Regis conspectui præsentaret, Episcopus constanti animo sic respōdit, quod prius se præsentiae Saluatoris omnium exhiberet, & post in præsentia tyranni Principis compareret, intransq; ecclesiam Saluatoris ilico indutus sacris vestibus diuina officia celebravit. Rex autem taurum ferocem præceperat adduci, vt inuenientem Episcopum desequeret. Sed Episcopus innocens cum talia præsensisset, consummatis officijs, ad locum vbi taurus æstuans mugiebat, accessit intrepidus, & mox taurus ad Episcopum veniens, cornua in manibus eius misit, quibus dimissis ad montem vnde venerat, remeavit. Episcopus autem cornua, quæ sibi taurus dimiserat, coram altari deponens Domino Saluatori cum cæteris fidelibus soluit laudes, actores vero falsæ suggestionis, & eorum semine maledicto coarctans ad exemplum David, qui pro morte Absner innocui, Ioab cum semine condemnauit, sententialiter sic profatur. De semine Zadon, Cadon, & Ansilon nō deficiat leprofus, & claudus, cæcus, & mancus, vilis, & tenens fufum. Rex autem viso miraculo perturbatus obtulit Episcopo satisfactionem, sed Episcopus regem videre noluit, immo secunda feria post festum pasche iter arripiens ad Pamariensem ecclesiam sanctę Eulalię vsque peruenit, ibi infirmitate correptus quarta feria vitam finiuit. Cumque sui vellent corpus eius ad ecclesiam beati Iacobi deportare, immobile est inuentum, & attendentes quod a Domino fieret, tradiderunt corpus in eadem ecclesia sanctę Eulalię sepulture.

Pamariensis.
S. Eulalia.

De insolentijs Veremundi, & vxoribus eius, & de victoria Almanzori.

Caput. XIII.

REX vero Veremundus habuit duas nobiles concubinas, & erant sorores, legem Domini obliuiscens. Et ex vna genuit infantem Ordonium, & ex alia Geloiram. Infans autem Ordonius procedente tempore ex infante Fronilda genuit Aldefonsum, Pelagium, Sancium, & Semenam. Prædictus etiam Veremundus habuit duas vxores legitimas Velasquitam videlicet, quam viuentem dimisit, & non contentus incestu, sibi aliam nomine Geloiram adulterio contubernio copulauit, ex qua genuit Aldefonsum, & Tharesiam. Ex Velasquita autem genuit Christinam infantem. Ipsa vero Christina ex Ordonio ceco filio Ranimiri Regis genuit Aldefonsum, Ordoniū, Pelagiā Comitissam, & Eldontiā. Eldontia autem ex Pelagio Froilę diacono genuit comitē Petrum, Ordonium, Pelagiū Munionem, & matrē Suerij comitis, & fratrem eius, & Tharesiam comitissam. Quę cū esset dña Carrionis, ibi ecclesiā sancti Zoili edificauit. Hi omnes dicuntur vulgariter infantes de Carrion. Igitur propter peccata Principis Veremundi, & populi Christiani, Rex Arabū, qui Alhagib dicebatur, se Almanzor constituit nominari. Alhagib autem interpretatur supercilium, quia sicut supercilium defensio est, siue vmbra oculorum, sic & ipse dicebatur defensio populorum. Vnde & clariori vocabulo se Almanzor instituit nominari. Almanzor autem interpretatur

entur defensus, siue defensio, eo quod multis victorijs gloriosus se, & suos strenue defendit. Cumq; Vegila, de quo praediximus, & quidam Comites, & alij plurimi Christiani ad eius praesidium confugissent, promittebant ei terram reliquiarum Hispaniae se duros, & hac ambitione commotus adunato exercitu Arabum, & Christianorum, qui secum aderant, assumpto etiam filio suo Abdelmelic, quod in tempore famulus erat Regis, coepit Legionis, Castellae, & Nauarrae prouincias deuastare, cui exterminio pro maiori parte causam praebuit dissensio principum Christianorum, qui sibi ad inuicem auxilia denegabant. Almanzor autem cum esset prudens, strenuus, hilaris, atque largus ita sibi Christianos allicere satagebat, vt Christianos Arabibus ostenderet chariores. Hac benignitate charissimus erat suis adeo, quod omnes ex animo ei seruire pari studio laborabant, ita quod a Dorio, qui erat limes inter Christianos, & Arabes, vsq; ad fluuium Estolam omnia vastauit, in cuius ripa tentoria collocavit. Quod audiens Veremundus cum exercitu properauit, & insultum faciens in tentoria Almanzori multos de suo exercitu interfecit. Cum autem esset Almanzor magnanimus, atque constans, a proprio solio deposito aureo pileo, quem pro corona gestabat, humi resedit iuxta morem Principum gentis suae.

Dorio
Estola.

Exercitus autem, qui eum ex animo diligebat, confusionem autem ferre non sustinens, praelium restaurauit, & fugatis Veremundi militibus vsque ad Legionis ianuas peruenerunt. Sed vrgentibus pluuijs hyemalibus, quae solent in illis partibus inuadere, Almanzor ad propria est reuersus. Ciues autem Legionenses, & Astoricensis timentes in futuro anno super se tantam multitudinem aduenturam, corpora Regum, quae erant sepulta Legione, & Astorica cum corpore sancti Pelagij martyris ad Asturias transfulerunt, & apud Ouetum in ecclesia sanctae Mariae sepelierunt, & super altare beati Ioannis Baptistae corpus sancti Pelagij posuerunt. Quidam autem ex ciuibus Legionensibus corpus sancti Froilani Episcopi deferentes infra Pyrenaeum ad vallem, quae Caesaris dicitur, in sancti Ioannis Apostoli ecclesia collocarunt.

Vallis
Caesaris.

De irruptione Legionensi, & Astoricæ.

ADVENIENTE autem verno tempore Almanzor iterum exercitum congregauit, & veniens Legionem obsessam firmiter impugnauit. Veremundus autem se apud Ouetum recepit morbo podagrico prepeditus. Almanzor vero captioni Legionis feruenter insistens, dum fere per anni circulum impugnasset, in porta occidentali prima irruptio facta fuit. Quarta die post hoc secunda irruptio iuxta portam meridionalem. Tunc Guillemus Gonsalui Comes Galliciae, qui ad defensionem venerat, grauiter aegrotabat, sed audiens murum effractum ad locum periculi se armatum deferri precepit, vt mortem videret antequam excidium ciuitatis. Irruentibus itaq; Arabibus idem Comes occiditur, & ciuitas occupatur, & Almanzor portas vrbis opere marmoreo constructas, & arcem precipuam portae orientalis murum, & ceteras turrec fecit destrui a fundamentis, vna duntaxat relicta, quae esset posteris in memoriã, quod talium murorum, & tantarum turrium destruxerat ciuitatem. Cepit Astoricam, et summatim turrium decurtauit, Coiancam, quae nunc Valentia, et sanctum Facundum & alia plurima loca subuertit, Albam, Lunam, Gordonem, & Arbolium, licet impugnauerit,

Legionis

Asturica.
Coianca.
Valentia.
S. Facundus.
Alba.
Luna.
Gordon.
Arbolium.

Oxonia. non potuit optinere. Deinde rediens per terras Castellæ, Oxoniæ, & Alcouelam,
Alcouela. Valeranicam, quæ nunc Berlanga, & Atentiam optinuit, & destruxit, exinde ad sua
Valerani. rediit fastu, & superbia eleuatus. Sic enim super Christianos ira cælestis Regis ex-
ca. que arserat, ubi cum fere per duodecim annos Christianorum terminos inualisset, & ut
nunc Ber- voluerat, vastauisset, & plurima loca sibi tributaria effecisset, semper inuictus rediit
luga. cum triumpho. Vnde etiam ab Hispania Gothorum gloria recessisset, thesauros ec-
Atentia. clesiæ Arabes abduxerunt, & cultus ecclesiæ datus est in contemptum. Et plaga, quæ
acciderat tempore Roderici, & iam videbatur obduci, passâ est reciduum.

De morte Almanzor. Caput. XV.

Portugale

S. Iacobus

Calatana
cor.Borgeco-
rexi.
Medina
Cæli.

LITVR anno. XIII. Almanzor resumpro exercitu ingressus est per eam partem Galliciæ, quæ dicitur Portugale, munitiones, & ciuitates hostiliter deuastando. Cumq; ad maritima peruenisset, etiam ciuitatem, & ecclesiam beati Iacobi deuastauit, sed fulgure ter-
ritus ab eo loco, ubi esse corpus Apostoli credebat, abstinuit, quod tamen proposuerat violare. Nihilominus tamen campanas minores in signum victoriæ secum tulit, & in Mezquita Cordubenti pro lampadibus collocauit, quæ longo tempore ibi fuerunt. Almanzor autem cum suo exercitu percussus a Domino pro scelere sacrilegij dignam sustinuit ultionem, nam qui sanctum locum apostoli profanarat, immunda sui plaga, scilicet dysenteria, fere totus exercitus est consumptus, reliqui morte subitanea perierunt. Quod audiens Rex Veremundus militum multitudinem peditum expediam, qui imbelles, & infirmitate consumptos in montanis facile trucidarunt, & sic Almanzor coactus peste ad propria est reuersus. Rex autem Veremundus coactus hostibus legationem misit Garciæ Fernandi Comiti Castellano, & Garciæ Tremuloso Regi Nauarrorum, ut obliti iniuriarum ad agenda prælia fidei fœderati insimul conuenirent. Quod audientes Rex Garciæ misit exercitum, Comes Garciæ Fernandi personaliter cum sua multitudine, & Rex Veremundus licet podagricus gestatus humeris baiulorum, collecta potentia regni sui omnes inuicem conueniunt. & in loco quodam, qui Arabice Calacanazor, Latine autem dicitur Vulturum altitudo, Almanzor uenienti cum suis arabibus, ut castellam inuaderet, occurrerunt. Cumq; sese mutuis cædibus inuasissent, maxima pars cecidit de exercitu Agareno, tamen noctis tenebris intercepti, neuter neutri cessit campum, & tanta strage comperta suorum bellum in crastino timuit restaurare. Vnde & de nocte fugiens cum venisset ad vallem Borgecorexi, dolore vexatus animam exhalauit, & ad Medinam, quæ cælum dicitur, est delatus. Cumq; dies crastina illuxisset, exercitus Christianus putauit Arabes ad prælium reuersuros, sed cum tentoria vacua hominibus conspexissent, ipsa tentoria, & supellectilem, & spolia varia occuparunt. Comes autem Garciæ Ferrandi viriliter insecutus eos, qui cædem euaserant, fere usq; ad internitionem deleuit. Almanzor autem, qui semper inuictus fuerat, tanto dolore prosternitur, ut a die prælij neq; cibum, neq; potum sumpserit, donec diem conclusit extremum.

De fuga Abdelmelich. & morte Regis Veremundi.
Caput. XVI.

I B I D E M anno sequenti Abdelmelich filius eius postquam patrum suscepit honorem, exercitum congregavit, ut vastationibus in Christianorum finibus restauraret, veniensque Legionem, quod residuum inuenit, in muribus, & turribus dissipavit, ne posset iterum reparari. Sed Comes Garsias Fernandi adueniens ex Castella cum magna multitudine militum, & populorum sibi Legionem adiunxit, & Abdelmelich in ore gladij effugavit. Sicque Christianis finibus a tot cladibus liberatis, aliquo tempore terra quieuit. Tunc reuocatis militibus Christianis, Rex Legionis, & Rex Nauarræ, & Comes Castellæ possessiones, & iuramentis restituerunt, ne particularia schismata fierent Arabibus occasio preualendi.

Eo tempore Rex Veremundus a susurrone deceptus præcepit capi Gudestum Episcopum Ouetensem, sed ut tantum nefas non procederet impunitum, facta est siccatas magna in terra, ita quod totus populus ciborum penuria arctabatur. Cumque quibusdam religiosis fuisset a Domino reuelatum pestem propter iniuriam Episcopi accidisse, & Regi esset reuelatio intimata, confestim absoluit Episcopum, & per Semenum Astoricensem Episcopum, cui Rex Episcopum commendauerat, fecit restitui Gudestum, & statim Dominus pluuiam voluntariam segregavit, & terra attulit fructus suos. Tunc Rex Veremundus corde compunctus ecclesiam beati Iacobi, & cætera loca, quæ Almanzor profanarat diripiens, prout potuit, restauravit, & bonis operibus, & elemosynis iam intentus de commissis cum consilio Prelatorum poenitentiam agere satagebat, & in villa, quæ est in Berizo, moritur, & sepelitur, & ab Alphonso filio, & successore transfertur post aliquantum temporis Legionem, & in ecclesia beati Iohannis Baptistæ cum coniuge Geloira, denuo sepelitur.

Berizo

De Aldephonso, & miraculo sororis suæ, & morte Comitis Garsias Fernandi.
Caput. XVII.

P O S T obitum Veremundi Aldephonso filius eius successit in regno, quod quinque annorum erat cum regnare coepisset æra. M. XVII. & regnavit annis. XXVII. nomen matris eius Geloira. Cum esset paruulus datus est nutriendus Menendo Gundisalvi Comiti Galleciæ, & uxori eius Comitissæ Maiori. Cum autem adoleuisset, accepit uxorem eorum filiam Geloiram, ex qua duos filios dicitur habuisse Veremundum, & Sanciam, & hæc Sancia procedente tempore nupsit Regi Fernando filio Regis Sancij Nauarrorum. Hic autem Aldephonso in reprobum sensum datus, cum esset puer, dedit Tharasiam sororem suam in uxorem Abdallæ Regi Toleti sub pacto auxiliij contra Principem Cordubensem, ipsa penitus reclamante. Cumque Rex ille vellet eam suis amplexibus commiscere, inquit illa, Christiana sum, & abhorreo connubia aliena, noli me tangere, ne interficiat te, quem colo, Dominus Iesus Christus. Ille autem deridens talia inuitam corripit, statimque percussus ab Angelo sensit mortis periculum imminere, vocatisque familiaribus oneratis camelis auro, & argento, & vestibus preciosis, & suppellectili valde decora remisit eam protinus Legionem, quæ ibidem in monachali habitu diu vixit, sed ad monasterium sancti Pelagij se postea transferens ibidem, & vitam finiuit, & sepulturam accepit. Eisdem diebus Sancius filius Comitis Garsias Ferdinandi contra patrem visus est rebellare. Cumque inter patrem, & filium esset discordia

æra. M. XVII.

LIBER.

Abula. Clunia. S. Stephanus. Cardonia
 concitata, Sarraceni fomentum impetus habuerunt, & Castellæ terminos inuadentes Abulam, quæ populari ceperat, destruxerunt, Cluniam, & sanctum Stephanum occuparunt, cædes, & incendia in patria exercentes. Cumq; Comes Garciæ Ferdinandi talia percepisset, magnanimitate pulsatus, licet gens sua in eum, & filium esset diuisa, eligens mori pro patria cum Arabibus decertauit, sed multitudine circumclusus viuus capitur inter cæsos vndiq; comprehensus, sed paucis diebus moritur, eo quod in bello fuerat letaliter vulneratus, & corpus eius a Sarracenis redemptum in monasterio sancti Petri de Cardonia requiescit.

De Sancio Comite, & pijs operibus Aldephonsi.
 Caput. XVIII.

Legior. Viscum.
 HIC successit in Comitatu Sancius filius eius, vir prudens, iustus, liberalis, strenuus, & benignus, qui nobiles nobilitate potiore donauit, & in minoribus seruitutis duriciam temperauit. Hic patris iniuriam impatiens sustinere iuxta scædus cum patre initum Nauarrorum, & Legionensium exercitus conuocauit, & ingressus cum eis ad partes Toleti cæde, & clade cuncta vastauit, & prædis abductis, quæ remanserant, flamma consumpsit, nec ab his stragibus fuit regnum Cordubæ alienum. Sed utroq; regno vastatione consumpto, & munera obtulerunt, & indignationis faciem donariorum copia placauerunt, & sic patris iniuria vindicata gloriosus, & inelytus remeauit. Rex autem Aldephonsus concilium celebrauit, & reædificauit Legionem, quam Almanzor, & Abdelmelich filius eius destruxerant, pro ut superius est expressum, & leges Gothicas reparauit, & alias abdidit, quæ in regno Legionis etiam hodie obseruantur, & colligens ossa Regum varijs direptionibus dispersita in sancti Ioannis Basilica sepeliuit. His temporibus duo filij Vegilæ ad Sarracenos transfugæ propter insolentias, quas agebant, a Sancio Comite recesserunt, & a Rege Aldefonso benigne recepti in submontancis dominium acceperunt. Post hæc Rex Aldefonsus cum suo exercitu veniens ad oppidum, quod Viscum dicitur, mox obsedit. Cumq; inermis infirmiora oppidi prospectaret, inter scapulas sagitta percussus letalis vulneris sensit ictum, & rebus in præsentia pontificum ordinatis facta confessione, & sumpto viatici sacramento vitam finiuit, & soluta obsidione a suis Legionem deducitur, & in paterno mansolo sepelitur.

De Rege Veremundo, & filiabus Sancij Comitis Castellani.
 Caput. XIX.

æra. M. xliij.
 POST mortem Aldefonsi Veremundus filius eius successit in regno æra. M. XLIII. & regnauit. X. annis, & quamuis puer postremis patris actibus adhærens, tam ecclesias, quam monasteria, quam loca sacra ab Arabibus dissipata studuit reparare, & malorum insolentias refrenare. Hic duxit vxorem nomine Tharesiam filiam Sancij Comitis Castellani, qui Sancius habuit aliam filiam nomine Geloiram, alij dicunt vocatam Maiorem, quam dedit vxorem Regi Nauarrorum Sancio, qui dictus est maior, ex qua suscepit idem Sancius duos filios Garciam videlicet, & Fernandum.

De ortu, & genealogia Regum Nauarrensiū.
Caput. XX.

VERVM quia genealogiæ Regum Castellæ lineæ, & Legionis in iuris post tempora Veremundi, & Comitis Sancij defecerūt, & successiones Castellæ, & Legionis fuerunt ad sceminas deuolutæ, oportet genealogiam terere a Regibus Nauarrorū, qui heredes sceminas in matrimoniū assumpserunt. Cum enim Castella, Legio, & Nauarra varijs Arabum incursionibus vastaretur, vir aduenit ex Bigorciæ comitatu bellis, & incurisibus ab infantia assuetus, qui Enecho vocabatur, & quia asper in prælijs Arista agnomine dicebatur, & in Pyrenæi partibus morabatur, & post ad plana Nauarræ descendens ibi plurima bella gessit, Vnde & inter incolas regni meruit principatum, hic genuit filium Garsiam nomine, cui vxorem Vrracam de regio semine procurauit.

Bigorciæ

De Rege Garsia Enechonis, & filio eius Sancto.
Caput. XXI.

MORTVO autem Enechone Arista regnauit Garsias Enechonis filius eius, vir largus, & strenuus, & in bellis continue se exercens. Cumq; quadā die minus caute in quodam uiculo, qui Larumbe dicitur resideret, superuenientes Arabes improvidū occiderunt, & Reginam Vrracam vxorē suam prægnantē in utero lancea percusserunt. Sed continuo aduentu suorum latrunculis Arabum effugatis Regina morti proxima, tamen uiua, per vulnus lancee sicut Domino placuit, infantulum est enixa, & fatus ministerio muliebri vite miraculo omnium est seruatus, & Sanctius Garsia fuit vocatus. Mortua autem matre, quidam nobilis, qui a tempore Enechonis Aristæ adhæserat Regi Garsia suscepit infantulum, & fecit eum diligentissime enutriri, & transactis infantia, & puericia annis, cum adolefcentiam peruenisset, ætatem indolæ, & indolem strenuis operibus superabat, & successit in regno Regi Garsia æra. DCCCC. XVIII. Nutritius autē eius cum esset nobilis, & abundans semper cum consilijs, & auxilijs ad magnalia prouocabat, & procuratus est ei vxorem de Regio semine, quæ Theoda vocabatur, ex qua suscepit filium Garsiam nomine, qui agnominatus est Tremulosus, habuit etiam quatuor filias, Semenam, Mariam, & Tharasiam, & Valasquitam, quæ fuit data Comiti Biscagiæ Munioni.

Larumbe

æra. dcccq.
xviii

Verum Rex Sanctius ex Cantabria Arabes grauitè infestabat adeo, quod vsq; ad mortem Auce, & Tudeliæ, & prope Oscham fere omnia subdidit dicioni. Acquisiuit etiam Aragoniam, & Montana. Verum populi Cantabrorum agilitati, & frigore assueti tempore irruptionis Arabum expeditiones viriliter sustinebant, & quadam vice cum Arabes hyemali tempore inuaderent Pampiloniam, & Rex Sanctius ultra Pyrenæum ageret, audito periculo, periculo se ingessit, & propter importunitatem niuium de crudis corijs fecit abarcas, quibus pro sotularibus per medias nives transiuit illæsus, & ab hoc factō fuit exinde dictus Abarca, & aliqui qui ex genere eius processerunt, adhuc hodie cognomen retinent ab Abarca, & circa auroram obfessis adueniens impetu dirupuit obfessores, & tanta succubuit multitudo, vt vix superesset, qui Arabum infortunium nunciaret, & quia habebat populos agiles, & in spiculis eorum actibus expeditos, vt eos ad bella, & infestationibus Arabum amplius prouocaret, interdum cum militibus studio militari, interdum cum peditibus officio peditali,

Auce.
Tudelia.
Osch.
Aragonia
Pompelo

LIBER

semper tamen prælijs fidel insistebat, & in rupibus arduis munitiones sæpius construebat, & aliquando pugna, aliquando furtim castra plurima occupabat, & more peditum calciatis abarcis peditibus comitatus pari, immo præcellenti agilitate, in Carpentania, & Celtiberia loca plurima acquisiuit, quæ adhuc hodie Regis Sancij Abarce dicuntur, & ipse Rex Sancius Abarca adhuc hodie memoratur, & inde sic compescuit incurstantes, vt terra diebus eius securitate continua lætaretur, & regnauit Rex Sancius dictus Abarca annis. XXV. & decessit æra. DCCCC. XLIII.

æra. dcccc
xliij.

De Rege Garsia, qui dictus est Tremulosus.

Caput. XXII.

PO mortuo, Garsias filius eius regnauit pro eo, qui dictus est tremulosus, eo quod quando rumores periculi audiedat, vel debebat in prælio experiri, a principio totus tremulabat, sed postea constantissimus persistebat. Hic bonus, pius, & largus, strenuus, & benignus, & quicquid habere poterat, militibus erogabat, & quia imitator patris interdum se peditum phalangibus immiscebat, peditans aggregatim, & etiam calceamētis similibus utebatur: Vnde dictus fuit Garsias Abarca. Regnauit autem annis. XXV. & mortuus fuit æra. DCCCC. LXVIII.

æra. dcccc
lxvij.

De Rege Sancio, & generationibus Regum Nauarræ.

Caput. XXIII.

POST mortem eius filius eius Sancius dictus maior successit in regimine Nauarrorum, & duxit vxorem filiam Comitæ Sancij de Castella, quæ Maior, vel Geloira secundum alios, dicebatur, & suscepit ex ea duos filios, Garsiam, & Fernandum, & Rex Garsias habuit duos filios Regem Sancium, quem sibi ordinauerat successorem, sed fuit occisus in Poena leni, & alium, qui Sancius similiter est vocatus, apud Rhodam fuit proditionaliter interfectus. Hic habuit filium Ranimirum Infantem, qui Ranimirus duxit vxorem filiam Roderici Didaci, cum Valentia morabatur, & suscepit ex ea filium Garsiam Ranimiri, qui primus regnauit in Nauarra, ex quo Fernandus filius Sancij Maioris sedē regni a Nauarra transtulit in Castellam, & tunc temporis Nauarri inter regnum Castellæ, & Aragoniæ, quasi acephali fluctuabant. Vnde cum post mortem Petri, & Aldefonsi Regum Aragoniæ, qui sine filijs decesserunt, regnum Nauarræ diuersis studijs traheretur, Nauarri Garsiam Ranimiri, de quo diximus, missis duobus Baronibus, Guillermo Acenarij de Oteica, & Fortunio Enechonis de leet, clanculo a Montionis curia euocarunt, & cum sibi & Principem elegerunt, & per eum fuit regnum Nauarræ satis tenuè reparatum. Hic duxit vxorem Magelinam filiam Rotronis Comitæ Perticarum, ex qua suscepit filium nomine Sancium, qui fuit prudens, magnanimus, & strenuus in agendis, habuit etiam duas filias Rex Garsias, Blancam, quæ nupsit Sancio Regi Castellæ, & habuit filium nomine Aldefonsum, de quo inferius prosequemur, habuit & aliam filiam nomine Margaritam, quæ nupsit Guillermo Regi Siciliae, ex qua suscepit Regem Guillelmum, qui semper diuitijs, & delicijs abundabat. Hic duxit vxorem Ionnam filiam Enrici Regis Anglorum,

Pena leni
Rhodam

Oteica.
Montio.

Perticarij
C.

nec tamen habuit ex ea prolem. Sed eo mortuo vxor sua Regina Ioanna nupsit Raimundo comiti de Tolosa, ex quo suscepit filium nomine Raimundum, qui Tolose adhuc hodie principatur. Mortua Margelina, Rex Garsias duxit vxorem Vrracam filiam Imperatoris, quam habuit ex Gontroida sorore Didaci Abregonis, ex qua suscepit tertiam filiam. Et mortuo Rege Garsia, Vrraca Regina nupsit Aluaro Roderici, & me sua tempora inuenerunt. Et ex ista habuit Rex Garsias tertiam filiam nomine Santiam, que data fuit Gasconi vicecomiti Bearnensi, & eo mortuo sine prole, nupsit Petro comiti Molinensi, & suscepit ex ea filium nomine Aimericum, qui fuit vicecomes Narbonensis, eo quod comes Petrus fuit filius Ormilinda, ad quam Narbona successione prouenit: Sancius autem Rex Nauarrae duxit vxorem nomine Beatiam filiam Imperatoris, ex qua genuit duos filios. Sancium, qui successit in regno, qui dicebatur agnomine Inseratus, eo quod in castro Tudeliae residens se ab omnibus praeterquam a paucis domesticis occultabat, habuit & alium filium Ferdinandum, qui erat merito probitatis in oculis omnium graciosus sed casu miserabili equi praecipicio quassatus apud Tudeliam vitam finit. Habuit & tres filias, Berengariam, quae Ricardi Regis Angliae fuit vxor. Quo mortuo sine prole, in uiduitate laudabili diu vixit, & in ciuitate Cenomani ex donatione propter nuptias, quam habebat, frequentius morabatur. Eleemosinis, & orationibus, & pijs operibus intendendo castitatis, & religionis exemplo prouocans studia foeminarum, & in eadem ciuitate vitae cursu, foelici exitu consummauit. Secunda filia Regis Nauarrae fuit Constantia, quae fuit mortua nondum nupta. Tertia filia fuit Blanca, quae nupsit comiti Campaniae Theobaldo, & suscepit ex eo filium posthumum Theobaldum, hic duxit vxorem de Lothoringia filiam Metensis comitis, sed ab ea postmodum fuit iudicio ecclesiae separatus. Postea duxit filiam nobilis baronis Guiscardi de bello ioco, & Sibiliae filiae Philippi comitis Flandriae, & Hanoni, ex ista suscepit filiam nomine Blancam, quae est vxor nobilis Ioannis ducis Britanniae. Postea duxit vxorem tertiam nomine Margaritam filiam nobilis principis Archenbaudi, ex qua suscepit duos filios Thebaldum, & Petrum, & filiam Alienor, quorum infantiam Dominus alar, prouehat, & exaltet. Hic Theobaldus fidei zelo succensus assumpta secum maxima multitudine militum, principum, & baronum iuit in subsidium terrae sanctae, & loca plurima acquisiuit, quae Christianae restituit potestati. ibique omnibus militibus indigentibus etiam ijs, qui in expensis eius non iuerant, usque ad reditum in sumptibus satisfacit, plerisque milites, quos Agarenorum verlutia captiuauerat, pactis, & pecunijs liberauit, & reuersus in Campaniam comitatum, & regnum laudabiliter gubernauit, omnibus mansuetus, iustus, pacificus, & modestus, qui nunc Nauarrae, & Campaniae principatur, & Dominus dirigit vias eius.

Tolosa. c.

Bearnensis
Molinensis
Narbonensis.

Tudelia.

Anglia.
Cenomani.

Lothoringia
Metensis. c.
Flandria.
Hanoni.
Britannia

De infante Garsia, qui fuit occisus in Legione.

Caput. XXIII.

VNC ad historiam Regis Sancij, qui dictus est maior, a qua diuertimus, reuertamur. Mortuo comite Sancio successit in comitatu filius eius Garsias, cui magnates Castellae vxorem procurati sunt Regis Veremundi sororem, quae Sancia dicebatur. Cumque infans Garsias cum suo exercitu, & Rege Sancio Nauarrorum usque ad sanctum Facundum facturus nuptias peruenisset, ibidem dimisit

h iij

fo exercitu cum paucis clanculo iuit Legionem, vt posset sponsam conspectu mutuo, intueri. Erant autem tunc temporis Legionis filij Vegile Comitum, Rodericus Vegile, Didacus Vegile, & Enechus Vegile, qui ob patris odium proditoris anhelum in filium congeserant factionem, & ei obuiam occurrentes, manus osculo, pro vt exigit mos hispanus, se eius dominio subiecerunt, quorum Hominio iam securus, & paranimphis dulci alloquio persuasis, permissus est infans optatis solacijs delectari. Cūq; se mutuo conspexissent, ita fuit uterq; amore alteri colligatus, vt vix possent a mutuis aspectibus separari. Tunc quidam milites de regno Legionis cum predictis filijs Vegilæ ad Sarracenos transfugæ, eo quod a comite Sancio indignanter recesserant a Castella prodicione tracta, infantem Garsiam annorum terdecim occiderunt, Roderico Vegilæ ea manu, qua eum de sacro fonte leuauerat, gladio feriente, & prodicionem huiusmodi sponsa sua Sancia, quæ utcumq; perceperat, reuelarat, sed magnates, qui secum aderant, cum essent nobiles, & fideles tantum facinus credere noluerunt. Vnde & peractō facinore Castellani & Legionenses intestinæ plagæ vulnere corruerunt. Sponsa vero sponsi dulcedine vix gustata, ante vidua, quam traducta, fletu lugubri semiuia lachrymas cum occisi sanguine admiscebat, se occisam ingeminās cum occiso. Qui cum in ecclesia sancti Iohannis cum patre sponsæ sepeliretur, & ipsa cum sepulto voluit sepeliri. Aliqui autem de proditoribus ad montium ardua confugerunt. Sanciū autem dictus maior, qui sororem infantis Garsie maiorem duxerat in vxorem, statim Castellæ ingressus est Comitatum, ad quem erat ratione vxoris successio deuoluta, ad quem etiam Ducatus Cātabriæ pertinebat, eo quod pater eius Rex Garsias fuerat filius Sancij, qui regno Nauarræ Cantabriæ addiderat principatum, & regnum Nauarræ, & comitatum Castellæ, & ducatum Cantabriæ bellis indefinētib; mirabiliter ampliarat, cuius sedes fuit Anagarum ab antiquo. Sub isto Comes Didacus Porcelli populauit Burgis, quam quia ex Burgellis plurimis adimerat, Burgis statuit nominari. æra nongentesima vigesima secunda, & iter sancti Iacobi, quod propter insultus Arabum per Alauam, & Asturiarum deuia frequentabant, ab Anagaro per Biruescam, & Amaiam immutauit, & per confinia Carrionis donec ad Legionem, & Astoricam veniatur.

Hominū

Cātabria.

Anagarū.
Burgelli.
Burgis
conditur.
æra. deccc
xxij.
Anagarū.
Biruesca.
Amaia.
Carrion.

De diuisione regni, & infamatione Reginae.

Caput. XXV.

Anagarū.

VMQVE Arabes victorijs attriuisset, satis secure degebat, habebat autem equum, quem tenerrime diligebat, eo quod celeri sortidine equis omnibus præminebat, erat enim strenuus, domitus, & probatus, & in eo tanquam in vitæ subsidio confidebat, quem dimisit Anagari vxoris fidei commendatum. Tanta erat tunc temporis infestatio Arabum, quod milites, Comites, & etiam Reges in domibus vbi vxorem Talamī ornabatur, equis statio parabatur, vt quacumq; hora clamor inuadentium insonaret, ad equos, & arma possent sine dilatione aliqua festinare. Filius autē eius Garsias, qui erat primogenitus, commendatū equū a matre petiit sibi dari. Et cum illa annuisset precibus inclinata, miles quidam Reginae seruitio deputatus, eam a proposito reuocauit, ne forte contra eam Regis indignatio incanderet. Sed & ipsa acceptans consilium, quod promiserat, denegauit. Indignatus autem filius vehementer suasisit fratri, vt matrem suam apud patrem de familiari commercio

cum milite, qui de equo dissiuaserat, accusarent. Sed Fernandus nolens esse matris delator dixit fratri, non accusabo, sed quæ dixeris, tolerabo. Garfias autem cuius furor maledictus, quia pertinax, & indignatio quia dura, matris infamiam coram patre proposuit impudenter, & fratris testimonium inuocauit. Et Rex credulus filiorum uxorem suam in castro Anagari obseruauit, & super hoc curia congregata decretum est Reginam condemnandam duelli certamine, aut saluandam. Sed cum nullus adesset, qui contra Regis filios vellet in certamine pro Regina experiri, Ranimirus aduenit homo pulcherrimus, & in armis strenuus, & Regis Sancij filius, non ex illa, quam alij ortus matre. Ipse se obtulit duelli periculo pro Regina. Cumq; negotium in magno discrimine tractaretur, accessit monachus sanctitate præcipuus ex monasterio Anagarensi, qui dixit Regi. Si Regina falso susurro accusatur, velletis eam a crimine liberare, & delatoribus indulgere? Qui respondit. Si posset cum iusticia liberari, nihil posset mihi gratius obuenire, filij autem confessi fuerant sancto viro, se in matrem suam falso infamiam congestisse. Vir autem sanctus timens ne in tanto periculo Regina innocens damnaretur, Regi qui perceperat, reuelauit: & saluatus est Reginae sanguis innoxius illa die. Rex autem de absolutione Reginae iucundius eam rogauit, vt filijs impietatis facinus indulgeret. Tunc Regina annuit ea lege, vt Garfias in Regno Castellæ, quod ei ex parte patris prouenerat, non regnaret. Quod & ita fuit. Nam cum regnum filijs diuidere decreuisset, ne occasio discordiæ viam daret Arabibus præualendi, ordinatione patris Garfias primogenito regnum Navarrae, & Ducatus Cantabriæ prouenerunt. Fernando vero Castellæ tradidit principatum. Regina itaque honori pristino restituta, & etiam ampliori, Aragoniam, quæ eius erat ex donatione propter nuptias, dedit Ranimiro priuigno, qui propter eam se obtulerat ad duellum, id ipsum Rege Sancto confirmante.

LIBER SEXTVS RE RVM HISPANARVM CHRONICON.

Caput Primum.

SED quia Ranimirus principium fuit Regum, qui in Aragonia regnauerunt, a genealogia fratrum suorum aliquantulum diuertentes successionē Regum Aragonum, qui multis victorijs claruerūt, stilo cōtinuo vsq; ad hæc tempora prosequemur. Fuit itaq; Ranimirus filius Regis Sancij, q̄ dictus est maior, quē suscepit ex quadam nobilissima domina de castro Aiuarum, qui patre mortuo cum esset strenuus primus in Aragonia Regem statuit se vocari, & hic fuit in Aragonia Regum primus. Hic genuit filium, quem a patris nomine Sancium nominauit. Hic Sancius obsedit Oscam, & sagitta percussus sensit se icetaliter vulneratum, & adiurauit filios suos Petrū, & Aldefonsum, quod nunq; ab obsidione recederēt, donec ciuitas caperetur, & ipso vitam ex vulnere finiente, corpus eius inhumatum tandiu seruauerunt, donec ciuitas fuit capta. Cumq; ad soluendam obsidionem multitudo Arabum aduenisset, Petrus, qui inter filios maior erat, & ibidem mortuo patre in Res

Castro
Aiuarū.

Oscā.

LIBER

gem fuerat eleuatus, à monasterio sancti Victoriani martyris fecit affèrri corpus, & eius orationibus se commēdans cum Arabibus concertauit, & martyris oraculo confortatus pugnae instituit, adeo quod & fugauit Arabes, & de eorum spolijs exercitui inopia laboranti copiam ministravit, & interpositis paucis diebus, sic ciuitatem strenue impugnauit, vt & ciuitatē sibi redderent, & se eius dominio māciparent. Hic est Osa ca-
pitur Petrus qui in bello postmodū a Roderico Didaci fuit captus, sed hostis clemētia continuo liberatus. Hic habuit duos fratres Aldefonsū, cuius facta postea prosequimur, & Ranimirū, q̄ in monasterio sancti Pontij de Thomaris fuit monach⁹, & sacerdos. Tomaris

De dissensione Aragonensium, & de regno monachi Ranimiri.

Caput. II.

VERM interpositis multis annis, alijs duobus fratribus decedentib⁹ sine prole, fuit inter Aragonēses dissensio subsecuta, quia cū Ranimirus, vt diximus, esset monach⁹, & sacerdos, nō posset bella neq̄ iusticiam more regio exercere, nec posset vxor legitime sibi dari.

Vnde & quendā nobilem qui dicebatur Petrus Tharaliæ, volebant Regi mortuo subrogare, & quia ille min⁹ p̄uide se gerebat, cepit de futuro nomine se insolere, & spei, nō rei dominio superbire, & nobiles dedignari. Vnde duo magnates scilicet, Petrus Titionis de Catherecta, & Peregrinus de castello Acioli cum essent nobiles, & potentes, & vellent fidelitatem naturali domino custodire, plurimorum animos a primo proposito reuocarunt, & vt Ranimirum monachum a monasterio euocarēt, vigilantissimo studio procurarunt. Dum enim quadam die apud Boriam Aragonensium curia prouenisset, vt prædictum Petrum ad regni fastigium subleuarent, & ex Nauarra aliqui ex magnatibus aduenissent, & eos Aragonenses minus curialiter recepissent, Petrus Titionis eis occurrens recepit liberaliter, & iucunde, & sciens Petrum Tharaliæ balneis detineri, prædictos magnates duxit ad eum, sed fuit eis a ianitoribus aditus denegatus. Et indignantes ilico abierunt, & peracto prandio cum Petro Titionis mutato proposito recesserunt. In eadem autem curia procurantibus dictis magnatibus, fuit promotio Petri Tharaliæ impedita, & res dilatata vsque ad curiā Montionis. Cumq̄ in Montione iterum conuenissent, potiorū consiliū hoc firmavit, vt Ranimirū monachū fratri mortuo subrogarent, & eductum de monasterio apud Oream in regni solio collocarunt, & sororem Comitis Pictauiensis in vxorem ei post modicum temporis ascuerunt. Hic fuit Boria. in prælijs fortunatus, & suis benignus, propicius, liberalis adeo, quod fere omnes villas, & castra regalia militibus est largitus. Suscepit autem filiam nomine Petronam, quæ postea dicta fuit Vrraca, quæ Raimundo Barcinonensi Comiti fuit nupta, & cum esset nubilis, statim Rex monachus fuit suo monasterio restitutus, qui tamen dum in regno existeret, monasterium suum ecclesijs, & possessionibus multis ditauit, quæ adhuc hodie possidet in Aragonia, & Nauarra. Pictauii.

De vnione regni, & comitatus Barcinone, & filijs Comitis, & Reginae.

Caput. III.

IVS itaque filia Vrracā coniuncta Comiti Barcinone, fuit regni, & Comitatus vna deinceps successio subsecuta, & suscepit idē. Comes ex Vrraca Regina duos filios, & vnā filiā, Aldefonsū, scilicet, & Sanciu, & Dulciam, quæ nupsit Regi Sancio Portugalensi, cuius generationē infer-

rius describemus. Sancius duxit vxorem Sanciam filiam Nuniij Comitis ex Castella, ex qua suscepit filium Nuniu, qui fuit mortuus sine prole. Aldefonsus autē primogenitus patri, & matri succedēs sceptrā regni, & comitat⁹. Hic fuit strenuus, & liberalitatis satis amator, & in partibus Prouinciæ multa gessit. Comitatus enim Prouinciæ suus erat. Hic populauit Turolum, & alia plura castra, & duxit vxorem Sanciam nomine, quam Imperator Hispaniarum susceperat ex Richa Imperatrice, quæ fuit filia Ducis Poloni, ex qua suscepit tres filios, scilicet Petrum, Aldefonsum, & Fernandum, & tres filias, Constantiam, Alienor, Sanciam. Aldefonso dedit comitatum Prouinciæ. Hic fuit bonus, strenuus, atq; largus, & duxit vxorem neptem Comitis Folocalquerij, ex qua suscepit filium, qui nunc Prouinciæ principatur, & est strenuus, atq; prudens, qui ciuitates multas, & castra a comitatu deperditas acquisiuit. Hic duxit vxorem Beatricem filiam Comitis Maurienem, ex qua suscepit quatuor filias, quarum vna nupit Regi Francorum domino Ludouico. Aliam duxit dominus Angliæ Rex Enricus. Constantia filia Regis Regi Vngariæ fuit nupta, & viro mortuo sine prole in Aragoniam est reuersa, quā Rex Petrus frater eius dedit in vxorem Regi Siciliæ Federico, qui fuit postea Imperator. Cumq; Aldefonsus Comes Prouinciæ frater eius cum sorore Regina in Sicilia nauigasset, ipsa iuncta matrimonialiter Federico Aldefonsus Comes vitam finiuit cum multis alijs nobilibus, qui cum eis ex Aragonia, et Catalonia nauigant, Federicus autem suscepit ex Cōstantia filium Enricum, qui adultus duxit vxorem filiam Ducis Austriae. Sed quia contra patrem intentauerat rebellare, pater eum tandiu tenuit captiuatum, donec in Apulia diem vltimum consummauit.

Turolum

De Petro Rege Aragoniæ, & eius morte.

Caput. III.

PETRVS autem, qui erat primogenitus Aldefonso patri successit in regno. Hic fuit strenuus, curialis, & largus, & vndecumque pecunias habere poterat, liberaliter erogabat adeo, quod interdum castra, & municipia creditoribus obligabat, ne manus solita semper dare, inueniretur a largitionibus aliena. Hic semper fuit Regi Castellæ Aldephonso nobili fidei amicitia scederatus, & cum eo in famosissimo bello Vbetæ fuit victor, vt inferius latius disseremus. Hic cepit castellum Abibdeimuz, & alia castra, quæ a Sarracenorum instantia liberauit. Hic duxit vxorem Mariam filiam principis nobilis Guillermi montis Pefulani, quam habuerat ex filia Imperatoris Constantipolitani, & suscepit ex ea filium nomine Iacobum.

Vbeta.
Alibdeimuz.

Hic Rex Petrus sub Innocentio Papa tertio Romam adiens, ab eodem Papa fuit in ecclesia sancti Pancratij diademate coronatus. Demum cum venerabilis Arnaldus Narbonensis Antistes contra hereticos, qui prouincia Narbonensi nomen Domini blasphemabāt, de Gallijs crucis signatorū multitudinē aduocasset, aduenit Petrus Rex Aragonū in auxiliū Comitis Tolosani. Nam ipse Raimundus Comes Tolosæ Alienor sororē Petri Regis Aragonensis duxerat in vxorem. Raimundus etiā eius filius patri equiuocus sorori Regis nomine Sancie erat matrimonio copulatus, & ex ista Sancie genuit filiam, quæ nupit Aldefonso filio Ludouici Regis Francorū Comiti Pictauiensi. Rex itaq; Petrus cū paucis Aragonensibus, & pluribus Catalanis, & prædicto Comite, & etiā cum Fuxenli, & alijs magnatibus Gallie Gothice, iuxta ca-

LIBER

Murelorn
Fuxensis.
Sexena.
M. cc.
lx.

strum, quod Murelum dicitur, cū Gallicis cōmiserunt, & sicut Domino placuit Rex cum Aragonensibus in p̄lio ceciderūt, quia ipsi soli viriliter perstiterūt, Fuxensi, & Tolosano Comitibus terga p̄bentibus cum aliquibus Catalanis. Nec Rex Petrus, cum esset plene catholicus, in fauorē venerat blasphemorū, sed, vt diximus, affinitatis debito. Mortu⁹ autē sepultus est in Sexena, quā mater sua Regina Sancia cōstruxerat hospitali, & instituerat ibi collegium dominarū. Occubuerunt autem cum eo in bello de magnatibus Aragonis, Aznarius Pardi, & Petrus Pardi filius eius, & Gome- tius de Luna, et Michael de Lusitania, & multi alij de potioribus Aragonis. Hoc p̄- lium fuit æra millesima ducentesima quinquagesima secunda.

De Rege Iacobo, & filijs eius, & magnalibus eiusdem.

Caput. V.

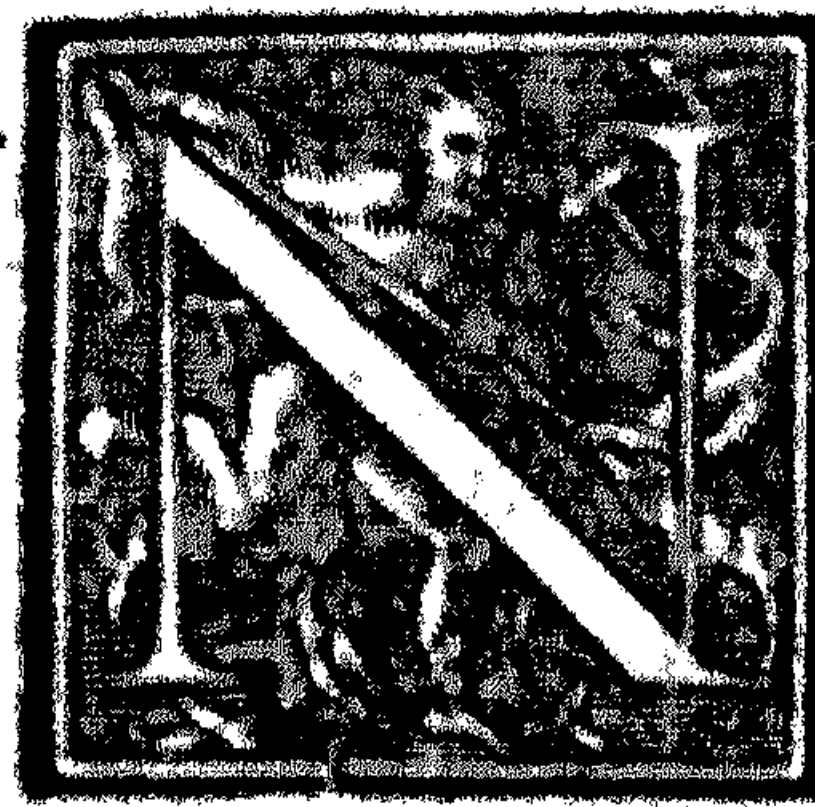

MORTVO Rege Petro filius eius Iacobus adhuc paruulus fue- rat a patre Simonis Comitis montis fortis custodiae deputatus, & eius filiae desponsatus. Sed quia in bello Murelli idem Simon Regi Petro dederat causam mortis, sedes Apostolica sic prouidit, vt infans suis naturalibus redderetur, & per Petrū Beneuentanū sanctae Ma- rię in Acquiro Diaconū Cardinalē fuit Rex Iacobus suis fidelibus restitutus. Hec omnia venerabili Hispano Socobiensi Episcopo sollicitè procurate, & in proprijs sumptib⁹ personaliter laborante. Cūq; iam ad annos adolescētis perue- nisset, Alienor filiā Aldefonsi Regis nobilis ex Castella, quā pater dimiserat domicel- lam, duxit vxorē, & genuit ex ea filiū, qui dicitur Aldefonsus, sed postea per venerabi- lem Ioannē apostolicę Sedis Episcopū Cardinalē, fuerūt iudicio ecclesię seperati. Eo quod sibi cōsanguinitatis linea attingebat, filio tamē per eundē legatū legitimato. Rex vero Iacobus emulatione magna contendens parentum magnalia superare, cepit ter- ras Arabum infestare, & cepit oppidum, quod dicitur Burriana, multis alijs castris, & villis Arabum occupatis. Postea vero magno nauigio congregato ex omni littore regni sui Baleares insulas est aggressus, & Maioricam caput regni ciuitatem nobi- lem, maximam, & potentem impugnatione diutina fatigatam Rege, & incolis p̄ne cæcis, suo dominio subiugauit, licet de suis multi ceciderūt bellis varijs intercepti. Ob- tentis etiam Eniza, & Minorica relictis defensoribus, in Aragoniam cisfretauit. Nec vnus regni acquisitione contentus regnum Valentia, quod multis munitionibus p̄æminebat, adiit confidenter, & longis concertationibus ciuitas infestata inuicta Regi se victam tradidit. Et subiectam, nec se credens Rex inuictus aliquid peregrisse, dum agendum aliquid remanebat, & inuadens cæteras vrbes regni tamdiu incur- sus, & cædibus regni incolas coarctauit, donec vrbes, castra, & fere omnia municipia regni Valentia Regi inclyto reddiderunt, vt iam tranquillitate suis regnis vndique procurata, & omnib⁹ aduersarijs iam obtentis, non habeat, quibus moueat ex se guer- ram. Hic, vt diximus, a prima vxore per ecclesiam separatus duxit aliam nomine Iole- sam filiam Andreae Regis Vngariae, & Iolesae Reginae, quae fuit filia Petri Impera- toris, & Iolesae Imperatricis Constantinopolitanę, qui erant de genere Regū Fran- corum, & ex hac vxore suscepit filiam nomine Iolesam, quam dedit vxorem domi- no Aldefonso primogenito Regis Fernandi, qui Castellae, Tolero, Legioni, Galle- cia, Cordubae, Lusitaniae, & Murtiae principatur. Suscepit autem ex eadem alios filios paruulos, quibus Dominus benedicat, & deinceps dirigat vias eius.

De matris

De Matrimonio Regis Fernandi cum sorore Veremundi,
& de morte Sancij Regis.

Caput. VI.

VNC ad Regis Sancij, & filiorum eius historiam reuertamur.

Itaq; Rex Sancius dictus Maior patriæ finibus dilatatis, & pace inter filios ordinata, contra Veremundum Regem Legionis arma commouit, & de regno eius loca plurima acquiuit. Hic Sancius dum quadã die se in venationis studio recrearet, aprum secutus, contigit in ciuitate olim nobili tunc deserta, quæ Palentia dicebatur, cryptam in forma ecclesiæ inuenire, & altare in honore sancti Antonini martyris adhuc extans, ad quam cum aper fugiens aduenisset, & Rex vibrato venabulo feram in crypta occidere voluisset diuino percussus miraculo, quod proposuit, non potuit adimplere. Obrigit enim brachium eius dextrum, & sic aper illæsus euasit. Rex autem conuersus ad preces beati martyris Antonini suffragium implorauit, & ilico destitutus iussit ciuitatem disruptam reparari, & super cryptam ecclesiam ædificari, & procurauit ibidem Episcopum consecrari, & totam ciuitatem cum omnibus terminis, & pleno dominio Episcopo, & ecclesiæ donatione obtulit liberali, villas, & possessiones alias superaddens, quibus adhuc hodie gaudet ecclesia Palentina. Magnates autem detrimentum patriæ attendentes Regem Veremundum suasionem, & consilio induxerunt, vt sororem suam Sanciam valde pulchram virginem daret Fernando filio Regis Sancij in vxorem, qui & consensit, & a partibus veniens Galleciæ, regales nuptias in magnis copijs, & muneribus celebrauit. Tunc Rex Sancius dictus Maior quicquid acceperat vltra Pisoricam Fernando filio suo dedit Sanciam nurui cum bene placito Veremundi. Post hæc Garsias, qui Nauarris Rex fuerat assignatus, causa voti beatorum apostolorum Petri, & Pauli limina visitauit, & eo peregre sic agente, Rex Sancius pater eius plenus dierum vitæ terminum consummauit, cum regnasset annis triginta quinque. Obijt autem æra. M. L. III. quem suus filius Rex Ferdinandus regalibus exequijs celebratis in Ouetensi monasterio sepeliuit.

Palentia.

æra. M. L. III.

De victoria Regis Garsie contra Regem Ranimirum.

Caput. VII.

INTRE A Ranimirus, cui pater in Aragonia partem dederat, concesseratus Regibus Cæsaraugustæ, Tudeliæ, atq; Oscæ contra fratrem suum Regem Garsiam indebite conspirauit. Qui cum peracto voto Roma redisset, inuenit Ranimirum fratrem suum iam Regis nomine superbire, & super Tafallam exercitum congregasse. Sed Rex Garsias cum esset strenuus, & magnanimus Ranimiro occurrit, & insultu turbatum fugæ reliquit, adeo enim improuisus aduenit, quod Ranimiro, & exercitui ad arma noluit conuolare, immo Ranimirus solis pannis lineis circumtectus nudis pedibus in equum prosihit, equum non freno dirigens, sed capistro. Sicque peracta cæde tam in Reges, qui auxiliares venerant, quam in exercitum Ranimiri occupatis tentorijs, & supellectilibus vtrorumq; Rex Garsias victor reedit, & quicquid Ranimirus a patre habuerat præter ipsam Gursiam Rex Garsias strenue occupauit.

Cæsaraugusta.
Tudeliæ.

Taphalia.

& rō

LIBER.

De morte Regis Veremundi. Caput. VIII.

PORRO est orta discordia inter Regē Fernandum, qui Castellę, & Veremundum qui præerat Legioni. Causa autem discordiæ ista fuit. Cum Aldefonsus pater Veremundi adhuc puer regnare coepisset, Rex Sanci⁹ a flumine Ceie versus Castellā omnia occupauit. Sed cū, vt dictū est, Fernandus Regis filius Sanci⁹ sororē Regis Veremundi duxerat in vxorē, terrā illā, quæ in cōtrouersia habebat, pacifice possidebat, eo quod sibi, & vxori fuerat a Veremūdo libere derelicta tēpore matrimonij celebrati. Mortuo autē Rege Sancio, Veremūdo præteritæ iniuriæ remiscens pacta, quæ fecerat, non seruauit, & partē, quā sponte sorori dimiserat, & sorori, noluit vendicare, quod percipiēs Rex Fernāndus ascito Garsia fratre suo Rege Nauarę contra Regē Veremundū, qui cū toto potētiae suę exercitu veniebat iuxta fluuiū Carrionis occurrit, ibiq; exercitus cōgredientes adinuicē pluribus cedibus se læserūt. Et Rex Veremundus de velocitate, & fortitudine equi præsumens, & ipse acer per curucos militares imperterritus se iniecit, vt Regem Fernandum posset impetere gladio speciali. Sed Rex Garsias, & Rex Fernandus non minori ferocia pertinaces ex aduerso viriliter resistebant, & dum Rex Veremundus equi impetu traherēt, confossus lancea in terrā cecidit expers victorię, simul & vitę. Multi etiā de suis militibus post eius impetum concurrētes insibi ceciderunt, & eodē momento vita, & dominio caruerunt. Corpus autē Regis Veremundi Legionē delatū cum vxore sua Tharasia est sepultū.

Geia.

Carrio.

De vnione regnorum Castellæ, & Legioni, & de filijs Regis Fernandi.

Caput. IX.

POST hæc autem æra. M. LIII. cum regnum Legionis ad Regem Fernandum ratione vxoris suæ Sanciæ pertineret, non enim alius hæres supererat, cōgregato exercitu Rex Fernandus impetiuit Legionem. Et quamuis propter Veremundi mortem coepissent indigne aliquatulum rebellare, tamen de facili obtinuit ciuitatem, eo quod nondum erat post destructionē Arabum firmiter reparata. Et ingrediens Legionem in Regem ab omnibus est receptus, & regali diademate decimo Kalendas Iulij a venerabili Seruando Legionensi Episcopo insignitus, & regnauit annis. XL. mensibus. VI. & sic regnorum schismata quieuerunt. Confirmauit etiam leges Gothicas, & alias addidit, quæ spectabant ad regimen populorū. Hic Rex Fernandus vir bonus, & iustus, ac timens, Deum, & strenuus in agendis, ex prædicta Sancia Veremundi sorore genuit Vrracam primogenitam ornatam moribus, & decore, antequam regni fastigium obtineret. Postea genuit Sanciū, postea Geloiram, postea Aldephonsū, postea Garsiam, hos filios fecit instrui liberalibus disciplinis, adultos vero militaribus studijs assuetos, incurSIONES, & prælia indidit frequentare, filias autē in deuotione erudiri præcepit, & studijs foeminarum.

æra. VI.
L. iij.
Legio.

De discordia fratrum, & morte Regis Garsia. Caput. X.

SUCCEDENTIBVS autē prosperis Fernando, frater eius Garsias Rex Nauarrorū cum esset magnanimus, & superioris impatiens de fratris successibus torquebatur. Cum q; eum contigisset apud Anagarum egrotare, & Rex Fernandus venisset ad eum gratia visitandi, inique

Anagarū.

cogitans Rex Garsias eum proposuit retinere. Sed cum consiliū p̄tuisset, Rex Fernandus Dei gratia liberatus exiit oppidū, & ad propria remeavit. Paucis autē dieb⁹ interpositis Regem Fernandū accidit infirmari. Cumq; ad visitandū Rex Garsias modo simili aduenisset, ut scelus pr̄teritū expiaret, quod in innoxium cogitavit, ipse noxius est perpessus. Et captus a Rege Fernando custodiendū Ceiaē deputatur, sed Cela. paucis diebus elapsis promissione suis custodibus, soluitur, & suæ patrię restitutus coepit vindictā totis viribus procurare, & cōgregato exercitu tam suorū, quam Ruchonū, Vasconū, & Maurorū ad fratris iniuriā properavit. Cūq; post transitū montis Auce cōsedisset in loco, qui dicitur Ataporca, Rex Fernandus veniēs ex aduerso, per legatos pacem humiliter postulavit, ut contenti suis pace perpetua lætarentur. Auce mona.

Quod Rex Garsias renuēs nuncios cōminando graua inhonoros ad se misit. Cumque iam belli periculū immineret, magnates, & milites regni sui ad ipsum communit̄ter accesserunt humiliter supplicantes, ut eis, & ablata restitueret, & leges patrias confirmaret. Cum enim præcelleret strenuitate corporis, & virium magnitudine super omnes, adeo ut omnibus præmīneret, crudeli superbia grassabatur, & possessiones militum infiscabat, & iura patriā immutabat. Ipse autem solis viribus autumans præualere, petitiones militum refutavit, ne uideretur annuere ex timore. Tunc duo milites, quorum bona proscripserat, naturale debitum abnegantes se in aduersarium trāstulerunt, ad hoc Nutritius eius, qui eū ab infantia nutrierat, vir prudēs, & bonus: strenuus, & fidelis, sinceris lachrymis cōsulebat, ut & petitis annueret, & sibi suorū animos complanaret. Rex vero animo induratus, neutris satisfecit. Tunc ille Nutritius inquit: Intelligo quod hodie victus, & inglorius morieris, sed ego præmoriar, ne te videam morientem, quem tanto studio enutriui. Cumq; se exercitus circumspicerent, & ad certamen vndiq; properarent, ille Nutritius depositis clypeo, & Nutritius fides. galca, & lorica, pannis duntaxat vsualibus circumtectus, sola lancea, & gladio comitatus, morti in prima acie se obiecit, ne alumni, & gentis excidij esset testis. Cūq; mutuis cædibus hinc inde exercitus se impeterent, coepit præualere exercitus Castellanus, eo quod numero, & potentia excedebat, & Rex Garsias suorū animos non habebat. Tunc quidam milites, qui fuerant ex familia Veremundi, & noctu collem qui Nauarrorū exercitui imminabat, clanculo occuparant, Regis Garciae acies cum duobus militibus, qui ab eo recesserant, impetu irrumpentes, ad Regis aciem peruenerunt, & alter militum, qui ab eo recesserat, dicitur eum lancea perfodisse, ex quo ictu in terram cecidit Rex Garsias, & duo magnates, qui cum eo aderant inibi ceciderunt.

Cumq; Rex Fernandus fratre occiso, & fugato exercitu de victoria lætaretur, pietatis non immemor præcepit suis ne fugientes læderent Christianos, tamen Sarraceni, qui aderant, pro maiori parte captiuitate, & gladio perierunt. Tunc Rex Fernandus præcepit corpus Regis Garciae honorifice Anagarum deportari, & in monasterio sanctæ Mariæ, quod ipse construxerat, & donarijs plurimis adornaue rat, sepeliri.

De Monarchia Regis Fernandi, & de acquisitione Portugalliaē,
& diuisione Regnorum. Caput. XI.

N G I T V R Rex Fernandus non minus de Dei gratia, quā de victoria gloriosus, regnum fratris obtinuit sine mora factus Monarchus Hispaniæ vltioris, scilicet Galleciæ, Asturiarum, Legionis, & Castellæ, Anagari, & Iberi. Terra autem Nauarræ inter Iberum, & Pyrenæum Anagarū.

LIBER,

Penlenis
 Ripagur-
 tia
 Sena-
 Viseum.

remansit Sancio filio Regis Garsiae, qui fuit occisus in Pennaleni, & Aragonia cum
 Ripagurtia Ranimiro. Cumq; in tranquillitate secunda gauderet, congregato exerci-
 tu processit, vt Portugalam, & Lusitaniã occuparet, quas tunc temporis Arabes de-
 tinebant, & primo ingressu celsis pluribus cepit Senam eo pacto, vt incolę remanerēt,
 & essent subditi sub tributo, inde Viseum veniens obsedit eam. Sed quia ciuitas mul-
 tis sagittarijs abundabat, Rex exploratis ingressibus ciuitatis præcepit vrbis ianuas ab
 armatis, & fortibus obseruari, & propter sagittarum instantiam præcepit asses cly-
 peis superponi, ne impugnantes a sagittarijs læderentur, & duplex lignum sagittarum
 impetus hebetaret. Cumq; ciuitatē fortiter, & continue, impugnaret Viseorum, coar-
 ctam obtinuit, & habitatoribus captiuatis, & interfectis, diripientibus dedit manus, re-
 pertusq; fuit ille sagittarius, qui in alia obsidione socerum suū interfecerat Aldephon-
 sum eumq; captum fecit Rex oculis, & manibus, & pede altero mutilari. Inde q; pro-
 cedens peruenit Lamecum, & quamuis ciuitas loci difficultate inexpugnabilis videre-
 tur, tamen castris ligneis, & diuersis machinis coarctata in continenti capiē incolis, &
 opibus occupatis, & partem habitantium interfecit, partem ad refarciendas ecclesias
 disruptas reseruauit. His itaq; munitionibus occupatis proposuit Coimbriam maio-
 rem illius patrię ciuitatem cum Dei adiutorio impugnare, & ad petendum cæleste
 subsidium ecclesiam beati Iacobi visitauit, & implorato per triduum diuinę auxilio
 Maiestatis, beati Apostoli oraculo confortatus contra Coimbriam exercitum con-
 gregauit, vbi fixis tentorijs circumquaq; machinas, & castra lignea eleuauit. Sed
 quia ciuitas fortitudine, & magnitudine præminebat, obsidionē contigit diutius pro-
 telari. Erant autem sub Arabum potestate monachi religiosi in loco arcto, qui Lor-
 uanum adhuc hodie appellatur, hi laboribus manuum insistentes thesauros frumen-
 ti, ordei, & milij, & siliginis ignorantibus Arabibus conseruarant, hæc omnia pro-
 prio victui subtrahentes. Verum quia protracta obsidio victualibus indigebat, de
 recessu ab omnibus tractabatur. Sed audientes monachi occurrunt, & quæ a longis
 temporibus conseruarant, Regi, & obsidioni liberaliter obtulerunt, & his victuali-
 bus exercitus confortatus longanimis est effectus, & cibus refocilati impugnationi vr-
 bis de die in diem viriliter insisterunt, donec obsessi fame, & pugna coacti elanguidis
 animis marcuerunt. Verū Christianis viriliter insistentibus, & machinis vndiq; qual-
 santibus, auxilio Dei, & beati Iacobi interuentu murus irrumpitur ciuitatis, quo vi-
 so Arabes consternati ciuitatem, & opes Fernando Principi obtulerunt pro vita tan-
 tummodo supplicantes, quod Regis clementia acceptauit, & die Dominica hora ter-
 tia inuicto Principi ciuitatis dominium reddiderunt. Eo tempore fertur vir Græcu-
 lus ex Hierosolyma causa peregrinationis ad ecclesiã sancti Iacobi aduenisse, qui inde-
 uotione pernoctās audiuit indigenas enarrare, vt militē in Christianorū prelijs appa-
 rere, sed ipse licet deuotus Apostolo prædicabat non militē, sed piscatorē, cūq; in tali
 pertinaciã permaneret, reuelatione diuina meruit intueri equū splendore conspicuum
 Apostolo presentatū, & armorū insignijs decoratū obsidētib; Coimbriã subuenire,
 & peregrinus, de quo dixim⁹, visione huius certus factus, & diē, & horā captionis Co-
 imbrię in ecclesia Apostoli publice prædicauit, & sicut ipse prædixit, sic postea rei veritas
 patefecit, & sic remansit terra citra Mondaicū fluuiū Christianę fidei acquisita. Cōmi-
 sit autē custodiã illius patrię Sisenādo, qui olim exul ad hæserat Abenadab Regi Aga-
 renorū, et suę merito probitatis fuit in eius oculis graciosus, q; bella, et vastationes exer-
 cuit cōtra Christicolas Lusitaniã, et Portugaliã habitantes, iam nūc recōciliat⁹ Principi

Lamecū.
 Coim-
 bria
 Loruanū.
 Mondai-
 cum.

Ferdinando fuit restitutus gratiæ, & honori Rex vcr̄o Ferdinãndus pro triumpho gratias agens ecclesiam beati Jacobi visitauit, & oblatiis donarijs ad propria est reuerfus, & coepit bonis actibus abundare, & toto tēpore vitæ suæ ab infestationibus Arabum non cessauit. Et timens ne post mortem eius de regno filij decertarent, ipse viuens regnū diuisit, & dedit Sancio primogenito a flumine Pisorica Castellam, Anagarum, & Iberum: & dedit Aldefonso Legionem, Asturias, & Transmeram vsq; ad flumen, quod dicitur Oue, Astoricam, & partem camporum, qui Gothici nuncupantur, & Berizum vsq; in Villā in monte, qui dicitur Ezebredus, dedit Vrracæ, & Geloiræ filiabus Zemoram, & Taurum: Garsia dedit totam Galleciam cum ea parte, quæ dicitur Portugale.

Pisorica.
Castilla.
Anagarū.
Transmera
Oue.
Berizum.
Ezebred?

De vastatione regni Toletī, & de translatione reliquiarum in regnum suum.

Caput. XIII.

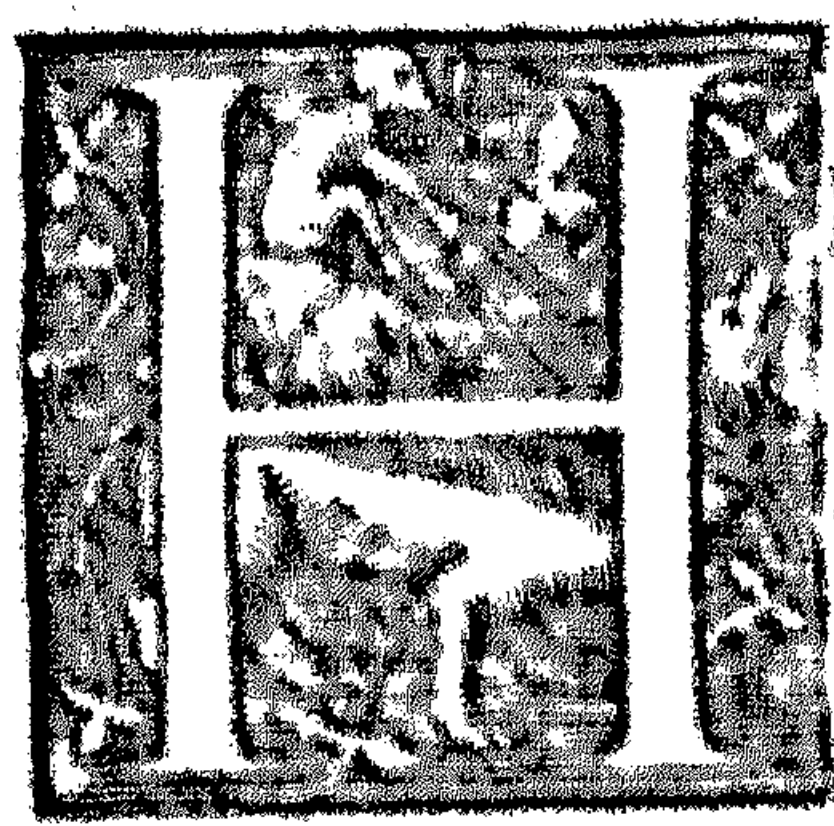

OST hæc apud Legionem curia celebrata, direxit acies contra Mauros, & quædam castra Christianis infesta victrici gloria subiugauit, videlicet Gormatium, Vadum Regis, Aquilariam, Valeranicam, quæ nunc Berlanga dicitur, Ripam sancti iusti, sanctam Ementianam, Gormicis, & turres multas Speculatorum, quas nunc dicimus Atalias, per quas Christianorum introitus nudabatur, in valle Borgecorrexī, & in loco, qui nunc dicitur Caracena, vsq; ad Medinā Cælim solo diruptas adæquauit. Inde ad loca Cantabriæ properans expullis Mauris, montana Auce & Ionæ suę subdidit dicioni. Inde firmans propositum versus Toletum, Talamanticam, Guadalसाराम, Alcalā, Maieritum, cætera loca dominiij Toletani sic cæde, & incendio deuastauit, vt Rex Toleti suorum clamoribus concitatus, & mœnera dedit, & iuramento promisit tributa annis singulis se daturum. Postea adeo Regem Hispalis infestauit, vt corpus beati Isidori permitteret inde leuari, quod a duobus episcopis Aluito Legionensi, & Ordonio Astoricensi multis miraculis coruscantibus translatum est ab hispali Legionem. Aliqui dicunt corpus beatæ iustę cum corpore beati Isidori tunc translātū. Sed quia nostris tēporibus corpora sanctarū iustę, & Rufingę reuelatione ostensa per Petrū Fernandi nobilem Principē sunt translata ad regale monasterium prope Burgis, ego nolo, sed diffiniat, qui præsumit. Verum Rex Fernandus ecclesiam honorificā fecit construi, & in honore eiusdem sancti Isidori dedicati, quam auro, & argento, & lapidibus preciosis, & cortinis sericis decorauit, & eandem ecclesiā vespere, & mane, nocturnisq; horis, & sacrificij tempore frequentabat interdum cum clericis in Dei laudibus modulando, interdum e iam vices cantoris explebat. Cumq; Sepulturam in monasterio sancti Facundi, aut sancti Petri de Aslantia eligere decreuisset, vxoris suę Regingę Sancię precibus inclinatus Legionem in ecclesia, quam construxerat, elegit sibi, & coniugi & successoribus sepulturas, & etiā ab vxore suã Regem Sancium patrē suum a monasterio Ouertensi ad eandē transtulit sepulturam, ad instantiā etiam Legionensium Zemoram nobilem ciuitatem, quam Almanzor olim diruerat, reparauit. Postea cum ciuitas Abulensis longis temporibus diruta remansisset, Rex Fernandus ab ea corpora sanctorum martyrum Vicenci, Sabine, & Christete dicitur transtulisse, sed quia aliqui dicunt ea esse Abulæ, alij in monasterio sancti Petri de Aslantia, alij corpus sancti Vicenci Legionem, alij corpus Christete Palentiæ, dubium pro certo asserere non præsumo. Constituit etiam vt in toto regno Legionensi leges Gothicæ seruariantur.

Gormati-
um.
Vadum
Regis.
Aglaria.
S. Emerē-
tiana.
Gormi-
cis.
Borgeco-
rexī.
Caracena
Medina
cæli.
Auca.
Ionia.
Toletum
Talaman-
ca.
Guadal-
saiara.
Alcala.
Maieriti.
Burgis.

Zemora.
Abulēsis.

LIBER,

De religiosis actibus Regis Fernandi, & morte eius, & vxoris illius.
Caput. XIII.

Hic itaq; Rex Fernandus iam senectute confectus vitam suam bonis operibus, & Deo placitis dedicauit. Ecclesias regni sui, & precipue sancti Iacobi, sancti Saluatoris, sancti Isidori, & cathedralem ecclesiam Legionis possessionibus, & donarijs incluytauit, monasteriorum etiam indigentiam de suis facultatibus subleuabat. Dum vero quadam die in cathedrali ecclesia Legionis audiret diuina, vidit ministros ecclesiae causa familiaris inopia nudis pedibus ministrare, & statim certos reditus ad calceamenta instituit ministrorum. Caeterum cum ad sancti Facundi monasterium veniebat, cibus eorum contentus pari ordine, & consortio quasi vnus ex eis & diuinis officijs insistebat, & cibarijs regularibus utebatur. Cumq; oblatu vas vitreum de manu Abbatis ad mensam residens suscepisset, vas decidens de manu Regis ilico fractum fuit. Rex vero pro negligentia valde poenitens incontinenti vas aureum gemmis ornatum fecit asserri, & Abbati offerens pro vitreo satisfacit. Obtulit insuper Cluniacensi monasterio de regio fisco mille aureos annuatim perpetuo soluendos, nec minus eo regina Sancia vxor eius bonis, & pijs operibus abundabat, & in regni regimine, & bellorum discrimine eius sollertia utilis, & sedula apparebat. Cumq; Regi Fernando Arabes Celtiberiae, & Carpentaniae tributa negarent, ipse Rex cum exercitu eos aggrediens, & vastationibus infestauit, & pristinae restituit seruituti. Sed iam vitae sibi termino imminente, apparuit eis beatus Isidorus, & die sui obitus intimauit, & cum coepisset post modicum infirmari, fecit se Legionem abduci, & nono Kalendas Ianuarij die Sabbati ingressus est ciuitatem, & ex more corpora sanctorum, flexis genibus adorauit petens, & supplicans, vt cum dies obitus iam instaret, anima eius ab Angelis duceretur. In ipsa autem nocte Dominicae natiuitatis licet arger ipse Rex cum clericis interfuit matutinis concinens, vt infirmitas tolerabat, & obseruabatur ibi tunc temporis officium Toletanum. Facto autem die vocatis Episcopis fecit sibi Missam solenniter celebrari, & percepit corporis, & sanguinis Domini sacramentum. In crastino autem vocatis Episcopis, & Abbatibus, & viris religiosis vna cum eis fecit ad ecclesiam se deferri, & imposito capiti diademate, & indutus regalibus, indumentis, coram sarcophago sancti Isidori clamauit ad Dominum voce clara: Tua est potentia, tuum est regnum Domine, tu es super omnes Reges, tuo Imperio omnia sunt subiecta, quod te donante accepi, restituo tibi regnum, tantum animam meam in aeterna luce iubeas collocari, & his dictis exutus regalibus ornamentis pro venia exorabat, & recepta ab Episcopis poenitentia & gratia vltimae vnctionis, indutus cilicio, & conspersus cinere duobus diebus in poenitentia, atq; lachrymis superuixit. Tertia autem feria hora sexta in festo, S. Ioannis Euangelistae plenus dierum reddit Deo spiritum immaculatum, & iuxta patrem suum in eadem ecclesia sancti Isidori est sepultus. Regnauerat autem viuentem patre annis. XII. In Castella mortuo patre, annos. XII. in Castella, & legione annis. XVI. In vniuerso annis. XL. mensibus. VI. diebus. II. Regina autem Sancia vxor eius superuixit. II. annis, & obiit sexto Idus Nouembris, & sepulta est iuxta eum.

S. Facundus.

Cluniacensis.

Celtiberia.
Carpentania.De discordia Fratrum, & qualiter vixit Sancijs Aldephonsum.
Caput. XV.

POST mortem itaq; Regis optimi Fernandi, tres filij eius & duæ filiaë remanserunt. Sancius, Aldefonsus, Garfias, Vrraca, & Geloira, sed licet ipse regnum filijs diuisisset, & partem suam vniciq; assignasset, quia omnis potestas impatiens est consortis, & quia Reges Hispaniaë a feroci Gothorum sanguine contraxerunt, ne maiores aliquem velint parem, nec minores superiorem, sepius inter Gothos regalia funera fraterno sanguine maduerunt. Rex itaq; Sancius Castellaë, & Nauarraë finibus non contentus, in humanitatis Gothicaë successor, & hæres, & sanguinem fratrum sitire, & ad eorum regna cœpit cupidus anhelare, vt nihil fratribus, vel sororibus de ijs, quæ pater dederat, remaneret, sed solus totum ambitiosus haberet. Vnde contigit, & cædes varias prouenire, & sanguinem innoxium sæpe fundi. Pater vero eorum attendens filij Aldefonsi plus quam cæterorum modestiam, Vrracam, & Geloiram filias commendarat. Cum esset vero Vrraca sollers, & prouida, Aldefonsus ei tanquam matris in omnibus deferebat, & eius consilio se regebat.

De pugna fratrum, & transitu Aldefonsi ad Regem Toleti.

Caput. XVI.

SANCIVS vero, qui erat primogenitus cœpit regnare annis millesima nongentesima quinta, & sex annis regnavit. Hic Regna fratrum sibi noluit vëdicare, & primo incurfu cœpit Aldefonsum, qui erat medius, infestare. Dum autem Rex Sancius contra fratrem exercitum congregasset, ille veniens ex aduerso occurfu opposito se obiecit, & in loco, qui Plantaca dicitur sunt congressi, & Domino disponente, qui Sancium extollebat, vt lapsu rueret grauiori, Rex Sancius fugauit fratrem, & exercitum Legionis, & de vtroq; exercitu plurimi ceciderunt. Et quod Arabes consueuerant sustinere, fraterno gladio in se verso, Christiani miseri pertulerunt, vt et usq; in prælio Aldefonsus abiit Legionem. Iterum autem diem constituunt ad pugnandum, tali pacto, vt victus victori regnum cederet sine pugna. Cumq; in loco, qui Vulpecularia dicitur, conuenissent; iuxta ripam fluminis Carrionis ex vtraq; parte pluribus bello cæsis, demum Rex Sancius fuit victus, & cū fugæ dubiæ se dedisset, Rex Aldefonsus volēs parcere Christianis præcepit, vt nullus præsumeret persequi fugiētes. Erat autem cum Rege Sancio miles strenuus dictus Rodericus Didaci Campiator. Hic Regem suum deuictum animans persuasit, vt quoad posset fugientem exercitum reuocaret, & in aurora Legionensibus, & Gallecijs improuidis adueniret. Gens enim illa consuevit in prosperis se iactare, & alios deridere, in aduersis fortiter comminari. Vnde nocturnis confabulationibus fatigati circa mane fortius dormierunt, & irruente exercitu Regis Sanci sunt præuenti, & multis captis, alijsq; cæsis, cæterisq; fugatis, Rex etiam Aldefonsus capitur in ecclesia beatæ Virginis, quæ est in prælidio Carrionis, & Burgis ducitur captiuatus. Tandem procurante Petro Assuri Comite cum consilio Vrracæ sororis ea condicione educitur, vt in monasterio sanctorum Facundi, & Primitiui monachali habitu vestiretur. Cumq; hoc totum Rex Sancius acceptasset, Rex Aldefonsus non proposito, sed timore sumpsit habitum monachalem. Verum procurato consilio cum Petro Assuri Comite fugit noctu, & Toletum veniens ab Almecone Rege inibi dominante solenniter est receptus, & multis muneribus honoratus. Et Rex Toleti interposito iuramento securi

ara. M.
dececv.

Plantaca

Vulpecularia

LIBER.

tatis sibi prestitit cautionem, & in ipso atrio regio domos, & mansionem congruam fabricauit, vt Rex Aldefonsus extra strepitum ciuitatis cum suis Christianis commodius habitaret, & iuxta regale viridarium, vt recreationem reciperet quando vellet. Erant autem cum eo tres fratres viri nobiles, & fideles videlicet, Petrus Assurij, Gundifalvus Assurij, & Fernandus Assurij, quos Vrraca Regina fratris sui Regis Aldefonsi custodiae, & consilio deputarat, & Almenon in eo gratias tot inuenit, quod eum quasi filium diligebat. Ipse vero pro Almenone contra vicinos Reges Arabum bella vtiliter exercebat, & pacis tempore per montana, & ripas fluminum venationibus intendebat.

De venationibus, & pronosticis Aldefonsi.

Caput. XVII.

Teuina.
Brioca.

VERM tunc temporis inter condensa arborum, & in humore fontium, ripa Teuinae vrsis, & apris, & alijs bestijs abundabat, & ipse ascendens per alueum, locum sibi placidum, qui nunc Briocadi dicitur, adinuenit. Cumq; sibi castellum, & loci amoenitas, & venationis copia placuisset, reuersus Toletum a Rege postulans impetrauit, & collocatis ibi montarijs, & venatoribus Christianis, remansit locus suae subditus dicioni, & pauculos Christianos gnares venandi, & officij sagittandi ibi accolae collocauit, quorum successio ibi mansit vsq; ad tempora Ioannis tertij Archiepiscopi Toletani, qui locum ipsum habitatoribus ampliauit, & vicum parochiae sancti Petri, quasi suburbium, populauit. Quadam autem die cum Almenone descendit in viridarium gratia spaciandi, & cum eis turba Arabum circumsedit, & prospiciens cominus ciuitatem, coepit altius cogitare qualiter posset tanta ciuitas restitui Christianis. Verum cum confessu diuino fatigati per viridarium ambularent, Rex Aldefonsus sub vna arbore decubuit recreandus, & eo somnium simulante, Rex Almenon cum suis Arabibus loquebatur, si posset tam fortis ciuitas virute aliqua expugnari. Cui quispiam sic respondit. Si per septem annos huic vrbi fruges, & vindemiae auferrentur, deficientibus victualibus posset capi. Quod Aldefonsus audiens corde intimo conseruauit. Iterum quadam die cum Aldefonsus iuxta Almenonem causa solacij consideret, coeperunt erigi capilli verticis Aldefonsi. Et Almenon coepit comprimere manu sua, sed capilli tanto amplius coeperunt erigi, quanto amplius premebantur. Et sapientes Arabum hoc notantes suaserunt Regi, vt interficeret Aldefonsum, qui pronosticum hoc signabat ipsum ad vrbis dominium eleuandum. Almenon vero noluit foedus promissae fidei violare, sed iurare petijt, ne eo uiuente sui regni terminos infestaret, & Rex Aldefonsus spontaneus Almenoni hoc iurauit. Eo itaque Toleti degente, Vrraca Regina praesensit quod Rex Sancius frater eius intendebat eam rjs, quae pater sibi dederat spoliare. Zemorenses vero Regis Aldefonsi exilium aequanimiter non ferentes, Arriam Gundifalvi virum nobilem, & potentem, qui Vrracam Reginam nutrierat, in principem elegerunt, vt eo duce resisterent Castellanis.

Qualiter regna fratrum Rex Sancius occupauit.

Caput. XVIII.

SED Rex Sancius ex Castellæ, & Nauarræ partibus exercitu congregato Legionem aduenit, & eam, licet modicum infestam, vt vi etor inualit, & cætera, quæ Regis Aldefonsi fuerat dicionis. & libitrium regnorum imposuit diadema. Et cum Rex Sancius circa huiusmodi moraretur, Rex Gargas in suos tyrannide grassabatur, & vilis ab omnibus, & a suis etiam habebatur, & contra fratrem belia, licet segniter, intentabat. Habebat autem quendam Vernulam causa familiaris secreti plus debito sibi charum, cuius delationibus contra milites, & barones aures credulas adhibebat, & licet sæpius supplicasset, vt a se predictum Vernulam remoueret, dicellum eius nullatenus voluit sustinere. Et ipsi reputantes dedecus, & iacturam, quia eius delationibus lædebantur, delatorem in eius presentia occiderunt, in cuius morte se laesum reputans, & consulum illatum dedecus sæpe obijciens, omnes suos cepit affligere indistincte, districte cominans se indignationi sue nullum terminum positurum.

Sui autem minarum pericula patiescentes, & illatum dedecus recolentes ab eius dominio, prout poterant, discedebant. Occupatis vero Legionem, & Asturijs, Rex Sancius vultum versus Galleciam obfirmavit. Gallecis autem turbatione, qua diximus, in vota diuisis, Rex Sancius de facili obtinuit, quod optabat. Interim autem Rex Gargas assumptis secum trecentis militibus iuit ad Agarenos, & nisus est suadere, vt secum contra fratrem suum exercitum destinarent, regnum fratris, & suum eis pollicens se daturum. Cui taliter responderunt. Cum Rex esses, regnum tibi seruare minime potuisti. Quomodo ergo perditum nobis dabis? Honoratum tamen muneribus, sed despectum ad Christianorum patriam remisit, qui duplici consulatione contritus cepit prouincias infestare, & in Portugalia se receptans loca plurima occupauit.

Cui occurrens Rex Sancius frater eius in loco, qui sancta Hirenea dicitur, ambo fraternas acies ordinarunt, & inito prælio, victus Gargas regno perduto captiuatur, & apud Lunam vinculis, & custodiae mancipatur.

Luna.

De obsidione Zamoræ, & Sancij Regis morte.

Caput. XIX.

OCCUPATIS itaque fratrum regnis terram sororum voluit etiam occupare indignas sororibus, eo quod Aldefonso fugituo, & exuli condolebant, & dicionis suæ phalangibus conglobatis urbem aggressus est Zamorensem, & obsidione conclusam cepit fortiter impugnare. Sed Arias Gundisalui, de quo diximus, & obsessi alij viriliter resistebant, nec obsessor obtinere potuit, quod optabat.

Zemora.

Cumque utrinque certamina agerentur, & miles quidam ex ciuitate egrediens, qui dicebatur Belidius Athaulphi Regem per castra deambulans lancea perijt incunctanter, & festinatione, qua venerat, se restituit ciuitati. Verum Rodericus Didaci Campiator zelo domini interfecti eum prosequitur sine mora, & fere in ipsa urbis ianua interfecit, sed velocitatem Belidij non potuit prauenire. Rex autem Sancius priuatus habitis, & ambitis recepto vulnere, vita caruit, atque regnis, & in exercitu turbatione non modica excitata inter obsessos, & obsessores conflictus etiam interuenit. Et alij diuersa sugæ pericula attentantes alij per deuia deuiantes in captiuitatis & mortis supplicia inciderunt. Castellani autem, quorum constantia audaci consilio semper fuit, corpus principis in sarcophago egregie locauerunt, & commertio lugubri, & re

LIBER

Ouicnsis. sonis planctibus subsequentes ad Ouicnsimonasterium detulerunt, vbi expletis exequijs sepulturae honore regio tradiderunt.

De recessu Aldefonsi ab Almeone, & reditu in terram suam.

Caput. XX.

ELEBRATIS vero exequijs, Castellani, & Nauarri Burgis pariter conuenerunt, & quia Rex Sancius decesserat expers prolis, Castellani, & Nauarri fidelitatis inatae semper memores Aldefonsum, qui a facie fratris Toletum confugerat, in Regem, & dominum concorditer elegerunt tali pacto, vt prius ab eo reciperent iuramentum, quod Rex Sancius de eius conscientia non fuerat interfectus. Et eidem electos nuncios clanculo destinauerunt. Vrraca etiam Regina Legionensium, & Zemorensium curia congregata, & eorum recepto consilio ad fratrem suum Aldefonsum, quem praeter caeteris diligebat, & Toleti tunc temporis morabatur, nuncios destinauit, vt acceleraret accipere regna fratrum. Et praecipit nuncijs, vt hoc consilium secretissimum haberetur, ne reuelatio in Regis periculum vereretur. Sed viri diabolici, qui nunc dicuntur initiati, & solebant Arabibus Christianorum proposita denudare, Regis Sancij morte comperta, nunciare Arabibus percurrerunt. Sed Petrus Assurij vir discretus, & in lingua Arabica eruditus, & pro rumoribus patriae curiosus omni die extra Toletum, quasi spaciandi gratia, ad tria milliaria, vel amplius equitabat. Et casu accidit quodam vespere, vt inueniret quempiam venientem, qui dixit sibi se ideo aduenire, vt Regi Almenoni Regis Sancij interitum nunciaret. Petrus autem duxit eum quasi causa colloquij extra viam, quem amputato capite interfecit, & ad viam rediens, & paulisper procedens inuenit alium rumore, & causa simili venientem, quem excidio simili decollauit, sed via alia alijs venientibus secretum non latuit Almenonem. Petro vero Assurij gressu tertio procedente Vrrace Reginae nuncius superuenit, qui, vt facta fuerant omnia, nunciauit, & ille festius Toletum rediens cepit Aldefonso inscio itineri necessaria praeparare. Cumque die altero Castellanos nuncius aduenisset, & Regi negotium indicasset, ipse & Petrus Assurij dubitabant, ne si Almenoni nuncium reuelarent, Regem caperet, & pacta grauia postularer, vel si celarent, & ipse alias posset scire, hostilius desguiret. Et dum ipsi tali dubio tenerentur, Rex Aldefonsus confidens in Domino sic respondit, honorifice me recepit, & necessaria liberaliter ministravit, & vt filium me tractauit, quomodo eum celare potero, quae Dominus mihi fecit? & accedens ad eum, quod per nuncios acceperat, reuelauit. Almenon autem haec omnia iam sciebat, & omnium viarum transitus fecerat diligentissime obseruari, vt si eo inscio vellet abire, ab obseruatoribus caperetur. Cumque audisset, quae dixerat Aldefonsus, factus hylaris sic respondit. Gratias ago Deo altissimo, qui me ab infamia liberare, & te a periculo voluit custodire. Si enim me inscio affugisses, captionem, aut mortem nullatenus euassisses. Nunc autem vade, & accipe regnum tuum, & de meo accipe aurum, argentum, equos, & arma, quibus possis tuorum animos complanare. Cumque inter eos multa amicabiliter tractarentur, inter caetera hoc exegit, vt Rex Aldefonsus iuramentum sibi, & filio suo primogenito, quod de securitate fecerat, innouaret. Et cum necessitas immineret, contra vicinos Arabes adiuuaret. Et ipse, & filius primogenitus Aldefonso se foedere simili

obligarunt. Erat autem minor filius de cuius federe nil dixerunt, nec Aldefonsus fuit ei in aliquo obligatus. His peractis Almenon cum maioribus gentis suae usque ad montem de Velatome Aldefonso regaliter comitato, dedit munera, & pecunias, quibus Aldefonsus Rex inclytus, dicto vale, in summitate montium ab eis discessit, & suis feliciter redonatur.

De sublimatione Aldefonsi in Regem, & de vxoribus, & filiabus eius.

Caput. XXI.

VENIENS itaque Zemoram cum Regina Vrraca, quae erat prudens, & pijs operibus dedicata, habito consilio diligenti cepit in operibus iusticiae exerceri. Castellani etiam, & Nauarri ad ipsum illico conuenerunt, & ante omnia iuramentum, ut diximus, exegerunt, quod non fuerat conscius mortis Regis Sancij fratris sui. Sed cum nemo vellet ab eo recipere iuramentum, ad recipiendum se obtulit solus Rodericus Didaci Campiator. Unde & postea licet strenuus, non fuit in eius oculis gratosus. Et Rex Aldefonsus optento regno, quod perdidit, & etiam regnis fratrum omnibus acclamantibus viuat, viuat, omnes ei communiter iurauerunt, & accepit imperij diadema aera milesima centesima prima. Tringinta annorum, & septem mensium erat, cum regnare cepisset & regnavit quadraginta tribus annis.

Hic habuit quinque vxores successive legitimo matrimonio sibi iunctas, prima fuit Agnes, secunda Constantia, ex qua suscepit filiam nomine Vrracam, quae fuit vxor Comitis Raimundi de qua ipse Raimundus genuit Sanciam, & Aldefonsum, qui fuit postea Imperator, Tertia Berta ex Thuscia oriunda. Quarta Elisabet, ex qua genuit Sanciam quae fuit vxor Comitis Roderici, & Geloiram, quam duxit Rogerius Rex Siciliae. Hic Rogerius fuit frater Roberti Guiscardi, & filius Tancredi de Alta villa, qui veniens a Normania Siciliam, & Apuliam, & Calabriam, & Capuam occupauit. Quinta Beatriz ex partibus Gallicanis, habuit etiam aliam vxorem, quae Ceida postea Maria fuit dicta, habuit etiam duas nobiles concubinas, vna dicebatur Semena Munionis, ex qua genuit Geloiram, quae fuit vxor Raimundi Comitis Tolosani, & ex illo Comite genuit Aldephonsum Jordanis, qui sic dictus, eo quod fuerit in Jordanis flumine baptizatus. Ipsa enim cum viro in Syria transfretauit tempore illo, quo exercitus ille magnus procedens ex partibus Galliarum isto Raimundo Comite duce, ac praevio cum Episcopo Auiciensi Ierusalem, Tripolim, & Antiochia acquisit, hortante, & personaliter in Gallijs, & Italia praedicante beatissimo Urbano Papa secundo, qui primus substituit euntes in subsidium terrae sanctae in dextro humero crucis signaculo insigniri, & eadem Semena Munionis genuit aliam filiam, quae Tharasia dicta fuit, quam duxit Comes Enricus ex partibus Bisontinis, congermanus Raimundi Comitis patris Imperatoris, ex qua suscepit idem Enricus Aldefonsum, qui fuit postea Rex Portugaliae.

De virtutibus Aldefonsi. Caput. XXII.

VNO ad gestorum eius principia redeamus. Hic fuit strenuitate maxima nobilis, virtute excelsus, gloria singularis, abundauit in diebus eius iusticia, finem accepit seruitus, consolationem lachrymae, augmentum fides, dilationem patria, audaciam populus, confusus est inimicis, obtinuit gladi, cessauit Arabs, timuit Apher, ploratus, & ululatus Hi

LIBER,

paniæ usq; ad istum mansit absq; consolatore, dextera eius præsidium patriæ, munimentum absq; timore fortitudo sine perturbatione, protectio pauperum, virtus magnatum magnitudo & rþs eius infra angustias Asturiarum non potuit contineri, & elegit laborem indiuiduum comitem vitæ suæ, delicias miseriam reputabat, & bellidubia experiri delectabile, & iucundum, id deperditum reputans vitæ suæ, in quo belli pericula non agebat. Rex accrescens magnanimus Aldefonsus, Rex accrescens sedit in forti, arcus eius confissus in Domino inuenit gratiã in oculis Creatoris magnificauit eum in timore inimicorum, & in populo suo elegit eum zelare fidem, dilatare regnum, exterminare inimicos, concludere aduersarios, multiplicare ecclesias, restaurare sancta, restituere dissipata. Cumq; vt diximus, Almenoni, & filio primogenito scedere teneretur, eum iuxta scædus adiuuit in omnibus, quo aduixit. Et cum Rex Cordubensis regnum Almenonis inuadere conaretur, Rex Aldefonsus contra eum pro scæderis debito properauit. Cumq; aduentum eius Almenon audiuisset, timuit eum in sui dispendium aduenire. Sed Rex Aldefonsus nunciauit eidem, quod in eius auxilium veniebat, propter pacta, quæ olim præcesserant inter eos. Tunc Almenon occurrit ei cum actionibus gratiarũ, & ambo intrãtes fines Cordubæ omnia cædibus, & incendijs vastauerunt & actis prædis, vterque ad propria scelicitè est reuersus, nec præsumpsit Rex Cordubensis regnum Toleti amplius infestare. Tunc mortua Agnete duxit uxorem nomine Constantiam ex partibus Galliarum, cuius superius fecimus mentionem.

De obsidione, & captione ciuitatis Toletanæ.

Caput. XXIII.

MORTVO Almonone, & filio suo Issem primogenito, de quo diximus sicut patri fuit semper propicius, & adiutor, ipso mortuo secundus filius Almenon Hiaie dictus post fratrem in regno substituitur Toletano, qui a vñs fratris, & patris minus aberrans ccepit in seniores, & populum, quos tot angarijs, & perangarijs conuexabat, vt mortem vitæ præferrent. Alias ignominiosus, inutilis, & imbellis. Almenon autem pater suus Regi dederat Aldefonso quædam municipia Canales, & Vmos, in quibus cum ipse veniebat in adiutorio Almenon, infirmos, & debiles collocabat. Cumq; vt diximus, Toletani a suo principe premerentur, & a vicinis gentibus vexarètur, & Rex eorum de eorum miserijs non curaret, coniurati insimul Regi dixerunt, populi, & patriæ te exhibe protectorem, aut quæremus alium defensorem. Hiaie autem captus luxurijs dicta dicentium paruipendit. Tunc ipsi pressi dominio, & cladibus vicinorum Regi Aldefonso nuncios destinarunt antiq; quam eius noticiam attendentes, & auxilia impensa fideliter recolentes. Et ei per nuncios supplicarunt, vt ciuitatem quamuis inexpugnabilem obsideret, vt coacti pugna colorem excusationis haberent, cum ei traderent ciuitatem. Cumq; ipse illi Regi rulo scedere teneretur, ciuium oblatione suscepta, congregauit exercitũ ex omnibus partibus regni sui, & fruges, & vindemias deuastauit per totũ territorium Toletanum, & per quatuor annos id ipsum intulit successiue. Et licet ciuitas cunctas superet sui opulencia ciuitates, tamen tot annorum vastatione continua non potuit victualibus non carere, & Rex Aldefonsus id ipsum percipiens congregato exercitu in finit

Canales.
Vmos.

Obsedit

O Obsedit secura suum Castella Toletum
 P Castra sibi Septena parans, aditumq; recludens
 P Rupibus alta licet amploq; situ populosa,
 I Circumdante Tago rerum virtute referta
 D Victu victa carens inuicta se dedit hosti.
 A Huic Medina Coelim, Talauera, Comimbria plaudat
 C Abula, Secobia, Salmantica, Publica Septem.
 A Cauria, Cauca, Colar, Iscar, Medina, Canales,
 P Vlmus, & Vlmelum, Magerit, Atentia, Ripa,
 T Osoma cum Fluuio lapidum, Valerunica, Maura,
 A Acalona, Fita, Consoera, Maqueda, Butracum
 Victori sine fine suo modulantur ouantes.
 Aldephonse tui resonent super astra triumphii.

Toletum

Cepit itaq; Toletum æra. M. C. XXXIII. multis pactionibus interpositis, videlicet, vt Sarraceni haberent plene, & integre domos, & possessiones, & omnia, quæ habebant, & Regi remaneret præsidium ciuitatis cum viridario ultra pontem.

æra. M. C. XXXIII.

Reditus autem, qui antiquo iure dabantur Regibus, ei persoluerent Agareni, & etiam quod maior Mezquita eis in perpetuum remaneret. Sicq; Rex adeptus præsidio, & ciuitatis dominio mansit ibidem pro ciuitatis tuitione magno periculo se exponens. Fuit autem capta in die Urbani Papæ & martyris octauo Kalendas Iunij, vicesimo anno regni sui, & quia de eius intentione dubium adhuc erat, distulerunt electionem Pontificis in futurum. Tunc Rex in vrbe Regia statuit thronum suum, donec securum præsidium stabiliret, & gentem fidei confirmaret, & electionis populus prævaleret.

Mezquita

De dote ecclesiæ Toletanæ. Caput. XXIII.

VIDENS autem Rex, quod Deus prospera indulgebat, conuocauit regni proceres, & maiores Episcopos, & Abbates, & viros religiosos, & quiddecimo Kalendas Ianuarij omnes in vrbe Regia cõuenerunt, & habito diligenti tractatu dominum Bernardum virum religionis, & prudentiæ cõmuniter, & concorditer in Archiepiscopum elegerunt, & Rex incontinenti dotauit ecclesiam liberaliter, & hunc

Briocam
 Barciles
 Cabañas
 Couera
 Rodeillas
 Alcolea
 Azebuch
 Melgar
 Almonecir
 Alpobrega

ste, & dedit ei Briocam, quam sibi retinuerat a tempore Almeonis, Barciles, Cabañas, de Sagra, Couera, Rodeillas, Alcolea sub Talauera, Azebuch, quæ nunc dicitur Melgar, Almonecir, Alpobrega, & in ciuitate omnes stationes, quas vulgariter tendas vocamus, necnon domos, molendina, furnos, viridaria, vineas, & hortos, pro quibus hodie eius memoriam, & exequias veneratur ecclesia Toletana, & multa alia priuilegia dedit immunitatis.

Quod Mezquita Maurorum facta est ecclesia Christianorum.
 Caput. XXV.

T quia adhuc litera Gothica, & translatio Psalterij, & officium Missæ institutum ab Isidoro, & Leandro Pontificibus, quod cum translatione, & litera dicitur Toletanum, per totam Hispaniam seruebantur, ad instantiam vxoris suæ Reginae Constantiæ, quæ erat de

k

LIBER.

partibus Galliarum misit Romanum ad Gregorium Papam Septimum, ut in Hispaniis omissio Toletano Romano, seu Gallicano officium seruaretur. Bernardus autem Toletanae ecclesiae electus fuit de Agenensi territorio oriundus scilicet de oppido Salutatis. Hic cum fuisset ab infantia literatus omissio clericatu militiae se ascripsit, & postmodum infirmitate coactus in monasterio sancti Aurentij Auxitani beati Benedicti regulae sumpto habitu se dicauit, exinde vocatus ab Hugone Clumacensi Abbate cum eo laudabilem egit vitam. Deinde cum Rex Aldephonsus vellet sanctorum Facundi, & Primitiui ex ea causa, quam diximus, monasterium ampliare mittit ad venerabilem Hugonem Clumacensem Abbatem, ut ei virum prouidum, & religiosum mitteret, qui in praedicto monasterio sanctorum Facundi, & Primitiui Abbatibus officio fungeretur, & sicut in Gallijs illud monasterium praecedebat, ita & istud omnibus monasterijs eiusdem ordinis in Hispanijs praesideret. Praedictus autem Abbas Clumacensis Bernardum, quem ob sanctitatis meritum charum habebat, cum alijs monachis destinauit, qui mox veniens factus Abbas, omnibus se exhibuit amabilem, & benignum, adeo quod cum Deus omnipotens Toletum Christianae restituit potestati, mox ipse post modicum interuallum fuit electus in Archiepiscopum, & Primatem. Cumque rex ad partes Legionis iuisset, ipse electus Regina constantia hortante ascitis militibus Christianis maiorem Mezquitam ingressus est Toletanam, & eliminata spurcicia Mahometi erexit altaria fidei Christianae, & in maiori turri campanas ad conuocationem fidelium collocavit. Quod cum ad Regis notitiam peruenisset, indignatus animo, & dolore accensus, eo quod Sarracenis pactum firmauerat de Mezquita, a sancto Facundo tribus diebus venit Toletum, proponens Bernardum electum, & Regnam Constantiam incendio concremare. Cumque tantis furoris indignatio ad noticiam Toletanorum Arabum peruenisset, maiores, & minores cum paruulis, & vxoribus in pago, qui Magam dicitur, Regi obuiam exierunt. Cumque Rex ad eorum multitudinem peruenisset, existimans eos causa quarelae venisse sic respondit, non vobis iniuria facta fuit, sed mihi, cuius fides fuit hactenus illibata, sed iam de caetero de fide non potero me iactare, mea autem intererit, & vobis satisfacere, & in praesumptores acrius vindicare. Arabes autem, ut erant prudentes, eleuatis vocibus, & flexis poplitibus cum lachrymis audientiam postularunt. Tunc Rex aliquantum substitit tenens equum, & Arabes in hunc modum perorare coeperunt: Bene nouimus, quod Archiepiscopus, Dux, & Princeps est legis vestrae, & si causa fuerimus necis eius, ob zelum fidei Christiani nos percussent vna die, & si Regina perierit causa nostri, semini eius erimus perpetuo odiosi, & post dies tuos acrius vindicabunt. Vnde petimus, ut parcas eis, & nos voluntarie te absoluimus a foedere iuramenti. His auditis ira Regis in gaudium commutatur, eo quod Mezquitam habere poterat sine fidei laesione, & ingressus urbem Regiam, omnia pacifice pertractauit.

De commutatione officij Toletani.

Caput. XXVI.

REGORIVS autem Septimus, de quo diximus, ad petitionem Regis Aldefonsi misit quendam Ricardum Abbatem sancti Victoris Marsiliensis, ut ecclesias Hispaniae tot persecutionibus perturbatas, ecclesiastico moderamine ordinaret. Qui minus religiose officium peragens coepit irregularius se habere. Quod attendens Toletanus electus per maris, & terrae pericula se Romani Pontificis conspectui

presentauit, & Gregorio Septimo viam vniuersę carnis ingresso inuenit Vrbantim
 Secundum in sede Apostolica substitutum, a quo gratanter, & benigne susceptus con-
 secrationem, pallium, & priuilegium obtinuit, & primas institutus Hispaniarum
 Apostolicę sedis benedictione suscepta, & per Tolosam rediens ibidem cum Epi-
 scopis Gothicę Gallię, & Narbonensis Archiepiscopo concilium celebrauit. Ideo
 per pyrenęum in Hispanias transiens omnium ecclesiarum Hispanię curam gessit,
 & statuto die in festo scilicet sanctorum Crispini, & Crispiniani octauo Kalendas
 Nouenbris in honore beatę Marię, semper virginis, & beatorum apostolorum Pe-
 tri, & Pauli, & sanctę crucis, & beati Stephani protomartyris Toletanam eccle-
 siam conuocatis Episcopis dedicauit, & in maiori altari multas, & preciosas reli-
 quias, quas a sede Apostolica attulerat, & quas Rex, & Regina de suis, & patrum
 suorum thesauris obtulerant, collocauit, quorum hodie beneficijs latatur populus
 Christianus. Verum quia Ricardus legatus se gerebat in aliquibus minus caute, re-
 ligione, & autoritate compescuit attentata, adeo quod ille Ricardus legatione priua-
 tus, fuit ab Urbano summo Pontifice reuocatus. Verum ante reuocationem clerus,
 & populus totius Hispanię turbatur, eo quod Gallicanum officium suscipere a le-
 gato, & Principe cogebantur, & statuto die, Rege, Primate, legato, cleri, & popu-
 li maxima multitudine congregatis, fuit diutius altercatum clero, militia, & populo
 firmiter resistentibus ne officium mutaretur, Rege a Regina suaso contrarium minis,
 & terroribus intonante, ad hoc vltimo res peruenit militari pertinacia decernente,
 vt hæc dissensio duelli certamine sedaretur. Cumq; duo milites fuissent electi, vnus
 a Rege, qui pro officio Gallicano, alter a militia, & populis, qui pro Toletano pari-
 ter decertarent, miles Regis ilico victus fuit populis exultantibus quod victor erat
 miles officij Toletani. Sed Rex adeo fuit a Regina Constantia stimulatus, quod a
 proposito non discessit, duellum iudicans ius non esse. Miles autem, qui pugna-
 uerat pro officio Toletano, fuit de domo Matantię prope Pisoricam, cuius hodie
 genus extat. Matantię
Pisorica. Cumq; super hoc magna seditio in militia, & populo oriretur, de-
 mum placuit, vt liber officij Toletani, & liber officij Gallicani in magna ignis con-
 gerie ponerentur & indicto omnibus ieiunio a Primate, legato, & clero, & oratio-
 ne ab omnibus deuote peracta, igne consumitur liber officij Gallicani. Et prosiliit
 super omnes flammam incendiij cunctis videntibus, & Dominum laudantibus, liber
 officij Toletani illæsus omnino a combustione incendiij alienus. Sed cum Rex
 esset magnanimus, & suę voluntatis pertinax executor, nec miraculo territus, nec
 supplicatione, suusus, voluit inclinari, sed mortis supplicia, & direptionem minitans
 resistentibus, præcepit vt Gallicanum officium in omnibus regni sui finibus serua-
 tur, & tunc cunctis flentibus, & dolentibus inoleuit prouerbium. Quo volunt
 Reges, vadunt leges. Et ex tunc Gallicanum officium tam in Psalterio, quam in
 alijs nunquam ante susceptum fuit in Hispanijs obseruatum, licet in aliquibus mo-
 nasterijs fuerit aliquanto tempore custoditum, & etiã translatio Psalterij in pluri-
 mis ecclesijs cathedralibus, & monasterijs adhuc hodie recitatur. Ricardo itaq; le-
 gatione priuato, primas Bernardus cœpit in Hispanijs ecclesias ordinare.

De schismate clericorum, & de reditu Primatis, & de
 bonis viris a Gallijs ductis.
 Caput. XXVII.

LISDEM diebus sanctissimus Urbanus Papa secundus tactus dolore cordis, eo quod ab Agarenis Hierosolymitana ciuitas tenebatur, personaliter verbum crucis cepit omnibus prædicare, sicut superius meminimus nos dixisse, eius indulgentijs prouocatus. Venerabilis Primas Bernardus de clericis indigenis Toletanam ecclesiam ordinauit, & assumptis ad viam necessarijs, crucis signaculo insignitus recessit a propria ciuitate volens cum exercitu, de quo superius diximus, in Syriam transfretare. Cumq; vix esset tribus diebus a sede propria elongatus, clerici, quos in ecclesia instituerat, stulte locuti dixerunt adinuicem primatum suum nunquam de cætero reuersurum. Vnde spiritu malignitatis, & insipientiæ, inflammati alium electione indebita subrogarunt, & primatis domesticos eiecerunt, qui gradu concito Dominum consequentes, prout factum fuerat, intimarunt, at ille non immerito admiratus Toletum redijt in auctores sceleris indignatus, quos cum electo suo non tardius degradauit, quam ipsi sceleri præcipitio intronizauerant male dictum. & tollens aliquos de monachis sancti Facundi in ecclesia collocauit, ne interim, dum rediret, ecclesia diuino officio fraudaretur. Ipse vero cepto itinere Romanam iuit. Sed cum ad sedem Apostolicam peruenisset, prohibuit eum Dominus Papa Urbanus, ne procederet, sed in tanta nouitate ad sedem propriam remearet, ne pastoris absentia nouella plantatio periculo subiaceret. Cumq; eum a voti & crucis proposito absoluisset, ipse per partes redijt Galliarum, vbi eligens de diuersis locis viros honestos, & literatos, necnon & iuuenes dociles, quos habere potuit, in Hispaniam secum duxit. De Mosaico duxit beatum Giraldum, quem prius cantorem in ecclesia Toletana, postea fecit Archiepiscopum Bracharensem. De Vituricis sanctum Petrum, quem prius Archidiaconum toletanum. Postea fecit Episcopum Oxoniensem. De Aginno Bernardum, qui fuit cantor ecclesie Toletane, postea fecit eum Episcopum Seguntinum, postea Archiepiscopum Compostellanum, & de eadem ciuitate Petrum, qui fuit iuuenis nutritus in ecclesia Toletana, postea Archiepiscopum, postea Episcopum Socobiensem, & alium Petrum, quem fecit Episcopum Palentinensem, & Raimundum, qui fuit oriundus de Saluitate, & fecit eum post beatum Petrum Episcopum Oxoniensem, qui postea successit eidem in ecclesia Toletana, & Hieronymum de partibus Petragorice quoniam tempore Roderici Campiatoris fecit Episcopum Valentinum, sed in breui ciuitate deperdit eum Dominus Bernardus Metropolitanus eius, & primas, in ciuitate posuit Zamorensem, vt ibi Episcopalia exerceret, in qua nondum fuerat nec Episcopus, nec ecclesia cathedralis. Duxit etiam de eisdem partibus Bernardum, quem post mortem Hieronymi fecit Episcopum in ecclesia Zemorensi, & iste fuit primus proprius Episcopus Zemorensis.

Mafaius

Compostellanus:

De schismate, & despositione Burdini.

Caput. XXVIII.

LIXIT etiam de Lemouicis Burdinum, quem primo fecit Archidiaconum Toletanum, postea Episcopum Coimbriensem, postea Archiepiscopum Bracharensem. Hic erat astutus, & versipellis, qui cum vocaretur Burdinus, factus Episcopus fecit se Mauricium appellari, & immemor fidelitatis, & gratie sancte recordationis Urbano Papa secundo viam vniuersæ carnis ingresso, accessit ad Paschalem Papam secundum, qui prædicto Urbano fuerat substitutus, & magnum pondus pe-

cuniae secum portans promisit Domino Paschali Papae secundo nouiter instituto magnam pecuniam se daturum, si remoto Bernardo, qui eum creauerat, fieret ipse Pontifex Toletanus. Qui nequiciam eius in eo, quod deliquerat volens punire, accepit pecuniam, & eum postea petitione frustraui. Cumq; eo tempore ecclesia persecutione grauissima laederetur, eo quod Imperator Oto praedictum Papam captiuatum cum Cardinalibus carceri mancipasset, idem Burdinus dolore pecuniae instimulatus ad schismaticum Imperatorem accessit, eius famulatu se despondens. Cumque de alio eligendo in Papam Imperator tractaret, attendens Burdini astutiam, mox praecipit eum eligi ad culmen Apostolicae dignitatis, & factus Papa, immo verius Antipapa, Romam ingreditur Imperiali potentia comitatus, & in ecclesia sancti Petri, vt Papa resedit, & solennia celebrauit vocatus Gregorius Papa octauus. Cumque diuina gratia adiuuante Paschalis Papa carcerem euasisset, persecutione coactus per maritima, & Apuliam ferebatur incertus, ibiq; diu degens, vt exul, persecutionem constantissime tolerauit, & Gaete dicitur obisse. Ibidemq; fuit in Papatu Gelasius substitutus qui scripsit Toletano Primati, sicut in eiusdem Papae inuenitur regesto epistolam sub his verbis: Gelasius Episcopus seruus seruorum Dei Venerabili fratri Bernardo Toletano Primati, & ceteris Hispaniarum Episcopis. Non latere credimus fraternitatem vestram, qualiter frater noster Mauritius Bracharensis Episcopus se iam diu habuerit, & quomodo ecclesiam suam dimiserit, & quomodo Regi excommunicato adhaeserit. Illud etiam, vt opinamur, nostis, quod a predecessore nostro sanctae memoriae Paschali Papa in concilio excommunicatus sit, & quod Bracharensi ecclesiae sit mandatum, vt pastorem sibi alium prouideret. Nunc tandem per Regis tyrannidem post longum electionis meae spacium in cubile sanctae matris Ecclesiae se ingressit. Ideoq; fraternitati vestrae mandamus, vt ad electionem in Bracharensi ecclesia faciendam solitudine charitatis debitae operam praebatis. Ipsum vero Mauritium excommunicatum, periurum, & matris ecclesiae constupratorem, caeteris ecclesiae filijs publicetis. Datis Gaete, octauo Kalendas Aprilis. Et eidem Papa in Gallias nauigans Lugduni decessit in Pontificatu anni circulo vix expleto. & huic successit Calixtus secundus, qui erat Archiepiscopus Vienenensis frater Raimundi Comitis patriae Aldephonsi Imperatoris Hispani. Hic mox pace formata debite restituitur dignitati, & Burdinum iam ab Imperatore abiectum Sutrii conclusit obsessum & captum. Et depositum. Calabriae in monasterio sanctae trinitatis de Cauea captiuitati perpetuae mancipauit, qui ibi vixit fere vsq; ad tempora Eugenij Papae tertij, a quo fuit quartus Dominus Alexander. Vnde & in secretario palatii Constantiniani hi versus reperiuntur inscripti.

Lugdunū
Vienna.

Sutrium.

Ecce Calixtus, honor patriae, decus Imperiale:

Nequam Burdinum damnat, pacemq; reformat.

Hos inquam praedictos viros literatos, prouidos, & honestos, primas Bernardus per Gallias transiens in Hispania secum duxit, & eos in Toletana ecclesia canonicos ordinauit. Monachos, quos ibi reliquerat, sancti Facundi monasterio, & ex eis, quos secum duxerat, vt sapiens architectus fundandis ecclesijs prouidit primaria fundamenta, quorum solers prudentia, & honesta religio causam dotationis, & incrementi ecclesijs praebuerunt, sicut adhuc hodie patet in priuilegijs possessionum, & libertatum, quae ecclesijs supra dictis ob eorum sanctitatis reuerentiam Principes indulserunt.

LIBER.

De captione Alcalæ, & Valentiaë.

Caput. XXIX.

Alcala.

Valentia.

Dorij.

VM ergo primas Bernardus ad sedem propriam redisset, Castro, quod dicitur Alcalá, vix expugnabili obsidionem parauit, & incolæ, qui eidem castro immineret, castrum aliud obfirmavit. Demumq; fame affecti loci incolæ per devia aufugerunt, relicto castro venerabili Bernardo Primati, quod adhuc hodie in Toletanæ ecclesiæ possessionibus numeratur. Rex autem Aldephonsus acquisita iam vrbe Regia, & munita, restauratis oppidis, & ciuitatibus extremorum Dorij, inertiaë inscius Sarracenorum patrias peragrauit, loca munitiora diruens, & plana deuastans adeo, quod sibi coëgit seruire Cismarmos Arabes sub tributo, & cum tanta gloria emeret in priuilegijs, quæ personis, vel ecclesijs conferebat, Imperatorem Hesperiaë se vocabat. In diebus eius Rodericus Didaci Campiator, qui ex causa, quam diximus, non erat in eius oculis gratus, conferta manu consanguineorum, & militum aliorum proposuit per se Arabes infestare. Cumq; versus frontariam Aragoniaë peruenisset, congressus cum Rege Petro Aragoniaë obtinuit contra eum, & etiam viuum cepit, sed continuo manumisit. Et inde procedens peruenit Valentiam, & obsedit. Cumq; ad succursum Valentiaë Buchar Rex Arabum cum exercitu aduenisset inuito certamine obtinuit Rodericus, & Buchar fugit vix vitæ relictus, cæsa tamen ex suis multitudine infinita. Et incontinenti ciuitas se reddidit Roderico, & eam habuit, quoad vixit, & fuit in ea Hieronymus, de quo diximus in Episcopum consecratus a Domino Bernardo Primati Archiepiscopo Toletano. Sed postea mortuo Roderico Didaci, fuit ciuitas iterum ab Arabibus occupata. Corpus autem Roderici Didaci inter insultus Arabum fuit a suis fideliter, & strenue deportatū ad monasterium sancti Petri de Cardigna, vbi hodie etiam quiescit humatus.

De morte Regis Garsiaë, & sororis eius.

Caput. XXX.

æra. M. c.
xvij.

HIS diebus Rex Garsias cœpit in vinculis ægrotare, quod audiens Rex Aldephonsus doluit vltra modū, diligebat enim eum, & quia filium non habebat proposuerat eum substituere successorem, & quam cito Toletum rediit, a vinculis absoluisset, sed verebatur ne cum esset insolens, in regnis rebellia excitaret. Vnde fecit eum liberiori custodia custodiri, & placita iudulgeri. Et cum esset infirmus & sanguinem minuisset, præcepit Rex, vt a vinculis solueretur. Ex quo ipse ait: Deus noluit, vt in vita soluerer, absolutionem renuo moriturus, sed rogo, & mando sororibus meis, vt me cum compedibus sepeliant Legionem. Cumq; eum ducerent Legionem, prout præceperat, a sororibus, & Pontificibus, qui conuenerant, ibidem regio funere est sepultus, anno, XVI. regni fratris, æra. M. C. XVII.

Et interfuit etiam Renerius legatus, & Romanæ ecclesiæ Cardinalis, ibidemq; celebrato concilio cum Bernardo Toletano primate, multa de officijs ecclesiæ statuerunt, & etiam de cætero omnes scriptores omissa litera Toletana, quam Gulfilas Gothorum Episcopus adinuenit, Gallicis literis vterentur. Post hæc obiit Regina Vrraca Fernandi, & sepulta est Legionem. Post modicum tempus obiit etiam Geloira, quæ cum sorore sua Vrraca, & patribus Legionem habuit sepulturam.

De aduentu Arabum, & morte Auenabet.

Caput. XXXI.

MORTVUS autem vxoribus, quas habuerat successive Agnate, scilicet, Constantia, Berta, & Elisabet, duxit Ceidam filiam Auenabeth Principis Hispalensis, quæ postea baptizata dicta fuit Maria.

Hic auditis magnalibus Aldefonsi, licet non visum, vehementi tamen desiderio adamauit, adeo vt fidem Christi susciperet, & castra, quæ sibi pater dederat, Regis Aldefonsi dominio manciparet. Castra autem, quæ viro dedit, sunt ista, Caracuel, Alarcuris, Cōsocræ, Mora, Occania, Aurelia, Velesum, Opta, Amassatrigo, & Cōcha, & suscepit ex ea filium, qui Sancius vocabatur, quem Comiti Garliæ de Capra dederat nutriendū, & de consilio soceri Auenabervocauit ab Aphrica Almorauides, qui in gente Arabū tenebant tunc tēporis principatum, vt eorum auxilio vteretur cōtra Arabes cismarinos. Sed in contrarium res euenit. Nam cum ipsi in magna multitudine cīsretassent, cœperunt Auenabeth grauius infestare, adeo quod eum in quodam prælio peremerunt, reputabant enim eum, quia filiam, & castra Christiano dederat, Christianum. Cumque Vandalutij eorum potentiam perpendissent, adinuicem tractauerunt, quid esset gratius, aut Christianorum porcos, aut camelos Almorauidum custodire, & sectæ suæ zelo commoti seruire Almorauidibus elegerunt. Et extunc vltra marini, & cismarini sub vnus Regis regimīne seruierunt.

Caracuel.
Alarcuris
Cōsocræ
Mora.
Occania.
Aurelia.
Velesum
Opta.
Amassatrigo.
Concha.
Vandalutij.

De strage Christianorū in Sacralijs, & victoria Aldefonsi in prouincia Hispalensi.

Caput. XXXII.

CONGREGATI igitur Agareni cœperunt inuadere Christianos, & effusi sunt super terræ faciem vt locustæ. Cumq; venissent ad locum Castellæ, qui Roda dicitur, occurrerunt eis duo Comites, Garliæ, & Rodericus. Et in congressu interfectis vtrinq; multis militibus, tandem succubuit exercitus Christianus, & magna captiuitate patrata,

& locis plurimis concrematis Agareni cum superbia redierunt. Post hæc Aldefonsus stragem huiusmodi non leuiter ferens iterum exercitū adunauit occurrens exercitui Agareno, qui cū suo maximo principe, quē Amiramomeninū vocant, ex oppo sito egressus est. Cumq; ambo exercitus in loco, qui Sacralia dicitur, concertassent, demum cessit populus Christianus. Et licet multi de Arabibus perissent, tot & tanti de Christicolis perierunt, quod illius belli strages, & memoria, quasi in prouerbium adhuc extant. Fugatus itaq; Rex Aldefonsus, quem tot victoriæ coronauerūt, non fuit tamen animo consternatus, sed resumptis suis, & conuocatis de omnibus regnis omnibus conuocandis corde magnifico ad victoriam eleuato, eodem anno faciem contra Hispalim obfirmavit. Intransq; Bæticam, & eam partem Lusitaniæ, quæ sibi non suberat, prædis, vastationibus, & incendijs sic omnia deuastauit, quod horū fuga, & Agarenorum victoria scelici commertio mutarentur. Et licet Amiramomeninus multos haberet cum Comite Garlia Ordonij Christianos, non tamen ausus fuit Regi occurrere venienti. Et Rex Aldefonsus reuersus est præda, & victoria gloriosus.

Roda.

Sacralia.

Hispalis.

De obsidione Velelij, & morte Infantis Sancij.

Caput. XXXIII.

LIBER.

Vclisus.

V Mitaq; post labores, & bella plurima Rex Aldefonfus longeuus degeret, & grandeuus contractus infirmitatibus & ætate, Amiramomeninus, qui Hali proprio nomine dicebatur, venit Vclisium obsidere. Sed Rex Aldefonfus, vt diximus, senio, & grauedine non permissus, misit Garfiam Comitem cum filio suo Sancio adhuc paruulo, & cum eis magnates, & milites regni sui. Cumq; prope Vclisium peruenissent, Sarracenorum maxima multitudo, quæ iam obsessis Vclisij præualebat, contra venientes egreditur ad pugnandum, & hinc inde dispositis aciebus congregari incoeperunt. Et sicut Domino placuit, pars Christiana cœpit virtute Arabum infirmari, & in ea parte vbi Comes cum paruulo aderat, cœpit fortius inualere.

Cumq; quispiam equum, cui infans Sancius insidebat, grauiter vulnerasset, Comiti dixit. Pater pater equus, cui insideo, est percussus. Cui Comes præstolare, quia te etiam ferient successiue, & incontinenti cecidit equus, qui fuerat sauciatus, & Regis filio simul cadente, Comes descendit, & inter se, & clypeum paruulum collocauit, cœde vndiq; perurgente. Ipse vero cum esset strenuus, & clypeo paruulum tutabatur, & vndiq; irruentes cœdibus repellebat, sed pede ictu gladii amputato, non potuit amplius sustentari, & incubuit super paruulum, vt ipse, quam puer, antea cæderetur. Cæteri vero magnates, & milites Christiani, qui mortis periculum euaserunt fugientes, & vltimi victoriam effugerunt. Cumq; Comes Garfias Ferrandi, & Comes Martinus, & alij Comites, & magnates ad locum, qui nunc Septem Comites dicitur peruenissent, eos Arabum sequella præuenit. Et septem de magnatibus cum multis alijs ibidem occisis, occisionis locum vocauerunt Arabes Septem porcos, quem postea locum Petrus de Franco Commendator Vclensis mutato nomine septem Comites appellauit.

Septem comites.
Septem porci.

Comites autem & magnates, qui fugerant a conflictu, cum Toletum deiectis vultibus aduenissent, & Regis præsentia astitissent, Rex dolore ineffabili conturbatus talia dixit eis. Vbi est filius meus iucunditas vitæ meæ? solacium senectutis, vnicus hæres meus? Ad quod Comes Gometius sic respondit. Nobis filium, quem exposcitis, non dedistis, cui ille, & si dedi alijs, consortes prælij & custodiæ vos adiunxi, & ille cuius custodiæ specialiter reputaui, sustinuit, incubuit, & occubuit super eum, vos autem relicto puero cur venistis? Tunc Aluarus Fanun vir strenuus, & fidelis sic dicitur respondisse. Memores laborum, quos ab adolescentia tolerastis, ciuitatum, & oppidorum, patriæ, & castrorum, pro quibus totiens sanguinẽ effudistis, & quod auxilium extincto paruulo non prodesset, huc aduenimus, ne cum extincto paruulo magnalium vestrorum gloria extinguatur, si ea, quæ a iuuentute vestra foeliciter acquisistis, nobis perditis perderentur, sed nec sic vis doloris potuit mitigari, quãto enim talia dicebantur, tanto amplius rediuis singultibus memoria filij torquebatur. Tunc perditã fuit Concha, Amassatrigo, Opta, Vclisium, Aurelia, Ocania, & Confogra.

Concha.
Amassatrigo.
Opta.
Vclisium.
Aurelia.
Ocania.
Confogra
Magam.

Quod Vrraca Regis filia datur in matrimonium Regi Aragoniæ Aldefonso. Caput. XXXIII.

LIQVANTO itaq; temporis interuallo videntes Comites, & magnates Regem dolore, & senio cedere ad defectum in pago prope Toletum, qui Magam dicitur, pariter conuenerunt tractaturi, vt Vrracha Regis filia, quæ mortuo Raimundo Comite viro suo adhuc vidua permanebat, nuptui traderetur. Et cum inter se aliquandiu tractauissent,

demum communi consilio elegerunt, vt Comiti Gomezoni dicto postea de Campo sping, qui erat potior matrimonio iungeretur. Et quia consilium Regi proponere non audebat animositatis eius magnificentiam formidantes, quendam Iudeum Cidellum nomine ascuerunt, qui satis erat familiaris Regi propter industriam, & scientiam medicinæ, & huic consilium denudantes mittunt ad Regem, vt quæ tractauerant, nunciaret. Tunc Rex quasi dolore duplici stimulatus Iudeo tale dicitur dedisse responsum. Non tibi imputo, quod hoc dicere præsumpsisti, sed mihi, cuius familiaritate in tantam audaciã prorupisti. Caue ergo ne de cetero audeas in mei præsentia comparere, quod si feceris, ilico morieris. Mea autem intererit, meæ filie sed non, vt postulant, prouidere. Hoc audito recesserunt confusi Comites, & magnates. Iisdem diebus Aldefonsus paruulum filium Raimundi Comitis & Vrracæ Comes Petrus de Traua in Gallecia nutrebat, de quo quia Comes Raimundus non fuerat in Regis oculis graciosus, quasi eius immemor non curabat, sed vocato Toletano primate, & ceteris Episcopis, & abbatibus regni sui, decreuit eum eis, vt filia eius Vrraca Aldefonso Regi Aragoniæ matrimonio iungeretur, & vocato Rege Aragonum, quod decreuerant impleuerunt. Nuptiis itaq; amara conspersione peractis, Aldefonsus Rex Aragoniæ vxorem suam in Aragoniam secum duxit. Rex autem Aldefonsus dictus Hesperia Imperator in senectute sua regni pericula sic sedauit, vt nobiles, & ignobiles potentes, & impotentes vnius legis moderamine regerentur, adeo vt vtriusque sexus quantumlibet imbecillis per omnes regni semitas incederet sine metu.

Campus
sping.

Traua.

De morte Regis Aldefonsi, & miraculoso prognostico mortis eius.
Caput. XXXV.

VMQVE ei vitæ terminus immineret, fere per annum infirmitate chronica tenebatur, & tamen consilio medicorum cotidie aliquantulum equitabat, vt laboribus assuetus, exercitio foueretur, & quia Deus omnipotens eius opera acceptarat, eius obitum prognostico flebili voluit intimare. Octauo etenim die in natiuitate sancti Iohannis hora sexta de lapidibus, qui erant in altaris gradibus cemetati non ex terra, vel ex iuncturis, sed ex ipsa substantia lapidum cœpit aqua cunctis videntibus emanare, & tribus diebus continue emanauit. Erant autem illis diebus in ciuitate Petrus Legionensis Episcopus, & Pelagius Ouetensis, qui audito miraculo cum vniuerso clero, & populo ciuitatis, induti sacris vestibus ab ecclesia cathedrâ vsq; ad altare sancti Isidori vbi hoc acciderat, processerunt, & peracta missa, & sermone proposito ab Episcopo Ouetensi ad locum miraculi accesserunt, & ex ipsa aqua Pontifices, & cæteri laudantes Dominum cum lachrymis porauerunt, ignorantes tamen quid portentis nouitas præsignaret. Sed morte Regis audita ilico cognouerunt, quod luctus, & tribulatio Hispaniæ orphanæ imminebat, quare & duri lapides plorauerunt.

Plenus itaq; gratiæ, & dierum kalendis Iulij, quinta feria clarescente, reliquit luctum populo suo, periculum patriæ, gaudium hostibus, lamentum pauperibus, suspiria religiosi, in eius obitu exiuit latro, præsumpsit prædo, latuit pauper, conticuit clerus, luit incola, sequit hostis, fugit victoria, creuit fuga, gladius in domesticos efferatur, & patriæ exterminio præparatur, quolibet, quod bonum erat, in suis oculis faciente. Rege itaq; finito exitu glorioso primas Bernardus cum magnatibus, & alijs qui aderant, viginti dierum exequias celebravit. Sed quia de tuitione ciuitatis Rege mortuo non spera-

Aldefon-
sus Rex
moritur.

LIBER.

bant, corpus eius ad monasterium sanctorum Facūdi, & Primitiui, quod ipse ditauerat, detulerunt. Vbi sepultus cum hymnis, & laudibus requiescit. Regnavit autem duobus annis fratre vivente, sed isti anni annis fratris annumerantur. Postquam vero Toletum rediit annis quadraginta, mēibus sex, diebus duodecim, qui cū alijs mensibus sunt quadraginta vn^o anni, sepultus ibidē cū suis vxoribus superius nominatis.

LIBER SEPTIMVS RE RVM HISPANARVM CHRONICON.

Caput Primum.

Belliforamen.
Valerancia.
Soria.
Almazanum.

Oscam.

Castellare.

VERVM Rex Aragonum Aldefonsus socii sui auito decessu, mox cum vxore sua Vrraca in Castellam congregato exercitu properauit, & totam terram nullis fere resistētibz, eo quod vxori eius successione prouenerat, occupauit: quam vt bonus princeps quiete, & pacifice ordinauit, & a Maurorum incurribz viriliter custodiuit, & regnum Castellæ tanquam proprium vndique dilatauit, & loca deserta restituens ductis incolis populauit, videlicet Belliforamen, Valeranicam, Soriam, Almazanum. Cumq; de vxoris contubernio dubitaret, eo quod consanguinea eius esset, munitiones plurimas Regis Castellæ Castellanis omissis Aragonensium fidei commendauit, quas eorum aliqui diu fideliter tenuerunt. Hæc autem erat consanguinitas inter eos. Rex Sancius dictus maior fuit pater Fernandi Regis Castellæ, & Ranimiri Aragoniæ primi Regis, Fernandus genuit Aldefonsum, qui coepit Toletum, Aldefonsus genuit Vrracam Reginam, Ranimirus genuit Sancium, qui Oscam obsedit, Sancius autem genuit Aldefonsum, qui duxit Vrracam. Verum Comes Petrus Assurijs a Rege Aldefonso, qui coepit Toletum, Reginam Vrracam paruulam susceperat nutriendam.

Mortuo autem Rege post patris exequias Regina ingratitude spiritū incitata terrā abstulit Comiti Petro Assurijs. Sed Rex Aragonum vxoris ingratitude non acceptans restituit Comiti terram suam, & quia Regina in his, & in alijs excedebat, Rex fecit eam in castro, quod Castellare dicitur, collocari. Regina autem indignanter tolerans custodiri, vocauit milites ex Castella, cum quibus suis custodibus sibi datis reditum obtinuit in Castellam, sed magnates regni ab ea diuortium procuratum nullatenus approbantes varijs tractatibus interpolatis viri gratiæ reddiderunt. Sed tempore procedente cum Rex intellexisset a suis beneplacitis alienari, Soriam vsque eam duxit, ibiq; repudians dimisit eam suæ arbitrio voluntatis, & ipsa ad Comitem Petrum Assurijs properans suo consilio se commisit. Tunc celebrata curia terram petijt ab omnibus Castellanis, quam tamen a Rege Aragoniæ tunc tenebant. Sed, vt fidelitatis debitum exposcebat, terram, quam tenebant, ei communiter reddiderunt. Cumq; sui ad eam ex omnibus regni partibus cōuenirent indignatione maxima prouocati, eo quod Rex Aragonum eam repudiauerat, & in dominio patriæ Aragoones præponebat, eiusdem Regis dominium abiecerunt, & munitiones, & castra omnia, quæ tenebant, Regi naturali dominæ reddiderunt, Tunc Co-

mes Petrus Assurij indutus scarlato, & insidens equo albo, & portans funem in manu accessit personaliter ad Regem Aragonum in castro, quod dicitur Castellare, cui manu, & ore hominum fecerat pro terra, quam ab eo acceperat in honorem, in plena curia sic proponens. Terram, quam mihi dedistis, Regine restitui, cuius erat, meę domine naturali. Manus autem, os & corpus, quę fecerunt hominum vobis offero morte, vel dispendio consumenda. Tunc Rex cum esset aliquantulum iracundus, voluit in continenti sententialiter condemnare, sed suusus a suis sententiam distulit promulgare. In crastino autem magnates sui in consilio suaserunt, vt tali principi, qui fidelitatem naturali dominę sic seruauerat & ei corpus, & membra ad dispendium offerebat, liberaliter indulgeret, fidelitatem enim vtriusq; domino obseruaret, pro vt domini debitum exposcebat, & infontem remisit cum muneribus, & honore, cuius factum Hispani adhuc hodie imitantur.

De victorijs Regis Aragonię contra Gallecos, & Castellanos, & morte Comitis Gomitiij. Caput. II.

ASTELLANI autem confestim castra, & oppida intermutarunt, & sic regnum in discidio constitutum, ab vtraq; parte grauiter vexabatur. Interea Comes Gomitiij ad Regine connubium anhelabat, sicut patris tempore, vt prędiximus, a magnatibus fuerat pertractatũ, sed Regina Vrraca clanculo non legitime Comiti Gomitiio satisfecit. Vnde & Comes quasi de matrimonio iam securus, coepit agere bella regni, & pro viribus Aragonem propulsare, & genuit ex Regina filium furtiue, qui dictus fuit Fernandus Furatus. Interim autem quidam Comes Petrus de Lara regine gratiam clandestine procabatur, quod voluit, impetrauit, vt exitus comprobauit. Cumq; regnũ discidio, & cladibus vexaretur, Aldefonsus Rex Aragonum, qui adhuc munitiora loca in Castellę terminis detinebat, exercitu cõgregato Castellę fines inuasit, & Castellani omnes cum Gomitiio Comite congregati ei communiter occurrerunt. Cumq; vtriusq; in Cãpo sping prope Septem publicam cõuenissent, Castellani suas acies ordinarunt. Primam aciem cum regni vexillo Petro de Lara Comiti concesserunt. In postrema vero fuit Comes Gomitiij tãquam maior, & cum exercitus congregari inceperat, Comes Petrus, qui ad Regine connubium anhelabat, in primis ictibus vexillo proiecto cessit hostibus sine pugna, & venit Burgis, vbi Regina tunc temporis morabatur. Comes autem Gomitiij cum ceteris Castellanis bello institit strenue preliãdo, sed preualente Rege Aragonie victus occubuit, & occisus. Sed & miles quidam de domo Oleę, qui vexillum Comitis in sua acie præfererat, occiso equo, ad terram cecidit, & amputatis manibus solis brachijs vexillum tenens non cessabat, Oleam, Oleam fortiter inclamare. Fugit ergo exercitus Castellanus, multis ex eis cędibus detruncatis, & Castella nuper inclyta pro vili commercio prosternitur derelicta. Aragonenses autem de Castellę victoria eleuati, Doriam transeuntes per campos Gothicos adeunt Legionem, intermedia irruptionibus, & incendijs deuastantes, & licet inclyti essent prędis, tamen coeperunt defectu pecunię stipendia minorari. Vnde & Rex Aragonum ad sanctuaria misit manum, & thesauros auri, & argenti, & preciosorum lapidum, quos Regum, & Reginarum deuotio dedicauerat, manu sacrilega vsurpauit, & etiam possessiones oblatas a Regibus inuiscauit. Vnde erga Deum, & homines cessit ei in scandalum, & peccatum,

Campus
sping.
Septem
publica

Burgis.

Olea.

Doria.
Campi
Gothici.

LIBER

Pallentia.

sperabat enim se regna vxoris perpetuo habiturum. Cumq; vltius processisset, Galleci, & Legionenses cum infante Aldefonso, qui, vt diximus, in Gallecia consistebat, Regi Aragonum occurrerunt inter Astoricam, & Legionem in loco, qui dicitur Via anguis, & commisso prelio fugatis Legionensibus, & Gallecis, & caelis pluribus ex vtriusq; Rex Aragonum fuit victor, & per partes Castellae rediens fautores Petri Comitis deuastauit, & eos persequens, in Montione prope Palentiam coarctauit, vbi fugientes se receperant cum Regina, & ex eis aliquos ibi cepit, & sic in Aragoniam redijt triumpho duplici coronatus. Petrus autem Comes de Lara cum familiare commercium cum Regina indebite propalaret, sperans illud matrimonio confirmare, omnibus praeminebat, & cepit Regis officium exercere, & quasi dominus omnibus imperitare, sed magnates alij infamiam dominae non ferentes, coeperunt ei resistere, & matrimonij propositum impedire.

De electione Aldefonsi Regis in Regem.

Caput. III.

Maceneto
castro.

Anagari.

VERVM timentes, ne res ad effectum casu aliquo perueniret, Gomeho de Maceneto, & Guterrius Fernandi de Castro, praeter omnibus institerunt, vt Aldefonsum Regine filium, & Comitis Raimundi, quem a tempore auis in Gallecia nutriebant, ad regni fastigiū euocarent, qui fauore omnium euocatus, in regni solio collocatur, relicta stente nihilominus sibi matre, & Comite Petro de Lara, sed adiutus a suis Comitem Petrum de Lara a regno expulit, & expulsus ad Asilum Comitum Barcinonensium abiit destitutus. Rex autem matrem suam Reginam Vrracam obsedit in turribus Legionis, sed pace inter matrem, & filium procurata, retentis, quae Regina voluit, caetera filio resignauit, & intestinis discidijs iam sedatis coepit Rex, quauis iuuenis, potentiam Aragonum attentare, qui adhuc in regno suo potiora loca sub potestate suae dominio detentabant. Cumq; ex Gallecia, Legione, Asturijs, & Castellae, exercitum congregasset, Rex Aragonum ex aduerso per partes Anagari cum suo exercitu veniebat. Videntes autem Episcopi, & Abbates Castellae, & Aragoniae quod ista dissensio posset Arabibus viam dare, sicut tempore Roderici, vtriusq; Regi humiliter supplicarunt, vt a praelio abstinerent, donec de concordia tractaretur. Demum cum esset iunior Rex Aldefonsus, fuit taliter procuratum, vt supplicaret per Episcopos, & Abbates Regi Aragonum tanquam patri, vt sibi restitueret regnum suum, & cum de iure non posset, nollet eum de facto priuare, quia ipse paratus erat tanquam filius, cum in omnibus adiuuare. Et Rex Aragonum his auditis, cum esset vir pius, & optimus, sic respondit. Gratias ago Deo vero, qui filio meo tale consilium inspirauit, quia & si antea hoc fecisset, me nunquam hostem, sed propicium habuisset, & ecce nunc ex quo petijt gratiam, nihil eorum, quae ad eum pertinent, mihi volo, sed cuncta restituo incunctanter. Mandauit itaq; omnibus, qui munitiones, castra, & oppida detinebant, vt Regi iuueni priuigno suo omnia restituerent sine mora, & firmata pace concorditer, & benigne, vterq; exercitus sine belli periculo ad propria remeauit Aldefonso Rege iuueni in integrum restituto. Verum Rex Aragoniae audiuit ibidem Arabes suis finibus aduenisse, & in eorum occursum properans in loco, qui Fraga dicitur, cum Arabibus decertauit, & qui alias semper inuictus fuerat, strenuitate Aragonum frigescente sacrilegij, quod Legione commiserat, soluit poenas, nam victus occiditur.

Fraga.

ciditur, & si occisus inuētus fuerit, dubitatur. Ab aliquibus enim dicitur corpus eius in montis Aragonis monasterio tumulatum, a Mauris tamen ante redemptum. Ab alijs dicitur viuus a prælio euasisse, & confusionem prælij nequies tollerare, peregrinum se exhibuit huic mundo, effigie, & habitu immutatus. & annis aliquot interpositis quispiam se ostendit, qui se eundem publice fatebatur, & multorum Castellæ, & Aragoniæ id ipsum testimonia affirmabant, qui cum eo in utroq; regno fuerant familiariter conuersati, & ad memoriam reducebant secreta plurima, quæ ipse olim cum eis habita recolebat, & antiquorum assertio ipsum esse firmiter asserbat. Demum tamen quia eum ex regno plurimi sectabantur, & die die in diem eorū numerus augebatur, Aldephonsus Rex Aragoniæ fecit eum suspendio interire.

Aragonia
mons.

De magnalibus Regis Aldephonsi circa principium regni sui.

Caput. III.

ALDEPHONSVS autem filius Comitis Raimundi cepit regnare æra. M. C. XLVI. & regnauit. LI. annis. Mater autem eius regnauerat post mortem Aldephonsi, qui cepit Toletum. III. annis & fuit vir bonus, largus, strenuus, mansuetus. Cuius tempora viris optimis, Comitibus magnatibus, & alijs strenuis magnatibus abundarunt, cum quibus magna, & ardua attenrauit, & loci exercitū consummauit, circa principium regni sui ciuitatem Cauriam acquisiuit, & in ea per Bernardum Primatem, qui eius tempore adhuc erat, dignitatis perditæ insignia reformauit, & Mauros, qui in Lusitania habitabant, sæpe, & sæpius conculcauit. Interea Bernardus Primas venerandus ordinatis ecclesijs prouinciæ, & Primatus, beneplacitis Deo actibus gloriosus quarto Nonas Aprilis quartodecimo anno regni Imperatoris defectu naturæ migravit ad Christum, & in ecclesia, quam de Mezquita ad Titulum beatę virginis consecrarat, obtinuit cunctis flentibus sepulturam, acclamantibus vniuersis Cur nos pater deserts desolatos. Vixit in Pontificatu annis quadraginta quatuor. Est autem titulus tumuli sic inscriptus. Primo Bernardus fuit hic Primas venerandus. Huic successit Raimundus Episcopus Oxomenlis. Postea Imperator per partes Toleti Mauros aggrediens, Calatrauam, quæ regnum Toleti grauitè infestabat, & diu obsessam pugnis, & machinis occupauit, & ecclesiam cum multis possessionibus, & decimis regalium reddituum Domino Raimundo Toletano primati concessit, & eiusdem villæ iurisdictionis municipia, quæ munitionibus præminebant, quædam retinuit, quædam solo dirupta adequauit, scilicet Alarcuris, Caracoi, Petrochium, sanctana Euphemiam, Mestantiam, Alcudiam, Almodouar. Et cum esset irruptione frequenti Mauris infestus, omnia sibi prospere succedebant, & iam Hispaniarum Regem in suis seuocabat.

æra. M. C.
xlvi.

Cauria.

Calatraua
Alarcuris
Caracoi.
Petrochium.
S. Euphemia
Mestantia
Alcudia.
Almodouar.

De ortu, & genealogia Regum Portugallia.

Caput. V.

VERM Comes Enricus, de quo diximus, quod Rex Aldephonsus Tharasiam filiam ei dederat in vxorem, cum esset vir bonus, iustus, strenuus, timens Deum cepit aliquantulum rebellare, non tamen subtraxit Hominium toto tempore vitæ suæ, sed a finibus Portugallia eiecit, prout potuit, Agarenos, sibi iam specialem vendicans

Vicom.
Lanteco.
Portuga
le
Coim
bria.
Bachara.

Principatum, Hucusque etenim cum gente sua mandatū ad exercitum, & ad curiam veniebat, sed benignitas immo negligentia Aldephonsi tanquam consanguineo, & affini improvide deterebat. Ipse vero Enricus Viseo, & Lameco, & Portugali sedes restituit cathedrales, & a Toletano Primate earum Episcopi fuerunt consecrati. Coimbræ etiam eius tempore fuit Burdinus, de quo diximus, primus Episcopus consecratus. Bracharam etiam, quæ varijs vastationibus adhuc diruta permanebat, vigilijs studio restauravit, & per Bernardum Toletanum Primate fuit dignitati pristina restituta. In ea enim sanctum Giraldum Toletanum cantorē, de quo diximus, in Archiepiscopum consecrauit. Comes autem Enricus ad petitionem vxoris suæ Tharasie, quæ Regina, quia Regis filia dicebatur, terræ suæ ciuitates singulis Episcopis donationis titulo assignauit, præter Coimbram, quæ apud eos tunc temporis, vt vrbs Regia habebatur. Hic Enricus genuit ex Tharasia Aldephonsum, qui mortuo patre successit in principatu, & a principio Dux Portugallie dicebatur.

Flandria.
Annoni.

Hic duxit vxorem Masaldam filiam Comitis Maurienæ, ex qua suscepit filium Sancium, & Vrracam, quæ fuit postea vxor Fernandi Regis Legionensis, & genuit ex ea filium Aldephonsum, de cuius genere post dicemus, & aliam filiam, quæ Tharalia dicebatur, & nupsit Philippo Comiti Flandria, & Hannoni, & fuit mortua sine prole. Filius eius Sancius duxit vxorem nomine Dulcem filiam Raimundi Comitis Barcinonæ, & Vrracæ Aragonensis, & suscepit ex ea filios Aldephonsum, qui ei successit in regno, & habuit vxorem Vrracam filiam Regis Castellæ nobilis Aldephonsi, & genuit ex ea filios Sancium Regem Portugallie successorem, qui etiam adhuc regnat, habuit secundum filium Aldephonsum, qui duxit vxorem Matillam nomine de partibus Franciæ Babiloniæ Comitissam, & per eam habet hodie Comitatum, habuit etiam tertium filium nomine Fredinandum, qui in Castella duxit vxorem Sanciam filiam Comitis Fredinandi, habuit etiam filiam Alienor, quæ nupsit Regi Datia, & ibi fuit mortua sine prole. Rex autem Sancius, de quo diximus, præter Aldephonsum, cuius generatio iam est dicta, filium habuit alium nomine Petrum. Hic duxit vxorē filiam Argmengaudi Comitis Vrgelensis, quæ expers prolis vitam finiuit, habuit & alium filium Ferdinandum, qui duxit vxorem Flandriæ Comitissam, & antequā prolem susciperet, vitam finiuit, habuit & aliam filiam Tharasiam nomine, quæ Aldephonso Regi Legionensi fuit incestuoso contubernio copulata, ex quo suscepit filium nomine Fernandum, & filias Sanciam, atque Dulcem, & Fernando, & Sancia iam defunctis, Dulcis remanet nondum nupta.

Babylonia.

Flandria.

De insignibus præliorum Regis Portugallie Aldephonsi.

Caput. VI.

Rex primus Portugallie.

alcobaria

VNC contexta generatione Principum Portugallie ad Aldephonsum Ducem, de quo ccepimus, reuertamur. Hic Aldephonsus fuit strenuus, & pertinax in agendis. Hic primus in Portugallia sibi imposuit nomen Regis, cum pater eius Comes, & ipse Dux antea dicerentur, & ab Eugenio Papa tertio, cui regnum suum constituit censuale, multa priuilegia, & indulgentias impetrauit. Hic apud Coimbram construxit monasterium sanctæ Crucis, quod donarijs, & possessionibus multis ditauit. Construxit & aliud monasterium, quod Alcobaria nominatur, quod multis dotauit possessionibus, & ditauit, cepit sanctam

Ireneam, Sintriam, & Vlixbonam, Elboram, & Alanquellum, multa etiam loca, quæ patriæ vtilitas exposcebat, & muris firmavit, & diu deserta nouiter populauit. Habuit bellum cum Fernando Rege Legionis, in quo fuit victus, & captus: sed clementia aduersarij suis protinus redonatus propria autem morte decessit, sepultus Coimbrige in monasterio sancte Crucis. Cui successit filius eius Sancius, de quo diximus, vir magnæ prudentiæ, & strenuus in agendis, contra Mauros plurima bella gessit, & Syluam nobilem ciuitatē animosus obsedit, & aduentantibus ex Flandria plurimis bellatoribus demum cepit, & in ea Pontificalem cathedram eleuauit, sed postea incurſu Arabum veniente remansit primis incolis subiugata expulso inde catholico incolatu, populauit etiam loca plurima, quæ in ditione Regis Portugalliæ adhuc extant. Caueam Iuliani, quæ vulgariter dicitur Couillana, Guardiam, Montem sacrum, Portum molarum, & turres nouas, & multa alia, quibus remansit Portugallia dilatata, & morbo chronico diu detentus vitam finiuit, in monasterio sanctæ Crucis iuxta patrem traditus sepulturæ. Huic successit filius Aldephonsus in principio Christianissimus, in fine suæ deditus voluntati. In diebus eius Alchazar, & castra alia in dedicationem fidei catholice peruenerunt, moriturus autem elegit in monasterio Alcobartie sepulturam. Post hæc Sancius filius eius successit in regno, huius temporibus Heluis, Iurmenia, Serpia, & multa alia castra Maurorum Christianorum victorij accesserunt. Adhuc extat, & Dominus dirigat vias eius. Et vt genealogie Regum Portugalliæ seriem texeremus a proposito diuertimus aliquantum.

Quod Imperator diuisit imperium filijs suis.
Caput. VII.

NVNC ad gesta Aldephonſi Hispaniarū Regis, prout cepimus, reuertamur. Mortuo itaq; Aldephonſo Rege Aragonum, & ſubſtituto eidem Ranimiro monacho fratre ſuo coepit Aldephonſus Rex Hispaniarum Aragoniam infeſtare, adeo quod ciuitates, & caſtra, quæ ſunt citra Iberum, & loca omnia occupauit. Tandem poſt longa certamina ea lege in concordiam redierunt, vt Rex Aragonum omnia ſupradicta teneret in feudo a Rege Hispaniarum, & ei fieret in vaſſallum, quod & fuit fideliter obſeruatum, vſq; ad obſidionem Conchæ, in qua dicitur Rex Caſtellæ Aldephonſus nobilis Regi Aragonum Aldephonſo hominum, & dominium remiſiſſe. Poſt hæc rediens Legionem impoſuit ſibi Imperij diadema, & vocatus fuit deinceps Imperator. Habuit autem duas vxores Berengariam, atq; Richam, ex Berengaria genuit Sancium, & Fernandum, Eliſabeth, & Beatiam, Eliſabeth nupſit Ludouico Regi Francorum, ex qua genuit filiam, quæ dicta fuit Adelodis, & fuit vxor Comitis de Pontino. Et illa comitiſſa genuit Mariam, quæ fuit mater Ioannæ Reginae Caſtellæ, & Legionis. Beatia nupſit Sancio Regi Nauarre, & ſuſcepit ex ea duos filios, & tres filias, de quibus ſuperius eſt iam dictū. Poſt hæc conſilio quorundam Comitum Amalarici de Lara, & Fernandi de Tranſtamarim diſcordia ſeminare volentium, diuiſit regnū duobus filijs Sancio, & Fernando, Sancio primogenito dedit Caſtellam vſq; ad ſanctum Facundum, & Morum Reginae, & aggerem fumorum, & Oroniam, Couellas, Medinam, & Araualum, & totum territorij Abuleſem, & inde ſicut diuidit calciata, quæ dicitur deguinea, & in aſturijſ ſicut diuidit ripa Que, Reſiduū verſus mare, & Portugalliã dedit minori filio Fernando.

S. Irene
Sintria.
Olyſſi-
mo.
Elboræ.
Alanquellum.
Silua.
Flandria

Cauea Iuliana.
Couillana.
Guardia.
Sacer. M.
Portus molarum
Turres nouæ.
Alchazar.
Alcobartia
Heluis.
Iurmenia
Serpia.

Conchæ

Pontinū.
Lara.
Tranſtamar.
Mera.
S. Facundus.
Morum.
Agger fumorum.
Oronia.
Couellas.
Medina.
Arealū.
Serata g.
Mex.

LIBER

De captione Cordubæ.

Caput. VIII.

Corduba

POSTEA cum magna suorum multitudine metuēda urbem aggressus est Cordubensem. Cumq; prope eam venisset, Princeps Auengamia, qui Cordubę p̄siedeat, de viribus non confidens exiit obviam Imperatori, & claves obtulit ciuitatis eius dominio sese tradens. Cumq; Imperator acceptasset oblata, recepit etiam ciuitatem, & in Mezquita Raimundus primas, & Archiepiscopus Tolonus ritu catholico solennia celebrauit. Cum vero ciuitas esset populosa, nec Imperator sufficeret tot ibi ad conseruationē dimittere bellatores, qui possent resistere incolis, si vellent forsitam malignari, demum consilio minus sano Auengamiae, qui ei ciuitatem dederat, commisit custodiam ciuitatis, & ille super librum Mahometi, qui Alchoranus dicitur, sibi & Regi Sancio filio suo fecit hominum, & iurauit.

De aduentu Regis Franciæ in Hispaniam.

Caput. IX.

Burgis.

POST hæc quidam maligni inter eum & Regem Franciæ volentes odium seminare, Regi Franciæ obrepserunt dicentes. Helisabeth vxorem suam esse ortam ex villissima concubina, & Rex Ludouicus volens experiri suggesta iter arripuit ad sanctum Iacobum veniendi, quod p̄sentiens Imperator Burgis occurrit, turba herilium procerum comitatus, equorum & thesaurorum copijs adornatus, & gener eius ab eo, & Rege Nauarræ, qui cum eo venerat gloriosissime est susceptus, ita quod ipse Rex Franciæ in aspectu tantæ gloriæ obstupebat. Cumq; eum vsq; ad sanctum Iacobum produxisset, inde rediens Toleti curiam celebrauit tam Christianorum, quam Arabum eius Imperio subiectorum, cui etiam interfuit Raimundus Comes Barcinonensis. Cum que Rex Franciæ tam nobilem curiam inspexisset, admiratus omnia dixit coram omnibus protestatus, similem curiam, similem apparatus in orbis ambitu nusquam esse, nec tantam supellectilem se vidisse. Tunc imperator ostendens ei Comitem Barcinonæ, qui in magno, & honorabili apparatu erat. Ecce, inquit. ex huius sorore Berengaria suscepisti filiam, quã vobis contuli in vxorem, & si vobis hanc ignobilem, & me inglorium suggererunt, oculi vestri videant veritatem. Tunc Rex Ludouicus gratias egit dicens: Benedictus Deus, quod filiam tanti Domini ex sorore tanti Principis habere merui in vxorem. Obtulit autem Imperator infinita donaria, quæ sine valore numerum excedebant, sed nil eorum voluit recipere Ludouicus, nisi quendam Carbunculum, quem in corona spinæ Dominicę apud sanctum Dionysium collocauit, quem etiam meminisse me vidisse.

De ortu Almohadum.

Caput. X.

IN diebus autē huius Imperatoris Aldefonsi surrexit apud Arabes vir quidam nomine Auentumerth, homo in Astronomia, & naturalibus valde doctus. Hic curiositate vigili inuestigans quæsiuit iuuenem filium figuli, qui Abdelmon proprio nomine dicebatur, & ei suadens grandia p̄dixit eum Regem Arabum affuturum, qui mox consentiens prophetię monitis acquieuit. Auentumerth autem alciuit quendam, qui Almohadi vocabatur, & erat in Mahometi doctrina

valde per tus, & coepit librum Mahometi, qui dicitur Alchoranus, exponere, & docere, & Caliphe de Baldae, qui est Papa Arabum, & descendit generationis linea de ^{Baldai} ~~se~~ mine Mahometi contraria praedicare, similiter contra Almorauides, qui tunc culmen regni in Africa optinebant, rebellia adhortari, & tantam seduxerunt populi multitudinem, quod licet Rex Albadi, qui erat Rex, & Dominus Almoravidum, cum eis saepius concertasset, & etiam deuicisset, tanta fuit commotio eius gentis, quod non potuit praeualere. Ille etiam Abdelmomus, qui regalia exercebat, adiutus praedicatione Almohadi, & concilijs Auentumerthi, Regem Aboali vicit, & interfecit, & totum regnum optinuit Africanum, & apud Marrochum gentis illius Metropolitim ^{Marrochum} statuit sedem suam, & Almohadi quasi Dei prophetam in omnibus honorabat, cuius praedicatione tota Africam acquisiuit, & suo gladio subiugauit. Tandem etiam in Hispaniam cisfretauit, & fere suo dominio omnes Arabes incuruauit, & eo reuerso in terram suam, mortuus est Almohadi, quem Abdelmomus non longe a Marrochis regio funere sepeliuit, & in tanta veneratione habetur, vt in necessitatibus suis ad eum recurrant subsidia petitori, & ab eius nomine complices huius sectae Almohades nominantur. Alij tamen dicunt Almohades, vnitos interpretari. Post haec mortuo Abdelmuno filius eius Aueniacob successit in regno, qui in Hispanias veniens a quodam Christiano occisus fuit in Portugali. Cui successit frater eius Adueniuceph, qui in bello Alarcuris repulit Christianos, & hoc mortuo successit ei filius eius Auenmahomath, qui in Nauis Tolose ab Aldephonso Rege nobili fuit victus, quae victoria discessionis, & exterminij Almohadibus causam dedit.

De captione Beatiae, & Almariae. Caput. XI.

VM Q V E iam in purpura diadematis seminarium discidij germinasset, congregato exercitu obsedit Beatiam, & cum de suis aliqui ^{Beatia} recessissent, Sarraceni vniuersi congregati ad soluendam obsidionem illi co aduenerunt. Apparuit autem in nocte Sanctus Isidorus confortans Imperatorem, & in congressu castino se pollicens adiutorem. Igitur luce castina apparente, inito praelio iuxta promissum sancti Isidori obtinuit Imperator, & fugatis auxilijs, Mauri incolae, quia resistere non valebant, eius dominio se dederunt, & ei vrbs praesidium tradiderunt, quod ipse incontinenti repleuit bellatoribus, & incolis Christianis, & remanserunt Mauri subditi sub tributo, & propter miraculum ecclesiam sancti Isidori conuentu regularium ordinauit, & donarijs plurimis adornauit. Et inde procedens peruenit ad ciuitatem maritimam, quae dicitur Almaria. Cumque aliquandiu ibi mansisset, Raimundus Comes Barcinonae, & naues Ianuensium aduenerunt. Qui cum eum in acquisitione fideliter adiuuissent, obtinuit. Et sibi retinuit ciuitatem, & spolia omnia Ianuensibus est largitus, inter quae inuentum fuit vas Smaradineum, vt scutella, & Ianuenses illo contenti caetera dimiserunt, quae fere omnia Comiti Barcinonae contulit Imperator, & reuersus est Imperator inclytus victoria, & honore, & Beatiam usque peruenit, ^{Almaria} ^{Beatia.} ^{Andugarum.} ^{Muratali} ibique relicto filio suo Sancio ad custodiam ciuitatis, & Andugari, & quod Sate ipse Imperator per montem, qui muratal dicitur, iter arripuit redeundi. Cumque venisset ad Illicem quandam frondibus densam, & ramis, ibidem infirmitate vexatus vitam finiuit, & statim Fernandus filius eius timens a fratre suo Sancio preueniri cum magnatibus regni sui regnum adijt Legionis.

LIBER.

De successione Regis Sancij in Regno Castellæ.

Caput. XII.

B. aria.
Muratal.

era. M. c.
xc. vij.

Perticæ.

VMQVE Rex Sancius, qui Beatie remanserat, hoc sensisset, reliētis omnibus, qui ultra montem de Muratal Christianitas possidebat, ad funus patris velociter properavit, & cum Primate Ioāne, qui tunc aderat, patrem suum duxit Toletum, & ibidem in patriarchali ecclesia honorifice sepeliuit, & cepit regnare æra. M. C. XC. VII. & regnavit anno vno, & ex tunc cepit assignati regni negotijs providere, & vivente patre vxorem duxerat nomine Blancam filiam Garfiæ Regis Navarræ, & Margeline filie Rotronis Comitis Perticarum, ex qua iam susceperat filium nomine Aldefonsum, qui trium annorum remanserat in morte imperatoris.

Hic Rex Sancius tanta benignitate pollebat, quod clypeus nobiliū dicebatur, & tanta congerie virtutū claruit, vt pater pauperum, amicus religionū, defensor viduarum, tutor pupillarū, iustus iudex omnium ab omnibus vocaretur. Nihil arduum reputabat, quod ad cordis magnificentiam pertineret, ascensiones uirtutum in corde suo continue disponebat, & mundiciā amans ad ea, que virtuosum faciunt, anhelabat. Quid de moribus eius, de strenuitate in hostes, de liberalitate in omnes, de iusticia in suos, de pietate in fratrem, de deuotione in ecclesias, de timore in Deum dicam? Huic pater diuisit imperium, sed ipse virtutes omnium in se virtutum fibula colligauit.

De restitutione magnatum Legionis per Regem Castellæ.

Caput. XIII.

S. Facundus.

REX autem Fernandus cum esset pius, misericors, & benignus, susurrōnū tamen linguis aures credulitate facili inclinabat, qui volentes regni exordia perturbare mala de quibusdam Comitibus suggererunt, & ipse eorum susurris inclinatus abstulit eis temporalia feuda, quæ tenebant. At illi Regem Castellæ Sancium adierunt, qui statim congregato exercitu, venit ad sanctum Facundum. Quod cum Fernandus Rex Legionis audisset, verēs cum fratre cōmittere habito suorū consilio, fratris arbitrio se cōmisit, & cum paucis equitans venit ad fratrem velocissime sine armis. Ipso vero improuisis omnibus veniente Rex Sancius in mensa conuiuij consedebat, & adeo Rex Fernandus venit festinus, quod vix potuerunt ei assurgere conuiuantes. Rex autē Sancius, vt improuisus aduentus potuit tolerare, eum recepit curialiter, & iucunde, & iuxta se in collegio regio collocauit. Erat autē Rex Fernandus de cultu non curans, & venit illotus vestes, & caput. Cumq; vidisset eum Rex Sancius, qui mundiciā vestium, & corporis diligebat, fecit incontinenti balneum præparari, & tandiu in mensa non comedens expectauit, donec lotus, corpus, & caput optimis vestibus innouatus in cōuiuio cultu regio sedit ornatus. Et cōuiuio splendide celebrato, Rex Sancius aduentus sui causam, & cuius cōsilio sic aduenerat, sciscitatur. Cui respondit: Ad vos tanquā ad patrē, & Dominū veni securus de virtute bona præsumēs, & supplico, quod regni mei fines inuadere non velitis, quia etiam si velletis, vobis hominū facere sum paratus. Cui Rex Sancius sic respondit. Absit a me, vt terrā, quā pater meus vobis contulit, meq; subijciā potestati, vel frater meus filius tanti patris alicui hominio sit astrictus. Sed cū pater noster regnum nobis diuiserit, & vos vestris, & ego meis, & prouentus, & terrā tenemur magnatibus impartiri, quorum auxilio

pàtres nostri terram perditam habuerunt; & Arabes repperunt. Reddatis ergo feuda sua Comiti Pontio de Minerba, & alijs magnatibus, quos priuastis, & non creditis susurrionibus contra eos, & ego in continenti recedo. Tunc Rex Fernandus cum esset pijsissimus, & benignus, omnia, quæ Rex Sancius dixerat, acceptauit, & statim abinuicem amicabiliter recesserunt.

Quod Calatraua data fuit Abbati Fiteriensi, & de morte Regis Sancij.
Caput. XIII.

QVIBVS peractis Rex Sancius venit Toletum, & rumor increuit, quod Arabes veniebant cum magno exercitu Calatrauam, fratres autem militiae templi, qui arcem Calatrauæ tenebant, timentes quod non possent Arabum violentiæ obuiare, ad Regem Sancium accesserunt supplicantes, vt & arcem, & villam Calatrauæ reciperet, quia non erat eis facultas Arabibus resistendi, nec inuentus fuit aliquis de potentioribus, qui vellet defensionis periculum expectare. Erat autem tunc temporis in vrbe regia Raimundus homo religionis Abbas Fiterij, & cum eo monachus quidam, qui Didacus Velasqui dicebatur, homo nobilis, & quondam strenuus in officio militari, & de Burone partibus oriundus, & a iuuentute cum Rege Sancio enutritus. Qui videns Regem sollicitum pro discrimine Calatrauæ, suavit Abbati, vt a Rege peteret Calatrauam, & licet Abbas se a principio retraxisset, demum consentit monacho olim militi supplicanti, & accedens ad Regem petijt Calatrauam. Et licet aliqui fatuum reputarent, tamen sicut Domino placuit, Rex consentit. Et Abbas cum monacho incontinenti venerunt ad primatem Ioannem, qui tunc præerat ecclesie Toletanæ. Qui audiens sanctum propositum gratias egit Deo, & statim rerum suarum dedit auxilium, & fecit publice prædicari, vt omnes euntes in auxilium Calatrauæ omnium peccatorum veniam mererentur. Et facta est tanta commotio in ciuitate, vt vix esset, qui aut in propria persona non iret, aut equos, aut arma, aut pecunias in subsidium largiretur. Et Rex Sancius incontinenti dedit Abbati, & sancte Mariæ de Fiterio in possessionem perpetuam villam, & præsidium Calatrauæ, & Abbas cum Didaco Velasqui monacho venit duce Domino Calatrauam, & sic est factum dispositione altissimi ordinatæ, quod Agarenorum exercitus, de quo rumor increuerat, non aduenit. Et tunc multi, quos deuotio incitauit, temperato habitu, vt militaris agilitas exposcebat, eorum ordinem receperunt, & incontinenti coeperunt contra Arabes cædes, & prælia exercere, & Domino adiuuante prosperatum fuit opus in manibus monachorum. Tunc Abbas reuersus ad monasterium armenta, & greges, & cætera mobilia, quibus tunc temporis Fiterium abundabat, nec non & multitudinem beliatorum, quibus stipendia, & viatica ministravit, duxit secum veniens Calatrauam exceptis debilibus, & ægrotis, quos ad ministerium monasterij dereliquit, & vt audiui ab his, qui viderant, fere viginti millia hominum secum duxit, & hic fuit in Fiterio primus Abbas. Mortuus autem sepultus est in villa, quæ Cirollos dicitur prope Toletum, vbi Deus per eum, vt fertur, miracula operatur. Didacus autem Velasqui postea diu vixit, quem etiam meminisse me vidisse, & obiit in monasterio sancti Petri de Gomello, & ibi sepultus requiescat in pace. Rex vero Sancius postquam dedit Fiterio Calatrauam, consummatus in breui compleuit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius, & ideo festinauit eum Dominus educere de medio iniquitatis,

LIBER:

& dare ei imperium non diuisum. Obijt autem Toleti secundo Kalendas septembris, cui regni, & vitæ anni circulus finem dedit. Regnauit enim anno vno, diebus duodecim, iuxta patrem sepultus in maiori ecclesia Toletana.

De Rege Aldefonso, & persecutione, quam infantia tolerauit, & nuptijs eius.

Caput. XV.

an. M. c.
xcviij.

POST obitum desiderabilis Sancij successit ei filius nomine Aldefonsus Trimus, & patris priuilegio amplectendus, æra millesima centesima nonagesima octaua, hunc genuerat ex Blanca filia Garsie Regis Nauarræ. Hic ab infantia vultu viuax, memoria tenax, intellectu capax. Sed quia regnorum principia vix carent discordia etiam in adultis, multi de suis, qui ad discidia inhiabant, Fernando Regi Legionensi infantis patruo suaserunt, vt Regis pueri initia perturbaret, qui continuo acquiescens aliquas ciuitates, & oppida occupauit, ita vt ipse Rex paruulus quæretur.

Atia.

Extremæ
cura.

Causa autem huius seditionis, vt dicitur, ista fuit. Cum desiderabilis Sancius pater eius videret diem obitus imminere, vocatis magnatibus mandauit omnibus, vt terrarum dominia, quæ ab eo tenebant feudo temporali, vsq; annos quindecim retinerent, & tunc filio suo fideliter resignarent. Cumq; puer Guterio Fernandi de Castro a desiderabili Sancio fuisset commissus, & ipse post patris obitum Custodiæ pueri diligentiam adhiberet, accesserunt ad eum Garsias Garsie de Atia Comes Amalaricus, Comes Aluarus, Nuntius Petri de Lara, & hi tres vltimi erant fratres filij Comitis Petri de Lara, & Aue Comitissæ. Garsias Garsie erat frater eorum ex matre, & filius Comitis Garsie, qui in bello Velsij cum infante Sancio fuit occisus. Itaq; omnes suaserunt Guterio Fernandi de castro, vt daret puerum Comiti Amalarico, qui erat potens, & charus habitantibus Extrematuram, & lic posset terre seditio complanari, & ipsi autem Guterio Fernandi tanquam maiori deferrent. Erat enim vir grande uis, & honorabilis, qui etiam desiderabilis Sancij patris pueri curam habuerat, cum viueret Imperator. Hic dicit fere quingentos milites manu propria accinxisse cingulo militari, & habuit vxorē nomine Theodam, ex qua tamen prole aliquā non suscepit, sed habuit fratrem nomine Rodericum Fernandi, qui fuit Caluus agnominatus.

Guzman

Atia.

Hic habuit quatuor filios Fernandū Roderici, & Aluarum Roderici, & Petrum Roderici, & Guterium Roderici, & filiam Sanctam Roderici, quæ fuit vxor Aluari Roderici de Guzman. Cumq; Guterius Fernandi adhibuisset fidem verbis Comitis Amalarici, & fratrum suorum, eorum fidei commisit infantem, & infantem receptum Garsie Garsie de Atia tanquam maioris custodiæ commiserunt. Ipse vero cum esset simplex, & rerū non prouidus dispensator, quesiuit a fratribus vnde posset de sumptibus prouidere. Ipsi vero gaudentes eo quod ad custodiam pueri anhelabāt, dixerunt ei, vt se ab expensarum onere expediret, & traderet puerum Comiti Amalarico, quod & ipse acceptans sumptibus caruit, & regimine, & honore.

De dispensatione magnatum Castellæ super custodia Regis
Castellæ, & de fuga eiusdem Matienza,

Caput. XVI.

VM vero Guterrius Fernandi petcepisset hos fratres cum Rege paruo rebellare, iuxta quod promiserat, petijt ab eis restitui tibi Regem, quem ipsi tanquam improuidum deriserunt. Cumq; inter utramq; domum de Castro videlicet, & de Lara longa concertatio incidisset, multa hinc inde pericula, multa homicidia acciderunt, adeo quod hæc discordia occasionem præbuit Legionensibus prævalens

Castrum
Lara.

Extrema.

di, in tantum quod & aliquam partem Castellæ, & Extremorum Dorij occuparent.

Cumq; Comes Amalaricus, & fratres sui sibi timerent, Regem puerum Soriensi miserunt sub fidei custodia in parrochia sanctæ Crucis. Inter hæc autem Guterrius Fernandi vitam finiuit, & in monasterio sancti Christophori de Eucis, fuit sepultus, & Comes Amalaricus in continenti petijt terram a nepotibus Guterrij Fernandi, sed illi vsq; ad quintum decimum annum pueri iuxta statutum Regis Sancij patris sui reddere noluerunt. Vnde & ipsi corpus Guterrij Fernandi inhumaniter exhumantes, de prodicione nisi terram restituerent, reputarunt. Sed nepotes eius ab impetitione huiusmodi liberarunt dicentes, quod Rex ab ipso nunquam petierat terram suam.

Vnde iam mortuus non poterat criminari, & sententia curiæ absolutus propria restituitur sepulturæ. Cumq; in nepotes eius vellent obiecti criminis infamiam retorquere, responderunt se testamentali edicto Regis Sancij terram sibi creditam vsq; ad annos quindecim retinere, & tunc parati erant terram restituere Regi suo. His de concertationibus inflammati terram Regis pueri cum deberent fideliter regere, & tueri, incursionibus, & cladibus affecerunt, & crescentibus malis vsq; adeo res processit, vt Regi Legionensi fere totius regni, & etiã Toleti per duodecim annos soluerentur redditus, & tributa, & Comes Amalaricus ad tantæ necessitatis articulum fuit ductus, vt Regi Legionensi facere hominum cogere de dando Rege puero in vasallum.

Cumq; cum ipso Rege Soriã peruenisset, vt iuxta hominum Regem puerum reciperet in vasallum, facto concilio Soriensi, illi quorum fidei Rex Tenellus fuerat deputatus Amalarico Comiti sic dixerunt. Liberum vobis damus, & liberum custodite, & tunc puer a quopiam concitatus in brachijs Bauili coepit flere, & in domum ducitur sub specie cibi dandi, vt sic a fletu cessaret, & patruo traderetur. Tunc Petrus Nunij de fonte Almexiri miles strenuus, & fidelis Regem puerum protexit sub cappa, & velocissimo equo insidens ea die ad castrum sancti Stephani duxit eum.

Soria.

Cumq; in concilio Soriensi Rex Legionis, & Comites, & Varones varia varie pertractarunt, & simulatum somnium Regis pueri spectarēt, Rex Legionis de puero percunctatur. Erat enim spectatione, & desiderio fatigatus. Et dum quæreretur a pedagogo pueri quoniam esset, respondit, miles venit, qui eum duxit patruo præsentandum. Cumq; Comites moram varijs protractionibus procurarent, demum in ciuitate facta perturbatione non modica, ea conditione a Rege patruo recesserunt, vt sollicite inquirentes vbilibet inuenirent, puerum restituerent iuxta pactum. Et ea nocte ad sanctum Stephanum peruenerunt. Sed Comes Nunius quasi qualiter puerum præcurrit, & inde assumpto puero sequenti die Atentiã se recepit, & pacta, & hominia pro liberatione domini non curauit. Quod audiens Rex Fernandus doluit reputans se delusum, & misit quendam militem Comiti Amalarico, qui eum de infidelitate, & periurio appellaret. Qui attendens pro liberatione domini naturalis quidlibet faciendum, & tenellum dominum omnibus præponendum, nūcium, qui ad reptandum venerat, iocose delusum sine responso alio remisit. Tandem cum

S. Stepha-
nus.

Atentiã.

LIBER

Rex Ferdinandus Comitem Amalaricū presentialiter reptāre, Comes Amalaricus sic dicitur respondisse. Si sum fidelis, aut proditor, aut alcuosus, nescio: sed quocunq; modo potui tenellum puerum dominū meum a seruitute indebita liberaui, cum sim eius dominij naturalis. Ad hęc omnium iudicio est ab imposito crimine ob solutus.

Quod Rex Fernandus obtinuit fere totam Extremaduram.

Caput. XVII.

OCCVPAVIT itaq; Rex Fernādus omnes ciuitates, & castra, & villas præter paucissimas, in quibus Rex puellus receptabat aliquādo minus tute, & qui adhuc a mamillis nutricis paruulus dependebat, ætatis gratia fauorabilis, nature beneficio innocēs, patris priuilegio amplectendus, futurorum iudicijs obseruādus quasi iam reus, vel nocens ad mortē quæritur, quasi non verus heres exheredatur, quasi non filius primogeniti Imperatoris, qui debebat esse heres ex integro, a patrimonio effugatur. Quid mali fecit, qui loqui non poterat, qui nec statū suę infantie agnoscebat: nisi hoc dignū persecutione dicatur, quod quicq; possibilitati illius ætatis suberat, hoc in puero bonorū præsignis monstrabatur, quę omnia processus infantie iam in pueritia ostendebat, in qua regalis grauitas leuitatis puerilis ignara successione temporum mirabiliter coalebat. Quęq; in alijs principibus vix ætas etiam operatur, in isto gratia superabat. Itaq; puerorum ludicra vir mente transcendens, & bella plurima contra patrum decenter exercuit. Et munitiones plurimas immerito perditas merito recuperauit, fauentibus sibi Amalarico, & Nunio Comitibus, & plurimis magnatibus, qui toto tempore vitæ suę ei inseparabiliter, & fideliter adhæserunt, qui etiam eum proprijs humeris, & brachijs nutrierunt. Nec etiam fuit locus, vel ciuitas, licet Regem Fernandum prædictis de causis stulta vulgi mobilitas sequeretur, in quibus aliqui saniori, & fideliori mente præditi Regi puero non fauerent. Vnde & quidam ex eis persecutionē, & damna a Fernando Rege, & suis complicibus pertulerunt, & ipsi magis elegerunt cum vero domino fideliter exulare, quam fide læsa utilitatis causa indebito principi obedire. Horum nomen, & genus etiam hodie habetur in omnibus regni finibus gloriosum, remuneratione plenū, obprobrio vacuum, potentia sublimatum, familiaritate regia honestatum.

De commendatione fidei, seu fidelitatis.

Caput. XVIII.

VID fide gloriosius, impossibile est est Deo placere quempiam sine fide. Si prima gratia in iustificatione impij fides a Theologis prædicatur, per hanc dānatus homo gratiæ redonatur. Quid fidelitate potius appetendum: cum enim sit utilis, & honesta, sine hac Deus, qui omnia potest, noluit mundum regi, quia si hæc periret, homo homini non subesset, nec quisquam ab alio tutus esset, & conuictus inter homines non adesset, sed nec quisquam sufficeret sibi solus, & ita congregatio hominum deperiret, igitur curæ pro nihilo facta essent. Fides itaque sit præuia omnibus, per quam quilibet Deo placet, qui est Dominus dominorum, fidelitatem etiam circa inferiores tanquam pupillam oculi inuolatam custodiat, & illesam. Nunquam enim hæreditatis eius tuta possessio violatur, & eius negotiatio nunquā mercede fraudatur, non est in ea labor sine præmio, nec est timor sine adiutorio, oculi eius securi, frons velari nec

LIBER

Rex Ferdinandus Comitem Amalaricū presentialiter reptaret, Comes Amalaricus sic dicitur respondisse. Si sum fidelis, aut proditor, aut aleuosus, nescio: sed quocumque modo potui tenellum puerum dominū meum a seruitute indebita liberaui, cum sim eius dominij naturalis. Ad hęc omnium iudicio est ab imposito crimine ob solutus.

Quod Rex Ferdinandus obtinuit fere totam Extremaduram.

Caput. XVII.

QUOCCVP AVIT itaq; Rex Fernāndus omnes ciuitates, & castra, & villas præter paucissimas, in quibus Rex puellus receptabat aliquando minus tute, & qui adhuc a mamillis nutricis paruulus dependebat, ætatis gratia fauorabilis, nature beneficio innocēs, patris priuilegio amplectendus, futurorum iudicijs obseruāndus quasi iam reus, vel nocens ad mortē queritur, quasi non verus heres exheredatur, quasi non filius primogeniti Imperatoris, qui debebat esse heres ex integro, a patrimonio effugatur. Quid mali fecit, qui loqui non poterat, qui nec statū suę infantie agnoscebat: nisi hoc dignū persecutione dicatur, quod quicquid possibilitati illius ætatis suberat, hoc in puero bonorū presagis monstrabatur, quę omnia processus infantie iam in puericia ostendebat, in qua regalis grauitas leuitatis puerilis ignara successione temporum mirabiliter coalebat. Quęq; in alijs principibus vix ætas etiam operatur, in isto gratia superabat. Itaq; puerorum ludicra vir mente transcendens, & bella plurima contra patrum decenter exercuit. Et munitiones plurimas immerito perditas merito recuperauit, fauentibus sibi Amalarico, & Nuncio Comitibus, & plurimis magnatibus, qui toto tempore vitæ suę ei inseparabiliter, & fideliter adhæserunt, qui etiam eum proprijs humeris, & brachijs nutrierunt. Nec etiam fuit locus, vel ciuitas, licet Regem Fernandum prædictis de causis stulta vulgi mobilitas sequeretur, in quibus aliqui saniori, & fideliori mente præditi Regi puero non fauerent. Vnde & quidam ex eis persecutionē, & damna a Fernando Rege, & suis complicibus pertulerunt, & ipsi magis elegerunt cum vero domino fideliter exulare, quam fide læsa utilitatis causa indebito principi obedire. Horum nomen, & genus etiam hodie habetur in omnibus regni finibus gloriosum, remuneratione plenū, obprobrio vacuum, potentia sublimatum, familiaritate regia honestatum.

De commendatione fidei, seu fidelitatis.

Caput. XVIII.

VIDE fide gloriosius, impossibile est est Deo placere quempiam sine fide. Si prima gratia in iustificatione impij fides a Theologis prædicatur, per hanc dānatus homo gratiæ redonatur. Quid fidelitate potius appetendum? cum enim sit utilis, & honesta, sine hac Deus, qui omnia potest, noluit mundum regi, quia si hæc periret, homo homini non subsesset, nec quisquam ab alio tutus esset, & conuictus inter homines non adesset, sed nec quisquam sufficeret sibi solus, & ita congregatio hominum deperiret, igitur euneta pro nihilo facta essent. Fides itaque sit præuia omnibus, per quam quilibet Deo placet, qui est Dominus dominorum, fidelitatem etiam circa inferiores tanquam pupillam oculi inuiolatam custodiat, & illesam. Nunquam enim hæreditatis eius tuta possessio violatur, & eius negotiatio nunquā mercede fraudatur, non est in ea labor sine præmio, nec est timor sine adiutorio, oculi eius securi, frons velari nec

LIBER,

spem omnium victoria Regi prouenit, & ducem, quē sibi fecerant, Munitionem Rauig viū cepit, quē capitali sententia condemnauit, & sic maioribus sibi fauentibus, quorum sentētia principio non potuit praeualere vim vulgi multitudine faciente, demum experti praesumptionis flagellum, & potentia minorati, nunc suis maioribus, & suo principi pro venia supplicabant, & sic Rex victor ciuitatem, vt voluit, subiugauit maioribus, qui sibi fauerant, honoratis. Post haec Rex Fernādus corpus Regis Ranimiri Destrianę sepultum Astoricam transtulit, & in cathedali ecclesia sepeliuit.

Des triana.
na.

De succursu ciuitatis Roderici. Caput. XXI.

Roderici
ciuitas.

LRAT autem tunc temporis vir nobilis, de quo diximus, ex Castella Fernandus Roderici agnomine Castellanus, qui, postquam feuda, quae tenebat, Regi restituerat Castellano, recesserat a Castella, & tranliuit ad Agarenos, & cum eorum maxima multitudine ad ciuitatem Roderici venit festinus, vt praecuparet locū, & incolas improuisos. Sed dicitur sanctus Isidorus custodi sacrorum suae ecclesiae aduentum praedicti principis, & Arabum reuelasse, vt ipse Fernando similiter reuelaret, & Rex Fernandus audiens egit gratias incontinenti properans ad subsidium obsessorum. Sed quia ciuitas nondum erat muris munita, populatores quadrigas, & scrinia, dolia, arcas, & lectos, & lignamina omnia in circuitu posuerunt, quibus vsq; ad aduentum Regis hostibus institerunt. Rex autem veniens inuictus animo, confusus in Domino, & oraculo confortatus cum obsessibus concertauit. Et maxima eorum multitudine interfecta, quae vix poterat numerari, alios egit fuga, alios retinuit in captura, & munita ciuitate Roderici quieuit terra a praelijs diebus multis.

De bello Fernandi Roderici. Caput. XXII.

Lubricale
Campi
Gothici.

LIT Rex Fernandus optans strenuos. Fernandum, de quo diximus, reuocauit. Sed idem Fernandus quiescere nescius cepit inuadere Castellanos, & in campis Gothorum in loco, qui dicitur Lubricale, pugnauit cum Comitibus Castellanis. Et socerum suum Osorium Comitem, qui degebat tunc temporis in Castella, & Aluarum Guterrij fratrem Roderici Guterrij interfecit, & multis alijs fugatis, captiuatis, & interfectis, Comitem Nunium, & Rodericum Guterrij captiuauit, qui tamen postea recepto reuertendi hominio taliter dicefferunt, vt Comes Nunius statuto tempore, & Rodericus Guterrij postquam sepelisset Aluarum Roderici, se restituerent captioni. Sed cum Rodericus Guterrij esset sagax, fratrem suum in sarcophago posuit, & tandiu distulit sepelire, donec Fernandus Roderici vitam finiuit, & sic fuit a captiuitatis hominio liberatus. Comes autem Nunius die, & loco, quo redire debebat, assumptis secū sexcentis militibus venit Donias, & in praesentia omnium Fernandi Roderici se obtulit captioni dicens coram omnibus, ecce adsum, & iuxta condictum me recipite in captiuum. Sed cum Fernando Roderici non esset facultas sexcentis militibus resistendi, nemo manus in eum iniecit. Et Comes Nunius protelatus coram omnibus captiuitati se tempore placiti obtulisse abiit liberatus, & sic sollicitudo delusa est captiuantis. Occiso autem Osorio Comite Fernandus Roderici filiam eius, quam in vxorem duxerat, dereliquit afflictę addens afflictionem, sed ipsa nupsit Petro Arig, ex quo genuit Rodericum Petri de villa Luporum, & post paucos dies Rex Fernandus soror

Donias.

dux sororem suam ex parte nomine Stephaniam ei matrimonio copulauit, ex qua suscepit idem Fernandus filium Petrum Fernandi, qui fuit postea magnus, & coram Regibus honoratus.

De victorijs Regis Fernandi, & morte eius.

Caput. XXIII.

ALDEPHONSVS autem Rex Portugalliae dolens, quod Rex Fernandus edificauerat ciuitatem, misit exercitum cum filio suo Sancio primogenito contra eam. Sed quia Rex Fernandus a Rege Castellae infestabatur, diuiso exercitu partem reliquit, quae occurreret Castellanis, partem duxit contra exercitum Portugallis, & occurrit filio Regis Sancio venienti intermino ciuitatis in loco, qui dicitur Arganale, & conferto praelio, Regi Fernando victoria, Portugallensibus cessit fuga, & multis occisis, multisque fugatis caeteri Regis Clæmentiae se dederunt, quos non ut victor euertit, sed ut clemens abire permisit. Rex autem Portugalliae indignatus coepit Galleciam infestare, & occupauit totam Linciam, & Turonium, & alia multa loca, deinde congregato exercitu Badallocium est aggressus, quae in diuisione acquirendorum prouenerat Regi Fernando. Cumque super hoc nuncius aduenisset, Rex Fernandus congregato exercitu bellum intulit Aldephonso, & cum succumberet exercitus Portugallis Rex eorum confugit ad eam, de qua agitur, ciuitatem, iam enim fere duas partes occupauerat ciuitatis Agareni in arce conclusis. Sed nec ibi quidem se tutum existimans, dum per portam effugeret ciuitatis, quae pesulo ferreo claudebatur, impegit ad pesulum, & crure fracto vix in equo poterat residere.

Arganale

Lincia.
Turonium
Badallocium

Vnde & ilico fuit captus, & Regi Fernando satis miserabilis praesentatus, quem benigne suscipiens Rex Fernandus iuxta se in confessu regio collocauit. Sed Rex Portugalliae grauis discriminis attendens statum, confessus est se Regem Fernandum indebite offendisse, & pro satisfactione regnum obtulit & personam. Sed Rex Fernandus pietate solita mansuetus, suis contentus Regi Portugalliae sua remisit.

Tunc restituit rex Aldephonsus Regi Fernando Luniam, & Turonium, & caetera, quae suae fuerant ditionis, & dimissus ad propria est reuersus, nec propter lesionem tibiae potuit postea militare officium exercere. Rex autem Fernandus cum iterum Badallocium obsideret, egressi ad eum Agareni ab arce se ei cum praesidio tradiderunt, quorum hominio, & fide susceptis praefecit eis quendam Arabem, qui Abenhabel dicebatur, cuius fidei commisit custodiam ciuitatis. Sed Rege ad patriam redeunte praedictus Arabs oblitus fidei continuo rebellauit, & Amiratmino se tradens Regem Fernandum postea grauiter infestauit. Arabes autem attendentes Regem Aldephonsum debilitate, qua diximus, praepeditum, eundem in castro sanctae Irenae congregata multitudine obsederunt. Quod audiens Rex Fernandus in succursum eius celeriter properauit, & eius aduentu territus Rex Aldephonsus timuit ne ad vindicandas iniurias adueniret, sed cognita veritate egit gratias, ut debebat. Agareni autem Regis Fernandi praesentiam non ferentes ab obsidione continuo recesserunt, & Rex Fernandus ad regnum rediens dimisit Vrracam uxorem, quia cum coniuguinitatis gradu tertio attingebat, & duxit uxorem Tharasiam filiam Comitis Fernandi, quae fuerat vxor Comitis Nunij de Castella. Et ea mortua duxit Vrracam filiam Lupi Comitis Naiarēsis, ex qua suscepit duos filios Sancium, & Garciam, quorum uterque expers prolis vitam finiuit. Caeterum Rex Fernandus annis triginta

Luniam

S. Irenae

LIBER.

vno in regno feliciter consumatis, obiit Benauenti æra. M. CC. VIII. & in ecclesia beati Iacobi est sepultus iuxta auum suum Comitem Raimundum, & Imperatricem Berengariam matrem suam.

De Rege Aldephonso, & eius militia, & filijs.
Caput. XXIII.

Carrion.

MORTVO Rege Fernando, successit ei eius filius Aldephonsus. Hic fuit homo pius, strenuus, & benignus, sed successionum vicissitudine mutabatur, & a consobriuo suo Aldephonso Rege Castellæ, & Sancio Rege Portugallie infestatus circa principium regni sui venit ad Regem Castellæ, & in curia Carrionis accinctus ab eo cingulo militari manū eius fuit in plena curia osculatus, & in eadem curia Rex Castellæ nobilis Aldephonsus Conradum filium Frederici Imperatoris Romani accinxit similiter cingulo militari, & ei primogenitam Verengariam desponsauit. Sed ipso Conrado in Teutoniā reuertente prædicta domicella desponsationi continuo contradixit, & per Gundisaluum Toletanum Primate, & Gregorium Sancti angeli Diaconum Cardinalem Apostolicæ sedis legatum diuortio celebrato, puella Verengaria mansit innupta, & sic ad tempus quieuit terra pace amicabile reformata. Sed quia, vt diximus, auriculariorum susurris ad varia trahebatur, eorum consilio duxit Tharasiam filiam Sanci Regis Portugallie in vxorem, licet essent consanguinei in secundo gradu, ex qua suscepit Sanciam, & Fernandum, qui fuerunt mortui sine prole, & aliā filiam, quæ dulcis dicitur, & adhuc viuūt, & in odium Regis Castellæ fuit hoc contubernium procuratum suggerentibus enim suis vernulis, dolebat se a Rege Castellæ recepisse cingulum militare, & tamen ab illa vxore fuit iudicio ecclesiæ separatus. Demum inter ipsum, & Regem Castellæ guerris, & vastationibus perpetratis, duxit vxorem Dominam Verengariam Regis Castellæ filiam, de cuius virtutibus post dicemus, & suscepit ex ea filios Fernandum, cui Castellæ, & Legionis prouenit postea Principatus; & Aldefonsum, & duas filias, Constantiam, quæ fuit in Burgensi monasterio monialis, & Verengaria, quæ nupsit Ioanni de Brena, qui ex parte vxoris, quam habuerat, Ierosolimitani regni ad tempus negotia ministravit. Postea vero filiam suam, quam ex prædicta Verengaria susceperat, Baldouino Imperatori Constantinopolis desponsauit, & quia idem Baldouinus adhuc puer a Græcorum incurribus non poterat Imperium defensare, sedes Apostolica Ioanni dicto Regi commisit Imperium toto tempore vitæ suæ, & sic fuit deinceps Imperator, & vxor eius Verengaria Imperatrix, quibus defunctis Baldouinus cum vxore sua Maria in Imperij culmine dominantur, & Dominus custodiat eorum statum. Rex autem Aldephonsus, & Regina Verengaria susceptis filijs suis prædictis propter consanguinitatem fuerunt ab Innocentio Papa Tertio separati, & postea inter Reges guerræ, & vastationes vix aliquo tempore cessauerunt, Rege tamen Castellæ in omnibus prævalente, & de regno alterius castra, & plurima occupante, sed tamen nec sibi, nec filio, sed nepoti Fernando omnia acquirebat.

De actibus Aldephonsi Regis Legionensis.
Caput. XXV.

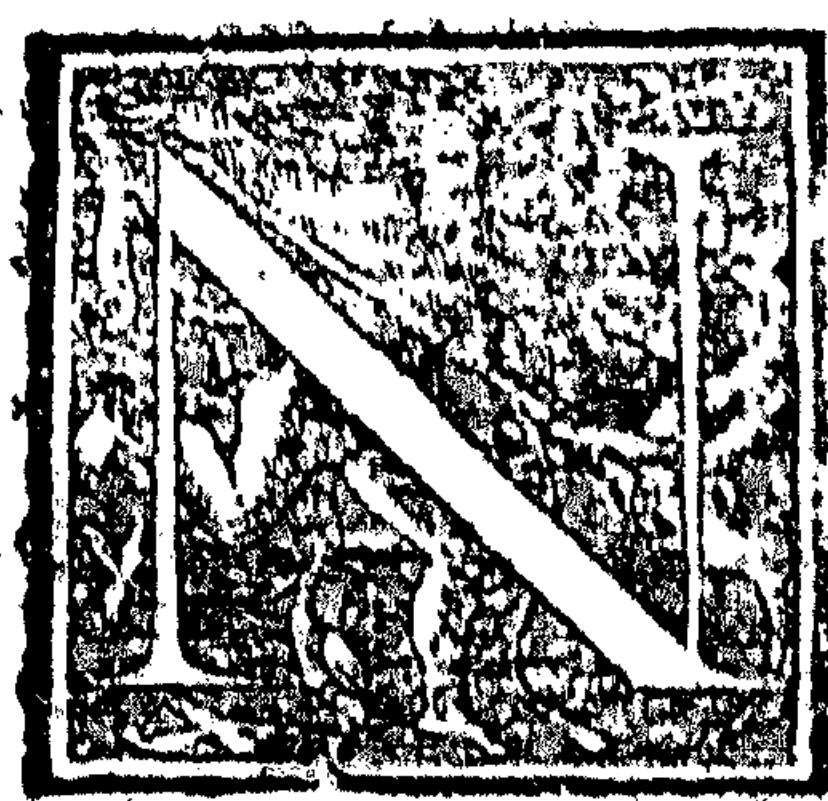

VERVM in senectute positus Rex Legionis actus suos Domino dedicauit, & Arabibus mouit guerram, & obtinuit ab eis Montem angij, Emeritam, Badalocium, Alcantaram, atq; Canceres, populauit etiam Saluã leonem, Saluam terram, & Sabucate, & alia plurima loca, per que regni terminos ampliavit, & conflixit etiam cum Auhenhuc industrio Sarraceno, qui nuper expulsis Almohadis Votandalię vsurpauerat monarchiam. Sed bello subactus Aldephonso Regi prope Emeritam dedit terga, & victa Emerita dedit manus. Mortuus est autem in Villa noua de Sarría æra millesima ducentesima sexagesima octaua, & in ecclesia beati Iacobi requiescit, & reliquit duas filias Santiam, atq; Dulcem, quibus etiam successorem regni legauit. Sed quia omnes regni nobiles tam de ciuibus, quam de alijs olim filio suo Fernando iurauerant, non potuerunt regnum filię obtinere. Sed aliquantis discidijs procuratis, & ciuitatibus, & nobilibus in variã studia separatis, Nobilis Verengaria Regina Castellę interposuit partes suas, & sic omnes gratię solertia dulcorauit, quod licet infantes quam plurimos fautores haberent, & munitiones, & castra quam plurima in omnibus fere regni sinibus possiderent, ad hoc infantes & matrem, earum Reginam Tharasiam necessitate induxit, vt eius gratię se sponderent. Vnde paternę largitatis in omnibus imitatrix curialitate sua vt infantes coadiuuarent, magnos redditus fecit a filio assignari, & sic obtinuit pacifice regnum patris æra millesima ducentesima sexagesima octaua.

Mons an-
gi.
Emerita
Badallo-
cium.
Alcantara
Canceres.
Salualeon
Saluaterra
Sabucate.
Villa noua.
Sarría.
æra. M. cc.
lxviij.

æra. M. cc.
lxviij.

De insignibus Nobilis Aldephonsi, & cãptione Conchæ.
Caput. XXVI.

NUNC ad Aldephonsi Regis historiam reuertamur. Licet igitur fidelitate suorum regni perdita reparasset, tamen semper fuit a patruo infestatus. Post hæc Rex Nobilis Aldephonsus guerram habuit cum auunculo suo Sancio Rege Nauarrę, & euicit ab eo Lucronium, Nauarretum, & Antilenam, Granonem, Cæsareum, & Biruescam, & fere omnia vsq; Burgis, quę idem auunculus in eius infantia occuparat. Post hæc orta est dissensio inter eum, & Regem Aragonũ Aldephonsum, & abstulit ei nobile castrum, quod Feriga nuncupatur, per industriam nobilis viri, qui Nunio Sanci dicebatur, qui cepit castrum, & dedit illi nobili Regi Aldephonso. Post hæc autem virtute altissimi roboratus conuertit manus ad infideles, vt bella fidei exerceret. In manu robusta vastauit eos, & in cordis magnificentia coëgit eos, succendit ignibus ciuitates, & succidit viridia deliciarũ, repleuit terram timore suo, conclusit Arabes aduentu suo, destruxit munitiones insidiantium, & fidei terminos dilatauit, obsedit Concham munimentum Arabum, & laboribus pluribus arctauit eos, extruxit in gyro plures machinas, nec die, nec nocte pepercit eis, & cibus, & victus defecit ei, sed cor regiũ confortauit eũ, neglexit delicias seducentes, & zelatus est nomen glorię, longanimitas sua glorificauit eum, & regalis cõstantia direxit eum donec concluderet obsessos in arcto, & hostis clementiam implorarẽt. Miserunt legatos ad Almohades, verba doloris ad gentẽ Arabię, induratus auditor conclusit aures, & suum auxiliũ denegauit, timor belli confudit eũ, & odor belli terruit eũ, fama Regis conclusit mare, & nomen eius compescuit trãseuntes, donec reddita est ei munitio Conchę, & turre eius subditę ei, rupes eius factę sunt peruicę, & aspera eius in planicies,

Lucronium
Nauarretum.
Antilenam
Granonem.
Cæsareũ.
Biruescam.
Feriza.

Concham

LIBER.

Concha. possedit etiam post labores multos, & extruxit eam in urbem Regiam, posuit in ea cathedram fidei, & nomen præsulis exaltauit in ea, congregauit ibi diuersos populos, & vniuit in populum magnitudinis, statuit in ea præsidium fortitudinis, & Regiam decoris honestauit in ea. Dedit ei Aldeas subiectionis, & pascuis vbertatis deliciauit eam, ampliauit in alto muros eius, & vallauit eam munimine tuto, creuit in urbem multitudinis, & dilatata est in terminos populorum, miratur eam antiquus incola, & in aspectu eius formidat Arabs, munitio eius in rupibus eius, & abundantia eius in decursibus fluuiorum, gloria eius in Principe suo, & sanctimonia eius in cathedra dignitatis, deliciae eius in pascuis gregum, & copia eius in pane, & vino. Recole Concha dies Principis, & in memoria eius exhilara faciem, nomen eius in laudibus tuis, & gloria eius memoriale tuum, addidit protectionem terminis tuis, & dilatauit iurisdictionem cathedrae tuae.

Item de magnalibus, & pijs operibus nobilis Aldephonsi.
Caput. XXVII.

Alarchon

Velesium

Tagus.
Ocania.
Aurelia.
Fiterium.

Zurita.
Almocharia.
Mequeda
Aeecham
Cucullu.

EPIT Alarchonem in rupibus sempiternis, & firmauit seras defensionis, Aldeis multis dotouit illud, vt abundaret in eo incola fidei, constituit fortes in munimine, vt esset Arabibus via necis, deserta apte repleuit gētibus, & in via tutatus est habitatores, Alcarias rupiū domuit populis, & duriciam ilicis conuertit in vias. In Velesio statuit caput ordinis, & opus eorum ensis defensionis, persecutor Arabum moratur ibi, & incola eius defensor fidei, vox laudantium auditur ibi, & iubilus desiderij hilarescit ibi, rubet ensis sanguine Arabum, & ardet fides charitate, mentium execratio est cultori demonum, & vita honoris credentium in Deum. Ripam Tagi repleuit habitatoribus, & incolis defensionis saltus Ocaniae, obtulit excelsio terram illam, & militiae sancti Iacobi dedicauit eam, rupes Aureliae vniuit eis, & præsidium more subiecit illi, vt dedicaret terram sanctimoniae, & particeps fieret religionis. Desiderabilis Sancius pater eius dedit Fiterio Calatrauam. Aldephonsus nobilis consumator eorum, suscepit militiam contemplatio, & egressus fratrum a Fiterio, Rex Aldephonsus educauit eos, & possessionibus ditauit eos, Zuritam, & Almochariam, Machedam, Aeecham, & Cucullum obtulit eis, & sustulit sarcinam paupertatis, & super addidit diuitias competentes, multiplicatio eorum corona Principis, qui laudabant in Psalmis, accincti sunt ense, & qui gemitabant orantes ad defensionem patriae victus tenuit pastus eorum, & asperitas lanæ regumentū eorum, disciplina assidua probat eos, & cultus silentij comitatur eos, frequens genu flexio humiliat eos, & nocturna vigilia macerat eos, deuota oratio erudit illos, & continuus labor exercet eos. Alter alterius obseruat semitas, & frater fratrem ad disciplinam.

De populatione Placentie, & exercitu Martini Primatis.
Caput. XXVIII.

CONVERTIT manum ad nouitatem operum, & aedificauit de nouo ciuitatem gloriae. Statuit in ea præsidium patriae, & nomen eius vocauit Placentiam, conuocauit populos in urbem nouam, & exaltauit ibi Fiarum Pontificis, Sacerdotio legis ordinauit eam, & dilatauit terminos ensis sui. Toletanam urbem vallauit castris, & territorium

eius repleuit populis. In diocēsi eius extruxit oppida, & religionem fidei locauit in eis, magnificentiæ suæ addidit opus, & ædificauit Alarcuris vallem sanguinis. Iudicia Dei abissus multa, & ignora filijs hominum. Iudicium Dei super opera eius, & sententiā cœli in agmen illius. Commouit arma in Regem Aphricæ, & prouocauit cito gentem Arabiæ, populus eius instaurauit acies, & arma potentiae direxit in Mauros. Exercitus eius transiit Bætim, & Dux eius Præsul Toleti. Magnates regni in consilijs præsulis, & exercitus omnis sub Præsule dignitatis, nomen eius Martinus Magnus. Et genus eius a Pisorica, honor gentis vita eius. Et stola eius diadema ecclesię. Sapiencia eius pax multorum. Et lingua eius informatio disciplinæ. Manus eius ad subsidium pauperum. Et eor eius ad compassionem humilium. Cingulum eius zelus fidei. Et arma eius ad persecutionem blasphemie. Agmen omne ad nutum illius, sanguis Arabum in conspectu illius. Regio Bética flammis succenditur, & factum Præsulis prosperatur, processit enim per castra Beticę terras, & oppida succendendo, foeliciter autem ad propria est reuersus.

De bello Alarcuris. Caput. XXIX.

Ubsannauit eum blasphemia Aphricę, & incanduit ira Arabum. Ioseph Mazemutus regnabat in Aphrica, & genus Almohadum caput gentis. Surrexit Princeps in multitudine magna, & varijs vocibus repleuit campestria, Parthus, Arabs, Apher, Aethiops, Almohat, & de claris montibus in exercitu eius, & Valduß Beticę ad nutum illius, transiit Tyrrenum in stricto Hispalis, & vndas maris calcavit trieribus. Exercitus eius innumerabilis, multitudo illius vt arena maris, Applicatio eius ad Hispalensem Metropolim, & processus illius ad campestria Cordubæ, firmavit vultum versus Alarcuris, & faciem indignationis ad regnum Toleti, plana Tolosæ nudauit pascuis, & scopulorum semitas ampliauit Vngielis, transiit montis supercilia, & in multitudine nimia siccauit riuos, fama volatilis perfudit sæcula, & celer rumor pulsauit Hispaniam, in auditu nuncijs lætati sunt multi, & aduentus hostium prouocauit plurimos, ignorat homo viam altissimi, & filij Adæ consilia cœli. Cumq; congressi fuissent exercitus, succubuit exercitus Christianus, & nobilis Rex a suis violenter eductus a bello, suorum industria est saluatus, licet ipse mori potius eligeret, quam saluari. obtinuit etiam Agareus post prælium quædam castra. Hoc est bellum Alarcuris, quod fuit æra. M. CC. XXXIII. Quindecimo Kalendas Augusti sedente Celestino Papa Tertio.

De discidio Regum Legionensis, & Nauarræ, a Rege Aldephonso nobili.

Caput. XXX.

VM autem Aldephonso Rex Legionis, & Sancius Rex Nauarræ venire in auxilium ad bellum Alarcuris simulassent, & iam ad regni Castellæ confinia peruenissent, audito quod in prædicto bello non bene successerat, a proposito destiterunt, & Rex Nauarræ, qui iam ad regnum Castellæ peruenerat, retrocessit. Rex Legionis peruenit Toletum, vbi paucis diebus cum Rege nobili commoratus ad terram redijt Legionis, & post modicum temporis interuallum ambo regnum Castellæ hostiliter inuaserunt. Sed Rex Legionis Arabibus foedere sociatus, multis ex eis

LIBER.

Soria.
Almazanum.
Toletum.
Mageritum.
Alcala.
Opta.
Concha.
Velesum.
Alcaratum.
Bolani.
Vallis
Arearum.
Castrum
viride.
Cortanea.
Carpium.
Paradina.
S. Eulalia.
Placentia.
S. Crus.
Mons
angli.
Turgellum.
Castrum
legionis.
Ardon.
C. Gundi
falu.
C. Terræ
Alba de
alite

secum ascitis regnum Castellæ per campos gothicos est ingressus diruens, diripiens, & deuastans, & Rex Nauarræ ex alia parte deuastans Soriam, & Almazanum cedes, & incendia exercebat. Ex illa parte contra Toletum Rex Almohadum, dictus lucif, anno secundo obsedit Toletum, deinde Mageritum, & Alcalam, Optam, & Concham, & Velesum, & deinde per Alcaratum est reuersus vastatis omnibus, & destructis, quæ extra murorum ambitum sunt inuenta. Rex autem nobilis Aldefonsus scederato libi fideli amico Petro Rege, qui in Aragonia tunc regnabat, terram ingressus est Legionis, & optinuit plura castra, scilicet Bollanos, Vallem Arearum, Castrum viride, Coiancam, quæ mutato nomine Valentia nuncupatur, Carpium, & Paradinas, & plurimis prædis actis, & cædibus perpetratis, effugatis etiam Agarenis, quos Rex Legionis secum duxerat, ambo ad propria redierunt. Tertio autem anno Rex Almohadum, de quo diximus, iterum veniens obsedit Toletum, Maquelam, & Talaueram, sed nullam earum potuit obtinere. Euertit tamen sanctam Eulalam, & alia loca, quæ munitione carebāt, & inde procedens cepit Placentiam, Sanctam crucem, Montem angli, & Turgellum, & inde cum fastu, & superbia est reuersus. Tunc temporis Rex Castellæ, & Rex Aragonum iuxta Abulam in monte Palumbaria morabantur. Reuerso autem Agareno ad propria ex monte Palumbaria ambo Reges contra Regem Legionis pariter processerunt, & obtinuerunt Castrum legionis & Ardon, & Castrum Gundifalui, & Castrum terræ, & Albam de aliste, & usque ad Astoricam cuncta cædibus, & incendio vastauerunt, & inde per partes Alug, & Salmanticæ venientes omnia exterminio consumpserunt, & Montem regalem castrum nobile occuparunt, inde ad propria remearunt. Sed Rex nobilis Aldefonsus dignum iudicans furori cedere venienti, ad tempus cum Rege Arabum fecit treguam, vt posset tutius vicinis Regibus obuiare.

Quod Rex Aldephonsus nobilis dedit filiam suam Regi Legionensi.
Caput. XXXI.

VM Q V E proponeret Regem Legionis truciori dispendio infestare, quidam guerræ periculum pauescentes familiari consilio procurarunt, vt Rex Legionensis peteret a Rege Castellæ filiam suam Berengariam in vxorem, & licet Rex nobilis hoc respueret, eo quod ipse, & Rex Legionensis consanguinitatis linea essent vincti, Alienor Regina vxor nobilis Aldefonsi, cum esset prudētissima sagaci prouidentia, & solerter rerum pericula attendebat, quibus per coniunctionem huiusmodi poterat obuiare, & Regi Legionis vallem Oleti cum suis magnatibus venienti, dedit prædictam filiam in vxorē, & propter nuptias datis donationibus, quæ tantæ Dominiq̄ competebāt, & nuptijs solenniter celebratis traduxit eam in regnum suum. Rex autem Castellæ nobilis Aldephonsus omnia, quæ abstulerat, nunc genero olim hosti dedit filiae suæ nuptæ, & sic pace quasi cum filio reformata a vastationibus quieuerunt.

De captione Victoriae, Guipuzchue, & Iuidæ. Caput. XXXII.

Ruconia.
Aiuara.
Zura.
Miranda.

RO S T hoc Rex nobilis Aldephonsus volens Regis Nauarræ iniurias vindicare, cum Rege Aragonum fideli amico congregauit exercitum in Nauarram, & obtinuerunt Ruchoniam, & Aiuare, quæ Regi Aragonum prouenerunt. Obtinuerunt etiã Inzuram, & Mirandam,

quæ Regi nobili remanserunt. Et sic vterq; Regum patris varijs vastationibus, ad propria est reuersus. Iterum autem Rex Castellæ nobilis Aldefonsus cepit Ibdam, & Alauam infestare, & obsidione diutina Victoriã impugnavit. Interim autem Sancius Rex Nauarræ fortis viribus, armis strenuus, sed voluntate propria obstinatus, regno discrimini derelicto cum paucis magnatibus migrationis comitibus ad Arabes transmigravit, & eis aliquandiu commorans nuncios, quos ad Miramomeninũ Transyrrhenum trãsmiserat expectauit, quibus pecunias, & donaria reducentibus Rex nihilominus deductionis causa peragrans Arabum ciuitates, & in eorum patria morabatur. Interim autem obsessi Victoriæ pugnis, & laboribus fatigati, & defectu victualium macerati in deditiois periculum incidunt. Sed venerabilis Garsias Pampilonensis Episcopus libertatis studio gratiosus cum famis periculum comperisset, ad Regem Sancium in terram Arabum cum obsessorum aliquo festinauit, qui rei exposita veritate a Rege obtinuit, vt Regi Castellæ Victoriã traderetur. Qui rediens tempore constituto cum eo milite, quoniam obsessi Victoriæ destinarant, Regis Sancij mandatũ exposuit, vt Regi Castellæ Victoriã redderetur. Obtinuit itaq; Rex nobilis Aldefonsus Victoriã, Ibdã, Alauã & Guspuseuam, & earum terrarum munitiones, & castra, præter Treuennium, quod fuit postea commutatione Inzuræ datum sibi, Mirandam etiam dedit commutatione simili pro Portella, sanctum Sebastianum, Fontem Rapidũ, Beloagam Zeguitagui, Aircorroz, Asluceam, Arzorociã, Victoriã Maranionem, Aussam, Athauit, Iruritã, & Sanctum Vicentium acquisiuit, verum Rex Nauarræ redijt onustus muneribus Agareni, sed exoneratus prædictis omnibus, & honore.

Ibdã.
Alaua.
Victoria.

Guipu
scua.
Treuennũ
Zura.
Miranda.
Portella.
S. Sebastianus.
Fona Rapidus.

De discidio Didaci Lupi, & obsidione Castellæ, & ædificatione monasterij regalis.

Caput. XXXIII.

HIS igitur consumatis Didacus Lupi Biscagiæ dominus, qui inter omnes magnates Hispaniæ præcipuus habebatur, a voluntate Regis nobilis familiari discidio discordauit. Vnde feuda, quæ tenebat restituens, ad Regem se transtulit Nauarrorũ, indeq; bellis, & incursionibus frequenter insistens, damna plurima intulit Castellanis, sed Rex nobilis Aldefonsus iniuriarum impatiens ascito sibi genero suo Rege Legionis fines ingressus est Nauarrorum. Cumq; Stellam nobilissimum oppidum obsedissent, Didacus Lupi ex Biscagia, qui erat in oppido cum multis Castellanis nobilibus impugnantibus, resistit violenter, & inter obijces vinearum intercesserunt cedes, & pericula præliorum. Sed quia oppidum sui munitione vires impugnantium minorabat, nec spes victoriæ animos protrahebat, Reges ab obsidione oppidi recesserũt, & vastatione in circuitu damnosa incolis consumata Reges ad propria redierunt. Postea autem inter Regem Castellæ, & Regem Nauarræ, & Regem Legionis treuga per interuallum temporis interuenit. Rex enim nobilis Aldefonsus bellum de Alarcuris corde altissimo reponebat. Sed vt altissimo complaceret, prope Burgis ad instantiam serenissimæ vxoris sue Alienor Reginæ monasterium dominarũ Cisterciensis ordinis ædificauit, & nobilissimis fabricis exaltauit, & multis redditibus, & possessionibus varijs sic dotauit, vt virgines sanctæ Deo dicatæ, quæ ibi die, ac nocte laudabiliter Deo psallunt, nec inopiam sentiant, nec defectum, sed stru-

Biscagia.

Stella.

Burgis
Monasterium.

LIBER,

eturis, clauſtro, & eccleſia, & cæteris ædificijs regulariter conſumatis, expertes ſolici-
tudinis in contemplatione, & laudibus iugiter delectentur.

De conſtructione hospitalis, & inſtitutione ſcho- larum, & acquisitione Vaſconſe. Caput. XXXIII.

Burgis
hospitale.

CONSTRUXIT etiam hospitalē iuxta monaſterium ædifi-
cijs, & domibus mirabiliter decoratum, quod tantis diuitijs dilata-
uit, vt omnibus peregrinis nullo patiente repullam, omnibus horis
diei neceſſaria miniſtrentur, & omnibus volentibus pernoctare le-
cti mirabilis apparatus continue præparentur. Infirmis autem
vſq; ad mortem, vel reſtitutionem priſtinæ ſanitatis per manus mu-
lierum miſericordium, & virorum omnia neceſſaria erogantur, adeo vt opera pietatis
in eodem hoſpitali quaſi in ſpeculo poſſit quilibet contemplari, & qui in vita propter
excellentiã operum ab omnibus meruit collaudari, poſt mortem multiplicatis in-
terceſſoribus merebitur a Domino coronari. Sed ne falſis chariſmatum, que in eum
a ſancto ſpiritu confluxerunt, virtute aliqua fraudaretur, ſapientes a Gallijs, & Italia
conuocauit, vt ſapientiæ diſciplina a regno ſua nunquã abeſſet, & magiſtros omnium
facultatum Pallentiæ congregauit, quibus & magna ſtipendia eſt largitus, vt omni
ſtudium cupienti quaſi manna aliquando in os influeret ſapientia cuiuslibet faculta-
tis, & licet hoc fuit ſtudium interruptum, tamen per Dei gratiam adhuc durat. Et
poſtquam fere totam Vaſconiam præter Burdegulam, Regulam, & Vaionam, ſuæ
ſubdiderat ditioni, finito termino treguarum, quas cum Amiramomenino ad tempus
inijerat, poſtquam & Moiam populauerat, idem Rex nobilis pro fide Chriſti mori
deſiderans præteritũ dedecus licet prudẽter, non tamẽ equanimiter tolerabat. Et quia
ſemper magnalijs inhiabat, noluit treguam vltius protelari, ſed ſtrenuitatis propo-
ſito, & zelo fidei animatus in nomine Domini mouit guerram.

Vaſconia
Burdega-
lia.
Varona.
Moia.

De captione Saluæ terræ.

Caput. XXXV.

Uatia.
Enduga-
rum.
Giem-
nium.

Saluaterra

era. M. cc.
xliij.

QUAE nuncijs incipientibus inchoata eſt pugna inter Regem
nobilem, & Agarenos, poſt vaſtationem autem aliquam factam a
noſtris in terra Beatia, Endugari, & Gieminij filius prædicti Re-
gis Agarenorum Mahomat nomine collecto gentium ſuarum exer-
citu caſtramentatus eſt in circuitu Saluæ terre. Cumq; eam fere
tribus menſibus obſediſſet, diuerſiſq; machinis impugnãſſet, multis
de ijs, qui erant in caſtro, occiſis, plæriſq; vulneratis, turribus, & muro fere dirutis, de-
obſeſſis pluribus ſiti, & impugnationibus interemptis, ad vltimum caſtrum occupa-
tum eſt in opprobriũ fidei Chriſtiane, æra milleſima ducenteſima quadrageſima octa-
ua menſe Septembri. Caſtrum illud caſtrum ſalutis, & deperditio eius ademptio
gloriæ, ſuper ipſum fleuerunt populi, & ſoluerunt vincula brachiorum. Zelus il-
lius excitauit omnes, & fama eius conſperſit plurimos. In auditu eius ſurrexerunt
iuuenes, & in zelo eius amaricati ſunt ſenes, dolor illius ad gentes exteras, & compaſ-
ſio eius ad emulantes. Eo tempore Aldeſonſus nobilis exercitum ſuum congrega-
uerat circa conſinia Talauerę, & cum vellet dubiẽ ſorti belli ſe committere præci-
pue ad inſtantiã filij ſui primogeniti Fernandi, maturiori vſus conſilio mandauit

in sequentem annū belli dubia prorogari, vtilior est enim dilata opportunitas, quam audacię p̄ceptis temeritas.

De condicōto bello, & morte infantis Fernandi.

Caput. XXXVI.

AGARENVS autem adeptus p̄sidium Saluę terre cum magna superbia ad propria est reuersus. Aldefonsus vero Rex nobilis habito cum Archiepiscopo, Episcopis, & magnatibus consilio diligenti, ore eius vniuersis acclamantibus est prolatum, melius esse in bello voluntatem coeli sub discrimine experiri, quam videre mala patrię, & sanctorum. Fecitq; ædictum per omnes prouincias regni sui, vt milites, & pedites relictis superfluis vestium, & aurifigij, & ornatus cuiuslibet, quę ad rem non pertinent, armis vtilibus se munirent, & qui prius in superfluis displicebant, nunc in necessarijs, & vtilibus altissimo complacebant. Omnes autem a minimo vsq; ad maximum voluntati regię paruerunt.

Ad hæc omnia dulcissimo Fernando filio primogenito nobilis Aldefonsi competentem suę modestię operam impendente, qui eodem tempore febre correptus finiuit vitam, antequam belli terminus aduenisset. In cuius morte fletus patrię, luctus inconsolabilis genitori, quia in ipsum tanquam in vitę speculum contemplabatur.

Erat enim spectatio populorum. Sic enim eum Dominus honestauerat, vt etiã ab omnibus amaretur, & quod ętas in adolescentibus non permittit, iam in ipso gratia dispensabat. Obijt itaque in oppido Magerito in dicecesi Toletana mēse Octobri, ęra millesima ducentesima quadragesima nona vacuus dierum, plenus gratia, & virtute. Sepultus est in monasterio sanctę Marię regalis prope Burgis a Roderico Toletano Pontifice, & multis Episcopis, & magnatibus secularibus, & religiosis, excelentissima sorore sua Berengaria Regina, ad quam postea regnum Castellę successionē prouenit, impendente liberaliter, & decenter officia funeris, & honoris, & gemitus doloris, vbi virtutum eius sic plenitudo claruit, vt eius prudentia deuoti sexus excederet pietatem. Et eleemosinarum largitio, principum largitates, etiã pudica modestia inconsolabili luctui solatia procabatur, vt ex inde famę eius dulcorata suauitas in augmentum cresceret, & dulcorē. Religionum, & pauperum, & quorum titulos pauperes incrustabat, toto tempore vitę suę subuentrix extitit, & leuatric, præter opera magnifica, quę regnante suo filio mirifice claruerunt. Verum nobilis pater consolationem de morte filij nisi in magnalibus non admittens collecto suorum exercitu per ripam fluuij, qui Sucaris dicitur, terram aggreditur Sarraceni, & obsedit castrum, quod dicitur Alcala, & cepit illud, & Surcariam, & Garadem, & Cubas, in quibus multi Agarenorum capti, multa etiã spolia sunt inuenta, quibus occupatis, & munitis vtiliter, foeliciter ad propria est reuersus vrgente instantia hyemali.

Mageritū
ęra. M. cc.
xliix

Sucaris.
Alcala.
Surcaria.
Garada.
Cubæ.

LIBER,
LIBER OCTAVVS RE-
RVM IN HISPANIA GESTARVM CHRONICON.

Caput Primum.

Toletum.

ERTENTE autem anno factum est, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, Aldephonus nobilis citatis gentibus, congregatis armis, virtualibus comportatis, nec non & omnium cordibus ad bellum erectis, factus est occursum omnium apud Toletum, que sola potuit sui opulentia, omnium necessitatibus non deesse. Interim Roderico eiusdem urbis Pontifice, & cæteris nuncijs propter opus simile destinatis, aduersis partibus redierunt. Et cepit urbs regia repleri populis, abundare necessarijs, insigniri armis, diuersificari linguis, variari cultibus. Nam zelo belli ex omnibus fere Europæ partibus ad eam diuersarum nationum varietas concurrebat. Nec erat, qui posset alicuius rei causari defectum, cum & ipsa ciuitas sui abundantia occurreret, & prodiga manus nobilis principis omnibus ad omnia necessaria ministraret. Concursum autem venientium a mense Februario particularis incoepit, & multiplicationis paulatim incrementa suscipiens per totum vernum tempus, & amplius creuit turbarum multitudine copiosa. Et quia diuersarum nationum varietas diuersitate morum, linguarum, & cultuum discrepabant, de voluntate principis in eadem urbe eiusdem urbis Pontifex morabatur, ut dissidentium varietas per eius industriam sedaretur, & sic factum est per omnipotentis Dei gratiam, qui solo nutu omnia disponebat, ut nulla seditio, nulla perturbatio exorta fuerit, quæ potuerit belli negocium impedire, licet per hostem humani generis fuerit sæpius attentatum. Et quia de die in diem crescebat numerus stigmata Domini in corpore suo portantium, ne intra urbis angustias arcerentur, Rex nobilis volens eorum commodis providere extra urbem circa fluuenta Tagi delitiosa viridaria, que ob Regiæ grauitatis recreandam maiestatem coalita fuerant, eis exposuit, ut sub umbraculis arborum æstus iniurias euitarent, ibique ex fructiferis arboribus constructis tabernaculis usque in diem processus ad bellum in regijs sumptibus permanserunt. Octavo itaque die post festum, quo Christiana religio Penthecosten celebrat. Petrus Rex Aragonum nobilis Aldefonsi fidelis amicus secundum foedus apud Concham initum dietis plus fastu regio festinatis die præfixa venit Toletum: ubi a Pontifice, & toto clero processionaliter est receptus, ibique in viridario regio fixis tentorijs gentis suæ præstolabatur aduentum.

Tagus.

De aduentu ultramontanorum ad bellum.

Caput. II.

Cisterciensis.

OPERVNT etiam venire magnates de partibus Galliarum, Burdegalensis, & Nanatensis Episcopus, multique Varones de eisdem partibus, & Italia conuerunt, & simplices milites, necnon & de pedestri ordine plurima multitudo. Aduenit etiam venerabilis Arnaldus, qui aliquando sollicitudine Sistercij functus, tunc regebat ecclesiam Narbonensem. Hic paulo ante emulatioe legis Catholicæ prouocat contra

quosdam qui in Narbornensi, & vicinis prouincijs blasphemare nomen Domini, & ecclesiam or. nephario præsumpserunt, corda fidelium excitauit. vt signo crucis contra hereticorum versutias armarentur. Et sic factum est per Dei gratiam, quod vbi contempta prædicatio non profecit, falce crucis putatis hæresibus fides Catholica de die in diem foeliciter coalescit, & destructis Biterijs, & Carcaffona blasphemantium sanguine, & flamma vorace, & vltimico gladio est consumptus æra millesima ducentesima quadragelima sexta. Hic itaq; pontifex cum multitudine citerioris Gallicæ vasis belligeris, signis, & armis honesta urbem ingressus est Toletanam, in qua decenter a nobili Rege, & eiusdem urbis præsule est receptus. Conuenerunt etiã ad eandem urbem pleriq; milites de partibus Portugallis, peditum vero copiosa multitudo, qui mira agilitate expeditionis onera facile sustinebant, & audaci impetu impetebant.

Biterij.
Carcaffona.
na.
æra. M. cc.
xlvj.

De concursu Pontificum, & magnatum Hispaniæ ad congressum.

Caput. III.

AD hæc magnates Regis Aragonum strenuitate inclyti, apparatu insignes, armis, & equis honesti Toletum ad exercitum peruenerunt, inter quos fuerunt Garlias Romerij, Eximius Cornelij, Michael de Lusã, Anazarius Pardi, Guillelmus de Ceruaria Comes Empurenis, Raimundus Fulconis, Guillelmus de Cardona, & multi alij principes, & Varones, & simplices milites, nec non ballistariorum, & peditum copia gratiosa. Aderat in vrbe regia cum nobili Rege magnatum suorum generosa societas, nobilitate, strenuitate, & multitudine approbanda, quos sic, & morum elegantia, & curialitatis prærogatiua, & strenuitatis super eminentia venusta uerat, vt & in oculis hostium non solum terribiles, verum digni honoribus apparent. Ciuitatum vero & oppidorum concilia sic copiose phalanges, & equis, & armis & vehiculis, & victualibus, & omnibus ad bellum necessarijs præmunita uenerunt, vt non esset inter eos, qui aliquo indigeret, immo sua alijs liberaliter communicarent. Quamuis vero in oppidis, & ciuitatibus sub vno degant principis regimine, tamen a suæ principio gentis, & armorum, etiam & militaris dignitatis insignia habuerunt, & militare nomen sortiti sunt ab antiquo. Multa etiam contra Sarracenos, & contra Christianos ipsi, & eorum parentes decenter exercuerunt. Fuerunt etiam ibi Pontifices, qui se, & sua proyt Deus dedit in sumptibus, & laboribus deuote pro fidei negotio impenderunt. In solitudinibus vigiles, in officijs deuoti, in consilijs prouidi, in necessitatibus largi, in exortationibus seduli, in periculis strenui, in laboribus patientes. De regno Castellæ Archiepiscopus Toletanus, Tellius Palentinus Episcopus, Rodericus Segontinensis, Menendus Oxomensis, Petrus Abulen sis. De regno Aragonum Garlias Tyrasonensis, Berengarus Barcinonensis electus. De seculari vero militia regni Castellæ Didacus Lupi de Pharo, Comes Fernadus de Lara, Comes Aluarus, & Comes Gundifaluus, frater eius Lupus Didaci de Carriberis, Gonfaluus Roderici, & frater eius, & multi alij nobiles, & magni, & strenui, quorum nomina longum esset enumerare. Fuerunt etiam fratres Calatrauæ sub vno militiae suæ magistro Roderico Didaci, grata Deo, & hominibus fraterna societas, fratres militiae templi sub vno magistro Gomitio Ramiri, qui post bellum foeliciter expirauit. Hi sunt, qui primi in nouo testamento signo crucis suscepto superbiae militaris fastum strenuitate seruata, charitatis, & religionis vinculo arctauerunt.

Empo
rensis.
Ceruaria.
Cardona.

Toletan
Pallanti
nus.
Segontinis
Oxomen
sis.
Abulen sis.

LIBER

runt, fratres etiam militiae hospitalis, qui fraternitatis, charitatis insistentes deuote, zelo fidei, & terrae sanctae necessitate accensi defensionis gladium assumpserunt. Hi sub vno priore Guterrio Ermegildi, Fratres etiam militiae sancti Iacobi sub vno magistro Petro Aug, hi in partibus Hispaniae multa opera militiae decenter egerunt, multi etiam Christianae religionis diuersorum votorum, & professionum zelo, & compassione moniti, insigniti signaculo sanctae Crucis inibi couenerunt.

De praerogatiua virtutum, & largitatis nobilis Adefonsi.

Caput. III.

LICET autem tam diuersa, tam varia, tam extranea multitudo non esset facilis ad regendum, etiam patienti, nobilis tamen Rex magnanimitate sua omnia pacifice regebat, omnia equanimiter, & tranquille tolerabat, ita, vt tedium in virtute mutaret, cum vultu hilari tedium superaret. Irreuerenter prolata reuerenti responso in reuerentiam conuertebat. Ambitionis loquacem tristitiam larga manu in letam facundiam commutabat, curiali applausu fastibus militaribus occurrebat, regaliū morū grauitate seruata, id in ipso operabat benignitas, vt praexcellencia videretur equitas, sapientia grauitate cōspersa, sic omnia miniabat, vt his fieret eius curialitas in suspitium, & strenuitas in exemplum, ita quod de eo dici posset. Hic virtutis habet plus, quam possedimus omnes. Adolescentes, iuuenes, & quos virilis aetatis robur perfunderat, senes, & decrepiti, quid laudare, quid appetere si facultas suppeteret, quid mirari, quid diligere repererunt, eius industriam in agendis stupore atoniti mirabātur, quem doni & dati perfectio sic perfecit, vt gratiae, & naturae charismatibus abundaret, adeo vt mundi circulus fateatur Adefonum nobilem Hispaniae se debere. Iuuenes, & adolescentes, quorum auorum nobilitas praesentabat, praeficiebat titulo militari, vt quos nondum propriae virtutis extulerat gloria, & creantis manus, & parentum magna magna obligarent. Hos sic equorum tuta firmabat magnanimitate, armorum copiosa securitate, vestium speciosa varietate, vt in ipso inuenirent & dominum, quem diligerent, & munificū, quem laudarent. Et quamuis diuersus esset ritus alienigenarum, & in moribus ab indigenis dissiderent, quia mores omnes virtus magistra diiudicat: potuit omnibus satisfacere, qui virtutes omnium in se potuit conseruare, & quasi non vnus patriae incola, sic mores omnium in se sciuit assumere, vt nulli videretur a suis moribus dissidere. De largitate autem eius quis loqui praesumeret? cum id in ipso modicum fuerit, quod in alijs vix poterat reperiri. Sic enim ab infantia largitatem seruauit, vt obliuisci non potuerit, quod de matris utero secum traxit. Sic omnia largitatis suae priuilegio confirmauit, vt ore omnium promulgata sententia omnibus munificis silentio imposito praerogatiua munificētie sententia obtineret, & licet magnis magnifice distribueret, manū a minoribus non retraxit. Cū enim essent Ultramontani plusquam decem millia equitū, & centū millia peditū, dabant omnī die viginti solidi vsuales, pediti vero quinque solidi, mulieres, paruuli, debiles, & caeteri ad bellum inepti non erant ab hac gratia alieni. Haec erant, quae in communi, & publice donabantur, praeter donaria priuata, quae sui quantitate hunc numerum excedebant, quae magnatibus non diurna distributione, sed potiori summa per nobilibus Regis nuncios mittebatur. His muneribus cumulabatur equorum numerosa generositas,

generositas, paruulorum iocunda varietas, quæ omnia tenacitatis curua seueritas vultu propitio non poterat intueri. His autem omnibus si iungantur Regibus oblata donaria, suis distributa stipendia, plus modus dantis, & hilaritas meruit, quam his omnibus emi posset. Et ad hæc omnia ne gens alienigena expeditionis omnibus indigeret, omnibus tentoria, & eorum vehicula est largitus. Addidit etiam gratiam gratiæ, & cibariorum vehicula cum ceteris necessarijs sexaginta millia summas, & ultra cum summarijs erogauit.

De processu ad bellum, & captione Malachonis.

Caput. V.

SATISFACTO itaq; omnibus per omnia duodecimo Kalendas Iulij exercitus Domini ab Vrbe regia est profectus. Ultramontani p se dato eis pro Duce Didaco Lupi de Pharo. Petrus strenuus Rex Aragonum cum suis. Aldephonsus nobilis cum suis, & licet separatim procederent, modicum tamen spacium exercitus diuidebat. Primo die castrametati sunt iuxta Alueum Guadararaz. Secundo iuxta Guadalcelet. Tertio iuxta Algodor. Ultramontani vero iuxta Daralferciam castra fixerunt. Et inde procedentes obsederunt præsidium Malachonis, & signum in bonum diuina gratia faciente, licet qui erant in arce satis viriliter se defenderent, instantia tamen ultramontanorum, quæ magna strenuitate feruebat pro Christi nomine mori desiderans, virtutem resistentium, & munitionum præsidium in nomine Domini minorauit, cepitq; Malachonem, omnibus, qui inerant, interfectis. Sequenti die exercitus Regum aduenit, ibiq; substitit vno die, sed & aliquantulum victualia defecerunt, tamen occurrit industria Regis nobilis, & fecit exponi victualia copiose.

Malachon

De captione Calatræ, & discessu Ultramontanorum.

Caput. VI.

IND Eigitur procedentes omnes pariter peruenimus Calatræ. Agareni autem, qui inibi rebellabant, excogitauerunt tribulos ferreos fabricare, & per omnes transitus Anæ fluminis proiecerunt, & quatuor habentes aculeos qualitercumq; caderent, vno eorum erecto pedibus hominum, & equorum vngulis figebantur. Sed quia humana artificia contra Dei prouidentiam nihil valent, sic Deus voluit, vt paucissimi, vel nulli fere illis tribulis læderentur, & gratiæ Dei manu supposita transuimus flumen Anam, & castrametati fuimus in circuitu Calatræ. Agareni autem oppidum illud sic in summitatibus turrium armis, & vexillis, & machinis munierant, vt volentibus impugnare satis difficile videretur. Præterea licet sit oppidum illud in plano, tamen ex vna parte muri eius per tactum fluminis inaccessible inuenitur, ex alijs partibus sic muro, & antemurali, fossatis, & turribus, & propugnaculis est munitum, vt absq; longa machinarum impugnatione inexpugnabile videretur. Erat autem ibi Agarens quidam nomine Auencalíz longa armorum affuisione astutus, & bellorum exercitia frequenter expertus. De huius industria plus se ipsis confidebat populus obsessorum, licet esset ibi in præsidio quidam Almohar, qui præsidij custodiæ præsidebat. Cumq; in obsidione per dies aliquot moraremur,

LIBER.

Calatraua
restituitur

& Reges cum Principibus de impugnatione praesidij dubitarent, post longos tractatus placuit omnibus non relinquere oppidum intentatum, licet impugnatione difficilis videretur. Plurimique autem melius iudicabant cepto itinere ad bellum procedere, quam impugnationibus castrorum insistere, praesertim cum in talibus, & strenui periclitentur, & exercitus fatigetur, cum & ius acquisitionis, & retentionis talium pendeat ex fine belli. Assumptis itaque armis, locisque oppidi specialiter Religionibus, & Principibus assignatis voce fidei eleuata oppidum sunt aggressi. Sicque per Dei gratiam factum est, ut die Dominica post festum sancti Pauli expulsis Arabibus fuit Calatraua Regi nobili restituta, quae statim a fratribus, qui dudum ibidem resederant, fuit munita, & Christiano nomini redonata. Nobilis autem Rex de omnibus ibidem inuentis nihil sibi retinuit, sed ultramontanis, & Regi Aragonum cuncta cessit. Sed quoniam humani generis inimicus non cessat Christianis actibus inuidere, misit Sathan in exercitum charitatis, & corda emulantium conturbauit, & qui ad certamen fidei se accinxerant, retrorsum a bono proposito abierunt. Omnes enim fere ultramontani communi proposito statuerunt, ut relictis Crucis signaculis, omissis etiam belli laboribus ad propria remearent. Rex autem nobilis suorum victualia compartitus, quantum necesse erat omnibus est largitus, sed nec sic cepta obstinatio potuit reuocari, immo passim omnes inglorij recesserunt excepto venerabili Arnaldo Narbonensi antistite, qui cum omnibus, quos habere potuit, & multis nobilibus de prouincia Viennensi semper in bono constans a bono proposito non recessit. Et erant circiter centum triginta milites praeter pedites, de quibus etiam aliqui remanserunt. Remansit etiam de partibus Pictaviae Theobaldus de Blazon, homo nobilis, & strenuus, & natione Hispanus, & genere Castellanus. Rex Aragonum cum omnibus suis usque ad finem permansit indissolubili dilectione Regi nobili foederatus, & quia sicut dicit Salomon: Si possides amicum, in tentatione posside illum. Hic probari potuit, quisque qualiter diligebat. Sed quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, licet schismatis huius periculosus exitus timeretur, omnia tamen coeperunt de die indiem scelicius prosperari. Recedentibus itaque his qui Crucem Domini in Angaria attulerunt, soli Hispani cum paucis ultramontanis superius nominatis proficisci coeperunt ad bellum Domini confidenter, & primo venerunt Alarcuris, ibique castrametati municipium occuparunt, necnon, & Castella alia in vicino. In eadem mansione aduenit Sancius Rex Navarrae, qui licet a principio simulasset nolle venire, cum ad discrimen peruentum fuit, strenuitatis suae gloriam a Dei seruitio non subtraxit. Sicque Regum ternarius in Sanctae Trinitatis nomine processerunt, & primo die castrametati sunt in circuitu Saluae terrae. Dominica die sequenti visum fuit Regibus, & principibus, ut totus exercitus armaretur, & etiam omnia tanquam ad bellum disponerentur, & per Dei gratiam talis apparuit multitudo armis, & signis, & equis ornata, ut intuentibus nobilis hostibus, & terribilis appareret, nobis amabilis, bello expediens discessum absentium compensaret, ita quod etiam corda magnanimatorum creuerunt, pusillanimes confortati, dubij confirmati, & discedentium schisma, quod multos terruerat, recessit a cordibus timidorum: ibique etiam die altero spectantes, post peruenimus ad aliam mansionem, quae dicitur Fraxineda. Tandem peruenimus ad aliam mansionem eiusdem nominis. Tertio vero die ad aliam mansionem in radice montis de Muradal, quae dicitur Guadalfaiar.

Fraxineda.
Muradal
Guadalfaiar.

cæteri Pontifices per singularum ciuitatum, & singulorū Principum mansiones verbum exhortationis, & indulgentiæ deuotissime proponebant. Eo die illustris Rex Aragonum consobrinum suum Nuniū Sancij accingit cingulo militari. Agarenī etiam in modum torneamenti circa vltimam partem castrorum quedam belli præludia attentabant. Tandem inter sextam, & nonam post longam expectationem Agarenī ad locum, quo castra metati fuerant, sunt reuersi.

De dispositione acierum, & ordinibus bellatorum. Caput. IX.

SEQVENTI vero die circa mediam noctem vox exultationis, & confessionis insonuit in tabernaculis Christianis, & per vocē præconis inclamatum est, vt omnes ad bellum Domini se armarent. Celebratis itaq; Dominicę passionis misterijs, & facta confessione, sumptis sacramentis, acceptis armis ad campi certamina processerunt, dispositisq; aciebus sicut iam dudū fuerat pertractatū, inter Principes Castellanos Didacus Lupi cum suis habuit primos ictus. Mediā aciem Comes Gundisaluus Nuniū cū fratribus Templi, & Hospitalis, & Veleſij, & Calatrauę. Collateralem habuit Rodericus Didaci de Camberis, & Aluarus Didaci frater eius, & Ioannes Gundisalui, & alij nobiles cum eisdem. In vltima acie nobilis Rex Aldefonsus, & Rodericus Archiepiscopus Toletanus cum eo, & alij episcopi supradicti. De Baronibus Gundisaluus Roderici, & frater eius Rodericus Petri de Villa luporū, Suerius Telli, & Fernandus Garſię, & alij. In qualibet autem istarum acierū, erant communia ciuitatum, sicut fuerat ordinatum. Strenuus autē Petrus Rex Aragonum exercitum suum disposuit in totidē aciebus: primos ictus habuit Garſias Rōmerij, secundam aciem Eximius Cornelij, & Aznarius Pardi: in vltima fuit ipse cū alijs magnatibus regni sui: similiter & in collateralī acie alios de suis nobilib' collocauit. De communibus etiā ciuitatū Castellę habuit ipse secū. Rex Nauarrę Sancius speciali prærogatiua strenuitatis perspicuus cū suis a dextris Regis nobilis procedebat, & in comitatu suo cōmunia ciuitatū Sicobię, Abulę, & Medinę. Dispositis itaq; aciebus, eleuatis ad cælum manibus, directis ad Deum oculis, cordibus ad martyriū excitatis, protensis vexillis fidei, & nomine Domini inuocato ad belli discrimina omnes pariter peruenunt. Primi autē, qui primos ictus dederunt in acie Didaci Lupi de Pharo, fuerunt suus filius, & nepotes superius nominati strenui, & audaces. Agarenī vero in summitate quadam præsidium instar atrij firmauerunt de scrinijs sagittarū, infra quod erant præcipui peditū collocati, ibidemq; Rex eorū recedit habens iuxta se ensē, induens cappam nigram, quę fuerat Abdelmumi, qui fuit principiū Almohadum, & librum etiam sectę nefarię Mahometi, qui dicitur Alchoranus. Extra atrium erant etiam alię acies peditum, quorum quidam tam de interioribus, quam de exterioribus sibi adiuicem colligatis, vt quasi de fuge præsidio desperarent, cōstanter belli instantiā sustinebant. Erat autē exterius ante atrium acies Almohadum militaris equis, & armis, & infinita multitudine terribilis in aspectu: a dextris autē ipsorum, & a sinistris erant Arabes velocitate, & lancearum agilitate nocui inexpertis, qui & fugiendo impetunt, & fugati acrius insolescunt. In planitie vero vbi volubilitati non obest angustia, nocuiores reperiuntur, hi similes Parthis sagittarum insistent negotijs, & in clauarum ponderibus vasa ferūt vertiginis, & hi, & illi extraordinarijs vagationibus intēti acierum ordinem non obseruant, vt aduersarios incursionibus turbent, & suis ordina-

LIBER

tim venientibus ruptis agminibus ex aduerso grassandi tribuant facultatem. Sed & istorum, & aliorum innumerabilem multitudinem nullum credo de nostris potuisse veraciter extimare, nisi quod postea ab Agarenis audiimus, quod erant octoginta millia militum, peditum vero turbæ non poterant numerari. Ad hæc dicebantur adesse quidam Agareni de partibus Azdore prope Marrochos, mirius accepti in oculos Regis sui, hi equis relictis, Regi suo, vt eius gratiam compararent, pedites astiterunt, & ex his omnibus nullus creditur euasisse, astabat etiam Regi eorum quædam acies stupenda multitudine obstipata, & militaribus insignibus mirabiliter adornata.

Azdora.
Marrochi

De victoria Christianorum, & strage Sarracenorum.

Caput. X.

AGARENI autem fere immobiles in loco manentes cœperunt repellere primos nostrum, qui ascendebant per loca satis congressui importuna, & in his repulsi aliqui ex nostris congressoribus difficultatibus fatigati aliquantulum substiterunt. Tunc etiam aliqui ex medijs aciebus Castellæ, & Aragoniæ in vnum agmen ad primas acies conuenerunt, & fuit ibi commotio magna, & res dubio periculosa, ita vt etiam aliqui, non tamen de magnis, viderentur fugæ præsidio inhiare, sed primi, & medijs ex Aragonia, & Castella coniunctim congressui insistebant, collaterales etiam acies cum Agarenorum aciebus acriter dimicabant adeo, quod quidam eorum terga vertentes fugere videbantur. Quod attendens Aldephonsus nobilis, vidensq; quosdam plebeia vilitate quid deceat non curare, dixit omnibus audientibus Pontifici Toletano: Archiepiscopo ego, & vos hic moriamur. Qui respondit ei: Nequaquam, immo hic præualebitis inimicis. Rex autem inuictus animo festinamus, inquit, primis succurrere in periculo constitutis. Tunc Gonsalvus Roderici, & fratres eius processerunt ad primos. Fernandus vero Garciæ vir strenuus, & in militia industrius retardauit ipsum Regem consulens, vt obseruato moderamine procederent ad succursum. Tunc Rex inquit iterum: Hic Archiepiscopo moriamur, talis enim in tali articulo mors non dedecet. Et ille: Si Deo placet corona victoriæ non mors insistat. Sin autem aliter Deo placuerit, vobis commori omnes communiter sumus parati. In his autem omnibus testificor coram Deo nobilis Rex non mutauit vultum, nec gestum solitum, nec loquelam, immo viriliter, & constanter, vt leo imperterritus, aut mori, aut uincere firmus erat, nec diutius valens tolerare primorum periculum festinato gressu vsq; ad atrium Agareni dante Domino hilariter vexillorum insignia peruenerunt. Crux vero Domini, quæ coram Toletano Pontifice consueuerat baiulari, præferente eam Dominico Paschali canonico Toletano per Agarenorum acies miraculose transiit, & ibidem illeso baiulo sine suis vsq; ad finem belli, sicut Domino placuit, perdurauit. Erat autem in vexillis Regum imago beatæ Mariæ virginis, quæ Toletanæ prouinciæ, & totius Hispaniæ semper tutrix extitit, & patrona. In cuius aduentu acies illa mirabilis, & turba innumerabilis, quæ hætenus satis immobilis permanebat, & rebellis nostris obstiterat, cæsa gladijs, fugata lanceis, victa ictibus terga dedit. Tunc etiam ad instantiam germani sui, qui Zeit Auozecrith vocabatur, Rex Agareni iumeto varij coloris insidens fugæ præsidio se commisit, & cum quatuor militibus periculi socijs Beatiam vsq; venit, & Beatensibus quid facerent scicitantibus, dicitur respondisse: Nec mihi, nec vobis possum consulere, Dominus sit vobiscum.

Beatia.

Ibiq; mutato iumento, Giennū ea nocte peruenit. Interea Aragonensibus ex sua, Castellanis ex sua, Nauarris ex sua parte instantibus cæsa sunt multa millia Agarenorum. Quo viso, & audito Toletanus Pontifex hæc verba dixit nobili Regi. Estote memor gratiæ Dei, quæ omnes defectus in vobis suppleuit, & opprobrium aliquandiu toleratum hodie releuauit. Estote etiam memor vestrorum militum, quorum auxilio ad tantam gloriam peruenistis, his & alijs in hunc modum dictis, ipse Toletanus, & alij Pontifices, qui simul aderant, cum lachrymis deuotionis in laudis canticum eleuatis vocibus proruperunt dicentes. Te Deum laudamus, te dominum confitemur. Erat etiam ibi Tellius Palentinus Episcopus, Rodericus Segontinensis, Menendus Oxomensis, Dominicus Placentinus, Petrus Abulensis. Multi etiam alij clerici Domino cantica decantantes. Campus autem sic strage Agarenorum plenus erat, vt etiam in robustissimis equis vix super eorum cadauera absq; periculo transiremus. Erant autem Agareni, qui supra prædictum atrium inuenti sunt, statura proceri, pinguedine dilatati, & quod mirabile est dictu, licet iacerent in omnibus partibus corporis detruncati, & iam a pauperibus spoliati, in toto campo nec signum sanguinis poterat inueniri. Quibus peractis nostri gratiæ Dei terminum nolentes imponere, per omnes partes vsq; ad noctem eos infatigabiliter sunt secuti, & secundum extimationem creduntur circiter bis centum millia interfecta. De nostris autem vix defuere viginti quinque.

De magnalibus bellatorum,

Caput. XI.

VAE autem specialiter facta sunt a magnatibus, neminē credo sufficienter posse dicere, cum nemo potuerit omnia particulariter intueri. Scilicet qualiter Aragonensium audax strenuitas operam dedit stragi, qualiter agilitate facili præuenerit fugientes. Quam viriliter Eximius Cornelijs cum turba suorum aduenerit agentibus primos ictus. Qualiter Garsias Rometij, & Aznarius Pardi cum alijs magnatibus Aragoniæ, & Cathalonæ belli dubia magnifice peregerunt. Qualiter Nauarrorum bellicosa agilitas belli instantiæ se obiecit, & persecuta sit fugientes. Qualiter & Ultramontani, qui remanserant in occursum, magnanimi Agarenorum in cursibus restiterunt. Qualiter Castellanorum magna nobilitas, & nobilitas magnanimitas largis copijs suppleuit omnia, manu strenua compressit pericula, victricigladio pæuenit velocia, foelici victoria cōplanauit aspera, & crucis improperia in gloriam commutauit, & hostis blasphemias laudum canticis dulcorauit. Sed si singulorum magnalia vellem prosequi, citius in scribendo manus deficeret, quam dicendi materia mihi deesset. Sic enim omnes præuentrix armauerat gratia, vt nullus de ijs, qui esse aliquid videbatur, aliud appeteret, nisi aut pati martyrium, aut obtinere. His itaq; omnibus peractis foeliciter, iam circa solis occasum in Agarenorum tentorijs sedimus fatigati, satis tñ pro victorie læticia recreati, neq; ex nobis ad castra qui redierunt, nisi famuli ad sarcinas deportandas. Tanta autem fuit in campo Arabum multitudo, quod medietatem spacij vix potuimus occupare. In campo autem, qui voluerūt rapere, plurima inuenerunt, aurum scilicet, argentum, vestes preciosas, suppellectilia ferica, & multa alia preciosissima ornamenta, necnon & pecunias multas, & vasa preciosa, quæ omnia pro maiori parte pedites, & aliqui milites de Aragonia habuere. Maiores enim, & quos fidei zelus, & Regis reuerentia, & amor strenui

LIBER,

ratis nobilitauerat, hæc omnia contemnentes vsq; ad noctem persecutioni viriliter intenderunt. Præsertim cum præcedenti die Pontifex Toletanus sub interminatione anathematis inhibuisset, ne quis prædæ campi insisteret, si diuina prouidentia victoriam concedere dignaretur. Camelorum autem, & ceterorum animalium, necnon & victualium, quæ inibi sunt inuenta, vix posset quantunlibet subtilis discretio estimare. In eodem itaq; loco illo die, & sequenti moram fecimus fatigati. Homines, & vehicula, & res, & sarcinas, quæ fuerant ob belli instantiam proposita, vel neglecta, famulorum studio sunt aduecta. Et quod vix videtur credibile, licet verum, in illis duobus diebus ad vltus omnes nulla alia ligna combusimus, nisi hastas læcearum, & sagittarum, quas secum duxerant Agarenî. Vix tamen in illo biduo potuimus consumere medietatem, quamuis ex industria non ad necessitatem ignem apponerent, sed ad eorum multitudinem consumendam.

De captione Beatig. & Vbetæ, & aliorum castrorum, & reditu exercitus. Caput. XII.

Bilche.
Ferral.
Balnea.
Tolosã.
Hexia.
Vbeta.

LXINDE procedentes quidam ex nostris castrum de Bilche fortissimum obsederunt. Nos vero die tertia post bellum quarta scilicet feria venientes cepimus castrum Bilche, necnon & alia tria scilicet, Ferral, & Balnea, & Tolosã, quæ vsq; hodie per Dei gratiam a fidelibus incoluntur, ibiq; moram per vnum diem fecimus, & procedentes ex nostris ad ciuitatem Beatiam vacuum inuenerunt, fugientibus Agarenis, & suorum periculo iam comperto se in Vbetam receperunt, præter quosdam inexpeditos, qui in eorum oratorio, quod Mezquita dicitur, incendio perierunt. Hoc audito Reges, & Principes communi consilio decreuerunt Vbetam obsidere. Hoc factum fuit feria sexta post bellum. Igitur secunda feria octauo scilicet die post bellum aggressi sunt ciuitatem inuocato nomine Christiano, & sicut Domino placuit ex ea parte vbi instabant Aragonenses, quidam armiger Lupi Ferrenci de Luna murum ascendit, & in eius ascensu corda resistentium languerunt, & se Regis gratiæ sponderunt. Super hoc itaq; habito frequenti tractatu primo obtulerunt Sarraceni mille millia aureorum, vt ciuitas eis integra remaneret, quod & aliqui acceptarunt. Dolentibus admodum Regibus, dissimulantibus tamen propter instantiam magnatorum, demum Toletano, Narbonensi, & ceteris Pontificibus auctoritate Pontificali pacta huiusmodi prohibentibus, factum est, vt ciuitas funditus euerteretur, Sarracenis ad vitam seruatis, captiuitati nihilominus mancipatis, & iam Dei gratia propter luxum hominum tepescente Christiani cupiditate illecti intendebant iniurijs, & rapinis. Vnde & Dominus imposuit frenum ori eorum, & percussit eos infirmitatibus, & iumenta, & vix erat in tabernaculis, qui commilitoni posset socio, vel domino ministrare. Et necessitate compulsi rediimus Calatrauã, ibiq; inuenimus Ducem Austriæ de partibus Theothoniæ, qui satis in magno venerat apparatus. Inde cum Rege Aragonum, cui erat consanguinitate coniunctus, in Aragoniam est reuersus. Nos vero cum nobili Rege Aldephonso ad urbem peruenimus Toletanam, ibiq; cum Pontificibus, & clero, & vniuerso populo in ecclesia beatæ Mariæ virginis processionaliter est receptus, multis Deum laudantibus, & in musicis instrumentis acclamantibus, quod eis Regem suum reddiderat sanum, & incolumem, & corona victoriæ coronatum. Inde diuiso exercitu, vnusquisq; ad propria

Austria.
Teotonia

bre correptus vitam finiuit, & secum gloriam Castellę sepeliuit, facta prius confessio-
 ne Roderico Pontifici, & sumpto summi Viatici sacramento, assistentibus Episcopis
 Tello Palentino, & Dominico Placentinensi. Sequenti die in presentia Alienor
 vxoris suę charissimę, & Reginę Berengarię filię suę dulcissimę cum Enrico filio,
 & Alienor filia, & nepotibus suis Fernando, & Alphonso in ætate consistētibus pue-
 rili. æra millesima ducentelima quinquagesima secunda in die Fidis virginis secunda
 feria decimo Kalendas Octobris, non plenus dierum, sed virtutibus, & honore bea-
 tum spiritum suo, qui dederat, restituit creatori. Et factus est luctus omnium, &
 desolatio magnatum, necnon & omnium populorum, & corpore eius in decenti sar-
 cophago collocato, ea die peruenimus Vallemoletum. Deinde ex omnibus regni par-
 tibus Pontifices, & Abbates, religiosi, & seculares, milites, & magnates, humiles, &
 maiores ad exequias tanti funeris conuenerunt. Sic enim corda hominum vulnera-
 uit relatio mortis eius, quasi quilibet improuise sagitte iaculo feriretur. Sic enim stre-
 nuitas, largitas, curialitas, sapientia, & modestia eum sibi ab infantia vendicant, vt
 post mortem eius sepulta credantur omnia cum sepulto. Omnes enim non tantum
 in suis, sed in alijs Hispanię finibus effrenatis studijs, & laxatis habenis licentię, quo-
 libet abierunt, & nihil sibi retinuerunt, cum thesauros verecundię amiserunt. Sepul-
 tus est autem in regali monasterio prope Burgis a Roderico Toletano, Tello Palen-
 tino Roderico Segontinensi, Menendo Oxomensi, Girardo Segobiensi Episcopis, &
 alijs religiosis officiosa obsequia funeris filia eius Regina Berengaria impendente: que
 tanto dolore eius exequias consumauit, qđ fere dilaceratione, & lachrymis seextinxit,
 & sicut in vita regnū virtutibus adimpleuit, sic in morte totam Hispaniā, immo mun-
 dum lachrymis madefecit. Sepultus est autem in prædicto monasterio a Pontifici-
 bus supradictis, vbi laudum eius præconia, nec inuidia, nec obliuio poterit abolere.

æra. M. cc.
 li. x. M.
 cc. xiiij.

LIBER NONVS RERVM IN HISPANIA GESTARVM CHRONICON.

Caput Primum.

O igitur sepulto iam continuo filius eius Enricus par-
 uulus, & hæres, a Pontificibus, & magnatibus, vniuer-
 so clero, Te Deum laudamus, cātate ad regni fastigiū
 eleuatur. Vndecim annorum erat cum regnare cœ-
 pisset, & duobus annis, & decem mensibus regnavit.

Verum post mortem Regis nobilis viginti quinque
 diebus transactis Alienor vxor eius fuit rebus huma-
 nis exempta. Hęc erat Enrici Regis Anglię filia, pu-
 dica, nobilis, & discreta, & sepulta est in prædicto mo-
 nasterio iuxta virum, & custodia pueri Regis, & regni
 gubernatio remansit penes Berengariam Reginam sororem eius. Cuius diligentia
 sic apparuit toto tempore sui regiminis, vt pauperes, diuites, ecclesiastici, seculares si-
 cut tempore Regis nobilis fuerāt, in suis statibus seruarentur, licet Baronum varietas
 zelo inuidię circum acta discidia procuraret. Cum autem essent tres Comites, Fer-

LIBER

Tabulata
 nandus, Aluarus, Gundisalvus filij Comitis Nunij supradicti coeperunt ad custodia Regis pueri inhiare, vt concepta odia possent in his, quos oderant, vindicare, sicut pater eorum fecerat tempore puriciae patris eius, aliqui etiam, quibus Regina Berengaria se credebat, eorum studijs consenserunt, mediante quodam milite Palentino, qui Garfias Laurentij dicebatur, & de mandato Reginae erat custodiae Regis pueri deputus. Hic promissa sibi a Comite Alvaro in hereditatem villa, quae dicitur Tabulata, Regi suavit, vt ad Comitis Aluari custodiae se transferret. Quod cum solers Regina Berengaria percepisset, animo gratanti concessit, sed timens insolentias, quae venerunt, fecit iurare Comitem Aluarum, & magnates, vt sine ipsius Reginae consilio, nec aliquibus terram auferrent, nec aliquibus terram darent, nec vicinis Regibus guerram mouerent, nec mutam, quae Hispaniae peccata dicitur, imponerent in aliqua regni parte, & iuramento, & hominio in manu Roderici Toletani Pontificis firmauerunt, & si contrarium facerent, proditoris infamia tenerentur. Sed quia Regina propter importunitates militum, & maiorum tedio erat affecta, timebat ne regnum in sui custodia turbaretur, & ideo Comiti Alvaro dedit puerum conditionibus supradictis. Qui cum Gundisaluo Roderici, & fratribus suis tunc sibi fauentibus incontinenti Burgis egrediens coepit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi diuites exhaurire, religiones, & ecclesias ancillare, & decimarum tertias, quae ad ecclesiarum fabricas pertinebant, coepit similiter infiscare. Sed excommunicatus a Roderico Toletano Decano, qui vice Archiepiscopi tunc gerebat, coactus fuit restituere, & iurare ne de cetero attentaret, & ecclesiarum homines, qui priuilegiorum regalium immunitate gaudebant, coepit Angarijs, & exactionibus subiugare.

De contubernio Regis Enrici, & Dominae Masaldæ.

Caput. II.

Aptellum

ERVM cum apud Vallemoleti curiam celebrassent magnates alij, Lupus Didaci de Pharo, Gonsalus Roderici, & fratres eius Rodericus Roderici, & Aluarus Didaci de Camberis, Alphonfus Telli de Menes, & alij nobiles regni exterminio condolentes curauerunt tantis cladibus obuiare, & Reginae Berengarie prudentiam aduertes humiliter supplicarunt, vt regni miserijs condoleret. Comes autem Aluarus coepit Reginarum nobilem infestare, adeo vt ea, quae sibi pater suus dederat, occuparet, & ei etiam ore temerario demandauit, ne in regni finibus remaneret. Tunc Regina nobilis cum sorore sua Alienor, quae fuit postea Regina Aragonum, & erat tunc temporis domicella, in castrum Gonsalui Roderici, quod Aptellum dicitur, se recepit, ibique deguit vsque ad mortem fratris. Sed praedicti magnates tanquam naturali domini fideliter adherentes Regi paruo fidelitatis debitum in omnibus seruauerunt. Caeterum praedictae Reginae solers industria omnia sic provide ordinauit, vt magnates sibi fauentes, & Comitis Aluari insolentias refrenaret, & iura sua Regi paruo conseruaret. Verum cum Rex Tenellus intentionem Comitis sagaci indole iam sentiret, libenter volebat ad sororis custodiae se transferre. Sed Comes Aluarus per suos complacuit, quod Rex puer, quod volebat, non potuit effectum accipere. Nam Comes callide cogitauit uxorem ex Portugallia sibi dare, qua mediante posset puerum in suo beneplacito retinere. Sed in contrarium res euenit. Nam cum Masaldam filiam Regis Portugalliae adduxisset, & puer non esset in aetate nubili, remansit domina coniugali

coniugali commertio defraudata, & quia se consanguinitatis lineam attingebant, de mandato Innocentij Papæ fuit contubernium separatum, & post, vt fertur, inter se, & dominam voluit Comes Aluarus connubiū procurare. Sed ipsa, cum esset pudica, verbum respuit indignanter.

De morte nunciij, & captione Montis alacris, & obsidione Villæ albæ.
Caput. III.

POST curiam Vallis oleti Comes Aluarus cum suis complicibus, & cum Rege extrema Dorij peragrauit maiorum animos sibi concilians, vt eorum fauore posset alijs imperare, & habentium diuitias exhaurire, & inde se transtulit vltra Serram. Et cum venisset Maquedam, quæ est oppidum in dicecesi Toletana. Regina nobilis milit nunciū de fratris statu clanculo percunctari. Erat enim so-

licita, eo quod a Comite Aluaro negligentius seruabatur, & cum Comes Aluarus de nuncio comperisset, fecit scribi literas imposturæ, & falso sigillo Reginae nobilis intercludi, in quibus continebatur, quod Regina nobilis scribebat aliquibus de consilio magnatum de campis, vt cum toxico sibi misso fratri suo exitiale poculum propinarent, vt sic puerum ad sororis odium grauius prouocarent, & hominem continuo suspenderunt. Sed cum labia malignorum sibi velut ebria mentiantur, qui Susannam a falso testimonio liberauit, Regina nobilem, & innocentem ab imposturæ mendacio liberam declarauit, & vt in suis mendacijs caperentur iniqui, communis, & fidelis assertio omnium sine dubio affirmabat Reginae nobilis veritatem, detestans maledictis, & conuitijs, quod iniquitas adinuenit. Et licet e fronte superbia Comes Aluarus niteretur, tanta tamen efferbuit sublatio populi contra eum, vt cogere- tur recedere a partibus dicecesis Toletanae; & Optam veniens ibi aliquandiu fecit moram. Aduentit autem miles nobilis Rodericus Gundisalui de Valle viridi, qui beneplacitum Regis pueri iam habebat, vt ad sororem suam in scio Comite Aluaro se transferret. Sed cum Fernandus Munionis Comitis Aluari fautor, & nepos aduentum prædicti nobilis comperisset, ei ex improviso assumptis militibus superuenit, & captum duxit ad Alarconem. Tunc Comes Aluarus, vt in regno excidia excitaret, fautoribus Reginae nobilis mouit guerram, & assumptis, quos habere potuit, cum Rege ad Vallem oletū in sequenti Quadragesima peruenerunt, & Paschate resurrectionis Dominicæ celebrato, cum militibus Castellanis, & de extremis Dorij Vallem triticariam vastauerunt, & domos magnatum, qui Reginae fauebant, hostiliter dissiparunt. Deinde in castro, quod Mons alacer dicitur, Suerium Tellij obsederunt. Sed cum Gonfalus Roderici, & fratres eius, & Alphonfus Tellij pluribus militibus præminerent, Regis præsentiam reuerentes noluerunt obsessio fieri in succursum. Sed ipse Suerius Tellij Regi petenti protinus castrum dedit.

Ex inde Comes cum Rege procedens in campis plurima deuastauit, & apud Carrionem per dies aliquos fecit moram. Deinde ad Villam albam de Alcor contra Alphonsum Tellij properauit, & quidam milites ex agmine præcurrentes extra munitionem Alphonsum Tellij repperunt, & captis equis, & armis ipsum etiam vulnerarunt, & vulneratus in municipio se recepit, vbi per aliquot dies obsessus viriliter se defendit.

Maqueda

Opta.

Alarcon.

Extrema

Dorij.

Vallis tri-

ticitia.

Mons ala-

cer.

Carrion.

Alcor.

Villalba

LIBER.

De morte Regis Enrici. Caput. III.

Pallentia.
Cinifarii

AB obsidione vero Comes recedens Pallentiam festinauit. Regina autem, & sui nobiles in Aptello, & Castro Cinifario morabantur, & nesciebant quid agerent, eo quod in exercitum Rege praesente non poterant insilire, nec illatas iniurias sustinere. Unde communiter decreuerunt Regi restituere terram suam, & de caelo auxilium expectare. Cum igitur terra, vt dictum est, varijs incursionibus vastaretur, & Comes cum paruo Pallentiam aduenisset, contigit eum in domo Episcopi hospitari, & res ecclesiae, vt hostem consumere, & deuastare. Quadam autem die cum Rex puer instaret ludicris cum coactaneis Domicellis minus provide custoditus, Domicellus quidam e turre casu tegulam proiciens Regem in capite vulnerauit, ex quo ictu post dies paucos fuit mors lugubris subsequuta. Sed ante quam rumorem loquacitas diuulgasset, Regina sapiens milit Lupum Didaci, & Gundisaluum Roderici magnates pro filio suo Fernando, qui apud Taurum cum patre tunc temporis morabatur. Qui euntes rumorem de morte Regis pueri sumpserunt, & Regi Legionis causam aliam suadentes cum Infante Fernando ad Reginam Verengariam redierunt. Interim autem Comes Aluarus tulit Regem a Pallentia, vt in castru, quod Tarecum dicitur, celaretur. Sed quia res non potuit occultari, soror eius Regina funestis rumoribus concitata Pallentiam cum magnatibus properauit, vbi a venerabili Tello Episcopo ciuitatis cum processione solenniter sunt recepti, & inde ad castrum, quod Donia dicitur, procedentes continuo vi ceperunt.

Tarecum.

Donia.

Tunc magnates cum Comite Alvaro de concordia tractauerunt, sed nihil voluit Comes Aluarus acceptare, nisi Infans Fernandus Rex futurus suae custodiae, vt auunculus, traderetur, cui pacioni Regina nobilis, & magnates verentes praeterita nullatenus consenserunt, & procedentes ad Vallem oleti venerunt, & consilio habito ad extrema Dorij processerunt. Et cum venissent ad villam, quae Cauca dicitur, habitatores villae eos recipere noluerunt, sed ad Aldeam quandam, quae Sanctus Iustus dicitur, secesserunt, & ibidem nuncios receperunt, ne Socobiam, vel Abulam, vel ad aliquam extremorum Dorij accederent ciuitatem. Nunciatum est etiam quod Sanctus Fernandi frater Regis Legionensis contra Reginam, & filium eius magna cum multitudine adueniret. Unde & Regina nobilis, & filij sui cum his, qui aderant, ad Vallem oleti protinus redierunt.

Cauca.
S. Iustus
Socobia.
Abula.

Quod Infans Fernandus factus est Rex Castellae.

Caput. V.

VM autem audisset Regina potiores extremorum Dorij, & de ultra Serram Socobiae conuenire, misit nuncios, qui eis fidelitatis debitum suaderunt. Cumque viri extremorum Dorij hoc audissent, venire ad Reginam nobilem continuo consenserunt, & cum ad Vallem oleti communiter conuenissent, ibidem tam extremorum Dorij potiores, qui pro omnibus venerant, quam etiam magnates, & milites Castellani communi consensu regnum Castellae fidelitate debita Reginae nobili obrulerunt. Ipsi enim decendentibus filijs, cum esset inter filias primogenita, regni successio debebatur, & hoc ipsum patris privilegio probabatur, quod in armario Burgensis ecclesiae seruabatur, & totum regnum, ante quam Rex haberet filium, bis

iuramento, & hominio hoc firmarat, ipsa autem intra fines pudicitiae, & modestiae supra omnes mundi dominas se coarctans regnum sibi voluit retinere.

Sed extra portam Vallis oleti educta multitudo extremorum Dorij, & Castellae, vbi forum agitur, conuenerunt, eo quod tantam multitudinem domorum angustia non ferebat, & ibidem filio regnum tradens, Infans Fernandus, de quo diximus, omnibus approbantibus ad ecclesiam Sanctae Mariae ducitur, & ibidem ad regni salutem sublimatur, anno aetatis suae decimo octauo, clero, & populo decantantibus: Te Deum laudamus, te Dominum confitemur. Et ibidem omnes ei fecerunt hominium, & fidelitatem Regi debitam iurauerunt, & sic honore regio ad regale palatium est reductus. Cum autem audisset Regina nobilis Aldephonsum Regem Legionensem ad villam, quae Airoium dicitur, aduenisse: modestiae suae insistentis pudori, per Mauritium Burgensem, & Dominicum Abulensem Episcopos humiliter supplicauit, vt se ab iniquitate filij temperaret. Sed ipse Rex elatus superbia, quam cordi eius Comes Aluarus instillarat, supplicationi, & precibus contradixit, eo quod imperio inhiabat, immo transiit Pisoricam, & venit Lacunam, vbi cum diebus aliquot permanisset, direxit faciem contra Burgis, & cum loca plurima, & domos militum deuastasset, & alias incendio concremasset, ad villam, quae Arcus dicitur, superuenit: sperans ciuitatem Burgensem se capturum. Sed cum audisset in eadem vrbe Lupum Didaci, & multos milites congregatos, frustratus spe vacua, & inani contra consiliarios indignatus in terram suam propere remeauit.

Aloroilli

Pisoricam
Lacunam
Arcum.

De tumulatione Regis Enrici. Caput. VI.

REGINA autem, in Regem filio sublimato, dum haec fierent Pallentiae morabatur, & ibi venerunt ad eam ex Secobia, & Abula, & alijs oppidis extremorum Dorij milites copiosi consiliorum suorum seruitia offerentes. Et tunc Regina duos venerabiles Pontifices Tellium Pallentinum, & Mauritium Burgensem misit Tarecum, vt Enrici Regis corpus reciperent cum suis parentibus tumulandum, praesertim cum & hoc ipsum Comes Aluarus iam mandasset, & praefati Pontifices recepto corpore Pallentiam redierunt. Et inde Rex nouus cum matre sua Regina nobili ad castrum, quod Munio dicitur, aduenerunt, & dum Rex oppidum impugnaret, Regina nobilis fratrem suum Enricum Regem in Sarcophago nobiliter praeparato detulit ad monasterium prope Burgis, & ibidem iuxta fratrem suum Fernandum Infantem cum planctu magno exequijs celebratis regaliter sepeliuit. Inde vero Regina veniens Munionem inuenit castrum a Rege Fernando, & suis fidelibus occupatum, militibus, qui inerant, captiuatis. Post haec ad Lermam & Laram, quas Comes Aluarus detinebat, cum Burgensi concilio procedentes inuasas fortiter occuparunt, & rebellantes milites vi ceperunt. Inde ad urbem Burgensem redeuntes a Pontifice, clero, & populo honorifice, & processionaliter sunt recepti, gaudentibus omnibus quod liberati ab hostibus in dominae naturalis dominio remanserunt.

Tarecum

Munio.

Munio
Lermam
Lara.

De largitate Reginae Verengariae, & decaptione Comitis Aluari.
Caput. VII.

LIBER.

Belli foramen.
Anagarū.
Naiara.

Alliorum agger.
Quitana
Fortunij.

Pallentiola

Ferrariola

BRVM quia perturbatione huiusmodi obliſtente, regales redditus ad ſtipendia deſecerunt, & Regina nobilis, quidquid habuerat in largitionibus, diſpenſarat, ad argenti, & auri, & gemmarum donaria militum manum, & quæq; ex talibus reſeruarat, in auxilium filij liberaliter erogauit, & de conſilio magnatum, qui ſecum aderant, ad partes Belli foraminis, Anagarū, & Naiaræ proceſſerunt, & receptus villis, quas ſibi incolæ gratiſſime reddiderunt, Burgis iterum ſunt reuerſi, munitiones enim, quas Comes Gonſalus Nunij detinebat, non potuerunt propter ſui fortitudinem expugnare. Et dum Rex, & Regina nobilis eſſent Burgis, Comes Aluarus cum fratribus, & complicibus per Aggerem Alliorum, & Quintanam fortunij tranſierunt, & in Belli foramine hoſtiliter irruentes, nec ætati, nec ſexui pepercerunt, ſed cuncta cæde, & incendio conſumpſerunt, quod ceſſit nouo Regi, & Reginae nobili in amaritudinem, & dolorem, & hac vaſtatione peracta Comites ad propria redierunt, & Rex nouus cum matre Regina nobili, & ſuis magnatibus a Burgis Pallentiam cœpit ire. Et dum ad villam, quæ Pallentiola dicitur, perueniſſent, Comes Fernandus in Ripella vallis Guariaræ aciebus diſpoſitis ſubſiſtebat. Comes Aluarus cum ſuis militibus Ferrariolam ſe recepit, & quarta feria quatuor temporum menſis Septembris cum Rex Fernandus, & Regina nobilis ituri Pallentiam iuxta Ferrariolam pertranſirent, collateralem aciem cum Alphonſo Tellij, & Suerio Tellij ſeparauit, ne agmen exercitus tranſeuntis a militibus Comitis læderetur. Et cum Comes Aluarus extra villam cum aliquibus militibus reſediſſet, in villam cæteris intromiſſis, vt poſſet exercitum contemplari, remanſit cum paucis in villam colligi dedignatus. Sed cum Alphonſus Tellij, & Suerius Tellij, & Aluarus Roderici, & quidam alij eum eminus agnouiſſent, contra eum equorum impetu proceſſerunt, & videns multitudinem præminere, iam exanimis, quamuis ſuperbus recolligere ſeſe cœpit. Sed cum prædicti milites adueniſſent, Comes Aluarus de equo deſcendit, & iacens in terra clypeo ſe obtexit. Sed illi manibus eum trahentes captum cum duobus militibus concaptiuus Regi, & nobili Reginae præſentarunt. Et qui multos offenderat, qui nulli pepercerat, qui naturali dominæ eius dominum abnegarat, diuino iudicio nunc proſtratus ſuorum militum, & fratrum intuentium auxilio deſtitutus capitur inglorius, & conſuſus. Tunc Regina nobilis gaudio, & lachrymis Deum laudans diu gratiarum inſtitit actioni, quod inimicum ſuum, & regni, & filij ſibi tradidit tam facili captione.

Quod Comes Aluarus, & Comes Fernandus reſtituerunt quædam caſtra nouo Regi. Caput, VIII.

Cannetū.
Alarcon.
Amalia.
Belli foramen.
Anogarū.
Naiara.
Pandicuum.
Caſtrum Xoriz.
Orzeion.

IDENTES igitur cuncti, qui aderant, quod Deus omnipotens Reginae nobilis opera dirigebat, cum gaudio, & actionibus gratiarum Pallentiam intrauerunt, & inde ad Vallem oletiuerunt, vbi fuit Comes Aluarus in captione, & vinculis cuſtoditus. Cumq; ibidem de compositione aliquandiu tractaretur, ea conditione fuit pactio acceptata, vt Comes Aluarus reſtitueret caſtra omnia, quæ tenebat, ſcilicet Cannetum, & Alarconem, Amaliam, & Tarecum Caſareum, & Villam francam, Turrim Belli foraminis, Anagarum, Naiaram, & Pandicuum, & his deſtitis ſoluereſetur. Caſtrum Xoriz, & Orzeionem detinebat Comes Fernandus

frater eius, & ad eorum captiōem tenebatur Comes Aluarius cum centum militibus Regem sequi, donec ea suæ potentia subjugaret. Comes autem Aluarus Gundisaluus Roderici fuit commissus donec compleret superius prænotata. Rex autem duxit exercitum versus Castrum, & licet Comes Fernandus fultus copia victualium, & multitudine armatorum inibi rebellaret, ea conditione restituit Castrum, & Orzeionem, ut eius vassallus fieret, & ab eo, ut vassallus proprius, Castra teneret. His peractis Domino disponente, quieuit perturbatio noui Regis, & sex mensium spacio fuit sedicio sic sedata, quæ credebatur perpetuo duratura, quod Rex Fernandus susceptus ab omnibus coepit ibi iurisdictionem regiam exercere.

De Comitum morte Aluari, & Fernandi. Crput. IX.

OST hæc autem, Comites videntes in Regno potentia suæ gloriam minoratam, immo potius annullatam, in Valle iuniperi territorij Pallentini coeperunt iterum rebellare, & prædas in campis Gothicis exercere. Sed Rex Fernandus cum Regina nobili matre sua, & aliqua parte magnatum venit ad Aggerem fumorum, & Medinam de riuo sicco, & sic Comitum insolentia pro parte maxima cessauerunt.

Vallia iuniperi.

Agger fumorum.
Methyria
Riuo.

Sed videntes Comites in Valle iuniperi non posse resistere, Regis Legionensis dominio se dederunt, & ut moueret guerram filio, suaserunt. Cumque utrinque exercitus conuenissent, & quidam nobiles ex Castella versus partes Salmanticae intrauissent, videntes Regem Legionis sibi cum suo exercitu occurrentem, in Aldea Medinæ del campo, quæ Castello dicitur, intrauerunt. Cumque Rex Legionensis eos inibi obsedisset, & Comes Aluarus coepisset caligis ferreis calciari, percussus a Domino coepit grauissime infirmari, & firmata tregua inter patrem, & filium ab inuicem discesserunt. Comes autem Aluarus morbi, & treguæ dolore vexatus Taurum semianimis est delatus, vbi mortis anxietate coactus militiae Sancti Iacobi sese dedit, & ibidem vitam finiuit, & Valesij est sepultus. Et post modicum temporis Comes Fernandus frater eius, cui, non ut voluit, in regno Castellæ desideria prouenerunt, in Africam transfretauit, & ab Amiramomenino susceptis muneribus variâ iactitauit, & dum ibi longa mora, ut moris est Arabum, traheretur, cum contigit infirmari, & fecit ad vicum prope Marrochos, qui Elbora dicitur, se transferi. Vicus enim a Christianis duntaxat incolis colebatur, & dum percepit ex incurabili morbo interitum imminere, a Gundisaluus fratre Hospitalis, qui Innocentij Papæ Tertij familiaris extiterat, suscepit habitum Hospitalis, & vniuersæ carnis viam ingressus cum alijs, qui ibidem obierant, ad domum Hospitalis, qui Pons fiterij dicitur, in diocesi Pallentini, in Sarcophago est delatus, & ibidem ab vxore sua Comitissa Maiore, & filijs suis Fernando, & Alvaro, & multis alijs est sepultus.

Salmantica.
ca.
Medina.
Castellæ.

Taurus.
Valesia.

Elbora.
Marrochos.

Fiterij
põtis.

De Laude Regis Fernandi, & eius vxore Beatrice. Caput. X.

Duersarijs itaque sic a Domino iudicatis, Rex Fernandus regnum obtinuit pacifice, & quiete, Regina nobili omnia disponente, quæ ad eum filium educavit, ut regnum, & patriam iuxta morem aui sui nobilis Aldephonsi in pace, & modestia gubernaret, usque ad regni sui vicessimum quintum annum. Sed quia indecens erat, ut tam magnus Princeps extraordinarijs petulantibus traheretur, mater sua, quæ semper voluit eum ab illicitis custodire, procurauit ei vxorem nomine Beatricem, quæ

LIBER,

fuit filia Regis Philippi in Romanorum Imperatorem electi, & Mariæ filiae Corfae Constantinopolitani Imperatoris, quæ fuit optima, pulchra, sapiens, & pudica, missisq; pro ea nuncijs, Mauritius Burgensis Episcopus, vir laudabilis, & discretus: Petrus Abbas Sancti Petri de Aslantia: Rodericus Abbas de Riua sicco: Petrus Odoarij Prior Hospitalis ad Fredericum Romanorum Regem, sub cuius custodia erat tunc temporis Domicella, in Theutonia accesserunt: ab ipso Rege honorabiliter sunt recepti. Cumq; Legationis causam, vt iniunctum fuerat, explicassent, prædictus Rex, & sui Principes responsionem aliquandiu suspenderunt, & fere per menses quatuor prædicti nuncijs expectarunt. Tandem Rex Federicus in Imperatorem electus consobrinam suam Beatricem Domicellam nobilem, pulchram, compositam, & prudentem Regi Fernando per dictos nuncios cum apparatu nobili destinavit, & cum Parisius aduenissent, Rex Francorum Philippus nomine, qui tunc Gallijs præsidebat, eam honeste recepit per terram suam honorifice dans ducem, ad regnum Castellæ felici itinere peruenerunt. Et Regina nobilis Verengaria cum comitatu nobili religiosorum, & secularium magnatum, & Dominarum ultra Burgum, qui Victoria dicitur, occurrit nobili Domicellæ, & Burgis ex inde venientes inuenerunt Regem Fernandum cum magnatibus, & nobilibus, & ciuitatum primoribus expectantem, qui Domicellam, & nuncios honore, quo decuit, recepit, & tertia die ante festum Sancti Andreae in regali monasterio prope Burgis celebrata Missa a venerabili Mauritio Burgenli Episcopo, & armis militaribus benedictis ipse Rex suscepto gladio ab altari manu propria se accinxit cingulo militari, & mater sua Regina nobilis ensis cingulum deaccinxit, tertia die in festo scilicet Sancti Andreae Beatricem dulcissimam Domicellam duxit sollemniter, & legitime in vxorem, Missam venerabili Mauritio in cathedrali ecclesia celebrante, & benedictionem nubentibus largiente. Et fuit ibi curia nobilissima celebrata assistentibus totius regni magnatibus, dominabus, & fere omnibus regni militibus, & primoribus ciuitatum.

Burgis.
Victoria.

De rebellionem quorundam magnatum, & morte Comitis Gundisalui. Caput. XI.

POST modicum vero temporis propter iniurias, quas Rodericus Didaci de Camberis in terra sibi credita exercebat, licet esset Cruce signatus in subsidium Terræ sanctæ, Rex Fernandus citauit eum, vt ad curiam veniens satisfaceret de obiectis. Cumq; ille ad Vallem oleti curiam aduenisset, cum naturaliter iræ inconstantia duceretur, a falsis amicis suafus inuiso, & insalutato Rege recessit. Rex autem pro huiusmodi indignatus abstulit ei terram. Et cum prædictus Rodericus Didaci nollet restituere munitiones, tandem restituit eo pacto, vt Rex daret ei quatuordecim millia aureorum, & cum pecuniam suscepisset, tunc demum reddidit castra Regi. Anno postea iterum reuoluto, Gonsalus Petri Molinæ consilio Comitis Gundisalui cepit contra Regem minus prouide rebellare, & partem Reginæ Molinæ vicinam rapinis, & vastationibus molestare. Cumq; monitus nec desistere, nec satisfacere voluisset, Rex Fernandus super eum exercitum congregauit, sed superuenienti nobili Regina Verengaria matre sua, cum Rex non posset Castrum Zaphare expugnare, concordiam procurauerat, & certis pactionibus Rex soluto exercitu a Molina recessit. Et diebus aliquot interpositis Comes Gundisaluus Nuncijs, qui ad

Vallis O
leti.

Molina.

Arab' se transtulerat, cum a Rege Castellæ beneficia non posset assequi, ut optabat, iterum se restituit Agarenis, & dum in partibus Cordubæ moraretur, in villa, quæ Beatia dicitur, infirmitate grauissima contigit ipsum mori, & delatus a suis sepultus est in Cephinis, vbi habent oratorium fratres templi.

Beatia.
Cephinis.

De filijs Regis, & primis vastationibus contra Mauros.

Caput. XII.

SVSCIPIT autem Rex Fernandus ex vxore sua gratissima Beatrice filios hic notatos, Aldephonsum primogenitum, Federicum, Fernadum, Enricum, Philippum, qui oblati a domina Berengaria Regina nobili auia sua Deo, & Roderico Toletano Pontifici per manus eiusdem Pontificis ad titulū ecclesie Toletane in sortē Domini est vocatus, & in cōtinenti idē Pontifex præbendam, & alia beneficia in prædicta ecclesia assignauit. Habuit alios filios, Sancium, qui oblati Roderico Toletano Pontifici, a quo cum clericali tonsura Psalmiste officium est adeptus, præbendam, & beneficiū in Toletana ecclesia est consecutus: Hemanuelem, & duas filias Alienor, quæ decessit paruula, & Berengariam, quæ in regali monasterio degit virgo Domino consecrata. Verum Regina nobilis Berengaria mater Regis volens eum a Christianorum iniurijs alienum, militie suæ primitias voluit Domino dedicare, & treguam cum Arabibus noluit vterius protelari: sed exercitu congregato, assistentibus sibi Roderico Toletano Pontifice, & alijs magnatibus regni sui per Beatiam & Vbetam vastationes exercēs aggressus est Cascatam, & captis, & interfectis multis millibus Sarracenorum, quia castrum varijs impugnationibus erat dirutum, tunc noluit retinere. Rex autem Cascata occupata, per ripam Betis magni fluminis ad partes peruenit Gienni, & destructis quibusdam munitionibus virgē instantia hyemali ad propria est reuersus. Post hæc autem iterum exercitum congregauit, & tradente eas sibi Auomahomat, qui erat Arabum princeps nobilis filius Auoabdelle filij Abdelmumi cepit Beatiam, Andugarum, atq; Martos, & castrum istud nobilissimum dedit fratribus Calatrae, & destructis alijs castris, & munitionibus, ad sua feliciter est reuersus. Et tertio ingressus terram Arabum cepit Seuiot, Xodarum, & Gartiez, & bellatoribus obfirmavit, alijsq; vastationibus peractis ad urbem reuersus est Toletanam. Eo tempore erat in Hispanijs legatus Romanæ ecclesie Ioannes de Abbatis villa, quæ est in Comitatu Pontini, Sabinensis Episcopus Cardinalis, vir bonus, sapiens, literatus, qui celebratis in singulis regnis concilijs, postquam monita salutis proposuit, ad Sedem apostolicam est reuersus, tribus annis legationis expletis. Post hæc iterum Rex Fernandus terram Arabum est ingressus, & cepit Eznatoraph, turrem de Albep, Sanctum Stephanum, & Chicranam, & alia vice duxit exercitum per Giennium sancti Ioannis, quod propter sui fortitudinem non potuit expugnari, & inde procedens cepit Pegum, & captis incolis, & occisis, munitionem funditus desolauit, & veniens ad oppidum, quod Alhama dicitur, captis habitatoribus, & occisis, locum destructione simili dissipauit. Post quod ad propria cum exercitu remeauit. In hac expeditione non interfuit Rodericus pontifex Toletanus, qui Guadalphaiare remanserat febris acumine fatigatus, vbi finis periculum vix euasit, sed misit cum exercitu Dominicum capellanum suum virum venerabilem Episcopum Placentinensem, qui in exercitu loco eius pontificalia exerceret.

Beatia.
Vbeta.
Cascatam.

Giennium.

Beatia.
Andugarum.
Martos.
Seuiot.
Xodaru.
Gartiez.
Pontinū.

Eznatoraph.
Terris.
Albep.
S. Stephanus.
Giennium.
Pegum.
Alhama.

LIBER.

De captione Capellæ, & fundatione ecclesiæ Toleti, & Abenhuthi.
Caput. XIII.

Capella.

T procedens iterum contra Mauros obsedit Capellam, castrū mu-
nitissimum, in dicecēsi Toletana, & diutinis impugnationibus tan-
dem cepit, & expletis quatuordecim hebdomadibus expeditionis, ad
urbem Regiam est reuersus. Et tunc iecerunt primum lapidem
Rex, & Archiepiscopus Rodericus in fundamento ecclesiæ Toleta-
næ, quæ in forma Mezquitiæ a tempore Arabum adhuc stabat, cu-

Rechor.
Murcia.

ius fabrica opere mirabili de die in diem, non sine grandi admiratione hominum, exal-
tatur. In diebus huius Regis Fernandi surrexit quidam nomine Abenhut in castro
Rehoc in territorio Murciensi. & cepit contra Almohades rebellare, qui cismari-
nos Arabes adeo crudeli dominio opprimebant, quod de facili Abenhuti proposito
consenserunt, & obtenta Murcia, & finitimis oppidis, & castellis omnes Almohades,
quos habere potuit, capite detrucauit. & omnes Mezquitas præsentia Almohadum
iudicans inquinatas aspersione aquæ fecit a suis sacerdotibus expiari, & armorū suo-
rum insignia fecit nigra, quæ in bellis, & alibi præferebat, quali luctu præsignās exci-
dium gētis suæ, & in modico tempore obtinuit Vandaliam hispanorum, præter Va-

Vandalia

Cæsaraug-
usta.

lentiam, & confinia, in quibus Zaen de genere regio rebellauit. Erat autē Auenhut
de genere Abohaget olim Regis Cæsaraugustæ, & cū fere Monarchus in cismarina
Vandalia haberetur, audacia, largitate, iustitia, veritate, prout gentis eis infidelitas,
seu versutia tolerat, præminebat. Sed a quodam suorum, qui Abenroman dicitur,
inuitatus ad epulas, & delicias familiares, quas gentis illius colit voluptas, factione ho-

Almaria.

Ariona.
Giennū.
Granata.
Basta.
Accium.

spitis, & vasalli occiditur in conclauis apud prælidium Almaria. Et tunc inualuit
Arabs quidam dictus Mahoma Alienalagar, qui paulo ante bouis, & aratri vesti-
gia sequebatur. Hic Arione, & Gienni, Granatæ, Vastæ, & Accij, & locis alijs
adhuc hodie præcipatur, & post interitum Abenhuti, Vandalia cismarina in plures
Regulos est diuisa, & ab Almohadibus separata, quod Christianis vix inuenitur.

De morte Aldephonsi Regis Legionensis, & successione Regis Fernandi.
Caput. XIII.

Abel.
Saria.
M. cc.
lxvij.

P OST hæc iterum obsedit Giennium, & machinis validis impugna-
uit, sed videns quod ciuitas tāta fortitudine præminebat, quod non pos-
set humano ingenio expugnari, habito magnatum suorum cōsilio inde
recessit, & cum Abdaralfertiam peruenisset, rumor aduenit patrē suum
in villa noua de Sarría ab hoc seculo migrauisse, & in ecclesia beati Ia-

cobi traditū sepulturæ, æra millesima ducentesima sexagesima octaua, & quod etiam
regnum legauerat, quas ex Regina Tarasia susceperat, filiabus. Propter quod ma-
ter eius Regina nobilis domina Berengaria ad eum materna sollicitudine veniebat,
vt ad recipiendum bonum paternum quamtocius festinaret, quod ei de mandato pa-
tris Pontifices, magnates, & ciuitatum concilia iurarunt, ne forte in mora perturbatio
aliqua oriretur. Erant autem cum eo Rodericus Pontifex Toletanus, Lupus Di-
daci, Aluarus Petri, Gonsalvus Roderici, Garrias Fernandi, Alphonfus Tellij, Guil-
lermus Gonsalui, Didacus Martini, & alij nobiles, & magnates, & plures milites ci-
uitatum, qui cum Rege inclyto venientes Reginam nobilem in pago, qui Orgatium
dicitur, inuenerunt, & inde cōmuniter urbem Regiam intrauerunt, a qua mora pro-

Orgatiū.

posita omnes continuo recesserunt, & ad oppidum; quod Agger Sellarum dicitur, peruenerunt. Indeque ad castrum Sancti Cypriani de Mozoth cum matre, & comitatu veniens castrum ei, ut domino, reddiderunt. Sequenti die eum similiter in Villa Lalij receperunt, ubi ad Regem, tanquam ad dominum, ex Tauro nobilissimo oppido milites aduenerunt, qui Regem sui, & oppidi naturalem dominum cognouerunt, & ut sequenti die Taurum adiret, instantissime supplicarunt, nobili Regina haec omnia procurante. Altera vero die Taurum intrauimus, ubi omnibus annuētibus Rex Fernandus factus sibi hominio in Regem, & dominum est receptus. Indeque per castra dominae Reginae aliquandiu incedentes recepimus ex alijs ciuitatibus milites, & nuncios venientes, qui videbantur de receptione Regis aliquantulum dubitare. Sorores enim domini Regis Sancia, & Dulcis, de quibus diximus, rebellionem cum complicibus praeparabant. Sed tamen regni Praelati, quorum interest regnum, & sacerdotium contueri, in auditu auris Regem Fernandum in Regem ilico receperunt, scilicet Ioannes Ouetensis, Nunius Astoricensis, Rodericus Legionensis, Michael Lucensis, Martinus Salamantinus, Martinus Mindonensis, Michael Ciuitatensis, Sancia Cauriensis. Hi omnes cum suis ciuitatibus patre mortuo filio se dederunt nec rebellio cogitata potuit inualere. Nam quam cito venimus Maioricam, & Mansellam, Regi se protinus reddiderunt.

Agger Sellarum.
S. Cyprianus.
Mazoth.
Lalij villa
Taurum.

Maioricam
Mansellam.

De ingressu Legionensi, & concordia Regis cum sororibus.

Caput. XV.

SEQUENTI vero die intrauimus Legionem, quae in regno illo sedis regiae praeminet dignitate, ibique ab Episcopo, & vniuersis ciuibus ad regni Legionis fastigium eleuatur, clero, & populo cantantibus concorditer, & iucunde, & extunc Rex Castellae, & Legionis pariter est vocatus. Ibi que nuncij aduenerunt ex parte Reginae Tharasie super compositione internuncia referentes, & licet verbum magnatibus displiceret, tamen Regina nobilis intantum timuit regni, & pauperum vastationem, quod procurauit, ut Rex subsisteret Legioni, & ipsa iret Valentiam de concordia cum Regina Tharasia tractatura. Cumque ambae Reginae Valentiae conuenissent, sic solertia Reginae nobilis Berengarie procurauit, ut Regis sorores Regi restituerent omnia, quae tenebant, & ipsae essent prouisione contentae, quam eis Rex, & Regina nobilis assignarent, si quid iuris in regno habebant, simpliciter resignarent. Et pacto huiusmodi confirmato, Rex aduenit, & inde omnes iuimus Beneuentum, quo etiam infantes filiae Reginae Tharasie aduenerunt, ubi Rex Fernandus, & Regina nobilis eis redditus triginta milium aureorum in locis competentibus assignarunt; percipiendos toto tempore vite suae, & sic obtinuit omnes munitiones, & omnia castra quiete, & pacifice Rex Fernandus. Et in hoc enituit quam plurimum Reginae nobilis solers cura, qua non minori gratia Regi filio dedit hoc regnum, quam regnum Castellae, quod ad eam iure hereditario pertinebat. Sic enim sciuit omnia ordinare, ut licet regnorum unio fere omnibus displiceret, ipsa studuit taliter prouidere, ut sine sanguinis effusione regnorum unio proueniret, & utrumque regnum pace perpetua laetaretur. Indeque Rex iuit Zamoram, Salamanticam, Letesimiam, Ciuitatem Roderici, & Albam, & per ceteras regni partes, in quibus honore regio, & hominio ab omnibus est susceptus. Tunc Rex Fernandus dedit Casca tam iure hereditario Roderico Archiepi-

Castellae
Legio.

Valentia.

Beneuentum.

Zamora.
Salamantica.

Letesima.
Ciuitas.

Roderici.
Alba.

Casca.

LIBER.

scopo Toletano, quæ tamen aliquantulum reparata à Sarracenis incolis tenebatur.

Pilos &c.
Vbeta.
era. M. cc. lxxij.
 Sed Rodericus Archiepiscopus euolutis a donatione mēsis tribus exercitu congregato iuit contra Cascatam cum multitudine armatorum, & expulsis Mauris, qui ruinas oppidi reparabant, illud retinuit, & ad honorem Regis, qui illud dederat ecclesie Toletanæ, custodiuit hætenus, & custodit cum alijs castris, scilicet Pilos, Toyam, Lacra, Agosmo, Fonte Iuliani, Turribus Dela, cum Ficu, Alaulula, Areola, duobus Germanis, Villa Montini, Nubila, & Castorla, Concha, & Chelis. Post hæc iterum Rex Fernandus obledit Vbetam, oppidum populosum bellatoribus, & munitione magna tutatum, sed adeo fortiter impugnauit, vt conclusi saluis corporibus oppidum resignarent. Et tunc Rex oppido acquirito ad urbem Regiam est reuersus, æra millesima ducentesima septuagesima secunda. Obijt Regina Beatrix in oppido, quod Taurum dicitur, & ducta ad regale monasterium prope Burgis iuxta Regem Enricum regaliter est sepulta.

De obsidione, & captione Cordubæ.

Caput. XVI.

Corduba

Axarquia

AETERVM elapso biennio a morte patris sui Regis Legionensis obsedit Cordubam regiam, & patriciam ciuitatem, ad cuius obsidionem hoc modo venit. Sarraceni quidem offensi primoribus ciuitatis venerunt ad quosdam milites Christianos spondentes se duros vnum ambitum el Axarquia ciuitatis. Hi autem milites, qui Almogaueres dicuntur Arabice, verbum gaudij audientes, licet non crederent, periculose se dederunt, & in noctis silentio ad murum Cordubæ peruenerunt, & cum vocem vigilum non audissent, quia soporis ignauia tenebatur, appositis scalis, quas secum tulerant, ad muri altitudinem ascenderunt, & turres aliquas occuparunt, in quibus vigiles occiderunt, & ambitum, qui Axarquia dicitur, inuaserunt multis ex Arabibus interfectis, qui in hoc ambitu habitabant, & ipsi metu postposito in turribus resederunt, licet ex alio ambitu Arabes sagittis fundis, iaculis, & lapidibus fortiter impugnarent, & successum huiusmodi nunciarunt Christianis, qui in frontaria morabantur. Quod cum audisset miles quidam de familia Regis qui Ordonius Aluari dicebatur, statim omnes, quos habere potuit, Cordubam secum duxit, & statum obsidionis domino Regi continuo intimauit. Interim autem aduenit Aluarus Petri de regni magnatibus potens, & nobilis, & obsidentibus se adiecit, & Rex Fernandus, qui in regno Legionis eo tempore morabatur, recepto nuncio conuocatis ciuibus, & militibus licet non expectatis vix cum centum militibus coepit continuo profiscisci, sed imbrium, & fluuiorum inundationibus aliquantulum impeditus non potuit tam cito occurrere, vt volebat, aduenit tamen tempore opportuno, & cotidie tam ex Castella, quam ex Legione veniebant milites, & magnates, & communia ciuitatum. Coepit Corduba grauius coarctari, tandem affecta pugnibus, & inedia victa redditur, & inuita, & vitæ tantum modo conseruati inclusi Arabes exierunt, & in festo Apostolorum Petri, & Pauli a sordibus Machometi patricia ciuitas expurgatur. Sed Rex in turri maiori, vbi solebat nomen perfidi inuocari, præcepit lignum crucis viuifice exaltari, & coeperunt omnes cum gaudio, & lachrymis, Deus adiuua, conclamare, & subsequenter regale vexillum iuxta crucem dominicam collocari, & coepit in iustorum tabernaculis gaudij, & læticiæ vox audiri, clero cum Pontificibus acclamate. Te Deum laudamus, te Dominum confitemur.

De reſtauratione, & dote eccleſiæ Cordubeniſis, & campanis relatis ad ſanctum Iacobum.

Caput. XVII.

LT tunc venerabilis Ioannes Oxomensis Episcopus regalis aulae cancellarius cum Gundisaluo Conchensi, Dominico Beacensi, Adamo Placentinensi, Sancio Cauriensi Episcopis Mezquitam ingressus est Cordubensem, quae cunctas Mezquitas Arabum ornatu, & magnitudine superabat. Et quia venerabilis Ioannes, de quo diximus, Roderici Toletani primatis vices gerebat, qui tunc temporis apud sedem Apostolicam morabatur, eliminata spurcicia Machometi, & aqua lustrationis perfusa in ecclesiam commutauit, & in honore beatæ Virginis erexit altare, & missam solenniter celebravit, & sermonem exhortationis diem proponens secundum sapientiam sibi datam, & gratiam suis labijs instillatam diffudit in cordibus auditorum, adeo ut poenitentiali gaudio recreati contriti cordis sacrificia, & labiorum vitulos immolarent. Et Rex Fernandus nouæ ecclesie dotem obtulit competentem. Postea consecrato ibi Episcopo magistro Lupo, Rodericus primas, & Pontifex Toletanus, aliquos redditus priuilegio confirmauit, & Lucenam insuper dedit ei. Et tanta est urbis illius abundantia, amenitas, & vbertas, quod audito præconio tantæ urbis ex omnibus Hispaniæ partibus habitatores, & futuri incolæ relictis natalibus sedibus, quasi ad regales nuptias cucurrerunt, & sic incolis continuo est repleta, quod domus habitatoribus, non habitatores domibus defecerunt. Et cum in opprobriū populi Christiani campanæ sancti Iacobi, quas, ut diximus, Almanzor detulerat in Cordubæ Mezquitam dependerent sanctæ officio lampadarum, Rex Fernandus easdem campanas fecit ad ecclesiam beati Iacobi reportari, & ecclesie beati Iacobi restitutæ sunt, cum cæteris cymbalis benefonantibus in sanctis suis peregrinorum deuotio laudat Deum.

Lucena

S. Iacobus

Stabilita igitur incolis, & bellatoribus ciuitate, Rex Fernandus Toletum ad Reginam nobilem est reuersus, quæ pari victoria iucundata, utpote quæ consilio, & subsidio, licet absens, omnia procurarat, gratias cum lachrymis egit Deo, quod antiqua dignitas ignauia principum liturata sui solertia, & studio filij fuit Hispaniæ restituta.

Hæc enim Regina nobilis Berengaria sic filium in bonis operibus enutriuit, quod bona studia, quæ Regina nobilis nullius virtutis oblita, nullius charismatis experts, ut lac mellifluum gratiæ circumfusum cordi eius influere non cessauit, nec vnquam ab ubere pleno virtutibus ablactauit, & licet vir factus, in ætate roboris confirmatus, mater eius nunquam cessauit, nec cessat, quæ Deo, & hominibus sunt accepta, studio vigili suadere, quia nec vnquam foeminea, sed semper magnificentiae opera persuasit.

Hæc enim Regina nobilis tanto studio conseruauit, & adeo dilatauit recepta charismata gratiarum, ut omnis ætas, omnis sexus, omnis condicio, omnis professio, omnis natio, omnis lingua affectum sentiat cum effectu, & virtutum fasciculo non partito, omnibus misericordiae opera compartitur, & paternorum operum prouida executrix, plus inuenitur regni, & rerum prodiga, quam virtutum, quam merito nostra tempora admirantur, cui nunquam similem, nec moderna, nec patrum nostrorum tempora habuerunt. Pro qua Dominum exoremus, ut eam dignetur diutius conseruare, & sibi profutura concedat, & bonis operibus abundare, donec felicem spiritum suo restituat redemptori.

LIBER

De translatione secundae uxoris Regine Ioannae.

Caput. XVIII.

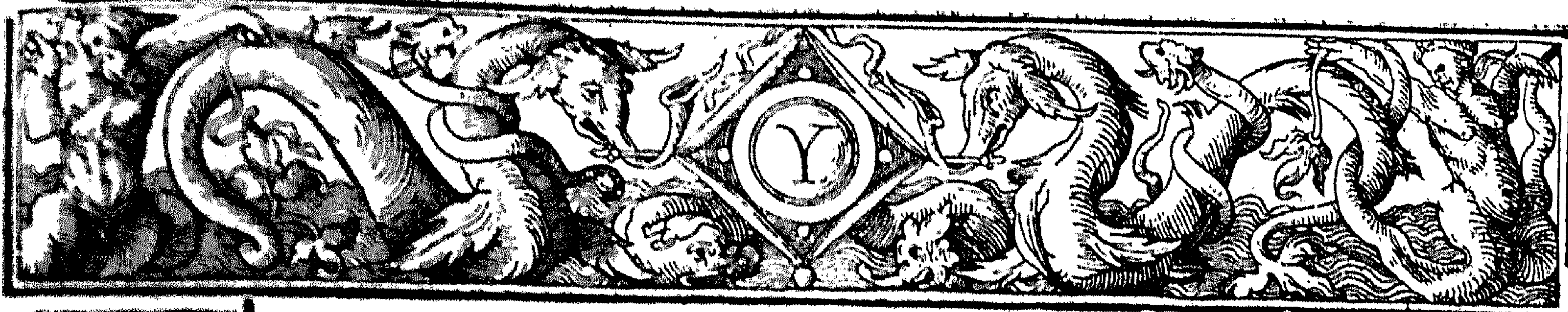

Pontificatus
aera. M. cc.
lxxv.

L ne Regis pudicitia alienis commertijs lederetur, Regina nobilis mater sua domicellam nobilem generosam, proneptem Regis Francorum illustrissimi Ludouici, filiam Simonis illustris Comitis de Pontino, & Mariae illustris Comitissae eiusdem Ioannam nomine procurauit in coniugem sibi dari, aera millesima ducente sima septuagesima quinta. Burgis adueniens more regali curia, & nuptijs celebratis ad Reginae assumitur dignitatem. Haec vero Regina pulchritudine, praestantia, & modesti sic floruit, ut in conspectu viri virtutibus gratiosa, coram Deo, & hominibus sic accepta, & suscepit ex ea filium, qui dicitur Ferdinandus, & filiam paruulam, quae a proauia Alienor est vocata, & alium paruulum Ludouicum. Verum Rex Fernandus cum filijs suis Aldephonso, & Fernando, qui tunc in flore adolescentiae letabantur, Cordubam est reuersus, & in aduentu suo multa castra Sarracenorum, quae Christianorum incurribus, & intestinis cedibus longo tempore tabescebant, volentes colere pacifice terras suas supradictis interpositis se Regis dominio tradiderunt.

Ecija.
Almodouar.
Luc.
Luxcena.
Sepa.
Sede filia.

Tunc datae sunt ei ciuitates, & castra, quorum praesidia Christianis, ut diximus, inuestiuit, & ab Arabibus tributa suscepit, & eorum nomina hic notantur. Ecija, Almodouar, Luc, Luxcena, Stepa, Sede & filia, & multa alia, quorum nomina longum esset enumerare. Hoc opusculum, ut scivi, & potui consumaui, Anno incarnationis Domini millesimo ducentesimo quadragesimo tertio. aera millesima ducentesima octogesima prima. Anno vicesimo sexto regni Regis Fernandi, quinta feria, pridie Kalendas Aprilis, anno Pontificatus mei trigesimo tertio. Sede Apostolica adhuc vacante anno vno, mensibus octo, diebus decem, Gregorio Papa nono viam vniuersae carnis ingresso.

EPISCOPI GERVNDENSIS PARALIPOMENON HISPANIAE LIBRI DECIMUM ANTEHAC NON EXCVSSI.

CVM IMPERIALI PRIVILEGIO.

APVD INCLYTAM GRANATAM.
ANNO. M. D. XLV.
Mense Octobri.

Ad lectorem Parenensis.

VEM AD MODUM ALIBI TESTA-

ti sumus, nulla alia fuit ratio, quæ nos impelleret lector candidè, ut hæc duas Chronicas cum Nebrissensis historia annecteremus, nisi quia quæ ab illo scripta fuerant, non ita numerosa erant, ut ad legitimam codicis magnitudinem ex crescerent. Ob eam igitur rem adiunximus, præter Roderici Archiepiscopi Chronicorum libros nouem superius positos, etiam hos Paralipomenon Hispaniæ libros decem, tum quia de rebus in Hispania gestis disputabant, tum quod antehac excussi non fuerant, neque congruentiorem locum sortiri poterant, quam hunc: ut atrederentur alijs historijs de eadem materia tractantibus. Cæterum ordinem in illis digerendis non obseruauimus, nam si id fecissemus, hæc in primo, Roderici Archiepiscopi Chronica in secundo, Nebrissensis vero historia ultimo loco collocari debuerat. Nam præsens autor de ijs, quæ ante Gothorū in Hispaniã aduentū a Romanis gesta sunt, scribit. Rodericus autem ab aduentu Gothorū operis sui exordium auspicatur, his omnibus recentiora sunt, quæ a Nebrissense disse- runtur. Sed potius in hoc auiditatem lectorum secuti sumus, ut ea priori loco apponerentur, quibus maxime lectorem capi posse sperabamus. Nemo est enim, qui non malit, auspicatissima Ferdinandi & Elisabes Hispaniarum Principum gesta cognoscere, quam ea quæ a prædecessoribus Hispaniæ Regibus patrata fuerant, præterea nullus est, qui non magis in actorum, quæ ab Hispanis Regibus confecta sunt, quam eorum, quæ a Romanis, lectione moretur. Id propterea prædicti ordinis vestigijs in collocandis historijs inhæsimus. Sed iam finem admonitioni meæ imponam, si illud vnum prius dixero, nos de huius autoris proprio nomine (nam exemplar non habebat) plerosque viros doctos frustra consuluisse, illud tamen ex eius scriptis colligere licuit, Gerundensem fuisse Episcopum, hisque decem libris Paralipomenon, hoc est, relictorum Hispaniæ titulum indidisse. Sane eius stylus longe terrior, quam Roderici oratio, quæ nihil nisi Gothicum sonat, magisq; eius dicendi character, ad hæc nostra secula, quibus bonæ literæ mirifice repubuerūt, accedit.

Hominemq; fuisse eruditum varièq; lectionis autorū caterua, quos citat,

ostēdit. Exemplar tamē, quo vsi sumus, adeo erat pperam scriptū ma-

nu cuiusdā imperitissimi librarij, ut in aliquibus locis in lite-

rarū agnitiōe nobis esset reperascēdū, ut Hercules nō

plus laboris in expugnādis mōstris, q̄ nos

in expurgādis huius codicis mendis,

sumpsisse videatur. Hęc sunt,

q̄ te, lector optime, latere

nolui. Vale ex offi-

cina nostra

litera

ria.

ANNO, M. D. XLV.

INDEX.

INDEX
BORVM, QVAB IN HIS
decem Hispanie Paralipomenon libris cō
tinentur, per .a. priorem folij faciem,
per .b. posteriorē designamus.

Avtoris proemium, in quo Fernando et Elisabe Ca-
 stelle et Aragonie Regibus presens opus conser-
 rat. folio. i. a.
 De historiographis Hispanie. folio. i. b.
 Europe diuisio. folio. ii. b.
 Hispanie terminatio. folio. iii. a.
 Diuisio Hispanie. folio. iii. a.
 Hispanie descriptio, et terminatio per maritima littora,
 et Pyrenaeum. folio. iii. b.
 Descriptio Hispanie per Mediterranea. folio. iii. b.
 De terra Ruscilonis an sit in Hispania. folio. v. b.
 Hispania quot nominibus ab antiquorib⁹ appellata sit. folio. vi. a.
 Quot nationes et populi vsq; ad nostra tempora Hispaniam
 obtinuerunt. folio. vi. b.
 De primis Hispanie incolis. folio. vii. a.
 De Iberis et Celtis, vnde Celtiberi. folio. vii. b.
 De vrbibus Hispanie ante Herculis aduentū folio. viii. a.
 De Regib⁹, qui antē Hercule in Hispania regnauerūt. folio. viii. b.
 Quae de Celtiberis et Celtis scripserunt antiqui historici et
 poete. folio. ix. a.
 De Pyrenaeis montibus ac metallis eorum. folio. ix. b.
 De prouincijs Hispanie quae nomina mutauerunt. folio. x. b.
 De citeriori Hispania. folio. xi. b.
 De montibus Hispanie, qui nomina mutauerunt. folio. xii. a.
 De fluminibus, quae nomina mutauerunt. folio. xii. a.
 De vrbibus Hispanie, q̄ ppria nomina mutauerūt. folio. xii. b.
 De vrbibus quae quondam in Hispania florentissimae sunt de-
 lectae. folio. xvij. b.

LIBER SECVNDVS.

De aduentu Herculis in Hispaniam. folio. xix. a.
 De origine Herculis nostri, et eius sceleribus. folio. xx. a.
 De pluribus alijs Herculis. folio. xx. a.
 De vrbibus ab Hercule in Hispania conditis. folio. xx. b.
 De reditu Herculis ab Hispania in Graeciam. folio. xx. b.
 De aduentu Teucri, et aliorum Graecorum in Hispaniam et
 vrbibus ab eis conditis. folio. xxii. b.
 De Galatis et eorū nomine et unde prodierūt. folio. xxii. a.
 De aduentu Phocēsiū in Hispania, et vrbe Emporia. folio. xxv. a.

LIBER TERTIVS.

De Tiris et Sidonij, vnde Carthaginenses, et Gaditani
 originem habuerunt. folio. xxv. b.
 Quomodo Carthaginenses Hispania post Graecos dominium
 obtinuerunt et per longa secula tenuerunt. folio. xxv. a.
 De Colonis et vrbibus à Carthaginensibus in Hispania cō-
 structis. folio. xxv. a.

LIBER QVARTVS.

De his, quae gesta sunt in Hispania durante primo bello Pu-
 nico. folio. xxv. b.

De diuisione Hispanie in pace primi belli Punici, et mo-
 te Almilcharis. folio. xxix. a.
 De violato foedere pacis, et obsidione Sagunti. folio. xxix. b.

LIBER QVINTVS.

De secundo bello Punico et exercitu Romanorum aduersus
 Hannibalem. folio. xxx. a.
 Gnei Scipiois aduent⁹ in Hispania, Emporiū, vrbe. folio. xxx. b.
 De Tarrecona vrbe, et alijs vrbibus à Romanis in Hispania
 conditis. folio. xxx. a.
 De gente Nauarrorum, et vrbe Atanagro quae hodie Pam-
 pilona dicitur. folio. xxx. b.
 Quomodo Publius Scipio Gnei frater Consul et Imperator
 in Hispaniam venit, et fratri iungitur. folio. xxx. b.
 Quomodo Scipiones duo, alter terra, alter mari ex concor-
 dia bella gesserunt. folio. xxx. a.
 Litterae Carthaginensium ad Hasdrubalem vt in Italiam tran-
 scat relicta Hispania. folio. xxx. a.
 De morte duorum Scipionum in Hispania Publij videlicet
 et Gnei. folio. xxx. b.
 Cai⁹ Nero à Senatu Impator in Hispaniam mittit. folio. xxx. a.
 Publius Cornelius Scipio filius alterius Publij annos natus.
 xxiiij. creat Cōsul, et in Hispania mittitur. folio. xxx. a.
 Dra et maxima prodigia. folio. xxx. a.
 Captio nouae Carthaginis in Hispania à Scipioe. folio. xxx. a.
 Praeliū Publij Cornelij Scipiois cōtra Hasdrubalem. folio. xxx. b.
 De transitu Hasdrubalis in Italiam ab Hispania. folio. xl. b.
 De praelio ac morte Hasdrubalis. folio. xli. a.
 Hanno Pœnorum Imperator ex Africa in Hispaniam mit-
 titur. folio. xli. b.
 Praeliū. M. Syllani cum nouo Imperatore Pœnorum Han-
 none, et Magone. folio. xli. b.
 Obsidio et captio Ortigis vrbs p̄ Lucium Scipionem. folio. xli. a.
 Pugna Scipionis cum Hasdrubale Gisconis filio, et fuga
 Hasdrubalis in Oceanum et Gades insulam. folio. xli. b.
 Quomodo Carthaginenses vltimo ex Hispania sunt expulsī.
 folio. xli. b.
 Quomodo Scipio et Hasdrubal ad Syphacem Massilorum
 Regem uenerunt pro foedere. folio. xli. b.
 Scipio patri patruoq; exequias facti, et reddit Dijs vota p̄
 vindicta. folio. xli. b.
 Ascapa vrbs Carthaginensiu igne ferroq; vastatur. folio. xli. a.
 Infirmitas Scipionis, et quae mala pertulit. folio. xli. b.
 Quomodo puniti sunt tantae seditionis autores. folio. xli. a.
 Fugae iterū Hanno p̄fect⁹ Magonis à Lucio Marcio. folio. xli. a.
 Praeliū Scipionis, et Indibilis, ac Mandontij Celtiberorum
 Regulorū, qui aduersus Romanos rebellauerunt. folio. xli. b.
 Mago pœnorum Dux à Gadibus ad minorem Balearum in-
 sulam cum classe hibernaturus venit. folio. xli. a.
 Scipio obtenta Hispania Romam reuertitur atq; Consul crea-
 tur, ei⁹ Sicilia et Africa assignatae sunt. folio. xli. b.
 Mago Amilcharis filius à portu et vrbe Magone mino-
 ris insulae Balearis exercitum Genuam traiecit, et urbem
 ui cepit, Indibilisq; defectio et pugna. folio. xli. b.

LIBER SEXTVS.

De his, quae gesta sunt in Hispania, et quomodo Pœnis ex-
 pulsī vsq; ad tempora ciuilibus belli quiescit Hispania à bel-
 lis annis fere decem, in quibus Carthago magna capitur
 à Scipione. folio. l. a.

INDEX.

Marcus Portius Cato consul cum exercitu in Hispaniam venit. folio. l. b.
 Rebellio Turditanorum et pronuntiatio eis Iberum, propter quam illis arma adempta sunt. folio. li. a.
 Prælium Heluiæ cum Celtiberis. folio. lii. a.
 Capturæ Toletum parua urbs, et Oliba que nunc Olith dicitur, et oppidum Lycabrum, ac Rex Corbilio. folio. liij. a.
 Lucius Emilius Paulus contra Lusitanos tumultuario exercitu pugnat. folio. liij. a.
 Publii Catini prætor in Hispania moritur ex vulnere. folio. liij. b.
 Prælium. Q. Fulvii Flacci cum Celtiberis. folio. liij. a.

LIBER SEPTIMVS.

De tertio Punico bello, et primo quo modo Scipio Cornelius Acilianus Carthaginæ ac Numantiæ evertit. folio. liij. b.
 De Viriato Hispanorum Duce. folio. liij. b.
 Brutus vniuersam Galliam occupat. folio. liij. a.
 De Numantia urbe, que fuit quondam Hispaniæ decus, et eius situs. folio. liiij. a.
 Numantiæ urbs Hispaniæ decus crematur à ciuibus suis. folio. liij. b.
 Mors Scipionis Acilianæ. folio. liij. a.

LIBER OCTAVVS.

De gestis in ciuili bello inter Marium et Syllam, et primo de origine Caii Marii, et eius moribus. folio. liij. a.
 De origine Syllæ eius conditionibus. folio. liij. b.
 De causis dissensionis inter Marium et Syllam. folio. liij. a.
 De Cædibus quas Marius in urbe fecit. folio. liij. b.
 De malis, que Sylla Romæ operatus est. folio. liij. b.
 De origine Gnei Pompeij magni, et eius successu. folio. liij. a.
 Pompeius quo modo Magnus sit appellatus et in Hispaniam mittitur. folio. liij. a.
 De Sertorio et Appio Metello. folio. liij. b.
 De morte Sertorij et Perpenne. folio. liij. a.
 De Marij morte. folio. liij. a.
 De Syllæ obitu. folio. liij. a.

LIBER NONVS.

De ciuili bello inter Cæsarem et Pompeium et eorum progressibus vsq; ad Augustum Cæsarem, et primo de origine Caii Iulij Cæsaris. folio. liij. b.
 Caius Iulius Cæsar in vltiorem Hispaniam Questor missus est. folio. liij. b.
 Caius Iulius Cæsar creatur Consul, sibiq; decernitur prouincia Galliarum et Illyricum. folio. liij. a.
 Initium ciuilis belli Caii Iulij Cæsaris et Pæpetij. folio. liij. b.
 Quomodo Cæsar à Rauenna fines populi Romani aggreditur, et in urbem properat. folio. liij. b.
 Pompeius à Luceria digressus Brundisium Apulie petit, cum Cæsar insequitur, et obsidet. folio. liij. b.
 Cæsaris epistole tres. folio. liij. a.
 Cæsar Romam intrat et inde in Hispaniam properat. folio. liij. a.
 Prælia Cæsaris apud Ilerdam urbem cum Lucio Afranio, et Marco Petreio. folio. liij. a.
 Superatis Lucio Afranio et Marco Petreio Cæsar Marcum Varronem insequitur in vltiorem Hispaniam. folio. liij. a.
 Cæsar obtenta omni Hispania et Masilla Pompeium insequitur. folio. liij. a.
 Prælium Cæsaris et Pæpetij in Thessalia. folio. liij. a.
 De morte Pompeij, et bello Alexandrino et Africano à Cæsare gesto. folio. liij. a.
 Cæsar iterum in Hispaniam venit ad persequendum Pompeij liberos. folio. liij. b.
 Bellum ad Cordubam à Cæsare secundo gestum. folio. liij. b.
 De bello Cæsaris ad Mundam gesto contra Gneum Pompeium. folio. liij. b.

LIBER DECIMVS.

De gestis in Hispania ab Augusto Cæsare et alijs imperatoribus vsq; ad Theodosium, et quomodo Octavianus Augustus Cæsar sumpsit imperium, et est cognominatus Augustus. folio. liij. a.
 De aduentu Augusti Cæsaris in Hispaniam. folio. liij. b.
 Probatum quod edictum ab Euangelista Luca nominatum decretum sit Tarracone, et de differentijs annorum edicti et Christi natiuitatis. folio. liij. a.

FINIS.

OSTROGOTHORVM

HISTORIA INCIPIT VR.

Prologus.

V M Gothorum causa olim in Athanaricū, & Frigidernum fuisse diuisa, ea lege in concordia redierunt, vt Frigidernus Ostrogothis, & Athanaricus Vefegothis regali excellentia præminerent. Hi autem, qui ab Oriente tabernacula metabantur, dicti sunt Ostrogothi, quasi Orientales Gothi, Oster enim vocant in lingua Gothica Orientem, & inde Osterrie, id est, Orientale regnum. Vuest autem Occidens interpretatur, & inde Vuestgothi, quasi Occidentales Gothi, inde alia pars Theutonię Vuestfalia nuncupatur, quasi Occidentalis campus, & ex tunc vsq; ad Frigiderni interitum regni diuisio perdurauit. Post cuius mortem Athanaricus solus obtinuit principatū, sed & eo mortuo in Alaricum, & Redagarsum interim sunt diuisi. Vnde Redagarso in Thuscia interfecto Alaricus solus obtinuit curam regni, & sic postea res mansit, donec Ostrogothi seiuncti ab alijs sedes proprias metabantur, & in Misia, & ripa Danubij morabantur. Vefegothi autem Pannoniam, Gallias, & Hispanias inuaserunt, in quibus etiam sedes vltimas posuerunt. Vnde quasi propheticè dicti sunt Vefegothi, id est, Occidentales Gothi. Ostrogothi autem, qui Hugnis, Pannonijs, & Romanis grauius bella gesserunt. Sed quia successiones, & acta Vefegothorum in alio libro digessimus, in hac parte Ostrogothorum successiones, & prælia prosequemur.

Athanaricus.
Fridigernus.
Ostrogothi.
Vefegothi.

Alaricus.
Redagarsum.

De Regibus Ostrogothorum, & de actibus Theodorici.

Caput Primum.

MORTVO Athila, Valamer Rex Ostrogothorum, & Ardarius Rex Gepidarum contra Hugnos, qui remanserāt, processerunt. Hugni autem ex aduerso venientibus occurreunt, & conserto prælio Hugni cesserunt, & tot ex Hugnis cæsi fuerunt, quod deinceps Ostrogothorum potentiā metuerunt. Post hæc Leo Imperator cum Ostrogothis pacem firmavit, & Valamer Rex eorum dedit obsidem nepotem suum Theodoricum filium fratris sui Theudemiri. Mortuo Valamer frater eius Theudemirus regnum suscepit Ostrogothorum, cui Leo Imperator statim restituit suum filium Theodoricum, quem obsidem receperat a Valamer. Mortuo Theudomiro successit in regno Ostrogothorum filius eius Theodoricus, huius bonitas ita enituit, cum esset obses, vt tam ab Imperatore, quam a Romanis charissimus haberetur, adeo vt fame eius pura sinceritas, ad aures Zenonis relatu celeri perueniret. Vnde & Zeno, qui Constantinopoli Imperabat, Theodoricum ad se venire suis epistolis inuitauit, & recepit iucundo applausu, & congruis honoribus venientem, & in Consulem, & Patricium exaltauit, & ei æream statuam ante Palatium collocauit. Cumq; ibidem aliquanto tempore Imperialibus delicijs teneretur, coeperunt Ostrogothi aliquantulum murmurare, eo quod defectu victualium vexarentur, nec licebat eis propter pacis foedera a vicinis Gentibus aliquid attentare. Vnde

Athila.
Valamer.
Ardarius.
Gepide.
Hunni.

LIBER,

& pacem initam causabantur, & Theodorico talia nunciarunt. Quæ audiens Zenoni continuo reuelavit. Zenon autem de Ostrogothorum penuria contristatus, quia nolebat Theodoricum a se fieri alienum, quem tantis virtutibus cōpererat abundare, tradidit ei Italiam, vt ciborum inopiæ subueniret, & commendauit ei Senatum populumq; Romanum. Egressus igitur a Zenone venit ad Ostrogothas nunciatus eis, vt se pararent ad obtinendam Italiam sibi datam. Cumq; pergere inceperent, Gepidæ, & Vulgari se illis in itinere obiecerunt, sed ex eis plurimi ceciderunt, & victor Theodoricus exiens de Misia, & transiens per Pannonias Italiam est ingressus.

Gepidæ
Vulgari.

De Odocare & morte eius. Caput. II.

Heruli.
Toringi.
Ticinum

Aquileia.

Verona.

Mediolanum.

ODOACAR autem Rex Herulorum, & Turingorum fugato Oreste Patricio, & obtenta ciuitate Ticini deposuit ab Imperiali purpura Augustulum, qui Imperialem vsurpauerat potestatem, & Romam obtinuerat, & totius Italiae principatum. Hic cum audisset aduentum Theodorici, prope Aquileiam occurrit Theodorico ibiq; pugna inita, Odocar victus extitit, & fugatus. Theodoricus autem vsq; Veronam cum persequi non cessauit, presumptione denud restaurata bellum iterum innouauit, sed eadem infelicitate, qua prius, pluribus de sua multitudine interfectis, ipse iteratq; fugæ subsidio est relictus, sed Theodoricus impetu persequens fugientes etiã Veronam locum refugij occupauit. Odocar autē in urbē fugiens a ciuibus est abiectus, & ei introitus denegatus. Ipse vero, quæ attingere potuit, gladio, & incendio deuastauit, & Rauenam veniens ibi se clausit, gestiens rebellare. Theodoricus autē obtenta Verona venit Mediolanum, & eam obtinuit. Ibiq; dimissis matre, & sororibus, & supellectili familiari Rauenam iuit, Odoacar prologū obsessurus, & cum obsidione diutina arctaretur, Odoacar sub fide se dedit Theodorico. Qui demum volens iterum rebellare, a Theodorico morte crudelissima est peremptus.

Mortuoq; Odoacar, frater eius Onoulphus cum residuis Odoacar Theodoricum voluit infestare, sed victus ab eo transconfinia Danubij est fugatus.

De regno Theodorici in Italia. Caput. III.

POST hæc autem Theodoricus pacifice optinuit Italiae principatum, & Romam veniens a Romanis omnibus voluntariæ est receptus. Ipse vero, vt erat vir gratiæ, & virtutum, sic se sciuit omnibus conformare, vt charus ab omnibus haberetur. Et quia tunc tēporis stipendia victualium fuerāt minorata, assignauit Romanis singulis annis. C. XX. millia modiorum, pro quo Romanis charior est effectus, & quāuis tot fauoribus redundaret, nunquā voluit Imperator dominio derogare, sed omnia quiete, omnia pacifice gubernabat, & per totā Italiam regalia habitacula opere nobili fabricauit, cuius virtutes, & acta Sidonius, & Enodius latius prosequuntur. Cum itaq; in Italis annis decē, & octo victor regnasset, audiens extinctū Regem Gothorum Gisaleicum, cæpit in Hispaniã proficisci, & in via Francorum superbiam domuit, & prostrauit, & partem regni, quam manus hostium occupauerant, Gothorum restituit potestati. Et intrans Hispanias Regnum tenuit annis quindecim pro Amalarico nepote suo, qui paruulus adhuc erat, & totam Hispaniam, & Galliam Gothicam subiugauit. Cumq; nepos Amalaricus ad ætatem legitimam peruenisset. Theodoricus regnum Gothorum dimisit eidem, mandans filia, & nepoti,

& quasi voce testamentali denunciatis, vt Senatū, populūq; Romanū diligērent, & Imperatorem Orientalem haberent propiciū, & pacatū. Ipse vero reuersus est in Italiam, & per ipsum fuit Romæ dignitas restituta, nam partem murorum, quam Alaricus, & Athaulphus Reges Gothorum, & Gisericus Rex Vandalorum vastationis tempore dissiparant, ipse redintegrauit, & prospere regnum rexit. Vnde Vandali.
 & a Senatu statuam meruit inauratam. Amalaricus autem nepos eius cœpit regnare aera. D. LXV. & quinque annis regnauit sine auo, & tam suam adolescentiam, era. d. lxx.
 quam matris viduitatem Iustino Orientis Principi commendauit.

De Theodorici hæresi, & morteeius. Caput. III.

MORTVO Zenone Iustinus Catholicus suscepit Imperium Orientis, tunc Ormisda Papa misit ad eum Germanum Episcopum Capuanensem, quem Iustinus propter sanctitatis præconium honorauit. Eo tempore hæresis Arriana adeo inualuerat, quod fere vtrunq; Imperium infecerat viru suo. Gothi etiam, Vandali, & Alani, & Sueui a tempore Valentis Imperatoris eadem perfidia tenebantur. Predictus autem Germanus Episcopus multos apud Constantinopolim ad fidem catholicam reuocauit, & Iustinus Constantinopolis
 mandauit catholicis Episcopis ecclesias restaurare, & per sacerdotes catholicos gubernari. Quod audiens Theodoricus Arriano veneno repletus ad Iustinum nuncios destinauit, vt Arrianis Episcopis ecclesias restitueret, & eos in pace permetteret remanere, alioqui ipse in omnes de Italia desæuaret, nec sexui parceret, nec ætati. Nuncios autem cum lachrymis postularunt, vt petitioni annueret, & Arrianos permetteret frui pace, & sic parceret Italis occidendis, quod & fecit compassione Italiae prouocatus. Ormisda Papa defuncto, Ioannes Constantinopoli ad Papalē apicem subleuatur. Et dum hæc fierent, Theodoricus prauitate hæretica concitatus Symmachum Patricium, & Boecium Senatorem gladio interfecit, nec in eo primis operibus vltima responderunt. Eo cum Ioannes Papa a Constantinopoli adueniret, inuenit Raueuē Theodoricum, & cum ei verba salutis proponere incepisset, ipsum Papam cum ijs, qui cum eo venerant, interfecit, indignans, quod Iustinus reueritum honorauit. Paucis autem diebus interpositis, Theodoricus sacrilegijs Arrianus impiam animam Dei iudicio exhalauit. Tunc quidam solitarius Heremita vidit Ioannem Papam, & Symmachum Patricium eius animam deportare, quam in ollam Vulcani, quæ ipsi littori est vicina, vt executores diuinæ sententiæ proiecerunt. Iustinus vero Imperator cum per vndecim annos apud Constantinopolim regnauisset, in pace quieuit.

De Guthide, & successoribus eius. Caput. V.

MORTVO Theodorico Ostrogothi nepotē eius Amalaricū in Principē elegerunt, sed paruo post tēpore in Hispania vitā finiuit. Post hunc etiam Ostrogothi cum voluntate Amalasuente Theudem elegerunt, sed quia Theudis Amalasuentam paucis diebus interpositis in balneo strangulauit, Ostrogothi Regem alium elegerunt, qui Guttis nominabatur. Hic ad regale fastigium eleuatus iuit Raenam, & filiam Eurici Regis, & Amalasuente Reginae, quam ibi auus Theodoricus reliquerat, abstulit violenter, & sibi matrimonio copulauit. Cumq; Belesarius Neapolim inualisset, & Gothos cum incolis extinxisset, veniens Romam voluit Gothos, qui inibi habitabant, gladio simili extirpare. Sed qui fugere potuerunt, Raenam ad Gutidem peruenenunt. Gutis autem

LIBER.

vt cognouit talia, statim cum magno exercitu contra Belesarium venit Romam. Belesarius autem non ratus congregari opportunū, vr̄bis ianuas facit claudi, & introitus custodiri. Ostrogothi autem extra muros omnia eueriebant, & incendio consumeriebant, & loca sacra bonis omnibus spoliabant, & quoscunq; de Romanis habere poterant, trucidabant, & ciuitatē vndiq; grauit̄ infestabant. Belesarius vero e contrario firmiter defendebat. Romani calamitate duplici tenebantur, nam foris eos gladius, intus famis penuria affligebat. Cumq; per annum fuisset obsessa in Rauennā coelitus territi redierunt. Eo tempore tanta fames inualit Lyguriam, vt secundū quod prædixerat Sanctus Dacius Mediolanensis Episcopus, matres filiorū carnes charissimas attentarent. Post hoc iterum Gitis exercitū congregauit, & veniens contra Romanos a Belesario fuit victus, & crudelitatis suę recipiens talionē multis de suis occilis, dum ipse fugeret, a Ioanne magistro militum fuit captus, & Belesario presentatus. Belesarius autem tanta victoria gloriosus Gitem Constantinopolim secum duxit, & obtulit eum Iustiniano. Ille autē benigne recipiens honorauit patricia dignitate, & factum patricium, quia strenuus esset, misit eum ad fines Persidis contuendos, vbi & vitam finiuit, hoc tempore Sanctus pater Benedictus in monte, qui Cassinus dicitur, habitabat, & gens Longobardorum Romani populi tunc amica Pannoniā possidebat, & habebat Regem, qui Alboini dicebatur. Ostrogothi autem mortuo Guthide super se Regem alium leuauerūt nomine Heldebatum, & isto post annum occiso, alium præfecerunt, qui intra anni circulum vitam finiuit.

Lyguria.

Cassinus
mons.

De Tothila, & actibus eius. Caput. VI.

DEINDE Tothilam elegerunt. Hic fuit strenuus, & crudelis, qui suorum exercitu congregato cepit Italiam impugnare, & per campaniam, & montem Cassinum, per Lucaniam, & per Britiam transeuntes ad regnum Calabriae peruenerunt, indeq; mare modicū trāseuntes Siciliam occuparunt. Deinde Romam reuerſi, quia fame grauiſſima laborabant, vt humanas carnes pro pabulis attentarent. Tandē cęde, inopia tabefacti a defensione penitus cessauerunt. Tothila autē per portam ingressus est Hostiensē, & præcepit buccinis intonare, vt Romani se in latebris occultarēt, aut ad sanctuaria se transferrent, vt a gladio seruariantur, & fecit volens parcere sanguini Romanorū. Post hæc cum Romanis aliquanto tempore, vt pater cum filijs habitauit, & cum antea crudelissimus haberetur, hanc humanitatē creditur Beati Benedicti monitis induisse, ad quē iuerat, vt intelligeret, si haberet spiritum prophetiæ. Ciuitates autē Italię varijs incursionibus dissipauit. Ciuitatem, Castellum, Perusium, & Fulginē, & multas Emiliae ciuitates, cum plurima cęde hominū diruit, & euertit. In tantis vero excidijs aliqui Senatores torcularibus cruciati Constantinopolim adierunt, & Iustiniano excidiū Italię nuntiarent. Imperator vero dolore repletus cōtinuo misit Narsē cubiculariū eunuchum cum magna multitudine pugnatorū, qui veniens in Italiam Ostrogothis oblita prælia reparauit, & ad extremæ virtutis vltima coarctauit, & Regem eorum Tothilam interfecit, & eos ab Italię finibus propulsauit. Ciuitates, & oppida, quæ Tothila decem annis tenuerat, Romano Imperio restaurauit. Reliquiæ autem Ostrogothorum, quæ remanserant, ad ripam Danubij confugerunt, & ex tunc Romania Gothorum cladibus respirarunt, nec Ostrogothi leguntur Regem postea habuisse, nisi quod se Vesegothorū coetui miscuerunt, qui in Hispanijs, & Gallia Gothica regnauerunt.

Ciuitas.
Perusium
Fulgineū
Aemilia.

Vesegothorū
di.

Hugnorum, & Vandalorum, & Sueuorum, & Alanorum, &
Salignorum historiae Prologus incipitur.

VIA stylo flebili nostrae gentis repetita saepius excidia recitavi, ne per intercapedines digitorum mira defluant Hispanorum, descriptis cladibus, quas fere semper a sui principio est perpessa, ad eorum tempora verto stylum, qui licet breviori, acriori tamen dominio saevierunt. Quorum inhumanitas tanta fuit, ut omnem bestiarum rabiem superarent, nec unquam humani generis ingluviae satiati pietatis spiritum admiserunt, sed semper exterminio inhiantes caedibus, & excidijs intenderunt, quod divini iudicij talis sic evertit, ut parum aut raro in tutis sedibus remanerent, & fere semper intestinis supplicijs poenas criminum, ut oportuit, receperunt, quorum principium, medium, atque finem, prout maiorum relatio docuit, si Dominus dederit annotabo. Gothorum originem, gloriam, & processum, quorum insignia super omnes Barbaros effulserunt, in superiori volumine declaravi, prout docuit veritas primaeuorum. Verum quia praeter Gothos quatuor gentes ferocissimas secula habuerunt, scilicet Hugnos, Vandalos, Alanos, & Sueuos, qui semper caedere, nunquam quiescere voluerunt, horum originem, sedes, & acta, cogit suscepti laboris ratio explicare.

De origine Hugnorum. Caput. VII.

HVGNORVM origo, ut refert antiquitas, ita coepit. Rex Gothorum Gardarici Magni filius, qui post egressum a Scantia tertio loco Gothorum tenuit principatum, qui & terras Scythicas, ut diximus, occupavit, in populo suo reperit quosdam Magas, quae in exercitu supra, & maleficia procurabant, & factitijs strenuos curabant, quas habens suspectas longe ab exercitu effugatas in solitudine fecit exponi. At immundi spiritus per deserta, & inuia euagentes, ut multorum cogit ratio opinari, se earum complexibus ad coitum miscuerunt, & genus hoc ferocissimum ediderunt, primum minutum, terrum inter paludes exisse commemorant, & quali genus hominum, nec alia voce notum, nisi quod humani seminis imaginem exhibebat. Tali ergo Hugni stirpe progeniti procedente tempore magis humanae naturae vicini, licet satis dissimiles, humanae formae imaginem praeferebant, & a rugibus bestiarum humanis vocibus se aptabant, Gothorum linguam, quam a matribus didicerant, in aliquibus imitantes. Et ut Priscus historicus refert, in vltiori ripa paludis Maotidae insidentes non alijs laboribus, sed tantum venationibus, & piscationibus insistebant, nisi quod postquam crevit, fraudibus, & rapinis vicinarum gentium commoda perturbabat. Erat autem eis species pauenda nigredinis, & velut offa incomposita, & informis, non plene, ut facies, & figurata, sed habens in facie quasi puncta pro luminibus oculorum, & saevitiam animi toruus prodebat aspectus, etiam in proles recenter natas impie sequebantur, nam genas earum ferri calidi stigmate figurabant, ut ante vulnus, quam lactis susciperent nutrimenta, exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti, ad equitandum promptissimi, latis scapulis, ad arcus, sagittasque parati, cervicibus, & superbia semper erecti. Quadam autem die, dum venatores eorum in vltiori ripa Maotidae circa venationis studia la-

Hunni.
Philimae.
Scantia.
Maga.

LIBER,

horarent, cerua se obtulit improvisa, ingressaq; paludem nunc progrediens nunc subsistens, vt index viae sollicita praecedebat, & venatores paludem imperuiam, quam, vt pelagus existimabant, pedibus transierunt, moxq; ignotis apparuit Scythia nunquam visa, & creduntur spiritus illi, vnde progeniem traxerant, id egisse, quod enim in tam modico tempore a non multis foeminis quocunq; concubitu tantus populus processisset, tamq; ferox, non videtur humana posse contingere ratione. Illi vero, qui praeter Maetotidam alium esse mundum penitus ignorabant, admiratione Scythiae stupefacti, vt erant solertes, iter illud ostensum diuinitus crediderunt, & ad suos in maetotidem reuertentes, gestum prout euenerat, retulerunt, & terras Scythiae laudauerunt. Et continuo Hungnorum exercitus paludibus procreatus Scythiam adiuerunt, & quoscunq; in principio inuenerunt, suae victoriae litauerunt, & ingentem Paludem Scythiae transierunt. Alpizuros, Lizuros, Iumaros, Boiscos, qui in ripa paludis Scythiae insidebant, quasi cum turbine rapuerunt. Alanos quoq; pugna tibi pares, sed humanitate, victu, formaq; dissimiles, frequenti certamine subiugarunt. Nam quos bello forsitam minime superabant, terrore vultuum consternabant, & iam longa generatione veri hominis imaginem natura scientes ferali saeuitia trahebantur. Hermanaricus autem Rex Gothorum, qui, vt superius retulimus, multarum gentium extiterat triumphator, aliquo vulnere saucius aegram vitam imbecillitate contraxit, & tunc Voalamber Rex Hungnorum in Ostrogotos, qui iam a Gothis seuncti manebant, fecit insultum, eosq; prostravit. Hermanaricus autem dolore vulneris, & Hungnorum potius vitae suae anno centesimo decimo est defunctus, cuius mors Hungnis occasionem praebuit praeualendi, ipsosq; Gothos, qui remanserant, & Ostrogotos fere extinxit. Ostrogothi autem, & Gepidae vsq; ad bellum Cathalanicum sub Hungnorum dominio remanserunt. A tempore Hermanarici Regis Gothorum vsq; ad Voalamer Regem Ostrogothorum, & Ardaricum Regem Gepidarum, qui tempore belli Cathalanici rati posse restitui libertati, se Gothorum auxilijs addiderunt. Post quod bellum, de quo in superiori libro latius est expressum, Athila pro discessu hostium non restitutus praesumit gaudia, meditatur grandia, erigitur ad coronam, oppressioni inhiat, Romanis intonat, & inde reuertitur in Pannoniam, vt maiorem exercitum congregaret. Et cum coepisset Alanos infestare, Thurismundus adueniens vicit eum, & licet fugatus post Thurismundi discessum virtutem animi non abiicit, sed maiore exercitu congregato corde intimo reponens iniuriam Romanorum perfectionem dirigit in excidium eorundem habens secum quam prius exercitum amplioem. Primum partes Aquilegiae deuastauit, quae erat in Metropolis Venetorum. Deinde ciuitatem obsidionis ambitu coarctauit. Cumq; obsidio diutius traheretur, coepit exercitus victualium penuria murmurare. Quadam autem die cum ciuitatem Athila circuiret, vt videret, qua posset facilius impugnari, inspexit ciconias in rostris filios deportantes egredi ciuitatem, & laetus auspicio dixit suis: Pugnate hilariter, quia transmigratio auium transmigrationem indicat obsessorum, & tunc fortius solito dimicantes obseis vrbis muros, & ianuas irruperunt. Et quaedam domina nomine Digna, quae in turre altissima habitabat, in Natissam fluium se proiecit, ne Barbaroru ludibrio seruaretur. Inde vrbe euersa, & penitus dissipata, vicina oppida diruit, & castella. Concordiam, & Bellunum, & Feltrum, Vicentiam, & veronam, Pergame, Brixam, atq; Cunam, Mediolanum Metropolin, Ligurum, & Ticinium, quae nunc Pavia, omnes diripuit, & euertit, caedi

Alpizuri.
Lizuri.
Iumaros.
Takis.
Boisci.
Alani.

Gothi.
Ostrogothi.
Gepidae.
Cathalanici bellum.

Aquilegia

Digna.
Natissa.
Concordia.
Bellunum.
Feltrum.
Vicentia.
Verona.
Bergamum.
Brixia.
Cuna.
Mediolanum.
Ticinium.

tamen, & in medio paruus insistebat. Ipso talia perpetrante, & Liguriam, & Venetias deuastante, quæ erant quasi viscera Romanorum, proposuit Romam simili dispendio visitare, sed suorum consilio dissuasus timuit sibi, vt Alarico, si Romam inuaderet euenturum, qui postquam Romam vastauerat, humanæ vitæ protinus sensit finem. Dumq; inter consilia fluctuaret, venit ad eum cum legatione placida sanctissimus Leo Papa, in cuius aduentu sic furorem deposuit consuetum, vt sui, & alij mirarentur intantum, vt idem Papa recessum eius ab Italia impetraret. Fuerat enim Athila Dei territus potestate, viderat enim dum sibi Papa cominus loquebatur, aliū prope stantem in similitudine sacerdotis tenentem gladium euaginatū, & mortē terribiliter comminantem, si nollet Papæ beneplacitis obedire. Cumq; suis visionem huiusmodi reuelasset, pacem, vt Papa petierat, suaserunt, & in loco vbi Ticinus Pado flumini admisceretur, ab inuicem discesserunt.

De Honoria, & morte Athilæ. Caput. VIII.

HONORIA autem Valentiniani germana Athilam incitauit per clandestinum eunuchum, vt eam sibi peteret in vxorem. Athila autem audito nuncio est gauisus, & statim ad Imperatorem Valentinianum internuncios destinauit, vt sororem eius peterent supra dictam, quod si renueret, interminans minitauit se in Italiam reuersurum, & grauiora prioribus patraturum. Igitur Athila Danubium transiens contra Alanos mouit arma. Quod cum Thurismundus Rex Gothorum non imparis gloriæ presensisset, in auxiliū Alanorum exercitui Athilæ mox aduenit, confertoque prælio sicut in campis Cathalanicis pauenda Romanis vexilla Athilæ effugauit, ipsumq; Athilam fugientem coëgit oblitus olim repetere mansiones. Et præter alias, quas habebat, duxit vxorem, quæ Ildico dicebatur, & inter conuiuia, quæ sobrietatis terminos excefferunt, plus solito bibit vinum, & cum sanguis per os, & nares cœpisset effluere, fuit continuo post breue spacium suffocatus.

In ipsa nocte Imperator Martianus, qui tunc Constantinopolim morabatur vidit in somniis arcum Athilæ esse fractum, & intellexit eum mortuū, aut contractum.

Vnde Ethrium patricium interfecit, eo quod in bello Cathalanico eius consilio, quod Thurismundo dederat, Athila euasisset, sed eorum prælia, & processus in superiori volumine descripsi calamo latiori.

De Vandalis. Caput. IX.

VANDALOS autem Scythas fuisse superioris libri auctoritas protestatur, quos Gothi egressi a Scancia primo impetu prostrauerunt. Pars autem altera Vandalorum dicta Silingui per se exercitū faciebant, & speciali nomine vocabatur, licet a principio vtriusq; vna gens fuerint Vandalorum. Alani similiter ex Scythia oriundi acti a Gothis in Vandalorum Coloniam transierunt, vt Gothis impares possent cum Vandalis se tueri. Sueui etiam, qui a Germanis processerunt, eam partem Scythiæ inuaserunt, quæ a Sueuis, & Scythis Suetia nominatur, in qua est Metropolis ciuitas Vbsalensis. Horum nomen, & patria in Theutonia adhuc antiqui cespitis nomen habet, quæ Sueuia nominatur. Hi itaq; genitale solum egressi,

Vandali.
Silingui.

Alani.

Sueui.

Vbsalensis.
Theutonia
Sueuia.

LIBER.

Pannonia & in obtenta Suetia habitantes, & Gothorum gladios formidantes se Vandalorum, & Alanorum coetui miscuerunt, vt simul iuncti Gothorum potentie obuiarent, qui bus tamen semper in bellis impares sunt inuenti. Cumq; enim Geberidus Gothorum regeret principatum, & Vimar Vandalorum, quos iuuabant Alani, & Sueui, tanta strage fuere prostrati, quod nunquam postea in Scythiae sedibus praesumpserunt remanere, nec nobilitati Gothice obuiare, sed a Constantino Caesare Pannoniam petierunt, & per sexaginta annos terram, vt agricolae, coluerunt tributarij Romanorum.

Quod Barbari a Pannonia in Gallias transfugerunt.

Caput. IX.

Gallia.

*Burgundiones,
Franci.
Aquitani.*

DEM VM Fridigerus Rex Gothorum eis aduenit, sed morte preuentus eos non potuit obtinere. Verum ipsi timentes Atharinaricum, qui in Gothorum regimine adhuc stabat, a Stilicone consule, & patricio Gallias petierunt, vt Romano imperio rebellantes, sua multitudine subiugarent. Cumque ad Gallias peruenissent, biennio ante irruptionem urbis Romanae vastatis prouincijs interiectis in Gallias peruenerunt, Burgundiones, & Francos, siue Gallicos mirabili impetu prostrauerunt, & etiam Aquitaniam subiecerunt. At postquam tyrannus Eugenius interfecerat Gratianum, & Gallias occuparat, Vandali, Silingui, Alani, & Sueui cum tyranno Eugenio contra imperium rebellauerunt. Sed Theodosius progrediens contra ipsos duxit de Gothis plusquam viginti millia armatorum, & Eugenio interfecto, praedictae gentes fugaci compendio recesserunt, & Pyreneis montibus se dederunt. Sed Didymus, & Verianus ambo fratres de nobilioribus, & potentioribus Romanorum se in eorum transitu obiecerunt, & fratrum obiectione potentatu a transitu sunt repulsi, & tribus annis per prouincias Galliae vagabundia Romanis, & Gothis caedes frequentissime sunt experti, sed praedicti fratres, qui claustra pyrenaei potenti praesidio tuebantur, fuerunt apud Constantinum Caesarem accusati quasi rebellionem Eugenio consentissent, sed licet innoxij, & insones a Constantino Caesare sunt occisi.

De introitu Barbarorum in Hispaniam.

Caput. X.

*Vandali.
Alani.
Sueui.*

*Lusitania
Cartaginensis.*

MORS autem fratrum Vandalis, Alanis, & Sueuis occupandi Hispanias viam dedit, qui intrantes Hispanias vastationes, & nece cruentis incursum exercabant. Ciuitates, & oppida, villas, & pagos incendio consumentes, spolia occisorum diuisione cruentissima partientes, ad tantam cladem accolae perduxerunt, vt humanas carnes famis periculo attentarent. Bestiae quoque cadaueribus asuetae in viuorum interitum ferebantur, atq; ita quatuor plagis bestiarum, scilicet famis, pestis, gladij Hispania misera lacerata diuini iudicij sentit iram. Tandem vero videntes Barbari terram extinctis cultoribus elanguere, & fructibus defraudari, & in ipsos penuriam redundare, non miseris incolarum, sed suae ceperunt penuriae condolere. Vnde & incolis conuocatis, cum eis prouincias diuiserunt, vt incolae terram colerent, tributa dominis soluturi. Ipsi autem prouinciarum dominia sorte sacrilega partirentur. Alani itaq; Lusitaniam, & Cartaginensem prouincias habue-

runt. Vandali, qui Silingui in Bætica resederunt. Alij Vandali Galleciam occuparunt. Sueui maritima, & occidua Oceani tenuerunt, & partem Celtiberiæ, quæ ad montana Oceani tendebatur. Tot faucibus indulta laceratio Hispananorum, cum supereminerent guttura voratorum carnibus occisorum, nec subiectione, nec officio mitigari potuit crudelitas dominorum.

De regno, & fuga Vandalorum, & primo introitu Gothorum.

Caput. XI.

POST QVAM autē Hispanias sunt ingressi, primus in Vandalis regnum obtinuit Gundericus, & in Gallecia posuit sedem regni annis decem & octo, & foedere interposito ipse, & Sueui pariter ibidem corregebant. Alani enim, qui Carthaginensem prouinciam, & Lusitaniam occupant, præminebant Vandalis, & Sueuis. Sed quia Alani Celtiberiam infestabant, quæ sola in Hispaniis in potestate remanserat Romanorum, Valia Rex Gothorum, qui erat in amicitia Romanorum, per Constantium patricium, qui in Celtiberia residebat, in auxilium est vocatus, & intrans Hispaniam, adeo Alanos infestauit, ut Regem eorum Athacem extingueret; & relictis sedibus Carthaginensis, & Lusitanicæ ad Gundericum Regem Galleciæ, quem nuper prostrauerant, se transferrent, regni nomine iam oblito. Omnes tamen in bello Valia superauit, & Silingos, qui in Bætica morabantur, bello simili coarctauit. Valia autem victorius inclytus ad Galliam Gothicam est reuersus. Post cuius discessum Gundericus Sueuorum foedera violauit, ut eis subiectis ipse solus præesset Vandalis, & Sueuis, sed Sueui obstinatione solita pertinaces in Nerualis montibus restiterunt. Unde cum eos Gundericus aliquandiu obsidisset, coepit de victoria desperare, sed ne videretur desperatione, siue impotentia recedere ab obsessis, causam maioris negotij simulauit, & obsidione relicta, ad Baleares insulas se conuertit, & eos prædis, & cædibus deuastauit. Inde rediens ad Carthaginem cismarinam, quæ Spartaria dicitur, eam diruit, & deleuit. Hanc olim Scipio Africanus deleta maiori Carthagine, vastatione simili dissiparat, & ibi fuit antiquitus dignitas ciuitatis. Sed postquam ipsa a Vandalis fuit euersa, Gothorum tempore dignitas ad Toletanam ecclesiam est translata, & adhuc hodie Carthaginensis dicitur prouincia Toletana. Euersa Carthagine, processit, ut Bæticiam deuastaret, non parcens Silinguis, qui erant cum Vandalis vnus populus, & gens vna. Carthago

Sed cum Hispalim diruisset, & acta cede diripuisset, in Basilicam Vincetij martyris eius vrbis sacrilegus misit manus. Sed Dei sententia nolens tantum facinus totare demonij impetu in foribus templi cecidit interfectus, æra quadringentesima sexagesima septima. Et tunc remanserunt in Hispaniis tria regna in Carthagine, & Lusitania Alanorum, qui ad mansiones suas post recessum Valiæ redierunt. Secundum regnum in Gallecia Sueuorum, Tertium in Bætica Silinguorum, quæ regio a Silinguis Vandalis adhuc hodie Vandalia nuncupatur, quam Andaluziam corrupto vocabulo vulgariter appellamus, & incolas Andaluzes. Bætici.
Hispalis.
æra . cccc. lviij.
Vandalia

De Gilerico, & transitu eius in Africam.
Caput. XII.

LIBER,

Hirpona.

Carthago

MORTVO Gunderico, frater eius Gilericus suscepit in regno, & regnavit quadraginta annis. Hic cum esset Catholicus in apostatiam Arrianæ perfidiæ est elapsus, & cum frater eius Gundericus verens vicinitatem Gothorum Regum, qui in Gallia Gothica, & Aquitania residebant, & partem Hispaniæ veniente Valia occuparant, proposuit in Africam transfretare sperans vreni obicea Gothorum insultibus fore tutum. Gilericus autem propositi conscius cū omnibus Vandalis eorumq; familijs relictis Hispanijs ad Africam transfretavit, & continuo obsedit Hirponam, Cuius obsidionis anno primo beatus Augustinus, beati Ambrosij discipulus, eiusdem urbis Episcopus migravit ad Christum inter impetus obsidentium Vandalorum, anno decimo post mortem Hieronymi, Episcopatus sui trigelimo quinto. Cum autem Vandalorum transitum Valentinianus iunior, qui occidentali prælio præerat audiisset, timuit ne totam Africam subiugarēt, & cum obsistere non valeret, per Trigerium pacem milit, & partem Africæ, Ipponæ videlicet regionem, concessit ei pacifice possidendam, conditionibus interpolitis, ne quid ultra inuaderent de Imperio Romanorum, & hoc ipsum firmavit iuramenti robore Gilericus. Sed fraternæ pertinaciæ non immemor obseruator, & sacramenti velocillimus violator illico pacta fregit, & festinauit Carthaginem obsidere, & id residuum, quod reparatum fuerat post tempora Scipionis, impetu inuadens, Carthaginem pace deceptam dirupuit, & consumpsit. Carthago ante Romam fuit condita septuaginta duobus annis, & septingentis triginta septem annis, & diebus decem & septem a fundatione sua, a Scipione iacensa in puluerem est redacta. Post centum & duos annos fuit denuo reparata, & post iterū a Gilerico destructa, quatuordecimo Kalendas Nouembris, & adhuc hodie simul irreparata. Et cum esset Arrianæ sectæ perfidus obseruator, statim in exordio sui regni cepit persequi catholicos Christianos, & eorum Episcopos in exilium condemnauit, & eos, qui ei resistere non timebant, pœne ultimo condemnabat. Et tanta fuit tunc temporis persecutio in ecclesijs Africanis, quod vix poterat aliquis catholicus reperiri. Proscripsit etiam bona ecclesiarum, & seruitutem imposuit omnibus clericis, qui vtcunq; sub eius dominio latitabant. ecclesias profanabat, & iumenta sua tam in ecclesijs, quam in porticibus religabat, & adeo per totam Africam Arrianam hæresim seminavit, quod loca sacra, & Deo dicata in habitacula suis domesticis cōferebat, & viros sanctos Arrianam hæresim detestantes ipse detestabatur, & sine intermissione eorum sanguinem probatur, & cum poterat effundebat, ita vt vsq; ad os totam Africam sanctorum sanguine ebriaret. Per idem tempus quatuor viri Hispani in Arrianam sectam transire nolentes, diuersis mortibus interempti illustri martyrio consumantur. Arcadius, Probus, Paschasius, & Euticius, puer autem Paulillus nomine frater Paschasij, & Euticij propter fidem Catholicam damnatus est infimæ seruituti.

De transitu Vandalorum in Siciliam. Caput. XIII.

Sicilia.
Panormum.

ERV M quia nec sacrilegijs, nec cędibus hominum poterat satiari, Africa conculcata in Siciliam nauigauit, vt eam pari exterminio lacceraret, & direptionibus iam peractis, obsedit Panormum eius insulæ regiam ciuitatem. Cumq; hæc omnia Theodosius iunior, qui Orienti præerat, percepisset, exercitum congregauit, vt Gilericum a

Sicilia effugaret. Et dum hæc fierent, rumor aduenit, quod Hugni Thracias, & Illi-
 ry cum deuastabant, & hac necessitate Theodosius exercitum, quem contra Vanda-
 los destinauerat, reuocauit, vt Thracibus, & Illyricis fieret in succursum. Martianus
 autem, seu Maiorianus, qui imperabat in Occidente, ab Italia in Hispaniam est pro-
 fectus, & cum ad Carthaginensem prouinciã peruenisset, in eodem litore aliquantas
 naues ad transitũ cõtra Vandalos preparauit, sed prodicione suorum fuit Vandalis reue-
 latũ, qui in prouiso nauigio ueniẽtes ex eis aliquas succenderũt, & aliquas abduxerũt.
 Sicq; Martianus dispositione frustratus in Italiam est reuersus, & Tertone a Richimi-
 ro patricio occiditur circumuentus, eo quod reipublice ignominiam intulerat, & iactu-
 ra. Quod audiens Gisericus non contentus Africæ, & Siciliæ vastatione, aggres-
 sus est patriã Romanorum, Romanæ autem ecclesiæ adhuc præerat Leo Papa. Ro-
 mani vero timentes aduentum principis Giserici relicta ciuitate ad montium ardua
 confugerunt, & ueniens Gisericus ciuitatem habitatoribus vacuam, sed plenam diui-
 tijs occupauit, sed nec incendere uoluit occupatam nec in eos, qui remanserant, gladio
 desæuire. Nam Leo Papa in introitu ciuitatis occurrerat uenienti, & diuini uerbi
 pabulo Giserici tyrannidem sic sedauit, vt a ferro, & incendio abstineret, & suusus ab
 Eudoxia Valentiniani relicta, quæ eius commercium cupiebat, vt Romam ingrede-
 retur, Romanorum copias cupiebat, & per quatuordecim dies exhaustis opes, & thesau-
 ros absconditos eorum, & Christiani Valentiniani Eudoxiam relictam, & duas fi-
 lias duxit captiuas cum multis milibus captiuorum. Roma itaque domina ciuita-
 tum remansit uidua quasi terremotu tertio conuassata. Primo Alarici, Secundo
 Athaulphi, Tertio Giserici. Vandali uero Romam egressi se per Campaniam di-
 uiserunt omnia gladio, & incendio dissipantes. Nola, & Capuam nobiles Campa-
 niæ ciuitates impetu subuerterunt, & incendio cõsumperunt, & similia in alijs ciuita-
 tibus Castellanis, & ruribus peregerunt. Sanctus uero Paulinus Nolanus Episcopus
 quicquid habere potuit pro redemptione captiuorum patriæ erogauit. Supplicanti
 etiam uiduæ, vt unicum filium captiuum redimeret, cum nil haberet omnibus ero-
 gatis, se ipsum in seruum uendidit, & filium uiduæ liberauit, & cum alijs captiuatis
 ipse quoq; in Africam est delatus, ubi sanctis operibus gloriosus meruit obtinere
 sibi, & omnibus concaptiuis, qui a patria sua ducti fuerant, libertatem, & sic cum
 omnibus in Campaniã est reuersus. De hoc beatus Augustinus in libro Dialogorum
 plenius declarauit. Et sic Gisericus victor, & inclytus ad Carthaginem est reuersus,
 & mox misit nuncios ad Theodosiũ, qui præerat Orienti, & pãce firmata remisit ei
 honorifice Valentiniani relicta, & vnã filiam, alteram retinens suo filio Hugnerico, &
 tamen persequi ecclesiam non omisit insistens heresi Arrianæ. Paucis autem diebus
 interpositis, Gisericus iterum in Italiam uoluit nauigare, sed repulsus a Bisilio patricio
 nauali uictoria in Africam est reuersus. Sicq; uesaniae suæ uirus ubiq; refundens,
 frequenter victor, ultimo uictus, quadragesimo regni sui anno vitam finiuit.

Hugni.

Romæ

Nola:
Capua:

De Hugnerico.

Caput. XIIII.

MORTVO Giserico, filius eius Hugnericus succedit in regno, & re-
 gnauit annis octo. Hic habuit uxorem Valentiniani filiam, ex qua su-
 cepit filium nomine Heldericum. Initium autẽ regni sui conspersit vi-
 ru perfidia Arrianæ, & sicut in regno, sic patris in hæresi fuit hæres, &
 in persecutione Catholicorum patre atrocior est inuentus, ecclesias infir-

LIBER.

Lætus
Neptensis.

scavit, sacerdotes, & ceteros in ecclesiasticis officijs constitutos exilio condemnauit, monachos, & laicos circiter quatuor millia durioribus pœnis arctauit, & eorum plurimos martyrio consumauit, plurimis confessoribus linguas abscidit, qui tamen linguas abscisis, Domino faciēte, vsq; in finem vsu loquelæ non amiserūt, Lætus etiam Neptensis Episcopus sub eo martyrio coronatur, & quia Arriani contagij labe non luit maculari, victor, & martyr cœlesti consortio meruit adunari. Et quia Hugnericus calycem irę Dei alijs propinauit, ea potione, qua, & Arrius doctor eius effusis visceribus impium spiritum suo restituit incentori regni sui anno octauo.

De Gutamundo, & Thrasamundo.

Caput. XV.

MORTVO Hugnerico Gutamundus nepos ex filio Giserici succedit in regno, & regnavit annis vndecim, mensibus octo, qui statim pacem cum ecclesia reformauit, & omnes catholicos ab exilio reuocauit.

Isto mortuo, Thrasamundus frater eius successit in regno, & regnavit annis viginti sex, mensibus nouem. Iste insanię Hugnerici successor, & hæres statim in catholicos misit manum, & eos a portans, & euertens bona eorum Fiscis titulis assignauit, & ex omni Aphrica centum triginta Episcopos mittens Sardiniam exilio condemnauit, nec sui temporis hæresi faciatus Hildericum filium Hugnerici iuramento astrinxit, ne catholicos exules reuocaret, ecclesiam restitueret, aut foueret. Isto autem Thrasamundo impium spiritū Carthagine exhalante Hildericus filius Hugnerici ex filia Valentiniani in regno substituitur Vandalorum, sed nolens transgredi iuramentum, quod fecerat Thrasamundo, antequam regni culmine donaretur, Episcopos, & ceteros catholicos ab exilio reuocauit, & ecclesijs restituit infœcata, & per totam Aphricam pacem datam ecclesię ædicti præconio publicauit, & priuilegia, quę Thrasamundus abstulerat ecclesijs, redonauit. Cum enim mater eius esset catholica, fidei opera suadebat. Gilimerius autem de potioribus Vandalorum contra Hildericum prodicione, & tyrannide insurrexit, & prælio victum cepit, & cum cum filijs custodię carceris mancipauit, multosque nobilium Vandalorum, qui in Aphrica, vt indigenę, residebant, & Hilderico, vt domino obediebant, & propter captionem eius tyranno indebito resistebant, sustinuerunt a Gilimerio persecutiones varias, & iacturas, ita quod multos ex eis cum Hilderico in carceribus coarctaret, aliosque proscriptis subiectis capitali sententiã condemnauit, omnique scelere inquinatus, venundatus nulli malitię se subtraxit. His miseris

Aphrica.

Aphrica dissipata, sanctus Lætus Episcopus Neptensis, martyr eximius, de quo diximus, in vilione apparuit Iustiano Imperatori, vt succurreret tantę cædi, quo oraculo incitatus Imperator confestim misit exercitum cum Belesario magistro militum contra tyrannidem Gilimerij, qui Belesarij aduentum verens Hildericum Regem cum affinibus sui generis, & alijs nobilibus interfecit. Veniensque Belesarius Gutimirum, & Gebanundum fratres Gilimerij primo prælio interfecit. Deinde prælio iterato ipsum Gilimerium fugę exterminio propulsauit, sed insequens capti uauit, & ipsum captum cum diuitijs, & rapinis nequiter conquæsitis Imperatori Iustiano Constantinopolim destinauit, & eo missio redegit totam Aphricam in prouinciã Romanorum anno nonagesimo septimo, ex quo Vandali Aphricam intrauerunt,

uerunt, & mansit postea Romanorum subdita ditioni, donec per Mahometi astutiam fuit reddita hæreticæ peruerlitati, in qua peccatis exigentibus adhuc manet. Sicq; regnum Vandalorum cum populo suo funditus extirpatur, quod a Gunderico Rege vsq; ad interitum Gilimeri durauerat centum tredecim annis.

D. historia Alanorum. Caput. XVI.

NUNC a Vandalorum historia liberatus Alanorum me ingero seruituti. Eorum originem, processum, & acta, donec Gallias infregerunt & Hispanias intrauerunt, superius enarraui. Postquam igitur Hispanias suut ingressi in Carthaginensi, & Lusitania prouincis superbo oculo, corde auido, crudeli proposito sedes altissimas collocarunt, ita vt Silinguis in Bætica, Sueuis in Gallecia, Romanis in Celtiberia præemineret, & Vandalos, quos in vna prouincia concluderant cum Sueuis potius impetuerunt, & incuribus coarctauerunt, Romanis etiã in Carpætania, quã a Carthaginensi prouincia defalcarat, intulerunt multas cedes, & abstulerunt multas vrbes, quorum necessitate Constantius Patricius, vt dixi superius, Gothorum Regem Valiam inuocauit, qui mox ueniens Alanos tanquam acie durę silicis hebetauit, & quam in alijs exercuerant feritatem uenienti Valiæ reliquerunt, & regni nomine abnegato, se Gunderico, quem deuicerant, subiecerunt, sed cum eo, ad quem confugerant, Gunderico in conspectu Valiæ ceciderunt, & ciuitates suæ ditionis in Carthaginensi prouincia Valia tradidit Constantio Præsidi Romanorum, & sic fuit in Hispanijs eorum potentia dilatata, & Regis nomine apud Alanos iam extincto, cessere Romanis Vandalis, & Sueuis, qui fere totam Hispaniam occuparunt, & facti ignaui pro maiori parte non militiæ, sed ascripti populo remanserunt, nec, vt magnanimi, ad sedes alias migrauerunt, donec post temporis interuallum Gothis uenientibus, vt accolæ peruenerunt, & hic finis regni, & gloriæ Alanorum.

De regno Sueuorum. Caput. XVII.

Hiberati ab ignauia Alanorum transire restat ad historiam Sueuorum. Horum originem, & processum in superiori opere declarauit. Sueui autem cum Hispanias intrauerunt, Hermericum Principem habuerunt, & cum Vandalis Galleciam occuparunt, sed Vandalis nauigantibus in prouincijs Africas, soli Sueui Galleciam tenuerunt. Galleci tamen in aliqua parte proprio dominio utebantur, quos Hermericus assiduis incuribus prædabatur. Tandem morbo chronico aggrauatus pacem iniit cum Gallecis, & tanquam insufficiens filium suum Recilam regni substituit successorem, qui armorum studijs prouocatus raro a prælijs quiescebat. Cum autem Romani misissent quendam militiæ suę Ducem nomine Andebodem cum multis copijs, vt Bætica occuparet, occurrens ei Recila ad fluuium, qui Silingius dicitur, in Bætica regione, cõserto prælio Andebodem vicit, & interfecit magnis auri, & argenti copijs occupatis, & Romanorum exercitu dissipato Bætica suę subdidit ditioni, & uolens Lusitaniã subiugare, obsedit Emeritam, & captam regno proprio adunauit, Hermericus autem pater ipsius interijt, postquam septem annis fuerat morbo diutino fatigatus. Regnauerat autem annis triginta duobus, Carthaginensem etiam prouinciã suã subdidit potestati, & ita Gallecia, Lusitania, Bætica, Carthaginensi prouinciã suo dominio subiugatis, erat in Hispanijs

LIBER,

fere Monarchus, & ut in hac quiete securior permaneret, Carthaginensi prouinciæ re-
 gionem Carpentaniam, videlicet quam Romanis abstulerat, restituit facta pace.
 Cumq; venisset Emeritam, prout fertur, sub gentilitatis errore vitam infœliciter
 consumauit, cum regnasset annis octo.

De Rheciario, & morte eius. Caput. XVIII.

MORTVO Ricila Rheciarius filius eius, & factus Catholicus suc-
 cessit in regno annis. IX. Hic duxit vxorem filiam Theuderedi Re-
 gis Gothorum, & pro tanto coniugio eleuatus est, suspicatus non tan-
 tum Hispaniæ, sed & Vasconijs Imperare, & ad Theuderedum so-
 cerum suum in Galliam Gothicam est profectus, & ab eo rediens ho-
 noratus Gothorum auxilium secum duxit, & Tarraconensem pro-
 uinciam, & Cæsaraugustam Carpentaniæ, quæ Romano Imperio seruibant, impe-
 tens occupauit, Carthaginem, etiam regiones, quas Romanis reddiderat Ricila pater
 eius. prædæ incursionibus deuastauit. Mortuo autē socero suo Theuderedo in bello
 Cathalnico, & eius filio Thurismundo, succedente Theodorico secundo filio, Rhe-
 ciarius coepit in Hispanijs insolere, & Theodoricus Rex Gothorum filius Theude-
 redi, qui regnabat in prouincia Narbonensi, contra eum citius properauit. Rhecia-
 rius autem de suis viribus plus præsumens occurrit Theodorico, & prælio adinuicem
 inchoato, Rheciarius effugatur, postea capitur, postea interijt interfectus.

Tarraco-
 nonis.
 Cæsaraug-
 gusta.
 Carthago
 Galatani.

De Sueuorum Regibus. Caput. XIX.

SVEVI autem bifarte diuisi, alij Masdram Massiliæ filium in Prin-
 cipem elegerunt, qui tantum duobus annis regnauit. Alij Frantam,
 Masdra autem statim mortuo, pars Masdræ filium eius substi-
 tuit Remismundum, qui cum Franta ilico pacem fecit, & ambo pari-
 ter scederati partes Lusitaniæ deuastabant, post biennium mortuo
 Franta pars eius Frumarium sibi præfert. Qui cum Remismundo
 super regni præminentiâ litigaret, euertit Flauiam, vastauit patriam. Remismundus
 etiam Lucum, & Auriam, & maritima deuastabat. Sed post biennium Frumarium de-
 cedente, Remismundus pace cum Gallecijs inita Sueuorum in Gallecia obtinuit prin-
 cipatum. Sueui enim eum sibi in Regulum præfecerunt. Qui ad Lusitaniam transi-
 ens Coimbriam pace deceptam diripuit, & exhaustit. Vlixbonā etiam occupauit, Lu-
 sidio ciue, & incolæ qui illic præerat, eam tradente. Post aliquot dies Remismundus
 his successibus eleuatus ad Theodoricum Regem Gothorum nuncios destinauit, &
 pacem, & amicitiam postulauit. Quos Theodoricus benigne recipiens annuit postu-
 latis, & in signum veri amoris coniugem misit ei per Sallanum quendam ex officio
 Palatino cum adiectione armorum, & munerum copiosa. Et recepta coniuge, & mu-
 neribus, coepit amplius superbire, & Sallanum muneribus honestatum remisit ad
 Theodoricum cum epistolis suæ laudis, qui cum ad Gallias redisset, Theodoricum
 ab Eurice fratre suo reperijt interfectū, huius tempore Alax natione Galata effectus
 apostata Regis auxilio sectæ se contulit Arrianae, & inuentus est fidei catholice ini-
 micus, qui de Gallia Gothorū adueniens hoc virus pestiferū genti Sueuorū infudit,
 Regibus in Arriana heresi permanētib. Catholici persecutionē, & pericula pertule-
 runt, donec regnauit Theodemirus, qui prædicatione Martini Dumienfis Episcopi

Flauia.
 Lucus.
 Auria.

Lusitania
 Coimbra
 Vlisbona

fidei catholicae redonatus eliminata spurcitia Arriana Sueuos restituit fidei vnitati. Hic Martinus Dumiensis Episcopus religione, doctrina & fide praecclarus multa docuit, & firmavit in ecclesiasticis institutis, pro cuius memoria ecclesia Galleciae adhuc gaudet. Regnavit autem Theodemirus annis decem.

De Miro, & fine Sueuorum.

Caput. XX.

Post Theodomirum Mirus princeps efficitur Sueuorum, & regnavit annis tribus. Hic secundo regni sui anno Ruchonibus movit guerram, & bellis attritos opibus spoliavit. Et dum Leouigildus Rex Gothorum Hermegildum filium suum propter fidem catholicam Hispali obsedisset, ^{Hispalis.} Mirus processit in auxilium Leouigildi, & Hermegildo capto & interfecto Mirus ibidem terminum vitae clausit. Huic successit Euricus filius eius in regno, quem in adolescentia constitutum Andeca per tyrannidem regno priuat, & coegit, cum monachum fieri, & detonsum in monasterio inseravit. Sed quia malorum impietas non remanet impunita, protinus Rex Gothorum Leouigildus ingressus Hispanias bellum intulit provinciae Sueuorum, & Andecam devictum regno priuavit, & regnum eius in provinciam redegit Gothorum. Ipsum autem Andecam post regni honorem fecit tonderi, & presbyterij officio mancipari. Enimuero oportebat, ut, quod Regi suo fecerat innocenti, ipse proditor congrua vicissitudine pateretur. Et sic Sueuorum regnum obtentum a Gothis expers gloriae hic finitur, quod durauerat centum & septuaginta septem annis.

De Silinguis. Caput. XXI.

Explicitis regno & actibus Sueuorum, me cogit materia acta describere Silinguiorum, quorum ratio cum Vandalis vna fuit, nisi quod ^{Silingui.} illis in Africam transfretibus isti in Betica remanserunt. Vbi experti caedes, & incursiones, & pericula Romanorum non euaserunt excidia Alanorum. Sed & Reges Galleciae Sueuorum eos multis direptionibus subiecerunt, & Hispali eorum Metropolis interdum diruta, interdum inuasa nunquam foelicitate stabili potuit efflorere: donec sub Leouigildo Gothorum principe siluit captiuata, Regis & regni gloria uiduata, & in Gothorum provinciam iam redacta. Et hic finem habuit principatus & potentia Silinguiorum, quorum exterminium a Gothorum Rege Valia inchoavit, & per Leouigildum postea consumatum. Primus enim Gothorum Athaulphus Hispanias est ingressus, sed Barcinone interfectus est. Post ipsum Valia, qui Vandalos & Sueuos, Alanos & Silinguos domuit, & prostravit, & in Silinguis provincijs de Gothorum maioribus instituit principes populorum, nec tamen ibi sedem regni voluit collocare. Theodericus etiam Sueuos suo dominio subiugavit, & extunc coeperunt Gothi in Hispanijs dominari, & regni sedem a Gallia Gothica in Hispaniam transtulerunt.

FINIS.

q n

PROLOGVS.

DOMINI ALPHONSI

DE CARTHAGENA EPISCOPI BVRGEN

sis Regum Hispanorū, Romanorū Imperatorū, summorum

Pontificū, necnon Regū Francorū anacephaleosis.

PROLOGVS.

OGITANTI MIHI FRATRES DILECTIS
 simi, & frequenter in animo reuoluenti, quantum sit humanis animis
 sciendi infixi cupido, vt nullo præcipiente, nemine suadente, omnis
 homo a natura scire desideret, quatenus hominem exuere videatur, cu
 ius animus ad sciendum nullo desiderio teneatur, & illius repulsionis
 dignus haberi merito debeat. Tu scientiã repulisti, & ego te repellã.
 Dulcedo quædam mentis aduenit. Considero enim prompto humano animo iucundi
 tatem adesse, si sciendi desiderium operi applicare aliquãlter voluerit. Sed cum infinita
 pene scientiarum & artium sit multitudo, quarum aliquæ de necessarijs nature, quorum
 directio humano iudicio non subest, aliæ vero in contingentijs occupantur, quæ ali
 ter & aliter interdum eueniunt, & ad quæ dirigenda cogitationes humanæ accurate de
 clinant. Multorum animos ad diuersas sciendi species inclinari videmus. Alij enim ad
 scientifica & naturalia & supra naturã, alij vero ad aliquas alias disciplinas vehemen
 tius inclinantur, prout ingeniorum suorum acumen vel hebetudo videtur exposcere.
 Sed hoc vnum inter cætera, quod nec ingenij altitudinem poscit, nec etiam capacitã,
 licet mediocrem, aut paruam transcendit, continendum non est. Historiarum quippe
 notitia audiendi quid in sua, quid ve in alia regione antiquis in sæculis, & prope no
 stra tempora actum sit: & qui principes has terras, quas incolimus, per diuersa secula
 gubernauerunt, rationi congruum desiderium est. Nec enim, cum homines simus, aliena pro
 lus putare debemus, quæ inter homines transierunt, illi vulgato etiam trito Terentiano
 verbo adherentes. Homo sum, nihil humanum alienum puto. At, licet hoc continue in me
 moria habere necessarium non erat, vtile tamẽ pariter ac delectabile censeo, libellum aliquem
 tenere, qui hæc sub breui cõpendio contineat: vt cum sermo de huiuscemodi rebus occur
 rerit, aliqualem cognitionem apprehendere valeamus. Hac itaque intentione motus cõscri
 bere fecerã arborẽ quandã genealogiẽ Regum Hispaniæ, eorum gesta aliquantulum miscẽs,
 vt nec historiẽ, plixitatẽ, nec arboris breuitatẽ haberet, sed quodã mediocri modo hi
 storiali latitudini, et arbore breuitati responderet. Illicq; excellentissimo, ac indelebilis me
 moriẽ Regi honestorum studiorum avidissimo, qui nuper ab humanis oculis ad superos
 euocatus est, dedicauerã. At, cum particula prima suẽ Regiẽ maiestati tradita transi
 tus eius interuenisset, quieuit opusculum illud alijs temporibus per me vel alium al
 tioris & abundantioris ingenij, forte si placuerit diuinẽ mãsuetudini, prosequendum. In
 terim autem ascendit in mentem, ne ex toto calamus refrigesceret, ex illis quæ tunc
 scripseram, quantum ad tempora quæ attigerunt, & alijs scriptis, quæ sequentiũ tem
 porum actiones enarrant, breuiorem arborem transplantare, quæ nec historiã lato ser
 mone contineat, nec ex toto illam sub silentio dimittat, sed Reges omnes, qui in Hispania
 regnarunt, ab illo tempore, quo hæc politia in Regum nostrorum genealogia, ac eorum
 Regia familia continuata est, seriose describat. Aliorum enim sæculorum, quæ ante præ
 cesserant, profundissima abyssus inuestigabilis facta nobiscum nullam iam proportio
 nem habere videtur. Reduxi ergo ad modum arboris omnes, qui in hac Hispania nostra

Regis diademate sunt potiti ab Athanaricho incipiens in quo stipitem genealogiae huius rationabiliter, ut puto, construxi, usque ad insignem, ac potentissimum Enricum quartum hodie regnantem, cuius regnum Regum Rex feliciter dirigat, & exaltet. At quia imagines rerum fortius memoriā coadiuant, quā nuda scriptura, Reges ipsos congruo arboris loco depingi feci in recta linea Regibus solis depictis. In marginibus vero aliquibus alijs, quorum strenuitas non ab re iuxta Reges collocari petebat per sola capita figuratis. Et quia aliorum insignium etiā extraneorum Principum nosse tempora, concurrentiamque, quā cum nostris Principibus habuerunt, nedū delectat, quinimo etiā ad cognoscendum aliqua, quae interdū inuestigamus, non modicum confert, congruere mihi visum est, illorum adijcere tempora, quorum celsitudo, imperijque magnitudo abscondende non sunt, sed perpetuis temporibus propalāde, posui itaque summos Pontifices, qui non alieni Principes iudicandi sunt, quia tam nostri, quā aliorum hominum omnium superiores existunt, & in uniuerso orbe plenissimā habent potestatem. Denique Romanorum Imperatores, quibus licet non subsimus, cum Hispani Romanum Imperium supra se non recognoscant, eruerunt enim Deo adiuuante de faucibus infidelium regnum. Solū enim Reges suos, ut supremos principes in temporalibus habent, sunt tamen merito memorandi Imperatores Romani, qui inter omnes Reges primam sedem, & quasi quandam primogenituram non incongrue habent. Ideo in illis concurrētis adiunxisse & Reges Francorum, qui in altitudine solij magno splendore clarescunt, amicitiaque, & sanguinis necessitudine ab antiquis temporibus nostris extiterunt Principibus sociati, indignū fuisset a concurrentia hac segregare. Ideo hac concurrentia his tribus principatibus supremo si quidem pontificatu, qui omnes principatus excedit, Romanoque, & Gallicano temporalibus, regumque insignissima sunt inuenire decreui. Sed & illud non equalitate praesidentiae motus, cum non equari, sed pontificatui Romano subijci, & regna temporalia cum debita humilitate reuereri dignissimum est, qualitate tamen personarum tam scribentis, quam quibus scribitur attente pensata, non indignū arbitratus sum, ut in calce concurrentiae adijcerem Pontifices, qui in ecclesia Burgeni sederunt, ab illo incipiens tempore, quo sedes ipsa cathedralis effecta est, & usque ad tempora nostra produccens. Nam & si principatus alij supremi tam eminentia, quā magnitudine, & alijs numerosis dotibus longe altius praesentent, quoad nos tamen nosse praesules, qui, & quo tempore in hac insigni ecclesia praesuerunt, delectabile pariter, ac utile est. Consonumque rationi putavi hanc arborem charitati, ac fraternitati vestrae dirigere, cum ecclesia haec caput dioecesium Castellae capitis nomine tam a nobis, quā ab omnibus populis vulgariter insignitur. Cum ergo capita sint ecclesiarum, & ciuitas ciuitatum Castellae, nescio cui congruentius ad aprari queat, memoriā omnium Regum tenere, quā illis, qui capita dicuntur, & sunt illarum terrarum, quarum Monarchia describi, & in perpetuam recordationem reddigi breui stylo tentatur, caput enim principalis pars corporis est, quinimo & totum corpus praesentare videtur, eiusque Mausoleum locum religiosum facere solet, ac si totum corpus cum capite ibi esset. Sit ergo Principum ibi seriosa memoria, ubi principalis pars regnorum, in quibus principatum gesserunt, consistit. Accipiat ergo fraterno corde fraternitas vestra munusculum hoc, quod fraterna manu donatur, illudque multitudini librorum, quibus insignis bibliotheca vestra abundanter munita est adijcere curet, ut qui annalia antiqua hac ex parte scienti cupidus fuerit, illud legendi aliqualis notitiae adeptione congaudeat. Sed iam his praeludis finem imponens, quod dicere gestio diuino auxilio humilissimis precibus inuocato, ut sequitur, prosequar.

REGVM HISPAN.

Caput Primum.

ILLVD autem premittendum est, Hispaniam, de cuius Regibus loqui intendimus, partem quandam honorabilem orbis esse. De qua, ut sciamus, quanta sit, & in quot prouincias diuidatur, menti adducendum est, orbem a rotunditate circuli dictum, quia rota quaedam est, cum Oceanus vndique circumfluens fines eius circulo ambiat. Hunc in tres partes antiqui diuidendum dixerunt, quarum vna Asia vocatur, altera Europa, tertia Africa, que etiam Libya a quibus in libris nuncupari solet. hæc autem partes æquales non sunt. Nam Asia a Meridie per Orientem vsque ad Septentrionem peruenit. Europa vero a Septentrione vsque ad occidentem, & inde Africa vsque ad meridiem, & sic dimidium orbis tenent Europa, & Africa: aliud vero dimidium sola Asia occupat. Quod ideo sic a sapientibus descriptum esse putandum est, quia mare Terrenum, quod Mediterraneum vocatur, ab Occidenti inter Septam & Gibeltarium, seu Tarifam ingrediens, & versus Orientem fluens, has duas partes Meridianam, & Aquilonem intersecat, & cum vna esse deberent, aquarum inundatione diuidit. Sic ergo si in duas partes Orientis, & Occidentis diuidatur orbis, Asia Orientalem, Europa vero, & Africa Occidentalem partem tenebunt. At cum Hispania in Europa sit, congruens est, ut Asiam, & Africam dimittentes de Europa modicum quid dicamus. Europa siquidem a flumine Tanai descendens ad occasum per Septentrionalem Oceanum vsque ad fines Hispanie venit. Cuius pars Orientalis, & Meridiana a Ponto confugiens tota mari magno coniungitur, & in insula Gadibus finitur.

Prima Europe regio Scythia inferior est, que a Meotidis paludibus incipiens inter Danubium, & Oceanum vsque ad Septentrionalem Germaniam porrigitur. Quæ terra generaliter propter Barbaras gentes, quibus inhabitatur, Barbarica dicitur. Huius pars prima Alemania est, que ad Meotidas paludes pertingit. Post hanc Dacia, vbi & Gothia, & post illas multe alię prouincię sequuntur, donec ad Hispaniam perueniatur, quas describere operosius esset intentu, quia non descriptionem orbis seu mapam mundi conficere propositum est, Sed Hispanie, de cuius Regibus dicturus sum, situm ad mentem adducere. Qui autem de alijs Europe prouincijs informari desiderat, Isidorum, & alios, qui orbis partes sermone lato curauerunt distinguere, diligenter inquirat. Ego enim hanc solam primam Europe partem breuiter in memoriam adduxi, quia intra eam Dacia continetur. & Gothia. Vnde & Gothi esse feruntur, qui in Hispania, ut infra dicitur, regnarunt. Alijs ergo Europe prouincijs omissis Hispaniam calamo nostro Daciae, & Gothia a quibus primi Reges nostri ortum habuerunt, coniungamus.

Caput secundum.

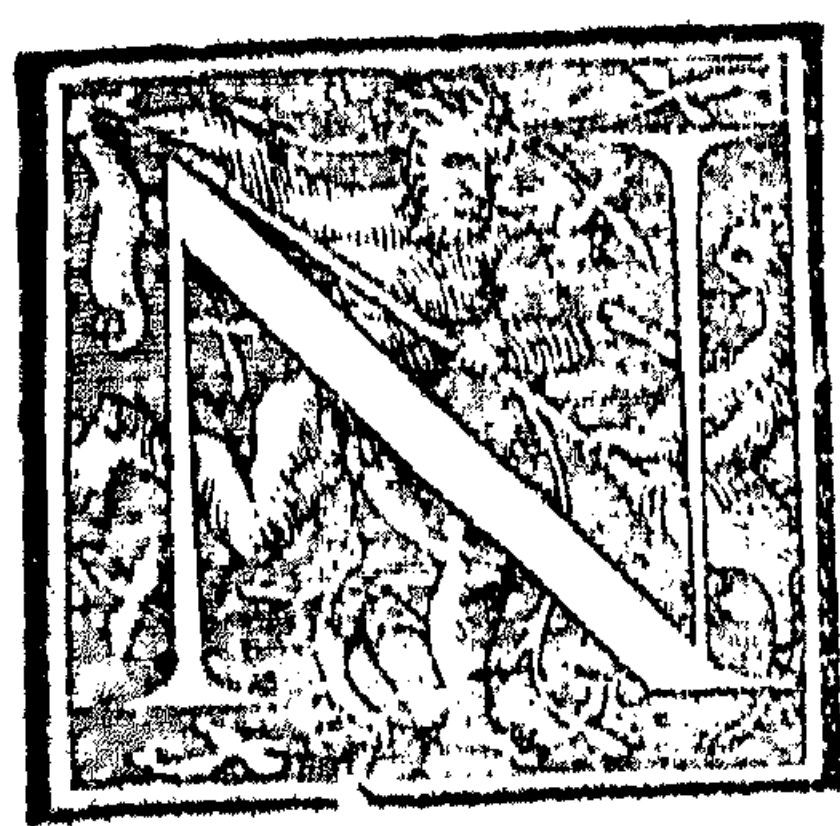
HISpania prius ab Ibero amne, seu flumine Iberia nuncupata, postea ab Hispano Hispania cognominata est. Ipsa est enim vera Hesperia ab Hespero stella Occidentali dicta. Sita autem est inter Africam, & Galliam, a Septentrione Pyrenæis montibus clausa, a reliquis partibus vndique mari conclusa, salubritate celi equalis, omnium frugum generibus fecunda, gemmarum, metallorumque copijs ditissima, interfluunt eam flumina magna, Betis, quod modo Guadalquivirum vocatur, Minus, Iberus, Tagus, in aliquibus alvei sui partibus aurum trahens. Habet prouincias sex, Tarraconen

sem, Carthaginensem, Lusitaniã, Galleciam, Beticam, & transfretũ in regione Africę Tingitaniam. Duę sunt autem Hispanię, citerior, quę in Septentrionali plaga a Pyrenco vsq; ad Carthaginem porrigitur. Vltior, quę in Meridiem a Celtiberis vsq; ad Gaditanum fretum extenditur, citerior, & vltior dicta, quasi citra terras, & vltra, quod vltima, vel quod non sit post hanc vlla. Est autem Hispania de latioribus prouincijs, quę sub Europa includuntur, habens in se sex prouincias, vt predicti, quę iam alijs nominibus nominantur. Neq; enim dicimus Tarraconensem, quia hic loquimur de prouincia ecclesiastice sumpto vocabulo, pro vt Metropolim, & ecclesias suffraganeas designat. Sed quandam particulam, seu contractum terrarum.

Illam igitur, quę Tarraconensis dicebatur, Cataloniam vocamus. Carthaginensis vero est illa particula terrę, in qua regna Valentię, & Murciae consistunt. Lusitania continet partem Portugalię, quę intra Fagum, & Guadianam, necnon etiam particulam illam, quę citra Tagum, & vltra Doriũ est, aliasq; huius regni terras, quas Extrematuram dicimus. Gallecia vero in suo nomine durat. Sed sub Gallecię nomine, etiam pars Portugallię intelligenda est, quę intra Doriũ, & Miniũ consistit. Betica vero Vandalia est, quam Andaluziam dicimus, dicta a Beti flumine, quod Guadalquivirum vocatur, ab Arabibus sumpto vocabulo. Etenim apud Arabes Guadalqueuir flumen magnum significat. Hęc intra se Granatę partem continet. Tingitania autem est in Africę parte, quam dicimus Benamarim, a Tingi ciuitate, quam Taniar vocamus, nomen assumens, alię uero terrę, quas in Hispania hodie diuersis nominibus nominamus sub illis, quas diximus, tunc contineri putarem, vt Castella, & Nauarra cum Carthaginensi, Legionensis pars cum Gallecia. Toletana, & Conchensis cum Lusitania, quę simul cum Betica, quam Andaluziam, & Granatam dicimus Hispaniam vltiorem faciebant, quam citeriorem post respectum ad nos possumus appellare, cum vltra, & citra respectiue ad locum, in quo loquētes existunt, dicitur. Nos igitur cum citra Iberum sumus, has partes Hispanię citeriorem Hispaniam vocamus, Italici, & alij Orientales vltiorem vocant. Cum per respectum ad eos vltra Iberum commoremur, quę sic grosse tetigi, vt aliquam cognitionem horum nominum habeamus, & aliquantulum correspondere denominationibus, quas hodie partes Hispanię habent ex ipsa propinquitate vocabulorum, sentiamus.

Non quod sigillatim his finibus distinguantur, difficillimum enim esset nunc limites illarum diuisionum certitudine plena tenere. Hoc tamen ex his diuisionibus constat Tingitaniam, quę vltra mare Mediterraneum est, licet in Asia sita sit, intra Hispanię partes contineri, quod licet peregrinum ab aliquo importuno videatur, intentius tamen intuentibus aliquid forte non parum importare valeret, vt memor sum alibi ad propositum aliud dixisse.

Caput tertium.

NUNC vero intentum nostrum prosequens, hoc de regno Hispaniæ, pro vt terram, in qua regnatur designat, sufficiat dixisse, tamen pro vt Reges, & potentia demonstrat aliqua dicamus. Nescio enim quare apud nos vnico verbo hæc duo diuersa coniungimus, vt regnum ipsam terram vocemus, & hoc eodem verbo regnandi vim, & potentiam exprimamus. Dicimus namq; regnum Hispaniæ, vel Franciæ, cum de terris illis loquimur, similiter quoque cum de aliquibus Regibus

REGVM HISPAN.

eorum sermo sit, regnum eorum tot annis durasse scribimus, vel dictamus exercitiū, ac potestatem regnandi, quæ temporalia sunt, & regnum vocantes, vt Salomon edixit, nam terra in æternum stat. Non sicut apud Italicos, qui terram, in qua regnāt, non regnum, sed reamum vocant. Cum ergo de Hispania, pro vt reamum est modicum diximus, de regno eius, pro vt regnantium tempora significat, paulum quoq; dicamus. Nemo autem dicere posset, qui fuerunt hi, qui ab initio sæculi ante diluuium in Hispania regnarunt, quia impossibile esset hoc scire, cum omnes chronicae post diluuium principium narrationis assumāt, nec aliqua auctentica historia reperiri potest, quæ ante aquas diluuij gesta hominū narret, excepto canone sacro, qui ab initio creationis mundi sermonem assumens, tam ante Noë quam etiam postea multa historice prophetica reuelatione descripsit. Quicumq; tamen illi fuissent, si aliqui fuerunt, qui Hispaniam gubernassent, sub inundatione aquarum constat perisse. Sed & post ipsum diluuium expleta infantia sæculi, & in quandam adolescentiam mundo quodam modo ascendente, hoc distinctum sciri non posset. Licet aliqui sub globo diuisionem gentium post diceßum ab Abel descriptitarunt. Sed nos illud non querimus specificè, & particulariter scire, grosse tamen, pro vt attente antiquitatis abyssum inuastigari aliquantulum potest. Contere conuenientibus oculis, vtcunq; velemus, qui fuerunt illi, qui Hispaniam antiquis in sæculis inuasert. Ferunt autem, quod Europa recepit populos a generatione Iaphet, qui septem filios dicitur habuisse. Quorū primus fuit vocatus Gomer. Secundus Magoth. Tertius Madans. Quartus Inanus. Quintus Tubal. Sextus Moretus. Septimus Tirasus. A Gomero primo filio dicunt populatam Galleciam. A Tubalo quinto filio alij descenderunt Hispani. A Magotho secundo filio scythæ, Gothi, Vandali, Sueui, & Alani, & ab alijs vero filijs alij profluxere nationes. Inter istos deniq; adinuicem magna bella, & grandes dissensiones proceßerunt. Alij enim alios e terris expellentibus, & alijs resistentibus oportebat, vt bellici labores insurgerent. Nam inter offendentes, & defendentes tunc, & nunc consequens est, vt gladius hostilis insurgat. Nam alij inuasionem potentia incitante desiderant, alij defensionem necessitate cogente procurant. Et ne hoc, nec illud ad rationis persuasionem quiete confici potest, ad arma oportet recurrere. Tranterunt ergo multa tunc tempora, & in eis armorum plurimi actus, quos referre calamus non valeret. Sed hoc vnum dicitur, quia a confusione linguarum in Abel, vsq; ad tempora Gedeonis iudicis Israël fluxerunt anni mille, & ducenti, & triginta, & tres. Et huius Gedeonis tempore natus est Hercules magnus, qui ingenria facinora, & armorum miranda exercicia per diuersas orbis partes præsertim in Hispania egit. Hic enim, vt ferunt, vna cum Iasone obtinuit vellus aureum insulæ Colcos, & destruxit Troiam prima irruptione occidens Laomedontem Troiæ Regem, necnon vicit Diomedem Thraciæ, ac Centauros, & Lacedæmonios. Superauit quoque filios Leui, qui erant nepotes Regis Saturni, necnon Bulirim Aegypti, & Antheum Aphricæ Reges, foeminas quoq; Amazonas, quæ tunc erant multarum gentium victrices, pro vt hæc omnia aliqua historiarum ferunt, & fabulæ poetarum. Boëtius quoq; in metris suis horum aliqua narrat, dicens, Herculem duri celebrant labores, Ille Centauros domuit superbos, Abstulit sæuo spolia leoni. Reliqua, quæ illic in metro sequuntur, quæ hic succincte tetigi, veritatem eorum Deo, qui omnia cognoscit, relinquens, vt scripta reperij huic scripturæ inserere, non asserere curam cepi. Cum autem hæc omnia Hercules alijs in orbis partibus expleuisset, ab Aphrica in Hispania

nias transijt. Audierat enim Gerionem Hispaniæ principem potentiæ suæ robori plus debito nitentem erga Hispanos tyrannice se habere. Aduentum vero eius audientes Hispani nimium lætati sunt, sperantes manu Herculis a Gerionis tyrannide liberari, quod & factum est. Nam Hercules Gerionem desidans duellum cum eo aggressus est, victumq; strangulauit, & super caput eius turrim dicitur fundasse prope Curuniam, quod oppidum in Galleciæ finibus ipse fundauerat. Demum occidit Caco illum ferum hominem, qui tanta feritate uigebat, ut potius fabulæ quam historiæ narratio feritatis eius ab aliquibus scribenda putetur. Ab hoc Caco montem caci, quem vulgariter Moncaio dicimus, prope Tirasonam & Agredam situatum nomen assumplisse ferunt. Hercules itaq; occisis Gerione & Caco, & multis magnificis operibus in Hispania factis ad Græciam est reuersus, dimittensq; nepotem quendam suum, qui Hispanus vocabatur, ut in Hispania regnaret, a cuius nomine Hispaniam vocaram putant. Nam primo Iberia ab Ibero flumine seu Hesperia ab Hespero Planeta, qui prope occidentem ad uesperante die lucet, vocabatur. Hic Hispanus est primus, quem in Hispania regium titulū assumpsisse historiæ narrant. Qui magno tempore in pace regnans multa magnifica opera dicitur construxisse. Inter quæ ille singularis aquæ ductus habetur, qui apud Segouiam in sua firmitate huc usq; perdurans, ciuitati aquarum copiam ministrat, pulchritudinem nimiam in ipsa operis fortitudine ostendens. Nam cum quædam particula supereminens, per quam cloaca dirigitur, sæpe reficiatur, & refecta faciliter corruat, ipse tamē pōs et aquæ ductus tanta firmitate ædificatus fuit, ut ab illo sæculo usq; in presentem diem quasi quædam incorruptione fulgens maneat. Tantaq; differentia diuturnitatis inter moderna opera & vetustissima est, quod, quidquid ibi nostris diebus reficitur, raro per decennium durat, tanto ponte, qui Hispani temporibus factus est, per tot sæcula immutabiliter perdurante.

Caput. III.

HIC Hispanus filiam suam nomine Liberiam in matrimonium tradidit insigni Principi Græciæ vocato Pyrrho, qui ex iure vxoris suæ post mortem Hispani soceri sui in Hispania regnauit. Hoc tempore dicunt tantam ariditatem per totam Hispaniam fuisse, quod viginti septem annis pluuia visa non est descendisse: quo factum est, ut omnia flumina prorsus arelcerent præter modicū aquarū, quæ in Guadalqueuiro & Ibero profluebāt, & ut aliqui dicūt in Guadiana. Cuius causa Hispani ad diuersas terras vitā saluaturi abierūt, ariditate autē cessante habitatores ad Hispaniā reuersi sunt. Pyrrho deniq; defuncto Græci post eū aliquo tēpore regnauerūt, quorū nomina expresse nō legi. Post hæc gētes quædā extraneæ, quæ Almonizi vocabantur, Hispaniā intrātes Græcos expulerūt, & regnarūt in ea quadraginta annis. Demum exercitus multi ab Alemania & insulis adiacentibus Hispaniam inundantes Almonizis expulsis apud Hispanos magnis temporibus regnauerunt. Donec Pœni ab Aphrica trāseuntes magnam partē Hispaniæ subiecerūt. Et enim Hamilcar primo Saguntū obsidens occisus fuit. Deinde Hannibal immanissimus fortissimusque obsidionem repetens Saguntum oppidum expugnauit. Quod utique non ciuitatē Saguntiam nostram, sed castrū illud iuxta Valentiam Monuedrum uulgariter nuncupatū fuisse autumant. Sagunto autē occupato & alijs multis partibus Hispaniæ sue

REGVM HISPANORVM:

ditioni subiectis Hanibal nomine & gloria excellere incipiebat, quod Romanus populus, qui tunc quasi adolescens erat, & alijs gentibus imperare non mediocriter præsumebat, moleste tulit: maxime cum iam Saguntum Romani in amicitiam recepissent. Cuius occasione bellum contra Hannibalem & Pœnos implacabile indixerunt. Quo factum est, vt Hannibal, qui potentia magna & animo bellicoso vigeat, in Italiam proficisceretur, dimissis Hasdrubale & Magone fratribus eius, vt ea tuerentur, quæ apud Hispanos acquiserat. Romani vero miserunt contra eos nobiles quosdam de familia Scipionũ, qui pugnâtes contra Hasdrubalẽ victi et occisi sunt. Post quorum mortem alium de Scipionibus, qui P. Cornelius Scipio minor dictus est, ad Hispanos miserunt, multi namq; fuerunt Scipiones. Scipionis enim verbum cognomentum familiæ, non nomen particulare hominis est. Hic Scipio dimicauit contra Magonem acerrimo prælio, vt hinc inde occisi plurimum caderent, & Magonem victum & captum cum alijs captiuis misit ad urbem. Magone vero sic uictõ Hasdrubal frater eius occurrit obuiam Scipioni, præliumq; intrans uictus euasit, & profectus est in Italiam ad Hannibalem fratrem suum. Scipio vero victor existens expugnatis Hasdrubale & Magone fratribus Hannibalis redijt Romam, Hispania manente sub regimine Romanorum. Aliquibus autem temporibus sic elapsis, cum Romani gubernantes insolenter, ceu fieri solet, haberent (raro enim euenit, vt peregrina potentia, si diu continuatur, ad grauamina non profiliat subditorum, vnde & Bonifacius Papa dicebat, non modica dispendia Romæ attulisse peregrina regimina, hinc est quod successione principantium naturalitas acquisita Regum ad subditos, & subditorum, ad Reges, nimium conciliat animos, & regnantis iugũ benignum & tolerabile reddit) Hispani ergo proteruiam Romanorum non ferentes rebellare cœperũt. Contra quos Romani miserunt ducem nomine Tiberium Semproum, qui vi armorum plusquam centum & viginti ciuitates, oppida & castra occupans Hispanos sub ditione Romanorum reduxit. Demum exacto aliquo tempore, sexcentesimo fere anno postquam Roma condita fuerat, iterum rebellauerunt Hispani, & taliter se inuenerunt contra Romanos, quod nullus ex ducibus Romanis reperiebatur, qui acceptare auderet se mitti aduersus eos. Et tunc miserunt quendam nomine Sergium Galbam consulem, qui, multis prælijs cum Hispanis confectis, postremo ab eis fuit deuictus. Quo sic deuictõ miserunt Romani alium ducem, qui obsedit Numantiam, quæ nunc Zamora vocatur, in cuius obsidione magnam stragem, damna & pericula Romani habuerunt, ciuitate in sua rebellionem contra eos manente. Sed post istud missus est P. Scipio, qui post Africani inferior vocatus est, nepos alterius Scipionis, quem Africani superiorem appellant. Hic Numantiam tam strictissima obsidione afflixit, quod expugnatam ex toto destruxit. Et sic mansit Hispania sub ditione Romanorum aliquo tempore. Sed post consueta animositate rebellantibus Hispanis venit Pompeius, qui subiiciens eam dimisit in illa filios suos ac duces Petreium & Afranium, & in Italiam redijt. At cum inter Romanos tunc illud intestinum & famosum bellum surrexisset, & Pompeio cum Iulio Cæsare genero suo impacabiliter desidente, Iulius Cæsar in Hispaniam venit, & contra Petreium & Afranium apud Leridam dimicauit, vbi exercitum Petrei & Afranij immensa siti afflictum in ditionem reduxit. Mansit itaq; tunc Cæsare subiiciente sub potestate Romanorum Hispania vsque ad tempora Honorij Imperatoris. Cuius tempore Vandali & Alani ad Hispaniam venerunt, & eã magna ex parte occupauerũt,

ac Sueui Galleciam. Sed paulo post Vandali in Africam transferunt, & quidam alij Barbari, quorum nomina non habentur, Hispaniam intrarunt. Et sic huiusce modi inundationibus diuersarum gentium, & rituum magnis temporibus Hispania afflicta fuit. Partim Romanis, partim Vandalis, Alanis, Hugnīs, & Sueuis illam sibi iuxta potentiam suam tyrannice occupantibus, donec exercitus nobilis militiæ Gothorum illis expulsis ad illam habiturus deuenit. Quorum Reges ex ipsa habitatione, & incolatu Hispani effecti in ea regnarunt, & regnant, non iam Gothorum, sed Hispanorum sub diuersis titulis Reges vocati.

Caput. V.

LT quia de his sub arboris figura particulariter dicendum assumptimus, aliqua ex illis, quæ intra Hispaniam gesserunt, suis congruis locis dicturi de origine eorum, & his, quæ ante Hispaniæ ingressum alijs in locis per eos gesta sunt, breuissime vt aliena, non vt nostra ad clariorem intellectum dicendorū breuissimo cursu trans eamus. Origo autem Gothorum, vt ex aliquibus historijs colligitur, ex insula Scanthia, seu Scythia fuit. Illam namq; primo sunt adepti, cuius possessione non contenti, inde exeuntes propinquas Scythiæ insulas, & terras peragrantes, vicinas gentes bellis laceſcebant, quod antiquissimum est. Nam ante Herculem, qui tempore Gedeonis iudicis Israël fuisse dicitur, Gothi Reges habuisse dicuntur, quos nominant Beric, & Gadarie, & Philimer, & Zamolxem, & Tanau sum, qui successiue in eis regnauerunt. Et post tempora Herculis, & Telephi filij eius multos Reges Gothi habuisse feruntur, ac plurima bella tam versus Aquilonem, quam etiam Orientalem mundi plagam gessisse. Tamq; in illis animositas, bellandiq; desiderium erat, quod etiam fortitudinem, & militare exercitium ex eorum origine ad foeminas dicitur pertransisse. Nam illæ pugnacissimæ foeminae, quas Amazonas vocarunt, ex genere eorum profluxisse narrantur, vt in hominibus, qui animalia rationabilia sunt, illud, quod in auibus rapacibus natura operante fieri videmus, in illis sæculis factum audiamus. Et sicut inter aues rapaces, seu de rapina viuentes, foemelle soleant esse audaciores. Sic apud illos, qui aliena rapere, & populos ex suis sedibus expellere continue insistebant, Amazonæ foemellæ impetum etiam audaciorē habeant, licet ipsi Gothi masculi audacissimi fuerint. Etenim Tomyris Amazona Regina Getarum, immo Gotharum Cyrum Regem Persarum, & Medorum, qui tantæ potentiaē fuit, vt regnum Chaldæorum Baltasare Rege occiso, & Babylone destructa extinxerit, & in regnū Persarum mutauerit bellū gerens, illū deuicit, ac occisum capite mutilauit, quod in vtre pleno sanguine consanguineorū, & nobilium de exercitu suo misit, dicens. Sacia te sanguine, quem sitisti, vt qui sanguinem aliorum crudeli cede sæpissime fuderat, sanguine suo, & suorum infœlix operiretur, vt illud euangelicum verbum etiam illo tempore compleretur. Qui gladio occidit, gladio peribit. Sic & Samuel Propheta cum Galaath Regem gladio scinderet, dixit, sicut fecit absq; liberis mulieres gladius tuus, sic etiam erit sine liberis inter mulieres mater tua. Sepe enim impij, & crudeles crudeliter opprimuntur, & potentes, vt Sapiens ait, potenter tormenta patiuntur. Nam iuxta prouerbium vulgare, canis lupos occidens, plerunq; a lupis occiditur. Tomyris vero adepta victoriam, & maximam prædam in partem Mysiæ, quæ ab Amazonis Amazona dici-

Beric.
Gadarie.
Philimer.
Zamolxis
Tanais.

Tomiris.
Cyrus.
Baltasar.

Samuel.

Tomyris

REGVM HISPAN.

rur, victrix abscellit, & mutato nomine minorem Scythiam appellavit, & civitatem
 Tamera suo nomine edificavit. Et adhuc hodie successores earum foeminae agen-
 tes militiam strenue habentur in opere militari. Et terra earum, ut Roderici histo-
 ria refert, vulgariter Foeminea vocatur, ego tamen licet, ut legi, describo, non tamē me
 mini me vidisse aliquem, qui militarem exercitum foeminarum segregatum vidisset,
 licet una, vel alia militari exercitio dedita aliquando videatur, Sicuti apud Francos
 pridie Poncella militabat.

Poncella

Caput. VI.

Berie.
Gadaria.

Philimerus.

Spali.

Vandorum.

SED exercitum foeminarum dimittentes, ad viriles Gothorum cu-
 neos redeamus, post mortem autem Beric, qui primus inter Gothos
 Rex nominatur, successit, Gadarius, qui fuit magnificus triumphator,
 & multos in Scythia, quae nunc Dacia dicitur, populos subiuga-
 vit. Post hunc filius eius Philimerus videns Philimerigorum ter-
 ram ubertatis penuria laborare, dedit consilium, ut ab illis sedibus
 transmigrarent, & cum diu altissimas sedes, & congrua loca perquirent, ad ulterio-
 res Scythiae terras venit, ubi regionum ubertatem, & votiva gaudia admiratus decre-
 vit ibi, ut in proprijs reidere. Et cum terram explorans deambulasset, & pontem in
 vasto flumine reperisset, regionemque ultra flumen illud placidam propexisset, vo-
 luit regionis ultima peragrare, & parte exercitus iam transmissa pontis structura
 corruit transeuntium pedibus conquassata. Et sic nec transmissis licuit remeare,
 nec alijs transuadere. Is enim locus, ut fertur, paludibus tremulis concluditur, &
 ex utraque parte confusione imperuius inuenitur, & forsam pons ille ligneus erat, &
 pondere multitudinis ruit, ac citra remanentibus, quia difficilis reparatio videbat, repa-
 rare noluerunt, vel forte cum nullam aliam causam itineris continuandi haberent, nisi
 quia terras ad inhabitandum querebant, circa flumen remanentes confederunt, grādi
 parte exercitus sui ultra prodeunte satis sibi habitationis videbat in terris citra flumē
 situatis mansisse. Pars vero Gothorum, quae cum Philimero citra remanserat, opta-
 tum potita solum, ad gentem Spalorum aduenit, ubi conferto praelio victoriam sunt
 adepti. Exinde, ut victores ad extremam partem Scythiae, quae adiacet Ponto ma-
 ri cum triumpho venerunt, & Scythiam suis victorijs subiecerunt. Et quia ibi diu-
 cius resederunt, & regimen tenuerunt, Scytæ, ut indigenæ, sunt vocati. Et licet
 Gothi ad gentes alias saepius se vertissent, rectores tamen suos in Scythia dimitte-
 bant, pœnes quos gentis regimen consistebat. Hinc evenit, quod Iosephus Scy-
 thas, Iidorus Getas appellat. Vnde & illud in laudem eorum per quendam poë-
 tam dictum est. Contemnunt mortem laudato vulnere Getæ. Ac si diceret tanta
 animositas Gothorum militiae est, quod pro honore adipiscendo mortem cōtemptui
 habent, laudantes vulnera, quae pro reipublicae tutione, ac exaltatione in praelijs vi-
 riliter recipiuntur. Nam mutata prima litera, e, in, o, & ultima, e, in, i, qui Getæ
 appellabantur, Gothi dicuntur. Hi septemtrionalia iuga tentantes Scythica regna
 montibus ardua possederunt, & pars illa adhuc Gothia appellatur, interpretatio au-
 tem nominis eorum in lingua nostra est fortitudo, & re vera nullius gentis strenui-
 tas ita regnis, & imperijs se obiecit, sicuti huius, in primo enim egressu a Scantia gen-
 tem stolidam Vlmerrigorum, Vandalorum a suis sedibus eiecerunt, iuga Scythica
 subiecerunt, Vexorem Regem Aegypti praelio fugauerunt. Aliam subiugarunt,
 & eorum

& eorum aliqui inibi remanserunt, ex quibus partibus, ut dicitur processerunt, & partem Asiae subiecerunt, Armeniam, Syriam, Siliciam, Galatiam, Pisidiam, Ioniam, & Aeoliam expugnauerunt. Telephus Rex Gothorum vicit Danaos, in-
 teremit Therlandrum, insecutus fuit Vlyxem, Darius Hystaspis filius, & Xerxes ab

Telephus
Therlandrum
drus.
Vlyxes.
Darius.
Xerxes.
Alexander
Pyrrhus.
Caesar.

Rege Gothorum inferiores in praelio sunt inuenti. Hos Alexander vitandos docuit, Pyrrhus pertimuit, Caesar exhorruit. At cum Pompeius pro arripiendo rei publicae principatu contra Iulium Caesarem arma moueret, isti caeteris fortius dimicarunt, in Franciam irruerunt, Italiam vastauerunt, Romam ceperunt, Veronam aedificauerunt, nomen imponentes, Verona, quasi ve Roma in odium Romanorum, Gallias sunt aggressi, Hispanias sunt adepti, ibique apud Toletum sedem vite, & Imperij locauerunt, in habitaculis, & tentorijs habitauerunt. Terras vrbes seminabant, nusquam munitiones, vel domicilia fabricabant. Et licet terras, & ciuitates, & oppida subiugarent, semper bellis, & vastationibus insistebant, non contenti dominio populorum, sed praелиjs omnia infestantes. Et licet in sui principio ferocitati dediti, vix humanae rationis debitum attendebant, tamen postquam mores aliarum gentium viderunt, & vrbes, humaniores effecti benignitatem, & mansuetudinem induerunt, adeo quod & philosophis, ad quorum sapientiam humili studio peruenerunt, diu proprijs Ducibus se rexerunt, & postea regale fastigium adseuerunt, quod & sacerdotio ornauerunt. Hos omnes Europae populi tremuerunt, Alpium obijces his cesserunt. Post exterminium Scythae gens Vandalique a Pannopa non tantum eorum praesentia fuit exterrita, quam opinione fugati, eorum impetu Alani sunt extincti. Sucui inter angustos Hispaniarum angulos eorum arma proprio periculo sunt experti, & regno, quod sediciose tenuerant, turpiori dispendio caruerunt, libertatem Gothi potius bello, quam pace seruauerunt: In bellandi necessitate vires praecipue praetulerunt, & in armis spectabiles hastis, & iaculis, arcibus, & sagittis, ensibus, ac clavis tam equestri, quam pedestri praelio conflegebant, & in armorum experientia solo noualis belli exercitio caruerunt, vsque ad tempora Sisebuti. Sub quo
 ad tantam gloriam peruenerunt, ut victoriarum insignia non solum in terris, sed in ipso mari publicarent. Fuerunt autem naturaliter magnanimi, & audaces, ingenio faciles, & subtiles, in proposito prouidi, & constantes, gestu, & habitu approbandi, viribus praepolentes, statu ardui, & proceri, duri vulneris, & manu prompti, corporis validi, membris apti, dispositione compositi.

Sisebutus

Caput. VII.

ED sic confuse generaliter scripsi, prout scriptum inueni, ut aliqualem notitiam Gothicae gentis sub genere habeamus. Nam illorum temporum seriosa, & specialis narratio certitudinaliter non habetur, quia Salomon inquit. Tempus cuncta obliuione operit, nec ad gesta Principaliter attinet, quid Gothi in remotis regionibus seculis antiquis gesserunt. Sed hoc addendum est, quod Gothi, qui
 cum Philimero Rege citra Pontis fretum manserunt, multa strenuissima opera armorum agentes sub multis Regibus, ac Ducibus suis per per discursum temporis succedentibus contra plurimos Reges, gentes, & nationes dimicarunt, pluries victores, licet aliquando tamen raro fuissent deuicti. At cum ad hanc partem Europae, quae Italia, Alemania, & Gallia, & Hispania est, venissent, se iterum subdiuiserunt.

Philimerus

REGVM HISPAN.

Et illi, qui apud Italiam, & Arcum adiacentes terras remanserunt, Ostrogothi vocati sunt. Illi vero qui ad Hispanos accesserunt, Vesogothi sunt vocati, Ostrogothos, id est, Orientales Gothos, Vesogothos, id est, Occidentales, vocantes ex vulgari suo idiomate, vt arbitror, interpretatione recepta. Et quia Gothi, qui in Italia remanserunt Ostrogothi appellabantur. Ideo Theodoricus, de quo mentio fiet, Ostrogothorum Rex appellatus est. Gothi vero, qui Pyrenæos montes transeuntes Vesogothi dicti sunt. Procedente tempore Gothicum titulum exuentes Hispanorum nomen induerunt, vt in dicendis exprimeretur. At licet differentia nominum esset, large tamen assumpto vocabulo omnes dicebantur Gothi, cum ab eadem origine descendissent. Origo autem, vt proxime dixi, ab Aquilonari parte fuit. Et si accurate attendere volumus, terram illam, quam hodie Reges Dacię tenent cum aliquibus adiacentibus, fuisse illam, vnde Gothi principaliter exierunt, existimandum est. Sunt enim quatuor regna, Dacię, Suecię, Noruege ac Gothię siue Gothorum, a quibus terris, necnon alijs quibus alijs qui vltra illas intra illum summum Aquilonis in magna latitudine sitę a Barbaris hodie incoluntur. Putandum est illam multitudinem armatę militię copioso numero exiuisse. Nam Gothiam solam, quę parua terra est, incredibile esset, tot populos genuisse. Nec huic rei obstat, quod omnes nomen Gothicum assumpserunt, quia tam antiquis, quam modernis temporibus hoc fieri consuevit, a parua terrarum gleba gentes multas interdum nomen accipere, cum generaliter nominantur, licet in particulari suas nominum subdiuisiones accipiant, sicuti omnes, quotquot sub amplitudine horum regnorum morantur, Castellanos vocamus, licet Castella vna prouincia sit, & multę alię propria nomina, & designationes habentes sub hac Monarchia spaciolis finibus sitę consistant. Sic itaq; fieri potuit, vt a terra Gothię licet non magna, omnes finitimę gentes, quę ad occupandas terras aliorum animolitate vigenti exierunt, nomen acceperunt. At quia inter regna Regis Dacię, Gothia computatur, illa arma regia Regibus, qui in arbore sequenti depicti sunt, quandiu titulum Gothorum habuerunt, apponi feci, quę Reges Dacię pro omnibus quatuor regnis adducunt. Titulo vero mutato, & Castellę, & Legionis separatim, vel coniunctim assumpto, arma, quę procedente tempore assumpserunt, prope illos ponuntur. Nec tamen volo, vt quisquam putet eos, qui in illis regionibus frigidissimis remanserunt, Hispanis præstare, quia ab illis descendunt. Cum hoc in vetustis, & in recētibus seculis crebro vñsitatum sit, quod cum ex aliquibus terris insigniores, & animosiores viri exentes alias regiones virili animo expugnāt, easq; perpetua habitatione incolunt, licet a terris, vnde exierunt, denominationem, & arma retineant, longe tamen eminentiores sunt illis, qui in originis suę terra quieti manserunt. Nam Alexander Magnus a Macedonia prouincia Gracię exiens nomen Macedonis retinuit, sed quis non dicat illum totius esse Dominum factum, ac illos, qui post eum in regnis expugnatis regnarunt, illustriores fuisse illis, qui intra Macedonia latebras residerunt. Sic & Pharamundus a Pannonia Vngarię prouincia exiuit, sed eo in Francia manente, Reges Francorum, qui ab eo descēderunt, quis dubitat clariōres Vngarorū Principibus esse: licet illi clari, & excellentes existant. Sic & Hispanię Reges, licet ab illis Ferrarum Principibus in suis protoparentibus descenderunt, tamen scepra altiora, & clariora acquirentes manentibus intra illarum terrarum confinia, eorumq; successoribus nimium præstare, non incongruum est. Sic & apud nos in alijsq; regionibus sit, vt nobiles, & Barones ex montaneis domibus exeuntes, ac in alijs partibus terrarum dominia acquirentes

Theodoricus.

Alexander.

Pharamundus.

Duces, Comites, & Barones effecti longe præstantiores habeantur illis, qui in domibus, quas solaría vocant, morantur. Licet etiam ipsi cognomentum illarum domorum retineant, quæ similia memor sum respondisse cuidam Prælo oratori Regis Daciæ, qui audiens aliqua, quæ in disputatione sedium cum Anglicis de antiqua claritate, & clara antiquitate Gothorum, ad Regis nostri eminentiam demonstrandam in medium adducebantur, se interfereere voluit, & Regi Daciæ, qui Gothorum Rex nuncupatur, sedem eminentem querere. Nam & si magnum, & insignem illum Regem faceret, tamen maiores, & insigniores illos fuisse, qui a Gothia, & circum vicinis regionibus exeuntes Italiam, & Galliam, ac etiam Hispaniam occuparunt, quis negare valeret? Et ex illis profuit is, qui hodie Hispaniæ scepra gubernat, licet a Gothia quasi quodam solarío cognomentum magnis temporibus seruauerunt. Et etiam hodie realiter tenent, Licet titulorū nomina ex prælijs, & alijs insignibus gestis, quæ postea venerunt, sunt mutata. Hæc ad intelligentiam dicendorum præmissis sufficiat, etiam quod mente concepimus exequamur, & ex deuotis præcordijs omnipotentis Dei iterata deprecatione, suffragio implorato Reges ipsos, prout temporum suorum ordo deposcit, huic arbori inferamus.

Caput. VIII.

ATHANARICVS iuxta propositum huius arboris ponitur primus, qui gentis Gothorum regium solium suscepit anno a natiuitate Domini tricētesimo quadragesimo tertio, & regnauit annis tredecim. Nam licet dubitandū non est, quin Gothi ante istum plurimos alios Reges, & Principes habuissent, tamen postquam fines terrarum suarum exeuntes, terras, & regna aliorum tam per Italiam, quam per Græciam, & Hispaniam occupare decreuerunt, hic Athanaricus primus Rex habetur, ideo merito, vt radix arboris proponitur, ab hoc enim tempore cum Gothi Hispani quandā communionem habemus, vt intra Hispaniæ historiam illos includere debeamus. Primo namq; intra fines suos morantes, vel partes Orientales infestantes ad annalia nostra non pertinent, sed tanquā exteri, vt cæteræ nationes sunt reputandi. Huius Athanarici tēpore Gothi sub gentilitatis erroribus tenebantur, licet aliqui eorum catholicā fidem susceperunt. Ideo Athanaricus gentili errori fauens persecutione crudelissima aduersus fidem mota contra Gothos, qui in gente sua censebantur, cedes incepit exercere, ex quibus plurimos, qui nolebāt idolis immolare, martyres fecit. Tunc Gudilla Episcopus legē eos docuit Christianam, & in linguam eorum scripturas noui, & veteris Testamenti transtulit. Gothi itaq; qui hæctenus idolatriæ superstitioni dediti gētilibus sacrificijs se vouebant: iam fide suscepta ecclesias construxerūt, & sacerdotes Euangelicos, speciales literas, quas eis vna cū lege Gudilla eorum Episcopus tradiderat, habuerunt, quæ in antiquis Hispaniarū, & Galliarum libris adhuc hodie apparent, quam literā aliqui Toletanā vocant, sed cōmuniter Gothi eam dicimus, legitur cū difficultate propter dissuetudinē, quia ille modus scribendi desijt, & alia forma literæ vtimur. In Italia tamen a paucis citra temporibus vetustissimum modū scribendi cum diphthongis, qui iam ab vsu omniū recesserant, oratores in eloquentiæ libris, & etiam in epistolis familiaribus sequi coeperunt, & quasi a sepulchro vetustæ antiquitatis sepultam literam, vt alium Lazarum, suscitare voluerunt.

Hic autem Athanaricus a Theodosio Imperatore inuitatus ad Constantinopolim accessit vrbsque illius situm, stationemq; nauium populosque diuersarum gen-

Rex Daciæ.

Athanaricus.
Anno. CCC.
xliij.

Gudilla

Theodosius.

REGVM HISPAN.

tium, quas in vno fonte ex diuersis mundi partibus scaturire videns, nunc denique inquit, cerno, quod incredulus audiebam, paucisque mensibus interiectis obijt. Quem Imperator, sicut viuentem honorauerat, sic mortuum honorans dignè tradidit sepulchræ, depingitur Athanaricus sub cultu armorum, quia fuit bellicosus, strenuus, & in armis exercitatus. Habet autem in scuto suo arma regia Gothorum, quæ continuantur vsque ad Pelagij tempora, depingitur etiam hic Gudilla Episcopus, quia Gothos legem Christianam docuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Athanarico, & prope tempora eius in sede Apostolica Liberius primus natione Romanus annis quinque, & Felix secundus natione Romanus anno vno, & Damascus primus natione Hispanus annis decem & octo. In solio vero Imperij Romani Valentinianus, qui imperauit cum fratre suo Valenti annis vndecim, & Valens cum Gratiano imperauit annis quatuor. Hoc tempore Sanctus Ambrosius Mediolanensis Archiepiscopus claruit.

Caput. IX.

Alaricus.

Anno. cc
c. lvi.

ALARICVS huius nominis primus post Athanaricum regni Gothorum culmen ascendit. Non tamen confestim, nec pacifice, sed tempore intermedio, & etiam dissensione ciuili interuenientibus, defuncto namque Athanarico anno Domini tricentesimo quinquagesimo sexto attendentes Gothi Theodosij Imperatoris Romani benignitatem Romano Imperio se dederunt, & fuerunt sine Rege vigintiocto annis, quibus expletis coepit regnare Alaricus anno Domini, C. LXXXI. regni Hispaniæ anno. XLI. & regnavit annis. XX. & VII. Hic Romam expugnauit, sed ad ecclesias confugientibus nullam offensam intulit. Huius expugnationis causa Augustinus librum de Ciuitate Dei composuit, vt in prologo eius patet. Obijt autem Alaricus apud Cusaniam, quæ ipse detruixerat, morte subita, quem sui nimia dilectione lugentes flumine quodam a suo alueo in aliam partem deriuato, in medio aluei collecto captiuorum agmine, locum effodiunt sepulturæ. In cuius fontis gremio Alaricus cum multis copijs sepelitur, & loco confestim oblecto rursus flumen proprio cursui reddiderunt. Et, vt nesciretur locus sepulturæ eius ab aliquo, omnes fossores captiuos, qui interfuerant, extinxerunt. Tanta superbia elati, vt quod Deus immortalis in sepultura Moyli serui sui propter causas sue infinite sapientiæ notas obseruare decreuit, secretam illam sine alicuius periculo esse volens, isti timidi, & inflati in sui temporalis Regis tumulo cum cæde innocentum seruorum mutari quomodo voluerunt, depingitur autem Alaricus cum vexillo alto, enseque nudo in manu eleuata contra cuiusdam imaginem vrbs propter euersionem, quam fecit in urbem Romanam, quæ præcipua inter omnes orbis mundi fuit, & est. Concurrentia. Concurrerunt tempore illo, quo Gothi sine Rege erant, quod durauit vigintiocto annis, & post cum Alarico, & prope tempora eius in sede Apostolica Quiricus primus natione Romanus annis vndecim. Anastasius natione Romanus annis tribus. Et Innocentius primus natione Albanensis annis quindecim, in solio vero Imperij Romani Gratianus cum fratre suo Valentiniano, & Theodosio patre annis sex. Per idem tempus Christianorum templa iubente Theodosio destructa reficiuntur. Et hic Theodosius postquam cum Gratiano imperauerat annis sex, imperauit cum Valentiniano alijs vndecim. Hic destruxit templa Deorum, & Arcadius in Oriente, & Honorius in Occidente imperauerunt annis tredecim.

ANACEPHALAEOSIS. FOL. XCIX.

Caput. X.

ATaulphus consanguineus Alarici, & ei forma, menteq; consimilis post Alaricum in regni fastigio sublimatur anno Domini quadringentesimo vndecimo, regni vero Hispanie anno sexagesimo octavo, & regnavit annis sex, & apud Barcinonam fuit inter familiares fabulas iugulatus, & depingitur sub armato cultu, quia armis se dederat, in terram tamen prostratus, & mortuus, quia fuit occisus. concurrentia. Concurrerunt cum Athaulpho, & prope tempora eius, in sede Apostolica Zozinus natione Græcus annis duobus, & Bonifacius natione Romanus annis tribus. In solio vero Imperij Romani Honorius cum Theodosio iuniore Arcadij fratris sui filio imperavit annis quindecim.

Anno. cē.
cc.xi.

Caput. XI.

SIGERICVS Athaulpho defuncto Rex a Gothis præficitur, anno Domini quadringentesimo decimo septimo, regni vero Hispania anno septuagesimo quarto, & regnavit anno vno. Depingitur in veste pacifica absq; cultu armorum, quia bella non gessit. Fuit autem tanta breuitas temporis regni eius, vt concurrentiam Pontificum Romanorum, & Imperatorum non capiat.

Anno. cē.
ccxvii.

Caput. XII.

VALIA successit in regno post Sigericum anno Domini quadringentesimo decimo octavo, regni Hispania anno septuagesimo quinto, & regnavit tribus annis. Hic ad Hispanias per Constancium Patricium euocatus Romani nominis causa Barbaris intulit magnas cedes, Vandalos, Silignos in Bætica bello prostravit, depictisq; Vandalis Vndericus Rex Vandalorum, qui in Gallecia resederat, in Africam transfretavit. Post hæc apud Tolosam Valia longa valetudine reprimente rebus excessit humanis. Depingitur sub cultu armorum, quia bella plurima gessit.

Anno. cē.
ccxviii.

Concurrentia. Concurrerunt cum Valia, & prope tempora eius in sede Apostolica Celestinus primus natione Romanus annis octo. In solio vero Imperij Romani imperabat præfatus Honorius, anno vero secundo huius Valia primus omnium ex Francis Rex assumptus est in Regem gentis Francorum, coronamq; regni sibi imposuit Pharamundus Marcomiri Ducis filius, coepitq; regnare Imperij Honorij anno nono, a natiuitate vero Domini quadringentesimo decimo nono, vel vicesimo. Regnavit autem in Germania super Francos annis vndecim.

Caput. XIII.

THeudoredus post Valie obitu successit in regno anno Domini quadringentesimo vicesimo primo, regni Hispanorum sexagesimo octavo, & regnavit annis tribus. Hic cum Athila Rege Hugnorum in campis Cathalanicis magnum prælium habuit, in quo Theudoredus est interfectus, & Athila Rex victus. Hoc autem prælium fuit de famosioribus prælijs mundi. Depingitur Theudoredus sub cultu armorum in campo mortuus, quia in prælio fuit occisus. Concurrentia. Concurrerunt cum Theudoredo Rege, & prope tempora eius in sede Apostolica Sixtus tertius natione Romanus annis octo, & Leo primus natione Thuscus annis viginti quatuor in so-

Anno. cē.
ccxxi.

REGVM HISPAN.

lio vero Imperij Romani. Theodosius iunior cum Valentiniano consobriuo suo, imperavit annis viginti septem, & iste fuit secundus Rex Francorum. Anno autem decimo regni Theodoredi obiit Pharamundus primus Rex Francorum, & successit ei Clodius filius eius, & regnavit annis viginti, iste fuit secundus Rex Francorum, sed tricelimo anno regni Theodoredi obiit hic Clodius Rex Francorum, & successit ei Meronus filius eius, qui regnavit annis duodecim, iste fuit tertius Rex Francorum.

Caput. XIII.

Anno. cc.
cc. lxx.

TURISMUNDVS filius Theodoredi patre mortuo in campis Cathalanis, ubi pugnauerat, & victor extiterat, ad maiestatem regiam subleuatur, Anno Domini quadringentesimo quinquagesimo secundo, regni Hispaniæ nonagesimo primo, regnavit anno vno, & a suo cliente fratrum consilio interfectus est. Sed ante mortem vna manu paruo ganipulo, quem tenebat, sui sanguinis vltor fuit, & de insidiantibus aliquos interfecit. Depingitur Turismundus in veste pacifica vulneratus, quia licet bellicosus extiterat, in domo tamen pacifice sedens a proditore fuit occisus, cuius regni temporis breuitas concurrentiam Pontificum Romanorum, & Imperatorum non capit.

Caput. XV.

Anno. cc.
cc. lxx.

THEODERICVS huius nominis primus Thurismundi Germanus post mortem fratrum regni solium ascendit, Anno Domini quadringentesimo quinquagesimo quarto, Hispaniæ vero regni nonagesimo secundo, & regnavit annis tredecim. Hic in principio sui regni iniuit prælium contra Rhecium Regem Sueuorum, qui in Gallecia regnabat, in quo Rhecarius Rex interfectus est. Paululum vero postea cum ad Gallias redisset a fratre suo Enrico occisus est. Ideo depingitur Theodoricus occisus, quia fraterno occubuit gladio. Concurrentiam, concurrerunt cum Theodorico, & prope tempora eius in sede Apostolica Hilarius natione Sarduus, annis sex, in solio vero Imperij Romani Mauritianus, & Valentinianus imperauerunt annis septem. Sub istis martyrizantur vndecim millia virginum: anno octauo præfati Theodorici obiit Meronus Rex Francorum, & successit ei Childericus filius eius, & regnavit annis viginti duobus, & iste fuit quartus Rex Francorum.

Caput. XVI.

Anno. cc.
cc. lxxij.

HENRICVS post necem fratris successit in regno anno Domini quadringentesimo sexagesimo septimo, regni Hispaniæ anno centesimo quinto, & regnavit annis decem & septem. Hic Henricus apud Arelatum conuocatis magnatibus, & proceribus, attento quod Gothi leges in scripto non habebant, sed moribus absque scriptura, quasi per quoddam arbitrium regebantur. Sicut apud Græcos Lacedæmonij legibus sine scripto regebantur, ideo leges ad scripturam reduxit, vnde & hic inter cæteros legislatores merito computari potest. Et ubi Isidorus in quinto Ethimologiarum narrat Foroneum primo Grecis leges tradidisse, Mercarium Frimegistum Aegyptijs, Solonem Atheniensibus, Licurgum Lacedæmonijs, Numam Pompiliam Romanis, congrue hic Henricus potest computari, qui primus leges tradidit Gothis, vt inter illos, qui leges humanas primi in scriptis tradiderunt, hic noster inseratur, vt de lege diuina taceamus, quæ excellentior absque aliqua proportione superior omni

bus est. Obijt autē Enricus Arelati, & morte naturali vitā finiuit. Depingit in veste pacifica. Quia in pace, & quiete mortuus est. Concurrentia. Concurrerunt cum Enrico, & prope tempora eius in Sede apostolica. Simplicius natione Tiburtinus annis quindecim, in solio vero imperij Romani Leo primus imperauit annis decem & septem.

Caput. XVII.

ALARICVS huius nominis secundus Enrici filius patre defuncto ad Gothorum regimen apud Tolosam sublimatur, anno Domini quadringentesimo octogesimo quinto, regni Hispaniæ centesimo vicefimo secundo, & regnavit annis viginti tribus, aduersus quem Fludiguinus Francorum Princeps Galliae Gothicae regnum affectans Burgundionibus sibi auxiliantibus bellum mouit, fusisque Gothorum copijs ipsum postremo Regem apud Pictauium praelio interfecit, ideo depingitur armatus, & occisus, quia in praelio vulneratus occubuit. Concurrentia.

Anno.
ccccxxxv

Concurrerunt cum Alarico, & prope tempora eius in Sede apostolica Felix tertius natione Romanus annis octo, & Gelasius natione Aphricus annis tribus, & Anastasius natione Romanus annis tribus, & Simacus natione Sardus annis quindecim.

In solio vero imperij Romani Zeno imperauit annis decem, & septem. Anno vndecimo huius regni Alarici obijt Childericus Rex Francorum, & successit illi Clodoricus eius filius, qui regnavit annis triginta, sed tamen quindecim annis Paganus fuit, alijs quindecim Christianus. Iste fuit quintus Rex Francorum, & primus ex Regibus Franciæ fidem catholicam suscepit.

Caput. XVIII.

GISELARICVS filius Enrici Regis ex concubina Alarico fratre defuncto, qui filium Amalaricum nomine, quem ex Amalafenta vxore sua filia Theodoricus Regis Ostrogotorum in Italia regnantis genuerat, & infantem quinque annorum reliquerat, ad regnū Gothorum tyrannide assumptus est, anno Domini quingentesimo octauo, regni Hispaniæ centesimo quadragesimo quinto, & regnavit annis quatuor, & a quodā Duce Regis Theodoricus Ostrogotorum in praelio campestri apud Barcinonam victus fugit, & Aphricam transfretauit, & nunquam redijt, & extunc in antea Rex reputatus non est. Depingitur Giselaricus in veste pacifica, ense extra manum erepto, quia armis depositis fugitiuus euasit. Concurrentia.

Anno.
dvlj.

Concurrerunt cum Giselarico, & prope tempora eius in Sede apostolica, Orniza natione Campanus, annis nouem. In solio vero Imperij Romani, Anastasius imperauit annis viginti & sex.

Caput. XIX.

REX Ostrogotorum Theudoricus huius nominis secundus annis maternis Amalarici Gothorum regnum assumpsit, anno Domini quingentesimo duodecimo, regni Hispaniæ centesimo quadragesimo nono, & regnavit annis duodecim, mensibus septem. Hic cum audisset Giselaricum sua timiditate, ac cordis pusillanimitate fugatum, & per diuersas orbis prouincias vanum incedere, & regnum

Anno.
dxij.

REGVM HISPAN.

men Gothorum ad Analaricum nepotem suum pertinere, maturo consilio habito potentem exercitum congregauit, & in Hispaniam veniens cum esset nobilissimus, magnificus, & virtuosus libenter ab omnibus in Regem assumptus est, quandiu Alarici nepotis sua pueritia duraret. Ea namq; mente regnum assumpsit, vt nepoti, cum vir ætatis perfectę factus esset, confestim regnum dimitteret, quod & fecit. Ei namq; adolescenti facto regnum dimisit, & ab Hispania in Italiam se reduxit, vbi obiit morte subita. Depingitur senex in veste longa, quia in pace obiit grandęuus ætate, & magne auctoritatis quo ad alia, licet in fide erroneus fuit, sequens hæresim Arrianam, & catholicos persequens. Et quia nedum in Hispania, sed etiam in Italia regnabat, habet in quarta parte scuti Aquilam ad denotandum, quod regni Italię aliquam partem habuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Theodorico, & prope tempora eius in sede Apostolica, Ioannes Priscus natione Thuscus annis duobus. In solio vero imperij Romani Iustinus primus imperauit annis septem, anno tertio huius regni Theodorici obiit Clodoneus Rex Francorum, & successit ei Clodarius filius eius, qui regnavit annis quinquaginta. Iste fuit sextus Rex Francorum.

Caput. XX.

Anno, d.
xxiii.

AMALARICVS Alarici filius, & nepos Theodorici ex filia post Theodoricum in regni solio collocatur, anno Domini quingentesimo vicesimo quarto, regni Hispaniæ centesimo sexagesimo primo, & regnavit annis quinque, mensibus octo, & Achilberto Rege Francorum in quodam prælio occisus est. Depingitur autem armatus, occisus, quia in prælio interfectus. Concurrentia. Concurrerunt cum Amalarico, & prope tempora eius in sede Apostolica, Fœlix quartus natione Sabinus annis quatuor, & Bonifacius secundus natione Romanus annis quatuor, Agapitus natione Romanus annis vñdecim. In solio vero imperij Romani, Iustinianus primus imperauit annis triginta & octo.

Caput. XXI.

Anno, d.
xxv.

POST mortem Amalarici Theudius in regno assumitur anno Domini quingentesimo tricesimo secundo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo septimo, & regnavit annis decem & septem, mensibus quinque: assumptio autem eius sic fuisse dicitur, Amalafenta mater Amalarici timens sexus fragilitatem cum sperneretur a Gothis, hunc Theudium consobrinum suum olim filij sui tutorem ob consanguinitatis gratiam a Thuscia accersuit, vbi pugnare debebat, & tunc in Regē eum fauore Principum eleuauit, qui licet esset hæreticus patruo tamen concessit, vt licentiam catholicis Episcopis daret, in vnum apud Toletum, quæ tunc vrbs Regia habebatur, conuenire. Et quæcunque ad disciplinam ecclesię pertinent libere ordinare. Hic Theudius immemor beneficij ab Amalafenta Regina recepti, post aliquos dies eam fecit in balneo strangulari, & quia ipsa se, & filium Iustinianum catholico Orientis Principi commendarat, qui cum audisset facinus, condoluit interfectę, & misit Belasarium Ducem, & patritium, vt in Theudium vindicaret, sed ipso intercepto negocijs Romanorum ante aduentum eius fuit Theudius interfectus in hunc modum. Cum quadam die in palatio cum suis proceribus loqueretur, quidam histrio, quem vulgari nomine Aluardanū vocamus, fingens se insanum,

vulneravit eum ex quo vulnere Rex prostratus vi gladij indignantem animam exhalavit, fertur autem in emissione sanguinis conjurasse, ne quisquam interficeret percussorem, dicens se congruam meriti vicissitudinem recepisse, quia ipse prius occiderat Amalasantam Reginam dominam suam. Depingitur Theudius occisus, & quasi percussus clava, quia ab Histrone, seu Albardano percussus interijt. Concurrentia. Concurrerunt cum Theudio, & prope tempora eius in Sede apostolica, Ioannes secundus annis duobus, & Silverius natione Campanus ex parte Ormizenda Episcopo Romano anno vno, & Virgilius natione Romanus annis decē & octo. In solio vero imperij Romani imperabat prædictus Iustinianus primus. Huius Iustiniani tempore res publica Romana multum est prosperata tam in Oriente, quam in Occidente. His temporibus apud montem Casinum post solitariam, & arctam vitam in cenobio monastico sanctus Benedictus degebat.

Caput. XXII.

THEVDISELVS Dux exercitus interempto Theudio a Gothis in Regem præficitur, anno Domini quingentesimo quadragesimo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo octavo, & regnavit anno vno mensibus tribus, qui dum plurimorum potentium connubia prostitutione publica macularet, & necem pluribus procuraret, magnates Gothorum attendentes grandem maculam, ac plurima obprobria ex hoc posse venire Gothicæ nobilitati, nec non ingentia pericula. Nam si sub tam scelerato, & turpi principe prælia intrassent, vinci, & perire timebant, quia nonnunquam propter peccata Ducum exercitus militares sunt cum magna strage prostrati, deliberaverunt eum capere, & occidere, quod opere compleverunt. Nam cum quadam die apud Hispalim in prandio esset, ingressi sunt omnes, qui illius cõiurationis, & tractatus fuerant participes, & ceperunt eum, aliqui vero ex illis, quorum vxores adulterio maculauerat, & consanguineos occiderat, tam lethaliter vulneraverunt eum, quod mortuus est. Depingitur cum in mensa prandet occisus. Cuius breuitatis temporis tanta fuit, quod concurrentiam Pontificum, & Imperatorum non capit.

Anno. d.
xl.

Caput. XXIII.

AGILDA extincto Theudiselo in regno subleuatur, anno Domini quingentesimo quadragesimo primo, regni Hispaniæ anno centesimo sexagesimo nono, & regnavit annis quinque. Iste adversus Cordubam movit bellum, & in cõtemptum religionis catholice sepulturam beatissimi Ascii, & victoriæ martirum hostium, & iumentorum præsentia profanavit, & inito certamine contra civis pœnas dignas sanctis inferentibus, pro vt meruit, est expertus. Nam & in illo conflictu filius eius interfectus est, & thesaurum suum, & partem exercitus amisit. Et post aliquod tempus apud Enfricam a suis occisus est. Depingitur autem Agila pugione in corpore fixo, quia sic occisus est. Concurrentia. Concurrerunt cum Agila, & prope tempora eius in Sede Apostolica, Pelagius primus natione Romanus annis quatuor. In solio vero imperij Romani imperabat idem Iustinianus primus. Hoc tempore Armeni fidem Christianam receperunt.

Anno. d.
xli.

REGVM HISPAN.

Caput. XXIII.

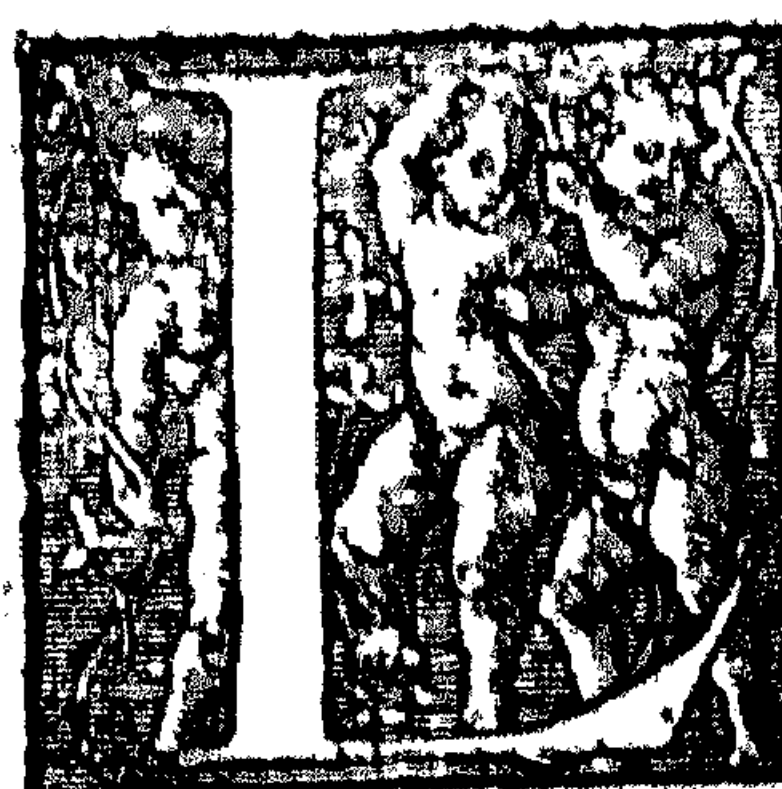
Anno. d.
lv.

ATHANAGILDVS post mortē Agilæ per tyrānidem efficitur successor in regno, anno Domini quingentesimo quinquagesimo quinto, regni Hispaniæ centesimo septuagesimo quarto, & regnavit annis quatuordecim. Hic cum iam dudū Agilam regno priuare conaretur, auxilia militum ab Imperatore Iustiano poposcit. Sed submouere Agilam a regno non potuit, donec a suis fuit apud Coreneam interfectus. Decessit autem Athanagildus Toleti morte in propria, & vacauit regnum mensibus quinque. His diebus Theodomirus ex Sirenis, & Sireni, qui in Gallecia morabantur ab hæresi Arriana, qua infecti erant, ad fidem catholicam sunt conuersi prædicante quodam sanctæ vitæ Episcopo, nomine Martino, per cuius saluberrimam doctrinam, & honestam vitam ecclesiæ Galleciæ magnum decorem, & honorem repecerunt, sanctus quoque AEmilianus Abbas hoc tempore in Hispania claruit. Depingitur Athanagildus in veste pacifica, quia bella non dici gessisse, & ex propria aegritudine obiit. Depinguntur etiam in latere capita illius Martini Episcopi, qui in Gallecia prædicabat, & sancti AEmiliani. Concurrentia. Concurrerunt cum Athanagildo, & prope tempora eius in sede Apostolica, Ioannes tertius natione Romanus annis septem. In solio vero Imperij Romani Iustinus secundus imperauit annis undecim. Anno decimo huius Athanagildi, obiit Detarius Rex Francorum, & successit Chiluericus filius eius, qui regnavit annis viginti tribus. Iste fuit septimus Rex Francorum.

Caput. XXV.

Anno. d.
lxi.

LUIBA primus Gothus in regno præfici, Anno Domini quingentesimo sexagesimo nono, regni Hispaniæ centesimo octogesimo octauo regnavit annis tribus, qui secundo anno, postquam adeptus est principatum, Leouigildum fratrem suum non solum successorem, sed & participem regni fecit, & Hispaniæ prouisorum, non tamen Galliarum regno fuit contentus, obiit autem Luiba Narbonæ morte communi. Depingitur in veste pacifica, quia non fuit bellicosus. Concurrentia. Concurrerunt cum Luiba, & prope tempora eius in sede Apostolica, Benedictus quintus, natione Romanus annis quatuor, & in solio vero imperij Romani Tiberius secundus imparauit annis septem.

Caput. XXVI.

Anno. d.
lxxij.

LEOVIGILDVS defuncto Luiba fratre eius Hispaniæ, & Galliarum adeptus est principatum, anno Domini quingentesimo septuagesimo secundo, regni Hispaniæ centesimo octogesimo nono, quia vnus annus solum Luibæ cõputatur, & regnavit annis decem & octo. Hic Leouigildus habuit vxorem Theodosiam filiam Seueriani, qui erat Dux prouinciæ Carthaginensis, filius Regis Theodorici, qui Seuerianus ex vxoris nomine Theodora, quæ ex genere Regum descendebat, genuit inclytos filios, & filias. Inter hos quidem Leandrum, Ilidorum, qui fuerunt Archiepiscopi Hispalenses, vnus post alium, & Fulgentium Astygitanum Episcopum, & duas filias Florentiam virginem Abbatissam, & Theodosiam Reginam, quam diximus vxorem Leouigildi,

ex qua Leouigildus genuit duos filios Hemergildū, qui fuit martyr, & Recaredum, qui fuit Rex, vt statim dicetur. Hic Leouigildus bellis regnum desiderans ampliare, opes instituit congregare, & studio eius exercitum concordante fauore victoriarum, & animositate præclarus multos populos subiugauit. Cantabriam namq̃ iste obtinuit, & destruxit Baregiam, iste cepit Sabādrum, & cesserunt ei plurimi rebelles Hispaniæ ciuitates, fudit quoq̃ diuerso prælio militem aduersantem & quædam castra, quæ occupauerant, eis abstulit dimicādo. Hemergildum deinde filium obsessum Hispani dolo cepit. Et quia nefandis ritibus Arrianæ perfidiæ noluit consentire, tormentis varijs cruciavit. Demum securi percussus patricida ipsius dignum Deo Martyrem consecrauit. Postremo bellum Sirenis intulit, regnumq̃ eorum in ius Gothorum bello sceleri cōmutauit. Et magna ex parte Hispaniam ampliavit. Nam antea gens Gothorum angustiis finibus arctabatur, non tantum totam Hispaniam, sed aliquas partes eius tenebant, hoc tempore regnum Sueuorum destructum est.

Baregia
Sabādrum.

Nam Leouigildus in Gallecia pugnans contra Andecam Regem Sueuorum, illum deuicit. Et extunc in antea regnum Sueuorum, quod centum, & septuaginta, & septem annis durauerat, extinctum est, & Gothorum regno applicatum, vt deinceps sub Gothico nomine censeretur, & Sueuicum nomen cessaret. Hic Romanos milites apud Legionem bello extinxit, urbemq̃ cepit, & ex suo nomine Legionem vocauit. Obijt autē Leouigildus morte propria Toleti, & depingitur in veste pacifica, ac longa, quia leges condidit, quarum promulgatio auctoritatem, & maturitatem desiderat, sed habet ensem nudum sub manu, quia bellicosus fuerat. Depingitur etiā in margine prope eum Seuerianus Dux Charthaginensis, & Theodora vxor eius, & Leander, & Ilidorus Hispalenses Archiepiscopi, ac Fulgentius Episcopus Tingitanus illius siquidem ciuitatis, quam hodie Tanger vocant. Hi fuerūt probissimi Pontifices filij Seuerini, & Theodoræ. Nec non depingitur Florentia Abbatissa, & Theodosia Regina vxor Leouigildi filia præfatorū Seueriani, & Theodore, ac post eos Recaredus filius Leouigildi, qui postea fuit Rex, & ibi integre est depictus, vt Hemergildus habens securim in capite fixā, quia a patre Leouigildo securi percussus martyrium consumauit. Concurrentia. Concurrerunt cum Leouigildo prope tempora eius in sede Apostolica Pelagius secundus annis decem, & Gregorius primus natione Romanus insignis sanctus, & doctor ecclesiæ annis quatuordecim. In solio vero imperij Romani Mauricianus imperauit, & annis viginti, anno quintodecimo regni Leouigildi obiit Tilboricius Rex Francorū, & successit ei Clotaure filius eius, qui regnauit annis quadraginta tribus, iste fuit octauus Rex Francorum.

Caput. XXV.

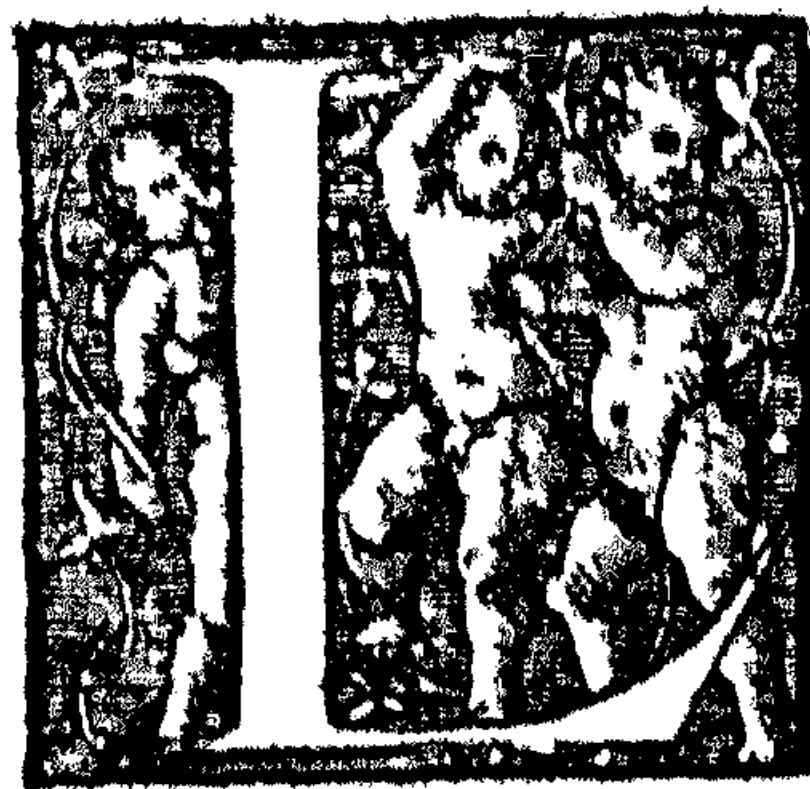
Recaredus post mortem Leouigildi patris eius successit in regno anno Domini quingentesimo nonagesimo, regni Hispaniæ ducētesimo sexto, & regnauit annis quindecim. Hic fuit cultu præditus religionis, & paternis moribus longe dissimilis. Nam ille religiosus, & bello promptus. Hic fide pius, & pace præclarus. Ille armorum exercitio gentis imperium dilatauit. Hic gloriosus eandem gentem tropheo fidei sublimauit. In ipsis regni enim sui exordijs per Leandrū, & Fulgentiū auunculos suos, erant enim fratres Theodosiæ Reginæ suæ matris, in fide catholica institutus totius Gothiciæ gentis populos Arriani erroris labe deterfa ad cultū rectæ

REGVM HISPAN.

fidei reuocauit synodum sexaginta quatuor ad condemnationem Ariane heretis de diuersis Hispaniæ, & Galliæ prouincijs in vrbe Regia Toletto congregauit, & eidem concilio religiosissimus princeps deuotus aduenit, gestaq; concilio subscriptione firmavit Pontificibus, & palacij primioribus, clero, & militia approbantibus abdicans cum populo vniuerso perfidiã, quam hucusq; Gothorum populus didicerat ex dogmate Arriano, & prædicans trium personarum vnitatem, vnum Deum, filium a patre consubstantialiter genitum, Spiritum sanctum inseparabiliter a patre, & filio procedentem, & esse amborum vnum spiritum, vnde & vnum sunt. Eggit etiam gloriose bellum aduersus infestas gentes fidei auxilio subleuatus, Francos enim, cum quadraginta fere milibus armatorum in Galliam Gothicam irruentes, missis aduersus eos Claudio Duce glorioso triumpho repulit, & prostrauit. Nulla vnquam in Hispanijs Gothorũ victoria maior, vel similis inuenit, prostratis enim, & captis plurimis militibus hostiũ residua pars exercitus Gothis sequentibus vsq; ad limina regni sui celsi fuit. Sepe etiam cõtra insolentiam Romanorũ, & irruptiones Vasconũ, plurima bella gessit, Toleti sine pacifica migravit ad Christum. Depingitur Recaredus sedens in veste pacifica magnæ autoritatis propter excellentiã suam, quia fuit vnus de melioribus Regibus Hispaniæ, & habet crucẽ in manu propter expulsiõem heresis Ariane, quam fecit, ab eius tẽpore vsq; in presens nulla alia apud Hispanos publice hærens reperta est, habet etiã ensẽ nudum in alia manu, quia bella feliciter tam per se, quã per suos Duces, & exercitus egit, sic enim decet Principes catholicos fidẽ nedum monitis, sed et iã ense tueri. Concurrẽtia. Concurrerunt enim cum Recaredo, & prope tẽpora eius in sede Apostolica Sauinianus natione Tuscus anno vno, & Bonifacius tertius natione Romanus mēibus septem, & Bonifacius quartus de ciuitate Valentig annis sex. In solio vero imperij Romani Phocas imperauit annis octo. Hic concessit beato Bonificio quarto Pontifici Romano templum, quod Pantheon dicebatur, vt consecraretur in honorem beatæ Mariæ, & omnium sanctorum, vt latius continetur in legenda illius festi, quod celebratur Calendis Nouembrijs.

Caput. XXVIII.

Anno. dc.
v.

LUIBA huius nominis secundus Recaredi filius nomen assumpsit, anno Domini sexcentesimo quinto, regni Hispaniæ ducentesimo vicesimo primo, & regnavit annis duobus, mensibus quinque, de ignobili quidem matre progenitus, sed virtute indolis insignita, quem in primo flore adolescentiæ Vitericus sumpta tyrannide innocuum deiecit, precisq; dextera occidit anno ætatis suæ sexto decimo. Depingitur Luiba in gæte adolescentiæ gladio in pectore fixo, quia adolescens interfectus est, cuius breuitatis temporis tanta fuit, quod concurrentiam Romanorum Pontificum, & Imperatorum non capit, hoc tempore prælia grandissima aduersus Regem Persarum exhorta sunt, quibus Romani fortiter debellarunt plurimas prouincias, & Hierosolimam dimiserunt.

Caput. XXIX.

Anno. dc.
vij.

VITERICUS extincto Luiba per tyrannidem regnum assumpsit anno Domini sexcentesimo septimo, regni Hispaniæ ducentesimo vicesimo tertio, & regnavit annis septẽ, strenuus quippe in armis. Et tamẽ victorię expers. Nam cū aduersus Romanos bellũ tentasset semper inglorius est inuentus, nisi quod quosdã milites captos duxit Sagunciam.

Hic in

Hic in vita sua multa illicita fecit, in morte gladio perijt, quia gladio innocentē Lulbam occiderat, vt illius innocētis sanguis non maneret inultus. Et vt iuxta veritatis verbū gladio occidens gladio periret inter epulas enim prandij coniuratione quorundam, qui Luibe cōsanguinei esse dicuntur, excita interfectus est. Corpus autē viriliter expectatum, vilis est humanū. Depingitur Vitericus cum ense in capite percussus, & occisus, quia gladio interijt. Concurrentia. Concurrerunt cum Viterico, & prope tempora eius in sede Apostolica Deusdedit natione Romanus annis tribus, in solio vero Imperij Romani Heraclius cum Constancio filio suo imperauit annis triginta vno. Hoc tēpore Machometus nefandus Pseudopropheta Agarenorū nequitiam sectæ suæ stultis populis prædicauit. Tertio anno Imperij huius Heraclij Persarum Rex multam partem reipublicæ Romanæ cepit, deuastauitq; Hierosolymam, & venerabilia loca incendit populorum captiuās copias vna cum Patriarcha Zacharia, & preciosum lignū sanctæ Crucis in Persidem duxit. His temporibus floruit sanctus Galius in Alemania sancti Columbani discipulus.

Caput, XXX.

Vndamirus post interitum Vitrici coepit regnare anno domini sexcentesimo ^{Annō. de} ^{xiiij.} quarto decimo, regni Hispaniæ ducentesimo tricesimo, & regnavit annis duobus. Hic Vascones vna expeditione vastauit, alia militem Romanum obsedit. Hic statuit, vt nullus ad ecclesiam confugiens inde iniurius extraheretur, quod non quasi quid nouum accipiendum est, sed corroboratum privilegiorum, quæ Romani Pontifices, & Imperatores alij Principes ecclesiæ Dei concesserunt, propria morte Toleti decessit. Depingitur in veste pacifica cum ense in manu propter bella, quæ gessit Concurrentia. Concurrerunt cum Gundamiro, & prope tempora eius in sede Apostolica Honorius primus natione Campanus annis duodecim. In solio vero Imperij Romani imperabat idē Heraclius, hoc tempore Cosdroe Persarū Rex interceptus est per Heraclium, & tunc populus a captiuitate liberatus, & cū sancta Cruce reuocatus, Hic Heraclius deuicta Perside cum gloria rediens Patriarchā Zachariam, & omnē populum Christianū captiuum Hierosolymam reduxit, & sanctā Crucē, quā a Cosdroe receperat, portās ornatus regio schemate dū per portā per quā Christus baiulans Crucē ad passionē exiuit, vellet intrare, porta diuinitus clauditur, & humiliato illo ad intrandum aperitur, & Cruce reportata celebritatē exaltationis ipsius instituit fieri annuatim. Et sic hoc Festum quartadecima die septembris.

Caput, XXXI.

Sisebutus post Gundamirum ad regale fastigium reuocatur anno Domini ^{Annō. de} ^{xvi.} sexcentesimo decimo sexto, regni Hispaniæ ducentesimo tricesimo secundo, & regnavit annis nouem, mensibus sex. Hic Christianissimus per historiatores vocatur, zelo autē fidei accensus in initio regni sui Iudæos ad fidem Christianā permouens emulationem quidē habuit, sed non secundum scientiam, potestate enim compulit, quos prouocari oportuit fidei ratione. Attendens tamen, quod sicut Paulus dicit, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annunciet, in hoc gaudeo, & gaudebo, fecit baptizari omnes Iudæos in regno suo. Hic Sisebutus per Hispaniā vrbes Romanas sibi subiecit. Hoc tēpore venerabilē Claudium Toletanum sedis Metropolitanæ sanctitatis præconio præfulgentem ecclesia veneratur. Isidorum quoq; Hispalensem Metropolitanum tunc temporis Hispania celebrabat, vt sanctissimū doctorem, egregium, & præclarum, qui anno septimo præfati

REGVM HISPAN.

Principis Sisebuti contra Acephalorum haeresim apud Hispalum in sacrario sanctae Hierusalem conciliū celebrauit. Hic Sisebutus de Romanis personaliter bis foeliciter triumphauit, & quasdam eorum vrbes pugnando subiecit, & classe nauigās aliquas gentes iuxta fretum morantes bello constrauit, quas gens Gothorū post in suam redegit facile ditionem. Tante clementie extitit erga victos, quos hostilis potentia mancipauerat seruituti, vt dato precio restitueret libertati, eius cythelaurus redemptio existeret captiuorum. Hunc alij proprio morbo, alij immoderato medicaminis haustu, alij veneno asserunt decessisse, cuius exitus non solum religiosis, sed etiam optimis laicis extitit luctuosus. Depingitur Sisebutus armatus, & cum ense nudo, & brachio eleuato propter bella, quae gessit, scuto vero rubeo, & cruce alba propter zelum fidei, quae habuit, sic enim depinguntur Reges, ac milites Hispanorum, qui inuocantes Sanctum Iacobum infideles expugnant. Concurrentia. Concurrerunt cum Sisebuto, & prope tempora eius in sede Apostolica Seuerin' natione Romanus anno vno, & Ioannes tertius natione Dalmatius anno vno, in folio vero Imperij Romani imperabat idem Heraclius. Hoc tēpore Machometus Princeps Sarracenorū moritur, post quē Obier principatur.

Caput. XXXII.

Anno. dc.
xxv.

Recaredus huius nominis secundus Sisebuti filius post patris obitum Rex effectus anno Domini. DC. XXV. regni Hispaniae. CC. XXIII. septē mēibus duntaxat regnauit, cuius vite breuitas nihil habuit memoria dignū. Depingit autē puer, & in veste puerili, quia puer obiit.

Caput. XXXIII.

Anno. dc.
xxvi.

Suintila huius nominis prim' filius Recaredi primi Regis gloriosissimi res efficitur anno Domini. DC. XXVI. regni Hispaniae. CC. XXXIII. & regnauit annis decem, iste sub Rege Sisebuto Ducis nactus officium, castra domuit Romanorum, Rucones etiam superauit, postquam vero regni apicem est adeptus, vrbes residuas, quas in Hispanijs manus occupauerat Romanorū, confecto praelio obtinuit, & subiecit, tantaque triumphigloria praeter ceteris Regibus claruit, vt foelicitatē mirabiliter reportare videretur. Totius autē Hispaniae Monarchiā intra fretum Oceani, quod nulli recto Principū est collatum exclusis Romanis primus obtinuit inter Gothos: auxit eo prelio virtutis suae titulū duorum Patriciorum obtentus, quorū alterum prudentia suam fecit, alterum virtute prelii subiugauit. Toleti propria morte decessit. Huius filius Rachimirus in cōsortio regni assumptus pari cū patre folio correignauit. In cuius infantia ita sacrae indolis splendor enituit, vt in eo, & vultus, & mētis paternarū virtutū effigies appareret. Isto fere cum patre mortuo superstites remanserunt alij duo filij Suintila, & Sisenandus, quos susceperat ex Theodora filia Principis Sisebuti. Hoc tēpore beatus Isidorus Gothorū historiae descriptor, egregiusque doctor Hispalēsis Archiepiscopus migravit ad Christū anno quarto predicti Principis Secūdo Nonas Aprilis. Depingitur Suintila armatus, quia bella plurima foeliciter gessit & habet prope se adolescentē filiū Rachimirum, quia illū se viuente correignare fecit. Concurrentia. Concurrerunt cū Suintila, & prope tēpora eius in sede Apostolica Theodorus primus natione Gregus annis sex, in folio vero Imperij Romani Constantinus tertius cū Adriano fratre suo imperauit annis viginti sex: anno octauo regni Suintilae obiit Clotarus Rex Francorū, & successit ei Degibertus filius eius, qui regnauit annis decē & sex, iste fuit nonus Rex Francorum.

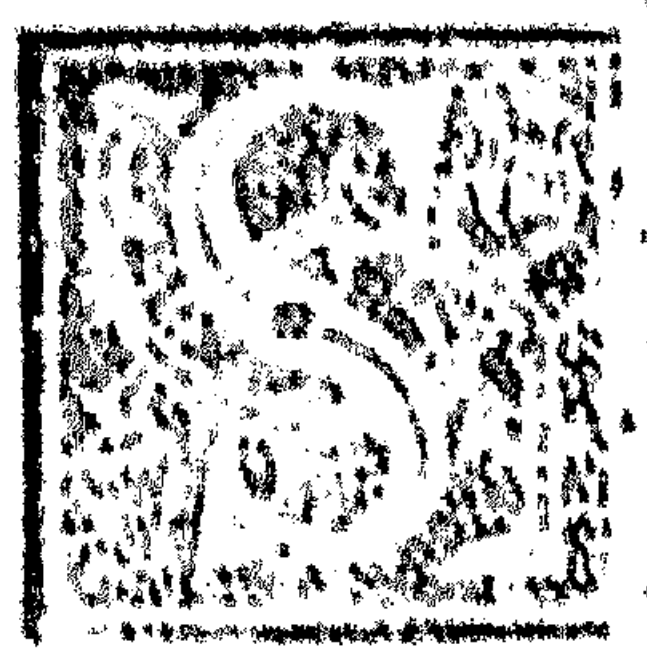
Caput. XXXIII.

Siseuandus Suintilæ filius cepit regnare anno Domini, DC. V. regni Hispaniæ. CC. XLII. & regnavit annis. V. mensibus, XI. Iste per tyrannidem in regni Gothorum solio collocatur, cum Suintilæ fratri suo primo genito deberetur, propria morte Toleti obiit. Depingitur Siseuandus in veste pacifica, quia non legitur bella gessisse, sed leges condidit, quæ in foro illo, quem librum Iudicum vocant, continetur. Concurrentia. Concurrerunt cum Siseuando, & prope tempora eius in sede Apostolica Martinus primus natus de civitate Tiburtina annis sex. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Constantinus tertius. Sub hoc magna pars Romanæ reipublice a Sarracenis destructa est.

Anno. dc.
v.

Caput. XXXV.

Suintila huius nominis secundus Gothis præficitur anno Domini, DC. XL. regni Hispaniæ. CC. XLIX. & regnavit annis quatuor. Hoc tempore duo concilia apud Toletum fuerunt celebrata sub Beato Eugenio urbis regie Metropolitanæ Primæ subscribentibus Salva Narbonensi, & Honorato Hispalensi, & Protasio Tarraconensi, & eorum suffraganeis, & vicarijs absentium Episcoporum. Depingitur autem Suintila in veste pacifica, quia pacem habuit, & in margine caput Sancti Eugenij Archiepiscopi Toletani, quia famosus Pontifex fuit, & sub eo concilia aliqua celebrata fuerunt. Concurrentia. Concurrerunt cum Suintila, & prope tempora eius in sede Apostolica Eugenius primus natione Romanus annis duobus. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Constantinus tertius.

Anno. dc.
xli.

Caput. XXXVI.

Tulgas bonæ indolis ex radice regia Gothorum regnū assumpsit anno Domini sexcentesimo quadragesimo quinto, regni Hispaniæ ducentesimo quinquagesimo tertio, & regnavit annis duobus. Iste blandus, & catholicus est inventus, regna sibi subdita pacifice dilatauit. In iudicio rectus iudex claruit, largitate præfuit, lenitate synodos a suis prædecessoribus confirmatas, autoritate simili confirmavit, doliit autem gens Gothorum tam cito, tam bonæ indolis iuvenē amisisse cunctis flentibus, quia flos tantæ indolis in fructum non adoleuit. Toleti propria morte decessit. Etenim nonnunquam accidit, ut optimi Reges tollantur de medio propter demerita subditorum. Depingitur iuuenis, & in veste pacifica, quia iuuenis obiit, & bella non gessit. Concurrentia. Concurrerunt cum Tulga, & prope tempora eius in sede Apostolica Vitilianus natione Campanus annis quatuordecim. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Constantinus tertius.

Anno. dc.
xlv.

Caput. XXXVII.

Cindasuindus post Tulgam regno Gothorum per tyrannidē inuasit cepit regnare anno Domini sexcentesimo quadragesimo septimo, regni Hispaniæ ducentesimo quinquagesimo quinto, & regnavit annis decem. Huius tempore in Toletana vrbe duo concilia sunt celebrata, obiit propria morte Toleti. Depingit in veste pacifica quia bella gessisse non legitur. Concurrentia. Concurrerunt cum Cindasuindo, & prope tempora eius in sede Apostolica Deodatus natione Romanus annis quatuor. In solio vero Imperij Romani Constantinus quartus imperavit annis decem & octo. Huius tempore Sarraceni Siciliam inuadunt, & cum spolijs multis recedunt. Istius tempore Sex.

Anno. dc.
xlvq.

REGVM HISPAN.

ta synodus celebratur Constantinopoli contra Græcorum Patriarcham, cui inter-
fuerunt ducenti & octo Episcopi. Anno secundo huius regni Cindasirindi obiit Da-
gibertus Rex Francorum, & successit ei Clodoneus secundus filius eius, qui regna-
uit annis decem & septem, iste fuit decimus Rex Francorum.

Caput. XXXVIII.

Anno. dc.
lviij.

Recensuindus filius Cindasuindi post mortem patris successit in re-
gno anno Domini sexcentesimo quinquagesimo septimo, regni Hi-
spaniæ ducentesimo sexagesimo quinto, & regnavit annis decem &
octo, mensibus undecim. Hic tria concilia clarente Eugenio vr-
bis Regiæ Metropolitanæ Toleti instituit celebrari. Huius Recen-
suindi Principis anno nono suscepit Sanctus Illesonius Pontifica-
tum ecclesiæ Toletanæ. Fuit autem Beatus Illesonius de genere nobili, discipulus
Sancti Isidori, monachus professione, vir per omnia laudabilis, & præcipuus sancti-
tate, demum Pontifex Toletanus. Et cum hoc tempore Eluidius, & Pelagius a Gallis
venientes plerisque partes Hispaniæ errore infecissent, virginitatem beatæ Virginis
infamantes: Beatus Illesonius illis occurrens sacrarum literarum testimonijs, & lin-
gua melliflua, & gratia in labijs suis diffusa eorum dogmata confutavit, & ab Hispa-
nijs confusos abegit. unde etiam in festo gloriosæ Virginis, quod in Hispanijs quin-
todecimo Kalendas Ianuarij celebratur, cum ipse ad matutinale officium comitatus cle-
ro, & populo, & multis luminaribus ad ecclesiam convenisset, apparuit ei beata Vir-
go choris Apostolorum, martyrum, ac virginum comitata, & sic ait, quia fide certa,
& conscientia pura lumbos tuos virginitatis cingulo accinxisti, & gratia in labijs tuis
diffusa virginitatis meæ gloriam in cordibus fidelium depinxisti, accipe vestem de
thesauris filij mei, ut iam in hac vita vestimento gloriæ adoreris, & ea in meis, & filij
mei solennitatibus vestiaris, & his diebus cum glorioso coetu, quo apparuerat, ad gloriâ filij
remeavit. Beatus autem Illesonius de promissis securus suscepto munere lætus remansit.

Hac autem veste nullus post eum uti præsumpsit, nisi Desibertus Archiepiscopus,
qui culpa sua ab illa sede propulsus fuit exilio relegatus. Sedit autem novem annis, &
duobus mensibus in cathedra Toletana, & expleto decimo octavo anno Recensuindi
Principis decimo Kalendas Februarij vitam finiuit Toleti, & in ecclesia Beatæ Leocca-
diæ ad pedes Beati Eugenij prædecessoris, ac auunculi sui cum magna reuerentia est se-
pultus. Obiit autem Recensuindus morte propria Toleti relicto filio Theudofredo, quæ
Vitiza postea excecauit. Et depingit in veste pacifica quia pacem habuit. Depinguntur
etiã in margine sanctus Illesonius, quia illo tempore claruit, & Theudofredus filius Re-
censuindi, qui exceccatus fuit, & duo filij Theudofredi Costa, & Rodericus nepotes Re-
censuindi, ut genealogia clarius cognoscatur, de quibus suis locis congruentibus dice-
tur. Concurrentia, Concurrerunt cum Recensuindo, & prope tempora eius in sede
Apostolica Donus natione Romanus annis tribus, in solio vero Imperij Romani
imperabat idem Constantinus quartus. Anno nono regni Recensuindi obiit Clodo-
neus Rex Francorum, & successit ei Theodoricus filius eius, qui regnavit annis de-
cem & novem. Iste fuit undecimus Rex Francorum.

Caput. XXXIX.

Vir nobilis Bamba de Gothorum genere procreatus, strenuus, pacificus, mæ-
suetus, qui ante regni fastigium multorum celebrationibus celebris habeba-
tur. Defuncto Recensuindo ad regni solium unanimiter subleuatur anno
Domini, DC, LXXVI, regni Hispaniæ ducentesimo octogesimo quar-

to. & regnavit annis novē, mense vno. In principio regni eius Paulus Græcus vnus de magnatibus eius contra eum rebellavit. Contra quem Bamba cum magno exercitu apud Nemausum obsedit, & per vim obtinuit civitatē, atq; muros eius destruxit, & captum Paulum vinculis ad Toletum reduxit, vbi triūphaliter Bamba est receptus præcedentibus Paulo, & cōplicitibus suis decalvatis capitibus, & barbis rasis, pedibusq; nudatis. Ibant autē induti saccis, & camelis impositi, Paulus vero corona pictea coronatus, vbi carceribus mancipati manserunt. Rex vero civitatē miris operibus insigniuit. Quarto autē regni sui anno consiliū Toleti celebrauit sub Quirico Primate, cuius tēpore ducentę & septuaginta naues Arabū ad littus Hispaniæ peruenerūt, sed nullo per Regem exercitu cōcremantur. Ac cum humana prosperitas aduersantibus carere non soleat, & extrema gaudij luctus occupet, Rex Bamba, qui cum insigni triumpho coronatus extiterat, postremo per Eringidium consobrini Cindasuindi Regis veneno potui mixto inficitur, qua potione memoria Regis turbatur, quod Quiricus Pontifex Toletanus, & optimates palatii cernentes, & causam penitus ignorantes, ne Rex Catholicus sacramētis fidei fraudaretur, statim confessionis, & pœnitentię antidotum obtulerunt, quod religiosus Rex deuote suscipiens religionis habitū postulauit, & ad monasterium conuolans, quod in villa, quæ Pampliga dicitur, in districtu Burgensi in quadā ecclesiā extra muros subdita monasterio Sancti Petri de Arlanca tunc situm erat, finiuit vitam. Vixit autem in regno annis nouem, & in monasterio annis septem. Depingitur Bamba armatus, sed coopertus cucula monachali, quia gloriose bellum contra Paulum & fautores regnans gessit, sed in fine monachus effectus ab hac luce subtractus est. Concurrentia. Concurrerūt cum Bamba, & prope tempora eius in sede Apostolica Agato natione Sicalus annis duobus, & Leo secundus natione Syrus mensibus decem. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Constantinus quartus.

Caput. XL.

Hermigius eo quod esset Recensuindi sobrinus successit in regno tyrannice, & non de iure, reliquerat enim Recensuindus filium paruum Theodosiudū, cui successio regni debebatur. Cœpit autem regnare Hermigius anno Domini. DC. LXXXV. Regni Hispaniæ, CC. XC. III. & regnavit annis septem. Hic Cifilonem filiam suam magno viro Egice, Bambe Principis consobrino dedit vxorē, propter Recensuindi filiū Theusfredū, ne regni eius primordia impediret. Huius tēpore fames valida Hispaniam pro parte depopulauit. Hoc tempore tria consilia in Toletana vrbe sunt celebrata sub Iuliano primate. Hic Iulianus Archiepiscopus dictus Pomerius ex genere Iudeorum, vt flores rosarum inter vepres spinarū productus omnibus mundi partibus in doctrina Christi manet præclarus. Non enim perfidia maiorum suorum, qui fidem catholicam pertinaciter recipere noluerunt, sed fidelis Habraha, qui credidit Deo, & reputatum est illi ad iusticiam, vestigia secutus, rebellium, & incredulorum Iudæorum peruinatiam abhorrens, vt verus Israëlita, in quo dolus non est, Christianæ veritatis cultor, & prædicator fuit, & inter multos claros Pontifices, qui Toleti fuerunt, vnus hic de clarioribus fuit. Depingitur Hermigius in veste pacifica, quia bella non legitur gessisse, sed plura concilia celebrari fecisse. Depingitur quoque in margine Iulianus Pomerius Archiepiscopus pontifex, quia famosus vita, & scientia fuit.

Anno. d. c. lxxxv.

REGVM HISPAN.

quia non legimus eum in cathalogo sanctorum collocatum, licet sanctus communi-
ter reputatur. Concurrentia. Concurrentur cum Hermigio, & prope tempora eius
in sede Apostolica Benedictus secundus natione Romanus mensibus decem, in so-
lio vero Imperij Romani Iustinianus secundus imperauit annis decem.

Caput. XLI.

E G I C A gener, & successor Hermigij post mortem eius ad regni
Gothorum assumitur principatum anno Domini sexcentesimo no-
nagesimo secundo, regni Hispaniæ trecentesimo, regnavit annis de-
cem, & cum filio annis tribus, sed isti tres anni patri non filio com-
putantur, & ita in vniuerso regnavit annis tredecim, & confestim vt
habuit regnum filiam Hermigij, quam in vxorem acceperat, ob cri-
men Hermigij patris sui, quod in veneratione Bambæ Regis commiserat, a se abiecit.
cōmuni morte dicitur obiisse. Depingit Egica in pacifica veste, quia bella non gessit.
Concurrentia. Concurrerunt cum Egica & prope tempora eius in sede Apostolica
Sergius primus natione Syrus annis tredecim, & Leo tertius annis duobus, in solio ve-
ro Imperij Romani Leo secundus annis tribus, & Tiberius tertius annis septē. An-
no sexto Egicæ obiit Theodoricus Rex Francorū, & successit Chibericus secundus
filius eius, qui regnavit annis duodecim, iste fuit duodecimus Rex Francorum.

Caput. XLII.

V I T I Z A filius Egicæ post patris mortem successit in regno anno
Domini septingentesimo secundo, regni Hispaniæ trecentesimo deci-
mo, & regnavit annis nouem. Iste luxuriose vixit, & alijs luxurians
di causam dedit. In initio regni sui Theodosfredum filium Recinsuin-
di Regis apud Cordubam exilio relegauit, & oculos eius effudit.
Qui Theodosfredus Rex ex vxore sua nomine Retilene de Regū ge-
nere procreata genuit Costam, & Rodericum. Hic Vitiza voluit occidere Pelagium,
cuius patrem apud Tudam fuste peremerat, sed ad Cantabriam fugiens euasit furiam
persequentis, quia volebat dominus liberationis asylum in Hispanijs conseruare. Vi-
tiza autem sacrorum canonum inimicus Opæ fratri suo Archiepiscopo Hispalensi
tradidit ecclesiam Toletanam eiusdem vrbs viuente Pontifice Sinderedo, vt sicut ipse
carnali, ita & frater spiritali adulterio foedaretur, & vt iniquitatem iniquitati adijce-
ret violatis priuilegijs ecclesiarum reuocauit Iudæos, & maioris immunitatis priuile-
gijs, quæ ecclesijs ✠, sed quia iusto iudicio Dei agitur, vt actores scelerū pœ-
nas subeant vltionis, de manu Domini supplicia suscepit, qui pro simplicibus satisfa-
cere voluit. Igitur Rodericus filius Theodosfredi, quem Vitiza, vt patrē, priuare ocu-
lis visus fuit, fauore Romani senatus, qui eum ob Recinsuindi gratiam diligebat, con-
tra Vitizam decreuit publice rebellare, qui viribus præminens cepit eum. Et quod
patri suo fecerat, fecit ei, & regno expulso sibi regnum electione Gothorum, & se-
natus auxilio vindicauit. Vitiza itaq; plenus abominationibus, vacuus regno, or-
bus oculis propria morte Cordubæ, quo Theodosfredum relegauerat exul, & Rex
vitam finiuit. Cumque duos filios reliquisset Sisibertum, & Ebam nullus successit in
regno, eo quod essent propter patris insolentias omnibus odiosi. Depingitur Viti-
za absque oculis, & cum compedibus ferreis, quia cæcus, & incarceratus vitam ex-
iuit. Concurrentia. Concurrerunt cum Vitiza, & prope tempora eius in sede
Apostolica Ioannes sextus natione Græcus anno vno, & Ioannes septimus simili

ter natione Græcus annis tribus, in solio vero imperij Romani Iustinus secundus, qui primo imperauerat, & expulsus fuerat, recuperauit imperium annis sex.

Caput. XLIII.

OSTA Theodofredi filius regnum Gothorum assumpsit, anno Domini septingentesimo vndecimo, regni Hispaniæ trecentesimo decimo nono, & dicitur regnasse quinque annis, & septem mensibus, quod tamen temporum computatio non recepit, quia secundum tempora, quibus alij Reges regnarunt, tot anni ei attribui non possunt, sed licet quanto tempore regnauit certitudinaliter nesciatur, hoc tamen testantur historiæ vulgari sermone conscriptæ, quod Vitiza ex abundantia maliciæ suæ noluit eum excæcare, sicut Theodofredum patrem suum excæcauerat. Sed Costa viriliter existens fretus auxilio Senatus, & populi Romani, qui intuitu amicitia, quam cum Recinsuindo Rege auo suo habuerant, fauorẽ ei prestituerunt, & auxilium, rebellauit patenter contra Vitizam, & indixit ei bellum, & uenerunt ad prælium campestre, in quo Vitiza fuit victus, & captus, cui Costa præcepit effodi oculos, sicut ipse fecerat Theodofredo patri suo, & sic vita, & regno priuatum, ac cæcum misit Cordubam in exilium, ubi infortunatè vitam finiuit. Sæpe namque iusticiæ diuinæ ineffabilis statera in hoc sæculo male meritos digne punit, ut prauitatis suæ exuberantia petente exuberantes poenas recipiant, & in hac vita temporalibus supplicijs afflicti ad æterna supplicia in futuro seculo transeant puniendi. Merentur enim Vitizæ execranda flagicia, ut hic, & ibi acriter puniretur. Hic Costa relictis duobus filijs paruulis morte propria obiit. De regno huius historicus Rodericus mentionem non facit, sed post Vitizam immediate inseruit Rodericum, posuit tamen illum, ut utriusque historiæ satisfacerem. Depingitur Costa in veste pacifica, quia in pace obiisse dicitur.

Anno
dcc.xi.

Caput. XLIII.

Rodericus vltimus Rex Gothorum, qui etiam viuente Vitiza corrigere coeperat, hortante, & adiuuante Senatu Rex Gothorum efficitur, coepit autem regnare anno secundo regni Vitizæ, qui fuit annus Domini septingentesimus nonus. Et regnauit annis duobus cum Vitiza, & vno pro se, ideo dicendus est coepisse regnare anno Domini septingentesimo vndecimo, regni Hispaniæ tricentesimo decimo nono, & regnasse per vnum annum, ut alij duo anni Vitizæ computententur, quod utique intelligendum est secundum illos, qui nullam mentionem faciunt de Costa Rege, Nam iuxta opinionem illorum, qui dicunt Costam regnasse immediate post Vitizam, hoc non obtineret, quia quinque anni addi deberent. Sed nos licet inserimus Costam, ut satisfaceremus vni opinioni, prosequamur tamen secundum aliam, quam historiator Pontifex Rodericus sequitur, ut iuxta Rodericum Historiatorem Roderici Regis gesta narrentur. Erat autem Rodericus durus in bellis, & ad negotia expeditus, sed in moribus dissimilis Vitizæ. Nam & circa initium regni sui Vitizæ filios Disibertum, & Ebam obprobrijs, & iniurijs lacessitos a patria propulsauit, qui relicta patria ad Riciliam Comitem Tingitanæ ob patris amicitiam transfretarunt. Hic Rodericus filiam Iuliani Comitis, quæ in regali curia morabatur, violenter oppressit, Iuliano per eum legationis causa in Aphricam misso, quo redeunte, stuprum filia intensissime

Anno.
dec. ix.
Anno.
dcc. xi.

REGVM HISPAN

doluit, & nauigio septem veniens ibi vxorem cum rebus domesticis collocauit. Et ha-
 bita coniuratione secreta cum Arabibus in Hispaniã est reuersus, & egrotantis matris
 dilidium simulans a Rege filiam impetrauit iussione matris solatio destinãdam, quam
 receptam restituit matri suæ, & ex tunc in Antea cepit ad destructionem Hispaniæ
 totis viribus properare, & se Arabibus, qui Machometistæ erant, copulare. Et quia
 Arabes timebant in Hispaniam transire, voluerunt primo paulatim experiri. Et qui-
 dam Princeps nomine Muza præses Aphricæ constitutus ab Vlic Miramabolino
 milit cum Comite Iuliano quendam Principem nomine Tarif cum aliquibus mili-
 tibus, & peditibus Aphricanis, qui transeuntes strictum maris venerunt Tarifam,
 & post hæc fecerunt insultum suum in Algeziram, & alia loca maritima, & mul-
 tis hominibus occisis, magna que præda habita redierunt in Aphricam, & cum eis Iu-
 lianus Comes, qui referentes hoc Muzae magnam confidentiam tribuerunt iterum
 in Hispaniam audacius transiendi. Muza vero vocatus ab Vlic Miramabolino iuit
 in Aphricam relicto in patria principatu Tarif, cui iniunxit, vt Iuliano Comiti au-
 xili largiretur, qui ei dedit duodecim millia bellatorũ, quos Iulianus separatim in
 Hispaniam duxit in nauibus mercatorũ, ne causa transitus perciperetur, qui omnes
 conuenerunt in monte, qui Atarif Gebel dicitur, Gebel enim Arabice, idẽ est quod mons,
 hodie autem corrupto vocabulo dicitur Gibraltar, quod cum ad Roderici Regis no-
 ticiam peruenisset, misit contra eos nepotem suum nomine Sancium, qui cum eis sæ-
 pius dimicans sæpius fuit victus, & ultimo interfectus. Vnde & Arabes sumptis ani-
 mis audaciam sumpserunt iuliano Comite eos per Beticam, que hodie dicitur Andu-
 luzia, & Lusitaniam, quam vocamus Strematuram deducente, coeperunt diruptio-
 nes, & excidia execere. Rex autem Rodericus audita strage suorum, & prouinciæ va-
 statione Gothis omnibus congregatis ad aduentũ Arabũ se obiecit, & ad occursum
 strenue properauit. Cumq; venissent ad flumen, quod Guadaleth vocatur, prope
 Alidonam, que nunc Xericium dicitur, ex alia parte sedit exercitus Aphricanus. Rex
 autem Rodericus cum corona aurea, & vestibus deauratis a duobus mulis in lecto
 eburneo ferebatur, vt Gothorũ Regum dignitas exigebat, & per octo dies continuos
 a Dominica in Dominicam dimicarunt, ita quod de Tarif exercitu fere decem & sex
 millia ceciderunt. Sed iuliano Comite, & Gothis, qui secum aderant, dure instanti-
 bus franguntur acies Christianorum, qui longa pace, & abundantia desides, imbel-
 les, & ignaui certaminis sunt inuẽti, & obicibus terga dantes die Dominica anno Do-
 mini septingentesimo quarto decimo: a Machometi vero errore principis anno no-
 nagesimo secundo, Rex Rodericus, & Christianus exercitus deuincuntur, & fuga in-
 docili perierunt. Duo autem filij Vitizæ, qui cum Iuliano Comite conspirauerunt,
 Regi Roderico in hoc prælio astiterunt, & alter a dextris, & alter a sinistris, collatera-
 les acies gubernabant, & dicuntur in præcedenti nocte cum Tarif consilium habuis-
 se, vt ipsis a bello cessantibus Gothorũ exercitus de facili vinceretur. Et Rex Rode-
 ricus cum esset magnanimus, antequã fugeret, permitteret se occidi, vt eo mortuo pos-
 set eis regnũ peruenire. Non enim credebant quod possent, vel vellent Arabes patriã
 retinere. Vnde in conflictu animis depositis quanto celsus effugerunt, & hoc ipsum Ta-
 rif promiserat, quod restitueret eis omnia, que fuerat patris sui, quod postea non imple-
 uit. Alij tamen putant hos fuisse filios Costæ fratris Roderici, qui prætendebant
 ad se regnũ pertinere, sed siue siue Vitizæ, Costæ fuissent, constat eos infideliter se habuis-
 se, prælio itaque infœliciter acto, quid Regi Roderico aduenit, ex certo nescitur, nisi

quod corona, vestes, & insignia, & calciamenta auro, & lapidibus adornata, & equus, qui Orelia dicebatur in loco tremulo iuxta flumen sine corpore sunt inuenta, quid autem de corpore fuerit factum, penitus ignoratur, nisi quod post multa tempora apud Viseum ciuitatem Portugalliae inscriptus tumulus fuit inuentus. Hic iacet Rodericus ultimus Rex Gothorum. Depingitur autem Rodericus sub luctuosa veste, ut qui superbe cum pomposis insignijs ad prelium processit, infaeliciter victus sub nigra veste miserabiliter depingitur. Habuit enim magnam lamentandi causam, & cum eius tempore Hispani regni monarchia humiliata est, Gothorum nomen apud Hispanos prorsus cessauit. Nam licet Hispaniae Reges a Rege illo descenderant, titulum tamen Gothicum dimiserunt, alijs regijs titulis sunt insigniti. Depinguntur etiam in margine iuxta eum sceleratissimi proditores. Iulianus Comes, & Opa Archiepiscopus, decet enim, ut sicut proborum virorum depinguntur imagines, ut ad memoriam nostram veniant laudandi, sic & sceleratorum, ut veniant execrandi, sicut & Iudas in cena Domini solet depingi, Tarif quoque infidelis Machometista depingitur, qui cum eis venit in exercitum Hispanorum, ut a memoria nostra non cadat ab istis Machometistis terras nostras occupatas fuisse, ut cum eos debellamus, non existimemus, quod a terris suis illos expellimus, sed quod nostras, quas violenter occuparunt, recuperamus. Concurrentia. Concurrerunt cum Roderico, & prope tempora eius in sede Apostolica Sisuius natione Romanus diebus viginti, & Constantinus natione Syrus annis septem, cum isto Constantino fuerunt in sede Apostolica nonaginta & duo Pontifices, in solio vero imperij Romani Philipus secundus imperauit anno vno, mensibus sex.

Caput. XLV.

Elagius post cladem cepit rebellare Agarenis, & principatum Hispaniae inter Christianos obtinere, sed quia hoc paulatim effectum est, clare non apparet in chronicis, quo tempore regni titulum assumpsit, licet aliqui post biennium a clade in Regem assumptum dicant. Ne tamen interruptionem ponamus, congruenter dici potest, quod ex eo die, quo Rodericus infaeliciter regnum amisit, Pelagium nutu diuino in regno feliciter subrogatum putemus, & illi illud biennium, licet in illo forsam regnum vacasset, attribuamus. Sic ergo regni eius tempora computando regnare illum coepisse existimandum est, anno Domini septingentesimo duodecimo, regni Hispaniae trecentesimo vicesimo, & regnauit annis viginti. Hic de regio Gothorum genere descendens plurimas Agarenorum ciuitates cepit, & multa praelia contra Agarenos deuicit. De caetero autem alij Reges nuncupati non fuerunt Reges Gothorum, sed Reges Legionis, vel Asturiarum. Hic Pelagius genuit duos filios, scilicet Faslam, qui post mortem eius regnauit, & Ormiseldam Reginam uxorem Alphonfi Regis catholici. Et quia in isto coepit regnum Hispaniae reparari, ideo ab eo incipit tertia computatio annorum, videlicet a reparatione regni. Obijt autem Pelagius morte communi, & depingitur armatus in manu ensen nudum habens, quia multa praelia, & urbium obsidiones gloriose peregit. Habet in scuto leonem depictum rubeum in campo albo, quae sunt arma Regum Legionis, quia ab eius tempore cessauit in Hispania intitulatio Gothorum, & arma eorum, & successit intitulatio a regno Legionis, quod forte fuit, quia prima ciuitas, quam ab Arabibus occupauit, fuit Legio, & extunc in Antea Regia ciuitas reputata est, continuantur autem haec arma in Regibus Legionis,

Anno.
dcccxiij.

REGVM HISPAN.

qui separatim in Legionē regnauerunt. Coniunguntur vero per catela scuti cum armis Castellæ, quando regna mutata fuerut. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius. Concurrentia. Concurrerunt cum Pelagio, & prope tempora eius in sede Apostolica Gregorius secundus natione Syrus, annis decem & sex, in solio vero imperij Romani Anastasius secundus imperauit annis tribus. Hic Philippum Imperatorem captū oculis priuauit. Iste in omnibus malus fuit. Huius exercitus Theodosium elegit Imperatorem, qui Anastasio deuicto ordinauit ipsum in presbyterum.

Post quem Theodosius imperauit anno vno. Secundo vero anno huius regni Pelagij obiit Childibertus Rex Francorū, & successit ei Degibertus secundus filius eius, qui regnauit annis quinque. Iste fuit tertius decimus Rex Francorum. Post quem successit Theodoricus filius eius, qui regnauit annis quindecim, & iste fuit quartus decimus Rex Francorum.

Caput. XLVI.

Anno.
dec. xxxij.

Fasila Pelagij filius cepit regnare anno Domini septingentesimo tricesimo secundo, regni Hispaniæ trecentesimo tricesimo primo, & ab eius reparatione vicesimo, & regnauit annis duobus. Hic a quodam vrsō cum venationi inlisteret, miserabiliter est interfectus. Ideo depingitur cum vrsō pugnans, quia vrsi dentibus, & brachijs depressus obiit. Concurrentia. Concurrerunt cum Fasila, & prope tempora eius in sede Apostolica Gregorius tertius natione Romanus annis decem. In solio vero imperij Romani Leo tertius imperauit annis viginti quinque. Huius tempore Sarraceni Constantinopolim venterunt, & tribus annis ciuitatem obsidentes abcesserunt, & inde multa bona abstulerunt.

Caput. XLVII.

Anno. d.
ccxxxiiij.

Alphonso huius nominis primus cognominatus Catholicus gener Pelagij post mortem Fasile cepit regnare anno Domini septingentesimo tricesimo quarto, regni Hispaniæ trecentesimo tricesimo tertio, & ab eius reparatione anno vicesimo secundo, & regnauit decem & nouem annis. Hic vir catholicus, & bellator, & magnanimus est inuentus. Ex vxore sua Ormiselda Pelagij genuit hos filios, Froilā, & Aurelium, qui regnauerunt post eum gradatim, vt sequitur, & Egimadam, quæ fuit vxor Silonis, qui propter eam regnauit. Et Ilmaraum patrem Veremundi Regis in arbore suo descripti. Et Mauracatum ex concubina, qui etiam regnauit, sicq; habuit duos filios legitimos, & vnum bastardum, & vnum generum, & duos nepotes Veremundum, & Alphonsum Castum vnum post alium in gradibus suis. Depingitur autem Alphonso armatus ensē nudum manu tenens, quia multa bella feliciter peregit. Obiit autem Alphonso morte communi. Depingitur autem in margine Ormiselda vxor eius, & Aurelius, qui regnauit post Froilam primogenitum, & Ilmaraus, qui non fuit Rex, sed fuit pater Veremundi Regis. Et Egimada vxor Silonis, qui propter eam regnum habuit, & Veremundus, & Mauracatus, qui regnauerunt, & infra in rectitudine arboris integre sunt depicti. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica Zacharias natione Græcus annis decem. In solio vero imperij Romani Constantinus quintus imperauit annis quindecim. Anno octauo regni Alphonso obiit Theodoricus Rex Francorum, & successit ei Childericus frater eius, qui regnauit annis nouem.

Caput. XLVIII.

Froila huius nominis primus post mortem patris coepit regnare anno Domini septingentesimo quinquagesimo tertio, regni Hispaniae trecentesimo quinquagesimo secundo, & ab eius reparatione anno quatuordecimo primo, & regnavit annis tredecim. Iste populavit Ovetum, & construxit ecclesiam cathedralem. Hoc tempore Homa Dux Cordubae fines Galleciae infestabat, & occurrens ei Rex Froila praelium contra Agarenos habuit, & devicit. In quo praelio quinquaginta quatuor milia Arabum ceciderunt. Postea vero apud Tangas oppidum Asturiarum a fratre suo Aurelio fuit interfectus, relinquens filium parvulum Alphonsum, qui fuit cognominatus Castus. Depingitur Froila cum ense in manu, quia Agarenos devicit, & pugione in pectore, quia ab Aurelio fratre suo occisus est. Depingitur & in margine Regina vxor eius, & Alphonsum Castus filius eius, qui postea loco suo integre depictus est. Concurrentia. Concurrerunt cum Froila, & prope tempora eius in sede Apostolica Stephanus secundus natione Romanus annis sex. In folio vero imperij Romani Constantinus sextus cum filio suo Leone imperavit annis quindecim, anno secundo huius regni Froilae Childericus Rex Francorum depulsus est a regno Franciae per Pepinum filium Cardi Marcelli, qui in Regem Francorum est assumptus auctoritate Zacharie Papae, ut habetur libro Decretorum, & regnavit annis quindecim.

Anno.
dcc. liij.

Caput. XLIX.

Aurelius Alphonso catholici filius post interitum fratris coepit regnare, anno Domini septingentesimo sexagesimo sexto, regni Hispaniae trecentesimo sexagesimo quinto, & ab eius reparatione quinquagesimo quarto, & regnavit annis sex, & morte propria vitam finivit. Depingitur Aurelius versa facie, quia fratrem suum iniuste occidit. Et quasi ex verecundia de tanto flagitio faciem non monstrans, ut alter Caym verecundans ob Abel occisum. Concurrentia. Concurrerunt cum Aurelio, & prope tempora eius in sede Apostolica Paulus natione Romanus annis decem. In folio vero imperij Romani Leo quartus imperavit annis sex.

Anno.
dcc. lxxvi.

Caput. L.

Silo gener Catholici Regis Alphonso post mortem Aurelij ex iure Hereditariae vxoris suae Regis Alphonso filiae coepit regnare anno Domini septingentesimo septuagesimo secundo, regni Hispaniae trecentesimo septuagesimo primo. Et ab eius reparatione sexagesimo. Et regnavit annis octo, cum Arabibus pacem firmavit. Et Galleciam rebellantem in monte Ciperio superavit, & suo imperio subiugavit. Obijt autem Silo morte communi, & depingitur in veste pacifica, & ense in manu prope montes, quia suos rebellantes in montibus subiecit, licet cum hostibus bellum non habuerit. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius, quia propter eam habuit regnum. Concurrentia. Concurrerunt cum Silone, & prope tempora eius in sede Apostolica Constantinus secundus natione Romanus anno vno, & Stephanus tertius natione Syrus annis quatuor. In folio vero imperij Romani Constantinus imperavit annis decem.

Anno. d.
cclxxij.

REGVM HISPAN.

Caput. LI.

Anno.
dec. lxxx.

Mauracatus commemorati Alphonſi Catholici ex cōcubina filius Si-
lone defuncto per tyrannidem Rex efficitur. Anno Domini ſeptin-
gentefimo octogefimo, regni Hifpaniæ trecentefimo ſeptuagefimo
octauo, & regnauit annis tribus. Hic Mauracatus, vt fauorē Ara-
bum acquireret, contra Dei legem multa commiſit. Puellas namq̃
virgines tam nobiles, quam plebeias ſub certo numero quolibet an-
no Arabibus dabat. Iniquus, & malus in omnibus eſt inuentus. Obijt morte com-
muni. Depingitur Mauracatus in veſte longa, & coopertus clamyde iuxta morem
Arabum, quia cum Arabibus turpem amicitiam fecit. Concurrentia. Concurrerunt
cum Mauracato, & prope tempora eius in ſede Apoſtolica Adrianus primus
annis quatuordecim. In ſolio vero imperij Romani Nicephorus imperauit annis
nouem.

Caput. LII.

Anno. d.
cc. lxxxiiij.

Veremundus huius nominis primus filius Bilmarai, filij Alphonſi
cognomento Catholici, Mauracato mortuo in Regem eligit. An-
no Domini. DCC. LXXXIII. regni Hifpaniæ trecentefimo
octogefimo primo, & ab eius reparatione ſeptuagefimo primo, &
regnauit annis duobus. Hic fuit magnanimus, & regnum ſponte
dimiſit, recolens ſe olim ordinem diaconi ſuſcepſiſſe, & conſobrinum
ſuum Alphonſum, qui ad Nauarros confugerat, reuocauit, & in regno ſuſtituit ſue-
ceſſorem, & cum eo alijs quatuor annis, & ſex menſibus dulciſſimam duxit vitam,
& communi morte vitam finiuit, cū vxore ſua Iurelione, quam a ſe propter concien-
tiam ordinis ſeparauit, relictis ex ea duobus filijs paruulis Ranimiro, qui fuit Rex, &
Garſia. Depingitur Veremundus in veſte longa, & pacifica, quia bella non geſſit.
Depingitur etiam in margine Regina vxor eius, & duo filij eorum Ranimirus, qui
fuit Rex, & Garſias, qui cum Ranimiro fratre corregnauit. Concurrentia. Concur-
rerunt cum Veremūdo, & prope tempora eius in ſede Apoſtolica Leo tertius natio-
ne Romanus annis viginti tribus. In ſolio vero imperij Romani Michael impera-
uit annis duobus.

Caput. LIII.

Anno.
dec. lxxxv.

Alphonſus ſecundus cognominatus Caſtus, filius Regis Froilæ coe-
pit regnare anno Domini ſeptingentefimo octogefimo quinto, re-
gni Hifpaniæ octogefimo tertio, & ab eius reparatione ſeptuagefi-
mo tertio, & regnauit annis quadraginta vno. Hic fuit optimus
Rex, & ædificator eccleſiarum, & reædificauit eccleſiam Oueten-
ſem. Et quia deſiderabat in ea ponere aliquam precioliſſimam cru-
cem, Deus voluit, vt miraculoſe per Angelum crux inſignis fieret, quæ hodie ibi in-
ter reliquias in magna veneratione habetur. Hic dicitur deuiciſſe Carolum magnum
Regem Francorum, & Rolandum, & alios famoſiſſimos milites vocatos Pares in
Nauarra apud Ronces valles, vbi Carolo ad Hifpaniā venienti obuiam occurrebat.
Hic Caſtus vocatus ſine liberis deceſſit. Depingit hic Alphonſus ſenex in veſte longa,
& honeſta angelis ſibi dantibus crucem, quā fabricauerant. Concurrentia. Concur-
rerunt cum Alphonſo, & prope tēpora eius in ſede Apoſtolica Stephanus quartus
natione Romanus ſedit menſib⁹ ſeptē, Et Paſchaſius natiouē Romanus annis ſeptem.
Et Eugenis

& Eugenius secundus natione Romanus annis tribus. In solio vero Imperij Romani Carolus Magnus Rex Francorum electus fuit in Imperatorem Romanorum anno vno, regni huius Alphonsi vicesimo tertio. Et ex tunc coeperunt esse simul Reges Francorum, & Imperatores, quod durauit aliquo tempore.

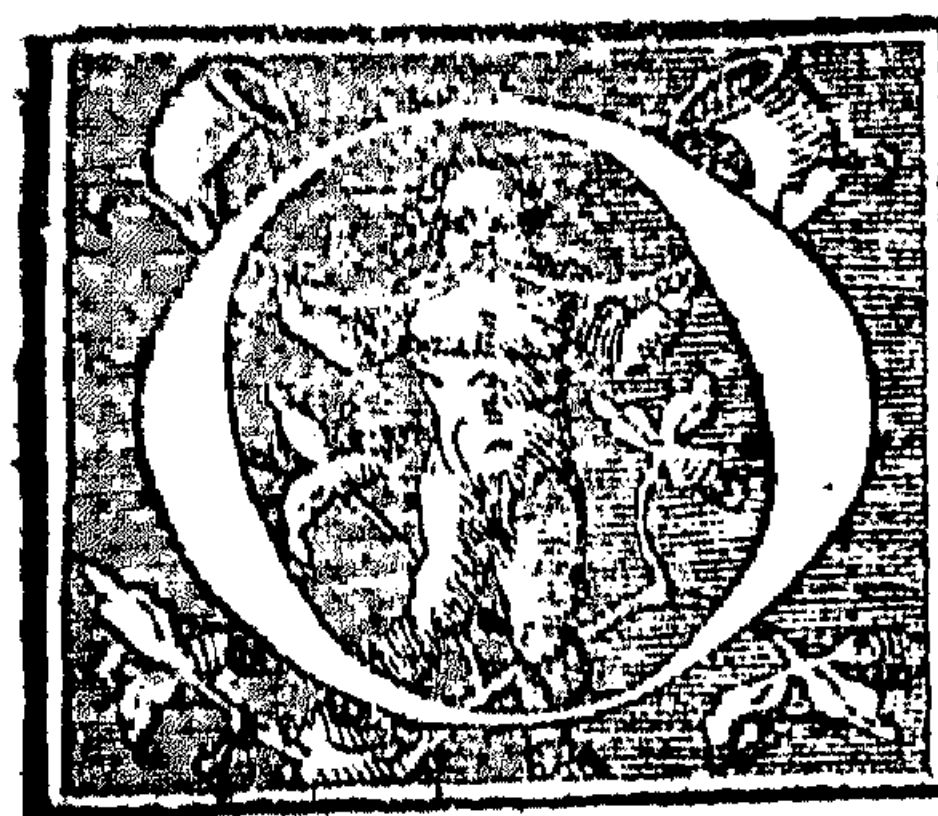
Caput. LIII.

Ranimirus huius nominis primus filius Regis Veremundi cepit regnare anno Domini octingentesimo vicesimo tertio, regni Hispanie quadringentesimo vicesimo quarto. Et ab eius reparatione centesimo decimo quarto. Et regnauit annis sex mensibus nouem. Hic cum Arabibus decertauit in illo celeberrimo praelio campestri, quod apud Calagurram habitum est, in quo sanctus Iacobus apparuit, & deuicta immensa copia Arabum vota emissa fuerunt de dando perpetuis temporibus ex quolibet iugere bouum, seu iumentorum serentium certam mensuram grani ecclesie sancti Iacobi, quae hodie in multis huius regni prouincijs exoluitur. Ex illo autem praelio in antea consueuerunt Hispani, cum praelijs campestribus pagnant, eleuatis dextris clamando inuocare sanctum Iacobum. Obijt morte communi relicto Ordonio filio. Depingitur hic Ranimirus dormiens in castris armatus, eo quod sic dormienti apparuit ei sanctus Iacobus. Depingitur etiam in margine vxor eius, & Gargas frater, qui licet non fuit Rex, correignauit tamen cum eo, & Ordonius filius eius, qui post eum regnauit, qui infra depingitur integre in rectitudine arboris. Concurrentia. Concurrerunt cum Ranimiro, & prope tempora eius in sede Apostolica Valentinus natione Romanus diebus quadraginta. Et Gregorius quartus natione Romanus annis decem & sex. In solio vero Imperij Romani Ludouicus Rex Francorum imperauit annis decem & octo.

Anno. de
cc. xliij.

Caput. LV.

Ordonius huius nominis primus filius Ranimiri cepit regnare anno Domini octingentesimo vicesimo septimo, regni Hispaniae quadringentesimo vicesimo. Et ab eius reparatione centesimo vicesimo, & regnauit annis decem. Hic deuicit in praelio Muzam Regem Cordubae, in quo praelio dicuntur occisi duodecim millia milites Arabes, & alij plurimi pedites. Obijt autem Rex aegritudine podagrica relicto filio Alphonso, qui fuit Rex, & alijs filijs, videlicet Veremundo, & Nunnio, & Ordonio, & Froila. Depingitur armatus sub capa longa. Depinguntur etiam in margine Regina vxor eius, & praefati filij Veremundus, & Nunnus, Ordonius, & Froila. Concurrentia. Concurrerunt cum Ordonio, & prope tempora eius in sede Apostolica Sergius natione Romanus annis tribus. In solio vero Imperij Romani Lotarius imperauit annis decem. Huius tempore Sarraceni funditus ecclesias beatorum Apostolorum Petri, & Pauli cum omnibus Romanorum finibus dilapidarunt.

Anno. de
ccxxvij.

Caput. LVI.

Alphonsus huius nominis tertius cognominatus Magnus filius Regis Ordonij cepit regnare anno Domini octingentesimo tricesimo tertio, regni Hispanie quadringentesimo, & ab eius reparatione centesimo tricesimo, & regnauit annis quadraginta. Hic genuit duos filios, videlicet Garsiam, Ordonium, & Froilam, qui omnes fuerunt Reges, vnus post

Anno. de
cc. xxxvij.

REGVM HISPAN.

alium. Et vnum alium vocatum Gundisaluum, qui fuit Archidiaconus Ouetensis. Iste erigi fecit ecclesiam Compostellanam in cathedralem, & postea fuit crecta in Metropolitanam. Huic rebellauit Bernardus de Carpio famosus Varo. Obijt autem Alphonfus apud Zamoram morte communi. Depingitur sub cultu armorum, quia bella gloriose gessit. Depingitur etiam in margine Ximena Regina vxor eius, & quatuor filij tres Reges, & vnus Archidiaconus. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica Leo quartus natione Romanus annis octo, post obitum Leonis Ioannes Anglicus natione Maguntinus sedit annis duobus, & mortuus est, fertur per aliquos, quod erat foemina. Et Benedictus tertius annis duobus. In solio vero Imperij Romani Ludouicus secundus imperauit annis viginti.

Caput. LVII.

Anno. de
cc. lxxxij.

Garcia primogenitus Alphonfi cepit regnare anno Domini octingentesimo octogesimo tertio, regni Hispaniae quadringentesimo octogesimo sexto, & ab eius reparatione centesimo septuagesimo sexto, & regnauit annis tribus. Obijt apud Zamoram iuuenis absq; liberis morte communi. Ideo depingitur iuuenis, & in veste pacifica, quia non legitur bella gessisse. Concurrentia Concurrerunt cum Garcia, & prope tempora eius in sede Apostolica Adrianus secundus natione Romanus annis quinque. In solio vero Imperij Romani Carolus secundus cognominatus Caluus Rex Francorum regnauit in Francia annis vndecim, & in Imperio anno vno mensibus nouem.

Caput. LVIII.

Anno. de
cc. lxxxvij.

Ordonius secundus frater Garci cepit regnare anno Domini octingentesimo octogesimo septimo, regni Hispaniae quadringentesimo nono, & ab eius reparatione centesimo septuagesimo nono, & regnauit annis octo mensibus sex. Hic multa praelia contra Arabes vicit, semel tamen ab eis fuit deuictus, in praelio apud vallem Iunquerem, quo plurimi ex catholicis ceciderunt, & aliqui captiui fuere. Inter quos duo Episcopi Legionensis, & Asturiensis capti sunt. Et pro Episcopo Legionensi Pelagius nepos eius obses datus apud Cordubam pro fide catholica martyrium suscepit. Hic Ordonius Comites Castellae, qui Regi Legionis tunc obediabant ad palatium regium venientes sub securitate eius occidi fecit. Quam ob rem Castellani Regibus Legionis ex tunc in antea rebellauerunt, & sibi duos iudices constituerunt, ex nobilibus, & prudentioribus regni, videlicet Nunium Rasuram auum celeberrimi, & bellicosissimi Principis Fernandi Gundisalui Comitis, & Lainu Caluum proauu proauu insignis bellatoris Roderici de Biuar, q Cidus cognominatus est, quod in lingua Arabica Dominu sonat. Ex utroq; autem horum iudicum Reges Castellae descendunt per aliqua latera, vt infra suo loco in duobus ramis arboris demonstrabitur, quorum vnus ramus, in quo Fernandus Comes ad dexteram: alius, in quo Cidus ad sinistram per respectum ad arborem depinguntur. Obijt autem Ordonius apud Zamoram absq; liberis morte communi. Depingitur armatus, quia plurima bella gessit. Depinguntur etiam in latere Regina vxor eius, & Pelagius martyr, qui fuit tempore eius. Concurrentia. Concurrerunt cum Ordonio, & prope tempora eius in sede Apostolica Ioannes octauus

annis. In solio vero Imperij Romani

Carolus secundus Rex Francorum, qui tunc imperabat, obiit anno tertio eiusdem Ordonij, & successit ei in Imperio Carolus tertius filius eius, qui imperavit annis duodecim. Et in regno Franciæ Ludouicus secundus filius eiusdem Imperatoris, & Regis Caroli, & regnavit annis duobus. Iste fuit decimus nonus Rex Francorum.

Anno quinto eiusdem Regis Ordonij obiit Ludouicus Rex Francorum, & successit ei Carolus tertius frater eius, qui regnavit annis sex. Iste fuit vicesimus Rex Francorum.

Caput. LIX.

Roila huius nominis secundus frater Ordonij, & filius Alphonſi tertij cepit regnare anno Domini octingentesimo nonagesimo quarto, regni vero Hispaniæ quadringentesimo nonagesimo septimo, et ab eius reparatione centesimo octogesimo septimo, & regnavit anno vno mensibus duobus. Hic genuit quatuor filios, Alphonsum quartum, & Ranimirum secundum, qui ambo Reges fuerunt, & alios duos Ordonium, & Froilam, qui non fuerunt Reges. Hic occidit absq; culpa filios Dimundi magnatis, & fratrem eius Freminum Episcopum relegavit, & ob hæc crimina, vt creditur, lepra percussus vitam finiuit. Depingitur Froila in veste pacifica, quia bella non gessit. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius, & duo filij, qui non fuerunt Reges, videlicet Ordonius, & Froila. Concurrentia. Concurrerunt cum Froila, & prope tempora eius in sede Apostolica Martinus secundus anno vno. In solio vero Imperij Romani Arulplus imperavit annis duodecim.

Anno. dē
cc. xc. iij.

Caput. LX.

Alphonſus huius nominis quartus filius Froilæ Regis cepit regnare anno Domini octingentesimo nonagesimo quinto, regni vero Hispaniæ quadringentesimo nonagesimo octavo, & regnavit annis quinque mensibus septem. Hic ex Ximena vxore genuit Ordonium vocatum Malum, & monachus effectus regnum Ranimiro fratri dimisit. Sed leuitate ductus penituit, & cum regnum recuperare vellet a Ranimiro fratre suo iam Rege facto apud Legionem obſeſſus captus, & excæcatus in vinculis vitam finiuit. Depingitur Alphōſus cæcus in veste longa, quia bella non gessit, & cæcus mortuus est. Depingitur etiã in margine Regina vxor eius, & Ordonius filius eius cognomēto Malus, qui postea regnum assumpsit. Concurrentia. Concurrerunt eū Alphonſo, & prope tēpora eius in sede Apostolica Stephanus quintus annis sex, & Fermosus anno vno, & Bonifacius tertius quindecim, & Stephanus sextus anno vno. In solio vero Imperij Romani Ludouicus secundus imperavit annis sex. Anno secundo huius regni Alphonſi obiit Carolus Rex Francorū, & successit ei Ludouicus tertius, qui regnavit annis . . . Iste fuit vicesimus primus Rex Francorum.

Anno. dē
cc. xcvi.

Caput. LXI.

Ranimirus huius nominis secundus frater Alphonſi, & filius Froilæ cepit regnare anno Domini nongentesimo primo, regni Hispaniæ quingentesimo tertio, & ab eius reparatione cētesimo nonagesimo tertio, & regnavit annis decē & nouē duobus mēſibus. Hic genuit duos filios, qui ambo Reges fuerunt Ordoniū, & Sanciū. Et multis bellis prospere actis obiit morte cōmuni. Depingitur ensem in manu habens, q̄a bella gessit. Depingit etiã in margine vxor eius, & Sanciū cognomēto Grosſus, qui postea fuit Rex. Cōcurrētia. Concurrerūt eū Ranimiro, & prope tēpora eius

Anno. dē
ccc. i.

REGVM HISPAN

in sede Apostolica Romanus diebus quindecim, & Theodorus natione Romanus diebus quindecim, & Ioannes nonus annis duobus, & Benedictus quartus annis tribus, & Leo quintus diebus quadraginta, & Christoforus mensibus sex. Hic de Patu eiectus est, & factus est monachus. In solio vero Imperij Romani Verengarius primus imperavit annis quatuor, & Rorardus imperavit annis septem, qui fuit Alemanus. Anno primo huius Regis Ranimiri obiit Ludouicus Rex Francorum, & successit ei Carolus quartus cognominatus Simplex, qui regnavit annis viginti quinque, qui fuit vicesimus secundus Rex Francorum.

Caput. LXII.

Anno. dc
ccc. xxx.

ORdonius huius nominis tertius filius Ranimiri coepit regnare anno Domini nongentesimo vicesimo, regni Hispaniae quingentesimo vicesimo secundo, & ab eius reparatione ducentesimo duodecimo, & regnavit annis quinque. Hic genuit Veremundum, qui fuit Rex. Obiit autem apud Zamoram morte communi. Depingitur in veste pacifica, quia bella non gessit. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius, & Veremundus filius, qui postea fuit Rex. Concurrentia. Concurrenterunt cum Ordonio, & prope tempora eius in sede Apostolica Sergius natione Romanus annis septem, & Anastasius natione Romanus annis duobus. In solio vero Imperij Romani Verengarius secundus imperavit in Italia annis septem. Anno secundo huius regni Ordonij obiit Carolus Rex Francorum, & successit ei Ludouicus quartus filius eius, qui regnavit annis decem & septem, iste fuit vicesimus tertius Rex Francorum.

Caput. LXIII.

ORdonius quartus cognominatus Malus, filius Alphonfi Regis excæcati vsurpare conatus est regnum. Habuit autem filiam Comitum Fernandi Gundisalvi in vxorem. Sed propter malitiam eius abstulit eam ab eo. Comes ipse vero fugatus a regno per Sancium Regem apud Cordubam occisus est. Ideo depingitur cum gladio in pectore fixo. Nec computantur ei anni regnandi, nec concurrentia. Quia hæc omnia attribuuntur Sancio.

Caput. LXIII.

Anno. dc
ccc. xxxvi.

SANCIVS huius nominis primus cognominatus Grossus, filius Ranimiri, & frater Ordonij tertij coepit regnare anno Domini nongentesimo vicesimo sexto. Regni vero Hispaniae quingentesimo vicesimo sexto, & ab eius reparatione ducentesimo decimosexto, & regnavit annis duodecim. Contra hunc rebellavit Ordonius malus filius Alphonfi Regis excæcati, & se Regem vocavit. Sed fugatus a regno prope Cordubam, ut præmisimus, occisus est. Huius Sancij tempore Fernandus Gundisalvi Comes bellum contra Arabes continue gerens multa prælia gloriose gessit cum hoc Rege Sancio, ut fertur, idem Fernandus illum contractum, qui vulgariter narratur super equo, & accipitre, iniuit, cuius occasione Castella a subiectione Regum Legionis ex toto liberata est. Obiit autem Sancius (ut aiunt) ex veneno in pomo sumpto, relicto Ranimiro filio, qui fuit Rex. Depingitur Sancius in veste pacifica, & grossus corpore, quia magna pinguedine occupatus erat. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius, & Ranimirus filius, qui etiam fuit Rex. Concurrentia. Concurrenterunt cum Sancio, & prope tempora eius in sede Apostolica Anastasius Tertius natione Romanus

annis duobus, & Laudo natione Romanus mensibus sex, & Ioannes decimus sedit
 anni s tredecim. In folio vero Imperij Romani Enricus primus imperauit annis de-
 cem & octo.

Caput. LXV.

Ranimirus huius nominis tertius filius Sancij cœpit regnare anno
 Domini nongentesimo tricesimo septimo, regni Hispaniæ qui ngen-
 tesimo tricesimo nono. Et ab eius reparatione ducentesimo vicesimo
 nono, & regnauit annis viginti quinque, obiit absq; liberis apud Le-
 gionem morte communi. Huius Ranimiri tempore, illi famosi no-
 biles vocati Infantes de Salas filij nobilis viri Gundisalui Gustios
 ab Arabibus occisi sunt dolo, & coniuratione Enrici de Lara auunculi sui. Depingit
 tur Ranimirus in veste pacifica, quia bella non gessit. Concurrentia. Concurrerunt
 cum Ranimiro, & prope tempora eius in sede Apostolica Leo sextus natione Romā-
 nus mensibus sex, & Stephanus natione Romanus mense vno, & Ioannes vndeci-
 mus natione Italicus mensibus decem, & Stephanus octauus mensibus quatuor. In
 folio vero Imperij Romani Hugo imperauit annis sex, & Verengarius tertius im-
 perauit annis septem. His temporibus maximum schisma fuit in Italia. Anno deci-
 monono huius regni Ranimiri obiit Ludouicus, & successit ei Lotarius primus,
 qui regnauit annis triginta tribus, iste fuit vicesimus quartus Rex Francorum.

Añ. dccc
 xxxvij.

Caput. LXVI.

Veremundus huius nominis secundus filius Regis Ordonij tertij mor-
 tuo Sancio patruo suo, & Ranimiro consobrino, regnum, quod ad
 eum reuolutum erat, suscepit anno Domini nongentesimo sexagesi-
 mo secundo, regni Hispaniæ quingentesimo quadragesimo quarto, &
 ab eius reparatione ducentesimo tricesimo quarto, & regnauit annis de-
 cem & septem. Hic duxit duas vxores, ex quarum prima genuit Al-

Añ. dccc
 lxxij.

phonsum, qui post eum regnauit. Huius tempore Almanzor Dux Arabum multa
 mala Christianis intulit, & vsq; ad Compostellā fertur accessisse. Sed hic Veremun-
 dus Rex, & Garfias Fernandi Comes Castellæ simul contra eum procedentes apud
 Calatañazor in famosissimo prelio illum deuicerunt. Qui ex huius victoriæ dolo-
 re, cum vincere assuetus esset, intra paucos dies dicitur decessisse. Hic Veremundus
 falsa seductione ductus a Thaulpho Episcopo Compostellano ad se taurū ferocem in-
 ieci iussit, Episcopus vero benigne spectans suscepit, & taurus mansuete accedens cor-
 nua in manibus eius dimisit, quo miraculo viso Rex stupefactus de commisso pœ-
 nituit. Iste idem Rex Athaulphum Episcopum Ouetensem incarcerauit, quo in carce-
 re existente siccitas magna venit in terra, donec Rex poenituit, illumq; liberauit, & il-
 lo liberato pluuia de caelo descendit. Obijt autē Veremundus ex podagra ægritudi-
 ne, & depingitur cum malis pedibus, & baculo in manu. Quia propter podagram
 incedere libere non valebat. Depingitur etiam in margine Archiepiscopus Compo-
 stellanus cum tauro, & Episcopus Ouetensis in turri vbi erat in carceribus, & duæ
 Reginae vxores eius, & Alphonfus filius eius, qui fuit Rex, & Eluira filia, quæ fuit
 monialis. Concurrentia. Concurrerunt cum Veremundo, & prope tempora eius
 in sede Apostolica Martinus tertius natione Romanus annis tribus, & Agapitus se-
 cundus natione Romanus annis octo, & Ioannes duodecimus annis septem. In so-
 lio vero Imperij Romani Ioannes secundus imperauit annis duobus, & Verenga-
 rius quartus annis duodecim.

REGVM HISPAN.

Caput. LXVII.

Anno. dc.
ccc. lxxix.

Alphonfus huius nominis quintus filius Veremūdi coepit regnare anno Domini noningētesimo septuagesimo nono, regni Hispaniæ quingentesimo sexagesimo primo, & ab eius reparatione ducentesimo quinquagesimo primo, & regnavit annis viginti septem. Hic genuit Veremundum, qui successit in regno, & Sanciam, quæ nupsit Fernando filio Regis Navarrae, qui fuit Rex Castellæ, & postea propter eam fuit Rex Legionis, ut infra dicitur. Hic Alphonfus cum teneret obsesam Viseum civitatem Portugalliae, quæ tunc erat Arabum, & quadam die ambularet in circuitu eius inspicendo muros, sagitta e muro emissâ lethaliter est percussus, ex quo vulnere vitam finivit. Huius tempore Sancius Comes Castellæ devicit Arabes in vno magno prælio apud Cordubam. Ierat enim in auxilium cuiusdam Arabis contra aliū Arabem Regem. Depingit Alphonfus armatus sagitta in corpore fixa, quia sagitta perijt. Depingitur etiam in margine Regina vxor eius & Sancia filia eius, quæ postea fuit Regina Castellæ, & Legionis. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica Benedictus quintus mensibus sex, & Leo octavus anno vno, & Ioannes tertiusdecimus annis octo, & Benedictus sextus anno vno, & Bonus anno vno, & Bonifacius septimus annis octo. In solio vero Imperij Romani Otho primus imperavit annis duodecim, & Otho secundus annis viginti. Anno nono huius Regis Alphonfi obiit Lotarius Rex Francorum, & successit ei Ludouicus quintus filius eius, qui regnavit in Francia annis duobus, iste Ludouicus fuit vltimus Rex Francorum ex regali prosapia Pipini, & Carlensuini. In ipso siquidem defecit regalis progenies Caroli Magni, quæ regnaverat annis ducentis & triginta octo, translato regno ad progeniem Comitum Parisiensium: anno vndecimo huius Regis Alphonfi post mortem Ludouici Regis Francorum regnavit in Francia Robertus Prissimus filius Hugonis parisiensis Comitis, qui regnavit cum patre suo annis novem, & post mortem patris annis triginta tribus. Iste fuit vicimus quintus Rex Francorum.

Caput. LXVIII.

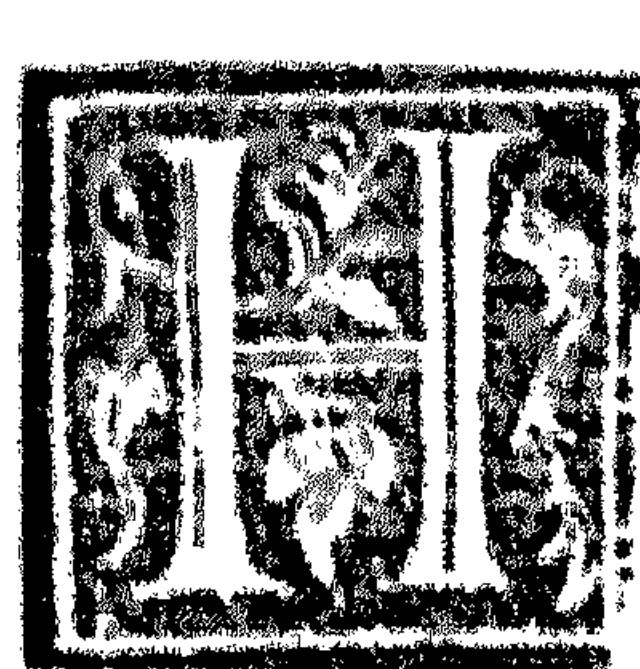
Anno. M.
vi.

Veremundus huius nominis tertius filius Alphonfi Quinti coepit regnare anno Domini millesimo sexto, regni Hispaniæ quingentesimo octogesimo octavo, & ab eius reparatione ducētesimo septuagesimo octavo, & regnavit annis decem. Hic Veremundus desponsavit Sanciam sororem suam cum Infante Garzia filio Sancij Comitis, & Domini Castellæ, qui Garzias fuit proditorie interfertus apud Legionem, & post mortem eius hæc Sancia fuit desponsata Fernando filio Sancij vocati Maioris Regis Navarrae, qui postea fuit primus Rex Castellæ propter vxorē suam, quæ erat filia Comitis Sancij. Et cum inter hos Fernandum, & Veremundum dissensio exorta fuisset, in prælium venerunt, illisque apud Carrionem ad inuicem pugnantibus Veremundus victus, & mortuus est, & absque liberis obiit, & regnum Legionis translatum est ad Fernandum Regem Castellæ propter Sanciam vxorem suam, & sic fuerunt tunc vnita regna Castellæ, & Legionis. Depingitur Veremundus armatus lancea fixa in corpore, quia in prælio occisus est. Concurrentia. Concurrerunt cum Veremundo, & prope tempora eius in sede Apostolica Benedictus septimus annis octo, & Ioannes quartusdecimus mensibus septem, & Ioannes quin-

tusdecimus quatuor, & Ioannes decimus sextus natione Romanus mensibus decē, & Gregorius quintus natione Saxo annis duobus, & Ioannes decimus septimus natione Græcus mensibus decem, & Silvester secundus natione Gallicus annis quatuor. In folio vero imperij Romani Otho tertius imperauit annis decem.

Caput. LXIX.

Vt usque in hac arbore textura facta est Regum Legionis. Nam licet in Castilla Comites gubernarent absque recognitione superioris, non tamen titulum regium assumpserunt. Sic ergo prima gubernatio Hispaniae ab Athanarico, quem primum in arbore posuimus, usque ad Rodericum inclusiuē fuit sub titulo regio Gothorum. Ideo illis depinximus arma Gothica, quibus hodie vtuntur Reges Daciae, qui etiam intitulantur Reges Gothorum. Demum post ingressum Arabum magna ex parte Hispania occupata, & regno ad angustos fines reducto, regnauit Pelagius, qui de regio genere Gothico erat. Sed non est intitulatus Rex Gothorum, assumpsit enim titulum a Legionē, vel Asturijs, & vocatus est interdum Rex Legionis, aliquando Asturiarum. Ideo depinximus ei, & successoribus suis arma Legionis sola, Leonem videlicet rubeum in campo albo. Darauit autem haec intitulatio absque eo, quod in Castilla aliquis Rex esset usque ad Sancium inclusiuē, qui cum Rex Navarrae esset, propter uxorem, quae filia Sancij Comitis Castellae erat, Castellam habuit. Et extunc in Castilla regius titulus fuit, vt in arboris discursu patebit. Et vt clarins radix istius arboris ex omni parte clarescat, non incongruum puto ad memoriam reducere, quod nobilis quidam de partibus Lugorniae ad Nauarram veniens Arabibus expullis regni titulum in ea assumpsit. Hic autem vocabatur Enecus Arista, & fuit primus Rex Nauarrorum. Et post eum filius Garfias cognomento Eneci, quia filius Eneci erat, illis enim temporibus etiam Reges a patribus cognomina accipiebant, ac post eum Sancius filius eius, quem ferunt a matre pregnante, & ab Arabibus lancea percussa, per aperturam vulneris extractū fuisse. Hic Sancius Abarca cognominatus est euentu, ex eo quod montes tempore niuium ad bellandū contra Arabes transiens, quia pedibus transire oportebat, Abarcis iuxta rusticorum morem vsus est, totusque exercitus suus Abarcarum ministerio niues pertransit, propter quam animositatem, animique ad pugnandum feruorem Abarca cognomen assumpsit. Post hunc regnauit Garfias filius eius, huius nominis secundus, qui Tremulentus cognominatus est, quia licet strenuus in armis esset, tamen cum praelium illud ingredi oportebat, membra tremeabant. Hic fuit quartus Rex Nauarrorum, & post hunc regnauit Sancius filius eius, qui cognominatus est Maior. Hic Castellae regnum propter uxorem assumpsit, & ponuntur infra in rectitudine arboris hi quatuor Reges Navarrae, videlicet Enecus, Garfias, Sancius, & alius Garfias, licet in Castilla non regnarunt, vt sciatur, tamen a qua radice descendit Sancius, qui propter uxorem in Castilla primus regnauit eos hic nominauimus.

Enecus
Arista.
Garfias
Eneci.

Sancius
Abarca.

Garfias
Tremu-
lentus.
Sancius
Maior.

Caput. LXX.

Ominatis supra proximis Regibus Navarrae, & in recta linea arboris politis, a quibus per lineam masculinam Sancius Maior, demum Fernandus filius eius Reges Castellae descendunt. Deinde in margine descriptis Nunio Rasura, vno de iudicibus Castellae, ac Comite Ferdinando, ceterisque Comitibus, de quorum genere Ferdinandus Rex ex latere materno propagatus est. Congruens est, vt

REGVM HISPAN.

Lainus
Rasura.

non omittamus illos, per quorum texturā Reges Castellę a Laino Caluo vna cū Nunio Rasura Castellę iudice per lineā maternā processerunt, licet non in præfatu Fernandum, sed in Alphonsum octauum vnum ex descendētib; eius, qui prælium Vbetę deuicit, & monasterium de Huelgas ædificauit. Illa linea deriuata est in modum, qui sequitur. Lainus Caluus vna cum Nunio Rasura iudicauit Castellā. Hic genuit Fernandum, a quo genitus est Lainus Fernandi, qui genuit Nunium Laini, a quo genitus Lainus Nunij, qui genuit Didacum Laini. Qui ex vxore sua Theresia Nunij, quę neptis fertur fuisse ex cōcubina Regis Legionis, genuit illū strenuum bellatorem Rodericum cognomento Cidi, qui fuit pater Eluirę Reginę Nauarrę, a qua natus est Garsias Rex Nauarrę pater Blanche, quę fuit Regina Castellę, vxor Sancij Regis cognomento Desiderati. Ex quorum matrimonio præfatus Rex Alphonsus octauus procreatus est, fuit autem hic Alphonsus vndecimus a Laino Caluo, & quintus a Cido, & duodecimus a Nunio Rasura, & decimus a Comite Fernando Gundisalu. Depinguntur autem descendentes per lineā Laini Calui in margine omnes per capita exempto Cido, qui propter strenuitatem operum depingitur integre, & supra equum, sicuti Fernandus Comes, hi enim duo inter ceteros strenuos Hispaniæ bellatores famosi nimium fuerunt, illorumq; celebris fama nostris temporibus durat.

Caput. LXXI.

Sicuti Reges Nauarrorum præmisimus, vt clarius seiretur, a qua radice Sancius Maior descendebat, sic non incongruum est, vt nomenus Castellę gubernatores, a quorum sanguine Fernandus Rex Sancij Regis filius ex latere materno descendit. Ad mentem ergo reducendum est, quod antiquis temporibus regnum Castellę aliquantuliter Reges Legionis in superiores cognoscebat. Sed cum Ordonius huius nominis secundus, qui in Legionem regnabat, ad se euocasset, illiq; secure ad præsentiam regiam irent, ille, nescio quo spiritu ductus, illos occidi fecit, quo sceleratissimo facinore Castellani nimium, & non immerito moti ab obedientia Regum Legionis perpetuo recesserunt. Et ne absq; gubernatore vagarentur, ex nobilibus regni duos sibi iudices elegerunt. Quorum vnus Nunius Rasura, alius Lainus Caluus vocabatur, & ex utroq; eorum Reges moderni descenderunt. Sed quia prius stirps Nunij Rasurę stirpi regię coniuncta est, illam primo describamus. Deinde stirpē Caini Calui, quę tardius regio generi vnita fuit, enarremus. Fuit namq; Nunius Rasura iudex Castellę. Et post illum iudicauit Gundisaluus Nunij filius eius, quia, vt diximus, mos antiquorum erat filio cognomen patris apponere. Hic fuit pater Ferdinandi Gundisalu, qui iam non solum iudicis, sed Comitum nomen assumpsit. Cuius corpus apud monasterium de Arlanza quiescit. Post hunc gubernauit Castellam Garsias Ferdinandi Comes filius eius, qui in monasterio de Cardena tumultatus est. Cui successit Sancius Comes filius eius, qui monasterium de Oña ædificauit, & in eo sepultus quiescit. Post hunc incepit gubernare Castellam infans Garsias filius eius, qui adolescens apud Legionem occisus, absq; liberis obiit. Deuolutumq; est regnum ad Eluiram sororem suam vxorem Sancij Regis Nauarrę, ex quibus ortus est Fernandus Rex sextus a Nunio Rasura primo iudice Castellę. Et quartus a Comite Fernando Gundisalu. Depinguntur autem hi progenitores sui in margine vno per capita, solo Comite Fernando integre, armatoq; supra equum depicto, quia strenuitas, & singularitas operum eius, vt singularius depingeretur, merito poscunt.

Caput. LXXII.

Sancius Rex Navarrae dictus Maior filius Garfiae Tremulenti Regis Navarrae genuit ex Eluira filia Sancij Comitis Castellae vxore sua duos filios Garfiam, & Fernandū, & ex concubina alium, qui dictus est Ramirus. Et quia infans Garfias filius Sancij Comitis Castellae apud Legionem per ditionem filiorum Comitis Vele occisus est, priusquam Sancia filiam Regis Legionis sponsam suam in matrimonium duceret, dominium Castellae deuolutum est ad Eluiram Reginā Navarrae, & eius causa ad Sancium virum eius, qui potest dici primus Rex Castellae. Sed quia paruo tēpore se intitulauit Regem Castellae, non computantur illi tempora regnandi. Diuisit autem dominia sua, & Nauarram dedit Garfiae primogenito, Castellam Fernādo secundo genito, Aragoniam Ramiro bastardo, qui primus in Aragonia Rex vocatus est. Et Fernandus fuit primus, qui segregatim in Castella Regium titulum assumpsit. Ideo in eo computantur tempora regnandi. Sed quia Sancius pater eius habuit dominium Castellae vna cum dominio Navarrae, & Aragoniae, depinguntur iuxta eum duo scuta, vnum cum armis Castellae ad dexteram, & aliud cum armis Navarrae, & Aragoniae ad sinistram, ipse vero depingitur in veste longa tanquam vir magnae autoritatis. Depingitur etiam in margine Eluira vxor eius, & tres filij Fernandus Castellae, Garfias Navarrae, Ramirus Aragoniae Reges. Non additur enim concurrentia, quia infra addetur Fernando.

Caput. LXXIII.

Fernandus huius nominis primus filius Sancij dicti maioris Regis Navarrae coepit regnare in Castella anno Domini millesimo decimo septimo, regni Hispaniae quingentesimo nonagesimo octauo, & ab eius reparatione ducentesimo octogesimo octauo, & regnauit annis quadraginta. Hic duxit vxorem Sancia filiam Alphonfi Regis Legionis, sorore Veremundi Regis. Et cū hic Veremundus absque liberis in praelio cecidisset, Fernandus propter Sancia vxorem suam regnum Legionis obtinuit. Et sic fuit primus, qui Rex Castellae, & Legionis intitulatus est. Hic genuit ex vxore sua Sancium, & Alphonsum, qui ei, vnus post alium, in regno successerunt, & Garfiam, qui Rex Galleciae vocatus est, sed captus in vineulis ferreis decessit, & Vrracam dominam Zamorae, & Eluiram dominam Tauri sororem eius. Ex concubina vero genuit Fernandum, qui fuit Cardinalis. Hic Rex optimus, & bellicosissimus Coimbriam diuturna obsidione expugnatam sancto Iacobo visibiliter apparente obtinuit, & magnam partem Portugalliae cum ea. In huius regia camera insignis Rodericus de Biuar, qui strenuitate operum Cidi cognomentum accepit, quod in lingua Arabica dominum sonat, adolescens nutritus est, & sub eo arma exercere coepit. Obijt Fernandus morte communi apud Cabezonem prope Vallemoleti. Depingitur in equo armatus sancto Iacobo clauis ciuitatis Colubae tradente, quia cum diuino auxilio ad preces sancti Iacobi ciuitatem habuit. Depingitur etiam in margine Sancia Regina vxor eius, & Sancius, & Alphonfus filij eius, qui in Castella post eum regnauit, & Garfias, qui Rex Galleciae intitulatus est, licet in vineulis decessit, & filia eius Vrraca domina Zamorae, & Eluira domina Tauri, necnon Fernandus filius eius ex concubina, qui fuit Cardinalis. Depingitur etiam sanctus Dominicus de Sillos, qui eius tempore claruit. Depinguntur in suo scuto arma Castellae, & Le

Anno.
M. xvij.

REGVM HISPAN.

gionis, que hodie durant, quia iste fuit primus Regum, qui in Castella, & Legionē simul regnavit. Concurrentia. Concurrerunt cum Fernādo, & prope tēpora eius in sede Apostolica Ioannes decimus octavus mensibus quinq; & Sergius quartus annis duobus, & Ioannes decimus nonus annis quinq; natione Romanus. Et Benedictus octavus natione Tusculanus annis vndecim. Hic fuit eiectus de papatu, & factus est quidam alius Papa, vnde maximum schisma fuit, & Ioannes vicelimus natione Romanus annis nouē, & Benedictus nonus natione Tusculanus annis quatuordecim. Iste fuit eiectus de papatu, & factus est Papa Sabinensis Episcopus, qui vocatus est Silvester tertius, qui sedit diebus quadraginta quinq; & Gregorius sextus annis duobus. Et Clemens secundus mensibus decem & nouem. Hic fuit inuasor ecclesiæ, & per vim habuit papatum. Et Damasus secundus sedit diebus viginti tribus. Hic fuit inuasor sedis Apostolicæ, & subito defunctus est. Et Leo nonus natione Alemanus sedit annis quinq;. In solio vero imperij Romani Enricus secundus imperauit annis duodecim. Et secundus annis viginti. Et Enricus tertius annis decē & sex. Anno tertio decimo huius Regis Fernandi obiit Robertus Rex Francorum. Et regnavit Enricus primus filius eius in Francia viginti quinq; annis. Et anno tricesimo nono obiit Enricus Rex Francorum, & successit Philippus primus filius eius, qui regnavit in Francia annis quadraginta nouem.

Caput. LXXIII.

Anno.
M.lviij.

Sancius huius nominis secundus primogenitus Fernandi cepit regnare anno Domini millesimo quinquagesimo septimo, regni Hispaniæ sexcentesimo tricesimo octavo, & ab eius reparatione tricesimo octavo, & regnavit annis sex. Hic cum Alphonso fratre suo cōtendens regnum Legionis, quod ei pater dimiserat, obtinuit. Et cū Vrracam sororem suam apud Zamorana obsessam teneret, a Vellido proditore prodicionaliter occisus est. Ideo depingitur in terra prostratus proditore in illo lanceam mittente, sepultus enim est in monasterio Quiensi. Concurrentia. Concurrerunt cum Sancio, & prope tempora eius in sede Apostolica Victor secundus genere Alamanus annis duobus. Hic timore imperiali factus est Papa. Et Stephanus nonus natione Tuscus mensibus nouem. Et Benedictus decimus mensibus nouē per violentiam est Papa factus, postea cessit, & Nicolaus secundus annis duobus. Et Alexander secundus natione Mediolanensis annis duodecim. In solio vero imperij Romani imperabat idem Enricus quartus.

Caput. LXXV.

Anno.
M.lxix.

Alphōsus huius nominis sextus filius Fernandi, ac frater Sancij cepit regnare anno Domini millesimo sexagesimo tertio, regni Hispaniæ sexcentesimo quadragesimo quarto, & ab eius reparatione tricesimo quarto. Et regnavit annis quadraginta tribus. Hic habuit sex vxores. Ex quarum prima genuit Vrracam, ex alijs alias filias, & ex vna earum, quæ fuit Sarracena filia Regis Seuille, quæ vocabatur Zaida, & ad fidem cōuersa nominata est Maria, genuit filium masculum, qui dicitur est infans Sancius, qui puer existens occisus est in prælio cum Arabibus octo prope Alcazarium de Consuegra. Ex nobili vero quadam concubina genuit Therasiam filiam, quæ nupsit Enrico Comiti Lotoringiæ consanguineo.

neo Imperatoris, & dedit illis partem Galleciæ, quæ nunc Portugallia vocatur, ex istis autem descendunt Portugallia Reges, ille enim Enricus fuit pater Alphonsi primi Regis Portugallia. Hic Alphonsus Castellæ insignissimam urbem Toletum varijs, & crebris vastationibus fatigatam, & diuina obsidione afflictam obtinuit. Et in ea Metropolitanam sedem antiquissimam, ac honorabilissimam reparauit, multaq; oppida in vicinia Toleti ab Arabibus erepta Christiano nomini adiecit. Hic Rex inter alia insignia opera sedem Burgensem instituit, illicq; magnam dotem, & multa priuilegia contulit, & sic ab vno eodemq; Rege, & eodem tempore, & sub eodem Romano Pontifice, videlicet Urbano secundo Toletana Metropolis reparata, & Burgensis sedes instituta est, obiit autem Alphonsus morte communi, & apud monasterium sancti Facundi vna cum Caia iam Maria sepultus est. Receperat enim ibi primo habitum monachalem sicte ob timorẽ Sancti fratris sui. Depingitur autem Alphonsus armatus in equo, quia gloria multa bellicosa peregit. Depinguntur in margine ex vtroq; latere sex vxores sic nominatae, Agnes, Costanza, Beatrix, Elisabet, Therasia, & Zaida vocata Maria. Depingitur etiam nobilis Ximena concubina, quam, ferunt, de domo Guzmanica fuisse, ex qua Reges Portugallia processerunt. Depinguntur quoq; in linea inferiori presatus Sanctius infans, & Vrraca Regina, quæ fuit filia Costanciae Reginae, & duæ infantissæ Eluira, & Sancia filia Elisabet Reginae. Depinguntur etiam Enricus Comes, & Therasia vxor eius filia Alphonsi ex Ximena. Depinguntur etiam Reges Portugallia, qui ab eis processerunt, vt venerunt. Alphonsus, qui fuit primus Rex, Sanctius, Alphonsus secundus, Sanctius secundus cognomento Capello, cuius corpus Toleti tumulatum est. Alphonsus tertius, Dionisius, Alphonsus quartus, Petrus, Fernandus, Ionnes, Eduardus, Alphonsus quintus, qui nunc in Portugallia regnat, fuerunt autem omnes numero duodecim. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica Gregorius septimus natione Tuscus annis septem, & Victor tertius anno vno, qui veneno misso in calice dicitur obiisse. Et Urbanus secundus annis nouẽ. Et Paschalis natione Tuscus annis decem & octo. Et Gelasius secundus natione Campanus anno vno. Et Calixtus secundus natione Burgundus Comitum filius sedit annis quinque. Hic ecclesiam Compostellanam in Metropolitanam erexit, & illi prouinciam Emeritensem subiecit. Huius tempore Bundinus, qui olim Archidiaconus Toletanus fuerat, deinde Bracharensis Archiepiscopus, qui per Enricum Imperatorem in papatum fuerat intrusus, in carcere obiit. Et Honorius secundus natione Bononiensis sedit annis duobus. In solio vero Imperij Romani Enricus quintus imperauit annis quindecim, & Lotarius tertius annis vndecim. At licet hucusq; solum illorum principatum concurrentiam adiecimus, quorum excellentia omnibus notissima est. Summorum enim Pontificum superioritas, ac potestatis plenitudo ab omni catholico humiliter reconoscitur, merito tempora in sede Romana sedentium in omnibus annalibus, ac historijs annotanda sunt. Imperatorum quoq; Romanorum & si aliquo modo potentia debilitata sit, eminentiam tamen dignitatis, ac quandam prioritatem inter ceteros mundi principes nullis vnquam negauit, vt quasi primogenitus Regum, & primus eorum in generalibus Christianorum conuentionibus imperator Romanus sedeat, & loquatur. Non ergo ab re de nominibus ac temporibus illorum in chronis aliorum regnorum mentio communiter inter fieri solet. Regum autem Francorum celebritas non ignota omnibus est, & etiam illorum memoria non immerito ha-

REGVM HISPAN:

beri debet, præsertim in Hispanorum annalibus, qui eum eis antiquam, & modestam communionem habemus. Et enim hæc duæ domus gloriosæ Hispaniæ, & Franciæ, vt alibi nonnuquam dixisse, & scripsisse sum memor, sanguinis coniunctionem, arctamq; & strictam confidentiam tam antiquis, quam modernis tēporibus habuerūt.

Nunc tamen vltra has, & alia quarta concurrentia occurrit, quæ licet tantæ reputationis non sit, vt his concurrentijs tribus adæquari debeat. scribentis tamen, & loci, in qua hæc scribuntur, & personarum, quibus præsens dirigitur arbor, qualitas non ab re annectendam proclamant. Hæc autem est Burgensis sedis ortus, & continuatio, quæ ab huius Regis diebus vsq; ad moderna tempora continuatis pontificibus durat. Non incongruum ergo cuiquam videri debet, si aliarum concurrentiarū calcibus Burgenses Pontifices annectamus, vt breui compendio sciatur, qui fuerint Præsules, & quorum Regū temporibus ab institutione ipsa sedis in cathedra Burgensi sederūt, fuit autem ecclesia Burgensis cathedralis, & Aucensis sedes, quæ dirupta per Arabes ab antiquis temporibus erat, cum sua diocesi ad eam translata per hunc Alphonsum sextum dotantem, Urbano Papa secundo erectionem hanc cōfirmante, illamq; Apostolicæ sedi inmediate subiiciente. Anno Domini millesimo nonagesimo septimo, huius regni anno

Anno. M.
xcvij.

sedit autem in ea primus Simeon, qui prius Aucensis Episcopus erat, viginti tribus annis. Ac post illum successit Gometius in sede Burgensi, qui decem annis. Et post Gometium Garsias huius nominis primus cognomēto Aragonensis nepos Simeonis sedit in ea decem & octo annis, qui tres Episcopi successiue sedem Burgensem rexerunt huius sexti Alphonsi temporibus.

Caput. LXXVI.

Post obitum huius Alphonsi Vrraca filia eius coepit regnare, nam, vt præmisimus, Alphonus Rex habuit multas filias. Et quia filium masculinum non reliquerat, succedere debuerat Vrraca, quæ primogenita erat earum. Hæc in vita patris nupsit Raimundo Comiti, ex quo genuit Alphonsum, qui intitulatus est Imperator Hispaniarum, mortuo vero hoc Raimundo in vita Alphonsi Regis, secundo nupsit Alphonso Regi Aragonum, ex quo nullum genuit filium, necq; etiã matrimonialem vitam duxerunt. Nam & si non diuertissent in forma ecclesiæ, semper tamen vix erant adinuicē separati, illam nimis honestã vitam ducente. Post mortē vero Alphonsi Regis Castellæ patris sui, Alphonus Rex Aragoniæ voluisset regnū habere propter vxorē, illa vero renuebat, multi etiã de magnatibus nobilibus Castellæ adhæserunt Alphonso puerulo filio Vrracæ, & Raimūdi Comitis. Et huius occasione fuerunt multa discidia in Castella, alijs pro Alphonso Rege Aragonū, & alijs pro Vrraca, alijs pro Alphonso infantulo decantantibus, sed finaliter regnū mansit infanti Alphonso. Vrraca vero obiit apud Legionem morte subita, & quia modico tēpore durauit, & etiam illo non recte, nec libere coepit, non computantur tēpora regni, sed scribuntur Alphonso Imperatori filio eius, Hoc tēpore claruit sanctus Ioannes de Vrteca, & ad euitationem præliorum cum alijs prælatis, & religiosis nimium laborauit. Depingitur autem Vrraca in rectitudine arboris, quia ad regnum pertinebat, & in margine depinguntur duo viri, quos habuit, Raimundus Comes, & Alphōsus Rex Aragonum. Depingitur etiam Alphonus Imperator filius eius, in recta linea iterum integre depingendus, & sanctus Ioannes de Vrteca.

Caput. LXXVII.

Alphonus

Alphonfus huius nominis septimus intitulatus Imperator Hispanie
 coepit regnare anno Domini millesimo centesimo octauo, regni Hi- Anno. M.
c. viij.
 spanie sexcentesimo octogesimo sexto. Et ab eius reparatione trecentesimo septuagesimo octauo, & regnauit annis quinquaginta vno.

Hic Alphonfus fuit, vt diximus, nepos ex filia Alphonfi sexti, qui decesserat absq; filio masculo, relictis filiabus, quarū primogenita vocabatur Vrraca, quę primo nupsit insigni Comiti Raimūdo, ex qua genuit hunc Alphonsum septimū. Hic Alphonfus construxit Hospitale, quod Imperatoris vocabatur, in suburbio Burgēsis, & obtinuit Almeriam, a qua rediens obiit in via ex ægritudine sub quadā arbore in portu, qui dicit del Muradar, diuisis regnis suis. Dedit enim regnū Castellę Sancio primogenito, & regnū Legionis Fernādo secundo genito, quę diuisio nimitū displicuit regnicolis. Depingitur Alphonfus cum diademate Imperiali, & sedens propter eminentiā dignitatis, quia Imperator vocatus est. Nullus autem aliorum Regum sedens depingit præter istum propter singularitatē tituli Imperialis. Depingitur in margine Imperatrix vxor eius, & Beatrix filia eorū, quę nupsit Regi Franciæ, & sanctus Adelelmus, qui tempore illo florebat, cuius corpus reconditū est in ecclesia ab eius nomine intitulata, quę vocatur sanctus Adelelmus prope extra muros Burgensis. Concurrentia. Concurrerūt autē cum Alphonso Imperatore, & prope tēpora eius in sede Apostolica Innocētius secundus natione Romanus annis tredecim, & Celestinus secundus natione Tuscus mensibus quinque, & Lucilius secundus natione Bononiensis mensibus decē, & Eugenius tertius natione Pisanus annis octo. Et Anastasius quartus natione Romanus anno vno, & Hadrianus tertius natione Anglicus annis quatuor, & Alexander tertius natione Tuscus annis viginti vno. Hic vicit quatuor schismaticos. Fuit autē illud magnū schisma. In solio vero Imperij Romani Cornandus secundus Imperauit annis quindecim, & Fredericus primus imperauit annis triginta septem. Anno tertio huius regni Imperatoris obiit Philippus Rex Francorū, & successit ei Ludouicus sextus filius eius cognominatus Grossus, q̄ regnauit in Frācia annis triginta. Iste fuit viceessimus octauus Rex Francorū. Anno. XXX. II. huius regni Alphonfi obiit Ludouicus sextus Rex Francorū, & successit ei filius eius Ludouicus septimus, q̄ regnauit in Frācia annis quadraginta tribus, q̄ fuit Christianissimus Rex Francorū. Iste Ludouicus duxit in vxorē Beatricem filiā huius Alphonfi Imperatoris. Venit autē ad sanctum Iacobū, & cum magna honorificentia ab Alphonso Imperatore socero suo receptus, & tractatus est. Sederunt autē in sede Burgensi tempore huius Alphonfi Regis Imperatoris tres Episcopi, videlicet Paschasius annis quatuor, & Simeon huius nominis secundus annis viginti. Et Petrus huius nominis primus annis octo. Anno. M.
c. lxxviii.

Caput. LXXVIII.

Sancius huius nominis tertius cognominatus Desideratus primogenitus Alphonfi Imperatoris coepit regnare segregatim in Castella, vt pater disposuerat, anno Domini. M. C. LIX. regni Hispaniæ. Anno. M.
c. lxxviii.
 DCC. XXXVI. Et ab eius reparatione. CCCC. XXIX. & regnauit anno vno. Hic duxit vxorem Blanchā filiam Garfiæ Regis Nauarre, qui fuit nepos ex filia insignis bellatoris Roderici Cidi. Genuit autem hic Sancius ex ea Alphonsum octauum, qui post eū regnauit in Castella. Obiit Sancius iuuenis morte communi Alphonso filio suo infantulo remanente. Depingitur in veste longa, et pacifica, quia propter breuitatem temporis bella non gessit.

REGVM HISPAN.

& in latere depingitur Regina vxor eius, & Alphonfus eorum filius, qui post eum regnavit. Concurrentia. Concurrerunt cum Sancio, & prope tempora eius in sede Apostolica Lucius tertius natione Tuscus annis quatuor. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Federicus primus. Tēpore huius Sanci Victor Episcopus sedebat in sede Burgenſi decem annis computatis illis, quibus federat viuente Imperatore.

Caput. LXXIX.

Anno. M.
c.lix.

Fernandus secundus frater Sanci, & filius Imperatoris coepit regnare segregatim in Legione anno Domini millesimo centesimo quinquagesimo nono, regni Hispanie septingentesimo tricesimo sexto, & ab eius reparatione quadringentesimo vicesimo nono. Et enim vno eodemque tempore ceperunt regnare Sanci in Castella, & Fernandus in Legione iuxta dispositionē paternā, sed duratio regnandi fuit diuersa. Nam Sanci regnavit anno vno, vt proxime scriptum est. Fernandus vero regnavit annis triginta vno. Hic deuicit in praelio Alphonsum, qui primus fuit Rex Portugalliae. Obijt autem Fernandus morte communi relicto Alphonso filio, qui post eum regnavit in Legione. Depingitur hic Fernandus in parte sinistra, depictis etiam prope in latere Regina vxore eius & Alphonso filio, qui post eum regnavit in Legione. Non assignatur ei, nec Alphonso filio eius concurrentia, quia attribuitur Regibus Castellae, & victorum regnum vnum, & idem est tempus.

Caput. LXXX.

Anno. M.
c.lx.

Alphonſus octauus filius Regis Sanci, cum esset aetatis tantū trium annorum, successit in regno Castellae anno Domini millesimo centesimo sexagesimo, regni Hispaniae septingentesimo tricesimo octauo. Et ab eius reparatione quadringentesimo tricesimo, & regnavit annis quinquaginta tribus. Hic duxit vxorē Eleonorem filiam Recharedi Regis Angliae, qua genuit Sanciū, qui decessit in aetate infantili, & Fernandum, qui decessit in adolescentia, & Enricū, qui post eum regnavit. Filias vero Blanchā, quae nupsit Regi Franciae, ex qua genitus est sanctus Ludouicus Rex Francorū, & Berengariam, quae fuit vxor Alphonſi Regis Legionis, ex qua genitus est Fernādus Rex, qui Seuilliā expugnauit, & Alphonſus, qui dictus est Infans Moling, & Vrracā, quae fuit Regina Portugalliae, & Leonorē, quae fuit Regina Aragonū. Et Constanzam, quae fuit monialis, & Abbatissa de Huelgas. Hic Alphōsus fuit deuictus ab Arabibus in prelio de Alarcos, & post illā aduersitatē reuertens ad cor fundauit insigne monasteriū de Huelgas prope Burgis cū solenni Hospitali, quod Hospitale Regis vocatur, & alia monasteria monialiū in diuersis locis subdita monasterio de Huelgas, quae eius filiae vocantur, & post multa pia opera profectus iterū ad bellum contra Arabes deuicit eos in praelio, quod dicit de Nauis Tolose. Et quia ibi ter venisse dicitur miraculū Crucis, celebratur Festum, quod dicit triumphū sancte Crucis decima sexta die Iulij aliquibus ecclesijs praesertim Toletana, & Burgenſi cathedralib⁹, & in monasterio de Huelgas, quod ipse edificauerat, & in quo corpus suū Tumulatū quiescit. Obijt autē morte cōmuni. Depingitur armatus in equo propter illud insignissimū, & vltimū preliū, quod apud Nauas deuicit, & depingit in latere Eleonor Regina vxor ei⁹, & filij eius, videlicet Sanci, qui decessit in aetate infantili, & Fernandus, qui decessit in adolescentia. Et Blancha, quae fuit vxor Regis Francie, ex qua genitus est Sanctus Ludouicus Rex Francorū, qui etiā depingitur hic infra matrem suam, & Vrraca, quae fuit Regina Portugalliae,

& Leonor, quæ fuit Regina Aragonū, & infra istas depingitur Costança Abbatiſſa de Huelgas: Depingitur etiam hic ſanctus Dominicus Pater prædicatorū, qui claruit tempore illo, Enricus autē filius eius non depingitur hic in latere, quia eſt depictus in tegre infra in recta linea arboris, Berengaria quoque filia ſua depingit ſupra prope Alphonſum Regem Legionis virū ſuum. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonſo, & prope tēpora eius in ſede Apoſtolica Urbanus tertius natione Lombardus anno vno menſibus decem. Hoc tempore erepta eſt Hieroſolyma a Sarracenis, qui cum a Transmarinis partibus rem tam flebilē audiſſet, præ nimio dolore obiit, & Gregorius octauus natione Romanus menſe vno, & Clarmens tertius natione Romanus diebus decē & ſex, & Celeftinus tertius natione Romanus annis ſeptem, & Innocentius tertius natione Campanus annis decē & octo menſibus quatuor diebus viginti tribus. Huius tēpore a Francis, & a Venetis capta eſt Conſtantinopolis: tempore huius Innocentij Papæ tertij inceperunt duo ordines ſolennes, videlicet ordo fratrum prædicatorū, & ordo minorū, ordinis prædicator fuit inuentus ſanctus Dominicus natione Hiſpanus, inceperunt autē in partibus Toſolanis, vbi contra hereticos verbo, & exemplo prædicabat anno Domini milleſimo ducentēſimo tertio, Pontificatus Domini Papæ Innocētij anno ſexto. Ordinis vero minorū fuit pater ſanctus Franciſcus, inceperunt vero prope ciuitatē Aſiſiam apud ſanctā Mariam de Portiuncula anno Domini milleſimo ducentēſimo ſexto. In ſolio vero Imperij Romani Enricus ſextus imperauit annis octo, & Ottho quartus imperauit annis . . . Anno nono regni huius Alphonſi obiit Ludouicus ſeptimus Rex Francorum, & ſucceſſit Philippus ſecundus filius eius, qui regnauit in Francia annis . . . Iſte fuit triceſimus Rex Francorum, & ſucceſſit ei Ludouicus octauus filius eius, qui regnauit in Frācia annis tribus, qui fuit triceſimus primus Rex Francorū. Hic Blancham filiā huius Alphonſi Regis Caſtellæ habuit vxorē, ex qua natus eſt filius ei nomine Ludouicus nonus, qui fuit canonizatus per Bonifacium Papam octauum. Et regnauit in Francia annis quadraginta quatuor. Iſte fuit triceſimus primus Rex Francorū. Sederunt autē in cathedra Burgenſi tēpore huius Alphonſi quatuor Epifcopi, videlicet Petrus ſecundus viginti ſex annis, & Martinus decem & octo, & Matthæus annis tribus, & Fernandus primus duobus annis. Hic dicitur fuiſſe nepos Regis, huic fuit data Villaſur de Ferreros.

Caput. LXXXI.

Alphonſus huius nominis nonus filius Fernandi Regis Legionis cepit regnare anno Domini milleſimo ducentēſimo, regni Hiſpaniæ ſeptingēteſimo ſexageſimo octauo. Et ab eius reparatione quadringenteſimo ſexageſimo. Et regnauit annis viginti octo, qui fuit annus triceſimus regni Alphonſi Regis Caſtellæ, ex qua genuit, vt proxime dictū eſt, Fernandū, in quo vnita ſunt regna, & Alphonſum Infantem Molinæ. Obiit autē morte cōmuni. Depingitur in veſte pæifica in latere arboris, & prope eius Berengaria Regina vxor eius, & infra eos duo filij, videlicet Fernandus, qui poſtea regnauit in Caſtella, & Legionē, & Alphonſus Infans Molinæ.

Caput. LXXXII.

ENRICVS huius nominis primus filius Alphonſi Regis Caſtellæ cepit regnare in Caſtella anno Domini milleſimo ducentēſimo decimo quarto, regni vero Hiſpaniæ ſeptingēteſimo nonageſimo primo, & ab eius reparatione quadringenteſimo octogēſimo tertio, & regnauit

Anno. M.

cc.

Anno. M.

cc. xiiij.

REGVM HISPAN.

annis duobus, obiit puer in ætate tenera ex vulnere sibi illato a tegula ex casu cadente, cum luderet cum pueris nobilibus domicellis suis Pallentie ad tegulum, vt interdum facere solent. Depingitur puer, quia in ætate puerili decessit, & manu posita in capite ad ostendendum dolorem illati vulneris, & prope eum filia Regis Portugalliae, quae in vxorem delata est, licet postea diuerterunt. Concurrentia. Concurrerunt cum Enrico, & prope tempora eius in sede Apostolica Innocentius quartus. In solio vero Imperij Romani imperabat idem Ottho quartus. Sedebat autem tempore huius Regis in Burgensi sede Garfias huius nominis secundus cognomento de Contreras, qui sedit annis sex, & sic tetigit tempus duorum Regum.

Caput. LXXXIII.

Anno. M.
cc. xliij.

Fernandus huius nominis tertius, nam computamus in nominatione Reges Legionis, fuit filius Regis Legionis Alphonsi, ex Regina Berengaria filia Alphonsi Regis Castellae. Et mortuo Enrico auunculo suo cepit regnare in Castella anno Domini millesimo ducentesimo decimo sexto, Regni Hispaniae septingentesimo nonagesimo tertio, & ab eius reparatione quadringentesimo octogesimo quinto, & regnavit annis triginta quinque. Mortuo enim Enrico deferebatur regnum Castellae ad Berengariam sororem eius. Sed illa, vt nobilissima Domina, cessit regnum Fernando filio suo, qui veniens a Legione vbi cum patre morabatur, in Regem Castellae receptus est viuento Alphonso patre suo, & regnavit in Castella. Postea vero, XVI, anno regni sui decessit Alphonsus Rex Legionis, & successit Fernandus in Legione, & ex tunc fuerunt iterum vnita Regna, quae vnio hodie durat, durabitque Deo dirigente in perpetuum. Et quia in hac vnione renouata est quodam modo Monarchia, & arma regia mixta sunt ex Castellis, & Leonibus, ideo incipimus ex ea quartam computationem annorum, vt legens sciat, quo tempore incepit haec vnio anno Domini. M. CC. XXXII. Qui fuit annus regni Fernandi in Castella decimus sextus. Hic Fernandus duxit duas vxores, quarum prima vocata Beatrix fuit filia Philippi Ducis Barbariae, qui electus in Imperatorem Romanorum obiit antea quam coronam assumeret. Et post obitum eius fuit Imperator Federicus frater eius, apud quem erat haec Beatrix Domicella, ex qua Rex Fernandus genuit Alphonsum, qui post regnavit, & Federicum, & Manuelum, & Philippum, & Sancium, & Enricum. Et post obitum huius Beatricis Reginae duxit secundam vxorem Ioannam filiam Comitis de Pontis, ex qua genuit Ludouicum, & Eleonorem. Hic gloriosus Rex obtinuit Seuilliam, Cordubam, Gienum, & totam fere Vandaluciam, & etiam regnum Murciae per Alphonsum primogenitum suum. Et post insignissima opera obiit deuotissime apud Seuilliam, quam de manibus infidelium eripuerat, morte communi, praesentibus filiis, & magna copia Prelatorum. Depingitur Fernandus armatus in equo prope ciuitatem Seuilliam, quodam arabe dante illi clauem, quia ciuitas illa per longam, & obstrictam obsidionem ab eo afflictam in deditiorem eius deuenit. Depinguntur in latere duae Reginae vxores, & infra eas quinque filij masculi, quos genuit ex prima Regina, videlicet Federicus, Emmanuel, Enricus, Philippus, & Sancius. Alphonsus autem primogenitus infra in recta linea, vt Rex depingitur. Depinguntur etiam duo filij ex secunda vxore, videlicet Ludouicus, & Eleonor. Concurrentia. Concurrerunt cum Fernando, & prope tempora eius in sede Apostolica Honorius tertius natione Romanus annis decem. Et Gregorius Novus natione Campanus annis nouem. Et Celestinus quartus natione Mediolanensis diebus viginti.

In solio vero Imperij Romani Federicus secundus imperavit annis triginta tribus, sederunt autem in sede Burgenfi huius Regis tempore tres Episcopi, videlicet Ioannes huius nominis primus, qui fuit electus, sed munus consecrationis non recepit, vixit anno vno, & Mauritius Famofus Episcopus, quē ferunt Anglicum fuisse, vixit viginti sex annis. Hic insignis Pontifex aedificavit ecclesiam Burgensem, quae hodie est. Primo enim, ut aiunt, sedes erat in ecclesia sancti Laurentij, apud quam palatium Pontificale constructum hodie durat. Fuit autē primus lapis positus in Ecclesia Burgenfi vicesima die mensis Iulij anno Domini. M. CC. XXII. Et, ut creditur, fuit totum corpus ecclesiae aedificatum temporibus huius Mauritiij, claustrum tamen, & insignis capella sancte Chatarinae fuerunt post eum alijs temporibus aedificata, necnon turres duae principales, quae sunt in porta, quā vocant Regiam, non fuerunt tunc ex toto finitae, sed post anno Domini. M. CCCC. XLII. CC. XX. postquam incepta fuerat aedificari ecclesia. In eadem ferē die coepit continiari aedificium illarum turrium Alphonfus Episcopus huius nominis secundus, qui hodie per diuinam misericordiam sedet, & eum diuino auxilio opus hoc facit continuati. Illo vero tempore, quo Mauritius coepit aedificare ecclesiam Burgensem, Rodericus Pontifex Tolitanus coepit aedificium ecclesiae Tolitanae. Post Mauritium sedit in ecclesia Burgenfi Ioannes huius nominis secundus duodecim annis.

Caput. LXXXIII.

Alphonfus decimus filius Fernandi coepit regnare anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, regni Hispaniae octingentesimo vicesimo octauo, & ab eius reparatione quingentesimo vicesimo, & regnavit annis triginta duobus. Hic duxit vxorē Violantam filiam Iacobi Regis Aragonū, ex qua genuit Fernandū primogenitū, qui ex Blancha vxore sua filia sancti Ludouici Regis Francorum genuit Alphonsum, & Fernandum, qui vocati sunt dela Cerda. Obijt autē Fernandus primogenitus viuentē Alphonso patre suo apud Villam regiā. Genuit autē idem Alphonfus Rex alios filios, videlicet Sanciū, qui post eum regnavit, & Ioannē, & Iacobum, ac Petrū, & Berengariam, & Eleonorē. Et ex concubina genuit Beatricē, quae fuit vxor Alphonfi Regis Portugallie, ex qua genitus est Dionysius, qui fuit Rex Portugallie. Hic Alphonfus fuit electus in Imperatorē Romanorū in discordia electorum, ex eo enim, quod erat de domo Babarie, voluissent aliqui, ut imperaret in Alemania. Habuit autē hic Alphonfus vigentē discordiam cū Philippo fratre suo, & cū multis magnatibus, demum cum Sancio filio suo. Et plurimis laboribus fatigatus se retraxit ad Seuillā, vbi obijt mortē cōmuni. Hic fecit cōponi Partitas, quarū legibus regnum regitur. Huic attribuuntur illae tabulae astrologie, quae vocantur Alphonhane, & etiā illa copiosissima historia, quae Generalis dicit. Depingitur Alphonfus sedens indutus veste longa, ut mos est peritorum, habens librum in manu, quia scientificus fuit, & communiter vocatus Astrologus. Et in latere depingitur Regina vxor eius, & infra eam duo filij, videlicet Sancius secundo genitus cum corona, quia fuit Rex, & Fernandus primogenitus sine corona, quia decedens in vita paterna regnum non habuit. Et infra hos duos depinguntur alij quinque tres filij, & duae filiae, videlicet Ioannes, Iacobus, Petrus, & Berengaria, & Eleonor. Hic obtinuit Regnum Murciae, necnon Xericum, & alia oppida illius contractae. Concurrentia. Concurrerunt cum Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica Alexander quartus natione Campanus annis septem. Et Viba

Ann. M.
cc. liij.

REGVM HISPAN.

nus Gallicus quartus annis tribus, & Clemens quartus natione Prouincialis annis tribus, & Gregorius decimus natione Lōbardus annis quatuor, & Innocentius quintus natione Burgundus mensibus quinque, & Adrianus quintus natione Gebenensis mense vno, & Ioannes vicessimus primus natione Hispanus mensibus octo, & Nicolaus tertius natione Romanus annis duobus, & Martinus quartus natione Italicus annis quatuor. In solio vero Imperij Romani obiit Federicus secundus Imperator, & post mortē eius electores se in duo diidentes, quidam eorum hunc Alphonsum Regem Castellæ, quidam vero Ricardum Comitem Coimbrię fratrem Regis Angliæ ad Imperium elegerunt, quod schisma multo tempore durauit, neque aliquis eorum benedictionem Imperiale obtinuit. Anno decimoquarto huius regni Alphonſi obiit sanctus Ludouicus Rex Francorum, & successit ei Philippus quartus filius eius, qui regnauit in Francia annis vigintiquinque. Iste fuit tricessimus Rex Francorum. Sederunt autem tempore huius Alphonſi in ecclesia Burgenſi quinque Episcopi, videlicet Aparitius vndecim annis, & Matthæus huius nominis secundus duobus annis, & Martinus cognomento de Contreras annis octo, & Ioannes cognomento de Villahaoz duobus annis, & Post istum vacauit ecclesia Burgenſis septem annis. Quibus expletis Gundisaluis Conchēſis Episcopus fuit translatus ad ecclesiā Burgenſem, & rexit eam sex annis. Demum ab ea translatus est ad ecclesiā Toletanā.

Caput. LXXXV.

Anno. M.
cc. lxxxv.

Sancius quartus filius Alphōſi decimi cepit regnare anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quarto, regni Hispaniæ octingentesimo sexagesimo. Et ab eius reparatione quadringentesimo secundo. Et ab vltima vnione regnorum quinquagesimo quinto, & regnauit annis vndecim, duxit vxorem Mariam filiam Alphonſi vocati Infanti de Molina, qui fuit frater Regis Fernandi, qui Seuilliam obtinuit. Et genuit ex ea Fernandū, qui post eum regnauit, & Petrum, & Philippum, & Enricum, qui fuit mutus, & Helisabeth, quę fuit vxor Regis Britanniæ. Hic Sancius obtinuit Tarifam, quę fuit vnum de primis oppidis, quod occupauerunt Arabes tēporibus Roderici Regis. Obiit autem Sancius morte communi. Depingitur in veste longa, & ense nudo in manu, quia licet multa bella non gessit, obtinuit tamen Tarifam. Depinguntur etiam in margine Maria vxor eius, & quatuor filij videlicet Fernandus, qui fuit Rex, & Petrus, & Enricus, qui fuit mutus, & Philippus, & Helisabeth, quę fuit vxor Ducis Britanniæ. Concurrentia. Concurrerunt cum Sancio, & prope tēpora eius in sede Apostolica Honorius quartus natione Romanus annis duobus. Et Nicolaus quartus natione Lōbardus annis quatuor. In solio vero Imperij Romani Radilphus primus imperauit annis decē & octo. Anno secundo huius Regis Sancij obiit Philippus quartus Rex Francorū, & decessit apud Gironam Catalonię, quā tunc obsessam tenebat, & successit ei Philippus quintus filius eius, qui regnauit in Francia viginti nouem annis. Iste fuit tricessimus quartus Rex Francorum. Sedit in sede Burgenſi tempore huius Regis Sancij frater Fernandus de Cucuas ruuias vndecim annis.

Caput. LXXXVI.

Anno. M.
cc. lxxv.

Sancij filius Fernandus quartus cepit regnare anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, regni Hispaniæ octingentesimo septuagesimo primo, & ab eius reparatione quadringentesimo sexagesimo tertio. Et ab vltima vnione regnorum sexagesimo secundo, & regnauit annis

quindecim, duxit vxorē Constanciā filiam Dionisij Regis Portugallie, ex qua genuit Alphonsum, qui post eum regnavit, & Eleonorem, quæ fuit vxor Alphonfi Regis Aragonum. Hic Fernandus obtinuit Gibraltarum, & prima oppida, ad quæ applicauerunt, & occupauerunt Arabes cum Tariso duce eorum, & Comite proditore, & ab illo nomen receperunt. Nam a Tariso dicitur Tarifa, & ab eodem nominatū est Gebeltarif, id est, mons Tarif, Gebel enim Arabice idē est, quod mons, licet post corrupto vocabulo dicatur Gibraltar. Obijt autem Fernandus apud Gienum morte communi. Aliqui dicunt citatum fuisse a duobus militibus, quos tanquam homicidas occidi præcepit per formam iusticiæ apud Marthos, vt compareret coram Deo redditurus rationem tricesima die. Ille vero ægritudine præcedente obiisse dicitur vltima die termini, quæ casus singularitas aliquos putasse fecit, propter hanc causam Deum sic illum vocare voluisse. Sed an hoc euenit a casu, an ex illa causa iudicio diuino relinquendum est. Depingitur in ætate adolescentiæ, quia adolescens decessit. Depinguntur etiam in margine Costancia Regina vxor eius, & duo filij Alphonsus Rex, & Eleonor Regina Aragonum. Concurrentia. Concurrerunt cum Fernando, & prope tēpora eius in sede Apostolica Celestinus quintus mensibus sex, & Bonifacius octauus natione Campanus annis nouem, & Benedictus vndecimus natione Lombardus mensibus octo, & Clemens quintus natione Burgundus annis octo, & post mortem eius vacauit sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus decem & septem. in folio vero imperij Romani Radulfus secundus imperauit annis sex. Sedit autem in sede Burgenfi tempore huius Regis Petrus huius nominis tertius cognomento Quixada, huius autem Petri Episcopi, & sequentium Episcoporum non reperi certum numerum temporis vitæ eorum, sed solum nomina, quæ collegi ex temporibus Regum, qui eis aliqua priuilegia indulserunt, & in quorum priuilegijs rotas Episcoporum Burgensium confirmantium nomina, vt moris est, describuntur: sufficit ergo scire nomina eorum, & quorū Regum diebus sedebant, licet nesciamus designare vnicuique Regum numerum temporis, quo sedit, præter illorū tempora, qui in ætate nostra, vel iuxta eam in hac sede sederunt, quæ magis ex memoria, quam per scriptum recognoscimus.

Caput. LXXXVII.

Alphonfus vndecimus filius Fernandi coepit regnare anno Domini millesimo trecentesimo decimo, regni Hispaniæ octingentesimo octogesimo sexto, & ab eius reparatione quadringentesimo septuagesimo octauo, & ab vltima vnione regnorum septuagesimo septimo, & regnavit annis quadraginta. Duxit vxorem Mariam filiā Regis Alphonfi Portugallie, ex qua genuit Fernandum, qui in pueritia decessit, & Petrum, qui fuit Rex. Et ex nobili Eleonore de Guzman genuit Enricum, qui post Petrum regnavit, & Federicum, qui fuit magister sancti Iacobi, & Sancium, & Tillum Comites, & Petrum, & Didacum, quos duos pueros existentes occidit Petrus. Hic vicit Reges Benamarim, & Granatæ in magno, & famoso prælio apud flumen Salatū, cui interfuit Alphonfus Rex Portugallie socer eius. Hic etiam obtinuit Algeziram diuturna obsidione præcedente, obsederat enim eam viginti & tres menses, obtinuit etiam Alcalam, quam Regalem vocant, & cum teneret obsessam Gibraltarum, quam pater eius obtinuerat, et tempore huius Alphonfi per culpam, vel dolum tenentis, quem Alchaidum vocamus, perdita fuerat, & in castris pestis epidemica

Anno. M.
ccc. x.

REGVM HISPAN.

miã vigeret, & a suis crebris exhortationibus vrgeretur, vt propter pestem ab obli-
dione discederet, ex animositate cordis non acquieuit, & ex glandula pestifera infirma-
tus obiit feria sexta in Parasceue Romano iubilæo currẽte. Erat enim annus Domi-
ni millesimus trecentessimus quinquagesimus, & sepultus est apud Cordubam in eccle-
sia cathedrali cum Fernando Rege, patre suo. Depingit̃ Alphonsus in equo armatus,
quia bellicolissimus fuit. Depinguntur in margine Maria Regina vxor eius, & Eleo-
nor de Guzman concubina, & infra Mariam Reginam duo filij eius Fernandus, qui
decessit puer, & Petrus, qui fuit Rex, & infra Eleonorẽ septem filij eius, videlicet En-
ricus, qui post Petrum regnavit, & Federicus, qui fuit Magister sancti Iacobi, & San-
cius, & Telius Comites, & Petrus & Didacus, & Fernandus, q̃ in pueritia decellerũt.
Concurrẽtia. Concurrerunt cũ Alphonso, & prope tempora eius in sede Apostolica
Ioannes vicelimus secundus annis decem & nouem, & Benedictus duodecimus annis

.Et Clemens sextus natione Gallicus annis decẽ. In solio vero imperij Romani
Albertus primus imperauit annis . . . Et Enricus secũdus imperauit annis quinq̃,
anno quarto huius regni Alphonsi obiit Philippus quintus Rex Francorum, & suc-
cessit ei Ludouicus decimus, qui regnavit in Francia anno vno, & iste fuit tricesimus
quintus Rex Francorum. Anno sexto huius regni Alphonsi obiit Ludouicus Rex
Francorum, & successit ei Philippus sextus frater eius, qui regnavit in Francia annis
decem & nouem. Iste fuit tricesimus sextus Rex Francorum. Et anno decimo nono
huius regni Alphonsi obiit Philippus Rex Francorum, & successit ei Philippus se-
ptimus, qui regnavit in Francia annis viginti duobus. Iste fuit tricesimus septimus
Rex Francorum. Sederunt in sede Burgenſi tempore huius Regis tres Episcopi, vi-
delicet Gundisalvus secundus cognomẽto de Fincioſa, & Gasias tertius cognomen-
to de Torres, & Ioannes quartus.

Anno. 51.
cecl.

Caput. LXXXVIII.

Petrus filius Alphõsi cœpit regnare anno Domini millesimo trecen-
telimo quinquagesimo, regni Hispaniæ nongẽtelimo vicelimo octa-
uo, & ab eius reparatione sexcentesimo vicelimo, & ab vltima vniõ-
ne regnorum cẽtelimo vicelimo, & regnavit annis decem & nouem;
ex nobili Maria de Padilla, quam primo in concubinam habuerat, &
post obitum Blanchæ filiæ Ducis Babariæ duxit in vxorẽ, genuit
Alphonsum, qui obiit in ætate infantili, & Costanzã, quæ nupsit Ioanni Duci Alan-
caultrie, ex qua genuit Catharinam Reginam Castelle. Hic Petrus Rex occidit Fe-
dericum Magistrum sancti Iacobi, & Petrum, & Didacum fratres suos, & Ioannem
infantem Aragoniæ, & alios non paucos magnates, & nobiles; voluisset autem occi-
dere Enricum fratrem suum, sed contrario res euenit. Nam Enricus prudens, & ma-
gnanimus primo aufugit ab eo, deinde collecta potenti manu Gallicorum regnum
ingressus est, & recollectis ad eum multis potentibus, & nobilibus de Castella abhor-
rentibus a Petro Rex intitulatus est, & Petrum insecutus apud Montiel obsedit,
cum effugere putasset, auisatus de fuga eius Enricus ad illum accessit, & cum ambo
Reges, & fratres, sed capitalissimi adinuicem inimici in duelli colluctatione pugnarẽt,
Petrus ab Enrico occisus est. In cuius obitu cessauit intestinum bellũ, quod propter
hanc fraternam discordiam in Castella erat, & omnes vnanimiter receperunt. Huius
autem disturbij tempore Algezira, quæ nostra erat ab Arabibus occupata, destructa
fuit, Depingitur Petrus cum Enrico pugnans, & in terram cadens ab eo occisus, &

Anno. 51.
cecl.

in cacumine montis castellum positum, per quod Montiel figuratur. Depinguntur in margine blanca Regina, & infra eam Maria de Padilla primū concubina, demum Regina vocata, & infra eam Costanza filia eius, & Ioannes Dux Alancaustriæ vir suus, & infra eos Catharina filia eorum, & Enricus vir eius, qui regnauerunt, & infra in arbore descripti sunt. Concurrentia. Concurrerunt cum Petro, & prope tempora eius in se Apostolica Innocentius sextus annis. Et Lombardus quintus natione Lombardus annis. In solio vero imperij Romani post mortem Enrici Imperatoris electores se in duo diuidentes quendam Federicum Ducem Austriæ, & quendam Barbariæ ad imperium discorditer elegerunt, cuius dissensionis causa magnum schisma fuit in imperio. Anno primo huius regni Petri obiit Philippus septimus Rex Francorum, & successit ei Iohannes filius eius, qui regnavit in Francia annis quatuordecim. Hic fuit victus, & captus ab Anglicis in prælio de Piteos, & iste fuit tricesimus octauus Rex Francorum. Sederunt in sede Burgenfi tempore huius Petri Regis duo Episcopi Lupus cognomeneo de Fontetha, & Fernandus tertius.

Caput. LXXXIX.

Henricus secundus filius Alphonfi coepit regnare anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo nono, regni Hispaniæ nongentesimo quadragesimo septimo, & ab eius reparatione sexcentesimo quadragesimo, & ab vltima vnione regnorum centesimo tricesimo nono, & regnavit annis decem. Nam licet duobus annis regnauerit in discordia cum Petro, honestius tamen videtur, vt illos annos regni ei attribuamus, quibus post obitum Petri regnavit, duos vero præcedentes Petro ascribamus. Hic duxit vxorem Ioannam filiam Ioannis cognomento Emmanuel, & per maternam lineam proneptem infantis Fernãdi primogeniti Regis Alphonfi decimi, qui viuente patre decesserat, ex qua genuit Ioannẽ, qui post eum regnavit, & Eleonorem, quæ fuit Regina Nauarræ. Obijt autem Enricus ex podagræ infirmitate apud sanctum Dominicum dela Calciata. Depingitur Enricus in veste pacifica, quia licet bellicosus fuit, non tamen cum Arabibus pugnavit. Depinguntur in margine Ioanna Regina vxor eius, & infra eam duo filij Ioannes, & Eleonor Regina Nauarræ. Concurrentia. Concurrerunt cum Enrico, & prope tēpora eius in sede Apostolica Gregorius vndecimus natione Gallicanus. Post obitum eius Cardinales, qui tunc in curia Romana erant decima die obitus eius elegerūt Bartholomeum Archiepiscopum Barensem, qui sibi vrbanus sexti nomen constituit. Sed non longe ab hoc Cardinales Romani exierunt, & apud Anaganiam se transferentes elegerunt Robertum Cardinalem Gabenensem in Papam, qui vocatus est Clæmens septimus, asserentes primam electionem esse nullam, eo quod violentia fuit facta. Nam Romani tantum incusserunt cardinalibus timorem, quod ad euadendum periculum mortis Bartholomeum in Papam elegerant. Maximū schisma fuit hoc, quod durauit per quadraginta annos, quousq; in concilio Constantiensi, quod fuit celebratū tempore Ioannis Regis secundi, extinctum est. Adhæsit autem Clæmenti Hispania, præter portugalliam, & Galliam. In solio vero imperij Romani Carolus quartus Ioannis Regis Bohemiæ filius imperauit annis triginta quatuor, anno quinto huius Regis Enrici obiit Iohannes Rex Francorum, & successit ei Carolus quintus, qui regnavit in Francia annis decem & sex. Iste fuit tricesimus nonus Rex Francorum, Sedit in sede Burgenfi tem

Anno. M.
ccc. lxxxix.

REGVM HISPAN.

pore huius Enrici Dominicus Episcopus. Iste fuit oriundus de Arruielo villagio Oniensis monasterij.

Caput. XC.

Anno, M.
ccclxxix.

Ioannes huius nominis primus filius Enrici coepit regnare anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo nono, regni Hispanie nonagesimo quinquagesimo septimo, & ab eius reparatione sexcentesimo quadragesimo nono, & ab vltima vnione Regnorum centesimo quadragesimo nono, & regnavit annis vndecim. Hic duxit vxorem Eleonorem filiam Petri Regis Aragonum, ex qua genuit Enricum, qui post eum regnavit, & Fernandum, qui fuit Rex Aragonum, qui Fernandus genuit Alphonsum, qui hodie in Aragonia regnat, & Ioanem, qui regnat in Navarra, & Enricum, qui fuit Magister sancti Iacobi, & Sancium, qui fuit Magister Alcantare, & Petrum, qui exitu bombardæ apud Neapolim obiit, & Mariam Reginam Castellæ, ex qua genitus est Enricus quartus Rex, ac dominus noster hodie regnans, & Eleonorem, quæ nupsit Eduardo Regi Portugallia, ex qua genitus est Alphonsus, qui in Portugallia regnat. Ioannes Rex hic post obitum Eleonoris vxoris suæ duxit secundam vxorem Beatricem filiam Fernandi Regis Portugallia, ex qua nullum filium genuit. Sed propter eam graue bellum inter Castellam, & Portugalliam exortum est. Nam Fernando Portugallia Rege sine liberis decedente, & regno ad Beatricem filiam suam Reginam Castellæ delato, Ioannes huius vxoris prosequens Portugalliam manu potenti ingressus est, ac Vlixbonam obsedit, sed peste grauissima vigente abcessit. Et anno reuoluto regrediens apud Algibam rotam campestre prælium ex animo sitate excessiua præmature, & non spectatis multis de exercitu suo, quæ veniebant, ac fessis militibus suis, qui in die illa feruente æstu Aleria oppido satis distanti venerunt, sicut minus prudenter tentauit, sic & infeliciter res gesta est. Nam multi ex magnatibus, & nobilibus nostris, licet viriliter decertantes obierunt. Hic Ioannes, cum Enricus pater suus schismate orto nulli contendentium adhæsisset, congregauit prælatos, & proceres regni, & magno tractatu, & deliberatione habitis declarauit pro Clæmēte septimo, cui, & Benedicto tertio decimo vocato post eum adhæsit Castella vsq; ad conciliū Constantiense. Hic Ioannes apud Alcalam de Henares cum quadam Dominica die post missarū solemnia ante prædium spaciatum forti equo insidens iret, & calcantibus, vt fieri solet causa solacij, eum ad currendum infestasset, equus velociter, & fortiter currens in fine cursus in valle quadam offendens cecidit, & Regem sub se, & sella recipiens lignis sellæ stomacho letaliter vulnerato, tam grauius oppressit, quod illico Rex animam exhalauit. Depingitur itaq; sub equo cadens, quia sic casualiter vitam finit. Depinguntur in margine duæ Reginae vxores eius, & Eleonor prima, & Beatrix secunda, & infra Eleonorē duo filij Enricus Castellæ, & Fernandus Aragonia Reges, & infra Fernandum sex filij videlicet, Alphonsus Aragonia, & Ioannes Navarra Reges, & Maria Castellæ, & Eleonor Portugallia Regina, ac Enricus, & Petrus infantes, filij autem Enrici Regis Castellæ infra depinguntur, & prope eum in loco suo. Concurrentia. Concurrerunt cum Ioanne, & prope tempora eius in sede Apostolica Clæmens septimus in Auinione, & apud Romam præteritus urbanus sextus. In solio vero imperij Romani imperabat idem Carolus quartus, anno secundo huius regni Ioannis obiit Carolus quintus Rex Francorum, & successit ei Carolus sextus, qui regnavit in Francia annis Iste fuit quadragesimus Rex Francorum, iste

Carolus ex potione sibi data, vt aliqui putant, vel ex aduersa valetudine amens factus est, cuius amentia ingentia damna Franciæ attulit. Sederunt in sede Burgenſi tempore huius Ioannis Regis Ioannes quintus cognomento Manrique duobus annis, qui Seguntinensis, deinde ad Burgenſem eccleſiam, & poſt ex Burgenſi ad Compoſtellanam translatus eſt, cui ſucceſſit Gundifalvus tertius cognomento de Vargas, qui ſimiliter ex Calagurritana eccleſia ad Burgenſem, in qua ſedit quinque annis, & Burgenſi ad eccleſiam Hiſpalenſem translatus eſt.

Caput. XCI.

Henricus tertius filius Ioannis coepit regnare anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo, regni Hispaniæ nongentesimo sexagesimo nono, & ab eius reparatione sexcentesimo sexagesimo primo, & ab vltima vnione regnorum centesimo sexagesimo, & regnavit annis decem & sex. Duxit vxorem Catharinã filiam Ioannis Ducis Alancauſtriæ, & Coſtançæ filie Petri Regis, ex qua genuit Ioannem, qui poſt eum regnavit, & Mariam Reginam Aragoniæ, quæ hodie cum Alphonſo Rege Aragonum viro ſuo in Aragonia regnat, & Catharinam, quæ fuit vxor infantis Enrici Magiſtri ſancti Iacobi. Hic Henricus Rex iuſticiæ magnus zelator fuit, & in pace regna ſua gubernauit. Erat tamen pro maiore temporis parte infirmus corpore. Geſſit bellum aliquandiu contra Regem Portugalliæ, in quo aliqua obſidiones, & particularia prælia nobilium, & gentium adinuicem proceſſerunt, non tamen euenit aliquod prælium campeſtre generale. Tenuit captum in vinculis Federicum Ducem Beneuenti patrum ſuum, filium Enrici Regis aui ſui ex cõcubina Leonore Ponce. Nec non obſedit Alphonſum filium eiufdem Regis ex concubina apud Grijonẽ oppidum Aſturiarum, obſeſſus autem Comes Alphonſus auſugit, & ſemper in exilio fuit, & occupauit terras eorum donans alijs magnatibus. Illi vero, alter in vinculis, alter in exilio poſt obitum huius Enrici obierunt. Hic Henricus cum bellum contra Arabes indixiſſet, & Andaluz iam procederet, quatenus licet propter infirmitatẽ corpoream bellicos labores ſubire non poſſet, ſaltem in conuicinia regni Granatę moraretur, vt exercitibus ſuis Arabum regnum intrantibus aptius, & velocius fauorem, & auxilium daret. Apud Toletum ægritudine, quæ eum continue premebat vehementius inualeſcẽte in die natalis Domini albeſcente celo diem vitę ſuę clauſit extremum. Depingitur Henricus in apparatu honeſtiſſimo regali ſedens in cathedra, & enſem habens in manu propter grauitatem morum, & iuſticiæ zelum, quem habuit, ſicuti alter Recharedus, & iuuenis facie, quia in iuuentute deceſſit incipiente vicesimo octauo anno regni ætatis ſuę. Et depinguntur in margine Catharina Regina vxor eius, & infra eam filij eius Ioannes, qui poſt eum regnavit, & Maria, quæ in Aragonia regnat, & Catharina infantiffa. Concurrentia. Concurrerunt cum Enrico, & prope tempora eius in ſede Apoſtolica idem Clæmẽs ſeptimus, & Benedictus tertius decimus natione Hiſpanus, ſed in ſchiſmate apud Romam vero ſederunt prætenſi Bonifacius nonus, & Innocentius ſextus. In ſolio vero imperij Romani ſederunt idem Carolus quartus, & poſt eum Bladiſlaus Rex Boemiæ filius eius. Sed iſte non recepit coronam imperialem, nec habuit pacificum imperium, ſed in diſcordia cum Roberto Duce Barbariæ. In ſede Burgenſi Ioannes huius nominis ſextus cognomento de Villa creces, primo Epiſcopus Calagurritanus, & ſedit vndecim annis, & poſt obitum eius vacauit eccleſia tribus annis.

Anno. M.
ccxc.

REGVM HISPAN.

Caput. XCII.

Anno.M.
D.vij.

Ioannes secundus filius Enrici tertij coepit regnare anno Domini millesimo quingentesimo septimo, in die enim natalis Domini, in quo pater obierat, ipse Ioannes Rex acclamatus est, regni vero Hispaniae anno nongentesimo octogesimo quinto, & ab eius reparatione anno sexcentesimo septuagesimo septimo, & ab vltima vnione regnorum ceteresimo septuagesimo sexto, & regnavit annis quadraginta septem, erat aetatis viginti mensium cum regnare coepisset. Et habuit tutores Catharinam Reginam genitricem suam, & infantem Fernandum fratrem patris sui, quos pater in testamento suo nominauerat. Demum infante Fernando Rege iam Aragonum facto abeunte, cum adhuc Ioanes impubes existeret, ad Reginam matrem suam tutela integre deuoluta est. Et paulo post Regina decedente, Ioanes in quarto decimo anno aetatis constitutus absque tutoribus mansit, & in principio quinti decimi anni congregatis praelatis, ac proceribus, & procuratoribus ciuitatum apud Maioritum cum consensu omnium gubernationem accepit. Duxit autem uxorem Mariam filiam Fernandi Regis Aragonum patris sui, ex qua genuit Enricum, qui post eum regnavit, & regnat, regnabitque diu turnis temporibus, ut in clementia diuina speramus, & Catharinam, & Eleonorem, quae in Francia obierunt. Et post obitum Mariae Reginae duxit secundam uxorem Elisabetham filiam Ioannis infantis Portugalliae, qui fuit filius Ioannis Portugalliae Regis, ex qua genuit Alphonsum, & Elisabetham, quos infantulos, & in tenerrima aetate reliquit, quorum vitam, & statum Deus prosperare dignetur. Huius Regis tempore, cum adhuc in Francia esset, exercitus sui sub infante Fernando tutore suo bellum, quod Enricus pater suus Arabibus indixerat, continuantes, Antequeram magna obsidione afflictam occuparunt, & Zaharam, & aliqua alia castalla de Granatae regno. Deinde illo iam in virili aetate existente, aliqui ex capitaneis suis obtinuerunt Ximenam, Huescam, Huelmam, & Benamaruedum, & multa alia Arabum fortalicia, ex quibus non nulla per Arabes recuperata fuerunt, ipse vero personaliter ad ciuitatem tendens praedium caepstre cum Arabibus iniuit, in quo Arabes deuicti multis eorum caesis intra urbem se reducerunt. Huius tempore Federicus Dux Beneuenti in vinculis, & Alphonsum frater suus in exilio obierunt. Hic alium Federicum Ducem Arionae, necnon & alium Federicum Comitem de Luna filium Regis Siciliae ex concubina in vinculis poni praecipit, qui in custodia decesserunt. Necnon alios Comites, & magnates regni Castellae, videlicet Fernandum Aluari de Toledo Comitem de Alba, & Alphonsum Pigmentel Comitem de Beneuento, ac nobiles viros. D. Enricum filium Admiranti, & Petrum Sueri, ac Suerum de Quinones fratrem suum capi fecit, & in custodia retineri. Qui omnes diuersis modis, & temporibus liberati sunt. Hic etiam captum tenuit infantem Enricum Magistrum sancti Iacobi consanguineum suum per triennium, & postea liberauit. Deinde incrementum discordiae tam eum, quam Ioannem Regem Navarrae fratrem suum, qui in Castella multa oppida, & castra tenebant, a regno expulit, cuius occasione bellum inter Castellam, & Aragoniam, pariter & Navarrae aliquandiu duraret. Et cum hi duo fratres, non nullisque ex magnatibus Castellae concomitantibus regnum manu armata intrarent, & prope Olmetum praedium campestre iniuissent, Rex noster Ioannes, & Enricus primogenitus eius victoriae gloriam habuerunt. Illi vero victi abscedentes in Aragoniam se reducerunt. Hic Rex a pueritia sua nobilem virum Aluarum de Luna acceptissimum habuit, cuius consilio praeter omnibus adhaerebat, illumque nimium exaltauit.

tauit. primo Comitem, deinde Comestabile, demum magistrum sancti Iacobi faciendū, quas dignitates in vnius persona concurrisse, nunquam auditum est. Tantaque affectione ad eum inclinabatur, vt omnia ad voluntatem eius facere crederetur. Et cum huius amoris exuberantia triginta quique annis fere durasset, prope finem tamen iuxta fortunæ morem res aliter successerunt. Nam voluntate ex incredibili amore ad incredibile odium mutata, apud Burgis capi illum fecit, & ad castrum de Portillo ductum in arcta custodia detineri. Et paulo post super criminibus contra eum per procuratorem fiscalem propositis inquisitione facta decollari mandauit. Decollatus autem est apud Vallem olei in forma iustitiæ clamore præconis præcedente in medio plateæ super altum, & magnum ambonem ex ligno ad hoc aptum ædificauerunt tapetibus ornatum, & caput eius a corpore abscisum fixum est clauo in vno lignorum. Fuit autem sepultus in quadam ecclesia extra muros, & post ex illa ad ecclesiam minorum translatus. In quo singularissimo spectaculo satis cognoscere potuerunt, qui viderunt, & etiam non videntes, qui audierunt, quanti valoris mundana prosperitas sit, cum ex summa prosperitate ad summam aduersitatem fortunæ rota frequenter, ac velociter humanos successus reuoluat. Et vt cognoscamus quam periculosissima sit nimia familiaritas Regum, quam nonnulli, vt summum bonum, desiderant, nullo alio exemplo opus est, multa enim alia exempla, quæ nos hoc doceant, ante nostra tempora præcesserunt. Sed hoc inter cætera singularissimum, & ad instruendum nos, & etiam alios, qui post nos magnis temporibus subsequuntur, efficacissimum est. Obijt autem Ioannes apud Vallem olei in quinquagesimo anno ætatis suæ ex febre quartana, quam habuerat alijs exortis accidentibus, & in domo prædicatorum corpus eius repositum fuit, & anno fere reuoluto ad monasterium de Miraflores prope Burgis, quod ipse ædificari mandauerat, & pro sepultura sua elegerat, solenniter translatus est. Etenim Alphonsus Burgenfis Episcopus cum honorabili copia obuiam illi vsque ad Pallentiolam exiens, illumque associans vna cum nobilibus Baronibus, Roderico Didaci de Mendoza, & Ioanne de Padilla, qui cum eo a Valle olei veniebant, multitudine clericorum ex circumuicinis castris, & oppidis ad viam processionaliter exeuntibus, ac ecclesiasticorum, & nobilium ciuium Burgenfis multitudine concomitante ad insigne monasterium de Huelgas adductus est.

Ibique officio defunctorum, quod Vigiliis vocamus, tam per moniales, quam per capitulum cathedralis ecclesiæ eodem Episcopo celebrante solenniter, ac deuote expleto ad monasterium prædicatorum, quod sancti Pauli vocatur, humeris nobilium deportatur. Ibiq; religiosis vigiliis deuote dicentibus, nocte tota quieuit, ac sequenti die, quæ sancti Ioannis Baptiste erat, similiter humeris nobilium ad Miraflores adductus est. Ibiq; sub panis, & pulchro ornatu, quia domus illa adhuc ædificata non erat, quæ tantum populū capere possit, capella constituta eodem Episcopo missarum solēnia celebrante, ac sermonē faciente officium finitum fuit, illoq; finito nobilissimum, & regium corpus in sepulchro suo reconditum est, cuius anima in domino requiescit. Depingitur Ioannes Rex armatus in equo, quia diuersis bellis fere toto tempore occupatus fuit, tam super ciuilibus dissensionibus, quā etiā aliquando contra Reges Aragonum, & Nauarræ, interdum contra Arabes, quod quidem Arabicum bellum ipse merite gerebat, licet alijs bellicis actibus impeditus continuare nequibat. Depinguntur etiam in margine ex vno latere Maria Regina vxor eius prima, & infra eam

REGVM HISPAN.

Enricus primogenitus, qui hodie regnat. Cuius vitam, statum & regnum omnipotentia diuina feliciter dirigere, conseruare, & exaltare dignetur, & duæ filia Catharina, & Eleonor Infantissæ quæ in infantia decesserunt. Et ex alio latere Elisabeth vxor eius secūda, & infra eam Alphonfus Infans, & Elisabeth Infantilla filij eorum in infantia constituti, quos misericors Deus custodire velit. Depingitur etiam magister Vincentius ordinis prædicatorum, qui huius tempore claruit. Cuius vita, & doctrina taliter splenduerunt, vt congrue mereatur canonizari, & cathalogo sanctorum apponi. Concurrentia. Concurrerunt cum Ioanne, & prope tempora eius in sede Apostolica idem Benedictus tertiusdecimus apud nos durante schismate, & apud Romanos sederunt præfensi Innocentius sextus, & Gregorius decimus, & Alexander quintus & Ioannes vicelimus tertius. Schismate autē per concilium Constantiense sublato sedit Martinus quintus natione Romanus in vnitare obedientiæ annis tredecim, & Eugenius quartus natione Venetus annis decem & sex, & Nicolaus quintus natione lanuensis de Cerezana annis decem & sex, vsq; ad obitum eiusdem Ioannis. In solio vero Imperij Romani imperauit Sifmundus viginti & tribus annis, & coronam Imperij recepit. Et post eum Albertus Dux Austriæ gener eius quatuor annis, sed diadema imperiale non habuit. Ac illo defuncto imperauit Federicus Dux Austriæ nepos Alberti, qui hodie imperat, & per Nicolaum Papam coronatus est Romæ. Tempore autem huius Regis Ioannis decessit Carolus sextus Rex Francorū, qui compos mentis non erat. Et successit ei Carolus septimus filius eius, qui hodie regnat. Hoc tempore propter peccata Christianorum, quæ interdum Deus visibilibus flagellis castigare decreuit, capta est Constantinopolis a Turcis occiso Imperatore Grecorum, & alijs plurimis. Sed Romanus Pontifex, & nonnulli Principes ad eius recuperationē cum Dei auxilio operam dare intendunt, speramusq; in diuina misericordia, quod recuperabitur, sicuti alijs temporibus perditæ, & recuperata fuit. In ecclesia autē Burgenſi tempore huius Regis sederunt quatuor Episcopi, videlicet Ioannes septimus cognomen Cabeça de vaca sex annis. Hic fuit primo Episcopus Conchientis. Et Alphonſus de Illecas anno vno & dimidio, hic fuit primo Episcopus Zamorensis, & vacauit ecclesia Burgenſis anno vno, & Paulus annis viginti, hic fuit primo Episcopus Carthagenensis, & ædificauit ecclesiam beati Pauli cum sacristia, & capitulo prope muros Burgenſis, composuitq; additiones ad Postillam Nicolai de Lyra super Biblia, & librum, qui dicitur Scrutinijs scripturarū. Et Alphonſus huius nominis secundus cognomento de Cartagena, qui nunc sedet, sedebitq; quandiu diuinæ prouidentia placuerit.

Caput. XCIII.

Anno. M.
eccc liij.

LNricus huius nominis quartus filius Ioannis secundi coepit regnare vicelima quarta die mensis Iulij anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, regni Hispaniæ millesimo vicelimo septimo. Et ab eius reparatione septingentesimo vicelimo quarto. Et ab vltima vnione regnorum ducentesimo octauo, ætatis vero suæ anno tricesimo, & regnat hodie, speramusq; in Dei misericordia, quod regnabit feliciter diuturnis temporibus. Hic in principio regni sui conuocatis prælatis, ac proceribus regnorum suorum, necnon procuratoribus ciuitatum recepit ab eis omagium fidelitatis iuxta leges peritorum, ac morem ab antiquis temporibus seruatum. Postea vero intra breue tempus patrauit differentiam, quæ cum Ioanne

auunculo suo Rege Navarrae erat. Quia se praetendebat grauatum in confiscatione bonorum suorum, quae in Castella habet, facta per Ioannem patrem suum, & assignata ei certa quantitate in redditibus regijs cessit omni iuri, quod praetendebat. Reconciliavitq; & recepit ad gratiam suam Federicum Admirantum, qui extra regnum vagabatur, liberavitq; a custodia Comitem de Alba, qua per sex annos, & ultra detentus fuerat, restituens vtriusq; istorum bona sua, quae eis ablata fuerant per Ioannem Regem. Pacatisq; suis, & alijs patentibus differentijs, quae in regno erant, disposuit bellare contra Mauros, & mira celeritate se posuit cum exercitu suo in conspectu ciuitatis Granatae. Et enim discedens in secunda feria post Dominicam in passione a Segouia ciuitate sibi gratissima, quam praeter caeteris ciuitatibus pro habitatione, & recreatione sua solet eligere in quarta feria intra octauas Paschae apparet cum quinq; millibus equitum prope muros Granatae. Quae itinerandi velocitas etiam vni equiti expedito, hostium incursum non timentis, sed per tutas vias equitanti, ac tanta distantia viarum factis congrua fuisset. Inspectoq; districtu diligenter per quatuor dies regressus est ad Ecnam, & paucis diebus interpositis, dum segetes crescebant, ingressus est territorium Malacae, ibiq; moram trahens per quindecim dies vastauit districtum eius. Demum venit Cordubam, vbi celebravit nuptias cum Ioanna Regina vxore sua filia Eduardi Regis Portugalliae, diuenter enim iam ex aliquibus causis autoritate Nicolai Papae quinti a Blanca filia Ioannis Regis Navarrae, quam primo habuerat. Expleuit autem benedictionem nuptialem Archiepiscopus Turonensis, qui in regia curia tunc erat, Orator Caroli septimi Regis Francorum. Celebratis vero nuptijs confestim intrauit iterum districtum Granatae maiore cohorte magnatum, & militum associatus. Ibant enim iam cum eo Ioannes de Guzman Dux Metinae, Federicus Admirantus, Petrus Giron Magister Calatrae, Eneus Lupi de Medoza Marchio sanctae Iulianae, Ioannes Patheco Marchio Villenae, Aluarus de Astuiniga Comes Placentinus, Alphonus Pigmentel Comes Beneuentanus, Fernandus Aluari de Toledo Comes de Alua, Ioannes Manriq; Comes de Castañeda, Ioannes Ponze de Leon Comes de Arcos, Rodericus Manriq; Comes de Paredes, & Ioannes de Luna Comes de sancto Stephano, & Gabriel Manriq; Comes de Oforno. Et aliqui alij magnates, & multi alij nobiles, dimiserat autem Alphonsum Carrillo Archiepiscopum Toletanum, & Petrum Fernandi de Velasco Comitem de Haro in gubernatione harum regionum, quae citra montes sunt, qui apud Vallem oleti existentes terras sibi commissas solerter, ac prudenter in absentia Regis rexerunt. Rex vero cum exercitu suo prope Granatam moram trahens per viginti dies vastauit Vegam, & circum vicinam regionem, quibus vastatis redijt ad Ecnam. Et licenciavit Marchionem sanctae Iulianae, & Comites Placentinum, & Beneuentanum, & de Alua, aliosq; magnates, qui versa sunt ad domos suas. Ipse vero Rex manens apud Andaluziam cum gentibus terre, & alijs magnatibus, & nobilibus citra montaneis, qui cum eo remanserant, aliquos alios ingressus fecit in terris Maurorum, adueniente vero hyeme redijt citra montes ad Abulam, & Segouiam, nunc vero incipiente anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto profectus est ad Andaluziam ea intentione, vt bellum contra Mauros toto conatu continuet. Deus omnipotens, qui est Dux omnipotens, qui est dux exercituum catholicorum prospere dignetur dirigere gressus eius, & sub manu sua fidei Catholicae terminos ampliare, proteruiamque hostium sanctae Crucis potenter humiliare. Depingitur Enricus in equo armatus, quia suscepto sceptro regio confestim bellum

REGVM HISPAN.

Mauris indixit, & ad modum Ginetari, qui hac specie equitandi libentius, & frequen-
tius vtitur. Obijt tempore huius Enrici Nicolaus Papa quintus, & successit
in Apostolica sede Calixtus tertius natione Hispanus de regno Valentiae. In solio ve-
ro imperij Romani idem Federicus quartus, & in regno Franciae idem Carolus re-
gnauit. In sede Burgenſi idem Alphonſus secundus.

Caput. XCIII.

AE C fraternitati vestrae fratres charissimi, vt audistis, descripsi bre-
uicati nimium defferens, vt compendioſe arboris descriptionem de-
cebat, produxiq; vsq; ad vltimū Februarij diē anno millesimo qua-
dringentesimo quinquagesimo sexto, quae autem in futurum eueniet,
futuri scriptores depromant. Nos vero Reges hos, quos descripsi-
mus, praesertim illos, qui fide ac virtutibus lucidius claruerunt, in ora-
tionibus nostris ad memoriā reducamus. Nūquam obliuioni tradi sinentes Alphon-
sum sextū, qui hanc honorabilē sedē ab Urbano secundo erigi, ac sedi Apostolicę im-
mediate subijci precibus deuotis obtinuit. Illamq; tam in capite, quam in membris
plurimis dotauit. Necnon & alios insignes Reges ab eius femore descendentes, a qui-
bus diuersa beneficia praedecessores nostri, ac nos temporibus diuersis recepimus. Ro-
manosq; Pontifices, quorum Burgenes praesules speciales suffraganei sunt Pontifi-
ci futurorum bonorum Christo Iesu Domino nostro specialiter commēdemus, illos
etiam dignum est, vt orationum nostrarum memoria recipiat, qui hanc ecclesiam re-
gentes in cathedra Burgenſi federunt, quos suis locis incouncrētiae sine nominatos vide-
tis, omnipotentis Dei clāmentia implorantes, vt eorum ex illis, qui iam in patria coele-
sti recepti sunt, deprecationes nos foueant. Illos vero, qui adhuc in purgatorio for-
sam manent, nosq; cum illis, quando ab hac vita euocati a carcere huius corporis disces-
serimus, intra illam coelestem Ierusalem, quae a miseris huius vite temporalis exuta di-
uina gaudet fruitione, misericorditer dignetur admittere. Qui in trinitate perfecta vi-
uit, & regnat Deus in saecula saeculorum. Amen.

Regum Hispanorum, ac Romanorum Impera-
torum, simul & summorum Pontifi-
cum, ac aliorum anacepha-
laeosis Finis.

LECTORI.

Sunt nonnulli lector optime adeo delicato stomacho, ut si ipsis ad conuiuium inuitatis, a simposij domino aliquid, quod non dico nauseam moueat, stuporem dentium iniiciat, apponatur: statim epulum damnent, seque non laute acceptos existiment, non considerantes, inter tam varia ferculorum genera, non mirum esse, aliquid acidum immiscuisse, quod non ita palatum excitet, sicut cetera, in quorum condimento nihil, quod ad illorum lautitiam pertineret, desideraretur: nec compensantes acre illud tam multis mellitis sacaricisque dapibus. Idem etiam euenire solet in superciliosis lectoribus atque praeter contemptu omnia fastidientibus, qui si inter legendum unum alterumue mendum offenderint, statim magnas mouent tragœdias, atque ut est in adagione vulgari in morsu pulicis Deum inuocant: excussoresque ipsos in ius vocant, operis autem castigatores non correctores sed corruptores appellant. Quod si ipsi in arenam descenderent, vellentque periculum experiri, tum demum cernerent, quam paruo aut nullo ingenio essent, quod nunc vno vel altero errore in codice reperto, & ab ipsis castigato mire sibi ipsis applaudunt. Hoc ideo dixi, quod sciam, liuidulos quosdam fore, qui nos capitis reos faciant, quia nonnulla in harum historiarum excussione a nobis parum animaduersa viderint. Qui, si quibus exemplaribus vti fuerimus, quam corruptis, quam viciatis, deprauatis, perturbatis contemplantur, facillime quidem nos venia condonabunt, praecipue tamen Archiepiscopi Roderici historia, quae in tenebris delitescens situm & muscum obduxerat, ita erat monstris & portetis scatens, ut intra duas tresue lineas eadem nomina varijs propemodum literis ac syllabis notata conspicerentur, quae quidem nomina, cum barbara essent, & ab ipsis barbaris orta, maluimus ita intacta, ut in exemplari erant, relinquere, quam id, quod nesciebamus, corrigere: ne dum vulnuscule vni mederi studeremus, duplex vulnus infligeremus. Nunc vero excusso vniuerso opere, id a summo ad imum intentis oculis perlustrare opere precium duxi, ut si quae eliminanda, & censoria virgula digna occurrerent, mox emunctim repurgarentur. Accipe igitur erratorum omnium de more editam anacephalogram, quam merito huius codicis calci subiectam curavi, ut tuae utilitati consulens Zoilorum virulentos latratus effugerem. Et primum errata quae in Nebrisensis historia diligentiam nostram fallere potuerunt, quae si quis, quamuis nasutus, sui codicis margini ascribat, nulla erit, in qua haerere possit, salebra.

FOLIO	FACIE	LINEA	LEGE.
<i>primo.</i>	<i>prima.</i>	<i>summa.</i>	<i>his lege is.</i>
<i>f.</i>	<i>f.</i>	<i>lege.</i>	<i>super induxit, lege superduxit.</i>
<i>f.</i>	<i>ij.</i>	<i>poneretur.</i>	<i>nullam, lege nullum.</i>
<i>f.</i>	<i>ij.</i>	<i>principem.</i>	<i>successorem, lege successorem.</i>
<i>ij.</i>	<i>f.</i>	<i>dia fouebant.</i>	<i>archiepiscopus, lege archiepiscopus:</i>
<i>ij.</i>	<i>ij.</i>	<i>piscopus.</i>	<i>Hispalim, lege Hispalensis.</i>
<i>ij.</i>	<i>f.</i>	<i>patiequus</i>	<i>merentis, lege merentis.</i>
<i>ij.</i>	<i>f.</i>	<i>celitudine.</i>	<i>duriusculæ, lege duriuscule.</i>
<i>ij.</i>	<i>ij.</i>	<i>debat.</i>	<i>partis, lege partes.</i>
<i>ij.</i>	<i>ij.</i>	<i>confixerunt:</i>	<i>confixerunt, lege confinxerunt.</i>
<i>ij.</i>	<i>ij.</i>	<i>confixerunt.</i>	<i>postribulæ, lege prostribulæ.</i>
<i>eadem.</i>	<i>eadem.</i>	<i>mas mundi.</i>	<i>quo adluerent, lege quoad luerent</i>
<i>eadem.</i>	<i>eadem.</i>	<i>impudentia:</i>	<i>impudentia, lege impudentia.</i>
<i>iiij.</i>	<i>f.</i>	<i>uibus.</i>	<i>uibus, lege uiribus.</i>
<i>eadem.</i>	<i>eadem.</i>	<i>quod omnibus:</i>	<i>adeo, lege a Deo:</i>
<i>eadem.</i>	<i>eadem.</i>	<i>talium</i>	<i>se, lege sui.</i>
<i>iiij.</i>	<i>ij.</i>	<i>nes, si quid.</i>	<i>fuisse, lege fuisse.</i>
<i>v.</i>	<i>f.</i>	<i>set commodius.</i>	<i>subditiuam, lege subdititiam:</i>

ERRATA.

FOLIO	FACIE	LINEA.	LEGE.
eadem.	eadem.	eadem.	suſſiſſionem, lege ſucceſſionem.
eadem.	eadem.	tata. At	princeps, lege princeps.
eadem.	ij.	ſuas in.	recidiſſet, lege recidiſſe.
vj.	l.	uires huius.	miserabantur, lege miserabantur.
eadem.	eadem.	modum de.	matris, lege matris.
eadem.	eadem.	oratores.	abunda, lege obrunda.
eadem.	ij.	em fratrem.	conugi, lege coniugi.
vij.	l.	Hispania.	a uiribus, lege ac uiribus.
eadem.	ij.	Rex.	obſeruat, lege obſeruant, ſimil.
vij.	l.	licy agri.	poſſidetur, lege poſſidentur.
eadem.	eadem.	eadem.	appellatur, lege appellatur.
eadem.	eadem.	Tarraco.	principis, lege principis.
eadem.	eadem.	terra delimitata.	deſignata, lege deſignata.
ix.	ij.	potestatem.	quam, lege qua.
x.	l.	rimis hoſtibus.	quoniam illis, lege qui in illis.
x.	ij.	cum patruce.	inuidiſſimus, lege inuidiſſimus.
xi.	l.	eſt deinceps.	iſdem, lege iſdem.
eadem.	eadem.	lucet.	mentisena, lege mentisena.
eadem.	eadem.	municipium.	ſubditina, lege ſubditina.
eadem.	ij.	ſitam.	ſitam, lege ſitam.
eadem.	eadem.	parte comit.	ſubditina, lege ſubditina.
eadem.	eadem.	in munitores.	in munitores, lege in munitores.
eadem.	eadem.	riens, querebat.	ab aſtantiſſibus, lege ab aſtantiſſibus.
xij.	l.	curauit.	primoribus, lege ex primoribus.
eadem.	eadem.	giſtri electionem.	electionem, lege electio.
eadem.	eadem.	lutis uero.	in fauore, lege in fauorem.
eadem.	ij.	lo mille.	armare, lege armare.
eadem.	ij.	ta ex prada.	beneficia, lege benefico.
xij.	l.	que ſumus.	Hiſpanus, lege Hiſpanus.
eadem.	ij.	comparato.	exercitum, lege exercitu.
eadem.	ij.	mo ſuſceſſu.	ſuſceſſu, lege ſuſceſſo.
xlij.	l.	mus polluit.	tratando, lege tratando.
eadem.	eadem.	minum.	debere, lege deberet.
eadem.	ij.	to. E regione.	Vaſconum, lege Vaſconibus.
xv.	l.	profuerit.	ſuerit, lege ſuerit.
eadem.	eadem.	plomata.	et edita, lege edita.
eadem.	ij.	tum ſancti.	quo, lege quod.
eadem.	eadem.	ſua creditam.	ſequeſtre, lege ſequeſtro.
xvj.	ij.	derata.	obſeruabatur, lege obſeruabatur.
xvij.	l.	Illius caput.	ſuerit, lege ſuerint.
xvij.	l.	li caedibus.	quod, lege quod ſi.
eadem.	eadem.	ſim.	ſim, lege ſim.
eadem.	ij.	quam patre.	principem, lege principem.
eadem.	eadem.	recordetur.	recordetur, lege recordatur.
eadem.	eadem.	lenamq.	pupille, lege pupille.
xvij.	ij.	Marchio Luſitanum.	et uenit, lege et ueniat.
eadem.	eadem.	ne gerenda.	rei, lege rei cauſam.
xix.	l.	greſſus.	biennio, lege biennio.
eadem.	eadem.	maiori.	Episcopum, lege Episcopum.
xxij.	ij.	balliſtis.	ſa. illius, lege ſa. illius.
eadem.	eadem.	uocato.	equitatu, lege equitatu, quem.
xxij.	l.	tur re bene.	caſtrina, lege caſtrina.
xxij.	l.	erat baltana.	ſemiruto, lege ſemiruto.
xxv.	ij.	erat Zamoram.	Zamoram, lege Zamorani.
eadem.	ij.	ſiue uiribus.	munitore, lege munitore.
eadem.	eadem.	deteſtam.	in animi, lege in animo.
xxvj.	l.	taſtat ſapient.	conſtatura, lege conſtatura.
eadem.	ij.	obſtinatores.	ſtentoria, lege ſtentoria.
eadem.	eadem.	putaret.	Luſitano, lege Luſitanis.

ERRATA.

FOLIO.	FACIE.	LINEA.	LEGE.
eadem.	eadem.	terio conceptæ?	uestri, lege uestris.
eadem.	eadem.	gni latebras.	fugituras, lege fugituras.
eadem.	eadem.	ues, & cernitis.	labefactam, lege labefactam.
xxvif.	f.	qui & ipse.	collapsi, lege collapsus.
eadem.	eadem.	non obscura.	princeps, lege principes.
eadem.	eadem.	uerca transtu.	quoq;, lege quoq; ut.
xxix.	f.	lungant.	conueniunt, lege conuenient.
eadem.	eadem.	hi, nunc.	constitabantur, lege constitabantur.
xxx.	f.	ea fuisse.	obsidione, lege obsidioni.
eadem.	eadem.	qua honor.	honorificentius, lege honorificentius.
eadem.	ij.	ne suo.	circuatas, lege circumastatas.
eadem.	eadem.	cludere.	tam &, lege tametsi.
eadem.	eadem.	posset cum.	marti, lege Marte.
xxxj.	ij.	cataphrasticis.	cataphrasticis, lege cataphrasticis.
xxxij.	ij.	nunquam.	cum Narchiam, lege Monarchiam.
xxxij.	ij.	debet facere.	rabilia, lege rabie.
eadem.	eadem.	cornus.	ilinc, lege illinc.
eadem.	eadem.	spanorum.	in maximo, lege in templo maximo.
xxxliij.	f.	mus quibusdam.	euadendi, lege inuadendi.
eadem.	eadem.	fidio inteterim.	interim, lege ne interim.
eadem.	eadem.	atq; interrogat.	esset, lege esset rex.
eadem.	ij.	etatis leuitatem.	respondere, lege spondere.
xxxv.	f.	parte, qui.	prehensum, lege prehensum.
xxxliij.	ij.	tiam aridit.	reratum, lege stratum.
xxxv.	f.	sias ipse.	comprehensos, lege comprehensis.
eadem.	ij.	bis nostros.	laccesserat, lege laccesserat.
eadem.	eadem.	quit.	præfectus, lege præfectis.
xxxvj.	f.	recipre.	recipre, lege recipere.
eadem.	ij.	cto mirari.	puricia, lege puericia.
xxxvij.	f.	quem uidemus.	indubitatum, lege in indubitatum.
eadem.	ij.	cias certis.	nundinasi fieri, lege nundinas fieri.
eadem.	eadem.	retq; in.	conclij, lege consilij.
xxxvliij.	f.	cinorosa.	commisisset, lege commississent.
eadem.	eadem.	tus est.	exemplo, lege exemplum.
eadem.	ij.	excursionones.	fragmentatorum, lege frumentatorum.
eadem.	ij.	atq; sunt iussi.	habitu, lege abitur.
xxxix.	eadem.	mitterentur.	sententialitates, lege sententia lites.
eadem.	f.	stlopetrarum.	stlopetrarum, lege stlopetarum.
xl.	eadem.	letanum.	palustris, lege planstris.
eadem.	eadem.	distribuendos.	distribuendos, lege disturbandos.
eadem.	eadem.	eadem.	præfuit, lege præfuit.
eadem.	ij.	tur. Rus. i.	autem tempore, lege autem eo tempore.
xlj.	ij.	lum in tota.	fuerat, lege fuisse.
eadem.	eadem.	stea petro.	socro, lege socero.
eadem.	eadem.	cognomento.	qua, lege quam.
xlif.	f.	uxori.	Beatricis Bouadella, lege Beatrici Bouadilla.
eadem.	eadem.	quentis arcem.	conferetur, lege conferetur.
eadem.	eadem.	superioribus.	fortuna, lege fortuna.
eadem.	eadem.	amq; rei.	magnam, lege magnam in rege.
eadem.	eadem.	quod fuerat.	subiectos, lege subiectis.
eadem.	ij.	beneficium.	comularent, lege cumularent.
eadem.	eadem.	rasq; refri.	coitio, lege coitio.
xlif.	f.	præfectum.	præfectum, lege præfectus.
xlif.	ij.	di posset.	continuum, lege continuari.
eadem.	eadem.	qui arcem.	quadraginti, lege quadraginta.
eadem.	eadem.	creaturus.	creaturus, lege curaturus.
eadem.	eadem.	ad ciuitatem.	cognominatam, non cognominatum.
xlj.	ij.	Iuliorum.	præsiderat, lege præsidebat.

ERRATA.

FOLIO.	FACIE.	LINEA.	LEGE.
xvi.	r.	ma aindica.	Enriquis, lege Enrixi.
codem.	eadem.	com: r: m.	hic ducem, lege huc ducit.
codem.	ij.	lo in quo.	inclamante, lege inclamante.
codem.	eadem.	urbitum.	incladretis, lege incladeritis.
codem.	eadem.	absoluerit.	erofot, lege hereseos.
xlviij.	i.	si. io m: havi.	quem lege qua,
xlvij.	ij.	temporis.	peperat, lege pepererat.
l.	i.	corata.	fuera, lege fuerant.
codem.	eadem.	ll Abren: az m.	cupipidus, lege cupidus.
lvj.	ij.	de a duxit.	esfontanus, lege centifortanus.
lv.	l.	quam p: a: conli:	con. lamari castro, lege xenciamari uosa.
lvij.	ij.	no castra.	confucuerun, lege confucuerunt.
codem.	eadem.	patto. et.	a. quiesquant, lege acquiescant.
codem.	eadem.	in hunc.	seuaculum, lege xernaculum.
lvij.	i.	tur ad hunc.	Ptolomeus, lege Ptolemaus.
lix.	i.	praxupli.	amfrallibus, lege anfrallibus.
lxj.	ij.	finitimos.	equarias, lege aquarias.
lxvj.	i.	cum oppugna.	deditione, lege deditione.
lxiij.	i.	oppida. et.	capititatem, lege capitulationem.
lxiiij.	i.	bus rebus.	illustis, lege illustris dixit.
lxv.	ij.	riam palma.	Astigitanum, lege Astigitanum.
codem.	ij.	esserat.	euinim, lege eubulium.
lxvlij.	i.	tur exerci.	exercibus, lege exercitus.
codem.	eadem.	nem habitata.	habitata, lege habitura.
lxix.	ij.	tes. Sed neq.	reiceli, lege relict.
lxxij.	i.	Benaniaque.	Benaniaque, lege Benamexium.
lxxij.	ij.	ta vel gloriam.	utrunq, lege utrunq.
codem.	eadem.	dulos utring.	solis, lege soll.
lxxiiij.	i.	pido quod.	Antonino, lege Antonio.
codem.	eadem.	simam. Vnde.	iusta, forte legendum gesta.
codem.	eadem.	fines suos.	numcrum, lege numerorum.
codem.	ij.	nem. aglt.	utrunq, lege utrunq.
lxxv.	i.	atq: ab.	de. lict, lege desicere.
codem.	ij.	Gallum. quo.	offinitas, lege affinitas.
codem.	eadem.	se abstineat.	illus, lege illius.
lxxvj.	ij.	relinquat.	Permetatum, lege per Metatum.
codem.	eadem.	in quos.	qui citra, lege que citra.
codem.	eadem.	hoste haberi.	occasione, lege occasione.
lxxvij.	ij.	in aliud.	parauit, lege pacauit.
lxxxj.	i.	cto ense.	editus, lege editus.
codem.	ij.	castra, sed.	aderant, lege aberant.
codem.	eadem.	futurum.	facta, lege facta.
lxxxij.	ij.	stationem.	osornini, lege osornini.
lxxxiiij.	i.	quid a tergo.	oppugnaturum, lege oppugnatorum.
codem.	ij.	lidos, audisset.	leulans, lege ciulans.
lxxxvj.	i.	non modo.	pampilonensi, lege pompilonensis.

Separatim ultra predicta lectorem admonere uoluimus de loco quodam, qui in exemplari erat misere deprauatus is est in historia Episcopi Gerundensis, folio septimo, facie prima, linea Incipiente uocatur. De Iano uero omnes Iani bella, de etq; descendunt, qui & Græci, rudi, & mare Ionicum appellatur, in sic lege. De Iano uero omnes Ionis, Hælladicq; descendent, qui & Græci, unde & mare Ionicum appellatur.

FINIS.

